

KÖFOP-2.3.4-VEKOP-15-2016-00002
„Önkormányzati Fejlesztések Figyelemmel Kísérése II.”

KUTATÁSI JELENTÉS

KUTATÁS II.

Helyi településfejlesztési fókuszú közszolgáltatások inkluzív faktorainak azonosítását célzó kutatás

Kutatásvezető: **Dr. Kocsis János Balázs**
Kutatási elnök: **Dr. Csanádi Gábor**

Lezárva: 2018. március

SZÉCHENYI

MAGYARORSZÁG
KORMÁNYA

Európai Unió
Európai Szociális
Alap

BEFEKTETÉS A JÖVŐBE

TARTALOM

1. Bevezetés	7
2. Az ÖFFK II. projekt bemutatása	9
2.1 Az ÖFFK II. projekt indokoltsága	10
2.2 Az ÖFFK II. projekt fő célkitűzései	10
2.3 Az ÖFFK II. projekt végrehajtásának módszertana és munkaformái	13
2.3.1 Együttműködő szakmai partnerek bevonása	13
2.3.2A Kutatási Platformok feladata	13
2.3.3 A Kutatási Platformokban alkalmazott munkaformák	14
2.3.4 A Kutatási Platform tagsága	14
3. Kutatásspecifikus információk	16
3.1 A kutatás célja	17
3.2 A kutatás szükségességét indokló hiányosságok	17
3.3 A kutatás feltevései	21
4. Kutatási hipotézisek	18
4.1 Hipotézisek	20
4.2 Kiegészítések a hipotézisekhez és a hipotézisek relevanciája	20
5. Tevékenységek ütemezése	21
6. Kutatási tevékenység során alkalmazott módszerek	24
6.1 Kvalitatív módszerek	25
6.1.1 Irodalomelemzés	26
6.1.2 Szakértői interjúk	27
6.1.3 Esettanulmányok	27
6.1.4 Mélyfúrás	30
6.1.5 Fókuszcsoporthoz tartozó interjúk	30
6.2 Kvantitatív módszerek	31
6.2.1 KSH adatok, egyéb adatbázisok	32
6.2.2 Online kérdőív	32
6.2.3 Lakossági felmérés (survey)	32
7. További lehetséges források, irányok	36
7.1 Egyéb, központi közigazgatás által készített és kezelt adatbázisok	37
7.2 A szociális gazdaság mint a lakosság bevonásának egyik eszköze	38
8. Releváns szakirodalom feldolgozása	42
8.1 Miért van szükség önkormányzati bevonásra? Mi az inkluzív önkormányzat?	43
8.1.1 Jacobs, Arnstein és Putnam a részvételtől	43
8.1.2 A lakossági részvétel jellemzői	45
8.1.3 A lakossági részvétel típusai	47
8.1.4 Online bevonási formák	49
8.1.5 A bevonás lehetséges témái	52
8.1.6 A sikeres bevonáshoz szükséges helyi feltételek	53
8.1.7 Konklúzió	53
9. Inkluzív működés és vezetés az esettanulmányok alapján	56
9.1 A lakosság bevonását elősegítő és hátráltató tényezők	57
9.1.1 A részvétel hiányának okai	58
9.1.2 Az önkormányzatok csoportosítása az inkluzivitás tükrében	59
9.1.3 Tanulságok	62
9.2 Vezetés és polgármester	62
9.2.1 A polgármesterek (in)stabilitásának lehetséges okai, legitimitásának tényezői	63
9.2.2 A hatékony bevonás és a polgármester háttérének összefüggései	65
9.2.3 Tanulságok	67
9.2.4 A polgármester megítélése a lakossági survey alapján	67
9.2.5 Az önkormányzati képviselők megítélése a survey alapján	70
10. Települések és típusaik az esettanulmányok tükrében	74
10.1 Hatalmi mechanizmusok tipológiája	75
10.1.1 Egyszemélyű kormányzás és döntéshozatal	75
10.1.2 Háttérben maradó vezető	76
10.1.3 Külső forrásbevonásra építő vezetés	76
10.1.4 Szűk baráti és rokoni körre alapuló helyi vezetés	76

10.1.5 Helyi érdekcsoportra való támaszkodó vezetés	76
10.1.6 Csatározó csoportokat tartalmazó vezetés	77
10.1.7 Apatikus, sodródó helyi vezetés	77
10.2 A döntésbe bevont szakértők ezer főnél nagyobb településeken	77
10.3 Lakosság bevonása a survey alapján	80
10.4 A települések sikerességének tipológiája	83
10.4.1 Alacsony státuszú, stagnáló, atomizált lakosságú települések	83
10.4.2 Magas státuszú, fejlődő, atomizált lakosságú települések	83
10.4.3 Konceptiót nélkülöző, sodródó települések	84
10.4.4 Zsugorodó települések	84
10.4.5 Az erős múltra fejlesztési forrásként alapozó települések	84
10.4.6 Központi szerepkörrel bíró települések	85
10.4.7 Jól helyezkedők	86
10.4.8 Erős helyi identitással rendelkező települések	86
10.5 Települések sikeressége a survey alapján	86
10.6 Inkluzív működés településtipológiája	89
10.7 Identitás alapú tipológia	90
10.7.1 Gyenge identitásúak	90
10.7.2 Közepes identitásúak	91
10.7.3 Erős identitásúak	92
10.8 Hátrányos helyzet és inkluzív működés	93
10.9 Tipológiák összevetése	93
11. Települések, társadalmi összetétel és sikeresség	94
11.1 Összefüggés a sikeresség és az inkluzivitás között az esettanulmányok alapján	95
11.2 További sikerességi faktorok	96
11.2.1 Helyi közösség	96
11.2.2 Összetartó közösségek és inkluzív működés	97
11.3 Összefüggés sikeresség és inkluzív működés között az országos települési mintán	97
11.3.1 Települési honlapok nyitottsága, sikeresség és tehetőség ezer főnél népesebb településeken	99
11.3.2 Települések bevallott inkluzivitása, sikeresség és tehetőség ezer főnél népesebb településeken	100
11.3.3 Nyitottság, sikeresség és tehetőség legfeljebb ezer fős településeken	103
12. Online eszközök és bevonás	104
12.1 Facebook	105
12.2 Települési honlapok	106
12.3 Települések tipológiája az elektronikus eszközök használata alapján	107
12.3.1 Naprakész, tájékoztató honlapok	107
12.3.2 Se Facebook, se honlap	107
12.3.3 Félelem az elektronikus eszközöktől	108
12.3.4 Teljes online bevonás	108
13. Szegregáció, sikeresség és bevonás	109
13.1 Szegregáció hatásának vizsgálata az interjúkkal kutatott településeken	110
13.2 Szegregáció hatása az országos adatbázisokon keresztül vizsgálva	111
13.2.1 A település szegregáltságának összefüggése a sikerességgel és tehetőséggel	111
13.2.2 Települési honlapok nyitottsága és a település szegregáltsága	113
13.2.3 Települések vallott inkluzivitása és a település szegregáltsága	113
13.3 Konklúzió	115
14. A közösség és az önkormányzat megítélése	116
14.1 Közösséghez tartozás	117
14.2 Lakóhely megítélése	117
14.3 Az önkormányzat működésének megítélése	119
14.4 Következtetések	120
15. Az inkluzív működés eszközei	121
15.1 Alacsony fokú inkluzivitást megvalósító eszközök	122
15.1.1 Ügyfélpontok	122
15.1.2 Település bejárása	122
15.1.3 Közmeghallgatás	123
15.2 Közepes fokú inkluzivitást megvalósító eszközök	124

15.2.1 Online fogadóóra	124
15.2.2 Lakossági fórum	124
15.2.3 Informális fogadóóra (köztereken, rendezvényeken stb.)	125
15.2.4 Informális visszacsatolási eszközök	126
15.2.5 Fórumládák, ötletládák	126
15.2.6 Fókuszcsoport	127
15.2.7 Utcabizalmi rendszer	127
15.2.8 Tanácsadó „testület” vagy csoport	128
15.2.9 Tematikus lakossági konzultációk elemzése	129
15.2.10 Lakossági fórum (utcafórum)	129
15.2.11 Lakossági találkozó szakemberek bevonásával	129
15.2.12 A polgármester házhoz megy	130
15.2.13 Társadalmi szervezetekkel való kapcsolattartás	130
15.2.14 Kiválasztott lakossági szereplő intenzív bevonása	131
15.3 Magas fokú inkluzivitást megvalósító eszközök	131
15.3.1 Vállalkozások rendszeres látogatása, kapcsolattartás	131
15.3.2 Szűk fórumok kiválasztott csoportoknak	132
15.3.3 Helyi népszavazás	132
15.3.4 Részvételi költségvetés	133
15.4 Konklúzió	133
16. Fókuszcsoportok tanulságai	134
16.1 Inkluzív működés, lakosság bevonása	135
16.2 Kisebb és nagyobb települések	136
16.3 Helyi identitás	137
16.4 Kapcsolattartás eszközei	137
16.5 „Trollók”	138
16.6 Modern megoldások, okos eszközök	138
17. Záró megjegyzések	139
18. Fogalomtár	143
19. Felhasznált irodalmak jegyzéke	149
20. Mellékletek	153
21. Magyar nyelvű szakirodalom feldolgozása	210
1. Bevezetés	211
2. Az inkluzív és fejlesztő önkormányzat	212
3. A bizalomtól a részvételig	214
4. Társadalmi részvétel a magyar önkormányzati döntéshozatalban	220
5. Konklúzió	223
22. Idegen nyelvű szakirodalom feldolgozása	226
1. Bevezetés	227
2. Az önkormányzat	227
3. Helyi társadalom	229
4. Önkormányzat és helyi társadalom: participáció	231
5. Összefoglalás	237
23. Nemzetközi jogyakorlatok	244

ÁBRAJEGYZÉK

2.1. ábra – A Public ScoreCard nézőpontok bemutatása (forrás: BM ÖKI, ÖFFK II. Részletes Megvalósíthatósági Tanulmány)	11
2.2. ábra – A Kutatás II. Platform felépítése (forrás: BM ÖKI saját szerkesztés)	15
5.1. ábra – A kutatási tevékenységek ütemezése (forrás: BM ÖKI saját szerkesztés)	23
6.1. ábra – A részvételhez kapcsolódó fogalmak angol nyelven (forrás: BM ÖKI saját szerkesztés)	26
7.1. ábra – A szociális gazdasági szervezetek közhasznúsága (forrás: http://www.szocialisgazdasag.hu/uploads/pdf/OECD_II_korrektFord.pdf)	41
8.1. ábra – Arnstein részvételi létrája (forrás: Reisinger 2009:25)	49
8.2. ábra – A közösségi média fejlődése (forrás: Effing et al. [2011] Social Media and Political Participation)	51
8.3. ábra – Az intelligens kudarc fogalma (forrás: Fail Forward: What is intelligent failure. Failforward.org)	54
14.1. ábra – Társadalmi kapcsolatok erősségének eloszlása (forrás: BM ÖKI saját szerkesztés)	117

TÁBLÁZATOK JEGYZÉKE

6.1. táblázat – Az esettanulmányok helyszíneinek megoszlása (forrás: BM ÖKI saját szerkesztés)	28
8.1. táblázat – A részvétel helyi szintű intézményei. (forrás: Majerné, 2014)	49
9.1. táblázat – Polgármester iránti bizalom és régió	67
9.2. táblázat – A polgármester iránti bizalom és a településtípus	68
9.3. táblázat – A polgármester iránti bizalom településnagyság alapján	68
9.4. táblázat – A polgármester iránti bizalom korcsoportonként	69
9.5. táblázat – A polgármester iránti bizalom a kérdezettek iskolai végzettsége alapján	69
9.6. táblázat – A polgármester iránti bizalom a társadalmi kapcsolatok erőssége szerint	70
9.7. táblázat – Képviselők iránti bizalom és régió	70
9.8. táblázat – Képviselők iránti bizalom és településtípus	71
9.9. táblázat – Képviselők iránti bizalom és településméret	71
9.10. táblázat – Képviselők iránti bizalom és korcsoport	72
9.11. táblázat – Képviselők iránti bizalom és iskolai végzettség	72
9.12. táblázat – A képviselők iránti bizalom a társadalmi kapcsolatok erőssége szerint	73
10.1. táblázat – Stratégiai tervek készítésébe bevontak 1000 főnél nagyobb településeken (forrás: BM)	77
10.2. táblázat – Stratégiai tervek készítésébe bevontak 1000 főnél nagyobb településeken és a településnagyság (forrás: BM)	78
10.3. táblázat – A stratégiai tervek készítésébe bevontak és a település sikeressége (forrás: BM)	78
10.4. táblázat – A stratégiai tervek készítésébe bevontak és a település tehetősége (forrás: BM)	79
10.5. táblázat – A stratégiai tervek készítésébe bevontak és a település szegregáltsági mintázata (forrás: BM)	79
10.6. táblázat – A polgármester nyitottságának megítélése régiók szerint	80
10.7. táblázat – A polgármester nyitottságának megítélése településtípusok szerint	80
10.8. táblázat – A polgármester nyitottságának megítélése településnagyság szerint	81
10.9. táblázat – A polgármester nyitottságának megítélése korcsoportok szerint	81
10.10. táblázat – A polgármester nyitottságának megítélése iskolai végzettség szerint	82
10.11. táblázat – A polgármester nyitottságának megítélése a kért társadalmi kapcsolatainak erőssége függvényében	82
10.12. táblázat – Település helyzetének megítélése régióként	86
10.13. táblázat – Település helyzetének megítélése településtípusonként	86
10.14. táblázat – Település helyzetének megítélése településnagyság szerint	87
10.15. táblázat – Település helyzetének megítélése korcsoportonként	87
10.16. táblázat – Település helyzetének megítélése iskolai végzettség szerint	88
10.17. táblázat – Település helyzetének megítélése társadalmi kapcsolatok erőssége szerint	88
10.18. táblázat – Települések típusai identitás alapján (forrás: BM ÖKI saját szerkesztés)	90
11.1. táblázat – Az esettanulmányok helyszíneinek sikeressége és a bevonás foka (forrás: BM)	95
11.2. Táblázat – Települések sikeressége és lakóik tehetősége az ezer főt meghaladó települések esetében (forrás: BM számítás)	99
11.3. táblázat – A település mért sikeressége és a település honlapjának inkluzív nyitottsága (forrás: BM)	99
11.4. táblázat – A település tehetősége és a település honlapjának inkluzív nyitottsága. Forrás: BM	100
11.5. táblázat – Visszacatolás a honlapon és sikeresség (forrás: BM)	100
11.6. táblázat – Visszacatolás a honlapon és tehetőség (forrás: BM)	101
11.7. táblázat – Az online érkező visszajelzések figyelembevétele és sikeresség (forrás: BM)	101
11.8. táblázat – Az online érkező visszajelzések figyelembevétele és tehetőség (forrás: BM)	101
11.9. táblázat – Az online érkező visszajelzések használhatósága és a település sikeressége (forrás: BM)	102
11.10. táblázat – Az online érkező visszajelzések használhatósága és a település tehetősége (forrás: BM)	102
11.11. táblázat – Érintett lakossági csoportok bevonása és sikeresség (forrás: BM)	102
11.12. táblázat – Érintett lakossági csoportok bevonása és tehetőség (forrás: BM)	103
13.1. táblázat – A település sikeressége és szegregáltsága az esettanulmányok helyszínein (50 település) (forrás: BM)	110
13.2. táblázat – A település inkluzív működése és szegregáltsága az esettanulmányok helyszínein (50 település) (forrás: BM)	111
13.3. táblázat – A település sikeressége és szegregáltsága 1000 főnél nagyobb településeken (forrás: BM)	112
13.4. táblázat – A település tehetősége és szegregáltsága 1000 főnél nagyobb településeken (forrás: BM)	112
13.5. táblázat – A település nagysága és szegregáltsága 1000 főnél nagyobb településeken (forrás: BM)	112
13.6. táblázat – Települési honlapok nyitottsága és a település szegregáltsága (forrás: BM)	113
13.7. táblázat – Visszacatolás a honlapon és szegregáltság (forrás: BM)	113

13.8. táblázat – Honlapon történő visszacsatolás figyelembe vétele és szegregáltság (forrás: BM) _____	114
13.9. táblázat – Figyelembe vehető hozzászólások a honlapon és szegregáltság (forrás: BM) _____	114
13.10. táblázat – Érintett lakossági csoportok bevonása és szegregáltság (forrás: BM) _____	114
14.1. táblázat – Társadalmi kapcsolatok erősségének eloszlása (forrás: BM ÖKI saját szerkesztés) _____	117
14.2. táblázat – Környék kedveltsége és a társadalmi kapcsolatok erőssége (forrás: BM ÖKI saját szerkesztés) _____	118
14.3. táblázat – Településen belüli feszültségek és a társadalmi kapcsolatok erőssége (forrás – BM ÖKI saját szerkesztés) _____	118
14.4. táblázat – Település lakói megítélése és a társadalmi kapcsolatok erőssége (forrás – BM ÖKI saját szerkesztés) _____	118
14.5. táblázat – Település megítélése és a társadalmi kapcsolatok erőssége (forrás: BM ÖKI saját szerkesztés) _____	119
14.6. táblázat – A település vezetésének megítélése és a társadalmi kapcsolatok erőssége. (forrás: BM ÖKI saját szerkesztés) _____	119

KUTATÁSI JELENTÉS

KUTATÁS II.

- **1. BEVEZETŐ**

1. BEVEZETÉS

Az Önkormányzati Fejlesztések Figyelemmel Kísérése II. (a továbbiakban: ÖFFK II.) kiemelt projekt – célspecifikus alkalmazott kutatások megvalósítása révén – az önkormányzatok hatékony működésének és fejlesztései fenntarthatóságának növeléséhez, a szolgáltató önkormányzati szemlélet, működés kialakulásához kíván hozzájárulni.

A programot a Belügyminisztérium saját teljesítésben hajtja végre. A megvalósítást koordináló szervezeti egység az Önkormányzati Helyettes Államtitkárságon belül a Belügyminisztérium Önkormányzati Koordinációs Iroda (a továbbiakban: BM ÖKI).

A projekt keretében a helyi szintű közszolgáltatásokkal, így a településfejlesztéssel kapcsolatos tudományos igényű, rendszerszintű, a terület innovatív módszereinek és eszközeinek vizsgálatára is kiterjedő alkalmazott kutatásokat végeztünk. Ezek alapján ajánlásokat, módszertant, hatásvizsgálati tanulmányt és útmutatót készítettünk, összeállítottuk a Kormányjelentést.

A helyi közszolgáltatások ellátásában az önkormányzatok szerepvállalása döntően meghatározza a feladatok végrehajtásának minőségét. A projekt céljainak eléréséhez ezért nélkülözhetetlen annak a helyi potenciálnak a vizsgálata, amellyel az önkormányzatok munkájuk során rendelkeznek.

Az ÖFFK II. projekt végrehajtása ezért nem nélkülözheti az önkormányzatok – a projektek megvalósítása és a napi működés során keletkezett – már meglévő tapasztalatainak vizsgálatát, amelyek részletes megismerése, a helyi közszolgáltatások hatékonyabb ellátásának, reformjának elősegítése érdekében három kutatási tématerületet határoztunk meg:

Kutatás I.:

Horizontális és vertikális együttműködési és koordinációs mechanizmus kiterjesztését megalapozó kutatás, melynek fókuszában a 2014–2020-as fejlesztési ciklus önkormányzati fejlesztései állnak, a helyi közszolgáltatások hatékonyságának növelése, a rendelkezésre álló források jobb kihasználása, valamint a fenntartható fejlődés érdekében.

Kutatás I.:

Helyi településfejlesztési fókuszú közszolgáltatások inkluzív faktorainak azonosítását célzó kutatás (sikertényezők és kudarcfaktorok vizsgálata az önkormányzati gyakorlatok tekintetében), hangsúlyt helyezve a szociális gazdaság által érintett területekre, és külön figyelmet fordítva a gazdasági és társadalmi szempontból egyaránt marginalizálódott csoportok felzárkóztatását szorgalmazó törekvésekre és azok módszertanára.

Kutatás I.:

Önkormányzatok információfeldolgozási képességeit (pl. fejlesztési, tervezési, együttműködési, módszertani stb.), szükségleteit és a továbblépés lehetőségeit meghatározó, feltáró kutatás a szinteknek megfelelő információk biztosítása érdekében.

Kutatási jelentésünkben a Kutatás II-höz kapcsolódó tevékenységeket, eredményeket és következtetéseket mutatjuk be.

KUTATÁSI JELENTÉS

KUTATÁS II.

● 2. AZ ÖFFK II. PROJEKT BEMUTATÁSA

2. AZ ÖFFK II. PROJEKT BEMUTATÁSA

2.1 Az ÖFFK II. projekt indokoltsága

A közigazgatás és a közszolgáltatások megfelelő működése meghatározó szüksége a modern európai társadalmaknak. Az Európa 2020 Stratégia, a Nemzeti Reform Program, illetve a Partnerségi Megállapodás célkitűzéseinek elérése nem lehetséges a közigazgatás, illetve a közszolgáltatások hatékonyságának fejlesztése, egy ügyfél-központú, szolgáltató hozzáállású állam kialakítása nélkül. Ezt felismerve Magyarország a 2014–2020 időszakban külön operatív program keretében tervezi a közigazgatás, valamint a helyi közszolgáltatási szféra fejlesztéseit végrehajtani.

A Közigazgatás- és Közszolgáltatás-fejlesztési Operatív Program (a továbbiakban: KÖFOP) fejlesztései a 11-es számú, „A hatóságok és az érdekelt felek intézményi kapacitásának javítása és a hatékony közigazgatáshoz történő hozzájárulása” című EU tematikus cél elérését támogatják,¹ valamint egyéb hazai és európai uniós stratégiák célkitűzéseinek elérését is elősegítik. Előbbiekén túl a projekt hozzájárul a Jó Állam Mutatók pozitív irányú változásához a kiválasztott Jó Állam Projekt Mutatók által.

A projekt a helyi szintű közigazgatás szervezeti rendszereinek javításához, a szolgáltató önkormányzati szemlélet fejlesztéséhez, a közszolgáltatásokat érintő területi és központi döntéshozatalhoz szükséges információellátás feltételeinek javításához ad inputokat.

A Kormány tagjainak feladat- és hatásköréről szóló 152/2014. (VI. 6.) Korm. rendelet 21. §-ában foglaltak szerint a Kormánynak a helyi önkormányzatokért felelős tagja a belügyminiszter, aki a statútum rendeletben kijelölt feladatának ellátását a projektben tervezett célok elérésével is segíteni kívánja, elősegítve ezzel a szolgáltató szemlélet helyi közigazgatásban betöltött szerepének erősítését. A KÖFOP éves fejlesztési keretének megállapításáról szóló 1004/2016. (I. 18.) Korm. határozatban a Kormány által elfogadott kiemelt projektet a Belügyminisztérium valósítja meg.

2.2 Az ÖFFK II. projekt fő célkitűzései

A stratégiai dokumentumokban és elemzésekben rögzített hiányok, elvárások és lehetőségek alapján az ÖFFK II. projekt főbb stratégiai céljait az Európa 2020 Stratégia prioritásaival összhangban fogalmaztuk meg.

A projekt stratégiai célja hozzájárulni

- a helyi közszolgáltatások rendszerének átalakításához,
- a hatékony, fenntartható és szolgáltató önkormányzati szemlélet kialakulásához, fejlesztéséhez – az önkormányzati szintnek megfelelő és arra adaptálható – különböző koordinációs és integratív módszertani eszközök fejlesztésével és a korszerű és dinamikus önkormányzati tudásmenedzsment keretrendszer biztosításával.

A tervezett stratégiai célkitűzések megvalósításán belül az ÖFFK II. projekt fő törekvései közé tartozik a jó gyakorlatok tudatos adaptálása, disszeminációja is, valamint a standardizálható – rendszerbe foglalható – tapasztalatok megosztása a helyi közigazgatásban. A projekt az önkormányzati rendszer különböző szintjeinek vizsgálatával feltárja a szükségleteket és igényeket, majd a helyzetfeltáráson alapuló, a feltárt jellemzőkhöz illeszkedő ajánlások, módszertanok, útmutatók kidolgozását is célozza.

A megvalósítás során fontos szerepet kap a projektben összegyűjtött adatok, információk részletező elemzése. Mindemellett az Európa 2020 Stratégia és a KÖFOP által deklarált általános és specifikus célok mentén, kutatások, hatástanulmányok elkészítésével kíván hozzájárulni a helyi közszolgáltatások rendszerét, struktúráját, finanszírozási modelljét is érintő reformprogram elindításához. A már rendelkezésre álló tudás és tapasztalat rendszerezése és megosztása, a megfelelő módon és szinteken történő biztosítása szintén az ÖFFK II. projekt keretein belül valósul meg.

A Balanced / Public ScoreCard (továbbiakban: BSC / PSC) keretrendszere nyomán az ÖFFK II. projekt a „Belső folyamatok / Működés”-nézőpontnak feleltethető meg, és az alábbi két innovációs fókuszterülettel rendelkezik:

1. Forrás: Közigazgatás- és Közszolgáltatás-fejlesztési Operatív Program (KÖFOP) 2014–2020; <https://www.palyazat.gov.hu/doc/4383>

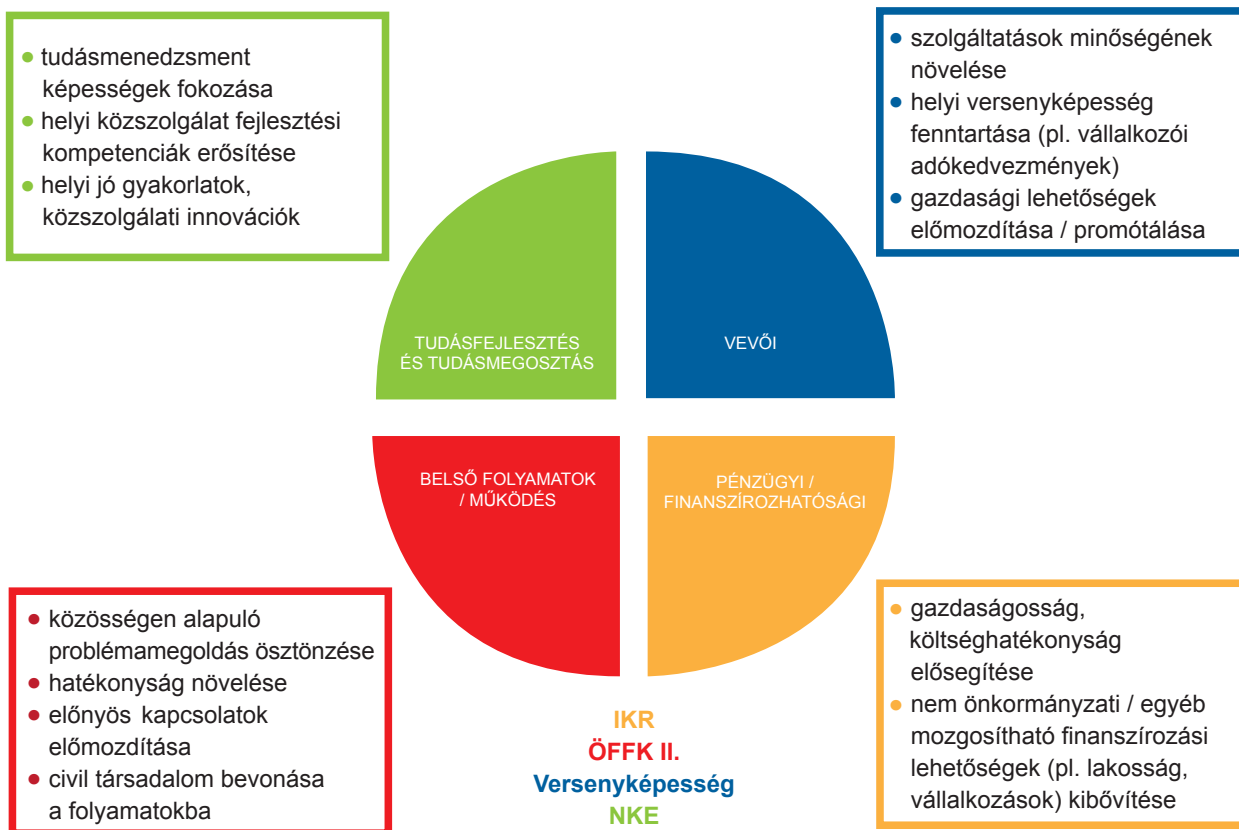
Egyrészt „kommunikációs innováció”, mely a tágabb érdekképviselői kör (pl. civil szervezetek, lakosság) együttműködésének keretében megvalósuló kommunikációba, a közös munkába történő bevonását jelenti. Ez hozzájárul az információ akadálytalan áramlásának biztosításához, az érintett szereplők információs ellátottsága akadályainak lebontásához, valamint az információátadás hatékonyságának, az információáramlás átláthatóságának növeléséhez.

Másrészt „folyamat-innováció”, tekintettel arra, hogy a projektben tervezetten a vertikális és horizontális együttműködés mechanizmusának, folyamatának fejlesztése valósul meg.

Az ÖFFK II. projektre az alábbi – BSC / PSC nyomán azonosított – tényezők jellemzőek:

- Közösségen alapuló problémamegoldás ösztönzése
Az ÖFFK I. projektben kísérleti jelleggel kidolgozott és alkalmazott vertikális és horizontális (közösségi) együttműködésen alapuló platform biztosítása további területi és települési érdekképviselők és a civil szféra bevonásával, további szakterületekre történő kiterjesztéssel, tekintettel az „inkluzív faktorokra”. (pl. bevonás, együttműködés, párbeszéd mechanizmusok kialakítása, tekintettel a marginalizált csoportokra is).
- Hatékonyság növelése
Koordinációs mechanizmusok (információáramlás, együttműködés) hatékonyságának növelése.
- Előnyös kapcsolatok előmozdítása
Releváns szereplők bevonása a koordinációs mechanizmusba.
- Civil társadalom bevonása a folyamatokba
A civil szféra (civil szervezetek, lakosság) bevonása a területfejlesztésre irányuló tervezési mechanizmusba.

PUBLIC SCORECARD NÉZŐPONTOK BEMUTATÁSA

2.1. ábra – A Public ScoreCard nézőpontok bemutatása

(Forrás: BM ÖKI, ÖFFK II. projekt Részletes Megvalósíthatósági Tanulmány)

Az ÖFFK II. projekt fent ismertetett célkitűzései a következőképpen járulnak hozzá az önkormányzati működés eredményességéhez:

- Az „Európai Közsféra Innovációs Táblázat és Felmérés” (EPSIS 2013) szükségesnek tartja a minél szélesebb körű információ megosztást, tudásátadás biztosítását, modern folyamat- és kommunikációs módszerek bevezetését és terjesztését annak érdekében, hogy a közsféra innovációs faktorai erősödjenek, és ezáltal szervezeteinek hatékonysága javuljon. Másképpen megfogalmazva, indokoltnak tartja a jó-fejlesztő állam létrehozását és tartós fenntartását szolgáló intellektuális tőke² fejlesztését.
- A fenntartható integrált megközelítéssel, a szolgáltató önkormányzati szemlélet fejlesztésével az önkormányzati működés – település, terület specifikus – hatékony módjainak megismerését, alkalmazását segíti elő. *„A mai gazdálkodó szervezetek sikertényezőjeként – mint értéket jelentő tényező –, kulcs erőforrásoként, versenyelőnyt biztosítva jelenik meg az intellektuális tőke, továbbá igen fontos tulajdonsága egy szervezetnek a környezethez (környezeti tőke) (Kapusy 2007; Kulcsár 2009; Tseng et al. 2013) és a társadalomhoz (társadalmi tőke) való viszonya (Chikán 2008 és Porter–Kramer 2006 in Szlávik szerk. 2009), azaz a szervezet fenntartható fejlődés koncepciójával kapcsolatos viszonya is. A két tématerület (intellektuális tőke és fenntarthatóság), mint erőforrások és képességek jellemezhetőek a sikertényezők paramétereivel (a jellemzők forrása: Gyökér 2004; Barney 1991 in Greco et al. 2013), azaz ritkák, értékesek, nem helyettesíthetőek és tökéletlenül másolhatóak (Harazin–Kósi 2011a). Ezen közös tulajdonságok adhatnak létjogosultságot annak az integrált szemléletnek, mely az intellektuális tőke és a fenntarthatóság között jelenik meg.”³*
- Az ÖFFK II. projekt 2., 3., illetve 4. célkitűzései révén kíván hozzájárulni e fejlesztési szükségletek megvalósulásához. A korszerű és dinamikus önkormányzati tudásmenedzsment keretrendszer biztosításával (2. cél), az önkormányzati rendszer különböző szintjeinek igényeihez és képességeihez alkalmazkodó, az akadálytalan információcserét biztosító és kommunikációt támogató módszertani eszközök, valamint azok megvalósítását, bevezetését segítő útmutatók kidolgozásával (3. cél), valamint a már rendelkezésre álló tudás és tapasztalat rendszerezésének és megosztásának a megfelelő módon és szinteken történő biztosításával (4. cél).
- A feltárt fejlesztési lehetőségek figyelembevételével kerültek megfogalmazásra a projekt 1. és 3. célkitűzései: az önkormányzati szinteknek megfelelő és adaptálható koordinációs és integratív módszertani eszközök fejlesztése, valamint az önkormányzati rendszer különböző szintjeinek igényeihez és képességeihez alkalmazkodó, az akadálytalan információcserét biztosító és kommunikációt támogató módszertani eszközök, valamint azok megvalósítását, bevezetését segítő útmutatók kidolgozása.

Az igényként felmerült szakmai támogatás megvalósításához tervezetten az ÖFFK II. projekt 1. és 3. célkitűzése járul hozzá.

- Az önkormányzati rendszer 2010. évi átalakítását követően számos területen hiány jelentkezett a rendelkezésre álló erőforrások optimális felhasználásának tekintetében. A Közigazgatás- és Közszolgáltatás-fejlesztési Stratégia az önkormányzatok szervezési feltételeinek fejlesztése keretében a következőt rögzíti: „cél, hogy az önkormányzatok legyenek alkalmasak – a megváltozott feladat- és hatásköröknek megfelelő – helyi célkitűzéseket a leghatékonyabb forrásfelhasználással megvalósítani”.

A helyi önkormányzatok fenti törvény által előírt feladataiban történő támogatásához a projekt a 3. és 4. célkitűzéssel – korszerű és dinamikus önkormányzati tudásmenedzsment keretrendszer, illetve a területen már rendelkezésre álló tudás és tapasztalat rendszerezésének és megosztásának a megfelelő módon és szinteken történő biztosításával – kíván hozzájárulni.

- A Közigazgatás- és Közszolgáltatás-fejlesztési Stratégia célkitűzésének keretében a szolgáltató állam kiépítését szolgáló intézkedések között nevesített szolgáltató közigazgatás szervezeti feltételeinek fejlesztése, valamint a közszolgáltatások színvonalának javítása érdekében azonosított beavatkozási területek a következők:
 - a területi államigazgatási intézményrendszer szervezeti megerősítése (1. és 3. cél);
 - önkormányzatok belső folyamatainak és ügyfélkapcsolatainak fejlesztése (1., 3. és 4. cél);

2. Forrás: Csizmadia Péter: A szervezeti innováció és tudásfelhasználás mintái a magyar gazdaságban; http://phd.lib.uni-corvinus.hu/862/2/Csizmadia_Peter_thu.pdf

3. Harazin Pirooska – Dr. Kósi Kálmán Innovációnyújtotta teljesítményértékelési alapvetések Innovációs aspektusok egy integrált, az intellektuális tőke és fenntarthatóság kapcsolatát prezentáló teljesítményértékelési szemléletben, modellben, in Információs Társadalom, Társadalomtudományi Folyóirat, Alapítva 2001, http://www.infonia.hu/digitalis_folyoirat/2013/informacios_tarsadalom_2013_2.pdf

- közszolgáltatásokhoz kapcsolódó szervezetrendszer hatékonyabbá tétele (1. és 3. cél);
- közszolgáltató szervezetek (önkormányzatok) menedzsmentjének, szolgáltatási minőségének és kapacitásának átfogó fejlesztése (1., 2. és 3. cél);
- közszolgáltató szervezetek (önkormányzatok) tudásbázisának és nyomon követésének fejlesztése (1., 2. és 4. cél).

A projekt keretében a Kutatás II.-vel összefüggésben megvalósuló tevékenységek, eredménytermékek:

- kutatási terv és kutatási jelentés, melyek a helyi önkormányzati közszolgáltatásokat érintő célzott kutatás előkészítésére, illetve a feltárt eredmények összefoglalására, ismertetésére szolgálnak;
- szakmai monitoring látogatások, egyeztetések és konzultációk lefolytatása; az azokat alátámasztó, valamint a tapasztalatokat rögzítő dokumentáció összeállítása;
- kialakított közszolgáltatás-szervezési módszertani eszköztár részeként továbbá a tervezett kutatásokra épülően ajánlások megfogalmazása a magyarországi sajátosságokra adaptáltan;
- útmutató, amely a Kutatás II. során elvégzett, a helyi közszolgáltatásokat érintő adat / információ / tapasztalat feldolgozásának eredményeit szintetizálva fogalmazza meg az adott szakterületet érintő útmutatást, javítva ezzel az önkormányzatok inkluzív működését a településfejlesztésben;
- a kutatási eredmények kormányzati szereplők felé történő disszeminálása érdekében Kormányjelentés készítése.

2.3 Az ÖFFK II. projekt végrehajtásának módszertana és munkaformái

Az ÖFFK II. projekt keretében tervezett kutatások hatékony és eredményes megvalósítása, a különböző szinteken / területen meglévő tudás beépítése, a társadalmi tőke magas fokú kihasználása, valamint a szakmai anyagok teljessége érdekében **kutatási teameket és platformokat alakítottunk ki**, melyek ülések és online konzultációk, Kutatási Platformok és Integrációs Platform ülések keretén belül végzik munkájukat.

A **kutatási team** a kutatás közvetlen, operatív munkaszervezete, mely felelős a teljes kutatási folyamat megtervezéséért, a kutatási módszertan kidolgozásáért, nyomon követéséért és végrehajtásáért, valamint a kutatási dokumentumok előkészítéséért és aktualizálásáért. Az adott team felel a kutatás teljes lefolytatásának keretében az adatgyűjtési, adatfelvételi és adatfeldolgozási tevékenységek koordinálásáért, megvalósításáért, illetve az összegzés elvégzéséért. A kutatási team munkáját több szakterületről (például szociológia, adatelemzés, regionális tudomány stb.) – a kutatás szükségletei szerint – bevont szakértők segítik.

A **Kutatási Platform** széles körű szakmai grémiumként támogatja a kutatások szakmai koordinációját, szakmai irányítását, ugyanakkor támogatást nyújt a kutatások sikeres lebonyolításához, eredményeinek összefoglalásához, valamint ezek disszeminálásához is. Ezen túl a platform elősegíti, gyorsítja és hatékonyabbá teszi a tudásmegosztást és az érintett körök tudásának, visszajelzéseinek azonnali becsatornázását a kutatási tevékenységbe.

Az **Integrációs Platform** célja, hogy a projektben folyó, az önkormányzatok működését három eltérő fókusszal végzett kutatás szinergiáját biztosítsa, a kutatási tevékenységeket összehangolja.

2.3.1 Együttműködő szakmai partnerek bevonása

Az ÖFFK II. projekt keretében a kutatási folyamat tervezését, megvalósítását és a folyamat szakmai validálását (részterület-specifikusan) Kutatási Platformok kialakításával és működtetésével terveztük elvégezni. Az előkészítési szakaszban mindhárom kutatáshoz kapcsolódóan a koordináló és a széles körű szakmai egyeztetést lehetővé tevő Kutatási Platform szervezetét és működési rendjét is megterveztük. A kutatási teamek és Platformok működési rendjének elfogadása a megvalósítási szakaszban történt.

2.3.2 A Kutatási Platformok feladata

A Kutatási Platformok, mint kibővített szakmai műhelyek működnek. Feladatuk, hogy az egyes kutatások tervezésénél, lebonyolításánál, a követelmények megfogalmazásánál segítsék a kutatásvezetőt és munkatársait, támogassák a szakmai feladatok végrehajtását, javaslatot adjanak a tervezés és lebonyolítás kapcsán felmerült szakmai kérdésekben, valamint véleményezzék a kutatási tervet, illetve a kutatási jelentést és a kutatásokhoz kapcsolódó további dokumentumokat. Elvárás velük szemben a szakterületükön – a kutatáshoz kapcsolódó – releváns információk becsatornázása, a horizontális tudásátadás keretében a projekt, a kutatás(ok) eredményeinek disszeminálásában való közreműködés.

A Platformtagok a személyes találkozókön túl is rendelkezésre állnak a kutatás számára, információkkal, forrásanyagok felkutatásával / ajánlásával és a szakterületükön hozzáférhető nem nyilvános szakmai tartalmak⁴ becsatornázásával segítik a kutatásokat.

A Kutatási Platform munkája eredményeként – a Platformban tevékenykedő tagok feladatvégzése által – történik az adott kutatás folyamatának, tervezésének, előkészítésének, a kapcsolódó kutatási dokumentumok – kutatási terv, jelentés, ajánlás, útmutató, hatásvizsgálat, módszertan, Kormányjelentés – véleményezése, valamint a kutatáshoz kapcsolódó rendezvények tartalmára, felépítésére vonatkozó javaslatlétel.

Ily módon a rendelkezésre álló tudásbázis kibővíthető, ugyanakkor az Önkormányzati Koordinációs Iroda által alkalmazott és preferált munkamódok tekintetében a működés mintaadó is, s egyben eszköze a tapasztalati tanulásnak.

2.3.3 A Kutatási Platformokban alkalmazott munkaformák

A Kutatási Platformok ülései megvalósulhatnak személyes részvétel és online egyeztetés formájában egyaránt. A kutatás kezdetétől a kutatási jelentés véglegesítéséig kilenc alkalommal rendeztünk Kutatási Platformülést.

- 2016. szeptember 08.
- 2016. szeptember 26. (online formában)
- 2017. február 21.
- 2017. március 29.
- 2017. június 12. (online formában)
- 2017. október 25.
- 2018. január 31.

A munkacsoporti üléseken való részvételen túl különböző, a projekthez, illetve a kutatáshoz kapcsolódó dokumentumok véleményezésére is online formában kerül sor. A Platformtagok által véleményezett szakmai anyagok az alábbiak voltak:

- Kutatási Terv koncepció, majd a végleges Kutatási Terv véleményezése,
- Az esettanulmány készítésére ajánlott települések véleményezése és az ajánlás indoklása,
- Lakossági survey véleményezése,
- Kutatási Előrehaladási Jelentés véleményezése,
- Nemzetközi szakirodalom lista véleményezése,
- Szolgáltató Önkormányzat fogalmának, kutatási munkadefiníciójának véleményezése.

2.3.4 A Kutatási Platform tagsága

A Kutatási Platformok a projektmegvalósítás ütemezése szerint álltak föl. A Platform működtetése által biztosított előnyök kiaknázása érdekében a BM ÖKI munkatársain kívüli tagok felkérése és delegálása az előkészítési szakaszban történt meg, az adott kutatási témát leginkább segítő szakmai meghívotti körrel.

A Kutatási Platform vezetője a Kutatási Elnök, aki magas tudományos fokozattal rendelkező, szakterületén elismert szakember. A kutatási munkacsoport ülésein elnököl, véleményezi az előzetes és az üléseken keletkezett anyagokat, valamint részt vesz a dokumentumok véglegesítésében és disszeminálásában, egyúttal egyfajta védnöki szerepkört tölt be a kutatás során.

A kutatási teamben dolgozó állandó munkatársak és eseti szakértők az operatív feladatokat végzik, a kutatás folyamatát, az ütemezésnek megfelelő előrehaladást és a kutatási tevékenységek magas színvonalon történő megvalósulását segítik.

A Belügyminisztérium önkormányzati, illetve közfoglalkoztatási szakterületen érintett társfőosztályai, így az Önkormányzati Gazdasági Főosztály és a Közfoglalkoztatási Stratégiai és Koordinációs Főosztály a minisztériumon belüli szinergia biztosításának céljával delegáltak munkatársakat a Kutatási Platformba.

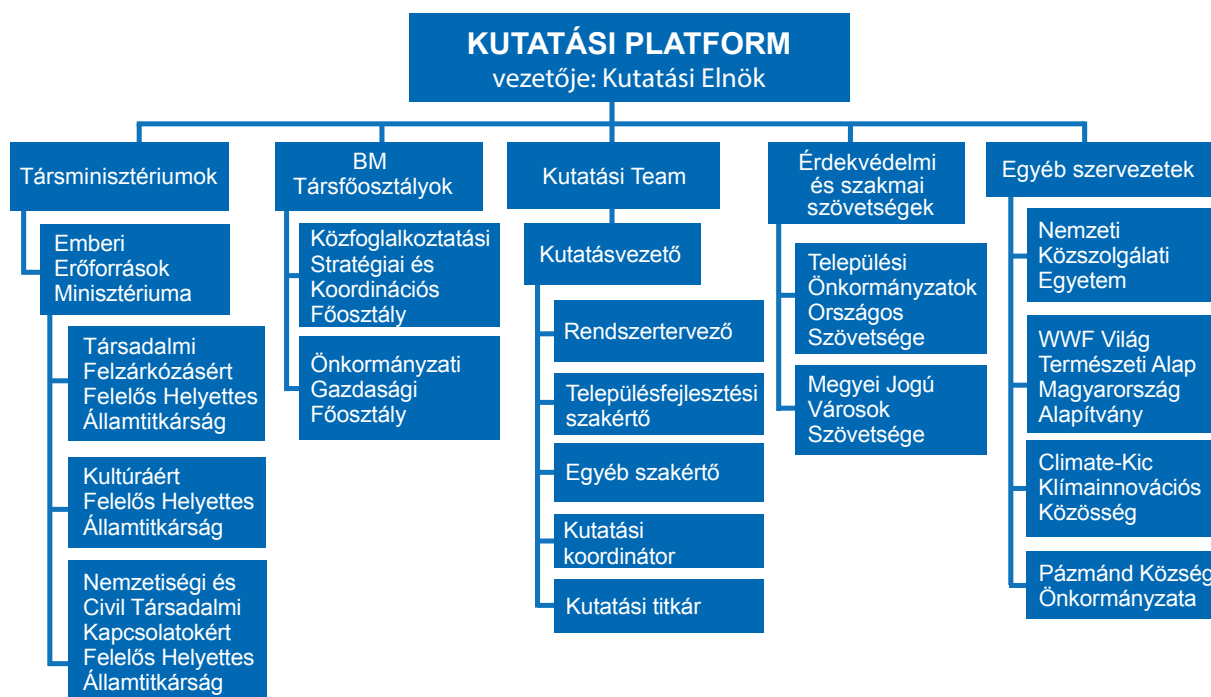
4. Nem nyilvános tartalmak alatt olyan – a döntéselőkészítést szolgáló – szakmai anyagokat értünk, amelyek nem publikusak, ugyanakkor rendelkezésre állnak és a társmisztériumok számára elérhetővé tehetők.

Az érintett társtárccák delegáltjai ágazati képviselők az adott kutatáshoz szükséges szakértelemmel és/vagy döntési jogkörrel rendelkező, a közigazgatás felső szintjén dolgozó szakemberek. A Kutatás II. tekintetében az Emberi Erőforrások Minisztériuma Társadalmi Felzárkózásért Felelős Helyettes Államtitkárságát, a Kultúráért Felelős Helyettes Államtitkárságát és a Nemzetiségi és Civil Társadalmi Kapcsolatokért Felelős Helyettes Államtitkárságát kértük szakértő kolléga delegálására.

Az érdekvédelmi és szakmai szövetségek közül a Települési Önkormányzatok Országos Szövetségének, valamint a Megyei Jogú Városok Szövetségének szakértői segítik a Kutatási Platform munkáját, míg egyéb szervezetek között került felkérésre a Nemzeti Községi Egylet, a WWF Világ Természeti Alap Magyarország Alapítvány, a Climate-Kic Klímainnovációs Közösség és Pázmánd Község Önkormányzata.

A meghívott, delegált szakértők köre a széles körű társadalmasítást is lehetővé teszi, ugyanakkor szükségszerű is a KÖFOP támogatásával megvalósuló projektek közötti információáramlás okán.

A Kutatási Platform struktúráját a következő oldalon található ábra mutatja be.

2.2. ábra – A Kutatás II. Platform felépítése (forrás: BM ÖKI saját szerkesztés)

KUTATÁSI JELENTÉS

KUTATÁS II.

● 3. KUTATÁSSPECIFIKUS INFORMÁCIÓK

3. KUTATÁSSPECIFIKUS INFORMÁCIÓK

3.1 A kutatás célja

Jelen kutatás célja az inkluzivitás,⁵ a lakossági kezdeményezések befogadásának, a részvételi működési mechanizmusok siker- és kudarctényezőinek feltárása volt; az egyes összetevőket minél szélesebb körű adatgyűjtéssel és a lehető legtöbb szempontból vizsgálta. A kutatás azt kívánja megalapozni, hogy jobb, a helyi igényekre, kezdeményezésekre támaszkodó, azokat elősegítő, nagyobb hatású és fenntarthatóbb helyi programok jöjjenek létre tudományosan és megbízható szakmai elemzésekre alapozva. A kutatás célja a jó gyakorlatok, a sikerességet előmozdító faktorok és minták leírása és javaslatok tétele szakmai modellek és programok kialakítására. A kutatás eredményei olyan jellegűek, hogy az önkormányzatok és az önkormányzati területen mozgó szakmai közönség számára disszemináció során felhasználásra kerülhetnek. A kutatás hipotézise szerint a lakosság tagjainak és csoportjainak⁶ minél kiterjedtebben és magasabb szinten történő részvétele hozzájárul a sikeres önkormányzati működéshez. Ennek értelmében a kutatás eredményei felhasználhatók ennek elősegítésére, adalékok jelentenek az önkormányzatok stratégiaalkotó és településfejlesztési munkájában, ugyanakkor a lakosság részvétele az önkormányzatnak eszközt nyújt a lakossági igények és kezdeményezések azonosítása és működésbe vonása terén.

3.2 A kutatás szükségességét indokló hiányosságok

Az önkormányzatok feladatainak jelentős része kapcsolódik a helyi közösség tagjainak minél nagyobb mérvű és minél tágabb körre kiterjedő részvételéhez mind magában a helyi közösség életében, mind a közösséget érintő ügyek, folyamatok, döntések esetében.

Az önkormányzatok által nyújtott közszolgáltatások sikeressége függ a helyi közösség tagjainak, csoportjainak bevonásának szélességétől, mikéntjétől és mélységétől, beleértve a hátrányos, vagy más okokból gyengébb érdekérvényesítő képességgel rendelkező embereket, csoportokat is.

2011 után jelentősen megváltoztak az önkormányzatokat érintő keretfeltételek, átalakultak az önkormányzatok céljai és lehetőségei. Az azóta, és elsősorban a 2014–2020 programozási időszakban megvalósult helyi fejlesztési fókuszú közszolgáltatások inkluzív faktorának azonosítása, a sikeresség, a lehetséges kudarc vagy részsikerek tényezőinek vizsgálata szükséges annak céljából, hogy a későbbiekben jobb, a helyi igényekre, kezdeményezésekre támaszkodó, azokat elősegítő, így nagyobb hatású és fenntarthatóbb programok és támogatások jöhessenek létre.

Az inkluzív működés javítását is célzó programok a korábbi időszakokban alacsony hatékonyságúnak bizonyultak. Más oldalról viszont további, helyi önkormányzati vagy egyéb kezdeményezések, eljárások, programok sikerei az inkluzív működés terén is jelentkeztek. A sikeres eljárások és gyakorlatok vizsgálata, a programok és eljárások kudarca okainak azonosítása a most kidolgozásra kerülő programok és javaslatok jobb megalapozásához nyújt támogatásokat.

Az önkormányzatok tevékenységét főképp a felülről jövő elvárások, kiírt programok és célok teljesítése (top down) jellemzi, miközben számos önkormányzat elég jelentős mértékben saját kezdeményezésére is végez tevékenységeket, indít programokat és keres ezekhez forrásokat. Miközben kívánatos lenne, hogy e két irányból érkező kezdeményezések szervesen összekapcsolódjanak, egymásra támaszkodjanak és kiegészítsék egymást, ez gyakran nem tud létrejönni. A központi programok elemzése mellett így fontos a helyi törekvések azonosítása, az ottani eljárások, módszerek vizsgálata, a siker- és kudarcfaktorok elemzése. Az „alulról” jövő kezdeményezések, mivel a helyi szükségletek és adottságok ismeretére alapulnak, jobban kifejezhetik a helyi közösség igényeit, s így az is valószínűsíthető, hogy bizonyos feltételek esetén hatásosabb, sikeresebb eljárásokat tesznek lehetővé.

A helyi közösség adottságai meghatározzák attitűdjeiket, elvárásaikat a döntéshozatal, a helyi hatalmi struktúra irányába, igényeiket a bevonásba. Annak mechanizmusát is alapvetően kialakítják. A helyi döntéshozók a helyi

5. „Inkluzív önkormányzat az az önkormányzat, amely az innovatív és fenntartható működés és fejlesztések érdekében, a demokratikus alapelvek mentén megvalósítja a helyi hatóságok, a helyi szervezetek, vállalkozások és lakosság közötti párbeszéd mechanizmusát, az érintettek minél szélesebb körben történő bevonásával, elvárásaik figyelembevételével és figyelemmel a marginalizálódott csoportok helyzetbe hozására. Kompetensen gazdálkodik a közösség erőforrásaival, és partnerségben alakítja ki, valósítja meg a helyi stratégiákat, szolgáltatások szervezését, az inkluzív fejlődés és a szegénység mérséklése mellett. A társadalmi tőke mozgósítása érdekében támogatja a közösségek fejlődését és bevonását, ezzel is hozzájárulva a helyi irányítás és területi kohézió javításához.” (Számadó, 2014)

6. Beleértve a sajátos csoportokat is: a nemzetiségi, foglalkozási, életmód csoportokat.

társadalom részeiként ugyanebben az elvárás- és attitűdrendszerben felnőve értelmezik szerepüket, feladatukat és céljaikat. A helyiek társadalmi tőkéje, azaz az egymással kialakított kapcsolati hálózat, az egymás és a döntéshozók iránt megnyilvánuló bizalom, az egymás és a döntéshozók felé irányuló elvárások és attitűdök feltérképezése, a főbb jellegzetességek, meghatározó adottságok azonosítása és elemzése ennél fogva alapvető jelentőségű. Előbbi mind a kutatásban, mind az eredményeit felhasználó programokban nagy fontosságú.

A korábbi kutatások három fő eljárási típust azonosítottak: a helyi apparátusra támaszkodó, a helyi elitre támaszkodó és a helyi közösségre támaszkodó döntési mechanizmusokat. Mivel ezek a felmérések majdnem két évtizede zajlottak, feltételezésünk az volt, hogy a tipológia valószínűleg finomításra szorul, és törekszünk a fentiekre reagáló, de a kutatás eredményeit tükröző négy-nyolc altípus elkülönítésére.

A hipotézisek megfogalmazásakor a további felosztást a települések nagysága és jellege (pl. megyei jogú város, jelentős agglomerációval rendelkező város, kisváros, nagyobb község, kisebb, mintegy öt-hat típus) és gazdasági-társadalmi fejlettsége (ismét három-öt típus) határozta meg. Természetesen nem minden kombináció valós, a részletes, teljes tipológia a kérdőíves kutatás és a lefolytatott interjúk alapján áll föl.

Az önkormányzatok gyakorlata, tapasztalatai mellett fontos megismerni az inkluzív működés célcsoportját, azaz a lakosság tapasztalatait, elvárásait, véleményeit, a különböző társadalmi, gazdasági és lélekszámú települések minél teljesebb körét érintően, reprezentatív módon, illetve nagy jelentőségű a kutatás eredményeképpen kialakult javaslatok, megállapítások csoportjaikon keresztül történő visszacsatolása is.

3.3 A kutatás feltevései

Az önkormányzatok különböző szinten vonják be a helyieket a döntés-előkészítésbe, a döntéshozatalba és a közszolgáltatások nyújtásának folyamatába, így a közösség fejlesztésével a szolgáltatások, a programok megvalósítása, színvonala is javul.

Feltételeztük továbbá, hogy ez a helyi közösség minél kiterjedtebben és intenzívebben vesz részt az önkormányzatok életében – valamint a döntésekbe való bevonás kiterjed marginalizált csoportokra is –, a település sikeressége annál valószínűbb.

Kutatásunkban elsősorban arra kerestünk választ, hogy

- milyen módon döntenek az önkormányzatok és nyújtják a helyi fejlesztési fókuszú közszolgáltatásokat és ezek javítását célzó programokat,
- helyben hogyan határozzák el, hogy e közszolgáltatások esetében milyen területeken, milyen módon és kiket vonnak be a közösség tagjai közül a kezdeményezés terén az igényfelmérésbe, a döntés-előkészítésbe, a döntéshozatalba, a megvalósításba,
- kiket és miként vonnak be a döntések előkészítésébe és a döntésekbe,
- milyen helyi kezdeményezések vannak a közösségépítésre,
- milyen tényezőktől függ, hogy sikeres, kevésbé sikeres vagy esetleg kudarcos lesz maga a bevonás elemeit is tartalmazó projekt,
- mit tekint az önkormányzat, illetve annak különböző képviselői e téren kívánatosnak,
- milyen mögöttes elképzelések irányítják tevékenységüket, milyen fő- és egyéb célokat tűznek ki,
- milyen kapcsolattartási és visszacsatolási mechanizmusokat működtetnek a lakosság felé,
- milyen a helyi közösség összetétele és kapcsolati hálózata.

A lakosság minél szélesebb köreinek bevonását jelentősen átalakítja a kommunikációs eszközök fejlődése, elsősorban a hatékony kétirányú kommunikációt lehetővé tevő különböző közösségi oldalak, honlapok és az e-mail. A helyi közösségek, az önkormányzatok eszközei, módszerei ennek következtében átalakulnak, amelyek a kutatás témakörét is fokozottan érintik. A kutatás kiterjedt ennek vizsgálatára is.

A vizsgálat része olyan következtetések levonása, amelyek más önkormányzatok esetében is adaptálhatók lesznek.

Sikeresség vizsgálatakor az inkluzív faktorok, indikátorok mellett a helyi közösség állapotának és a fenntarthatóságnak a szempontjait is vizsgáltuk, kitüntetett szerepet kapott a különböző hátrányos helyzetű csoportok közösségi bevonásának mértéke és módszere, a közösségek állapota és integráltsága, a helyi gazdaság és társadalom viszonyrendszere.

KUTATÁSI JELENTÉS

KUTATÁS II.

● 4. KUTATÁSI HIPOTÉZISEK

4. KUTATÁSI HIPOTÉZISEK

A kutatás célja a fentiekben írtak szerint a helyi fejlesztési fókuszú közszolgáltatások inkluzív faktorának⁷ azonosítása, az inkluzivitás siker- és kudarctényezőinek feltárása, az egyes összetevők vizsgálata, jobb, a helyi igényekre, kezdeményezésekre támaszkodó, azokat elősegítő, nagyobb hatású és fenntarthatóbb helyi programok létrejöttének megalapozása a szakmai folyamatok elemzésével, illetve a sikeres minták leírása – település és/vagy problémátípusonként –, a disszemináció, adaptáció segítése, multiplikálható modellek ismertté tétele. Továbbá célja még a helyi közösség és annak tagjainak, csoportjainak minél kiterjedtebben és magasabb szinten történő részvételének segítése az önkormányzatok stratégiaalkotó és településfejlesztési munkájában.

A kutatás során az önkormányzatok inkluzív működési gyakorlatát vizsgáltuk meg mind elméleti keretekben, mind terepen. A kutatások fő célja a jelenségek leírása, a mögöttes tényezők azonosítása, a hatásmechanizmusok és oksági viszonyok feltárása volt abból a célból, hogy a kutatási eredmények a jelenlegi gyakorlat javítását szolgáló, az önkormányzatok mindennapos munkájában felhasználható javaslatok elkészítésének megalapozását szolgálják. Munkánk így elsősorban gyakorlati irányultságú.

4.1 Hipotézisek

Hipotézisünk szerint azokon a helyeken működnek jobban a közszolgáltatások, a fejlesztési programok, ahol jobban működik a helyi közösség. Továbbá a jól működő közösségben a lakosok ön- és településértékelése magasabb szintű. Ebből következően e települések mind gazdaságilag, mind élhetőség szempontjából sikeresebbek.

A hátrányos és nehezen elérhető csoportok bevonása tovább erősíti a közösséget, ami együtt jár a település sikeresebb működésével. Rosszabb helyzetű önkormányzatok rákényszerülnek a lakosság magasabb szintű bevonására.

A helyi önkormányzatok különböző szinten vonják be a lakosságot a döntés-előkészítésbe, a döntéshozatalba és a közszolgáltatások nyújtásának folyamatába, így a közösség fejlesztésével a szolgáltatások, a programok megvalósítása színvonala is javul.

Tehetős, nagyobb képzettségű tagokból álló csoportok nagyobb szintű inkluzivitást várnak el az önkormányzattól.

Összetartó közösség jelenléte dichotóm választ vált ki az önkormányzattól – vagy bevonja, vagy kizárja őket.

4.2 Kiegészítések a hipotézisekhez és a hipotézisek relevanciája

A helyi közösség összetartozását, a lakókat összetartó kapcsolati háló erősségét, kiterjedtségét, a kapcsolatok jellegét és a helyiek egymás közötti és a helyi vezetés felé megnyilvánuló bizalmi szintjét meghatározza a település elhelyezkedése, helyi társadalmának és gazdaságának története, a demográfiai viszonyok és hagyományok, a kulturális szokások. Továbbá a nemzetiségi és vallási összetétel, a helyi gazdaság jellege és a kapcsolat a környékbeli egyéb településekhez és gazdasági erőközpontok is kulcsfontosságúak a település társadalma és sikeressége tekintetében. Továbbá az egyének és kisebb csoportok alkalmi szerepe is jelentősen meghatározhatja egy-egy település arculatát. Alapvetésünk szerint – e fent részletezett faktorok közül – hosszabb távon meghatározó a mélyebb jellemzők szerepe, míg a pillanatnyi gazdasági események és személyi törekvések csupán időlegesen tudnak a mélyebb tényezők megváltoztatása nélkül pozitívan hatni. Ellenben a drasztikusabb időleges beavatkozásoknak hosszabb távon is negatív következményei lehetnek. A települések sikerességének elősegítése érdekében a fentiek miatt értelmében tartós, megalapozott és fenntartható változás csak fokozatosan és jelentős időtartam alatt mehet végbe.

KUTATÁSI JELENTÉS

KUTATÁS II.

● 5. TEVÉKENYSÉGEK ÜTEMEZÉSE

5. TEVÉKENYSÉGEK ÜTEMEZÉSE

A kutatás 2016 augusztusában kezdődött, néhány hónap elteltével alakultak ki azok a főbb csapásirányok és fő súlypontok, amelyek mentén a kutatási tevékenység elindult.

2016 augusztusától került sor a kutatás részletesebb menetrendjének kidolgozására, valamint a személyi állomány összeállítására és a tervezett kutatási tevékenységek ütemezésére. A kutatás operatív háttéradatait a Belügyminisztérium Önkormányzati Koordinációs Irodájának munkatársai végezték. A kutatást a kutatásvezető a kutatási elnökkel együtt irányította. A kutatási tevékenységek elvégzéséhez – a kutatási koordinátorok és titkár mellett –, az önkormányzatok működése terén nagy tapasztalattal rendelkező, illetve az adatfeldolgozásban jártas szakértők álltak rendelkezésre. 2017 tavaszától egy nemzetközi önkormányzati szakértő, illetve a Budapesti Corvinus Egyetem Regionális és Környezeti Gazdaságtan mesterképzésének hallgatói (összesen hét fő) – mint kutatási gyakornokok – csatlakoztak a megvalósítókhoz az irodalomkutatás, majd a településeken zajló interjúk felvétele céljából.

A kutatás továbbá támaszkodott a Kutatás II. Kutatási Platformjának tagjaira (lásd 2.3.4 alfejezet) – azaz minisztériumi és önkormányzati szakértőkre –, akikkel három-négyhavi gyakorisággal vitattuk meg az előrehaladást és az elért eredményeket. Továbbá a projekt vezetőivel, illetve a Kutatás I. és a Kutatás III. kutatásvezetőivel és egyéb szakértőkkel különböző formákban (például Kutatástámogató Műhely keretében) folyamatosan, részletesen egyeztetjük az előrehaladást és az eredményeket.

A kutatás operatív irányítására a kutatási team hetente tartott megbeszéléseket, amelyen a kutatás szakértői, illetve igény esetén más meghívottak is jelen voltak.

A kutatás részletes súlypontjai, hipotézisei a fent említett számos fórumon és megbeszélésen csiszoltattak tovább, illetve 2016 novemberében és decemberében három település polgármesterével készített mélyinterjú szolgált az elképzelések előzetes tesztelésére. A kutatási terv 2017 márciusára nyert végső formát.

2016 szeptemberétől gyűjtöttük össze a kutatáshoz más forrásokból szükséges adatok körét, derítettük fel ezek hozzáférhetőségét. A szükséges adatok jó része nyilvános hozzáférésű forrásból (például KSH-T STAR, TeIR), a minisztériumok adatgyűjtéseiből (IVS-ek, ITS-ek) rendelkezésre állt, azonban a kutatásban hangsúlyosan szereplő helyi társadalom leírásához (elsősorban szegregációs jellemzőket tekintve) szükség volt a Központi Statisztikai Hivatal (a továbbiakban: KSH) 2001-es és 2011-es népszámlálásának bizonyos, a hozzáférhetőnél nagyobb felbontású adataira is. Ezen adatok beszerzése végül 2017 tavaszának végére történt meg a KSH-tól.

Az első nagy önálló adatfelvétel során a három rész kutatás közösen dolgozta ki 2016 novemberétől az összes magyarországi önkormányzat számára a BM belső hálózatán, az ILIAS rendszeren keresztül megküldött kérdőívet. A kérdőív tartalma és az online kiküldés módja 2017 februárjára öltött végleges formát, a lekérdezésre ezt követően került sor, majd az eredmények elemzése áprilisban történt meg. Jelen kutatási ág aránylag kis mértékben támaszkodott az online kérdőíves felmérés eredményeire, elsősorban a lakosságot érintő önkormányzati kapcsolattartás és visszacsatolás jellegére keresett jellemzőket a kérdőív segítségével.

A nemzetközi és hazai irodalmak feldolgozását három lépésben, 2016 októberétől kezdve végeztük el. 2016 őszén a hozzáférhető források és tudományos műhelyek azonosítása, szelektálása és a feldolgozandó irodalmak körének meghatározása történt meg. 2017 januárjáig a kiválasztott hazai és nemzetközi irodalmak relevanciájának meghatározása zajlott le. A kutatott témához kapcsolódó fontos és releváns nemzetközi szakirodalom több ezres nagyságúra tehető, ezért alapos előszelektálásra volt szükség a kezdeti fázisban. 2017 februárjától májusig a hazai irodalmak feldolgozása, majd 2017 júniusáig a nemzetközi jó gyakorlatok azonosítása és főbb tanulságainak feldolgozása történt meg. A harmadik ütemben a releváns nemzetközi irodalmak konzekvenciáinak számbavétele zajlott, 2017 novemberéig.

A kutatás gerincét alkotó lakossági interjúk előkészítése 2016 novemberében kezdődött a megkérdezendők körének és az interjúk súlypontjainak meghatározásával, majd három település polgármestereivel történt interjúkkal folytattuk az előzetes témakörök specifikálását és új témakörök keresését, ezzel a végleges kérdéssor kidolgozását. 2017-ben márciusig bezárólag a BM munkatársaival három helyszínen végeztünk előzetes interjúkat és készítettünk esettanulmányt a módszerek finomítása, ellenőrzése és a kutatási módszertan kialakítása, a strukturált interjúvázzlat, illetve a későbbi kutatások részére minták kidolgozása céljából. Előbbiek alapján kialakult az interjúkészítés technikai és formai követelményrendszere, illetve az esettanulmányok alaki és tartalmi meghatározása. A tavasz folyamán az online kérdőívre beérkezett válaszok feldolgozása alapján tizenkét települést választottunk ki, amelyek esettanulmányait a kutatási gyakornokok készítették el. Április közepén a kutatási gyakornokok és a másik

két kutatási ág munkatársai egynapos kutatás-módszertani képzésen vettek részt az interjúkészítés és esettanulmány-írás témakörében. Az április végétől kezdődő időszakban a kutatási gyakornokok kutatásvezetői felügyelet mellett és a BM munkatársainak közreműködésével megkezdték az első körös esettanulmányokhoz szükséges interjú megszervezését és felvételét, amellyel május végéig nagy többségben végeztek. Május folyamán a megérkező KSH adatok segítségével további 30 helyszín kiválasztása, kutatási gyakornokok közötti elosztása történt meg. Az interjú felvétele, majd az esettanulmányok megírása 2017. augusztus végéig zajlott le. 2017 szeptemberében további 13 helyszínen zajlott települési kutatás, amelyet ekkor már a felgyűjtött tapasztalatok birtokában kiterjesztünk Budapest egyes kerületeire is. Az adatfelvétel és az esettanulmányok elkészítésének ezen harmadik köre 2017. november elejére zárult le. A településeken talált jó gyakorlatok és érdekes programok, jelenségek alaposabb megismerésére 2017 novemberében hat – korábban már feldolgozott – település részletesebb vizsgálatára került sor. Az interjú készítése és az esettanulmányok megírásának fázisa 2017. december elején fejeződött be.

A kutatás másik alapvető saját forrása a reprezentatív lakossági kérdőív volt. A kérdőív kidolgozása 2017 januárjától kezdődött, a végső formája előtesztelések után április végére alakult ki. 2017 márciusában és áprilisában a minta összeállítása és a lekérdezés szempontjainak meghatározása, illetve a kérdezést és az adatok rögzítését és tisztítását végző cég kiválasztása történt meg. A kérdezésre 2017-ben május és június között került sor. Az adatbázis tisztításának és súlyozásának utolsó lépései 2017 szeptemberének végére zárultak.

A kutatási eredmények és felmerült kérdések és tanulságok mélyebb elemzésére és tesztelésére 2017 novemberében és decemberében három fókuszcsoportos interjút végeztünk a központi közigazgatás képviselői, és önkormányzati döntéshozók, illetve lakossági és civil szereplők körében.

Az összegyűjtött adatok feldolgozása 2017 decemberében kezdődött.

Az alábbi táblázat foglalja össze a kutatás lépéseit.

Kutatási tevékenységek	2016					2017											
	8	9	10	11	12	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
0	1. Kutatás vezetése																
	2. Kutatási hipotézisek kidolgozása és finomítása																
1	1. Kutatáshoz szükséges adatok körének meghatározása																
	2. Adatok fellelhetőségének azonosítása																
	3. Nyilvános hozzáférésű adatok beszerzése																
	4. KSH adatok beszerzése																
2	1. Önkormányzati kérdőív összeállítása																
	2. Önkormányzati kérdőív lekérdezése																
	3. Önkormányzati kérdőív releváns részének elemzése																
3	1. Források körének meghatározása																
	2. Források relevanciája és szelektálása																
3	3. Hazai irodalmak és műhelymunkák feldolgozása																
	4. Nemzetközi jó gyakorlatok feldolgozása																
	5. Nemzetközi irodalmak feldolgozása																
5	1. Terepkutatás előkészítése																
	2. Előzetes adatfelvétel																
	3. Települések kiválasztása																
	4. Team összeállítása és felkészítése																
	5. Interjúzás és esettanulmányok felvétele, kiegészítése																
7	1. Lakossági kérdőív összeállítása																
	2. Survey lekérdezése																
	3. Adatok tisztítása és súlyozása																
8	1. Fókuszcsoportos vizsgálat szervezése																
	2. Fókuszcsoportos vizsgálat végrehajtása																
11	Összefoglalás és jelentések készítése																

5.1. ábra – A kutatási tevékenységek ütemezése (forrás: BM ÖKI saját szerkesztés)

KUTATÁSI JELENTÉS

KUTATÁS II.

- **6. KUTATÁSI TEVÉKENYSÉG SORÁN
ALKALMAZOTT MÓDSZEREK**

6. KUTATÁSI TEVÉKENYSÉG SORÁN ALKALMAZOTT MÓDSZEREK

A vizsgált témakör szerteágazó jellege, illetve összetettsége többoldalú megközelítést igényelt, beleértve a társadalomtudományi kutatások változatos módszereinek alkalmazását is. Mind meglévő, mind a kutatás során előálló forrásokra támaszkodtunk, illetve jellegük szerint mind kvalitatív, mind kvantitatív adatokat is használtunk, ezzel igyekeztünk a lehető legmélyebben feltárni a vizsgált jelenségeket.

A kvalitatív kutatási módszerek a kisszámú esetek mélyebb feldolgozására, a jelenségek mögöttes okainak és működési mechanizmusainak feltárására, megértésére és elemzésére alkalmasak. Ezek nem adnak reprezentatív, azaz a teljes sokaságra érvényes eredményeket, viszont kifejezetten alkalmasak az okozatiság, az összefüggések feltárására és megértésére. Szemléletük holisztikus. A kvalitatív módszerek kevésbé vagy egyáltalán nem szolgáltatnak számszerűsíthető adatokat és inkább tendenciák és összefüggések feltárása szolgálnak. A minta relatív kicsinyisége ellenére nagyon idő- és forrásigényes a kutatási módszer, számtalan interjúra és megfigyelésre támaszkodik. Mindezek mellett nagyon rugalmas, hiszen az adatfelvétel közben is módosítható a megfigyelt jelenségek fényében. További előnye, hogy kellően megalapozott kutatási módszertan használatával a saját közegükben megfigyelt történések számos torzítása kiküszöbölhető.

A kvantitatív módszerek széles körű, de jóval csekélyebb mélységű információ megszerzését teszik lehetővé. Ezek mért adatokkal dolgoznak, ahol is az adatok begyűjtése valamilyen standardizált eljárással történik. Okozatiság feltárására csupán korlátozottan, jó megalapozottsággal alkalmasak, ahol is a megalapozottságot jellemzően a párhuzamosan végzett kvalitatív módon szerzett információkból lehet alátámasztani, illetve ellenőrizni. A jól kivitelezett kvantitatív vizsgálat a teljes sokaságra ad megbízható és érvényes kijelentéseket. A módszer hátránya még rugalmatlansága és költséges volta: az elkészült kérdőív lekérdezés közben és után nem módosítható, újra csak a legkritikább esetben vehető fel.

A kétfajta kutatási módszertan együttes használatával (háromszögelés) a kutatások érvényessége, az elemzés mélysége és minősége jelentős mértékben növelhető.

A személyes interakciókat igénylő adatgyűjtések, azaz elsősorban az interjúk és az online kérdőív, de bizonyos mértékben a lakossági felmérés (survey) esetében is figyelembe kell venni, hogy a válaszadót és a válaszadást befolyásolhatta az a tény, hogy a Belügyminisztérium részéről érkeztek a kutatók és a kérdések, így nem a valós véleményét, helyzetét osztotta esetleg meg, hanem a vélt elvárásoknak kívánt megfelelni. Ezen torzítás miatt a kapott adatok bizonyos részénél óvatosan kell levonni a következtetéseket, többszörös, egymástól független adatforrásból és módszerrel szükséges ezeket alátámasztani.

6.1 Kvalitatív módszerek

Ahogy azt fentebb is említettük, meglévő és a kutatás során összegyűjtött forrásokat egyaránt használtunk. A szövegelemzéseket elsősorban a meglévő vonatkozó irodalmak elemzése képezte, a nemzetközi szakirodalom nagy mérete miatt jelentős mértékű mintavétellel. Számos átnézésre érdemes kutatás nehezen hozzáférhető, illetve a nemzetközi irodalmakból vett minta esetlegessége is hordozhat mulasztásokat. Itt azzal a feltevéssel éltünk, hogy jelentős kutatásoknak valamilyen visszhangjuknak kell lenniük, így azok idézettsége és (el)ismertsége jó közelítő mutatója fontosságuknak.

A kutatás egyik fő vonalát települési szereplőkkel készített interjúk adták. A kutatás során egy-egy településen 4-7 számú interjú készült el a helyi folyamatok és gyakorlatok feltárása céljából. Ez nem alkalmas egy település társadalmának és működésének teljes mélységi megismerésére, viszont elegendő információt ad a különböző bevonási és működési típusok feltárására, a mögöttes mechanizmusok jellemzésére. A kevés számú interjú veszélyeket is hordozhat, ha a nem megfelelően kiválasztott interjúalanyok egyoldalúan, illetve – esetleges összebeszélés esetén – valótlan módon mutatják be a helyzetet. Az interjúalanyok lehetőség szerinti gondos kiválasztásával, ellenőrzési mechanizmusok működtetésével igyekeztünk e kockázatokat mérsékelni.

A fókuszcsoporthoz vizsgálat során egymással folyamatos interakciós kapcsolatban lévő interjúalanyok a vizsgálat alkalmával lezajló beszélgetések, viták kapcsán – a csoportdinamika működési mechanizmusainak felhasználásával – egyenként végzett interjúkkal más módon meg nem szerezhető motivációkat, attitűdöket, véleményeket és tapasztalatokat osztottak meg, elmélyítve ezzel a kutatást. Jelen kutatásban az interjúk során felhalmozott tapasztalatok kiegészítésére, a felmerült gondok és ügyek kezelésének tapasztalati mechanizmusainak feltérképezésére használtuk ezt a módszert.

6.1.1 Irodalomelemzés

Az irodalomelemzés egyik fő feladata a kutatás megalapozása és az eredmények rendszerbe illesztése volt, ezenkívül részben a fontosabb szakirodalmakból és azok témaköréből, relevanciájából álló inventárium összegyűjtését is célul tűztük ki. A szakirodalmak feldolgozásából olyan kutatási anyagot is elő kívántunk állítani, amely további, más minisztériumi, államigazgatási és tudományos vizsgálat és program esetében támaszul, alapanyagul tud szolgálni.

A feldolgozott szakirodalmak részint hazai forrásból származtak, itt teljességre törekedtünk. A nemzetközi szakirodalmak feldolgozásánál a források nagy száma miatti kényszerű szelekció mellett a feldolgozók nyelvi korlátai is behatárolták a vizsgálati kört, és leszűkítették azt az angol nyelvű irodalomra. Így valószínűleg jelentős hozzáadott értéket képviselő, Magyarország számára a földrajzi és kulturális adottságok miatt releváns német, olasz, lengyel, szlovák és egyéb, a környező országok nyelvén írt szakirodalom nem került be az elemzési körbe. Sajnos ezen országok korlátozott mértékben fordítják le írásaikat angol nyelvre, így számunkra nem voltak hozzáférhetőek. Ezen szakirodalmak felkutatása és feldolgozása további kutatást igényel.

6.1.1.1 Szakirodalmak keresése

A magyar nyelvű szakirodalmakat 2017 márciusa és áprilisa között dolgoztuk fel, amikor a terepi kutatásunk is első fázisában volt, míg a nemzetközi szakirodalmakat (angol nyelvű) két fázisban. Az első fázisban (március–április) néhány jó nemzetközi példát tekintettünk át, a második fázisban (szeptember–október) átfogóbb kutatást végeztünk a témával kapcsolatban. Az angol nyelvű szakirodalmak esetében a teljességre törekvés lehetetlennek bizonyult, de igyekeztünk minél több forrást belefoglalni szakirodalmi áttekintésünkbe.

A három írásban bemutatott szakirodalmak nagy részét a Google Scholar segítségével gyűjtöttük össze, kisebb részét pedig az ELTE Társadalomtudományi Karának Némedi Dénes Könyvtárából, a Budapesti Corvinus Egyetem Társadalomtudományi és Nemzetközi Kapcsolatok Karának könyvtárából és a Központi Fővárosi Szabó Ervin Könyvtárból. A tapasztalat egyértelműen azt mutatta, hogy online kereséssel érhető el a legtöbb friss és releváns szakirodalom, viszont van néhány magyar könyv, cikkgyűjtemény, melyekért mindenképpen érdemes a magyar könyvtárakhoz fordulni.

A keresőmotorokban az alábbi kulcsszavakat használtuk: interaktív állam, helyi kormányzás, helyi hatalom, kreatív tőke, társadalmi tőke, helyi közösség, részvétel, bevonás, együttműködés, deliberatív demokrácia, helyi demokrácia, közösségi tervezés, intelligens hibakezelés, reziliencia, helyi részvételi demokrácia, lakossági bevonás, participáció, inkluzivitás, helyi gazdaságfejlesztés, endogén fejlesztés, helyi közösségfejlesztés, közösségi tervezés, társadalmi és intézményi bizalom, legitimitás, politikai kultúra és szocializáció, helyi és regionális identitás.

6.1. ábra – A részvételhez kapcsolódó fogalmak angol nyelven (forrás: BM ÖKI saját szerkesztés)

6.1.1.2 Szakirodalmak kategorizálása és elemzése

A források összegyűjtése után mindet átolvastuk, majd először egy táblázatban relevancia szerint 1–5-ig értékeltük azokat. A táblázat segített abban, hogy kijelöljük a végleges, feldolgozandó szakirodalom-listát. A lista elkészülte után mindegyik kijelölt forrásról tömör összefoglalót készítettünk. A vizsgálat szempontjai némileg különbözőek voltak a magyar és a nemzetközi szakirodalom feldolgozása során, hiszen a teljes kutatás két eltérő fázisában voltunk, és különböző témákat tartottunk fontosnak.

A magyar szakirodalom-feldolgozás (címe „A bizalomtól a részvételig”) során az alábbi témákhoz kerestünk forrásokat:

- társadalmi bizalom, legitimitás, társadalmi részvétel, közösség és identitás,
- önkormányzatiság Magyarországon,
- a közmeghallgatás, a közösségi tervezés és az állampolgári tanács módszertana.

A nemzetközi cikkek általános feldolgozása (címe „Kormányzás és participáció”) során az alábbi kérdésekre került a fókusz:

- a helyi kormányzás mechanizmusai,
- a helyi társadalom, közösség jellemzői,
- a participáció fogalma és jellemzői (résztevők, előnyök és nehézségek, módszerek, témák).

A nemzetközi jó gyakorlatok és eszközök feldolgozása (címe „Az önkormányzati közszolgáltatások innovatív szervezése – nemzetközi kitekintés”) során az alábbi kérdésekre került a fókusz:

- közszolgáltatási modellek és átalakulásuk, a rugalmasság és igények átalakulása,
- helyi igények és önkormányzat (a bizalomépítés eszközei),
- koprodukció és participációs eljárások,
- fenntarthatóság és részvételi modellek.

6.1.1.3 A szakirodalmi összefoglaló megírása

A szakirodalmakról szóló tömör összefoglalók elkészülte után mind a magyar, mind az angol nyelvű forrásokat logikailag sorba rendeztük, és törekedtünk arra, hogy a szakirodalmak áttekintése mellett minél több saját megállapítást belefoglaljunk a két írásba. A nemzetközi szakirodalmi áttekintésben – lévén, hogy a terepkutatás félidejében készült el – az irodalmakat folyamatosan összevetettük a magyarországi terepkutatás során tapasztaltakkal. Legfőképpen az interjúk során gyűjtött információkra alapoztunk, de a fókuszcsoportos beszélgetések tapasztalatait is feldolgoztuk.

A nemzetközi jó gyakorlatok esetében nem a teljes – szinte feldolgozhatatlan mennyiségű – szakirodalom áttekintése volt a cél, hanem néhány szakmai elismerést érdemelt és kellően megalapozott kutatás tanulságainak ismertetésére vállalkoztunk. Az anyag részletesen foglalkozik a közszolgáltatások nyújtásának főbb kérdéseivel, jelesen a növekvő igények, a fogyó bizalom és új típusú lakossági szerveződési minták és önkormányzati gyakorlatok témájával.

6.1.2 Szakértői interjúk

A kutatás előkészítő fázisában feltáró jelleggel, a későbbiekben ellenőrzési és visszacsatolási célból jelentős számú szakértővel folytattunk megbeszéléseket és interjúkat. A szakértőket a Belügyminisztérium a kutatás témájához releváns tudással és tapasztalattal bíró munkatársai, a Kutatási Platform tagjai és egyéb szakértők köréből választottuk ki. Előbbiekén túl a hasonló tématerületeken kutatásokat végző hazai műhelyek munkatársaival is végeztünk interjúkat. Az interjúk strukturálatlan jelleggel, az előre meghatározott szempontok áttekintése és visszajelzés céljából készültek. A kutatás kezdeti fázisában hasonló célból néhány települési polgármesterrel félig strukturált interjút végeztünk.

Az interjúk fő célja a lehetséges jó gyakorlatok, inkluzív működés szempontjából érdekes projektek és megközelítések, illetve a kutatás mind kvalitatív, mind kvantitatív fázisában végzendő vizsgálatok súlypontjainak meghatározása volt, illetve a települések kiválasztásának szempontjaihoz nyújtottak segítséget. A különböző programok és projektek megismerése szintén ezt a célt szolgálta, csakúgy, mint a településfejlesztés gyakorlatainak feltérképezése is.

6.1.3 Esettanulmányok

A működés és eljárások, a hozzáállás minél szélesebb körű feltérképezéséhez jelentős számú, az önkormányzatok minél több lehetséges típusát tartalmazó megvizsgált településen felvett esettanulmányt készítettünk a kutatás során. Ezen esettanulmányok célja az adott településen megfigyelhető gyakorlatok, sikeres és kevésbé sikeres eljárások, az inkluzivitás mintázatának és időbeli változásának vizsgálata, a település sikerességének felmérése. A fentiek következtében az esettanulmányok „közepes mélységűek”, azaz nem törekszenek egy-egy település teljes mértékű leírására, hanem az inkluzivitással, a működés sikerességével összefüggésben lévő főbb jellemzők, folyamatok, tényezők és összefüggések leírására. Az esettanulmány egyrészt a vizsgált település adott időpontban elemzett gyakorlatának minél teljesebb leírása szolgál, másrészt bemenetként funkcionál az átfogó vizsgálathoz. Az esettanulmányok természetesen nem tudják reprezentálni statisztikai értelemben az önkormányzatok gyakorlatát, viszont kellő mélységben be tudják mutatni a jellemző működési mechanizmusokat, problémákat, lehetőségeket és a jó gyakorlatok fontosabb típusait. Ezzel a többi kutatás során gyűjtött inputtal együtt kellő alapot képeztek a vizsgált jelenségkör alapos leírásához és elemzéséhez.

Az esettanulmányok források másodelemzésére és interjúkra épültek. A minél pontosabb válaszok elérése, illetve a társadalomtudományi kutatásokban elfogadott adatvédelmi standardok miatt az esettanulmányok helyszínei, illetve az interjúalanyok személye nem hozzáférhető a kutatáson kívül.

6.1.3.1 Esettanulmányok helyszínei

Az esettanulmányok helyszínéül szolgáló települések kiválasztásánál a fő szempontokat a települések nagysága, az egyéb forrásokból (KSH, NAV és online kérdőív) alapján a lakosság szegregációs mintázata és az inkluzív működés gyakorlata, illetve a szakértői interjúk alapján érdekes helyi jó gyakorlat és példák jelentették. Összeségében 58 esettanulmány készült el 301 helyben készített interjúra alapozva. Mindezt a későbbi fázisban 6 ezek közül kiválasztott településen készített 18 interjú egészítette ki, azaz összesen 319 interjú készült el.

A Kutatási Tervben eredetileg 3-6 program külön vizsgálata szerepelt, ezt a kutatás menete során kapott eredmények fényében úgy módosítottuk, hogy helyettük – a fenti jelzett módon – 6 esetben a településeken futó programokat és gyakorlatokat mélyebben vizsgáltuk meg.

Az esettanulmányok helyszíneinek kiválasztásakor nem próbáltunk a népességszámmal arányos mintát venni. Mivel az összes település 2%-át sem érte el a minta nagysága, ennek kevés értelme lett volna. Továbbá mivel a kis településeken a kutatást érintő témákban aránylag hasonló gyakorlatot és problémákat tapasztaltunk a kutatás kezdeti fázisában, így az e kategóriába tartozó településekből csak egy kisebb mintát vettünk.

Fentiekén túl a kiválasztáskor törekedtünk kellő számú agglomerációs, elérhetőségi, gazdasági fejlettségi, demográfiai és funkcionális szempontokra figyelemmel lenni. Továbbá fontos szempontunk volt, hogy valamilyen, a kutatás témájához illő érdekes jelenség, jó gyakorlat vagy éppen problémás helyzet elemezhető legyen az esettanulmányokon keresztül. A kiválasztáskor tehát egy sokszoros szempontrendszert vettünk figyelembe, és ehhez gyűjtöttünk be javaslatokat. Felhasználtuk a különböző szakértők és a platformtagok javaslatait is.

Az esettanulmányok helyszíneinek megoszlása a következő:

Település nagysága (lakosságszám) szerint	
2000 fő alatt	8 település
2000–15000 fő között	25 település
15000 fő felett	19 település
budapesti kerület	6 kerület
Földrajzi elhelyezkedés szerint	
Észak-Magyarország	4 település
Észak-Alföld	11 település
Dél-Alföld	6 település
Közép-Magyarország	7 település + 6 kerület
Közép-Dunántúl	10 település
Nyugat-Dunántúl	9 település
Dél-Dunántúl	5 település

6.1. táblázat – Az esettanulmányok helyszíneinek megoszlása (forrás: BM ÖKI saját szerkesztés)

6.1.3.2 Esettanulmányok tartalma

Az esettanulmányok három fő forrásra támaszkodtak a település vizsgálatokor:

- A KSH és egyéb, jelenleg hozzáférhető adatbázisokból a település helyzetének, közelmúltbeli fontosabb demográfiai, gazdasági folyamatainak leírása, jellemzése és értékelése.
- Sajtóból, elkészült programokból és egyéb másodlagos forrásokból (pl. IVS) a település képének, történetének, eseményeinek, jellemzőinek megalkotása.
- Településen felvett, 4-7 darab interjú.
- Település neve, interjúalanyok neve, titulusa, funkciói, interjúkészítés időpontja és helye, készítője, esetleges más jelenlévők adatai, illetve egyéb fontos körülmények.

Az interjúalanyok kiválasztásakor a település egyik fő vezetője (lehetőleg a polgármester) mellett a település társadalmi életét jól ismerő, a különböző „hozzáállásokat” minél jobban lefedő, az „átlagból minél inkább kilógó” kérdezett kiválasztása volt a cél, azaz különböző jelentősebb, az önkormányzat által bevont és be nem vont, vele harmonikus vagy konfliktusos viszonyban lévő csoport képviselője, jellemző személye. Csoport alatt értve itt egy-egy egyénnél, családnál szélesebb körű, a helyi közéletben súlyt képviselő vagy potenciálisan jelentős egyének valamiképpen összetartozó összességét.

6.1.3.3 Az interjúk főbb kérdéscsoportjai

Az esettanulmányok gerincét az interjúk adták. Az interjúk mindig személyesen, az adott helyszínen, vagy ha azt valamely körülmény nem tette lehetővé, ahhoz legközelebb készültek a kérdezett számára ismerős környezetben. Az alábbi főbb kérdéscsoportok köré épült föl a kutatási interjú:

- Település helyzete, lehetőségei, kihívásai.
- Népeségmegtartó képesség (munkahelyek, foglalkoztatás, iskola, helyi kulturális és szórakozási lehetőségek).
- Helyi közösség leírása, főbb csoportok:
 - lakók,
 - vállalkozók,
 - egyházak,
 - intézményvezetők,
 - helyi értelmiség.
- Lakosság aktivitása az önkormányzat működése felé.
- A lakosság bevonásának formális és informális mechanizmusai.
- Deviáns esetek kezelése, be nem vonható csoportok.
- Kisebbségi (nem feltétlenül csak roma) csoportok bevonása.
- Információáramlási csatornák, visszacsatolási mechanizmusok.
- Helyi hatalmi bázis és döntéshozatal.
- Esetleges helyi konfliktusok, ezek rövidtörténete, okai.
- Lakossági tiltakozás módjai, fontosabb esetei.
- Helyi önkormányzati döntéshozatal mechanizmusai
 - témafelvetés,
 - tervezés,
 - döntés-előkészítés,
 - döntés.
- Alkalmazott külső szakértők
 - köre (ha vannak),
 - bevonása a helyi szolgáltatások nyújtásába, a fejlesztésekbe.
- Vállalkozások, civil szervezetek, jelentősebb csoportok bevonása.
- Más környező településekkel, járással, megyével való kapcsolat.

6.1.3.4 Az esettanulmányok formája

Az esettanulmányok terjedelme 5–7 nyers szövegnyi oldal (18–25.000 karakter). Az esettanulmány kutatási nyersanyag, nem nyilvános, azonban már az esettanulmányok készítésekor ügyeltünk az anonimizálásra, így az elkészült esettanulmányok nem tartalmazzák a település nevét, illetve olyan adatokat, amelyből a vizsgált település közvetlenül azonosítható.

Az esettanulmányokat a kutatás vezetője és kutatási gyakornokok készítették. Egy-egy települést minden esetben ugyanaz a személy vizsgált és ő is készítette el az esettanulmányt az interjúk elvégzését követő legrövidebb időn belül.

Az esettanulmányok az alábbi általános mintát követik:

- Fedőlap
- Település főbb adatai
 - Demográfiai helyzet
 - Földrajzi elhelyezkedés
 - Helyi gazdaság
 - Munkahelyek
 - Település a médiában

- Főbb megállapítások
- Esettanulmány az interjúk és egyéb források alapján
 - Település jelenlegi képének kialakulása
 - Település társadalma
 - Település vezetése
 - Ellenérdekeltek és egyéb fontos csoportok
 - Település fejlesztése
 - Szakértők köre
 - Lakossági vélemények
 - Helyi vállalkozók
 - Helyi kisebbségek
 - Vallás
 - Települést érintő kihívások
 - Közeli településekkel való viszony
 - Érdekes gyakorlatok
 - Egyéb megjegyzések

6.1.4 Mélyfúrás

Érdekes helyi gyakorlatok és a számítható képest meglepő eredmények mélyebb megismerése és ellenőrzés céljából az esettanulmányok elkészítése után hat helyszínen további interjúk felvételére került sor, szám szerint 18 darabra. Ezen kutatások elvégzésekor fontos szempont volt, hogy nem ugyanazok végezték a kiegészítő elemzéseket, mint akik az eredeti esettanulmányokat készítették.

6.1.5 Fókuszcsoportos interjúk

Fókuszcsoportos interjúkat a kutatási fázis végén, a kapott eredmények értelmezése és kérdéskörök tisztázása céljából, illetve a lehetséges további kutatási lépések megtétele miatt végeztünk.

6.1.5.1 A fókuszcsoportos technika bemutatása

A fókuszcsoport olyan kvalitatív kutatási módszer, mellyel emberek egy csoportjának véleményét, benyomásait, attitűdjeit vizsgálhatjuk. Ezen kutatási formát általában a kutatás elején feltárás céljából, vagy a végén az eredmények ellenőrzési eszközeként használják, bár sok alkalommal a kutatás egyéb fázisaiban is előkerül, mint olyan eszköz, amely az egyének lekérdezésén alapuló módszerek, a meglévő adatbázisok elemzése során kapható információkat és szempontokat kiegészíti. A fókuszcsoportos beszélgetésekben általában 6–10 fő vesz részt, a beszélgetést moderátor vezeti. A beszélgetés témája rendkívül változatos, használatos marketingkutatásoknál, illetve olyan helyzetekben, ahol nem kizárólag szakmai véleményt akarunk megismerni, hanem a résztvevők attitűdjére is kíváncsiak vagyunk. A beszélgetés félig strukturált, azaz a moderátor témavázlat alapján irányítja a beszélgetést, de nincsenek köztük kérdések-válaszok. Megkülönbözteti a fókuszcsoportot a csoportos interjútól az a tény, hogy a csoporttagok egymás közötti interakciója is meghatározó a fókuszcsoport eredményessége szempontjából. Épp ezért fókuszcsoportot célszerű különböző háttérű személyekből előállítani, akik között valószínűleg a vizsgált témával kapcsolatban véleménykülönbség áll fenn.

A technika előnye a csoporttagok véleménycseréjéből származó többlet, azaz a résztvevők egymással történő interakciója. A résztvevők saját szavaikkal fejezhetik ki véleményüket, így spontán reakciókat figyelhetünk meg. A moderátor szintén felteheti spontán módon felmerült kérdéseit, így irányíthatja a beszélgetést.

A fókuszcsoport hátránya, hogy nem számszerűsíthető, nem vonatkoztatható a népesség egészére. A csoport lehet nehezen kezelhető, állhat csupán introvertált emberekből, akik nehezebben nyílnak meg egymásnak. A csoportban lehet nehezen kezelhető ember, aki valamilyen okból nem kellőképpen motivált a fókuszcsoport célját elérni.

6.1.5.2 A fókuszcsoport feltételei, lefolytatása

A fókuszcsoporthoz 6–10 résztvevő jelenléte szükséges. Ennél kevesebb résztvevőnél nem valószínű, hogy kialakul a megfelelő interakció, ennél több résztvevőnél pedig fennáll a frakciózás, kis csoportok kialakulásának veszélye. A résztvevőket tájékoztattuk a kutatás céljáról és a feldolgozás menetéről.

A lezajlott fókuszcsoportos alkalmakkor a létszám biztosította a szükséges feltételeket. A legkevesebben a lakossági fókuszcsoportban, a legtöbben a központi közigazgatási fókuszcsoportban voltak jelen.

A csoportot a moderátor vezette, aki a lenti témavázlat alapján irányította a beszélgetést. Az elhangzottakat hangfelvevőre rögzítettük az esemény minél pontosabb leírása végett, és hogy a reakciók minél szélesebb skáláját elemezni tudjuk. A felvétel a leírat elkészülte után tovább már nem használható a társadalomtudományi kutatásokban standardként használt adatvédelmi okokból kifolyólag.

A fókuszcsoportos interjúk időtartama 1,5–2 óra volt, szünettel nem szakítottuk meg a beszélgetést. A fókuszcsoportot a kutatás vezetője, illetve a kutatási titkár vezette, de jelen voltak a kutatás koordinátorai is passzív résztvevőként, a beszélgetéstől térben elkülönülve.

6.1.5.3 Fókuszcsoportok felépítése

A kutatásban három fókuszcsoportos vizsgálatot végeztünk. Budapesti helyszínen az önkormányzatok inkluzív működésében érintett központi közigazgatási szervek, minisztériumok döntéshozói, tisztviselői vettek részt, akik jelentős részének volt önkormányzati tapasztalata is. A Közép-Dunántúlon a környékbeli polgármesterek és önkormányzati döntéshozók számára rendezett interjú a helyi gyakorlatok és tapasztalatok begyűjtésének és interaktív megbeszélésének alkalmaként nyújtott adatokat és támpontokat a vizsgálathoz. A lakossági vizsgálatot a Dél-Dunántúlon bonyolítottuk le, ahol kis- és nagy települések lakói, civil szervezetek képviselői és felsőoktatási kutatói a lakosság szemszögéből osztották meg véleményüket. Mindhárom alkalommal a csoportok vegyes összetétele biztosította az élénk beszélgetést és a meglátások, tapasztalatok megosztását, valamint a vélemények ütköztetését.

6.1.5.4 A fókuszcsoportok kérdései

Központi közigazgatás:

- Mi számít jó bevonásnak?
- Hogyan szólunk a lakossághoz? Milyen csatornán és milyen témában?
- Hogyan tegyük hasznossá a kötelező lakossági fórumot?
- Hogyan bizonyosodjunk meg róla, hogy amit hallunk az valóban a lakosság jelentősebb szeletének véleménye?
- Hogyan találjuk meg a releváns szereplőket?
- Hogyan kezeljük a „trollokat”?

Önkormányzat:

- Mi számít jó bevonásnak?
- Kötelező lakossági fórumot hogyan lehet jól csinálni?
- Milyen bevonási csatorna és téma működik? Mi érdeklí az embereket?
- A lakosság melyik részét tartják fontosnak bevonni?
- Hogyan kezelik a „trollokat”?

Lakosság:

- Mikor nem tartják zaklatásnak a bevonást?
- Milyen információt vár az önkormányzattól?
- Az egyes csatornákon mennyire legyen személyes / formális a kapcsolattartás?
- Mit látnak az önkormányzati munkából?

A kutatási tervben négy fókuszcsoport megtartását céloztuk, azonban a kutatás folytatása során nyilvánvalóvá vált, hogy ennél kevesebb is elegendő lesz a tervezett eredmények elérésére.

6.2 Kvantitatív módszerek

A teljes sokaságot összehasonlíthatóan, adatjelleggel leíró források közül részben a KSH és a Nemzeti Adó- és Vámhivatal (NAV) adataira támaszkodtunk. Mindezen túl két saját kérdőíves kutatási forrást is használtunk, részint az önkormányzatok, részint a lakosság hozzáállását, tapasztalatait mérendő.

6.2.1 KSH adatok, egyéb adatbázisok

A különböző hozzáférhető és meglévő adatbázisok felhasználása részben a kutatási fázisok előkészítését, részben a kapott eredmények értékelését szolgálta. A hozzáférhető adatok közül elsősorban a település és lakói demográfiai és anyagi helyzetét, a lakosság képzettségét, az önkormányzat bevételeit és kiadásait, illetve ezek szerkezetét, a helyi intézmények számát és fontosabb tulajdonságait, a kisebbségek részarányát és mindezek változásait figyeltük. A település földrajzi helyzetét, demográfiai alakulását, elérhetőségét és a megvalósított inkluzív jellegű projektek jellegét is e körben dolgoztuk föl.

A településeken belüli szegregáció hipotézisünk szerint meghatározó szerepet játszik az inkluzív működés jellegében, így a KSH-tól beszereztük az ennek számításait lehetővé tevő részletes, nagy felbontású és ezt megbízhatóan mutató népszámlálási adatbázist. Az összegyűjtött adatokat részben az esettanulmányok helyszíneinek értékelésekor, részint a lakossági survey eredményeinek értékeléséhez használtuk. A lakossági survey képezte a kutatás gerincét a településinterjúk mellett.

6.2.2 Online kérdőív

A Belügyminisztérium belső hálózatán kiküldött online kérdőív a települések vezetése oldaláról kívánta felmérni a magyarországi települések tapasztalatait és gyakorlatát. Az ilyen típusú lekérdezés előnye az volt, hogy minden önkormányzat megkapja a kérdőívet, a kitöltés monitorozható és az adatok begyűjtése biztonságos módon megoldható. Hátránya azonban, hogy hivatalos jellege miatt vélemények és az elvártól eltérő viselkedési minták vizsgálatára csupán korlátozottan alkalmas. A kérdőívet 2017 első negyedévében minden önkormányzatnak megküldtük, 3178 település közül 2645 nyitotta meg és 2520 (79,3%) adott választ. A kérdőívet leggyakrabban a polgármester és a jegyző töltötték ki – külön-külön és sokszor együtt is. A nem teljes körű visszaküldés miatt az eredmények általánosítása csupán korlátokkal lehetséges, azonban jó indikátorként szolgálhat a gyakorlatok és attitűdök feltérképezésében.

Az online kérdőív jellege és kitöltői köre fényében csupán nagyon korlátozottan bizonyult alkalmasnak a jelen kutatást érintő főbb témakörök megismerésére és mélyebb elemzésére. Az önkormányzati oldal megismerésére az esettanulmányok és szakértői interjúk sokkal alkalmasabbak, ahol is az attitűdök, a gyakorlatok jobban a felszínre kerülnek.

Ez a kérdőív így csupán nagyon korlátos számú elemet tartalmazott jelen részkutatás számára. Ezek elsősorban a lakossággal való kapcsolattartás, a lakossági kezdeményezések kezelése és a közmeghallgatás, illetve a tervekkel érintő véleményezés gyakorlatára irányultak. A kérdőív eredményei elsősorban az esettanulmányok helyszíneinek minél jobb kiválasztását segítették elő abban az értelemben, hogy változatos inkluzív hozzáállású és tapasztalatokkal rendelkező helyszínek legyenek a mintában.

Továbbá ezen kérdőív esetében fokozottan érvényes a fejezet elején tett megállapítás a forrásokban lévő torzításokról. Vélelmezhető, hogy számos kitöltő a vélt elvárásoknak megfelelően töltötte ki a kérdőívnek jelen kutatást érintő, sokszor szubjektív és nehezen ellenőrizhető válaszokkal megadható kérdéseit. Emiatt az online kérdőív eredményei a jelen kutatás tekintetében csupán erős korlátokkal, inkább a szándékok és attitűdök feltérképezésére, mintsem a gyakorlat megismerésére használhatóak.

Az online kérdőív kérdéseit a II. melléklet tartalmazza.

6.2.3 Lakossági felmérés (survey)

A survey a lakosságnak az önkormányzatok felé irányuló tapasztalatait, elvárásait, kapcsolatának jellegét, a helyi közügyekben való részvétel iránti igényét és gyakorlatát, a pozitív és negatív tapasztalatait térképezi föl. Azaz a survey alulról nézve kutatja a lakosság bevonását, az információáramlást, a közösségek együttműködését az arra való lakossági igény, a jelenlegi tapasztalat és gyakorlat, illetve az elvárások szintjein.

A lakossági kérdőív célja annak megismerése volt, hogy a lakosság milyen véleményekkel, attitűdökkel, elvárásokkal és tapasztalatokkal bír az önkormányzat inkluzív működése kapcsán. A kérdőív célja a magyarországi felnőtt lakosság minél teljesebb és reprezentatívabb felmérése volt mind nem, életkor, iskolai végzettség, lakóhely nagysága és területi elhelyezkedés szempontjából. Budapest speciális jellegzetességei miatt külön almintát kapott a kérdőívben. Így összesen 1810 lekérdezés történt, ebből 800 Budapesten. A budapesti minta nagysága lehetővé tette, hogy Budapestre is külön érvényes megállapításokat tehessünk és országosan is reprezentatív legyen a minta.

6.2.3.1 A kérdőív főbb kérdéscsoportjai

A kérdőív a társadalomtudományi kutatásokban standard módon felvett demográfiai, munkaerőpiaci és anyagi jellegzetességekkel kezdődik. A kutatási hipotézisek szerint a bizalom megléte és foka, a társadalmi tőke fontos szerepet játszik a településhez, a települési társadalomhoz való nyitottságban, ezért az ismerősi, baráti körön keresztül vizsgált társadalmi tőke mérését végezzük el ezzel. A településről és az önkormányzat működéséről való vélekedésnek részletes megismerése és a lakossággal való kapcsolattartásról, a lakosoknak a döntéshozatalba és szolgáltatások nyújtásába való bevonásáról lévő tapasztalatok és elvárások voltak hangsúlyosan sok kérdéssel körülvéve. A települést érintő információszerezési csatornák – beleértve az információtechnológiai eszközök adta új lehetőségeket – vizsgálata képzett egy jelentős blokkot, beleértve az önkormányzati kommunikáció érthetőségét és tartalmát is. A párhuzamos kutatások számára is tartalmazott kérdéssorokat a kérdőív, például a szomszédos településekkel való kapcsolat viszonylatában.

A survey főbb témáit a következő keretes szövegrész tartalmazza, míg a teljes kérdőív megtalálható a III. mellékletben.

A survey csomópontjai:

- Helyi identitás
- Település kedveltsége
- Közösséghez való tartozás, társadalmi tőke
- Helyi közügyek megítélése
- Helyi politika, politikusok megítélése
- Mit vár el az önkormányzattól
 - Szolgáltatások
 - Információáramlás
 - Helyi közösség
 - Döntéshozatalban való bevonás
- Az önkormányzathoz, intézményeihez való kapcsolat
 - Jellege
 - Ezzel való elégedettség
 - Elvárásai
- Szomszéd településekkel, településrészekkel való kapcsolat
 - Közszolgáltatások társulási formában való ellátására való nyitottsága
- Információk áramlása
 - Milyen ügyek érdeklik
 - Milyen gyakran néz ezeknek utána
 - Milyen forrásokból szerzi be az információkat
- Helyi ügyekben
- Önkormányzati ügyintézés kapcsán
 - Mennyire elégedett az önkormányzat tájékoztatásával
 - Mennyire gyakran szokott az önkormányzathoz bejelentéssel, bármi egyébgel fordulni
 - Mily módon történik ez
 - Kik, milyen időközönként és mivel keresik meg az önkormányzattól
 - Milyen kommunikációs csatornákat használ az önkormányzat felé
 - Más, jelenleg nem használt kommunikációs csatornák iránti igény
 - Önkormányzati tájékoztatás közérthetősége
- Milyen információk érdeklik
- Mi az önkormányzat feladata a lakosság tájékoztatásában
- Mi az önkormányzat feladata a lakosság bevonásában
- Milyen ügyekben kellene bevonnia a lakosságot
- Milyen bevonási formában volt és lehet aktív
- Az önkormányzattól adott vélemény általánosságban
- Az önkormányzat nyújtotta közszolgáltatásokkal való elégedettség
- Önkormányzat inkluzív működéséről adott véleménye
- Standard demográfiai adatok és a település kódja

6.2.3.2 A települések kiválasztása és a kérdezettek számának meghatározása

A települések kiválasztásának módszertanát a kérdezést végző cég szakmai munkatársai a BM szakmai stábjával közösen alakították ki. Az adatfelvétel során összesen 1810 fős, súlyozott állapotban a felnőtt magyarországi lakosságot nem, korcsoport, iskolai végzettség és lakóhely (településtípus és régió) szerint reprezentáló minta készült. A minta két részből állt össze. Egyrészt egy 1010 fős rétegzett, több lépcsős minta készült Budapest kivételével, és ehhez a mintához társult egy 800 fős, egylépcsős véletlenszerűen kiválasztott budapesti minta. A kétlépcsős mintavételnél elsőként a településekből vettünk többszörösen rétegzett mintát, majd a kiválasztott települések lakosságából véletlen sétás mintavétellel választottuk ki a megkérdezetteket.

6.2.3.3 Településszám és elvi kérdezetti szám meghatározása régió és lakónépesség szerint

Mivel a mintavétel során két réteget használtunk, az első szakasz a települések és a megkérdezettek számának meghatározása volt e két réteg segítségével. Ennek során az előzetesen meghatározott lakónépesség és összevont régió (Kelet- és Közép-Magyarország – Budapest nélkül – és Dunántúl) kategóriák alapján meghatároztuk, hogy a lakónépesség hány százaléka esik így előállított 5*3 cellás keresztábra egyes celláiba,⁸ és amennyiben semmilyen más mintavételi szempontot nem vennénk figyelembe, akkor az egyes cellákban hány főt kérdeznénk meg, hogy teljesen arányos mintánk legyen e fenti két szempont alapján. Ugyancsak ezt a keresztábrát (pontosabban az abban található lakosságszámot) használtuk fel a cellákhoz tartozó településszámok megállapításához, figyelembe véve, hogy az egyes cellákba ne csak 1-2 település kerüljön, és hogy a települések száma ne legyen irracionálisan nagy a megkérdezettek számához képest (azaz ne fordulhasson elő, hogy-egy települést csak pár fő képvisel a mintában). A települések számát ez alapján 83-ban határoztuk meg.

6.2.3.4 Települések kiválasztása régió és lakónépesség szerint

A települések számának ismeretében a következő szakaszban az alábbi módon jártunk el:

- a fent bemutatott kétdimenziós keresztábra segítségével a magyar lakónépességet (Budapestet nem számolva) 15 településcsoportra bontottuk, minden csoport külön Excel-munkalap kapott (pl. Dunántúl 1000 főnél kisebb települések),
- ezeken a munkalapokon a települések egymást követték növekvő lakosságszámuk alapján,
- a települések lakónépességéből kumulatív hisztogramot képeztünk,
- a kumulatív hisztogram alapján lakosságszámuk szerint sorba rendezett települések listáját összesített lakosságszámuk figyelembevételével annyi szakaszra bontottuk, ahány településre szükségünk volt az 1. szakasz meghatározása szerint lakónépesség és régió alapján. Technikailag mindez a következőképpen történt: településcsoportok összesített lakos száma/1. szakaszban a településcsoportra meghatározott településszám a mintában = osztásköz; konkrét példán
 - a Dunántúl 1000–4999 fős települések összesített lakónépessége 837641 fő, ami 423 településen oszlik meg,
 - az 1. szakaszban kiszámolt településszámok alapján erre a településcsoportra 9 település jut a mintában (és 99 kérdezett),
 - az osztásköz $423/9=47$ (kerekítve),
 - a kiindulópont a 35. sorszámú település – véletlenszám-generátorral számolva, Vásárosdombó 1079 fővel,
 - a 2. kiválasztott település a $35+47=82$. település, Gerjen 1198 fővel stb., amíg meg nem lett a szükséges 9 település.

Budapest kerületeit külön „településekként” kezelve összesen 106 településen történt kérdezés.

6.2.3.5 Kérdezettek számának meghatározása településenként

A mintavétel során azt az elvet követtük, hogy minden lakosnak egyenlő esélye legyen a mintába kerülni, ugyanakkor a mintába vont települések száma ne legyen irreálisan nagy és az egy településen megkérdezendő válaszadók száma irreálisan kicsi. A települések kiválasztása során az elv az volt, hogy minden egyes település a lakosságszámával arányos eséllyel kerüljön a mintába.

8. Ehhez, ahogy a további lépésekhez is Magyarország 2011-es helységnévkönyvtárát használtuk fel.

A településeken belül, ha csak a településméret alapján választottuk volna meg a megkérdezettek számát, akkor mind statisztikai értelmezhetőség, mind logisztikai szempontból irreálisan kicsi elemszámok (0 vagy csak felfelé kerekítve 1, 2 stb.) is lehetségesek lettek volna. Ezért azt tartottuk szem előtt, hogy összességében minden településméretből elemezhető számú kategóriák keletkezzenek, aminek feltétele volt a kis elemszámú települések esetében a mintavétel „eltérítése” a tényleges súlyuktól. Mivel ez összességében szisztematikus, és nemcsak egy-két település esetében jelentkező probléma volt, rendszerszintű megoldást kívánt. Az elsődleges célt – hogy minden méretű településből megfelelő elemszámú válaszadó kerüljön a mintába – szem előtt tartva, végső megoldásként azt választottuk, hogy a településenkénti minta-elem számot homogenizáltuk, 10 körülire állítottuk be. Mivel a települések kiválasztása a lakosságszám alapján történt, maguk a kis települések eleve ritkábban kerültek volna be a mintába. Ez a torzítás részben spontán módon, részben utólagos súlyozásos eljárással kiegyenlítőddött. (Ez az eljárás elfogadott, amennyiben a vizsgált populáció különböző csoportjai nagyon eltérő nagyságúak, de a statisztikai elemzés szabályai miatt fenn szeretnénk tartani egy minimális, de még használható elemszámot a populációban ritkábban előforduló „megfigyeltek” alkotta csoportokra is.)

6.2.3.6 A kerületek kiválasztása és a kérdezettek számának meghatározása Budapesten

A budapesti mintanagyságnak köszönhetően a főváros minden kerülete a saját tényleges lakosságszám-arányának megfelelően szerepelhetett a mintában. Budapesten egylépcsős, véletlenszerű mintavételezés történt, ahol minden kerület lakosságszámának arányában szerepelt.

A kérdés ellenőrzése a kérdőívek véletlenszerűen kiválasztott 10%-ára terjedt ki részben telefonos, részben személyes módon.

KUTATÁSI JELENTÉS

KUTATÁS II.

- **7. TOVÁBBI LEHETSÉGES FORRÁSOK,
IRÁNYOK**

7. TOVÁBBI LEHETSÉGES FORRÁSOK, IRÁNYOK

A kutatás szerteágazó mivolta és nagy terjedelme miatt bizonyos, a kutatáshoz kötődő témaköröket, forrásokat nem tudunk bevonni a kutatás fókuszáltsága és egysége miatt. Ezeknek bevonása további kutatásokban elmélyítheti az inkluzív önkormányzati működésről alkotott ismereteinket és további szempontokat hozhat be az elemzésbe és az ajánlásokba. Két nagy témakört említhetünk meg ilyenként.

7.1 Egyéb, központi közigazgatás által készített és kezelt adatbázisok

A kutatás során alkalmazott kvantitatív módszerek nem tartalmazzák a helyi lakosság bevonása kapcsán készült számos egyéb kutatás eredményeire való kitekintést, mivel a jelenlegi támogatási ciklust megelőzően elkészült kutatások eredményeihez, illetve adataihoz való hozzáférés egyelőre korlátozott mértékben lehetséges.

A 2014–2020-as programozási időszakhoz kapcsolódó kutatási projektek hasonló okból nem kerülnek bemutatásra a kutatás során, mivel azok megvalósítása jelenleg is zajlik, ezért eredményeik hasznosítása nem volt lehetséges az ÖFFK II. kutatás során.

Az egyéb, minisztériumok adatgyűjtéseiből rendelkezésre álló fejlesztési dokumentumok (ITS, IVS) vizsgálata egyes statisztikai adatok elemzése által került be a kutatásba. A fejlesztési dokumentumok részletes tanulmányozására jelen kutatás nem tér ki bővebben, főként mivel a megalapozott elemzéshez rendelkezésre álló IVS-ek és ITS-ek száma igen korlátozott.

A fejlesztési stratégiák elkészítésének szükségességét megfogalmazó 1997. évi LXXVIII. törvény 3. § (1) a) kimondja, hogy „az épített környezet alakítását és védelmét a jogszabályokkal összhangban álló településfejlesztési koncepció, integrált településfejlesztési stratégia, településrendezési eszközök és építészeti-műszaki dokumentáció alapján [...] kell megvalósítani.”

A településfejlesztési koncepcióról, az integrált településfejlesztési stratégiáról és a településrendezési eszközökről, valamint egyes településrendezési sajátos jogintézményekről szóló 314/2012. (XI. 8.) Korm. rendelet szabályozása szerint azonban a településeknek nem kötelező feladata a fejlesztési stratégia elkészítése:

„3. § (1) Koncepciót, stratégiát és településrendezési eszközöket kell készíteni, ha

- a) jogszabály előírja, vagy
- b) a települési önkormányzat (a továbbiakban: önkormányzat) a település társadalmi, gazdasági, illetve környezeti helyzetében bekövetkezett változások vagy új településfejlesztési szándék miatt indokoltnak tartja.”

A 314/2012. (XI. 8.) Korm. rendelet jelenleg hatályos változata (sem a 105/2017. [IV. 28.] Korm. rendelet, sem a 16/2018. [II. 13.] Korm. rendelet) nem tartalmaz módosítást az integrált településfejlesztési stratégia elkészítésére kötelezett települések lehatárolását illetően.

Ezen felül a fejlesztési stratégiák elkészítésének szükségszerűségével a 1181/2013. (IV. 5.) Korm. határozat foglalkozik, amely a várostérségi integrált programok tervezési térségeinek lehatárolásával kapcsolatos irányelvekről azt írja, hogy a Kormány lehatárolása szerint integrált városfejlesztési programok kidolgozása ajánlott Budapest és agglomerációja, valamint a megyei jogú városok esetében.

A Területfejlesztési és Építésügyi Szakállamtitkárság városrehabilitációs fejlesztésekkel kapcsolatos kézikönyve szerint „az integrált városfejlesztési stratégia elkészítése középtávon minden várossal szemben szakmailag indokolt, és elvárás lesz minden típusú városrehabilitáció esetében”. A kézikönyv alapján a stratégia kidolgozása elvárható továbbá „minden olyan várossal szemben, melynek településszerkezeti összetettsége ezt alátámasztja: a városrész lehatárolás szakmailag indokolt módon megtörténik, legalább 3-4 olyan belterületi vegyes funkciójú városrészrel rendelkezik, mely alkalmas gazdasági-társadalmi szempontból központi, vagy rész-központi funkció ellátására a városban.”

A területfejlesztéssel és a területrendezéssel összefüggésben megőrzendő dokumentumok gyűjtéséről, megőrzéséről, nyilvántartásáról és hasznosításáról szóló 16/2010. (II. 5.) Korm. rendelet értelmében a fejlesztési programokat és koncepciókat a Lechner Tudásközpont Területi, Építészeti és Informatikai Nonprofit Korlátolt Felelősségű Társaság által üzemeltetett Dokumentációs Központ gyűjti és teszi elérhetővé. A Térport felületére feltöltött IVS-ek száma az utolsó, 2013. február 12.-i frissítéskor azonban összesen 228 db volt.

Az alacsony elemszám mellett a fejlesztési stratégiák mélyebb elemzésének szükségességét megkérdőjelezte a kutatás során, hogy az azokban megtalálható statisztikai adatok köre igen korlátozott. Ahogy arra már korábban készült szakmai anyagok is rámutattak, az önkormányzatok számára problémát jelent, hogy a releváns és jó minőségű, megalapozott vizsgálatokhoz szükséges adatok egy része sok esetben nem hozzáférhető, vagy beszerzésük csak aránytalanul nagy ráfordítással érhető el. Ebből adódóan a fejlesztési stratégiák tartalmi elemeinek teljes körét jelenleg nem minden önkormányzat képes teljes mélységében kidolgozni.

Ezen tartalmi elemek (a település egészének helyzetelemzése, a város környezeti állapota, a városrészek területi elemzése, antiszegregációs terv, a város hosszútávú jövőképe és fejlesztési irányai, akcióterületek, a stratégia megvalósítása, partnerség, szervezet, monitoring) részletes kidolgozása azonban szükséges feltétele lenne a hatékony és eredményes fejlesztési döntések meghozatalának. A jól kidolgozott városfejlesztési stratégia teremti meg ugyanis az összhangot a hosszabb távú településfejlesztési koncepció célkitűzései és a rendelkezésre álló, vagy megszerezhető források között. A stratégia összefogja és ütközteti az érintett partnerek (üzleti szektor, civil szektor, közsféra szereplői, lakosság) céljait és elvárásait is, továbbá összefüggéseiben kezeli a fejlesztési célokat és azok finanszírozási, megvalósítási és fenntartási módját.

Az ITS feladata továbbá, hogy a különböző szakpolitikai megközelítéseket (pl. gazdaságfejlesztés, környezeti fejlesztés, közlekedésfejlesztés, társadalmi célok megvalósítása stb.) területi alapon is összehangolja egymással, ezért a megalapozó vizsgálatban szereplő statisztikai mutatóknak, adatoknak valamennyi tematikus szempontot érintően (városszerkezet, gazdaság, társadalom, települési környezet, közszolgáltatások) szükségszerű szerepelnie.

Az integrált fejlesztési stratégiákban fellelhető adatok felhasználására a kutatás során az egyes független változók elemzése által a következő módon került sor:

A ÖFFK II. projekt kutatási tervében meghatározott kutatási dimenziók (Helyi társadalom, Helyi vezetés, Inkluzív működés) közül a helyi társadalom dimenzióit a település társadalmi és gazdasági adottságai, a település településhierarchiai elhelyezkedése, a település sikeressége és innovációs potenciálja mellett nagymértékben meghatározzák a helyi közösség jellemzői is. A kutatásban hangsúlyosan szereplő helyi társadalom leírásával kapcsolatosan került be a kvantitatív módszerekkel elemzett független változók közé az IVS-ekben és ITS-ekben tartalmazott alábbi három mutató: Azonosított alacsony státuszú szegregátumok száma, Azonosított alacsony státuszú szegregátum(ok) lakóinak száma, Azonosított alacsony státuszú szegregátum(ok) nagysága (km²).

7.2 A szociális gazdaság mint a lakosság bevonásának egyik eszköze

A lakosság és az önkormányzat kapcsolatában, a lakosság bevonásában nemcsak a különböző döntések, tervek és szolgáltatások terén vannak eszközök és gyakorlatok, hanem a lakosság munkavégzésbe vonása tekintetében is. Kutatásunk fókuszja nem tette lehetővé a szociális gazdaság részletes vizsgálatát, azonban témakörét mégis fontosnak tartjuk érinteni az inkluzív településmenedzsment és a lakosság bevonása kapcsán, hiszen egy olyan nagy múltra visszatekintő⁹ rendszerről beszélhetünk, mely az inkluzív településmenedzsment által is kiemelt értékeket helyezi középpontjába. Ahogyan azt az Európai Szociális Gazdasági Bizottság által kiadott összefoglaló is kiemeli, „a szociális gazdasági **vállalkozások** tevékenységeit nem csupán a piaci vagy növekedési kritériumok vezérlik. Nem a fejlődés, a kétszámjegyű nyereségesség és a jövedelmezőség a végső cél, hanem a társadalom általános érdekéhez, kohéziójához és jólétéhez való hozzájárulás.”¹⁰

A szociális gazdaság fogalmának meghatározásakor fontos felhívni a figyelmet arra, hogy a francia nyelvterületen létrejött megnevezés tükörfordítása szűkíti az eredeti fogalom értelmét.¹¹ Előbbiekre tekintettel nem hagyhatjuk el a definiálást jelen írásunkban sem. A szociális gazdaság értelmezésére számos meghatározást találhatunk a szakirodalomban. Az OECD értelmezése szerint például a szociális gazdaság a piacgazdaság részeként, de azon belül nonprofit módon működik. A szociális gazdaság szereplőinek – a profitszerzés mellett – a céljai jellemzően: rugalmas foglalkoztatási alternatívák kialakítása, a polgároknak az állam és a piac által ki nem elégített szükségleteinek kielégítése, aktív részvételük erősítése, az emberi jogok védelme, részvétel a helyi fejlesztési politika kidolgozásában, valamint a helyi együttműködések javítása. A CIRIEC kutatóközpont az Európai Gazdasági és

9. A szociális gazdaság előzményei már a 18. századi Nagy-Britanniában megjelentek az önszervező szervezetek képében, a brit szövzeti mozgalom érdemben hozzájárult a modern szociális gazdaság fogalmának kialakulásához (Forrás: A szociális gazdaság az Európai Unióban – José Luis Monzón és Rafael Chaves jelentése)

10. Újabb fejlemények az Európai Unióban a szociális gazdaság terén ÖSSZEFOGLALÓ.

11. Számadó Róza (szerk.), 2008: ROP 3.2 A helyi foglalkoztatási kezdeményezések támogatása – Komplex, összefoglaló elemző tanulmány; OFA 2008. 10.

Szociális Bizottság részére készített jelentésében a **szociális gazdaság definíciójára** a következő javaslatot tette: „Azon magánjellegű, formális keretek között szervezett vállalkozások csoportja, amelyek döntéshozatali szabadsággal és önkéntes tagsággal rendelkeznek, és amelyeket tagjaik szükségleteinek piacon keresztül, áruk előállítása, szolgáltatásnyújtás, illetve biztosítás és finanszírozás révén történő kielégítése érdekében hoztak létre, továbbá amelyek esetében a döntéshozatal, valamint bárminemű nyereség és többlet tagok közötti elosztása nem kapcsolódik közvetlenül a tagok által befektetett tőkéhez, illetve befizetett díjhoz, hanem minden esetben demokratikus, részvételen alapuló döntéshozatali eljárások révén történik, és minden tag egy szavazati joggal rendelkezik.

A szociális gazdaság magában foglal olyan magánjellegű, formális keretek között szervezett, döntéshozatali szabadsággal és önkéntes tagsággal rendelkező szervezeteket, amelyek nem piaci jellegű szolgáltatásokat nyújtanak háztartások részére, és amelyeknek az esetleges nyereségtöbbletét nem sajátíthatják ki az őket létrehozó, ellenőrző vagy finanszírozó pénzügyi szereplők.”¹²

A definíciókat megvizsgálva a főbb ismérvek mindegyikben közősek, ezek alapján a szociális gazdaság:

- köztes helyet foglal el az állam és a piac között,
- gazdasági és társadalmi küldetést egyaránt teljesít,
- szervezeteiben a tagság önkéntes,
- célja a le nem fedett helyi szükségletek kielégítése,
- foglalkoztatási alternatívát kínál,
- kifejezetten ambicionálja a munkahelyteremtést, főleg a hátrányos helyzetűek számára,
- lokális szinten működik,
- nem a profit felosztása a cél, hanem annak újrachelosztása, amit a társadalmi küldetésnek rendel alá,
- magatartását a vállalkozó jelleg dominálja,
- alapértékei – az önkéntesség és kooperáció, a szolidaritás és felelősség, megerősített szociális elkötelezettség, társadalmi kohézió – a közjót szolgálják.

A szociális gazdaság mint helyi gazdaságfejlesztési kezdeményezés, többféle szervezeti formában is megjelenhet: lehet szövetség, önszerveződő társaság, szövetség, szociális vállalkozás vagy akár alapítvány is – ha megfelel a fentiekben felsorolt kritériumoknak. Ennek megfelelően alapvető területei közé tartozhat többek között a helyi termékek előállítása és értékesítése, a helyi pénz működtetése, a megújuló energiaforrások felhasználása, illetve mindazok a tevékenységek, melyek által csökkenhet a település külső körülményektől való függősége és hozzájárulhat a helyi munkanélküliség csökkentéséhez, valamint az elvándorlás mérséklődéséhez.

Vitathatatlan tény, hogy egy egész Európában jelentős szegmensről beszélünk, hiszen az EU-28 aktív korú lakosságának 6,3%-a a szociális gazdaság keretében szerzi jövedelmét.¹³ 2011-től az Európai Bizottság kiemelten foglalkozik a szociális gazdaság szerves részét képező vállalatok egyik csoportjával a **szociális vállalkozásokkal** – azonban továbbra is fontos szempont, hogy nemcsak a szociális vállalkozások járulnak hozzá hatékonyan az inkluzív növekedéshez, hanem a szociális gazdaságban működő összes vállalkozás, amelynek van társadalmi célja és kimutatható társadalmi hatása, valamint a piacról, értékesítésből vagy szolgáltatásnyújtásból származó bevétele.

Az Európai Bizottság a szociális vállalkozásokat a szociális gazdaság szerves részeként az alábbiakban határozza meg: „A szociális vállalkozás mint a szociális gazdaság szereplője ugyanis olyan vállalkozás, amelynek elsődleges célja az, hogy társadalmi hatást érjen el, nem pedig az, hogy tulajdonosainak vagy részvényeseinek hasznot hozzon. Piaci működése abból áll, hogy a vállalkozás eszközével, innovatívan állít elő javakat, illetve nyújt szolgáltatást, többletbevételeit pedig elsősorban szociális célokra fordítja. Irányítása felelősségtudatos és átlátható, különösen azért, hogy abba munkavállalóit, ügyfeleit és a gazdasági tevékenységében érintett feleket is bevonja. [...] A szociális vállalkozások a teljesítetlenül maradt igényekre szociális innovációval válaszolnak, s ezzel az intelligens növekedés útjára lépnek; figyelembe veszik saját környezeti hatásukat, és hosszútávú távlatokban gondolkodnak, ezáltal szerepet vállalnak a fenntartható fejlődésben; fontosságot tulajdonítanak az emberi tényezőnek és a társadalmi kohézióknak, s ezzel az inkluzív növekedés lényegét ragadják meg. Vagyis e vállalkozások létezése éppen azokat a társadalmi és gazdasági átalakulásokat szolgálja, amelyek hozzájárulnak az Európa 2020 stratégia célkitűzéseinek eléréséhez.”¹⁴

12. Újabb fejlemények az Európai Unióban a szociális gazdaság terén ÖSSZEFOGLALÓ.

13. Újabb fejlemények az Európai Unióban a szociális gazdaság terén ÖSSZEFOGLALÓ.

14. Az Európai Bizottság közleménye – Kezdeményezés a szociális vállalkozásokért, COM(2011) 0682 végleges, 2011.10.25.

Magyarország a szociális gazdaság kifejezetten piac-vezérelt modelljét választotta az EU tagállamaihoz hasonlóan, amelynek alapelve és célja nem tér el a szociális gazdaság fogalmától, de nem dimenzionálja túl a szociális jelleget. Elsősorban üzleti vállalkozásként tekint a szociális gazdaság szervezeteire, amelyek a kis- és középvállalkozások jegyeit is magukon viselik:

- alapelvük a gazdasági, a társadalmi és a környezeti szempontok optimalizálása;
- van céljuk, üzleti tervük, finanszírozási forrásuk, emberi és infrastrukturális erőforrásuk, marketing tevékenységük és nyilvánosságuk;
- a küldetés, a társadalmi cél prioritást élvez a profithoz képest, és a keletkezett többletet a további társadalmi célok érdekében használják fel;
- ötvözik az innovációt, a vállalkozást, a társadalmi célt, és az általa generált bevételeknek köszönhetően pénzügyileg is fenntarthatóak.

Hazánkban a szociális gazdaság legjellemzőbb megjelenési formája a szociális szövetkezet. Ennek megfelelően a kutatásunkban lefolytatott interjúk és rendezvények során is a szociális gazdaság lehetséges szervezetei közül elsősorban szociális szövetkezetekkel kerültünk kapcsolatba. A szociális szövetkezetek működéséről a Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény és a szövetkezetekről szóló 2006. évi X. törvény 14–19. §-ai rendelkeznek. A törvényben meghatározottak szerint a szociális szövetkezet:

- célja a hátrányos helyzetben lévő tagjai számára munkafeltételek teremtése, valamint szociális helyzetük javításának egyéb módon történő elősegítése;
- természetes személy tagjain kívül legalább egy helyi önkormányzat vagy nemzetiségi önkormányzat, illetve ezek jogi személyiségű társulása, vagy jogszabályban meghatározott karitatív tevékenységet ellátó közhasznú jogállású szervezet tagjának kell lennie;
- nem lehet személyes közreműködést nem vállaló tagja (az önkormányzat, továbbá karitatív tevékenységet ellátó közhasznú jogállású szervezet tag kivételével);
- a nem természetes személy tagok száma nem haladhatja meg a taglétszám huszonöt százalékát;
- a személyes közreműködés sajátos formája a közös termelésben való, a tagsági jogviszonyon alapuló közvetlen közreműködés (a továbbiakban: tagi munkavégzés);
- a tagi munkavégzésben az elvégzett munka ellentételezése a tagi munkavégzés arányában részben vagy egészben a tagok által közösen megtermelt javak természetben történő átadásával is megvalósulhat;
- tagi munkavégzésre irányuló jogviszonyt az létesíthet és tarthat fenn
 - akit az állami foglalkoztatási szerv a foglalkoztatás elősegítéséről és a munkanélküliek ellátásáról szóló törvény szerint legalább három hónapja nyilvántart, vagy
 - aki legalább három hónapja közfoglalkoztatási jogviszonyban áll.

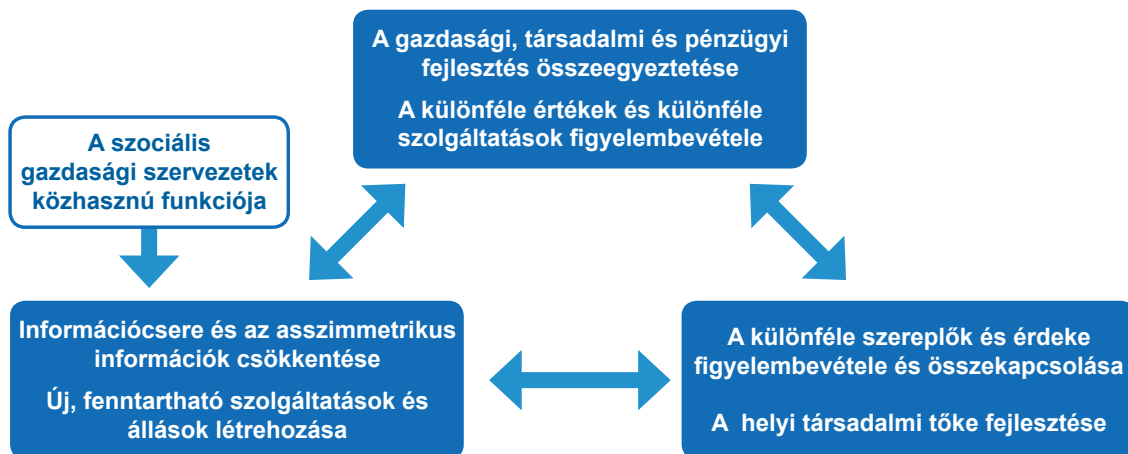
A szociális szövetkezetek létrehozása és működése támogatásának fő célja, hogy

- a közfoglalkoztatásból kikerülő, munkatapasztalattal rendelkezők számára a szociális szövetkezetek a foglalkoztatás következő lépcsőfokai lehessenek a nyílt munkaerőpiac felé tartó úton, illetve a közfoglalkoztatottak önfoglalkoztatóvá, szövetkezeti taggá vagy szövetkezeti alkalmazottakká válva kilépjenek az elsődleges munkaerőpiacra;
- a szociális szövetkezetek a helyi adottságokra és az önszerveződés, a közösségi cselekvés erejére építve hosszú távon működőképesek legyenek, így biztosítva a továbblépést – az elsődleges munkaerőpiacon történő elhelyezkedést – a közfoglalkoztatási programokban foglalkoztatottak számára;
- vállalkozásként valódi piaci szereplők legyenek¹⁵

Az önkormányzatok a szociális szövetkezetekben alapítóként vesznek részt, ezzel segítve a gazdasági előnyök elérése mellett a közösségfejlesztést is. A szociális gazdaságra – beszéljünk bármely megvalósulási formájáról – mint működési módra tekintve megállapíthatjuk, hogy az önkormányzat és a lakosság egy közös utat bejárva együtt tanulhatja meg a közösségi döntéshozatal és cselekvés folyamatát, közösen képesek azt alakítani. A cél a közös érdekek, jólét elérése, melyhez minden szereplő hozzájárul. Az OECD szerint a szociális gazdasági szervezetek három folyamaton keresztül járulnak hozzá a helyi fejlesztéshez:

- tekintetbe veszik a gazdasági és a szociális dimenzió elválasztásából adódó külső költségeket és elősegítik az integrációt,
- ellensúlyozzák az aszimmetrikus információkat és ösztönzik a produktív magatartást,
- csökkentik az erkölcsi kockázatokat, bizalmat és társadalmi tőkét teremtenek, ami ösztönözheti az egymásra utalt projektek megvalósítását.

15. Letöltés helye: <http://kozfoglalkoztatasi.kormany.hu/tajekoztato-a-szocialis-szovetkezetekrol>, letöltés ideje: 2018.03.30.

7.1. ábra – A szociális gazdasági szervezetek közhasznúsága

(forrás: http://www.szocialisgazdasag.hu/uploads/pdf/OECD_II_korrektFord.pdf)

Kutatási hipotéziseink szerint a bizalom és a társadalmi tőke egyaránt fontos szerepet játszanak egy település sikerességében, melyet számos szakirodalmi forrás is alátámaszt (lásd bővebben 8. és VII. melléklet), illetve a kutatásunk is nagymértékben megerősít és árnyal. Ahogyan a 11. fejezetben is megállapításra kerül, egy település hosszútávú sikeressége nem biztosítható jól működő helyi közösség nélkül, és a bizalomhiány még a jó adottságú települések sikerességét is nagyban csökkentheti. Előbbiekre tekintettel nem vitatható, hogy a szociális gazdaság szervezetei – elsősorban közösségfejlesztő funkciójukkal – hozzájárulhatnak a települések sikerességéhez.

A szociális gazdaság a fentiek értelmében jelentős szerepet játszik a helyi társadalmi tőke és bizalom fejlesztésében. A vizsgálatok során számos helyen előkerült az ehhez kötődő pozitív és negatív jelenségek, lehetőségek és esélyek kérdése, azonban nem képezvén fókuszát a vizsgálatunknak, erre külön nem térünk ki, csak annyiban, amennyiben a fő témakör tárgyalásához és elemzéséhez szükséges. A kérdéskör összetettsége önmagában egy jelentős, önálló fókuszú kutatást indokolna, amely ebből a sajátos perspektívából vizsgálná meg az önkormányzati gyakorlatot és annak társadalmi hatásait.

KUTATÁSI JELENTÉS

KUTATÁS II.

- **8. RELEVÁNS SZAKIRODALOM
FELDOLGOZÁSA**

8 RELEVÁNS SZAKIRODALOM FELDOLGOZÁSA¹⁶

8.1 Miért van szükség önkormányzati bevonásra? Mi az inkluzív önkormányzat?

Az önkormányzati intézményrendszer hatékonyabb működéséhez – ezáltal a helyi társadalom jólétének (gazdasági) és jólétének (társadalmi, szociális) növeléséhez – egyik eszköz a részvételiség növelése, a helyi lakosság döntéshozatalba való hatékonyabb bevonása, akár formális vagy informális módon, hagyományos vagy posztmodern részvételi módszerekkel. A lakosság bevonásából számos közvetlen és közvetett haszon származhat. Míg közvetlen előny, hogy a lakossági vélemények becsatornázásával jobb önkormányzati döntések szülehetnek, addig közvetett előny lehet az önkormányzat számára, hogy növekszik népszerűsége, a helyi közösség összetartása és identitása pedig erősödik. Az önkormányzati döntéshozatalba való részvétel előnyeit részletesen áttekintjük a későbbi alfejezetben.

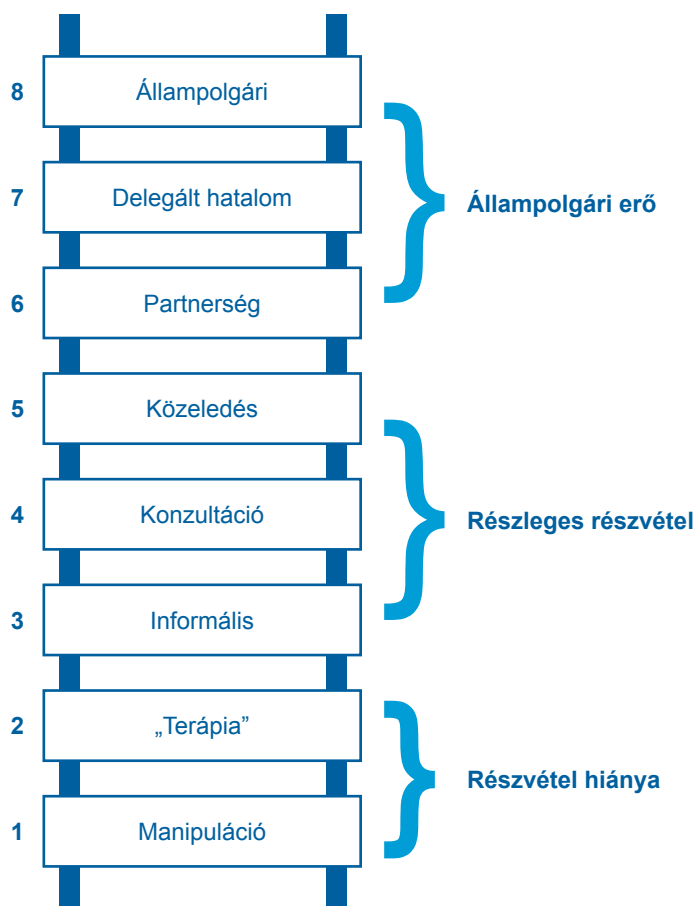
Számadó Róza definíciója szerint az inkluzív önkormányzat „innovatív és fenntartható fejlesztések érdekében, a demokratikus alapelvek mentén megvalósítja a helyi hatóságok, a helyi szervezetek, vállalkozások és lakosság közötti párbeszéd mechanizmusát, az érintettek minél szélesebb körben történő bevonásával, elvárásaik figyelembe vételével és figyelemmel a marginalizálódott csoportok helyzetbe hozására.” (Számadó 2014) Az inkluzív önkormányzat felismeri, hogy a kompetens gazdálkodás mellett elengedhetetlen a partnerség, a társadalmi kohézió erősítése érdekében pedig tudatos közösségfejlesztő tevékenységet folytat, például a részvételen alapuló tervezés módszertanával. (A részvételen alapuló tervezés eredményeként a közösség fejlődése is realizálható.)

A magyar szakirodalmak olvasásakor és terepmunkánk során is azt tapasztaltuk, hogy a magyarországi települések nagy részén az önkormányzati bevonás az évente egyszer kötelezően megtartandó közmeghallgatásra korlátozódik. A közmeghallgatás pedig jelenlegi formájában aligha alkalmas az önkormányzat és a lakosság közötti kapcsolattartásra, esetlegesen közös tervezésre. Míg a kisebb településeken az önkormányzati vezetőkkel (polgármester, képviselők) való személyes kapcsolat a legjellemzőbb, addig néhány kisvárosban pozitív bevonási formának tapasztaltuk az utcafórumokat, utcatanácsokat. Esettanulmány-helyszíneink döntő részén viszont a társadalmi bevonás alacsony szintjeit tapasztaltuk. Arra keressük a választ, hogy a magyarországi társadalmi, gazdasági, kulturális feltételek mellett milyen módon lehetne a lakosság nagyobb részét elérni és sikeresebb bevonási folyamatokat generálni.

8.1.1 Jacobs, Arnstein és Putnam a részvételről

Jane Jacobs hozta be a szakmai diskurzusba a közösségek leírására a szomszédság (neighborhood) kifejezést. Jacobs szerint a szomszédságok a helyi ön-kormányzás szervei lehetnek, a városi élet természetesen kifelé is forduló, összetartó egységei. Jacobs szerint ezeket a területi alapon szerveződő közösségeket nagyban meghatározza, hogy milyen fizikai környezet, infrastruktúra veszi körül őket: a tér erősítheti a közösségi együttműködést, identitást, vagy éppen gyengítheti azt. Az ösztönző tér mellett olyan kulcsfigurákra van szükség a szomszédságokban, akik hatékonyan képviselik az ott lakókat, a lakók megbíznak bennük, és minél jobban át tudják ugrani a bürokratikus szinteket, a helyi igényeket pedig minél magasabb kormányzati szinten tudják közvetíteni (cross-link communicators, hop-skip people). Jacobs szerint a szomszédságok hatékony mérete éppen akkor, hogy az önkormányzat már komolyan veszi álláspontjukat, de még nem olyan nagy, hogy a képviselők már nincsenek kapcsolatban a lakossággal. (Jacobs, 1961)

¹⁶ A hazai és nemzetközi szakirodalom feldolgozása teljes terjedelmében az V. és VI. mellékletben olvasható

8.1. ábra – Arnstein részvételi létrája (forrás: Reisinger 2009:25)

Arnstein 1969-es cikke a társadalmi bevonás szintjeiről az elkövetkező évtizedekben meghatározta a témáról való gondolkodást. Arnstein szerint az állampolgárok a részvételi létra aljáról indulnak, és minél inkább törekszenek a bevonódásra. A részvétel hiányát határozza meg ott, ahol a döntéshozók manipulációval irányítják a közbeszédet, „terápiának” nevezi azt, amikor apró javakkal, „szívességekkel” (*inducements*) próbálják az állampolgárokat megnyerni. A részleges részvétel szintjét jelenti, amikor az adott kormányzat tájékoztatja a döntésekről az állampolgárokat, vagy a konzultáció és a közeledés, ahol az állampolgárok véleményüket is kifejezhetik egy adott ügyvel kapcsolatban. Arnstein szerint állampolgári erőről csak akkor beszélhetünk, ha a döntéshozó egyenrangú partnerként tekint az állampolgárokra, az ő álláspontjukat figyelembe veszi (partnerség, delegált hatalom), vagy azt kötelező érvényűnek tekinti magára nézve (állampolgári ellenőrzés). (Arnstein, 1969)

Ezzel szemben Schauppenlehner-Kloyber–Penker szerint az Arnsteinétől eltérő, új alapokra kell helyezni a társadalmi részvételről való gondolkodást. A szerző szerint Arnstein megközelítése nem mutatja a különböző bevonási szintek közötti átalakulás komplexitását. Létra metaforája azt sugallja, hogy a társadalmi részvétel jellege a kormányzók és a kormányzottak közötti harcot rejti magában, ez a szemlélet pedig kizárja a bizalomteljes, valós együttműködést kormányzat és lakosság között. (Schauppenlehner-Kloyber–Penker, 2016).

Robert Putnam 1995-ös korszakalkotó cikkében az amerikai társadalomban jelentkező bizalomvesztést, a társadalmi tőke csökkenését taglalja. A társadalmi tőke mértéke a kutató szerint fordított arányosságban áll az oportunitizmus és a korrupció mértékével. A kölcsönösségen alapuló, szolidáris társadalmi hálózatok, közösségek hatékonyabb iskolarendszert, alacsonyabb bűnözési rátát, ezáltal pedig hatékonyabb kormányzást és gazdasági növekedést eredményeznek. (A szerző szerint ez a probléma nemcsak a közismerten bizalomhiányos poszt-szocialista társadalmakra, hanem az amerikai társadalomra is jellemző, így a poszt-szocialista országok azon törekvése, hogy amerikai, nyugat-európai jó mintákat kövessenek, kudarcra lehet ítélve.)

A civil társadalmat jellemző bizalomcsökkenést és a kölcsönösség visszaszorulását különböző okokkal magyarázza. A nők munkaerőpiacra való kilépése, a nagyobb térbeli mobilitás, a hagyományos családmodell eróziója és a szabadidő eltöltésének individualizációja azok a folyamatok, melyek Putnam szerint ehhez a negatív trendhez jelentősen hozzájárultak. Tehát, a nőknek kevesebb idejük, energiájuk maradt a közösségi életben részvételre, a lakóhelyhez kötöttség hiánya a közösségi részvétel csökkenését jelentette, a házas középosztálybeli, részvételre

nyitott társadalmi réteg szűkült, nagyon sok gazdasági folyamat az online szintésre tevődött át, a közös kultúra-fogyasztás, sportolás stb. helyét pedig egyre inkább a televíziózás és internetezés vette át. A családhoz, lakóhelyhez kötődő kapcsolatok helyett egyre nagyobb szerepet kaptak a munkahelyi kapcsolatok.

Megemlítendő, hogy mindezen folyamatok mellett a civil élet más módon szerveződő közösségei jöttek létre, például feminista, környezetvédő csoportok. Putnam szerint további kutatást leginkább az a kérdés igényel, hogy milyen típusúak azok a szervezetek, amelyek a legnagyobb társadalmi tőkét hordozzák magukban. (Putnam, 1995)

8.1.2 A lakossági részvétel jellemzői

8.1.2.1 Résztvevők

A társadalmi részvétel kapcsán az első kérdés, hogy kiknek a részvételéről van szó. A döntéshozók különböző szerepekkel ruházhatják fel a lakosságot, a lakosság lehet érdekcsoport, fogyasztók, választópolgárok, kliensek vagy állampolgárok csoportja. Az intézmények különbözőképpen vélekednek arról, hogy mi a lakosság szerepe, ami eltérő mértékű és típusú részvételi formákat fog ösztönözni. Amennyiben a lakosságra érdekcsoportként tekintenek, a lakossági vélemény egy vélemény lehet például a vállalkozók véleménye mellett. A lakosság fogyasztóként való szemlélete azt sugallja, hogy a lakosság igényei anyagi javakkal kielégíthetők. A választópolgár-szemléletet jellemezheti, hogy a lakossági bevonás a választási kampány részeként kerül terítékre. A kliens-szemlélet egyfajta paternalista társadalomképet sugall. Végül pedig, az állampolgár-szemlélet lehet az a megközelítés, amelyik az egyéneket leginkább összetett módon, mint tudatos-önálló döntéshozókként kezeli. (Blomgren–Nabatchi–O’Leary, 2005)

A valós társadalmi párbeszéd hiányára adott két leggyakoribb magyarázat, hogy a lakosság érdektelen, passzív és kiábrándult, míg a helyi döntéshozók nem akarják bevonni a lakosságot, mert ez csak plusz energiát, kockázatot jelent számukra. Azonban felmerül egy másik, evidensnek tűnő érv, miszerint a 21. századi állampolgár valójában nem is szeretne bevonódni, nem igényli, hogy megkérdézzék, ehelyett felruhazza a döntéshozót arra, hogy helyette döntsön. Eszerint a kormányzás három típusát különböztethetjük meg: a részvételi, a képviseleti és a szakértői kormányzást. A részvételi kormányzás során az állampolgárokat rendszeresen bevonják a döntéshozatalba, ellenben a képviseleti kormányzással, ahol az állampolgárok átruházzák ezt a jogkörüket. Mindkettővel szemben, a szakértői kormányzás politikai helyett mindinkább szakmai síkra tereli a döntéshozatalt – ez a megközelítés azzal a feltételezéssel él, hogy jó döntéseket csak az adott szakmához értő szakértők tudnak hozni, politikusok vagy laikus állampolgárok nem. (Font–Wojcieszak–Navarro, 2015)

Még ha az állampolgárok saját döntésük miatt sem kívánnak véleményt nyilvánítani, annak is társadalmi okai vannak, amelyeket szükséges feltárni. Putnam szerint a közösségi együttműködés és annak formái (például közösségi tervezés) azon alapul, hogy a résztvevők felismerik, hogy rövidtávú önzetlenségükkel hosszútávú érdekeiket szolgálhatják (*combination of short-term altruism and long-term self-interest*). (Putnam, 1995)

A résztvevők kapcsán pedig a leggyakrabban vizsgált kérdés, hogy melyek azok a társadalmi csoportok, akik a társadalmi részvételi folyamatokba leginkább bevonhatók. Az általánosan elfogadott nézet az, hogy a magasabb képzettségű, magasabb jövedelemmel rendelkező lakosság a legnyitottabb, akik elég erősek egzisztenciálisan, hogy be tudjanak kapcsolódni, de nem annyira gazdagok, hogy ne lenne szükségük semmire a helyi kormányzattól. A szakirodalmat és a terepi tapasztalatokat is figyelembe véve leginkább a kisgyermekes anyák és a nyugdíj körüli lakosság vonható be. (Fleischmann, 1997)

Ezzel szemben egyre több önkormányzati bevonási forma tapasztalata mutatja azt is, hogy a társadalmi státusz csak részben határozza meg a részvételi szándékot. Nagyon sok múlik azon, hogy hogyan szólítják meg az adott csoportot, milyen témával, és milyen módszerrel kívánják megismerni a véleményét. Különböző kommunikációs csatornák és részvételi módszerek segítségével és kombinációjával a legtöbb társadalmi csoport fokozatosan bevonható. Például az alacsonyabb státuszú lakosság inkább a beszélgetés keretében vonható be, míg a magasabb képzettségű lakosság egy része szívesebben vesz részt egy fókuszcsoportos beszélgetésen. Az idősebb generációk jobban elérhetőek postai úton vagy telefonos megkeresés által, addig a fiatalabb generációk inkább e-mailes úton vagy a Facebookon keresztül érhetőek el.

8.1.2.2 A részvétel előnyei

A társadalmi részvétel számos előnnyel bír, a szakirodalom ezeket általában két kategóriába sorolja: közvetett módon inkább társadalmi előnyök származhatnak belőle, míg közvetlenül gyakorlati előnyei lehetnek az önkormányzat és a lakosság szorosabb együttműködésének. A társadalmi előnyök között talán a legfontosabb, hogyha a

lakosságot célzottan megkérdezik egy-egy fejlesztési ügyben, az növelheti a helyi közösség önbizalmát, erősítheti identitását, az egyének felől nézve pedig szorosabb elköteleződést eredményezhet a közösség felé.

A lakosság bevonásának másik jelentős pozitív következménye lehet a lakosság részéről annak felismerése, hogy a politika bonyolultabb annál, mint ami kívülről látszik belőle. Nagyon nehéz minden társadalmi csoport / érdekcsoport számára kedvező döntéseket hozni. A rövidtávú előnyök gyakran a hosszútávú hasznok rovására mehetnek, ezért érdemes lehet a rövidtávú előnyökről lemondani. Azok, akik egy-egy tervező alkalmon részt vesznek lakótársaikkal, szomszédjaikkal együtt, nagyobb empátiával fogják megérteni a közösség más tagjait, és azt is jobban tudják majd artikulálni, hogy mi a saját valós érdekük. Ennek további következménye lehet, hogy a lakosok kevésbé kiszolgáltatottak a populista politika veszélyeinek, érdekérvényesítő képességük erősebb. (Cuthill, 2005; Lowndes–Pratchett–Stoker, 2001)

Bár a legtöbb szerző a társadalmi előnyök elsődleges voltát hangsúlyozza, a lakossági bevonásból, tervezésből természetesen közvetlen, gyakorlati előnyök is származhatnak. Az önkormányzat működésének hatékonysága növekedhet, ha rendszeresen lehetőséget ad a lakosságnak a visszacsatolásra, így az intézmény gyorsabban tud alkalmazkodni a változó körülményekhez (a jelenleg a szakirodalomban nagyon népszerű szóval, az intézmény a bevonás során reziliensebbé válik). A lakossági vélemények az önkormányzati, szakértői és politikai álláspontokat új aspektusokkal egészíthetik ki, a közös tervezés egyfajta multidiszciplináris megközelítésben fog történni, egyszerre érvényesülhetnek (vagy versenghetnek) különböző paradigmák. Például egy köztér átalakítása kapcsán egyszerre lehetnek jelen szakmai, politikai és érzelmi szempontok, melyeket mérlegelve egy sokkal összetettebb és a közösség számára jobb döntés születhet a köztér felhasználásáról. (Cuthill, 2005; Lowndes–Pratchett–Stoker, 2001)

A társadalmi és a gyakorlati előnyök között helyezkedik el az intézményi legitimitáció növekedése, az általános és a társadalmi bizalom növekedése. Társadalmi jelenségről van szó, viszont az önkormányzatot vezető politikusok szempontjából ez gyakorlati előnyként is értelmezhető, hiszen a lakosság bevonása közvetlen, rövidtávú előnnyel járhat, ha az a következő választásokon a lakosság döntését befolyásolja. (Cuthill, 2005; Lowndes–Pratchett–Stoker, 2001)

8.1.2.3 A részvétel nehézségei

Abban minden szakirodalom és a legtöbb döntéshozó egyetért, hogy a társadalmi bevonás szükséges lenne, azonban a társadalmi bevonással kísérletező döntéshozónak rengeteg kihívással, kockázattal kell szembesülnie. Ezért sokan inkább kerülnek ezeket a módszereket, és tevékenységüket csak a jogszabályban rögzített, kötelező alkalmakra korlátozzák. A társadalmi részvétel alapvető problémája, hogy az intézmények (itt: önkormányzatok) hiányában vannak a megfelelő anyagi és szakmai erőforrásoknak, még ha elkötelezettek is a lakossági vélemények megismerése iránt. Ezzel szemben a lakosság leggyakrabban érdektelen, passzív, bizalmatlan, nem látja értelmét, hogy részt vegyen („amúgy sem az én véleményem fog számítani”). Véleményünk szerint ez a társadalmi bevonás ördögi köre, ahogyan az intézmény és a lakosság kölcsönösen egymásra hatva nem tud hatékony együttműködést kialakítani. A terepi tapasztalatok azt mutatják, hogy a legtöbb magyarországi önkormányzat és település ezzel a problémakörrel küzd.

Azoknak az önkormányzatoknak, amelyeknek sikerült túllépni ezen, újabb problémákkal, kihívásokkal kell szembesülniük. A legjelentősebb probléma, hogy míg a lakosság bevonása legitimitációs eszköz lehet az önkormányzat kezében, a bevonási szituáció alakulásával ez könnyen legitimitációs kockázattá is válhat. Az önkormányzat számára mindig korlátos erőforrások állnak rendelkezésre, a lakosság azzal a kritikával léphet fel, hogy miért a lakossági bevonásra költik az erőforrásokat, amikor sok más jelentősebb probléma is van az adott településen (gyakori témák: oktatás, egészségügy, infrastruktúra). Kockázatot jelenthet az is, hogy a problémák nyílt megvitatása a lakossági érdekcsoportok közötti konfliktus eskalálódásához vezet, és amennyiben ezt nem sikerül rendezni, ez is az önkormányzat népszerűségét csökkentheti. Amennyiben ezek a bevonási alkalmak csak ad hoc jellegűek maradnak, és az önkormányzatnak nem sikerül hosszútávú stratégiát felmutatnia, a lakosság bizalmát vesztheti a részvételi folyamatban, és később még nehezebben lesz újra bevonható. Bár a kezdeti kudarcokra fel kell készülni, nagyon fontos, hogy a lakossági résztvevők számára középtávon már sikerélményt tudjon nyújtani a részvételi folyamat. (Cuthill, 2005; Lowndes–Pratchett–Stoker, 2001)

Nem csak a legitimitációs kockázat miatt nehéz a társadalmi bevonás. A részvételi folyamatot nagyon nehéz úgy kialakítani, hogy a lakosság reprezentatív, vagy legalább közel reprezentatív módon tudja képviselgetni magát. Még ha a döntéshozó a szervezés során külön figyelmet is fordít erre, gyakori jelenség, hogy a helyi elit, vagy egyes érdekcsoportok kisajátítják a részvételi folyamatot.

Az önkormányzat részéről pedig nagyon fontos szerepet kap a kommunikáció mennyisége és minősége: egyrészt kihívást jelent, hogy a helyi médiumok változatos formái által az érintettek minél nagyobb arányához eljussanak a hírek, másrészt, hogy a lakossági fórumon, tervezésen való részvétel ne ajándékként legyen „tálalva”, hanem jogként a lakosság számára. (Földi, 2009)

Hasonló módon előfordulhat az is, hogy néhány destruktív, túlzottan kritikus lakos („troll”) uralja a párbeszédet, ami torz képet adhat az önkormányzat számára a lakossági véleményekről. Az ellenkező eset is előfordulhat, amikor a lakosság egyre irreálisabb elvárásokat támaszt a részvételi folyamat eredményei felé, vagy olyan témákat kíván megvitatni, amelyek eredetileg nem képezték közös döntés témáját.

A társadalmi bevonás gyakorlati nehézségei közé tartozik, hogy a lakosság bevonása lassítja az amúgy is bürokratikus döntéshozatali rendszert. Sok döntéshozó amellett érvel, hogy nincsen elég idő a társadalmi kísérletezésre és tanulásra, a jelenlegi közigazgatási, önkormányzati rendszerben még a kötelező feladatok megfelelő ellátása is nagy kihívás. Amennyiben az adott önkormányzatnak megfelelő bevétele van, erre az esetre választhatja azt, hogy egy külső cégnek, kutatócsoportnak ad megbízást egy-egy részvételi folyamat megszervezésére, levezetésére és kiértékelésére. A bürokratikus akadályok mellett az önkormányzatoknak nagy figyelmet kell fordítani az adatvédelmi, személyiségi jogi szabályozásra is.

Végül pedig, gyakori eset az is, amikor egy adott önkormányzat kihasználja a társadalmi bevonásból fakadó előnyöket (önkormányzati legitimitáció növekedése), de a bevonást a tét nélküli ügyekre korlátozza. Ilyen ügy lehet a közterek átalakításának megvitatása, ami elterelheti a figyelmet ennél jóval fajsúlyosabb ügyekről.

Feltéve, hogy az önkormányzatban meg is van a nyitottság, a megfelelő erőforrások és a szakmai felkészültség a lakosság bevonására, Böhm Antal szerint Magyarországon több egyéb kihívás akad: 1. a lakosság jelentős része általános információhiányban szenved, 2. gyenge a lakópolgári tudat, 3. gyenge a vitakultúra és a részvételi szándék (részt akar-e venni, részt tud-e venni, érdemesnek látja-e a részvételt?). Cél, hogy ne csak egy probléma felmerülése esetén, „identitáskényszerben” legyen összefogás, hanem más esetekben is. A lakosság bevonása költséges, időigényes, szakértelem-igényes, és váratlan konfliktusokat is generálhat. Ezért a társadalmi részvétel növelése összetettsége miatt kommunikációs-tervezési tanácsadókkal könnyebb lehet, de a hosszú öntanulási folyamatot minden önkormányzatnak végig kell járnia. (Böhm, 1987)

Reisinger Adrienn szerint a társadalmi részvételre vonatkozó jogszabályok Magyarországon alapvetően csak a konzultációt teszik lehetővé és nem a széles körű, már a tervezés időszakának elején való bekapcsolódási lehetőséget. A jelenlegi jogszabályi háttér a társadalmi részvétel szabályozása alatt érti az egyes területi tervek egyeztetésének eljárását, a véleményezési folyamatot, azonban nem részletezi azt, hogy milyen módon lehetne már a tervezési folyamat kezdetekor elindítani az együttműködést, és valódi részvételt megvalósítani. (Reisinger, 2009)

Bajmócy Zoltán és szerzőtársai cikkükben kiemelik, hogy nagyon fontos megkülönböztetni a véleménynyilvánítás elvi lehetőségét a vélemények figyelembevételének biztosításától. A településfejlesztési koncepciók és a településfejlesztési stratégiák elkészítése során csak kevés nyilvános vitára van lehetőség. A vita korlátozott lehetősége adódhat abból, hogy az érintetteket túl későn kérdezik meg, határidőhöz közel. Előfordul, hogy a megkérdezés idejében már túl nagy a tét és kevés a változtatási lehetőség. A partnerségi egyeztetések a partnerekkel általában külön-külön zajlanak, ami csökkenti a partnerek közötti kommunikáció lehetőségét, ezáltal fenntartja a status quót. A lakossági bevonás legtöbbször az informálásra korlátozódik, az olyan deliberatív technikák, mint az állampolgári tanács intézménye vagy a részvételi jövőalkotás a magyar tervezés keretei között szinte ismeretlenek. (Bajmócy–Gébert–Elekes–Páli–Dombi, 2016)

8.1.3 A lakossági részvétel típusai

8.1.3.1 A közmeghallgatás

Kiss Mónika Dorottya doktori disszertációjában¹⁷ állítja, hogy a helyi autonómiához helyi nyilvánosságra van szükség, a helyi nyilvánosság megteremtésének pedig az egyik legnyilvánvalóbb, jogszabályban is rögzített formája a közmeghallgatás. „A képviselő-testület évente legalább egyszer előre meghirdetett közmeghallgatást tart, amelyen a helyi lakosság és a helyben érdekelt szervezetek képviselői a helyi közügyeket érintő kérdéseket és javaslatot tehetnek. Az elhangzott javaslatra, kérdésre a közmeghallgatáson vagy legkésőbb tizenöt napon belül választ kell adni.”¹⁸

17. <http://ajk.pte.hu/files/file/doktori-iskola/kiss-monika-dorota/kiss-monika-dorota-vedes-ertekezes.pdf>

18. A Magyarország helyi önkormányzatairól szóló 2011. évi CLXXXIX. törvény 53. §

Szántó Richárd felhívja a figyelmet arra, hogy a közmeghallgatás definiálásához pontosítani kell a közmeghallgatás és a lakossági fórum közötti különbséget. Közmeghallgatást minden önkormányzatnak legalább évente egyszer kell rendeznie az adott településen, a lakossági fórumokat tekintve azonban nincs ilyen megkötés, azok többnyire valamilyen konkrét eseményhez, ügyhöz kapcsolódnak. (A közmeghallgatás azon kevés részvételi módszer közé tartozik, amelyet a magyar törvények is elismernek a közvetlen demokrácia eszközeként.) A lakossági fórumról a törvény nem rendelkezik ilyen szigorúan, itt alapvetően az állampolgárok tájékoztatásáról és a döntés-előkészítésbe való bevonásról van szó. (Szántó)

A magyar szakirodalomban az alacsony társadalmi részvételhez hasonlóan konszenzus van arról is, hogy a jogszabályban is rögzített, évente egyszer kötelező közmeghallgatás jelenleg nem kielégítő módja a lakosság bevonásának. A közmeghallgatás intézményének rossz a megítéltetése mind intézményi, mind társadalmi oldalon: a legtöbben jelenlegi formájában értelmetlennek tartják. Felmerül a kérdés, hogy elég-e a közmeghallgatás intézményét megreformálni, vagy a nagyobb sikeresség érdekében teljesen új részvételi módszerekre van szükség. Véleményünk szerint a közmeghallgatás markáns reformja az első lépés, amit más, alternatív módszerek elterjesztésének ösztönzése követhet. A szakirodalom és terepi tapasztalatok is megerősítik, hogy az önkormányzati dolgozók (főleg a polgármester és a jegyző) személyes, informális kommunikációja a lakossággal alapvető eleme a lakossággal való sikeres együttműködésnek. A rendszeres kommunikáció az alapvető feltétele annak, hogy később lakossági fórumokon, közmeghallgatásokon vagy hasonló, kevésbé informális alkalmakkor magasabb részvétel és érdeklődés legyen elérhető. A szakértők véleménye viszont megoszlik abban a kérdésben, hogy szigorúbb, részletesebb jogi szabályozásra lenne szükség (Kiss, 2012), vagy éppen, hogy kevésbé kellene szabályozni a közmeghallgatás működését. Ami biztosan kijelenthető, hogy az önkormányzatoknak elsősorban nagyobb anyagi önállóságra van szükségük ahhoz, hogy például a közmeghallgatás valós tervezési és közösségfejlesztési funkciót tölthessen be. A nagyobb gazdasági autonómia mellett azonban nagyon fontos az is, hogy az önkormányzatok szakmai támogatást kapjanak mind állami, mind civil oldalról, hogy közösségfejlesztő funkciót tölthessenek be. A helyi iskolákkal és a magyarországi egyetemekkel való hálózatos együttműködés pedig már átfogóbb eredményekhez is vezethetne. A közmeghallgatást mindenképpen érdemes alternatív részvételi módszerekkel kombinálni, melynek kiterjedt nemzetközi szakirodalma van. Különösen népszerűek a gyakorlatorientált kézikönyvek a közösségfejlesztés, közösségi tervezés, jövőtervezés, állampolgári tanács stb. módszereinél.

8.1.3.2 Egyéb bevonási formák

Magyarországi önkormányzatok esetében viszonylag gyakran előfordul a személyes kérdőívezés és az internetes kérdőívek, szavazások – gazdagabb települések esetén akár külső cégeket, kutatócsoportokat is megbíznak az önkormányzatok ilyen vizsgálatok lefolytatásával.

A terepi adatfelvételek során több helyen találkoztunk utcafórummal, aminek kapcsán a legtöbb lakos pozitív tapasztalatokról számolt be. Feltételezhető, hogy ez a bevonási, kommunikációs forma illeszkedik a jelenlegi magyar politikai kultúrához, és érdemes lenne tovább kutatni. Hasonló módon, több helyen találkoztunk utcabizalmi rendszerrel, ahol egy-egy helyi lakos képviselte az utcájában élőket. Ennek a módszernek a megítéltetése azonban kettős volt, az önkormányzattal szemben kritikus álláspontra helyezkedők ezt egyfajta besúgórendszerként értelmezték.

Egy-egy magyarországi településen két érdekes online bevonási formával találkoztunk, az egyik a „betelefonálás műsor” volt, ahol élő adásban lehetett telefonon felkeresni a helyi TV-ben szereplő polgármestert. A másik pedig az „online fogadóóra” volt, ahol időpont egyeztetés után Skype-on lehetett a polgármestert elérni.

A közintézményeknek bővíteni kell a társadalmi részvétel kínálatát, míg a társadalom oldaláról a fogadókészséget, nyitottságot kell növelni a társadalmi részvétel különböző formáira. Ez egy nagyon hosszú bizalomépítési folyamat lehet csak, ahol egyszerre több ponton kell beavatkozni ahhoz, hogy negatív helyett pozitív (önerősítő) folyamatok indulhassanak be. A tanulási folyamat elkerülhetetlen és elengedhetetlen eleme a kudarc is, amire mind intézményi, mind társadalmi oldalról fel kell készülni. Bizalomra adhat okot, hogy bizonyos mértékű fogadókészség mind intézményi, mind társadalmi oldalon tapasztalható, még akkor is, ha a társadalmi részvételről való közbeszédet inkább a kritikus tematizáció határozza meg. A bizalomhiányosságból kilépésben kiemelt szerepe van az oktatásnak.

A részvétel helyi szintű intézményei	
Az önkormányzathoz való jog gyakorlásának közvetett formája	helyhatósági választásokon való részvétel és az önkormányzati képviselők megválasztása
Az önkormányzathoz való jog gyakorlásának közvetlen formái	helyi népszavazás
	helyi népi kezdeményezés
Egyéb részvételi formák, a helyi közakarat formálásának fórumai	helyi pártok
	civil szervezetek
	petíciós jog
	tiltakozások, demonstrációk
	polgári engedetlenség
	részönkormányzati testületi, illetve bizottsági (választópolgári) tagságok
	közmeghallgatás
	falugyűlés és egyéb formák: rétegtalálkozók, községpolitikai fórumok, várospolitikai fórumok, városrész(i) tanácskozások
	a képviselő-testületi ülések nyilvánossága (választópolgári részvétel lehetősége)
	a képviselő-testületi ülés előterjesztéseibe és jegyzőkönyveibe való betekintés joga
	a képviselő-testület ülésein a helyben működő civil szervezetek tanácskozási joga
	a helyben működő társadalmi szervezetek, civil szervezetek, érdekképviseleti szervek rendeletalkotás-kezdeményezési joga és a rendelettervezetek véleményezésének joga
	fogadóóra, fogadónap
helyi média, honlapok	

8.1. táblázat – A részvétel helyi szintű intézményei. (forrás: Majerné, 2014)

8.1.4 Online bevonási formák

A lakossággal való kommunikáció és a lakosság bevonása egyre gyakrabban az online térben valósul meg. Bár kutatásunknak ez szorosan véve nem témája – azt a szintén az ÖFFK II. projekt keretében megvalósuló Kutatás III. vizsgálja részletesen –, egy rövid, áttekintő fejezetben szót kell ejtenünk róla.

Az állampolgárok egyre inkább a közösségi médiára támaszkodnak a családjukkal, barátaikkal, munkatársaikkal és az önkormányzatukkal való kommunikációjuk terén is. Ezek az eszközök az interperszonális és a csoportos interakciók elősegítésére új és egyedülálló lehetőségeket nyújtanak. A közösségi vezetők, a választott tisztviselők és a kormányzati döntéshozók ma sok esetben kizárólag az online eszközök segítségével tájékoztatják az állampolgáraikat (Golbeck, Grimes és Rogers, 2010). A Twitter, a Facebook, a YouTube és más szolgáltatások a felhasználók által létrehozott tartalmakkal megdöbbentő mennyiségű információt képesek megosztani.

A tapasztalatok azt mutatják, hogy a Facebook a leginkább használt eszköz. A nagyobb önkormányzatok és politikusaik a Facebookon keresztül tájékoztatják a lakosokat, de gyakoriak a településenként vagy településrészenként szervezett Facebook-csoportok is. Tehát ezen az eszközön vagy az önkormányzat kommunikál egyoldalúan a lakosság felé, vagy a lakosok beszélgetnek, kommunikálnak egymással a Facebook-csoportokban. Előfordul, hogy a lakosság Facebookon keresheti képviselőit, polgármesterét vagy az önkormányzat dolgozóit, de a konfliktusok eskalálódása miatt ettől sokszor tartanak az önkormányzatok, és Facebook-oldalukon, honlapjukon nem engedélyezik hozzászólások írását.

Az elektronikus eszközök, mint például egy település internetes honlapja vagy Facebook oldala (internet, intranet, e-mail, CD, DVD) az önkormányzatok munkájának nyilvánosságát, illetve a helyi információáramlás biztosítását segítik elő. Ahhoz, hogy a helyi társadalom széles rétege valóban kedvet érezzen a honlap rendszeres látogatásához, valamint ezáltal bevonásra kerüljön az önkormányzati munkába, a honlap folyamatos bővítésére kell törekednie az önkormányzatnak.

Az online participáció legjelentősebb előnye ugyanis, hogy gyors, folyamatosan bővülő és interaktív, ezáltal pedig megragadja és irányítja a felhasználót. Továbbá a közvetített adatok és információk visszakereshetőek, nyilvánosak. Hátránya azonban, hogy az internetet nem használó lakosság elérése ezzel a módszerrel lehetetlen. A különböző információk begyűjtése sok nehézséggel is jár, hiszen ahhoz, hogy az adott információ hasznos és megbízható legyen, azokat szűrni kell.

Természetesen az internetes kommunikáció és bevonás magas szakértelmet, idő- és anyagi befektetést is igényel. Egyre komplexebb módon kell ugyanis például a személyiségi, illetve adatvédelmi jogokra is figyelmet fordítani. A kormányzati tisztviselők azonban igyekeznek kihasználni a szóban forgó erőforrásokat a lakosok, különös tekintettel a korábban nehezen elérhető, alulreprezentált társadalmi rétegek bevonása és helyzetük javítása érdekében (Bertot, Jaeger, és Hansen, 2012). A digitális kommunikációs technológiák használata tehát megkönnyíti a lakosok és az önkormányzatok vagy a magánszektor közötti interakciót az új kommunikációs csatornák létrehozásával, illetve megerősítésével. Az elektronikus eszközök felhasználhatóak a döntéshozatal eredményessé tétele érdekében, a lakosok részvételének és képviselőiténél hatékonyabbá tételében, illetve a köztes és végső fejlesztési eredmények javítása érdekében.

Az új kommunikációs csatornák használatával az önkormányzatoknak arra kell törekedniük, hogy szélesebb körű és nyilvánosabb részvételt érjenek el, mint ami a normál csatornákon keresztül korábban lehetséges volt. A közösségimédia-folyamatok alapos elemzése ugyanis jó lehetőséget ad arra, hogy a helyi társadalommal szorosabb kapcsolatot alakítsanak ki (Kavanaugh, Andrea L., et al. 2012). Továbbá a növekvő kereslet az átláthatóság, az elszámoltathatóság és az állampolgárok döntéshozatalban való részvétele iránt egyre fontosabbá teszi a lakosok és az önkormányzatok közötti szorosabb kapcsolatot. A technológia fokozott használata azonban nemcsak lehetőségeket, de kihívásokat is jelenthet. A szerepvállalási folyamatok elősegítésében az elektronikus eszközök alkalmazása – ideértve az ilyen folyamatokhoz kapcsolódó adatok összegyűjtésének, elemzésének és értékelésének lehetőségeit – sok nehézséget és kockázatot jelenthet.

Az online technológia magában foglal előnyöket, illetve buktatókat. Az elektronikus eszközök által történő bevonás két kulcseleme a hatékony bevonási mód megválasztása és a megfelelő kérdések megfogalmazása. Bizonyos esetekben tehát nem a technológia hiánya jelenti a bevonás elsődleges akadályát, hanem az, hogy nem a megfelelő elektronikus eszközzel, illetve kérdéssel járulunk a bevonni kívánt lakosok elé (McGee és Carlitz, 2013). Különösen fontos továbbá feltenni azt a kérdést, hogy a lakosok bevonásának digitális megközelítése ésszerű, gyakorlati és hatékony eszköz-e egyáltalán egy adott környezetben. Lehetnek olyan helyzetek ugyanis, amelyek a digitális és a nem digitális módszerek együttes alkalmazását követelik meg tőlünk, vagy esetenként megfelelőbb lehet a nem digitális interakciós módszerek alkalmazása, különösen olyan környezetekben, ahol a technológiai infrastruktúra és az IKT tudástőke gyenge, és ahol a lakosok digitális felszereltségének hiánya kizárná azokat a személyeket, akiken segíteni szeretnénk (World Bank Group, 2016). Összességében azonban elmondható, hogy az online eszközök alkalmazásával széles társadalmi részvételre van lehetőség. Ezek a rendszerek lehetővé teszik, hogy a bevonásra kerülő személy az adott projekt bármely szakaszában hozzájárulhasson a tervezéshez akár milyen internetkapcsolattal is rendelkezik. Ezzel ellentétben nem történhet meg ez a fajta spontaneitás például a valódi fókuszcsoportos események alkalmával, mivel azok fix helyszínen és időpontban kerülnek megrendezésre. Továbbá többen kényelmetlennek érzik kifejtetni a véleményüket az egyes lakossági fórumokon, közmeghallgatásokon vagy fókuszcsoportokban. Ők minden bizonnyal nagyobb hajlandósággal nyilvánítanak véleményt online közegben, ahol anonim módon, írásban járulhatnak hozzá a vitához (Peng 2001). Az is nyilvánvaló, hogy a bevonás informatikai eszközökre történő áttérése az egyes társadalmi csoportokat (például az alacsony jövedelmű nyugdíjasokat vagy az iskolázatlan romákat) kizárja a közös diskurzusból. Mindezek következtében megállapítható, hogy a webes felületeken történő bevonás többnyire csak kiegészíti a korábbi, hagyományos módszereket, azokat megfelelő módon nem helyettesíti.

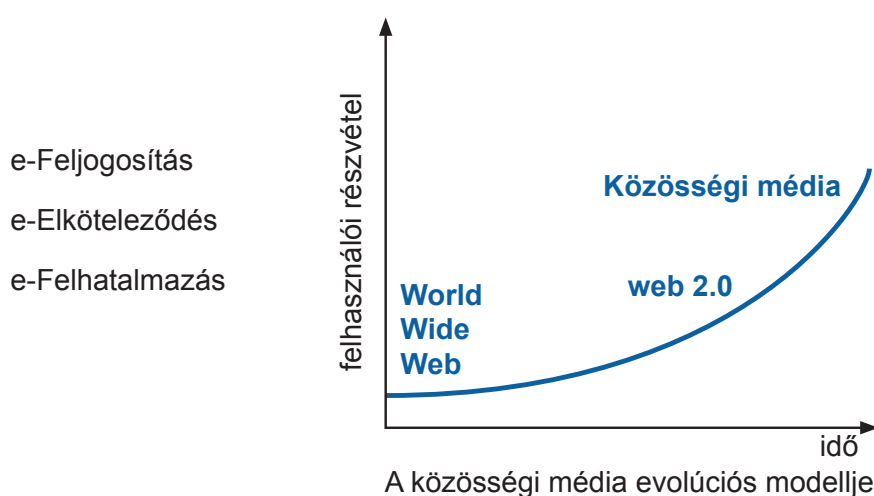
Az online eszközök használatának egy fontos veszélye a konfliktusok eszkalálódása. Ennek elsősorban az az oka, hogy a hozzászólók név és ezáltal felelősség nélkül kommentelhetnek, illetve gyors népszerűsítés céljából erős, konfrontálódó véleményeknek kedvez ez a közeg. Egy ilyen vita kibontakozása legitimációs kockázatot jelenthet a hatalmon lévő vezetésnek. Egy-egy hangosabb véleményvezér hatására torz kép (*misinformation*) alakulhat ki mind a lakosságban, mind a döntéshozókban a lakosság általános álláspontjáról, ezért nagyon fontos, hogy az online bevonási módszereket az adott önkormányzat offline bevonással párosítsa. Például egy-egy internetes szavazás mellett érdemes informális módon, személyesen megkérdezni a lakosok véleményét.

Mind a Facebook-oldalakon, mind más honlapokon gyakoriak a szavazások, amelyekre gyakran igazolásként hivatkozhatnak az önkormányzatok, pedig a reprezentativitás problémája itt fokozottan érvényesül. Másrészt, ezek

a felületek tájékoztató funkcióval bírnak, és fokozatosan átveszik az offline tájékoztatás eszközeinek helyét (az idősebb generációkra ez még kevésbé vonatkozik).

Az e-mailes kommunikációval kapcsolatban azt tapasztaltuk, hogy bár egyszerű, hatékony és olcsó kommunikációs forma, mégsem elterjedt. Kisebb településeken inkább a személyes, informális kommunikáció, míg nagyobb településeken a rossz válaszadási arányok miatt inkább a hivatalban a személyes kommunikáció jellemző.

Természetesen az internetes kommunikáció és bevonás magas szakértelmet, idő- és anyagi befektetést igényel. Egyre komplexebb módon kell a személyiségi, adatvédelmi jogokra figyelmet fordítani. Mindezen nehézségek és kockázatok ellenére a terület fejlődése jelentős hatékonyságnövekedéssel járhat. Nagyon fontos szempont, hogy valószínűleg ezen a módon lehetséges a fiatalok bevonása. Bár korábban nagy reményeket fűztek az internet és az online kommunikáció demokratizáló, korrupciót csökkentő hatásához, ennek realitása kevésbé igazolható. Ahogyan eddig is, az online térben is az keretezi a témákat, az határozza meg, hogy egyáltalán milyen témák lesznek a közbeszéd tárgyai, aki valamilyen tőkével rendelkezik.

8.2. ábra – A közösségi média fejlődése (forrás: Effing et al. (2011) *Social Media and Political Participation*)

8.1.4.1 Online bevonás előnyei

Az online eszközök használata az önkormányzati munkában a következő előnyökkel jár:

- Kiterjeszti és diverzifikálja a lakosok lehetőségeit az állami és más szolgáltatókkal való kapcsolattartásra oly módon, hogy elkerüli a hagyományos közvetítőket.
- Olcsón és gyorsan lehet sok résztvevőt bevonni, és így hatalmas adatmennyiséghez hozzájutni.
- Csökkenti mind a részvétel, mind a beavatkozás költségeit (csökkentve például az utazások szükségességét is).
- Gyorsan hozza létre és terjeszti a hozzáférhető adatokat azáltal, hogy kihasználja a felhőalapú technológiákat, ahol az eredményeket azonnal egy központi adatbázisba lehet összegyűjteni. Ugyanezt a központi adatbázist a vezetők, az érdekelt felek, sőt a végfelhasználók is lekérdezhetik bármely időben, ellentétben a hagyományos módszerekkel, mint például a postai levelek, statikus weboldalak stb.
- Segítheti a kormányzati szervezetek külső átláthatóságának javítását a kormányzati kapcsolatoknak a külső érdekelt felekkel való gazdagításával és a belső tudásmenedzsment fokozásával.
- Általában gyorsak, könnyedén tanulhatók és használhatók. Ezenkívül több eszközzel is hozzáférhetőek, mindaddig, amíg van az embernek internet kapcsolata. Ezáltal pedig széleskörű hozzáférést biztosítanak a lakosok számára.
- Lehetővé teszi a kormányzati szervezetek számára, hogy hatékonyan és kevesebb erőfeszítés mellett gyűjtsék össze az ország különböző pontjain (földrajzilag) szétszórta kollektív tudást.
- Jobban fókuszál a párbeszédre, interaktívabb és gyorsabb, mint a klasszikus módszerek.
- A felhasználók úgy tekintenek rá, mint egy megbízható eszközre, így alkalmazásával a lakosok szélesebb köréhez eljuthat.
- A beérkező adatok visszakereshetőek, nyilvánosak és archiválhatóak lehetnek.

8.1.4.2 Az online bevonás hátrányai

A jelentős előnyök mellett az online eszközök használata veszélyekkel is jár:

- A lakossági bevonás digitális megoldása csodaszernek tűnhet, különösen abban az esetben, ha olyan körülmények között alkalmazzuk, ahol az információs és kommunikációs technológiák (IKT) és az IKT-ismeretek, készségek megfelelő mértékben vannak jelen. A mobiltelefonok és a többi IKT technológia rohamos elterjedésének ellenére azonban továbbra is jelentős akadályokat jelenthet az IKT eszközök hiánya a részvételben és ezáltal a bevonásban.
- A nagyobb mennyiségű adat rendelkezésre állása nem garantálja a megfelelő adatminőséget a hatékony elemzéshez.
- A nagy mennyiségű adat hatékony gyűjtése, kezelése és elemzése speciális szakértelmet igényel.
- A magas színvonalú információ és adatelemzés önmagában nem elegendő ahhoz, hogy a megfelelő helyen és időben befolyásolhassa a döntéseket / politikákat.
- A lakossági adatok óriási mennyisége nagy kockázatot jelent az anonimitás és a titoktartás tekintetében (még inkább a felhőalapú alkalmazások esetében).
- Ezek az új, interaktív kommunikációs formák hatékony eszközt biztosítanak a szélsőséges véleményű csoportok és/vagy személyek számára az ötleteik előmozdítására, hiszen a hozzászólók név és ezáltal felelősség nélkül formálhatnak véleményt.
- Az online térben kialakuló viták legitimációs kockázatot jelenthetnek a hatalmon lévő vezetésnek. Egy-egy hangosabb véleményvezér hatására ugyanis torz kép alakulhat ki mind a lakosságban, mind a döntéshozókban a lakosság általános álláspontjáról.
- A reprezentativitás problémája itt fokozottan érvényesül.

Összességében tehát a közösségi média egy teljesen új színtere a kommunikációnak, amely határozott szemléletváltást igényel, valamint gyors és azonnali reagálást követel. Az online térben való meg nem jelenés azonban az inkluzivitástól, az elszámoltathatóságtól, a párbeszédétől és az alapvető nyitottságtól való félelmet és elfordulást üzeni a mai modern kor embere számára.

8.1.5 A bevonás lehetséges témái

A társadalmi bevonás megléte egy adott önkormányzat tevékenységében már önmagában pozitív, de fontos kérdés az is, hogy milyen és mennyire fajsúlyos témák köré szerveződik mindez. Az olyan témák gyakoriak, melyek kézzelfoghatóak, néhány alkalom alatt körüljárhatóak, de leginkább, amelyek nem hordoznak jelentős legitimációs kockázatot a döntéshozó számára. Ilyen témák lehetnek a környezeti ügyek (hulladék kezelése, graffiti rajzok, kutyák), a terek, parkok játszóterek tervezése, a bűnmegelőzés vagy az egészségügyi kérdések. A közszemléletben az olyan ügyek kinyitása a társadalom felé, mint a központi menedzsment funkciók tervezése (költségvetés, személyzet) vagy a szolgáltatási funkciók meghatározása nem támogatott, mert ezek a hagyományos felfogás szerint csak szakértői tudással és tapasztalattal tervezhető ügyek. Ez a szemlélet könnyen ahhoz vezethet, hogy még, ha egy önkormányzat rá is szánja magát, hogy a lakosságot bevonja a döntéshozatalba, a társadalmilag megvitatott ügyek csak a leglényegtelenebb problémákra fognak korlátozódni. Felmerül a kérdés, hogy ennek oka milyen mértékben az, hogy az adott önkormányzat a valós politikai kérdéseket a népszerűségvesztéstől félve nem meri közzétárolni bocsátani, és mennyiben az, hogy ezek a kérdések valóban nem tárgyalhatók a laikus lakossággal? A közösségi költségvetés-tervezés (*participatory budgeting*) pozitív nemzetközi gyakorlatai pont azt mutatják, hogy még egy ilyen súlyú kérdésben is bevonható a „laikus lakosság”.

A helyi döntéshozó legjobb szándéka és szakmai felkészültsége mellett is előfordulhat, hogy a lakosság jelentős részét nem sikerül megmozgatni egy adott ügygel kapcsolatban. A lakosság jellemzően inkább olyan témákra reagál aktívan, mellyel kapcsolatban személyes és közvetlen érintettsége van. A közös tervezések során először mindig egy konkrét, kézzel fogható ügynek kell lennie, egy általános és elvont jövőtervezésbe kevésbé lesz bevonható a lakosság. Mint ahogy egy tudatosan közösségfejlesztési programnak beállított alkalom részvételi aránya alacsonyabb lehet, mint egy konkrét ügy köré szerveződő alkalomnak, aminek közvetetten ugyanúgy közösségfejlesztő, identitás erősítő hatása lehet (pl. helyi sajátosságra benyújtott pályázat, helyi források tervezése). A lakosság általában nyitott a közvetlen fizikai, infrastrukturális környezetével kapcsolatos ügyekre is, és az őket szintén személyesen érintő, oktatási, egészségügyi, szociális, szolgáltatásokkal kapcsolatos kérdések megvitatására is.

8.1.6 A sikeres bevonáshoz szükséges helyi feltételek

Rowe és Fewer 2009-es listájában a sikeres társadalmi bevonás alapvető kritériumait határozza meg, önkormányzati és a helyi közösség oldaláról szükséges szempontok szerint. Önkormányzati oldalról az alábbi tényezőkre lehet szükség:

- intézményi kapacitásbővítés,
- empirikus adatok gyűjtése és elemzése a helyi lakosságról,
- kiegyensúlyozott, átlátható részvételi módszerek kidolgozása, valamint
- a lakossági részvételt támogató közeg kialakítása az önkormányzati szervezetben.

A helyi közösség fejlődését pedig az alábbi szempontok szerint kell elősegíteni:

- lakosság tudás- és készségbővítése,
- közösségi szemlélet erősítése (közös múlt, jelen és jövő),
- kooperatív közösségi kultúra visszaállítása,
- helyi kezdeményezések támogatása jogi, informális és anyagi módon, végül a
- helyi identitás és helyhez való kötődés erősítése. (Rowe-Fewer, 2009)

A sikeres önkormányzati bevonáshoz támpontot nyújthat az elmúlt években jelentősen bővülő közösségfejlesztési szakirodalom. Arapovics és Vercseg 2017-es módszertani kézikönyvében a sikerességhez szükséges gyakorlati szempontokra hívja fel a figyelmet (Arapovics–Vercseg, 2017):

- az érintettek a tervezés korai fázisában kell hogy bevonásra kerüljenek,
- a tervezésnek részét kell alkossa átfogó jövő- és stratégiatervezés,
- akár az érintettek szűkebb vagy tágabb köre kerül bevonásra, fontos, hogy részvételük által felelőssé váljanak.

A közösségi tervezés gyakorlati feltételrendszerének három legfőbb eleme:

- személyi feltételek: közösségfejlesztő szakember, aktív tagok, facilitátor,
- tárgyi feltételek: közösségi tér, eszközök,
- anyagi feltételek: terembérlés.

Esetünkben a részvételi-közösségi tervezést megvalósító önkormányzatnak figyelemmel kell lennie arra, hogy a bevont lakosságot valódi jogokkal ruházza fel, információval való ellátottságukat (a transzparenciát) biztosítsa. Továbbá tágabb időkeretek meghatározásával lehetővé kell tennie, hogy a résztvevő lakosság egy tanulási-szocializációs folyamat által formálódjon.

A Közösségfejlesztők Egyesületének honlapján¹⁹ további bőséges elméleti és gyakorlati szakirodalom áll rendelkezésre, melyek nemcsak civilek, hanem önkormányzati szereplők számára is hasznos tudásbázisnak bizonyulhat.

8.1.7 Konklúzió

A 21. századi önkormányzatok nagy része több jelentős problémával szembesül: a csökkenő források és az idősödő lakosság mellett az egyéni szolgáltatásokra való növekvő igényekre is reagálniuk kell. Ezeknek a kihívásoknak a kezeléséhez a szakirodalmak szerint a hatékonyság szempontja helyett a holisztikus, multidiszciplináris szemléletet kell központba helyezni. A megfelelő módszerekkel tervezett társadalmi részvétel pedig hosszú távon jelentős hasznot fog hozni azoknak az önkormányzatoknak, akik rövid távon felvállalják ennek költségeit és kockázatait.

Felmerül a kérdés, hogy az állami intézményeknek, ezáltal az önkormányzatoknak milyen mértékben kell a kötelező tevékenységeik mellett részt vállalni a közösség- és gazdaságfejlesztésben. Az önkormányzatok feladata is, hogy a helyi demokráciát erősítsék? Sokan azzal érvelnek, hogy már az önkormányzatok jelenlegi feladatköreinek teljesítése is meghaladja azoknak kapacitásait. A szakirodalom és a helyi gyakorlatok mégis azt mutatják, hogy az önkormányzatok ilyen tevékenységeit állami szinten támogatni kell, hogy az önkormányzatok módszertani és szakmai támogatást tudjanak nyújtani a pozitív helyi szintű kezdeményezéseknek.

19. Letöltés helye: <https://www.kofe.hu/36-kiadvanyok?start=4>, letöltés ideje: 2018. február 27.

Felvetődik az a kérdés is, hogy egy település polgármesterének és önkormányzatának milyen csoportok érdekeit kell képviselnie, képviselheti-e mindenki érdekét? Természetesen olyan kormányzás nem létezik, ami minden érdekcsoport számára előnyös, de ha a helyi vezetés jól ismeri a lakossági csoportok álláspontjait (például nem csak a nagyvállalkozókra és a hangosabb civilekre koncentrál), akkor nagyobb eséllyel képviselheti a lakosság nagyobb arányát. A helyi vezetőknek természetesen már meglévő helyi bázisra van szüksége ahhoz, hogy felvállalhassa a rövidtávú helyett a hosszútávú érdekek követését és a lakossági bevonást is, hiszen ezek mind jelentős legitimációs kockázattal járhatnak, a következő választás elvesztésével fenyegethetnek. A kockázatot szintén csökkentheti a fokozatosság és a szakmailag átgondolt tervezés, bevonás.

A lakossági bevonás korlátozott hasznával kapcsolatban gyakori az érv, hogy a laikus lakosság „nem képes komoly szakmai, politikai kérdésekben dönteni”. Viszont ahogy például a brazil részvételi költségvetés-tervezési gyakorlatok is mutatják, alacsony státuszú, alacsony végzettségű lakosság is bevonható még a helyi költségvetés tervezésébe is, csupán a megfelelő megszólításra, módszerre, időtartamra stb. kell jelentős figyelmet fordítani. Természetesen minden közösségi tervezést, lakossági bevonást komoly szakértői háttérrel kell biztosítani, de az alapelgondolásokban bármelyik lakos tud véleményt alkotni. A lakosság bevonásának szakmaiatlanságáról szóló érv tehát a legtöbb esetben inkább ürügynek vagy felmentésnek tűnik.

A magyarországi települések legjelentősebb kihívása egyértelműen az egyre kedvezőtlenebb demográfiai helyzet ellen való küzdelem. A nagyvárosokat, az agglomerációs térségeket és a romák által magas arányban lakott településeket leszámítva szinte mindenhol jellemző a szelektív migráció, tehát a képzettebb, erősebb érdekérvényesítő-képességgel, ambíciókkal rendelkező lakosok aránya a teljes lakossághoz viszonyítva egyre alacsonyabb. Az elmúlt években bár még a hátrányos helyzetű régiókban is sok új munkahely létesült, mégis egyszerre minőségi munkaerőhiány és a minőségi munkahelyek hiánya tapasztalható. A képzettebb lakosság igényeit nem elégítik ki a helyben elérhető munkahelyek, míg a lakosság egy képzetlenebb és alacsonyabb státuszú része nem alkalmas arra, hogy ezeket a helyben elérhető állásokat betöltsé.

in-tel-li-gent fail-ure

/in'telijənt fájlyər/

noun

1. Learning, maximized and accelerated through the act of trial, error and communicating stories

related words: adaptation, resilience, transparency, collaboration, humility

2. Innovation, made possible by accepting a certain risk of failure inherent in new ideas and approaches

related words: creativity, agility, risk tolerance, curiosity, agency

8.3. ábra – Az intelligens kudarc fogalma

(forrás: Fail Forward: What is intelligent failure. Failforward.org)

A lakosság bárminemű bevonása a döntéshozatalba nagyon korlátozott. A közmeghallgatás jelenlegi formájában nem működik, viszont kisebb településeken a lakosság az önkormányzati döntéshozókkal való személyes, informális kapcsolata sokszor pótolni tudja ezt. Pozitív és tovább kutatandó gyakorlatnak mutatkozott az utcaforum és az utcatanács, amellyel több településen találkoztunk: informális jellege miatt sok társadalmi csoport érhető el ezen a módon. Jellemző még, hogy a településvezetés bizonyos rendszerességgel összehívja a település vállalkozóit, ritkábban a helyi értelmiséget, intézményvezetőket vagy civileket, hogy meghallgassa javaslataikat. A kérdőívezés és az internetes szavazás is elég gyakran előfordul, bár ennek szakmaibb típusa inkább a nagyobb jövedelemmel rendelkező településeken jellemző, ahol az önkormányzat meg tud fizetni egy külső kutatócsoportot. Néhány szokatlan gyakorlattal is találkoztunk, mint a polgármesterrel való Skype fogadóóra, a helyi TV-be való betelefonálás műsor, ahol a polgármester válaszol, de ilyen gyakorlat volt a hivatal elé kirakott ötletláda is.

Míg a helyi lakosságot azzal a jellemzéssel illetik a legtöbben, hogy passzív, kiábrándult, addig a helyi önkormányzatok sokszor nem látják értelmét a bevonásnak, kockázatot látnak benne, vagy túlzottan kapacitásigényesnek tartják (idő, pénz, energia, szakértelem). Mégis, a legjellemzőbb e téren a kutatás során végzett interjúkban az alábbi kijelentés volt: „az önkormányzat minden lehetőséget megad a részvételre, úgyhogy aki akart, az már bevonódott, a többi pedig nem is akar bevonódni”.

A helyi hatalommal kapcsolatban elmondható, hogy a legtöbb helyen a polgármester a kulcsszemély, aki kisebb településeken személyes kapcsolataival (akár rokoni, baráti vagy kollegiális), nagyobb településeken pedig „megfelelő” pártállásával és a politikai hierarchia magasabb szintjén lévőkkel való jó kapcsolataival tud érvényesülni. Adott település fejlődését – természetesen a külső és belső adottságok mellett – jelentősen meghatározza, hogy a polgármester mennyire jó politikus (a szó jó értelmében, tehát mennyire tud érdekcsoportok között mediálni), mennyire van jövőképe és elköteleződése a település iránt, és mennyire tudja a helyi közösségi és gazdasági érdekeket jól összehangolni. Néhány nagy szakértelmű, elkötelezett és láthatóan a közösség érdekeit képviselő polgármester esetében is az volt tapasztalható, hogy nem lehet minden csoport számára kedvezni. Ellenben több település esetében azt tapasztaltuk, hogy a választásokon való sikeresség akár fordítottan arányos lehet az inkluzivitás mértékével (ez főleg nagyvállalatok a településen való jelenlétekor volt látható).

Nagyon fontos lenne, hogy a helyi döntéshozók rendelkezzenek egyfajta követendő vízióval, melynek segítségével következetes fejlesztési stratégiát követhetnének. Még mindig előfordul a turizmus és a nagyvállalatok vonzásának mítosza, melyek szerint a turizmus fellendülése, vagy pedig a nagyvállalatok betelepülése jelentheti egy adott település számára a kitörési pontot. Szintén nagyon fontos lenne a kis- és középvállalkozások átfogó támogatása, hiszen a jelenlegi gazdasági szerkezetet inkább néhány mikro- és néhány nagyvállalkozás jellemzi, ami nem előnyös sem a foglalkoztatás, sem a helyi közösség és annak érdekérvényesítése szempontjából.

A magyar és a nemzetközi szakirodalom áttekintése és a több tucat magyarországi interjú elkészítése után úgy gondoljuk, hogy a lakosság helyi döntéshozatalban való részvétele tanulható, a 21. századi magyar települések közössége és helyi gazdasága fejleszthető. Arra van szükség, hogy túllépjünk politikai kultúránk korlátain, és a kudarcokra ne társadalmunk eleve elrendelt sajátosságaként, hanem a tanulás szükséges feltételeként tekintsünk.

KUTATÁSI JELENTÉS

KUTATÁS II.

- **9. INKLUZÍV MŰKÖDÉS ÉS VEZETÉS
AZ ESETTANULMÁNYOK ALAPJÁN**

9. INKLUZÍV MŰKÖDÉS ÉS VEZETÉS AZ ESETTANULMÁNYOK ALAPJÁN

Inkluzív önkormányzati működésről akkor beszélhetünk, amikor a helyi vezetés törekszik arra, hogy a helyi szervezetek, vállalkozások, intézmények és lakosság minél szélesebb körével és minél intenzívebben, állandó mechanizmusokhoz és programokhoz kötődően is párbeszédet folytasson, amelyben a vezetés mellett az önkormányzat különböző más szervezeti egységei is a szükség és a feladat jellege alapján részt vesznek. A párbeszédnél az önkormányzat mint az eszközök és szakértelem birtokosa, kezdeményezőként lép föl és igyekszik a nehezebben megszólítható rétegek megszólítására. Az inkluzív mechanizmusok eredményes működtetésével az önkormányzat elősegíti a helyi erőforrások minél sikeresebb fellelését és hatékonyabb felhasználását (lásd még 3.1 fejezet).

Az inkluzív működést akkor tekintjük sikeresnek, ha a fentiek közül minél több jellemző és ezek minél hosszabb távon és kiérlelt mechanizmusokra alapozva teljesülnek. Azaz miközben a részvételt aktívan elősegítő, véleményekre nyitott önkormányzat és különböző szervei változatos eszközökkel és eljárásokkal bátorítják és elősegítik a párbeszédet és a vélemények cseréjét azokkal, akik érintettek az adott program vagy projekt során felmerülő jelenségekben, kérdésekben, a közös diszkusszió során kapott jelzéseket figyelembe veszi a vezetés, és az esetleges megállapodásokat minden fél betartja. Sikeres bevonás esetén az önkormányzat keresi a nehezebben elérhető csoportokat is, és oly módon kommunikál, amely könnyen érthető a lakosság legszélesebb rétegei számára.

Az alábbi fejezetben az inkluzív működés sikerességét és jellegzetességeit vizsgáljuk részletesen meg.

A településeken végzett interjúk és esettanulmányok vizsgálatának lényegi része volt az inkluzív működési mechanizmusok, a lakossági participáció és a település vezetésének, elsősorban a polgármester tevékenységének értékelése és meghatározó tényezőinek vizsgálata. A fókuszcsoportos kutatás is középpontba helyezte e kérdéskört, az ott szerzett eredményekről a 16.1 fejezet számol be.

9.1 Lakosság bevonását elősegítő és hátráltató tényezők

Kutatásunk során 58 önkormányzatot vizsgáltunk meg az inkluzív működés szempontjából. A kutatásban részt vevőkkel folytatott mélyinterjúk során számos hasonlóság merült fel arra vonatkozóan, hogy milyen tényezők hogyan befolyásolják a társadalmi részvételt a különböző településeken.

A döntéshozatali mechanizmusok az elmúlt ötven év városfejlesztési és városirányítási folyamatainak egyik kulcseleme az 1960-as évek gazdasági és társadalmi átalakulása következtében került az érdeklődés homlokterébe mind gyakorlati, mind elméleti szinten. A lakosság bevonásának mikéntjéről számos megközelítés és elemzés látott már napvilágot, a nemzetközi szakirodalom régóta foglalkozik a társadalmi párbeszéd kérdéskörével. A legismertebb modellt talán Arnstein lakossági részvételi létrája (lásd 8.1. ábra) jelenti, amely a társadalmi részvételt 8 különböző intenzitási szint mentén határozza meg. Ennek egyik egyszerűsített változatoként dolgozta ki hasonló logikára épülő modelljét Burgers és Vranken²⁰ is 2004-ben, akik az európai országok városfejlesztési programjait vizsgálva, a bevonás mértéke alapján három részvételi szintet különítettek el.

Az inkluzív működés azonban napjainkban még mindig viszonylag kevés helyi önkormányzatnál jelenik meg megfelelő módon. A közmeghallgatások elterjedtek és közismertek, illetve napjainkban egyre divatosabbá válik a közösségi tervezés módszere. Ennek ellenére a társadalmi párbeszédben résztvevők köre általánosan alacsony. A leggyakoribb magyarázat erre az, hogy „a lakosság érdektelen, passzív és kiábrándult, míg a helyi döntéshozók nem akarják bevonni a lakosságot” (kutatás során készített interjú jellemző részlete). Azonban felmerül a kérdés, hogy valóban az alacsony társadalmi kereslettel kell-e magyarázni ezt a meglehetősen komoly hiányosságot, esetleg nem az intézményi kínálat elégtelensége okozza-e inkább a társadalmi részvétel alacsony szintjét.

A társadalmi párbeszédben résztvevők körét ugyanis számos tényező határozza meg, különféle ügyek érdekelnek más és más demográfiai, szociológiai jellemzőkkel bíró társadalmi csoportokat (pl. fiatalok, középkorú munkavállalók, nyugdíjasok, értelmiségiek, vállalkozók, civilek, társadalom perifériájára szorultak). A kérdést tovább bonyolítja, hogy a participációs folyamatokban megjelenők köre az esetek nagy többségében nem tekinthető reprezentatívnak, jelentős szűrő hatásként jelenik meg ugyanis, hogy a résztvevők általában azok közül kerülnek ki, akik egyébként is érdekeltek az adott ügyben. Ez főként akkor figyelhető meg, ha ellenzik azt, illetve jellemzően azok a szereplők vesznek részt az egyeztetésekben, akik egyébként is szeretnék és tudják hallatni hangjukat, miközben a gyenge érdekérvényesítő képességgel rendelkező érintettek gyakran tudomást sem szereznek bizonyos őket érintő ügyekről.

A társadalmi bevonás módszereinek tehát kezelnie kellene valamiképpen azt a problémát, hogy a megfelelő érintettek a megfelelő módon kerüljenek bevonásra minden egyes döntés esetében. A közmeghallgatások hatékonyságát illetően például általános vélekedés, hogy nagy részük teljesen felesleges, helyette hatékonyabb bevonási formákra lenne szükség, melyek jobban illeszkednek az adott érintettek igényeihez. Nem mindegy például, hogy egy utcafórumra, vagy egy fókuszcsoporthoz beszélgetésre szeretnénk meginvitálni az érintetteket: az alacsonyabb státuszú lakosság például várhatóan sokkal szívesebben vesz részt az előbbi módon, míg az értelmiségiek, vagy épp a kreatív fiatalok körében sikeres lehet az utóbbi bevonási forma. Egyre nagyobb népszerűsége tesz szert az online kommunikáció fenntartása az önkormányzatok és a lakosság között, amely szintén inkább bizonyos szűkebb csoportok (főként a fiatalok) körében preferált kommunikációs csatorna. Ha az adott ügyben esetleg az idősebb korosztály megszólítása is célja az önkormányzatnak, önmagában ez sem feltétlenül célravezető módszer. Megkerülhetetlen a bevonási módszereket tudatosan szelektálva alkalmazni annak érdekében, hogy az érintettek részt vegyenek a párbeszédben.

9.1.1 A részvétel hiányának okai

A kutatás alapján a helyi vezetés és a lakosság közötti hiányos párbeszéd és nem működő kommunikációs csatornák mögött általában mind társadalmi okok, mind intézményi tényezők megtalálhatók. E két faktor egymással szoros összefüggésben jelenik meg, az alacsony társadalmi igény elégtelen intézményi mechanizmusokkal jár, míg a magas társadalmi elvárás kikényszeríti a jobban működő mechanizmusokat. Helyzeténél fogva és rendelkezésre álló erőforrásai miatt a vezetésnek a társadalmi igényt azonban nyilvánvalóan növelni lehetne a megfelelő módszerek által, ha az önkormányzatok kellő hangsúlyt fektetnének a passzivitás mögött álló okok megismerésére, valamint az érintettek bevonását a megfelelő módszerekkel próbálnák ösztönözni. Az elégtelen társadalmi párbeszédet okozó tényezők az alábbiakban foglalhatók össze.

9.1.1.1 Szociológiai okokra visszavezethető elégtelen társadalmi kereslet

Ebbe a csoportba tartoznak azok a hátrányos helyzetű, gazdasági és földrajzi perifériára szorult települések, ahol általánosan jellemzőek a rossz életkörülmények, a negatív demográfiai folyamatok, kevés kiterjesztési lehetőség látszik, így az ott élők teljes apátiába süllyedtek, minden reményüket elveszítették a változás iránt. Továbbá ide sorolandók azok a kevésbé hátrányos helyzetű, ám mégis jelentős elvándorlással szembesülő települések, ahonnan idővel eltűnik az értelmiségi réteg, így nincs olyan, aki bele tudna és szeretne szólni a helyi közügyekbe. A magas ingázással küzdő, kiemelten az agglomerációs települések szintén ide tartoznak, hiszen az ott élőknek az utazással eltöltött hosszú órák után már se kedve, se energiája nem marad a helyi közéletben részt venni. Illetve mivel nem kötődnek erős szállal a településhez, elhanyagolható a lokálpatriotizmus ereje, sokszor inkább a közeli nagyvárosokban élnek közösségi életet, oda járnak szórakozni, baráti társaságuk nagyrészt oda köti őket.

9.1.1.2 Politikai okokra visszavezethető elégtelen társadalmi kereslet

E településeken az önkormányzati működést az átpolitizálódott közhangulat jellemzi, folyamatos pártpolitikai jellegű konfliktusoktól hangos a helyi közélet. Ennek következtében az ott élőkben bizalomdeficit, érdektelenség alakul ki, kivonják magukat a helyi közügyekből. Passzivitáshoz vezet az is, ha az adott településen régebb óta önhatalmúlag cselekszik a vezetés, és nincs olyan jelentősebb helyi erő, amely kontrollálni tudja ezt – az ellenzék jelentéktelen, vagy teljesen hiányzik. Az ennek következtében kialakuló csalódottság, az emberekben megjelenő „úgy se változik” hozzáállás azonban csak konzerválja az önhatalmú vezetőket. Előfordulhat az is, hogy a településvezetés kifejezetten sikeresnek mondható, a helyiekben szemmel láthatóan tudatosan a folyamatos fejlődés ténye, ezért hajlamosak azt gondolni, hogy nincs arra szükség, hogy beleszóljanak a döntéshozatali folyamatokba, így is éppen megfelelően működik minden.

9.1.1.3 Szociológiai okokra visszavezethető elégtelen intézményi kínálat

A társadalmi párbeszéd hiányára adott egyik leggyakoribb érv a kis és közepes méretű települések esetében az, hogy a formalizált bevonás teljesen szükségtelen, mivel a kommunikációban a településméretből adódóan a személyes kapcsolatok túlsúlya dominál, amely megfelelő módon működik bármiféle hivatalos felmérés, megbeszélés nélkül, spontán módon is. Valójában azonban lehet, hogy lenne társadalmi igény a részvételre, ha az önkormányzat alkalmazni kezdené a bevonás különböző módszereit.

9.1.1.4 Politikai okokra visszavezethető elégtelen intézményi kínálat

A kutatás során több település esetében is megfigyelhető volt bizonyos preferált társadalmi szereplők (értelmiség, vállalkozók, nemzetiségek) célzott bevonása, illetve ezzel párhuzamosan egyes „kevésbé kedvelt” csoportok (alacsonyabb státuszú negyedek, politikai bázist nem jelentő városrészek) kizárása.

9.1.2 Az önkormányzatok csoportosítása az inkluzivitás tükrében

A kutatás során az önkormányzatok által alkalmazott bevonási mechanizmusokat 1–5-ig terjedő skálán értékeltük. Az így kapott pontszámok alapján – a Burgers és Vranken modellje által elkülönített részvételi szintekhez hasonlóan – 3 csoportot határoltunk el (Földi, 2009).

9.1.2.1 Alacsony (1-2) hatékonyságú bevonás: „információval való ellátás”

Az 58 vizsgált önkormányzat közül 19 a legalacsonyabb társadalmi részvételt biztosító csoportba került, melyek nagy részéről elmondható, hogy általában kevésbé sikeres kistelepülések (legfeljebb 5000 fő körüli lakosságszámmal) és agglomerációs települések (mind az 5 általunk vizsgált agglomerációs település ebbe a kategóriába tartozott) közül kerültek ki. Mindössze 4 közepes méretű város (8–20000 fő) került ebbe a csoportba.

A vizsgált települések csaknem fele erősen hiányos módon tájékoztatja lakosságát, közülük többnek nincs helyi újságja, vagy ha van is, akkor nem tölt be releváns szerepet a fontosabb információk átadásában, hiszen nagyjából 2–3 havonta jelenik meg. E téren jellemző a hivatal folyosóján kitett faliújság, mint hagyományos információs csatorna használata.

Egy-egy kistelepülésen több jellemző hiányosság egyszerre is megjelenik, például a település honlapja nem, vagy alig frissül, nincsenek feltéve a testületi ülések jegyzőkönyvei, a költségvetés is alig vagy egyáltalán nem található meg, nem érhető el a honlap több funkciója és nincs kitéve a hirdetőtáblákra sem, hogy mikor lesz közmeghallgatás, egyéb információk is alig-alig jelennek meg ezen – ezen információk egy része elérhető központi oldalakon, például a Nemzeti Jogszabálytár oldalán, de a helyiek ezeket a lehetőségeket nem, vagy csak alig ismerik.

Az alacsony bevonási mechanizmussal jellemezhető települések másik fele ugyanakkor helyi hírlap, weblap, akár TV segítségével is tájékoztatja lakosságát, de ezek nem feltétlenül érik el az érintettek nagy részét, a helyi kábeltelevízió csatorna nézettsége alacsony, a kínálat pedig nem vonzó; nem is törekszenek az ott megjelenő anyagok más módon történő hozzáféréseinek megoldására (például honlapra való feltöltéssel). Összességében igaz az ebbe a csoportba tartozó településekre, hogy a lakossággal való kommunikációban máig is a személyes kapcsolatok játszanak kiemelt szerepet.

Ezzel párhuzamosan a véleményfelmérések hatékonysága is igen alacsonynak mondható, az ide tartozó települések közel fele semmilyen társadalmisítási technikát nem alkalmaz az egyébként is rendkívül rosszul működő kötelező közmeghallgatásokon kívül, a többi település esetében pedig nagyon ritkán fordulhatnak elő más módszerek, de azok sem képesek hatékonyan működni, főként a lakosság érdektelensége, bizalmatlansága miatt.

A lakosság közéleti ügyek iránt tanúsított érdektelensége több okra vezethető vissza. Vannak olyan települések, ahol a helyi lakosok szerint „a nagy döntésekbe nem vonják be a lakosságot, de nem is kell bevonni”, ők ugyanis e nélkül is elégedettek a település fejlődésével. A polgármester és az önkormányzat ezért tehát nem törekszik különösebben a lakossági igények, vélemények becsatornázására, mert a település sikerességéhez erre egyáltalán nincs szüksége. Ennél sokkal gyakoribb jelenség azonban a magas ingázási arányokból, illetve rosszabb esetekben a képzetesebb lakosság elvándorlásából következő társadalmi párbeszéd iránti alacsony érdeklődés. Ennek következtében ugyanis nem marad értelmiség és képzetesebb szakember a településen, aki bele tudna szólni a fontosabb ügyekbe, az ingázó középkorúakat pedig rendkívül nehéz bevonni, hathatós tájékoztatás híján érdektelének. A passzivitást sokszor az is növeli, hogy a problémák többszöri jelzése ellenére sem történnek megfelelő lépések az ügyek javítása érdekében. A kutatásba bevont települések közt volt olyan, amely külső szemmel egy vonzó, sikeres településnek tűnhet, a helyiek megítélése szerint azonban teljesen kudarcot vallott a vezetés, melyet sorra átgondolatlan, sikertelen fejlesztések mutatnak, így az erős politikai megosztottság és sikertelen városfejlesztés miatt a lakosság az elmúlt években érdektelenné vált.

Az erős politikai megosztottsággal jellemezhető települések nagy részének vezetése tudatosan egyirányú kommunikációt alkalmaz, például a negatív kritikák elkerülése végett megszünteti a települési honlapon működő visszajelzési lehetőséget. Több önkormányzati vezetőtől is hallani, hogy egyenesen szükségtelenné tartja

a formális lakossági felméréseket, például azért, mert a településvezetés anyagi keretei szűkösek, illetve annyira kis lakosságú a település, hogy szinte mindenki ismer mindenkit. Így elegendőnek tartják a személyes kommunikáció során megvalósuló információcserét. Találtunk példát arra is, hogy a településvezetés meggyőződése szerint feleslegesen sok energiába és időbe kerülne bármiről is megkérdezni a lakosságot, hiszen amellett, hogy „úgy sem nagyon érdekli” őket a helyi közélet, abból indulnak ki, hogy „az emberek a lényegét sem értik az ügyeknek”. Ezért a közmeghallgatásokon és a lakossági fórumokon a képviselők sokszor csak azokra a kérdésekre hajlandók válaszolni, amelyeket a lakosok már előre feltettek a település weboldalán. A személyes kapcsolattartás ugyanakkor sok esetben főként a politikai nyomásgyakorlás hatékony eszköze, a politikai hatalom fenntartásának bebiztosítására szolgál. Egyes településeken a közfoglalkoztatási lehetőségek és a szociális segélyek megítélése személyes ismeretségek, rokonsági szálak és politikai szimpátia alapján zajlik, ezáltal tudja a jelenlegi vezetés a helyieket erősen befolyása alatt tartani. Több olyan példával is találkoztunk, ahol a társadalmi részvétel csak bizonyos csoportok, kiemelten a roma lakosság bevonására korlátozódik, amelytől a vezetés szintén a hatalom bebiztosítását reméli.

A csoportba tartozó településeken, ha vannak is a közmeghallgatáson kívül más bevonási formák, azok sem működnek túl hatékonyan. Az utcabizalmi rendszer és az ahhoz hasonló elven működő technikák sok esetben nem képesek az önkormányzatnak a lakossággal való kapcsolattartását megfelelően biztosítani, a legtöbbször az ilyen rendszereket egyenesen a besúgó hálózatokhoz hasonlítják.

9.1.2.2 Közepes (3-4) hatékonyságú bevonás: „konzultáció”

A kutatásba bevont települések több mint fele, összesen 30 önkormányzat került a közepesen inkluzívan működők csoportjába. Az előző csoporttól eltérően azonban itt jelentős méretbeli különbség mutatkozott, ugyanis 3 budapesti kerület, 3 megyei jogú város és számos közepes és nagyváros mellett 11 darab 5000 fő és az alatti lakosságszámmal rendelkező település alkotja a csoportot.

A közepesen hatékony társadalmi párbeszédet alkalmazó önkormányzatok döntő többsége kiemelt figyelmet fordít a lakossággal való megfelelő személyes kapcsolattartásra, főként a helyi képviselőkön keresztül, akik napi szintű személyes kapcsolatban vannak a körzetükben élő lakosokkal. A lakosság széles körű tájékoztatásáért emellett a legtöbbször külön szakember(gárda) felel, akik különféle információs csatornákat (helyi újság, Tv, honlap, Facebook oldal) alkalmaznak erre a célra, melyek többnyire valóban naprakész információkat tartalmaznak.

A lakossággal való kommunikáció itt jellemzően már nem egyirányúan zajlik, a visszacsatolások lehetőségét gyakran modern kommunikációs technikák által biztosítja az önkormányzat. Egy dunántúli településen a lakossági véleményeket elsősorban a település Facebook csoportjában gyűjtik be a község vezetői, ahol folyamatos eszmecsere és kommunikáció folyik a helyiek között. Itt vélemények, kritikák és észrevételek is megfogalmazódnak, amelyek segítik az önkormányzati munkát. Egy nagyobb városban például rendkívül érdekes, innovatív gyakorlatnak bizonyult a polgármester által tartott online fogadóóra, amelyen a város vezetője elektronikus módon bejelentkezve fogadja a helyi lakosok megkereséseit. A kezdeményezés nagy sikert aratott, bár jelentős erőforrásokat igényel a helyi apparátus részéről. Egy budapesti agglomerációs településen pedig, ahol az önkormányzati ügyfélszolgálat már eddig is nagyon rugalmasan működött, szintén hatékonyan bizonyul az internetes kommunikáció a fiatalos lakosság miatt, így az önkormányzat hamarosan mobil applikációt is indít.

A közepesen inkluzívan működő önkormányzatokról elmondható, hogy bár nem mindig valósul meg érdemi bevonás, a kötelező társadalmisítás többnyire sikeresen zajlik. Egyes településeken a lakosság érdemi bevonására csak akkor kerül sor, ha azt bizonyos programok előírják, de a helyi településfejlesztést végző szervezet a településen megvalósuló nagyobb projektek esetében szándéknyilatkozatokat gyűjt, lakossági véleményeket tár fel, és elégedettségi kérdőíveztetést végez. Két kerületi önkormányzat esetében is hasonló következtetésre jutottunk. Az egyik esetében a lakossággal folytatott intenzív kommunikáció kizárólag a nagyvolumenű fejlesztések miatt került fókuszba, amit az önkormányzatnak a támogatás elnyerésének feltételeként kellett teljesítenie. A másik kerületben ugyan egyértelműen pozitív, folyamatosan bővülő participációs folyamat zajlik, ezzel szemben áll azonban, hogy a kerületet érintő legfontosabb kérdésben szinte egyáltalán nem kérdezték meg a lakosságot. A kevésbé fontos, súlytalan kérdésekben valóban van és működik is a bevonás, a legitimációs kockázatot rejtő kérdésekbe azonban az önkormányzat nem vonja be a lakosságot. A nagyobb településeken a nagyszámú lakossággal való kölcsönös kommunikáció újfajta megközelítést és jelentős erőforrásokat igényel minden esetben, és itt is sokszor kiütözik az elektronikus felületek egyik hátránya, azaz, hogy félreértésekhez, viták elmérgesedéséhez vezethet személyes interakció nélküli használatuk.

A helyi közügyek iránti érdektelenség ugyan kevésbé fajsúlyosan, de ebben a csoportban is megjelenik: főként a magas ingázás, esetenként pedig a túl heves politikai viszályok miatt. De olyan települések is vannak, ahol

helyiek nagy része valóban nem is igényli az önkormányzattal való párbeszédet azért, mert teljesen meg van elégedve a jelenlegi helyzettel, a város fejlődésével, így nem érzik szükségét annak, hogy beleszóljanak a döntési folyamatokba.

A csoportba tartozó valamennyi önkormányzat alkalmaz egyéb bevonási formákat is a kötelező közmeghallgatásokon kívül, amelyek viszonylag jó hatásfokkal működnek. Az utcafórumok, avagy utcai tanácskozások, kihelyezett ülések például sok helyen elfogadott, közvetlen kapcsolattartási eszközzé váltak, mivel a szabad téren, forgalmas csomópontokban megrendezett eseményeken sokkal szívesebben jelennek meg a helyiek, mint a hivatalos formai keretekhez illeszkedő közmeghallgatásokon és lakossági fórumokon.

Több településen bevett szokásként alkalmaz az önkormányzat az igények felmérésére úgynevezett ötletládákat, melyek a polgármesteri hivatal bejáratánál és forgalmasabb csomópontokon vannak kihelyezve, így a helyiek könnyedén el tudják juttatni a vezetés felé a településsel kapcsolatos véleményüket, észrevételeiket, problémáikat. Szükséges azonban megjegyezni, hogy még az inkluzivitást tekintve közepesen jó hatásfokkal működő önkormányzatok esetében is olykor megjelenik a bevonásra jogosultak szelektálása. Néhány kisebb településen például azok a helyi értelmiségiek, akik nem tartoznak a polgármester közvetlen baráti körébe, sokszor nem akarnak és nem is tudnak beleszólni a helyi folyamatokba. Két kerületi önkormányzat esetében is tapasztalható, hogy a többségi társadalom igényeit hatékonyan igyekszik integrálni működése során, más csoportok érdekérvényesítő képessége azonban nagyon minimálisan jelenik meg. Az önkormányzatnak nem érdeke „kevésbé kedvelt” (elsősorban alacsonyabb státuszú) csoportok és környékük bevonása, hiszen esetükben olykor igen nehezen értelmezhetőek az igények, míg a frekvenciát, tehetősebb környéken élőkkel nagyon hatékony kommunikációt folytatható, közülük sok „értelmes” vélemény is érkezik, a lakók bevonása pedig nagyon intenzív. Egy másik kerületben egy sokat panaszkodó, jelentős számú közösség véleményét ignorálja a vezetés, mondván, hogy ők kicsik ahhoz, hogy a véleményüket becsatornázzák az önkormányzati munkába. A kutatás során olyan települést is vizsgáltunk, ahol az átlagos lakosok véleménye a városvezetést se most, se az előző ciklusok során nem igazán érdekelte, ezzel szemben az értelmiség véleménye nagy súllyal rendelkezik, mivel az önkormányzat – legitimitását biztosítandó – minden ciklusban próbálja a lehető legjobban megnyerni magának ezt a csoportot. Szintén több településen váltak meghatározó társadalmi bázist jelentő helyi érdekcsoporttá a vállalkozók, ahol a jelenlegi vezetés egyik fő prioritása, hogy a vállalkozókkal való kapcsolatait megerősítse. Ezért a vállalkozókat tömörítő fórumokat hozott létre, ahol közös stratégiát alkotnak, a vezetés felméri a helyi vállalkozók igényeit, a lakossági fórumok pedig rendre a vállalkozók ügyeiről szólnak.

9.1.2.3 Magas (5) hatékonyságú bevonás: „tényleges részvétel”

A vizsgált 58 önkormányzat közül 9 alkalmazta a társadalmi részvételhez szükséges leghatásosabb módszereket. A közepesen inkluzívan működők csoportjához hasonlóan szintén nagy eltérések mutatkoztak a vizsgált területek lakosságszámában: 3 fővárosi kerület és 2 megyei jogú város mellett ide tartozik 2 néhány ezres, 1 darab 10 000 és 1 darab 20 000-nél nagyobb lakosságú város is.

Ezen a szinten már magától értetődőnek számít, hogy külön szakember(gárda) foglalkozik a lakosság széles körű tájékoztatásával, amit nagyon profi, sokszor interaktív módon, többféle kommunikációs csatorna működtetésével valósít meg az önkormányzat. A helyiek igényeinek felmérésére számos eszközt alkalmaznak, a lakossági igények hatékony becsatornázását szolgálják a választókerületenként megrendezett fórumok, utcafórumok, piacon megtartott fogadóórák, valamint a kérdőívek, felmérések, ötletládák. A modern kommunikációs csatornákon megvalósuló visszacsatolási módszerek közül itt is kiemelendő több innováció kidolgozása és bevezetése. A mobil applikáció már sikeresen működik az egyik megyei jogú városban, amely szolgáltatásai között található egy, a városüzemeltetéssel kapcsolatos bejelentések felgyorsítását szolgáló alkalmazás is. A fővárosi kerületek közt szintén van olyan, ahol az online fogadóóra nagyon sikeresnek bizonyult, ezért bevezették gyakorlatát, amely a polgármester Facebook profilján keresztül zajlik. Az említett kerületben egyébként már régebb óta gyors visszacsatolási mechanizmusok jellemzik az önkormányzat és annak intézményeinek, egyes nagyobb volumenű programjainak Facebook oldalát, illetve a polgármester mellett a képviselők profiljait is.

Egyre nagyobb gyakorisággal jelenik meg a közösségi tervezés is azoknál az önkormányzatoknál, melyek ebbe a csoportba tartoznak. Emellett valamennyi önkormányzat törekszik a különféle társadalmi csoportok célzott bevonására, ezért minden korosztályt más-más fórumon és programokkal próbálnak meg megszólítani, a döntéshozatalba való bevonást pedig formálisan is megjelenítik egyes csoportoknál. Ennek keretében egyre több önkormányzatnál bevett gyakorlattá válik a külsős bizottsági tagok felkérése, a különböző tanácsok, kerekasztalok felállításának és vezetőinek delegálása. Az egyik dél-alföldi nagyváros önkormányzata például nagyon sikeres együttműködésekkel indított el a vállalkozók összefogására. Érdekegyesítésük hatékonyabbá tételére született egyik jó

gyakorlatnak bizonyult, hogy a gazdaságfejlesztési stratégiák és a vállalkozói szférát érintő döntések kidolgozása során a polgármester kikéri a jelentősebb vállalkozások vezetőiből álló tanács véleményét. Az Alföld egyik megyeszékhelyén a vállalkozók mellett a civileknek, az időseknek, sőt, még a diákoknak is van külön érdekvégyesítő fóruma, amelyek rendkívül szoros összeköttetésben állnak a település önkormányzatával.

9.1.3 Tanulságok

A kutatásból levonható megállapítások összességében arra utalnak, hogy a társadalmi párbeszédben való részvételt befolyásoló tényezők számos hasonlóságot mutatnak különböző települések esetében. A sikeres önkormányzati működés a vizsgált példák alapján erősen összefügg a lakosság bevonására irányuló törekvésekkel. A sikeres települési működéshez az önkormányzatoknak fel kell ismernie az adott helyi társadalmi sajátosságokat, és meg kell találniuk az egyes érintettek célzott bevonására legmegfelelőbb, leghatékonyabb egyedi módszereket. Az inkluzívna tekinthető önkormányzati működés tehát nem érhető el egy egységes recept alapján, azonban a kutatás alapján biztosan állítható, hogy a hagyományos módon vett társadalmi-gazdasági sikerességtől, illetve a települések méretétől függetlenül valamennyi önkormányzat sikeres lehet a társadalmi párbeszéd megvalósításában. A viszony fordítva is igaz: a sikeresebb önkormányzatoknak több eszköze van a lakosság bevonására, beleértve ebbe a tudást, a készségeket és nem utolsósorban az anyagi eszközöket is.

9.2 Vezetés és polgármester

A vezetés egy település életének meghatározója. A lakók a település vezetését – mind az önkormányzatot, mind a hivatalt – a polgármesterrel azonosítják, a polgármestert keresik és a polgármester által elmondottakban bíznak, gyakran szinte kizárólagos jelleggel. A polgármester ismertsége és elismertsége messze meghaladja a képviselők, illetve a hivatal dolgozóinak ismertségét és elfogadottságát, még azok körében is, akik nem az adott személlyel szimpatizálnak.

A döntéshozatal vizsgálata során mindenképp szükséges kitérni arra, hogy valójában mit is jelent a döntéshozatal, milyen szereplők és milyen módon vesznek részt a folyamatban.

A törvénykezés a jelenleg „önkormányzatként”²¹ ismert szervezetet élesen kettéválasztja a polgármester és a képviselő-testület irányítása alatt álló önkormányzatra és a jegyző irányítása alatt álló dekoncentrált állami közigazgatási hatóságra. E kettősséget tükrözi a szervezeti felépítés és a törvényi szabályozás. Az interjúk alapján azonban a lakosság számára e kettősség nem érezhető, és egységes, a polgármester valódi irányítása alatt álló intézményként tekintenek az önkormányzatra és a hivatali testületre is. Számos kérdezett polgármester is így fogja föl a szerepét, amiben az is megerősíti, hogy a jegyző, így áttételesen a hivatalnok feletti munkáltatói jogokat a polgármester gyakorolja. Az önkormányzatnak hívott szervezet így a külső és gyakran a belső szemlézők számára is a polgármester irányítása alatt álló intézménynek tűnik.

Az „önkormányzat”, illetve a „döntéshozatal” kifejezések kapcsán a leggyakrabban megjelenő asszociációk elsősorban a polgármester személyéhez, esetleg a képviselő-testülethez fűződnek. A leegyszerűsített politikai modellek szerint 5 fő lépcsőfokból (kezdeményezés, a döntések előkészítése, döntéshozatal, végrehajtás és ellenőrzés)²² áll a döntéshozatal, amelyben az első két lépcsőben aktív szerepet vállal a polgármester, illetve erősen dominálja a döntéshozó szerv, azaz a képviselő-testület munkáját. A döntéshozatalban résztvevő szereplők köre ennél azonban jóval tágabb a valóságban. Fontos megjegyezni azt is, hogy a képviselő-testület sem tekinthető egységes szereplőnek, hiszen annak tagjai gyakran különféle érdekeket képviselő, különböző politikai szemlélettel rendelkező egyének.

A pártpolitika jelentősége a településnagysággal szoros összefüggésben áll, nagyobb településeken alapvetően meghatározza a döntéshozatalt, míg kisebb települések esetében sokszor kevésbé kitapintható.²³ A kisebb települések hatalmi mechanizmusait sokszor szinte kizárólag a polgármester, illetve rajta kívül még egy-egy befolyásos személy, vagy csoport irányítja. Ezzel összefüggésben a választások során is sokkal kevésbé befolyásoló tényezőként jelenik meg a pártpolitika, mint a polgármester személyes jellemzői, ismertsége és főként a társadalmi beágyazottsága.²⁴ A polgármesterek társadalmi megítélése tehát fontos tényezője a helyi hatalmi mechanizmusoknak, melynek részletesebb megértéséhez kíván hozzájárulni a tanulmány.

21. 1990-ig tanács.

22. Vass László, 2005: Közpolitikai és kormányzati döntéshozatal. in Gallai S. – Török G. (szerk.): Politika és politikatudomány, Budapest, Aula Kiadó 507–524.

23. Horváth M. Tamás, 1996: Pártok a helyi önkormányzatokban. Budapest, Magyar Közigazgatási Intézet

24. Várnagy Réka – Dobos Gábor, 2011: Ki az úr a háznál? Döntéshozatal a magyar önkormányzati rendszerben. Pro Publico Bono 2011/1. 130–146.

A vezetők, a településen élve, a helyi társadalom részét képezik, mindemellett abból ki is emelkednek. A vezetés és a helyi lakosság kapcsolata, a döntéshozatali módszerek az inkluzivitás vizsgálata esetén is megkerülhetetlen.

9.2.1 A polgármesterek (in)stabilitásának lehetséges okai, legitimitásának tényezői

A terepkutatásból nyert információk alapján megállapítható, hogy számos különféle tényező játszhat szerepet abban, hogy az adott társadalmi közeg bizalmát, elismerését milyen módon nyeri el egy polgármester, illetve mennyire széles társadalmi támogatottsággal rendelkezik. Egyes esetekben a polgármester stabilitása nem feltétlenül a helyi társadalom bizalmán alapul (mint pl. a „jól kommunikáló” és a „jól fejlesztő” polgármester esetében). Olykor egyéb – főként politikai, szociológiai jellegű – tényezők határozzák meg, kit választ meg a közösség a polgármesteri pozícióra. A megfigyelések alapján elkülöníthetünk néhány olyan meghatározó jellemzőt, amelyek a polgármesterek legitimitásának lehetséges tényezőit definiál(hat)ják.

9.2.1.1 A „jól kommunikáló” polgármester

A „jól kommunikáló” polgármester esetében egyértelműen a helyiek bizalma az, ami a vezető személyének megválasztásában közrejátszik. Az ebbe a csoportba tartozó polgármesterek tudatosan nagy hangsúlyt fektetnek a személyes kapcsolatok ápolására, sokszor még nagyobb települések esetében is. Olyan településeken, ahol a magas lakosságszámból adódóan a személyes kommunikáció a lakosok felé korlátozottan megvalósítható, rendszerint tudatos stratégia mentén kialakított, hatékony kommunikációs csatornák működnek annak érdekében, hogy a helyiek azt érezzék, széles körű, mindenre kiterjedő, megfelelő mélységű tájékoztatásban részesülnek. A polgármester támogatottsága tehát a széles körű társadalmi párbeszédéből fakadó bizalomra vezethető vissza, azonban ez nem feltétlenül jelenti azt, hogy az önkormányzat működését megfelelő társadalmi részvétel jellemzi. Sok esetben előfordul, hogy a vezetés a döntéshozatala során valóban kikéri és meghallgatja az érintettek véleményét, de nem feltétlenül csatornázza be azokat a fejlesztésekbe, mivel a legitimitás biztosításához, a bizalom elnyeréséhez a jól működő kommunikáció látszatának fenntartása is elégséges.

9.2.1.2 „A jól fejlesztő” polgármester

Az előző típushoz hasonlóan a „jól fejlesztő” polgármesterről is elmondható, hogy a helyi társadalomnak a vezetéssel való elégedettsége, ha úgy tetszik, bizalma az elsődleges forrása a polgármester legitimitásának. Ebben az esetben nem feltétlenül igaz, hogy megfelelő párbeszéd zajlik a vezetés és a helyi társadalmi csoportok között, ugyanis ebben az esetben az elsődleges szempont, amely alapján a vezetőt megválasztja a lakosság az, hogy a település sikeres fejlődését – szakértelme és kapcsolatai által – biztosítani tudja az adott polgármester. Számos településen megfigyelhető, hogy az önkormányzat rendkívül sikeres a fejlesztési források lehívásában és elosztásában, így a település szemmel láthatóan fejlődik, a helyiek ezt pedig hajlamosak a polgármester munkásságához kötni. Mivel a választópolgárok azt látják, hogy a település jó úton halad, sokszor úgy gondolják, hogy a lakosság bevonása szükségtelen, hiszen a megfelelő emberek a megfelelő szakértelemmel felvértezve irányítják a települést, ezáltal nincs különösebb igényük arra, hogy részt vegyenek a döntésekben.

9.2.1.3 A „társadalmilag támogatott” polgármester

Az erős társadalmi bázissal rendelkező polgármesterek nem minden esetben feltétlenül az önkormányzatnál végzett sikeres munkájuknak, illetve az ezáltal feljük kialakult bizalomnak köszönhetik támogatottságukat. Számos településen rendkívül fontos, hogy a vezető helyi születésű, sokak által ismert ember legyen, kistelepüléseken sokszor még kiterjedt rokon és baráti szálak is döntő szerepet játszhatnak abban, hogy kit választ meg vezetőjének az adott közösség. Sok esetben erős társadalmi beágyazottsággal bírnak – településmérettől függetlenül is – azok a vezetők, akik elismertségre tettek szert előző szakmabeli tevékenységük által, például képviselőként, alpolgármesterként előzőleg aktívan részt vettek a településvezetésben, vagy pedagógusként, lokálpatriótaként, esetleg valamilyen civil szervezet vezetőjeként eddig is a helyi közélet fontos szereplői voltak.

Ennek egy szélsőséges, kevésbé pozitív esete lehet az, ha a polgármester stabilitását kifejezetten egy-egy érdekcsoport támogatása jelenti. Erős politikai megosztottságot mutató települések esetén például sokszor egy-egy jól lehatárolható településrész, vagy bizonyos társadalmi csoportok (pl. egyes nemzetiségek, nyugdíjasok, értelmiségiek, vállalkozók) alkotják a legfőbb szavazóbázist, így a vezetés hajlamos különbséget tenni a helyi társadalmi szereplők igényeinek figyelembe vétele során. Az érezhetően gyengébb érdekérvényesítő képességgel rendelkező „kevésbé kedvelt” csoportok jelenléte szinte kivétel nélkül feszült légkört teremt, illetve sok esetben tovább növelheti a társadalmi egyenlőtlenségeket.

9.2.1.4 A külső forrásokra támaszkodó polgármester

A kutatás során több olyan esettel is találkoztunk, amely azt bizonyította, hogy a helyiek hajlamosak újra és újra megválasztani olyan polgármestereket is, akikkel nem feltétlenül elégedettek. Ennek egyik esete az, amikor a polgármester támogatottságának elsődleges kulcsa a nagyobb külső pénzügyi forrásokhoz való hozzáférés, a kapcsolati tőkéje. Egyes települések ugyanis nem kifejezetten a helyi vezetésnek köszönhetik fejlődésüket, hanem a településnek országos szervezetben lévő támogatóinak, elszármazott helyieknek, illetve képviselőinek erős érdekérvényesítő képessége által jutnak jelentős forrásokhoz, ezzel pedig a lakosság is tisztában van. Amíg pedig a polgármester az ilyen források biztos támogatottságát élvezzi, addig hatalma stabilnak tekinthető, hiszen a helyi lakosság sem szeretne elesni a fentről érkező bőséges költségvetési forrásoktól, amiknek ők is haszonélvezői.

9.2.1.5 A „ha nincs ló, jó a számár is” polgármester

Több oka is lehet annak, ha nem feltétlenül széles társadalmi támogatottságot élvező személy tölti be a polgármesteri pozíciót. Azokban a jórészt alacsony státuszú és iskolai végzettségű lakossággal rendelkező, negatív demográfiai tényezőkkel bíró településeken, ahonnan a helyi értelmiség már szinte teljesen hiányzik, általános jelenségnek számít a helyi politika iránti érdektelenség. Mivel a helyiek csalódottságot, kilátástalanságot éreznek, nem hisznek a változás lehetőségében, nemcsak az általános részvételi hajlandóság alacsony, hanem sokszor már nincs is olyan személy, aki szeretné ennek felelősségét felvállalni, a polgármesternek olykor több önkormányzati cikluson át gyakorlatilag nem akad kihívója. A közéleti kérdések iránt tanúsított alacsony érdeklődés azonban nemcsak a hátrányos helyzetű településeken megfigyelhető egyedi jelenség: még viszonylag jó helyzetben lévő településeken is lehet rendkívül érdektelen a lakosság. Sok esetben a jelentéktelen szerepet betöltő ellenzék, vagy annak hiánya okozza a potenciális jelöltek közötti minimális választási lehetőséget.

A polgármesterek személyéhez, munkásságához fűződő jellemzők teljes figyelmen kívül hagyása is előfordulhat egy-egy választás során, főként, ha az adott polgármester-jelölt első alkalommal indul a posztért, így nem is különösebben széles körben ismert. Ilyenkor a legtöbb esetben az újra indulni már nem szándékozó polgármester helyett azt választják meg, akit a leköszönő polgármester maga személyesen ajánl utódjául, esetleg egyszerűen arra a jelöltre szavaznak, aki – ha erősen meghatározó volt az előző választások alkalmával egy pártra szavazók többsége a településen – ennek a pártnak a színeiben indul.

A politikát általában, benne konkrétan a politikusokat érintő negatív társadalmi megbélyegzés e tekintetben a nagyobb településeken is kifejti hatását. A politikus presztízse nagyon alacsony, így számos helyben értékes és tenni tudó szereplő nem hajlandó belemenni ebbe a „mocsárba”, értékes erőforrásokat kihasználatlanul hagyva a közösség részére.

9.2.1.6 A „gyenge” polgármester

A legszélsőségesebb esete annak, ha valós társadalmi támogatottsággal nem rendelkező polgármester vezeti a települést, általában a felülről jövő támogatottság, esetleg a szakmai hozzáértés, ezáltal pedig a fejlődési, kitörési lehetőségek hiányára vezethető vissza. A kutatásba bevont települések közt volt olyan, amely külső szemmel egy vonzó úti célnak, sikeres településnek tűnhet, a helyiek megítélése szerint azonban teljes kudarcot vallott a vezetés, melyet sorra átgondolatlan, sikertelen fejlesztések mutatnak. Az erős helyi ellenzék jelenléte, a folyamatos politikai csatározások tovább gyengítik a polgármester társadalmi támogatottságát, így várhatóan nem nyeri el a helyiek bizalmát a következő választások alkalmával. Itt is megjelenik gyakran az előző pontban említett politika alacsony presztízse: számos településen szakértők nem akarnak a helyi politika „szintjére lemenni” és szakmai tudásukat nem bocsájtják a közösség rendelkezésére. A politikum és a szakértői közösség egymástól és a lakoságtól is elkülönült zárványként működik a közösségben.

Fontos azonban megjegyezni, hogy az itt alkalmazott tipológia nem kizárólagosan fedi le a polgármesterek háttérét meghatározó tényezőket. A felsoroltak közül tehát egyszerre több jellemző is szerepet játszhat abban, hogy a település „első embere” mekkora támogatottsággal rendelkezik az adott közegben, milyen a megítélése. A rendkívül sikeres önkormányzati működésnek például magától értetődő jellemzője volna egy olyan polgármester jelenléte, aki valódi társadalmi párbeszédet alkalmaz és a fejlesztéseket is sikeresen tudja koordinálni. Sok esetben azonban a sikeres fejlesztések mögött inkább az erős politikai háttérrel rendelkező polgármesterek állnak, akik lehet, hogy igyekeznek jól kommunikálni, mégsem csatornázzák be megfelelően a helyiek igényeit, esetleg tudatosan támaszkodnak kizárólag a tőkeerős vállalkozói bázisra. Vannak olyan jól kommunikáló, társadalmilag beágyazott, helyiek által régóta széles körben elismert és szakmailag hozzáértő polgármesterek is, akiknek viszont nincs felsőbb politikai támogatottsága, mégis fejlődik a település, ezáltal több okból is erősnek mondható stabilitásuk.

Továbbá nagyon sok polgármester úgy érzi, a bevonási mechanizmusok túl sok időt vesznek el, fárasztóak és az ellentétes érdekek megjelenése, a frontok megmerevedése miatt nem vezet sehová. Többször fölmerült, hogy a bevonási mechanizmusok még az ellentétek élezéséhez is hozzájárulnak, felszínre hozva ellentétes érdekeket és egymásra uszítva különböző csoportokat, ami a közösség jelentős károsodását okozhatja. Ezekben az esetekben megfigyelhető, hogy hiányzik a szakértelem a különböző csoportok közötti kommunikáció és bevonási mechanizmusok gyakorlati működtetése terén.

9.2.2 A hatékony bevonás és a polgármester háttérének összefüggései

A kutatás során a polgármesterek legitimitását 1–5-ig terjedő skálán értékeltük. Az így kapott pontszámokat a szintén 5 fokozatú skálán értékelt, inkluzív önkormányzati működés alapján képzett három különböző csoporttal vetettük össze. Ezzel arra a kérdésre kerestük a választ, hogy a különféle részvételi szintet megjelenítő bevonási mechanizmusok és a polgármesterek támogatottsága közt milyen összefüggés figyelhető meg.

9.2.2.1 Alacsony (1-2) hatékonyságú bevonás: „információval való ellátás”

A vizsgált önkormányzatok közül 19 a legalacsonyabb társadalmi részvételt biztosító csoportba került, melyek nagy részéről elmondható, hogy általában kevésbé sikeres kistéleplések (legfeljebb ötezer fő körüli lakosság-számmal) és agglomerációs települések (mind az 5 általunk vizsgált agglomerációs település ebbe a kategóriába tartozott) közül kerültek ki. Mindössze 4 közepes méretű város (8–20.000 fő) sorolható ebbe a csoportba, az előzetes feltételezéseknek megfelelően pedig a települések méretéből adódóan valóban nagyrészt független vezetéssel rendelkeztek az érintett települések. Ebben a csoportban öt kivétellel ugyanis mindenhol független polgármester állt a sok helyen szintén többségében független testület élén.

A lakosságot alacsony szinten bevonó önkormányzatok vezetőinek többsége nem tartozott a kifejezetten sikeresnek ítélt polgármesterek közé. Ezekben a településeken általában közepesen alacsonynak (2-3 pont az 5-ből) mondható a polgármesterek háttéré, mindössze 2 darab, 4-es pontszámot elérő kivételt különítettünk el. A „ha nincs ló, jó a számár is” és a „gyenge” polgármesterek többsége főként ebben a csoportban fordult elő, ahol a hátrányos helyzetű, sikertelen települések lakossága érdektelenné vált, elveszítette bizalmát. A társadalmilag megfelelően támogatott kivételek közül egy alföldi polgármester annak köszönhette szilárd helyzetét, hogy a településre érkező magas forrásokból olyan fejlesztések valósultak meg, melyeket a helyi lakosság is hasznosnak tartott, míg a másik, agglomerációs településen a polgármesternek jelentős kapcsolati tőkéje és támogatottsága alakult ki egy egyházhoz kötődő tevékenység által.

Habár erős, általánosan értelemben vett társadalmi támogatottság nem jellemezte ezen települések polgármestereit, sokukról (8 db) elmondható, hogy egyéb okok miatt mégis viszonylag stabilnak tekinthető legitimitásuk. Az ebben közre játszó tényezők között szerepelt például a baráti, ismerősi kör hatalma, amely által egy állandó, szűk hatalmi elit alakult ki. Előfordult, hogy az amúgy nem roma származású polgármester szavazóbázisának döntő többségét a roma kisebbség adta, de olyan is volt, akinek megválasztását jól működő kapcsolatok indukálták (mint például előzőleg a település egyik kocsmájának üzemeltetése). Az a polgármester szintén ide tartozott, akit azért választottak meg, mert őt jelölte ki utódjával az évtizedekig köztisztvisletben álló előző vezető.

9.2.2.2 Közepes (3-4) hatékonyságú bevonás: „konzultáció”

A kutatásba bevont települések több mint fele, összesen 30 önkormányzat került a közepesen inkluzívan működők csoportjába. Az előző csoporttól eltérően azonban itt jelentős méretbeli különbség mutatkozott, ugyanis 3 budapesti kerület, 3 nagyváros és számos közepes mellett 11 darab legfeljebb 5000 fő lakosságszámmal rendelkező település alkotja a csoportot. Mivel kisebb települések is kerültek a kategóriába, így 5 független vezetéssel rendelkező önkormányzat által a politikai semlegesség ezen a szinten is megjelent.

A polgármesterek stabilitását vizsgálva általános következtetésként levonható, hogy a közepesen hatékony bevonási mechanizmusokat alkalmazó települések polgármestereinek körülbelül kétharmada közepesen erős (3-4-es szintű) társadalmi támogatottsággal rendelkezik, illetve sokan közülük kifejezetten erős (5-ös pontszámú) hatalmi bázisra tettek szert.

A kisebb településeken jellemzően népszerűek azok a rendkívül közvetlen, laza vezetők, akiket mindenki ismer, így sokszor valamilyen személyesebb, baráti becenévvel ruházza fel őket a helyi közösség. Rendszerint a kisebb településekre jellemző az is, hogy 20–30 éve ugyanaz a személy áll a település élén, aki néhány esetben már a szocialista korszakban tanácselnökként is funkcionált. E vezetők mellett, hogy évtizedes vezetési tapasztalattal

rendelkeznek, sok esetben helyi születésűek, illetve a közösség felé tanúsított intenzív, személyes kommunikáció által egy szoros bizalmi köteléket tudtak kiépíteni a helyiek felé. A kisebb településeken erős támogatottságra tesznek szert rendszerint azok a vezetők is, akik az előző vezetéshez képest érezhetően többet tesznek a településért, például eddig nem tapasztalt, innovatív módszerekkel (modern weboldal, bővülő teleház-szolgáltatások, települési logó és szlogen, fiatalos programok) próbálják megnyerni a helyieket, vagy a település történelmi hagyományainak, nemzetiségi kultúrájának megőrzésére, fellendítésére tesznek erőfeszítéseket.

A közepesen inkluzívan működő, közepes és nagyobb lakosságszámú településeken a kutatásból levont következtetések alapján viszonylag gyakori jelenségnek számít, hogy a polgármester támogatottságát meghatározott társadalmi csoportok jelentik. Számottevő szavazói bázisra tehet szert például egy olyan település polgármestere, ahol a közmunkások foglalkoztatása szinte már-már ipari méretűen, jól szervezeten zajlik. A nyugdíjas korosztály megnyerése bármiféle jelentősebb anyagi vonzat nélkül is elérhető kisebb gesztusokkal, az egyik közepes méretű dunántúli település polgármestere például a település összes temetésén megjelenik. Szintén több településen megfigyelhető, hogy a vezetés szinte kizárólag a helyi értelmiségre támaszkodik, amely, ha nem egy periférián fekvő, magas elvándorlással küzdő kistelepülés esetében történik, akár még viszonylag széles bázist is jelenthet. Az értelmiséghez tartozók nagy része azonban az elmúlt évek során fokozatosan elkezdte magát kivonni a helyi politikai életből a folyamatos csatározások, az egyre intenzívebben megjelenő országos politika miatt. A politikai viszályok helyi szintű begyűrűződése rövid úton a polgármesterek instabilitásához vezethet.

A közepesen inkluzívan működő, ám erősen „társadalmilag támogatott” polgármesterek közt több olyat találunk a nagyvárosokban is, akik elismertségüket valamilyen múltbéli tevékenységüknek köszönhetik, például alapító tagjai valamely meghatározó civil szervezetnek. A legtöbb nagyvárosban széles társadalmi beágyazottsága van az egy időben „jól kommunikáló” és „jól fejlesztő” polgármestereknek, akik nem feltétlenül vonják be mindig az érintetteket a döntéshozatalba, de az esetek nagy részében törekednek a lakossági igények megismerésére és becsatornázására. Nyílt párbeszédük által tehát ezek a vezetők nagyfokú bizalmat építettek ki a lakosság körében, emellett vezetésük alatt szemmel láthatóan sokat fejlődött a település, főként az olyan területeken, mint a kultúrafejlesztés, vállalkozásfejlesztés, a lakáspolitikai és a turizmus.

9.2.2.3 Magas (5) hatékonyságú bevonás: „tényleges részvétel”

A vizsgált 58 önkormányzat közül 9 alkalmazta a társadalmi részvételhez szükséges leghatásosabb módszereket. A közepesen inkluzívan működők csoportjához hasonlóan, szintén nagy eltérések mutatkoztak a vizsgált területek lakosságszámában: három fővárosi kerület és két megyei jogú város mellett ide tartozik két kis és két közepes város is. Az e csoportba tartozó települések közül egynek független a polgármestere.

A kutatásból levont következtetések alapján elmondható, hogy a tényleges társadalmi párbeszédre törekvő önkormányzatok élén álló polgármesterek szinte kivétel nélkül rendkívül erős társadalmi támogatottsággal rendelkeznek.

Ezeknél az önkormányzatoknál jellemzően magas hatékonysággal működik a kommunikáció, a lakossági igények felmérésére és becsatornázására, az aktív társadalmi párbeszédre a hagyományos kommunikációs csatornákon felül maguk a polgármesterek is kivétel nélkül személyesen törekednek többféle módon is, azaz megjelennek valamennyi eseményen, utcai fórumokat rendeznek, saját weboldalt üzemeltetnek, a Facebook profiljukon aktívan kommunikálnak a lakossággal, visszacsatolási lehetőséget is biztosítva nekik.

A lakossággal történő általános párbeszédén felül a döntéshozatalba különféle társadalmi csoportok célzott bevonása is jellemző, valamennyi önkormányzat egyre gyakrabban alkalmaz közösségi tervezési módszereket. A polgármesterek társadalmi elismertségében, a lakossággal való szoros bizalmi kapcsolat létrejöttében nem csak a helyi lakosokkal és a kerületi intézmények vezetőivel ápoltt közvetlen kapcsolat játszik szerepet, ebben az esetben is gyakran megjelenik az előző tevékenységhez kötődően (kántorként, élsportolóként, vezető pedagógusként) szerzett elismertség.

A legtöbb inkluzívan működő önkormányzat élén nem csak „jól kommunikáló” és „társadalmilag támogatott” vezetők állnak, jellemzően a „jól fejlesztő” polgármesterek meglepte is szoros összefüggésben áll az inkluzív működéssel. A sikerességhez persze sok esetben hozzájárul a külső támogatás, hiszen a felülről jövő, bőséges források nélkül nehézkes volna igazán sikeres fejlesztéseket véghezvinni, de egyes esetekben a helyiek sokkal inkább tulajdonítják az elért eredményeket személyesen a polgármester érdemének, mintsem politikai jellegű összefüggésekből adódó sikernek. Erre tipikus példa egy dunántúli kisváros polgármesterének esete, akit a lakosság ellenzéki véleményű oldaláról is sokan támogatnak, a helyiek véleménye szerint olyan vezető, aki „az ördöggel is megalkuszik a város érdekében.”

9.2.3 Tanulságok

A településméret és a politika megjelenésének intenzitása között a vártnak megfelelően egyenes arányosság figyelhető meg a vizsgált önkormányzatok esetében. Ahogyan a döntéshozattal befolyásoló helyi hatalmi mechanizmusokat, úgy a polgármesterek legitimitását is számos tényező befolyásolhatja a különféle sajátosságokat hordozó településeken: más-más társadalmi beágyazottság jellemezheti a falusias-kisvárosias térségek, mint a középvárosok és a nagyvárosok vezetőit. A polgármesterek stabilitása és háttere ugyanakkor sokkal kevésbé függ a településmérettől, a település alapvető lehetőségeitől, mint az önkormányzat inkluzív működésétől. A hatékonyabb társadalmi bevonással jellemezhető települések polgármesterei jóval nagyobb támogatottságot élveznek, ezzel szemben a kutatás eredményei alapján a valós társadalmi párbeszédet nélkülöző önkormányzatok és polgármesterek iránti általános bizalom igen alacsonynak bizonyult.

9.2.4 A polgármester megítélése a lakossági survey alapján

A lakossági survey lehetőséget adott általánosságban a polgármester elfogadottságának részletes vizsgálatára különböző dimenziók mentén.²⁵ Mivel itt a különböző helyi személyek elfogadottságát kérdeztük, így az egyéni megítélés torzíthat az általános elfogadottság mérésénél, azonban úgy gondoljuk, ezzel a megszorítással együtt is jó leírást ad ez a mutató a polgármester mint pozíció iránti bizalomnak.

A polgármester pozíciójának általános megítélése (lásd alább) összességében pozitív, a kérdezettek alig több mint 7%-a nyilatkozott negatívan.

		Régió							Összesen
		Közép-Mo	Közép-Dtúl	Ny-Dtúl	D-dtúl	É-Mo	É-Alföld	D-Alföld	
Polgármester iránti bizalom	Nagyon alacsony	3,5%	1,1%	1,9%	4,8%	3,0%	1,5%	1,7%	2,7%
	Alacsony	5,2%	6,3%	5,2%	3,6%	3,3%	3,0%	6,3%	4,6%
	Közepes	25,3%	29,5%	20,9%	21,2%	23,6%	16,9%	22,7%	23,1%
	Magas	40,6%	39,8%	39,8%	27,9%	36,5%	32,2%	44,3%	37,8%
	Nagyon magas	22,3%	21,0%	23,2%	38,2%	29,5%	43,8%	24,4%	28,2%
	nem tudja	3,0%	1,1%	6,2%	4,2%	3,3%	1,9%		2,9%
	nem válaszol	0,2%	1,1%	2,8%		0,7%	0,7%	0,6%	0,8%
Összesen		542	176	211	165	271	267	176	1808

9.1. táblázat – Polgármester iránti bizalom és régió

A polgármesterek megítélésében statisztikailag igazolt eltérések vannak a különböző régiók között (lásd 9.1 táblázat).²⁶ Dél-Dunántúlon és az Észak-Alföldön az átlagot jóval meghaladó mértékű a polgármester nagyon magas elfogadottsága, míg Közép-Magyarországon kissé kisebb ez a szint, de még mindig magas.

25. A konkrét kérdés így hangzott: Mennyire bízik meg ön a polgármesterben?

26. A Khí négyzet próba a két változó közötti összefüggés meglétét vizsgáló statisztikai módszer. Általánosságban elfogadott, hogy ha a szignifikancia értéke 0,05-nél nagyobb, a két változó között nincsen statisztikailag igazolható összefüggés, ez alatti értékeknél az összefüggés meglétét igazoltnak tekintjük. Jelen helyzetben a khí négyzet szignifikanciájának értéke 0,000.

		Településtípus				Összesen
		Budapest	megyei jogú város	város	község	
Polgármester iránti bizalom	Nagyon alacsony	2,8%	1,4%	4,1%	2,1%	2,7%
	Alacsony	3,7%	5,2%	5,1%	4,3%	4,6%
	Közepes	25,7%	24,0%	25,0%	18,7%	23,1%
	Magas	36,1%	46,4%	35,1%	35,6%	37,7%
	Nagyon magas	26,9%	20,7%	27,0%	35,4%	28,2%
	nem tudja	4,9%	1,7%	3,1%	2,2%	2,9%
	nem válaszol		0,6%	0,7%	1,7%	0,8%
Összesen		367	362	589	534	1812

9.2. táblázat – A polgármester iránti bizalom és a településtípus

Településtípusokat tekintve (9.2. táblázat) is szintén szignifikáns eltérések tapasztalhatóak.²⁷ A községekben a legmagasabb a polgármester elfogadottsága és a megyei jogú városokban is magas szintű, bár a községekhez képest alacsonyabb. Budapesten és az egyéb városokban az elfogadottság némileg alacsonyabb szintű.

		Lakónépesség kategória						Összesen
		<1000	1000 - 4999	5000 - 19999	20000 - 49999	50000 - Budapest		
Polgármester iránti bizalom	Nagyon alacsony	5,0%	1,2%	4,5%	4,0%	1,4%	2,8%	2,8%
	Alacsony	7,1%	1,2%	7,0%	6,0%	5,2%	3,7%	4,6%
	Közepes	21,3%	16,6%	25,9%	26,4%	24,0%	25,7%	23,0%
	Magas	28,4%	38,2%	33,4%	37,8%	46,4%	36,1%	37,7%
	Nagyon magas	34,0%	38,2%	26,7%	21,4%	20,7%	26,9%	28,2%
	nem tudja	4,3%	2,4%	2,5%	2,5%	1,7%	4,9%	2,9%
	nem válaszol		2,1%		2,0%	0,6%		0,8%
Összesen		141	421	359	201	362	327	1811

9.3. táblázat – A polgármester iránti bizalom településnagyság alapján

A településnagyságot tekintve (9.3. táblázat) szintén szignifikáns az összefüggés.²⁸ Az 5000 fő alatti településeken nagyon jó a polgármester megítélése; a nagyvárosokban (kivéve Budapestet) is még az átlagot meghaladóan jó, de nem kiemelkedő.

27. KHI négyzet szignifikanciájának értéke 0,000.

28. KHI négyzet szignifikanciájának értéke 0,000.

		Korcsoport					Összesen
		18-29	30-39	40-49	50-59	60-	
Polgármester iránti bizalom	Nagyon alacsony	1,5%	2,0%	3,8%	4,1%	2,5%	2,7%
	Alacsony	2,8%	2,6%	6,5%	5,6%	5,6%	4,6%
	Közepes	22,3%	23,6%	24,2%	28,1%	19,5%	23,1%
	Magas	39,1%	46,3%	35,8%	35,3%	33,3%	37,7%
	Nagyon magas	26,6%	23,0%	27,3%	22,2%	37,0%	28,2%
	nem tudja	6,7%	2,3%	1,0%	2,8%	1,9%	2,9%
	nem válaszol	0,9%	0,3%	1,4%	1,9%	0,2%	0,8%
Összesen		327	352	293	320	519	1811

9.4. táblázat – A polgármester iránti bizalom korcsoportonként

A kérdezettek életkorát tekintve (9.4. táblázat) szintén érvényes összefüggés található.²⁹ A 60 évesek, vagy annál idősebbek körében kiemelkedően magas a polgármester elfogadottsága, de még a 30–39 éves korosztály körében is az átlagosnál erősebb elfogadottságot tapasztalhatunk. Legkritikusabbak a 40–59 éves korosztályok tagjai.

		Iskolai végzettség			Összesen
		max 8 általános	szakmunkás képző, érettségi	felsőfokú diploma	
Polgármester iránti bizalom	Nagyon alacsony	3,3%	2,6%	1,9%	2,6%
	Alacsony	5,0%	4,7%	3,7%	4,6%
	Közepes	23,2%	24,0%	19,9%	23,1%
	Magas	29,3%	40,2%	43,6%	37,7%
	Nagyon magas	34,3%	24,9%	28,7%	28,3%
	nem tudja	4,6%	2,2%	2,2%	2,9%
	nem válaszol	0,4%	1,3%		0,8%
Összesen		522	969	321	1812

9.5. táblázat – A polgármester iránti bizalom a kérdezettek iskolai végzettsége alapján

A kérdezettek iskolai végzettségét tekintve (9.5. táblázat) az összefüggés szintén statisztikailag igazolt.³⁰ A mintázat kettős: részint az alacsony végzettségűek körében az átlagnál sokkal többen nyilatkoztak nagyon pozitívan a polgármesterről, míg a magas képzettségűek kiemelkedő mértékben adtak jó, de nem kiváló osztályzatot. Azaz az alacsony végzettségűek a legkevésbé kritikusak, míg a közepes szintű képzettségűek a legkritikusabbak.

29. Khí négyzet szignifikanciájának értéke 0,000.

30. Khí négyzet szignifikanciájának értéke 0,000.

		Társadalmi kapcsolatok erőssége					Összesen
		nincs vagy alig	gyenge	közepes	kiterjedt	erősen kiterjedt	
Polgármester iránti bizalom	Nagyon alacsony	3,2%	1,9%	2,9%	2,3%	3,2%	2,7%
	Alacsony	7,0%	5,2%	4,0%	2,3%	4,3%	4,6%
	Közepes	29,4%	28,4%	20,4%	20,2%	13,9%	23,1%
	Magas	38,3%	38,6%	37,9%	39,5%	31,0%	37,7%
	Nagyon magas	17,5%	22,9%	30,4%	33,0%	44,4%	28,2%
	nem tudja	3,8%	2,2%	3,3%	2,6%	1,6%	2,9%
	nem válaszol	0,8%	0,8%	1,1%		1,6%	0,8%
Összesen		371	363	549	342	187	1812

9.6. táblázat – A polgármester iránti bizalom a társadalmi kapcsolatok erőssége szerint

A kérdezettek társadalmi beágyazottságát³¹ tekintve (9.6. táblázat) szintén szignifikáns az összefüggés.³² A összefüggés iránya is jól megállapítható, minél kiterjedtebb, erősebb kapcsolatokkal rendelkezik a kérdezett, annál erősebben pozitív a megítélése a polgármesternek.

9.2.5 Az önkormányzati képviselők megítélése a survey alapján

A polgármester mellett a képviselő-testület megítélése is fontos kérdése a helyi hatalmi rendszer megítélésének. A survey ennek részletes, az előző részben található dimenziókban való vizsgálatára adott alkalmat.³³ Összeségben megállapítható, hogy a képviselők megítélése a polgármesterhez hasonlóan pozitív, de attól értékeiben elmarad: több a közepes értékelés és kevesebb a jelesnek értékelt bizalom.

		Régió							Összesen
		Közép-Mo	Közép-Dtül	Ny-Dtül	D-dtül	É-Mo	É-Alföld	D-Alföld	
Az önkormányzati képviselők iránti bizalom	Nagyon alacsony	3,9%	4,0%	1,9%	6,7%	4,0%	1,5%	1,1%	3,3%
	Alacsony	7,6%	11,4%	7,6%	4,3%	7,7%	5,9%	12,6%	7,9%
	Közepes	28,4%	32,6%	26,2%	20,1%	30,5%	15,6%	28,6%	26,2%
	Magas	39,6%	32,6%	38,1%	26,8%	32,0%	31,1%	41,1%	35,3%
	Nagyon magas	15,1%	15,4%	16,7%	34,8%	20,2%	40,7%	16,6%	21,8%
	nem tudja	5,3%	2,9%	6,7%	7,3%	4,8%	4,4%		4,7%
	nem válaszol	0,2%	1,1%	2,9%		0,7%	0,7%		0,7%
Összesen		543	175	210	164	272	270	175	1809

9.7. táblázat – Képviselők iránti bizalom és régió

31. Erről részletesebben lásd 14.1 fejezet.

32. Khí négyzet szignifikanciájának értéke 0,000.

33. A kérdés a következőképpen hangzott: Mennyire bízik az önkormányzati képviselőkben?

Az önkormányzati képviselők megítélésében statisztikailag igazolt eltérések vannak a különböző régiók között (9.7. táblázat).³⁴ Észak-Alföldön kiemelkedően jó a bizalom irántuk és Dél-Dunántúlon is az átlagot jóval meghaladó, hasonlóan a polgármester megítéléséhez. Közép-Magyarországon és Nyugat-Dunántúlon nem ennyire erős a bizalom, inkább jó osztályzatot adtak az átlagnál magasabb mértékben.

		Településtípus				Összesen
		Budapest	megyei jogú város	város	község	
Az önkormányzati képviselők iránti bizalom	Nagyon alacsony	3,7%	1,4%	5,3%	2,3%	3,3%
	Alacsony	5,2%	8,8%	8,7%	8,3%	8,0%
	Közepes	25,6%	26,5%	27,7%	24,6%	26,2%
	Magas	36,9%	43,1%	31,8%	32,8%	35,3%
	Nagyon magas	19,8%	16,9%	20,1%	28,3%	21,8%
	nem tudja	8,8%	2,8%	5,8%	2,3%	4,7%
	nem válaszol		0,6%	0,7%	1,5%	0,8%
Összesen		328	362	588	533	1811

9.8. táblázat – Képviselők iránti bizalom és településtípus

Településtípusokat tekintve (9.8. táblázat) is szintén szignifikáns eltérések tapasztalhatóak.³⁵ A községekben a legmagasabb a képviselők elfogadottsága és a megyei jogú városokban is magas szintű, bár a községekhez képest alacsonyabb. Az egyéb városokban az elfogadottság némileg alacsonyabb szintű, míg Budapesten ez átlagosnak minősül. Az eloszlás mintázatában hasonló a polgármester elfogadottságához, bár alacsonyabb szintű.

		Lakónépesség kategória						Összesen
		<1000	1000 - 4999	5000 - 19999	20000 - 49999	50000 - Budapest		
Az önkormányzati képviselők iránti bizalom	Nagyon alacsony	5,0%	1,4%	6,4%	4,0%	1,4%	3,7%	3,4%
	Alacsony	11,4%	6,2%	10,0%	8,5%	8,8%	5,2%	7,9%
	Közepes	23,6%	21,8%	28,7%	32,8%	26,5%	25,6%	26,2%
	Magas	27,9%	35,1%	29,5%	34,8%	43,1%	36,9%	35,3%
	Nagyon magas	30,0%	29,4%	20,9%	13,4%	16,9%	19,8%	21,7%
	nem tudja	2,1%	4,3%	4,5%	4,5%	2,8%	8,8%	4,7%
	nem válaszol		1,9%		2,0%	0,6%		0,8%
Összesen		140	422	359	201	362	328	1812

9.9. táblázat – Képviselők iránti bizalom és településméret

A településnagyságot tekintve (9.9. táblázat) szintén szignifikáns az összefüggés.³⁶ A polgármester iránti bizalomhoz hasonlóan az 5000 fő alatti településeken magas szintű a képviselők iránti bizalom; a nagyvárosokban (kivéve Budapestet) is még az átlagot meghaladóan jó. Budapesten inkább a közepesnél valamivel jobb a megítélésük.

34. Khí négyzet szignifikanciájának értéke 0,000.

35. Khí négyzet szignifikanciájának értéke 0,000.

36. Khí négyzet szignifikanciájának értéke 0,000.

		Korcsoport					Összesen
		18-29	30-39	40-49	50-59	60-	
Az önkormányzati képviselők iránti bizalom	Nagyon alacsony	2,4%	2,8%	4,1%	4,4%	3,1%	3,3%
	Alacsony	7,6%	6,3%	8,8%	10,3%	7,3%	7,9%
	Közepes	26,1%	26,5%	24,8%	28,1%	25,5%	26,2%
	Magas	30,1%	41,9%	39,1%	34,7%	32,4%	35,3%
	Nagyon magas	21,9%	17,9%	19,0%	17,5%	28,4%	21,7%
	nem tudja	10,9%	4,3%	2,7%	3,1%	3,3%	4,7%
	nem válaszol	0,9%	0,3%	1,4%	1,9%		0,8%
Összesen		329	351	294	320	518	1812

9.10. táblázat – Képviselők iránti bizalom és korcsoport

A kérdezettek életkorát tekintve (9.10. táblázat) szintén érvényes összefüggés mutatható ki.³⁷ A 60 éves és idősebbek körében magasabb fokú a bizalom, de jóval alacsonyabb, mint a polgármestert illetően (lásd 9.4. táblázat). A képviselők iránt az átlagosnál magasabb bizalommal bírnak még a 30–49 évesek.

		Iskolai végzettség			Összesen
		max 8 általános	szakmunkás képző, érettségi	felsőfokú diploma	
Az önkormányzati képviselők iránti bizalom	Nagyon alacsony	4,0%	3,1%	2,8%	3,3%
	Alacsony	8,6%	8,9%	4,0%	8,0%
	Közepes	26,9%	25,8%	26,2%	26,2%
	Magas	26,7%	38,6%	39,6%	35,3%
	Nagyon magas	26,9%	18,5%	23,1%	21,7%
	nem tudja	6,5%	3,9%	4,4%	4,7%
	nem válaszol	0,4%	1,2%		0,8%
Összesen		521	969	321	1811

9.11. táblázat – Képviselők iránti bizalom és iskolai végzettség

A kérdezettek iskolai végzettségét tekintve (9.11. táblázat) az összefüggés szintén statisztikailag igazolt.³⁸ Eltérően a polgármester megítélésétől (9.5. táblázat), itt nem jelentkezik kettős mintázat: az alacsony képzettségűek körében magasabb a képviselők iránti bizalom, a közepes és magasán képzettek tőlük jóval kritikusabbak.

37. Khí négyzet szignifikanciájának értéke 0,000.

38. Khí négyzet szignifikanciájának értéke 0,000.

		Társadalmi kapcsolatok erőssége					Összesen
		nincs vagy alig	gyenge	közepes	kiterjedt	erősen kiterjedt	
Az önkormányzati képviselők iránti bizalom	Nagyon alacsony	4,6%	1,9%	3,5%	4,1%	1,1%	3,3%
	Alacsony	7,8%	10,7%	7,3%	6,7%	7,0%	8,0%
	Közepes	32,7%	28,9%	25,5%	23,1%	15,6%	26,2%
	Magas	33,0%	38,3%	32,2%	40,1%	34,9%	35,3%
	Nagyon magas	15,7%	15,2%	26,2%	19,6%	38,2%	21,8%
	nem tudja	5,4%	4,1%	4,5%	6,4%	1,6%	4,7%
	nem válaszol	0,8%	0,8%	0,9%		1,6%	0,8%
Összesen		100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

9.12. táblázat – A képviselők iránti bizalom a társadalmi kapcsolatok erőssége szerint

A kérdezettek társadalmi beágyazottságát tekintve (9.12. táblázat) szintén szignifikáns az összefüggés.³⁹ A nagyon kiterjedt kapcsolati hálóval rendelkezők körében kiemelkedően magas a képviselők iránti bizalom, az ennél valamivel gyengébb kapcsolatokkal rendelkezők körében magas, de az előzőektől jóval gyengébb a megítélés. Az ennél kevésbé integráltak körében alacsonyabb a képviselők elfogadottsága.

39. KHI négyzet szignifikanciájának értéke 0,000.

KUTATÁSI JELENTÉS

KUTATÁS II.

- **10. TELEPÜLÉSEK ÉS TÍPUSAIK AZ ESETTANULMÁNYOK TÜKRÉBEN**

10. TELEPÜLÉSEK ÉS TÍPUSAIK AZ ESETTANULMÁNYOK TÜKRÉBEN

A kutatás során 58 településen, illetve fővárosi kerületben fölvevett összesen 301 interjú számos szempontból vizsgálta a települések jellegzetességeit. Az inkluzív működés vizsgálatához a helyi hatalmi mechanizmusokról, a sikerességről, a polgármester működéséről, a lakosság bevonásáról szóló elemzéseket használtuk föl mint a kutatás számára alapvető faktorokat. A kutatásban igyekeztünk az esettanulmányokból levonható következtetésekre helyezni a fókuszot, így eredményeinket, illetve a különböző tipológiákat a szakirodalom felhasználásával (lásd 8. fejezet), de a speciálisan településtipológiákat kialakító és elemző szakirodalom felhasználását nélkülözve végeztük el, hogy a nyers kutatási eredmények felhasználásával való elemzésre helyezzük a hangsúlyt, mintsem a kutatás eredményeinek a meglévő szaktudományos diskurzusokban való elhelyezésére. Az eredmények összevetése a más alapokon készült tipológiákkal későbbi kapcsolódó kutatások feladata lesz.

A különböző működési mechanizmusok mentén a vizsgált települések alapján a főbb típusokat is elkülönítettük. A lehetséges különböző dimenziók mentén a társadalomtudományi szakirodalmak alapján a kutatási hipotézisek és kérdések szempontjából releváns dimenziókat választottuk ki, azaz a helyi döntéshozatali-hatalmi mechanizmust, a települések sikerességét, inkluzív működést és a helyi identitást.

10.1 Hatalmi mechanizmusok tipológiája

Kutatásunk egyik fő kérdése, hogy az általunk kiválasztott településeken milyen hatalmi mechanizmusokkal találkozhatunk. A helyi hatalom jellege, koncentrált vagy szétosztott mivolta, a hatalomgyakorlás mechanizmusai az utóbbi fél évszázad településtudományi diskurzusának fontos kérdésköre (lásd erről az 21 Kormányzás és participáció című fejezetét). A helyi hatalom vizsgálata a két jellemző körül csoportosul, hogy mely egyének, illetve csoportok és miképpen uralják a döntéshozatalt, illetve, a helyi lakosság és ezek csoportjai milyen alulról felfelé mutató mechanizmusokkal „fogadják el” az aktuális hatalmi konstellációt. A helyi hatalom bázisa, a különböző stabil és ideiglenes koalíciók, a véleményvezérek és egyéb kulcsszereplők bevonása, súlya szintén az ez irányú kutatások dimenzióját képzik, éppúgy, mint a helyi társadalom összetartása és integráltsága.

A helyi hatalom vizsgálatának egyik lehetősége az, hogy egy adott települési önkormányzat esetében a hatalomkoncentrációs és -dekoncentrációs mechanizmusokat vizsgáljuk. Mindebben kulcsszerepe van a polgármesternek, akinek sikerét többen politikai újraválasztásával teszik egyenértékűvé. Szükséges meghatározni, hogy a hatalmi bázis kire terjed ki egy település vezetésének esetében. Fontos megvizsgálni továbbá, hogy egy település vezetése – általában a polgármester – milyen koalíciókat köt, és ezáltal kikre támaszkodik a kormányzása során. Számos többletinformációval kecsegtethet a hatalmat gyakorló szerv által bevont személyek, illetve csoportok felkutatása is, hiszen egy polgármester belső apparátusának és külső bizalmasainak megismerése a hatalmi mechanizmusok átláthatóságát eredményezheti. Munkánk során hét eltérő típusba soroltuk az általunk kutatott településeket aszerint, hogy milyen hatalmi mechanizmusokkal rendelkeznek.

10.1.1 Egyszemélyű kormányzás és döntéshozatal

Az ebbe a típusba tartozó településeken a döntéshozatal kizárólag a polgármester kezében van, amelyben elsősorban a jól kiépített személyes kapcsolataira támaszkodik. Előterjesztéseket általában csak ő és a jegyző fogalmaz meg. A képviselő-testület álláspontjai azonban eltérőek egy ilyen autokrata vezetés kapcsán. Vannak ugyanis olyan települések az országban, ahol a testület általában minden előterjesztést megszavaz, sőt viták sem alakulnak ki sem a bizottságokban, sem a testületben. A település polgármestere tehát teljes autonóm hatalmat gyakorol. Mindig eléri azt, amit akar, mivel általában „talpraesett vezető”. Nem közvetlen a viszonya a lakosokkal, de mindenkivel megtalálja a közös hangot, és sok esetben ellenlábasa sincsenek a településen, hiszen esélytelenül szállna szembe vele akárki. Az ilyen karakterű polgármester kapcsolati hálójában is nagyon tág, minden témához, feladathoz talál egy olyan saját embert, aki úgy viselkedik, ahogyan azt elvárja. Ő hozza meg a fő döntéseket, a testületben a véleménykülönbségek és konfliktusok minimálisak, a helyi lakosság gyakran érezheti úgy, hogy a testületi tagok csak szavazni („bólogatni”) járnak be az önkormányzatba. A képviselők nagy részének nincs meg a megfelelő tudása, és nagy részüknek dolgozik családtagja / közeli hozzátartozója is a hivatalban, így nehezen tud függetlennedni a polgármester akarától. Az ilyen településeken jelentősebb ellenzék nem tud kialakulni. Tiltakozás, tüntetés sem jellemző. Ugyanakkor a lakosság egy része nem tartja helyesnek, hogy szinte mindig a polgármester akarata érvényesül. Másról a képviselő-testület a polgármesterrel konfliktusos viszonyban van, azonban a vezető népszerű és a forrásokat kisajátítja, így viszi át akarát, még akár többszöri testületi lemondás és feloszlás után is. E településeken a vezető rendszeresen a testület megkérdezése nélkül dönt, nem is beszélve a helyi lakosokról; a településen azonban nincsen nyílt ellentábor vagy ellenfele.

10.1.2 Háttérben maradó vezető

Az ebbe a típusba tartozó településeken a helyi hatalmi bázist általában a polgármester és egy, nem a városigazgatásban dolgozó, mindenki által ismert személy – nagy százalékban helyi vállalkozó – testesíti meg. Személyes érdekei mentén ugyanis a háttérben maradó vezető a számára fontos pozíciókba tudja segíteni az általa támogatott személyeket. A háttérben meghúzódó személy anyagilag és kapcsolataival is segíti a települést, a vezetését, beleértve az apparátust (gyakran irányítva is azt). A háttérben meghúzódó vállalkozásai a másik oldalon jelentős bevételekhez jutnak az önkormányzattal folytatott üzleti kapcsolatból.

10.1.3 Külső forrásbevonásra építő vezetés

Az ebbe a típusba tartozó települések sikeressége egyértelműen összefüggésbe hozható országos szervezetekben lévő tisztségviselőkkel való kapcsolataikkal. A helyi elit erősen támaszkodik a településről elszármazottakra, szoros és kiterjedt kapcsolati hálózatot működtet, és ezzel tud forrásokat irányítani a településre. Sok esetben a település fejlődését meghatározó személyek a háttérben maradnak, de ellentétben az előző kategóriával, ők nem forrást vonnak el a településtől, hanem forrásokat hoznak be kívülről. Továbbá ebben az esetben sokkal szerteágzóbb, több személyre kiterjedt vezetői csoport a jellemző.

E csoport külön alcsoportja az az önkormányzat, ahol a településfejlesztéshez értő szakemberek hoznak jelentős forrásokat a településre. Ebben az esetben a polgármester és a helyi vezetés hagyja a szakértőket nyugodt körülmények között működni, és nem avatkozik napi szinten a feladatokba. A döntés-előkészítés a szakmai természetű, de politikailag érzékeny témákkal kapcsolatban is szakértői szinten zajlik, az intézkedéseket megalapozó döntés a polgármesteré, vagy azt a polgármester és a képviselő-testület együtt hozza meg. Természetesen ehhez szükséges, hogy a helyi vezetés merje kiadni e feladatokat a közvetlen ellenőrzésből. Előfordul, hogy maga a polgármester egy ilyen jól képzett szakértő, aki e két feladatot tudja egyesíteni, és ezáltal erősen központosítani a fejlesztéseket.

10.1.4 Szűk baráti és rokon körre alapuló helyi vezetés

Az ebbe a típusba tartozó településeken a helyi hatalom kizárólag a polgármester és az ő szimpatizánsai, barátai kezében van. A települések politikai életének legmeghatározóbb jelensége a polgármester, aki általában már több ciklus óta van a település élén. A lakosság felé az ő személye és közvetlen köre jelenti az önkormányzatot. Mivel ezek a települések rendszerint csak alacsony népességszámmal rendelkeznek, a helyi „őslakosok” jól ismerik egymást, sőt, mindenki mindenkinek a rokona, így az önkormányzati választásokat is átszövik a rokon összekapcsolódások. Ezek a településeken a polgármesterek rendszerint csak széles ismeretségi körűnek, illetve családi összefonódásainak köszönhetik a győzelmüket. Ebből kifolyólag a helyi önkormányzatokon belül a polgármester és testülete sok esetben már régóta ismeretségben és barátságban áll a lakosok nagy részével, mivel régi iskolai tanulmányokhoz, ifjúsági egyesülethez, termelőszövetkezethez, közös hobbihoz vagy munkához kapcsolhatóak mindannyian. Az ilyen települések vezetői olykor már gyermekkoruk óta a településen élnek, rendkívül közvetlenek és mindenkit ismernek a községben. A szakmai kérdésekben az önkormányzat csapatára hagyatkozik a vezetés, külsősöket csak szükség esetén vonnak be. A hivatal dolgozói legtöbb esetben nem biztosítják a szükséges szakmai hozzáértést, ennek ellenére csak ritkán vesznek igénybe külső erőforrást. Az önkormányzatnál – polgármesteri hivatalban – dolgozók jelentős része a vezetéshez fűződő kapcsolatait következtében kapta állását, szakértelmük azonban sokszor alacsony színvonalú. A helyi értelmiségnek a vezető csoportokhoz (a polgármester kapcsolatrendszeréhez) nem tartozó része nem vesz részt a helyi ügyekben.

10.1.5 Helyi érdekcsoportra való támaszkodó vezetés

Az ebbe a típusba tartozó települések vezetői különböző tágabb helyi érdekcsoportokra támaszkodnak a kormányzásuk során. Ezek a csoportok elsősorban a helyi értelmiségiek, vállalkozók, földtulajdonosok, egyházi tagok, civil szervezetek és pedagógusok soraiból kerülnek ki. Ilyen esetekben a polgármester helyzetét segíti, hogy nemcsak a képviselők többsége támogatja, hanem a helyi befolyásos személyek egy csoportja is, így például a gazdákra, nagyobb vállalkozók egy részére is támaszkodhat a helyi vezetés úgy, hogy közben nem válik a saját ellenségévé a településen. A képviselő-testületi tagok jellemzően olyan emberek közül kerülnek ki, akik valamilyen helyi közintézmény vezetői, aktív részesei, vagy valamilyen civil szervezethez, esetleg vállalatához kötődnek, valamit tettek a helyi közösségért. A vezetés szoros kapcsolatot ápol a különböző helyi csoportokkal, egyházakkal, intézményekkel, vállalkozókkal és helyi lakossági véleményvezérekkel. Jellemző a kapcsolattartás formalizálása, például civil, gazdasági és egyéb fórumok és egyeztetések működtetése. A helyi értelmiségiek bevonása szintén jellemző erre a típusra.

10.1.6 Csatározó csoportokat tartalmazó vezetés

Az ebbe a típusba tartozó települések két külön csoportra oszthatók. A kisebb településeken kevésbé, a nagyobb városok esetében azonban kifejezetten jellemző a helyi politikára, hogy a pártpolitika az országos politika által erősen befolyásoltan működik. Ennek oka, hogy a lakosságlétszám miatt a személyes ismeretségek jelentősége háttérbe szorul a településen a szavazásokkor. A megjelenő kritikák jellege itt elsősorban pártszínezetű, csak másodsorban személyes jellegű. A nagyobb magyarországi településeken a helyi hatalmi bázist általában a polgármester és a képviselő-testület domináns frakciója testesíti meg. A képviselő-testületi ülések előtt a frakciók is ülést tartanak, amelyen megvitatják érveiket, és közös döntést hoznak az adott kérdésben. A települést vezető frakció gyakorol tehát legnagyobb, sokszor akár kizárólagos befolyást a döntésekre. Az egész rendszer a személyes kapcsolatokra épül. Kizárólag azok a csoportok tudnak bármilyen szerephez jutni, amelyek a vezető párt bázisát erősítik.

E működést módosíthatja, ha a domináns frakció és a polgármester nem ugyanabba a pártba tartozik, vagy közöttük a megegyező párthovatartozás ellenére ellentétek alakultak ki. A településvezetés (képviseelő-testület) ekkor hosszútávú konfliktusokkal terhelt, jellemzően alacsony sikerességgel működik.

A kisebb, politikai csatározásoktól hangos településeken is megjelenik a csoportok közötti megosztottság, ami itt már személyekhez és helyi csoportokhoz kötődik. A városvezetés pozíciója nem nevezhető túl stabilnak, a belső ellentétek nem példanélküliek, valamint az ellenzék részéről folyamatos a támadás – a testületi ülések gyakorlatilag csak párharcokról szólnak. Az informális mechanizmusok gyakori használata jellemzi ezeket a településeket, ahol a megállapodások a nyilvános fórum előtt történnek.

10.1.7 Apatikus, sodródó helyi vezetés

Az ebbe a típusba tartozó települések lakossága jórészt alacsony státuszú és iskolai végzettségű; helyi értelmiség gyakorlatilag nincsen, a lakosság apatikus és érdektelen a helyi politika iránt. A magasabb végzettségűek nem vesznek részt a helyi közéletben. A lakosság atomizált, nincsenek számottevő közösségek. A rendszerváltás körül és után még pár évig jelentősebb társadalmi élet folyt ezeken a településeken is, de mára megszűnt. A településvezetést alkotó képviselő-testület egymással és a polgármesterrel egyetértésben hozza meg döntéseit, az aktuális vezetéssel nem szimpatizáló csoport általános részvételi hajlandósága jóval alacsonyabb, mivel csalódottságot, kilátástalanságot éreznek, nem hisznek a változás lehetőségében. Mivel az aktív értelmiségi réteg száma alacsony ezeken a településeken, főként a képviselő-testület javaslataira támaszkodik, illetve igyekszik mindennek alaposan utánajárni, a kapott információkat a megfelelő személyek felé továbbítani és optimális megoldást találni a felmerülő kérdésekre. A képviselők többsége aktívan részt vesz a civil tevékenységekben, általában egyetértéssel egymással a fontosabb kérdésekben, így könnyen hozzák meg a szükséges döntéseket, nincsenek viták, pártpolitikából fakadó ellentétek. A helyieket ebből kifolyólag, illetve a hátrányos helyzetük miatt nem kifejezetten érdekli a politika, lakossági tiltakozásokra, a vezetéssel szembeni ellenvélemény kinyilatkoztatására nem törekednek. A településen tehát nagyon kevés olyan társadalmi vagy gazdasági csoport van jelen, akiket valamilyen módon be lehetne vonni az önkormányzat munkájába. A tanult fiatalok számára egyáltalán nem vonzóak ezek a települések, sőt a helyi társadalmat vizsgálva teljes közönyt és agóniát lehet megfigyelni. Az ilyen települések közé tartoznak alacsony státuszú agglomerációs települések, illetve hátrányos helyzetű térségben találhatóak.

10.2 A döntésbe bevont szakértők 1000 főnél nagyobb településeken

A KSH adatok (6.2.1) és az online kérdőív (6.2.2) adatai 1000 főnél nagyobb települések esetében lehetőséget adtak a települések statisztikákon alapuló sikerességi, tehetőségi (részletesen lásd 11.3) és szegregáltági (részletesen lásd 13.2) mintázatának és a tervek előkészítésébe bevallás szerint bevontak összehasonlítására.

		Darab	Arány
Elsősorban kikre támaszkodik az önkormányzat stratégiai tervei készítésénél?	Képviselő-testület	457	38,3%
	Önkormányzat saját szakapparátusa, helyi szakértők	500	41,9%
	Külső szakértők más településről és egyéb	237	19,8%
Összesen		1194	100%

10.1. táblázat – Stratégiai tervek készítésébe bevontak 1000 főnél nagyobb településeken (Forrás: BM)

A válaszadó 1000 főnél népesebb települések nagyjából egyforma arányban támaszkodnak a képviselő testületre és az önkormányzat belső szakértőire; mintegy ötödük vett igénybe külső szakértőket (10.1. táblázat).

		Település nagysága		Összesen
		1000-4999	5000 és fölötte	
Elsősorban kikre támaszkodik az önkormányzat stratégiai tervei készítésénél?	Képviselő-testület	46,3%	11,3%	38,3%
	Önkormányzat saját szakapparátusa, helyi szakértők	34,1%	67,9%	41,9%
	Külső szakértők más településről és egyéb	19,6%	20,8%	19,8%
Összesen, település		920	274	1194

10.2. táblázat – Stratégiai tervek készítésébe bevontak 1000 főnél nagyobb településeken és a településnagyság (Forrás: BM)

Jelentősen más és más körből vonják be a stratégiai tervek elkészítésébe az önkormányzatok a szakértőket különböző nagyságú településeken (10.2. táblázat), a kettő közötti összefüggés statisztikailag igazolható.⁴⁰ A külső szakértők bevonása a települések nagyságától függetlenül mintegy ötödükre vonatkozik, azonban a kisebb települések inkább a képviselő testületre, mintsem az apparátusra támaszkodnak, míg a nagyobb településeken az apparátus szerepe a meghatározó.

		Település sikeressége					Összesen
		Sikertelen	Aránylag sikertelen	Közepesen sikeres	Aránylag sikeres	Sikeres	
Elsősorban kikre támaszkodik az önkormányzat stratégiai tervei készítésénél?	Képviselő-testület	39.7%	34.8%	40.9%	32.1%	47.2%	38.3%
	Önkormányzat saját szakapparátusa, helyi szakértők	34.9%	45.8%	39.0%	50.2%	33.8%	41.9%
	Külső szakértők más településről és egyéb	25.4%	19.4%	20.1%	17.7%	19.0%	19.8%
Összesen, település		126	253	408	265	142	1194

10.3. táblázat – A stratégiai tervek készítésébe bevontak és a település sikeressége (Forrás: BM)

A települések statisztikailag mért sikeressége és a tervekbe bevontak között (10.3. táblázat) szintén statisztikailag igazolható összefüggés van.⁴¹ A sikertelen települések között átlagosnál nagyobb volt a külső szakértőkre támaszkodók aránya, a sikeresség tekintetében a középmezőnyben elsősorban az apparátusra támaszkodók voltak erőteljesebben jelen, míg a **legsikeresebbek között kiemelkedő a képviselő-testületre támaszkodók** aránya. Ez elsősorban a kisebb településeken igaz, azaz a kisebb településeken a sikeresek nagyobb arányban támaszkodnak a képviselő-testületre.

40. Khí négyzet szignifikanciájának értéke 0,000.

41. Khí négyzet szignifikanciájának értéke 0,012.

		Település tehetősége			Összesen
		Legkevésbé tehetős	Közepesen tehetős	Tehetős	
Elsősorban kikre támaszkodik az önkormányzat stratégiai tervei készítésénél?	Képviselő-testület	41.7%	36.9%	36.5%	38.3%
	Önkormányzat saját szakapparátusa, helyi szakértők	35.8%	44.6%	44.7%	41.9%
	Külső szakértők más településről és egyéb	22.5%	18.5%	18.8%	19.8%
Összesen, település		374	406	414	1194

10.4. táblázat – A stratégiai tervek készítésébe bevontak és a település tehetősége (Forrás: BM)

A települések statisztikailag mért **tehetősége és a tervekbe bevontak között** (10.4. táblázat) nincsen statisztikai értelemben igazolható **összefüggés**, azonban ennek az ezt mérő mutató értéke arra utal, hogy a kutatás későbbi finomításával bizonyos összefüggések kimutatása lehetséges lesz.⁴²

		Szegregáció típusa					Összesen ⁴³
		Egyik sem	Valamelyik közepesen	Alacsony erősen	Magas erősen	Mindkettő erősen	
Elsősorban kikre támaszkodik az önkormányzat stratégiai tervei készítésénél?	Képviselő-testület	61.5%	38.3%	30.1%	41.0%	41.2%	39.0%
	Önkormányzat saját szakapparátusa, helyi szakértők	28.1%	43.1%	47.2%	39.2%	35.8%	41.1%
	Külső szakértők más településről és egyéb	10.4%	18.5%	22.7%	19.8%	23.0%	19.9%
Összesen, település		96	313	326	273	165	1173

10.5. táblázat – A stratégiai tervek készítésébe bevontak és a település szegregációs mintázata (Forrás: BM)

A tehetőséggel ellentétben a település szegregáltsága⁴⁴ és a stratégiai tervek elkészítésébe bevontak köre között (10.5. táblázat) statisztikailag igazolható összefüggést tapasztalunk.⁴⁵ A szegregáltságot nem mutató települések elsősorban a képviselő-testületre támaszkodnak (ezek elsősorban kisebb települések, lásd 13.5. táblázat), a közepesen szegregált települések nem mutatnak e téren jellegzetességeket, azonban az **erősen elkülönülő alacsony státuszú csoportokkal rendelkező települések az átlagnál nagyobb arányban támaszkodnak a szakapparátusra, míg a magasabb státuszúak erős elkülönülését mutató települések ehhez képest nagyobb arányban támaszkodnak a képviselő-testületre.** A mind az alsó, mind a felső csoportok erős elkülönülésével jellemezhető települések a többihez képest nagyobb arányban támaszkodnak a képviselő-testületre és külső szakértőkre.

42. Khí négyzet szignifikanciájának értéke 0,08.

43. A megoszlás némileg eltér a korábbi táblázatokban megadottaktól a hiányzó értékek miatt kieső elemek következtében.

44. Erről részletesebben lásd 13.2 fejezetet.

45. Khí négyzet szignifikanciájának értéke 0,000.

10.3 Lakosság bevonása a survey alapján

A lakossági survey alapján vizsgálható az interjúzott 58 településen túl a lakosság véleménye a bevonásról, a visszajelzések megfogadásáról.⁴⁶ Ehhez itt a polgármesterrel kapcsolatos attitűdöket vizsgáljuk, mivel a kutatásban azt találtuk, a polgármesterrel azonosítják a lakók az önkormányzatot leginkább, az ő viselkedése, tettei alapján ítélik meg az egész testületet.

A teljes mintának 12,4%-a vélekedik úgy, hogy nem fogadja meg a polgármester a helyiek javaslatait, azaz a túlnyomó többség közepesnek, vagy jónak ítélte meg a polgármester hozzáállását ezen a téren. Fontos megjegyezni, hogy a kérdezettek mintegy 14%-a nem tudott vagy akart válaszolni erre a kérdésre.

		Régió							Összesen
		Közép-Mo	Közép-Dtúl	Ny-Dtúl	D-dtúl	É-Mo	É-Alföld	D-Alföld	
A polgármester nyitottsága	Nagyon alacsony	3,9%	2,9%	4,2%	9,1%	5,2%	1,9%	2,8%	4,1%
	Alacsony	7,5%	6,9%	16,0%	5,5%	8,9%	5,9%	8,0%	8,3%
	Közepes	26,5%	35,8%	27,4%	37,2%	28,8%	28,3%	33,0%	29,7%
	Magas	35,5%	31,8%	34,0%	21,3%	29,5%	28,3%	30,7%	31,2%
	Nagyon magas	11,4%	11,0%	6,1%	12,8%	15,1%	17,8%	15,9%	12,8%
	nem tudja	15,3%	10,4%	10,8%	14,0%	12,5%	17,8%	9,7%	13,6%
	nem válaszol		1,2%	1,4%					0,3%
Összesen		544	173	212	164	271	269	176	1809

10.6. táblázat – A polgármester nyitottságának megítélése régiók szerint

A régiókat tekintve szignifikáns összefüggés található a polgármester nyitottságának megítélésében (10.6. táblázat).⁴⁷ Az Alföld teljes területén és Észak-Magyarországon a válaszadók nagyon magas fokú nyitottságról adnak számot, míg Nyugat-Dunántól esetében kevesen elégedettek ezzel maximálisan, és itt sokan találhatók az ezzel elégedetlenek között is.

		Településtípus				Összesen
		Budapest	megyei jogú város	város	község	
A polgármester nyitottsága	Nagyon alacsony	2,4%	3,9%	6,1%	3,4%	4,2%
	Alacsony	10,4%	12,7%	7,8%	4,9%	8,4%
	Közepes	22,9%	32,6%	32,3%	28,8%	29,6%
	Magas	35,7%	32,9%	26,5%	32,5%	31,2%
	Nagyon magas	12,2%	7,7%	11,2%	18,1%	12,7%
	nem tudja	16,5%	10,2%	15,3%	12,3%	13,6%
	nem válaszol			0,7%		0,2%
Összesen		328	362	588	535	1813

10.7. táblázat – A polgármester nyitottságának megítélése településtípusok szerint

46. A pontos kérdés úgy hangzott: Mennyire ért egyet a kijelentéssel: „A polgármester megfogadja a helyiek javaslatait”.

47. Khí négyzet szignifikanciájának értéke 0,000.

A településtípusokat tekintve (10.7. táblázat) is statisztikailag igazolt az összefüggés.⁴⁸ Budapesten sokan nem válaszoltak erre a kérdésre, és aránylag sokan adtak alacsony értékelést, de még így is elégedettebbek, mint a többi város lakói. A községek lakói viszont kiemelkedően elégedettek e tekintetben a polgármesterrel.

		Lakónépesség kategória						Összesen
		<1000	1000 - 4999	5000 - 19999	20000 - 49999	50000 - Budapest		
A polgármester nyitottsága	Nagyon alacsony	3,6%	3,1%	6,4%	6,0%	3,9%	2,4%	4,1%
	Alacsony	9,3%	2,6%	8,1%	9,0%	12,7%	10,4%	8,3%
	Közepes	28,6%	28,1%	33,7%	32,0%	32,6%	22,9%	29,6%
	Magas	27,1%	36,7%	24,8%	24,0%	32,9%	35,7%	31,2%
	Nagyon magas	17,9%	17,9%	12,5%	9,0%	7,7%	12,2%	12,8%
	nem tudja	13,6%	11,7%	14,5%	18,0%	10,2%	16,5%	13,7%
	nem válaszol				2,0%			0,2%
Összesen		140	420	359	200	362	328	1809

10.8. táblázat – A polgármester nyitottságának megítélése településnagyság szerint

Népességszámot bevonva az elemzésbe (10.8. táblázat) szignifikáns összefüggést találunk,⁴⁹ ahol a főbb összefüggések megegyeznek a 10.7. táblázatnál tapasztaltakkal. Az 5000 főnél kisebb településeken, ahol élőbb a kapcsolat, sokkal jobb a polgármester nyitottságának megítélése. A legkevésbé az 5–50 000 fős kategóriákba eső településen lakók elégedettek, Budapest és a nagy települések tőlük érezhetően elégedettebbek.

		Korcsoport					Összesen
		18-29	30-39	40-49	50-59	60-	
A polgármester nyitottsága	Nagyon alacsony	5,2%	3,4%	3,4%	6,6%	2,9%	4,1%
	Alacsony	7,9%	5,7%	7,5%	11,6%	8,9%	8,3%
	Közepes	23,2%	32,8%	34,2%	30,4%	28,5%	29,6%
	Magas	26,2%	33,3%	31,8%	30,7%	33,1%	31,3%
	Nagyon magas	14,3%	14,2%	12,3%	9,1%	13,1%	12,7%
	nem tudja	22,6%	10,0%	10,6%	11,3%	13,5%	13,6%
	nem válaszol	0,6%	0,6%		0,3%		0,3%
Összesen		328	351	292	319	519	1809

10.9. táblázat – A polgármester nyitottságának megítélése korcsoportok szerint

A kérdésben válaszadók korosztály szerinti megoszlását (10.9. táblázat) vizsgálva szintén statisztikailag érvényes összefüggés áll fenn.⁵⁰ A fiatalok és a 60 éves és annál idősebbek elégedettebbek, míg az 50–59 éves korosztály a legkevésbé elégedett a polgármester nyitottságával.

48. Khí négyzet szignifikanciájának értéke 0,000

49. Khí négyzet szignifikanciájának értéke 0,000

50. Khí négyzet szignifikanciájának értéke 0,000

		Iskolai végzettség			Összesen
		max 8 általános	szakmunkás képző, érettségi	felsőfokú diploma	
A polgármester nyitottsága	Nagyon alacsony	6,5%	3,5%	2,2%	4,1%
	Alacsony	6,5%	8,9%	10,0%	8,4%
	Közepes	29,4%	31,0%	25,9%	29,6%
	Magas	30,7%	29,7%	36,9%	31,3%
	Nagyon magas	11,9%	12,4%	15,0%	12,7%
	nem tudja	15,0%	14,0%	10,0%	13,6%
	nem válaszol		0,5%		0,3%
Összesen		521	969	320	1810

10.10. táblázat – A polgármester nyitottságának megítélése iskolai végzettség szerint

A válaszok eloszlását az iskolai végzettség alapján (10.10. táblázat) vizsgálva szintén statisztikailag igazolt összefüggést találunk.⁵¹ A képzettebbek sokkal elégedettebbek a polgármester hozzáállásával, mint a kevésbé képzettek.

		Társadalmi kapcsolatok erőssége					Összesen
		nincs vagy alig	gyenge	közepes	kiterjedt	erősen kiterjedt	
A polgármester nyitottsága	Nagyon alacsony	4,6%	1,9%	3,5%	4,1%	1,1%	3,3%
	Alacsony	7,8%	10,7%	7,3%	6,7%	7,0%	8,0%
	Közepes	32,7%	28,9%	25,5%	23,1%	15,6%	26,2%
	Magas	33,0%	38,3%	32,2%	40,1%	34,9%	35,3%
	Nagyon magas	15,7%	15,2%	26,2%	19,6%	38,2%	21,8%
	nem tudja	5,4%	4,1%	4,5%	6,4%	1,6%	4,7%
	nem válaszol	0,8%	0,8%	0,9%		1,6%	0,8%
Összesen		100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

10.11. táblázat – A polgármester nyitottságának megítélése a kért társadalmi kapcsolatainak erőssége függvényében

A kért társadalmi kapcsolatainak erősségét⁵² tekintve (10.11. táblázat) az összefüggés statisztikailag igazolható.⁵³ A magasabb szinten integráltaknak jobb tapasztalatai vannak a polgármester hozzáállásával, mint az elszigeteltebbeknek.

51. Khí négyzet szignifikanciájának értéke 0,000.

52. Erről részletesebben lásd 14.1 fejezet.

53. Khí négyzet szignifikanciájának értéke 0,008.

10.4 A települések sikerességének tipológiája

Kutatásunk egyik fő kérdése, hogy miért működik jól az egyik település, míg egy hasonló tulajdonságokkal rendelkező másikról menekülnek a lakosok. A sikeresség vizsgálata szubjektív, hiszen ezek meglehetősen különböző társadalmi, gazdasági, környezeti adottságokkal rendelkeznek, az ország különböző pontjain helyezkednek el, mások a gazdasági adottságaik, eltérő múlttal bírnak. **Sikeresnek azokat a településeket tekintettük, akik jól sáfárkodnak adottságaikkal a környező hasonló jellegű településekhez képest, illetve képesek megtartani képzett népességüket.**⁵⁴ Az esettanulmányok lehetőséget adtak számos dimenzió bevonására, így a fentieket még kiegészítettük a helyi társadalom kohéziójára, különböző rétegek bevonására utaló információkkal. Továbbá figyelembe vettük, hogy az interjúk alapján mennyire tűnik az adott település vezetése koncepciózusnak és a helyi adottságokra építve fejlődési utat követőnek.

Az esettanulmányok száma alacsony, így bizonyos értelemben esetleges, hogy milyen településből hány került a mintába, ezért igyekeztünk a lehető legnagyobb óvatossággal megfogalmazni az állításokat és azokat mind esettanulmányokra alapozni.

A vizsgálat során nyolc különböző típusba soroltuk az általunk kutatott településeket, aszerint, hogy milyen sikerkritériumokkal, illetve sikertelenségi tényezőkkel rendelkeznek.

10.4.1 Alacsony státuszú, stagnáló, atomizált lakosságú települések

Az ebbe a típusba tartozó települések jellemzően nagyvárosok hivatalos agglomerációjában vagy azon némileg kívül, de azok metropolisz térségében helyezkednek el, gyakorlatilag a nagyvárosok szuburbijában. Bár az ország legfejlettebb térségéről beszélünk, az alapvető infrastrukturális létesítmények mégis meglehetősen alacsony színvonalon találhatóak meg itt. A fiatalok számára szórakozási lehetőség, illetve a turisták részére a szállás és egyéb lehetőségek elhanyagolható számban állnak rendelkezésre, és az agglomerációs jellegből fakadóan boltok és egyéb szolgáltatások is csak alacsony számban és minőségben működnek. A rendszerváltozással együtt járó gazdasági átalakulás hátrányosan érintette ezeket a településeket, hiszen a korábban jelentős tömegnek munkát adó termelőszövetkezetek üzemágai nem tudtak eredményesen alkalmazkodni a változásokhoz, ezért az évek alatt többségében bezártak. Ez a folyamat azonban nem járt együtt a vállalkozói magántőke megerősödésével, mivel az elmúlt húsz évben kizárólag mikro- és kisvállalkozások jöttek létre ezeken a területeken. A fenti adottságokból eredő problémát a gazdasági válság tovább súlyosbította. A munkanélküliek számát a többnyire kis tőketartalékkal rendelkező vállalkozások megszűnése tovább növelte, sőt, a szolgáltató és kereskedelmi szektor a fogyasztás visszaesésével tovább gyengült. A települések nagy – ha nem a legnagyobb – problémája tehát a munkanélküliek magas száma. A helyben lévő munkahelyek hiánya döntően meghatározza a lakosok szerepvállalásának mértékét is a helyi társadalom életében (hiszen sokszor munka melletti elfoglaltságuk is a munkahellyel szolgáló településhez köti az ingázókat), gyengébb lokálpatriotizmust eredményezve és akadályozva a társadalmi kohéziót. Ennek következtében a tanult fiatalok számára egyáltalán nem vonzóak az alábbi települések, sőt a helyi társadalmat vizsgálva teljes közönyt és apátiát lehet megfigyelni, mint a szocialista időszak alvófalvaiban. Összességében elmondható, hogy ezen községekben és városokban – a fekvéseikből adódó lehetőségeik ellenére – elsősorban az agglomeráció negatív hatásai érzékelhetőek.

10.4.2 Magas státuszú, fejlődő, atomizált lakosságú települések

Az ebbe a típusba tartozó települések jellemzően Budapest vagy más gazdasági és idegenforgalmi központ agglomerációjában vagy azon kívül, de annak metropolisz térségében helyezkednek el, gyakorlatilag az adott nagyváros szuburbijában. Ebből adódóan a magasabb életszínvonalon élő családok folyamatosan kiköltöznek a szomszédos nagyvárosból, akik jellemzően alvóvárosként tekintenek a településre, így annak életében nem vesznek részt. Általánosságban véve ugyanis a helyi munkavállalók nagy része napi szinten ingázik a közeli nagyvárosban lévő munkahelyére dolgozni, mivel a helyben megjelenő munkalehetőségek kevesebb jövedelemmel kecsegtetnek. Mivel ezen települések lakossága folyamatosan és erőteljesen nőtt az elmúlt évtizedekben – és várhatóan még nőni is fog egy bizonyos ideig –, az intézményi infrastruktúra kiépítésének feladata mindig egyértelműen a legmagasabb prioritásba került mind a lakosok, mind a városvezetés részéről. A jelentős mértékű, külső forrásból érkező fejlesztési lehetőségek (helyi iparüzési adó, pályázati források) pedig megerősítik a vezetést, ugyanakkor a magasabb státuszú és érdekérvényesítő képességű lakosság bevonási mechanizmusok kiépítésére is serkenti őket. A nagyváros közelsége azonban az inkluzív működés ellen hat, hiszen a helyiek sokszor munka melletti elfoglaltságukban is a munkahellyel szolgáló településhez kötődnek (kultúra, szórakozás, barátok stb.), gyengébb lokálpatriotizmust eredményezve és akadályozva a társadalmi kohéziót. Az ilyen típusú települések

⁵⁴ Ennek ettől szükségszerűen eltérő, statisztikákon alapuló méréséről lásd 11.3 fejezetet.

legnagyobb kihívása tehát egyértelműen a helyi identitás hiánya, ami részben arra is visszavezethető, hogy sem a kultúrának, sem a közösségi rendezvényeknek, illetve találkozásoknak nincsen megfelelő lehetősége, helyszíne a településen.

10.4.3 Konceptiót nélkülöző, sodródó települések

Az ebbe a típusba tartozó települések sikerességét nem a területi adottságaik mentén kell megítélni, hanem a helyi önkormányzat szakmai munkája alapján. Az így kapott kép azt mutatja, hogy az egyes önkormányzatokban nincsenek előre megtervezett fejlesztési célok, sőt a települést érintő tervek mögött sincs átfogó és kiértelmezett koncepció. A településeken zajlanak jelentősebb fejlesztések (főtér, közösségi terek stb. fejlesztése formájában), ezek jelentős összegeket vonnak el, de koncepciót nehéz felfedezni bennük. Ezzel ellentétben természetesen van olyan város, ami nagyon részletes településfejlesztési koncepcióval rendelkezik, a fejlesztések mögött azonban még így sincsenek logikusan felépített tervek. Az egyes önkormányzatokban a folyamatos és egyre mérgeződő politikai harcok miatt a városvezetés nem igazán tudja fókuszálni és felépíteni saját hosszútávú stratégiáját, sőt a megvalósuló fejlesztésekben is gyakori a káosz. A politikai instabilitás nagyon megnehezíti a következetes és hosszú távon fenntartható stratégiák megalkotását és véghezvitelét, ami nélkül a gazdasági fejlődés is elképzelhetetlen. Önerőből, innováció nélkül pedig a település egyszerűen nem tud kitörni a helyzetéből. Ezek a települések ráadásul rendre kiaknázatlan gazdasági vagy földrajzi potenciállal rendelkeznek, vagy éppen sorra nyerik el az európai uniós támogatásokat, azonban nem tudják, hogy mihez kezdjenek a lehetőségeikkel.

10.4.4 Zsugorodó települések

Az ebbe a típusba tartozó települések sikertelenségét a gyenge népességmegtartó képességük adja. Ebből adódóan jelentős az elvándorlás, a népességszám alakulására egyre nagyobb befolyása van a roma lakosság folyamatosan növekvő arányának. Több település esetében a helyi társadalom többségét már a roma lakosok teszik ki, míg a magyar lakosok kisebbségben élnek. Számos esetben a helyi óvodai és általános iskolai évfolyamok nagy arányban – vagy teljes létszámban – roma gyermekekből állnak. Aki teheti, elköltözik vagy elviszi a gyermekét a szomszédos települések oktatási intézményeibe. Sokaknak eladhatatlanná vált az ingatlanja, mivel ma egyértelműen negatív az ilyen típusú helységek megítélése. Ennek következtében többen bennragadtak egy olyan településen, ahol nem szeretnek élni, sőt szégyellik, hogy ott laknak. Ráadásul a lakosság erősen előregedő korszerkezetéből adódóan a helyi közélet iránt tanúsított érdeklődés igen mérsékelt. Éppen ezért az e típusba tartozó települések esetében egyre nagyobb kihívást jelent, hogy sem hazai, sem külföldi befektetőket nem képesek vonzani. A munkahelyteremtéshez, az oktatás színvonalának emeléséhez és a segélyezési politika átszervezéséhez komplex megoldások kidolgozására volna szükség. A képzettebbek számára ugyanis a település rendkívül limitált számú munkalehetőséget biztosít, a népesség előregedése és elvándorlása több évtizede komoly problémát jelent. A vezetés mozgásterét azonban a települések periférikus helyzetéből adódóan nagyon korlátozott, a helyi utak és az ingatlanok nagy részének állapota egyértelműen tükrözi a társadalmi-gazdasági mutatók elmaradottságát, az ott élők rendkívül hátrányos helyzetét.

10.4.5 Erős múltra fejlesztési forrásként alapozó települések

Az ebbe a típusba tartozó települések a mai napig szoros kapcsolatban élnek a múltjukkal, amely alapvetően meghatározza a jelenüket. Ez a történelmi, vagy korai múlt hol pozitívan, hol pedig negatívan él az emlékeztükben, hiszen vannak, akik előnyt tudtak kovácsolni belőle, míg sokakra egyértelműen negatívan hatott. A rendszerváltás előtt például számos település meghatározó ipari terület volt, így az itt lakók helyben találtak munkát. A rendszerváltás után azonban a korábbi vállalatok nagyrészt megszűntek, helyükre jelentősebb befektető nem érkezett. Ezeknek a városoknak a népességmegtartó képességét alapvetően befolyásolja a saját múltja, mivel a mesterségesen idekerült iparágaknak köszönhetően sokan csak a jó munkalehetőség miatt költöztek a településre, a beköltözők körében a lokálpatrióták száma igen alacsony.

A bányász és az ipari múlt egyre jobban kezd azonban kihalni az ezeken a településeken élők emlékezetéből. Van azonban egy hazai középváros, amely jó példa arra, hogy egy 20. században jelentős ipari-bányászati tevékenységgel bíró település hogyan tudott sikeresen alkalmazkodni a rendszerváltás utáni fordulathoz. A város más iparvárosokhoz képest előbb eszmélt, rögtön a rendszerváltás után elkezdtek az ipari park kialakítását, így a város ipari múltja nem vált fejlődésének gátjává a rendszerváltás után. Ellenben nem így tett több termálvívvel és olajjal rendelkező hazai település, amelyek a környező települések hasonló fejlesztéseinek köszönhetően lemaradtak a versenytársakkal szemben: már csak a sajátos örökség és a vonzó természeti környezet miatti turisztikai potenciál jelentős a térség számára. Habár az egykori települések sikertörténetei már a múlté, ipari műemlék jellegük miatt azonban egyfajta turisztikai látványosságként élnek tovább.

10.4.6 Központi szerepkörrel bíró települések

Az ebbe a típusba tartozó települések az országos átlaghoz képest nem bizonyulnak sikeresebbnak, azonban a saját térségükön belül központi szerepet töltenek be. Egy furcsa kettősség jellemzi ezeket a településeket: némelyikük egyrészt küzd a tipikus kistelepülési problémákkal, másrészt emellett a szolgáltatásaival ki is szolgálja a hasonló helyzetben lévő szomszédos települések lakóit, számukra központként funkcionálva – miközben sokszor adottságaik amúgy erre nem tennék lehetővé, míg mások valódi központként tudnak működni. Ezek a települések általában egészségügyi, közoktatási, kulturális központnak számítanak, amelyek a térség közellátását biztosítják: iskola, kórház, multifunkcionális művelődési központok és rendelőintézet, áruházak és bankfiókok szolgálják ki az itt élőket, illetve biztosítanak munkalehetőséget számukra. A kisebb környékbeli települések lakói ide jönnek az ügyeiket intézni, emellett a foglalkoztatásban is fontos szerepet játszanak. A központi rang egyértelműen megkülönbözteti és magasabb rangra emeli a szomszédjaival hasonló gazdasági, társadalmi problémákkal küzdő településeket. Korábban komoly harcok árán alakult ki, hogy ki fog központi funkciókkal rendelkező településsé válni.

10.4.7 Jól helyezkedők

Az ebbe a típusba tartozó települések sikeressége mögött a külső struktúrákhoz való hozzáférés, a településhez kötődő nagy szervezetekben dolgozó döntéshozókkal való személyes kapcsolatok állnak. A helyi kötődéssel bíró döntéshozók elősegítik, hogy a település sikeresen pályázzon forrásokra, illetve a fejlesztésekhez ötleteket és koncepciókat hozzanak. Sikeresek a pályázati források lehívásában, ennek következtében pedig szemlátomást gyorsan és látványosan fejlődnek, egyfajta mintaadó településként pozícionálva magukat. A települések a méretükhöz viszonyítva nagyon sok fejlesztési forrást vonzanak. E típusú működés lehet rövidtávú és esetleges, de az e kategóriába sorolt települések többszöri politikai irányváltás esetén is tudták működtetni tudatosan fölépített kapcsolati hálójukat, hosszú távon sikeressé téve a települést.

10.4.8 Erős helyi identitással rendelkező települések

Az ebbe a típusba tartozó települések országos viszonylatban nem jelentősek a munkaerőpiac területén, mégsem jellemezhetőek átlagon felüli elvándorlással. A helyi közösségben ugyanis van egyfajta lokálpatriotizmus, ragaszkodnak gyökereikhez. Büszkéek a származásukra, fontos számukra az összetartó közösség építése, ezért szívesen vesznek részt a helyi rendezvényeken, a civil szervezetek összefogásának nagy mozgatóereje van. Ezeket a közösségeket általában értelmiségi, erős helyi identitástudattal rendelkező és tenni akaró emberek irányítják. A képviselő-testületi tagok jellemzően olyan emberek közül kerülnek ki, akik valamilyen intézmény vezetői, aktív részesei, vagy valamilyen civil szervezethez, esetleg vállalatához kötődnek, valamit tettek a helyi közösségért. A településvezetés tudatosan törekszik arra, hogy a pozitív gazdasági és kulturális folyamatokat támogassa, ezáltal pedig a helyi fiatalok számára is vonzó életteret teremtsen. A jó közösségi szellemet bizonyítja továbbá, hogy ezek a települések történelmi előzményeikből fakadóan gyakran többnemzetiségűek, de a különböző csoportok nyitottak egymás felé. Rengeteg közös programot szerveznek a különböző nemzetiségekhez kötődő csoportok, a lakosság etnikai hovatartozástól függetlenül szívesen részt vesz nemcsak a települési, hanem a nemzetiségi rendezvényeken is.

10.5 Települések sikeressége a survey alapján

A település megítélésének vizsgálatára a survey adott lehetőséget. Hat dimenzió mentén vizsgáltuk, miképpen oszlanak meg a válaszadók adta vélemények.⁵⁵

55. A kérdés formája a kérdőívben: Mennyire ért egyet ezzel a kijelentéssel: A településünkön jól mennek a dolgok?

		Régió							Összesen
		Közép-Mo	Közép-Dtúl	Ny-Dtúl	D-dtúl	É-Mo	É-Alföld	D-Alföld	
Település megítélése	Nagyon alacsony	1,5%		2,8%	1,8%	2,9%	0,7%	2,3%	1,7%
	Alacsony	7,7%	3,4%	3,8%	9,1%	7,7%	6,3%	7,4%	6,7%
	Közepes	29,2%	39,7%	22,2%	49,1%	41,2%	33,3%	31,8%	33,9%
	Magas	47,4%	34,5%	42,9%	27,9%	35,7%	34,1%	36,9%	39,1%
	Nagyon magas	12,5%	18,4%	23,6%	11,5%	12,5%	23,3%	21,6%	16,8%
	nem tudja	1,7%	2,9%	3,3%	0,6%		2,2%		1,5%
	nem válaszol		1,1%	1,4%					0,3%
Összesen		544	174	212	165	272	270	176	1813

10.12. táblázat – Település helyzetének megítélése régióként

A különböző régiókban statisztikai értelemben igazolhatóan eltérően ítélik meg a településeik sikerességét a kérdezettek.⁵⁶ Nyugat-Dunántúlon kiemelkedően pozitívan ítélik meg lakóhelyüket; az Alföldön, Közép-Magyarországon, illetve Közép-Dunántúlon is az átlagnál pozitívabb a kép. E tekintetben Észak-Magyarországon negatív, Dél-Dunántúlon pedig még ennél erősebben is negatív a kép.

		Településtípus				Összesen
		Budapest	megyei jogú város	város	község	
Település megítélése	Nagyon alacsony	1,5%	1,9%	1,2%	2,3%	1,7%
	Alacsony	6,4%	4,7%	5,8%	9,0%	6,6%
	Közepes	26,2%	33,2%	40,7%	31,7%	33,9%
	Magas	47,9%	42,1%	33,6%	37,9%	39,1%
	Nagyon magas	15,2%	15,8%	16,7%	18,4%	16,7%
	nem tudja	2,7%	2,2%	1,7%	0,2%	1,5%
	nem válaszol			0,3%	0,6%	0,3%
Összesen		328	361	587	533	1809

10.13. táblázat – Település helyzetének megítélése településtípusonként

Településtípusokat tekintve (10.13. táblázat) hasonlóan igazolható összefüggéseket találtunk.⁵⁷ A lakosok városokban inkább közepesnek ítélik településüket, a leginkább Budapest megítélése pozitív, de a megyei jogú városoké is kevésbé marad el ettől. A falvak lakóinak megítélése erősen szóródik és szélsőségesebb, mint a többi kategóriában.

56. Khí négyzet szignifikanciájának értéke 0,000

57. Khí négyzet szignifikanciájának értéke 0,000

		Lakónépesség kategória						Összesen
		<1000	1000 - 4999	5000 - 19999	20000 - 49999	50000 -	Buda-pest	
Település megítélése	Nagyon alacsony	5,1%	1,2%	1,7%	0,5%	1,9%	1,5%	1,7%
	Alacsony	16,7%	5,9%	5,0%	8,0%	4,7%	6,4%	6,6%
	Közepes	39,9%	30,9%	40,1%	39,0%	33,2%	26,2%	33,9%
	Magas	30,4%	39,0%	36,8%	30,5%	42,1%	47,9%	39,2%
	Nagyon magas	6,5%	22,8%	15,9%	17,0%	15,8%	15,2%	16,8%
	nem tudja	0,7%		0,6%	4,0%	2,2%	2,7%	1,5%
	nem válaszol	0,7%	0,2%		1,0%			0,2%
Összesen		100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

10.14. táblázat – Település helyzetének megítélése településnagyság szerint

A települések nagyságát tekintve is érvényes összefüggés mutatható ki,⁵⁸ amely azonban egy fontos ponton elétér az előző táblázatban bemutatottól és a községeknél bemutatott polarizált megítélés megoszlása válik tisztábbá. A nagyobb, 1000–4999 közötti népességgel bíró falvak a legelégedettebbek, míg az ennél kisebb települések lakói jóval kritikusabbak falvaikkal szemben. A nagyobb településeket tekintve az 50 000 főnél nagyobb nagyvárosok lakossága – beleértve Budapestet – az átlagosnál elégedettebb, míg a kisvárosoké kritikusabb.

		Korcsoport					Összesen
		18-29	30-39	40-49	50-59	60-	
Település megítélése	Nagyon alacsony	0,3%	2,0%	2,4%	3,8%	1,0%	1,8%
	Alacsony	4,9%	3,7%	8,6%	8,2%	7,7%	6,6%
	Közepes	35,4%	31,3%	33,6%	36,7%	33,4%	33,9%
	Magas	33,8%	44,6%	42,1%	38,9%	37,3%	39,1%
	Nagyon magas	22,0%	15,9%	13,0%	11,6%	19,3%	16,7%
	nem tudja	3,0%	1,7%	0,3%	0,9%	1,4%	1,5%
	nem válaszol	0,6%	0,9%				0,3%
Összesen		328	352	292	319	518	1809

10.15. táblázat – Település helyzetének megítélése korcsoportonként

A kérdezettek korát tekintve (10.15. táblázat) is szignifikáns összefüggés mutatatható ki a településük megítélésében.⁵⁹ A fiatalok sokkal jobbnak értékelik lakóhelyüket; ezen belül is a legfiatalabb felnőttek a legelégedettebbek, a fiatal középkorú, 30–39 éves generáció inkább már kissé kritikusabb, de még mindig inkább pozitívan látja lakóhelyét. Az idősebb, 60 éves és annál idősebb generáció megítélése polarizált: egy részük nagyon pozitívan ítéli, míg más részük sokkal kritikusabb.

58. Khí négyzet szignifikanciájának értéke 0,000

59. Khí négyzet szignifikanciájának értéke 0,000

		Iskolai végzettség			Összesen
		max 8 általános	szakmunkás képző, érettségi	felsőfokú diploma	
Település megítélése	Nagyon alacsony	3,3%	1,3%	0,6%	1,8%
	Alacsony	7,3%	6,9%	5,0%	6,7%
	Közepes	38,1%	35,5%	22,2%	33,9%
	Magas	29,3%	41,6%	47,8%	39,1%
	Nagyon magas	19,5%	12,9%	23,8%	16,7%
	nem tudja	2,5%	1,3%	0,6%	1,5%
	nem válaszol		0,4%		0,2%
Összesen		522	969	320	1811

10.16. táblázat – Település helyzetének megítélése iskolai végzettség szerint

Iskolai végzettséget tekintve (10.16. táblázat) szintén szignifikáns az összefüggés.⁶⁰ A magasabb végzettségűek jelentősen pozitívabban látják településüket, mint a kevésbé képzettek.

		Társadalmi kapcsolatok erőssége					Összesen
		nincs vagy alig	gyenge	közepes	kiterjedt	erősen kiterjedt	
Település megítélése	Nagyon alacsony	2,7%	0,8%	2,0%	0,9%	2,2%	1,7%
	Alacsony	9,7%	8,8%	5,5%	4,7%	3,8%	6,7%
	Közepes	38,9%	34,2%	32,8%	31,0%	32,3%	33,9%
	Magas	33,5%	41,0%	39,3%	43,9%	37,6%	39,2%
	Nagyon magas	12,7%	14,3%	19,1%	17,5%	21,0%	16,7%
	nem tudja	2,2%	0,8%	1,3%	2,0%	1,6%	1,5%
	nem válaszol	0,3%				1,6%	0,2%
Összesen		100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

10.17. táblázat – Település helyzetének megítélése társadalmi kapcsolatok erőssége szerint

A társadalmi kapcsolatok erősségét⁶¹ vizsgálva (10.17. táblázat) szintén statisztikailag igazolható összefüggés tapasztalható.⁶² A nagyobb beágyazottsággal, erősebb kapcsolati hálóval rendelkezők körében a település megítélése jóval pozitívabb, mint a kevésbé integráltak esetén.

60. Khí négyzet szignifikanciájának értéke 0,000

61. Erről részletesebben lásd 14.1 fejezet.

62. Khí négyzet szignifikanciájának értéke 0,000

10.6 Inkluzív működés településtípológiája

Az esettanulmányok feldolgozásával számos új szempont vetődött föl, és jelentős számú adathoz és összefüggés-rendszer jellegzetességhez jutottunk, amely alapján lehetőségessé vált egy településtípológia kidolgozása az önkormányzat inkluzív működését tekintve. Minden, a kutatásban vizsgált települést igyekeztünk legfőbb jellegzetességei alapján a csoportokba besorolni. Ahol a csoportokba csekély számú település került, a csoport létét más vizsgálatokból leszűrt tapasztalatok indokolják. Az alábbi fő típusok mellett a jelen kutatásban érintett ide sorolt települések száma található.

- **agglomerációs:** A nagyvárosok körüli agglomeráció övben elhelyezkedő települések gyorsan változnak lakossági összetételükben, elsősorban a gyorsan fejlődő régiókban, illetve nagyvárosok körül. Ezáltal nem tud kialakulni összetartóbb, hasonló identitású közösség. Általában dezintegráltság, vagy az őslakosság és a beköltözők közötti megosztottság jellemzi ezeket a településeket. Az agglomerációs települések között is éles különbség húzódik a szegénységi szuburbanizáció által érintett települések és a jó fekvésű, magas státuszú lakosság jelenléte okán nagyra duzzadó települések között. Néhány nagyvárostól távolabbra eső kistelepülés vegyes összetétele és falusias jellege miatt nem besorolható az említett két kategóriába. Ezen belül az alábbi altípusok különböztethetők meg:
 - alacsony státuszú agglomerációs: ebből 5 db szerepelt az interjúzottak között,
 - magas státuszú agglomerációs: 3 db,
 - vegyes összetételű távolabbi agglomerációs: 2 db.
- **kettős társadalmú települések:** Az elmúlt időszakban az eredeti lakossághoz képest nagyon eltérő összetételű csoportok költöztek be, akik között érdemi kapcsolat és együttműködés nincsen, életmódjuk, preferenciájuk eltérő. A település vezetése jellemzően vagy az egyik, vagy a másik csoporthoz kötődik. Az üdülő-települések esetében a nem helyben lakó háztulajdonosok bevonása alig alakult ki, elkülönült társadalmat alkotnak.
 - agglomerációs települések: 1 db,
 - üdülő-települések: 1 db.
- **erős identitású:** Azok a települések, melyek identitást tudnak meríteni, nagyobb számú értelmiségit tudnak helyben tartani, ezért a helyi tudástöke magasabb szintje által általában sikeresebben működnek. Az identitást meríthetik különböző forrásokból: polgári múlt, mezővárosi múlt, nemzetiségi hagyomány, rendszerváltás utáni sikeres új öndefiníció.
 - polgári hagyományú: 9 db,
 - mezővárosi hagyományú: 3 db,
 - jelentős magas státuszú kisebbséggel rendelkező: 2 db.
- **nagyvállalkozó dominálta:** A tapasztalatok azt mutatják, hogyha egy település fokozatosan lett gazdag vagy régebb óta az (pl. nyugat-magyarországi fekvése miatt), inkább tud élni ennek előnyeivel, mint azok a települések, melyek jó aktuálpolitikai helyzetük okán, vagy egy jelentős foglalkoztató által érnek el hirtelen jelentős összegeket, akár pályázati formában, akár iparüzési adó formájában. Ezekben a településeken inkább a jó működés és az inkluzivitás ellen hat a nagy bevétel.
 - egy domináns foglalkoztató: 1 db,
 - több domináns foglalkoztató: 1db.
- **periférikusan elhelyezkedő, jelentős alacsony státuszú kisebbségi lakosságú:** A mintába került néhány olyan periférikus elhelyezkedésű, romák által magasabb arányban lakott település, melyeknek működése teljesen eltér azoktól a településektől, ahol a jelentős szegénység nem jellemző. Ezekben a településeken az számít innovatívnak, aki a jelenlegi helyzetben megtalálja a legjobb túlélési stratégiákat (pl. iparszerűen használja ki a közmunkaprogram adta lehetőségeket).
 - 5 db.
- **kisnemes, szakmunkás hagyományú:** A kisebb települések esetében szintén meghatározó a múlt. Feltételezésünk, hogy a lassan változó lakosságú, kisnemesi-szakmunkás hagyományokkal rendelkező települések lakossága stabil életszínvonalat tudhat magáénak, ami az önkormányzat működésére is pozitívan hat. Bár nem jellemző a jelentős bevonás és részvétel, „mindenki teszi a dolgát”, mindenki magáért felel, és ezek a települések relatív jól működnek.
 - 3 db.
- **cseléd- vagy paraszti hagyományú:** Ezzel szemben, az inkább cseléd- vagy paraszthagyományokkal rendelkező településeken a kisvállalkozói ambíció, az öngondoskodás feltételezésünk szerint kevésbé jellemző.
 - 5 db.

- **kisvárosi elit által dominált:** helybeliek között kiépített összefonódó kapcsolati hálózatok élén álló csekély számú résztvevő által irányított települések, ahol nincsen domináns foglalkoztató.
 - jól fejlődő: 1 db,
 - megrekedt: 3 db.
- **volt szocialista települések:** a szocializmus időszaka alatt beáramlott nagy létszámú népesség által dominált települések, ahol a hagyományos társadalmi szerkezet alig felismerhető.
 - sikeresen átalakuló: 2 db,
 - sikertelenül átalakuló: 1 db.

Négy települést nem tudunk ezen típusok egyikébe sem besorolni, mivel ezek mind nagyon egyediek és összetettek. A budapesti kerületeket azok természete miatt nem soroltuk egy csoportba sem. Esetükben a csekély minta (6 db) nem teszi lehetővé az érdemi tipizálást.

10.7 Identitás alapú tipológia

Az interjúkra épülő kutatás egyik fő tanulsága szerint a helyi identitás erőssége és jellege kulcsszerepet játszik a helyi társadalom közösségi jellegében, a helyi, mind a közösség tagjai, mind az önkormányzat és a választott tisztviselők iránti bizalmi tőkében, így a lakosság bevonhatóságát illetően is. Továbbá erősebb helyi identitás esetén a közösség hatékonyabb kontrollt gyakorol a források felhasználása és a vezetés tevékenysége kapcsán.

A korábbi, fent leírt tipológiákat összefoglaló jelleggel az alábbi tipológiát alakítottuk ki az esettanulmányok feldolgozása alapján.

Identitás	Főtípus	Altípus
Alacsony	Atomizált társadalmú	Dominánsan alacsony státuszú
		Dominánsan magas státuszú
	Kevert társadalmú	Polarizált
		Nem polarizált
	Nagyfoglalkoztató dominálta	Egy foglalkoztató
		Néhány foglalkoztató
Közepes	Szocialista iparváros	Sikeresen átalakult
		Megrekedt
	Periférikusan elhelyezkedő, jelentős alacsony státuszú lakosságú	
	Cseléd- vagy paraszti hagyományú	
Kisnemes, szakmunkás hagyományú		
Erős	Kisvárosi elit által dominált	
	Erős identitású mezővárosi vagy kisebbségi hagyományú	

10.18. táblázat – Települések típusai identitás alapján (forrás: BM ÖKI saját szerkesztés)

10.7.1 Gyenge identitásúak

Az atomizált társadalmú települések elsősorban valamely gyorsan fejlődő, nagy népességet vonzó nagyváros agglomerációjában alakultak ki, és e települések nagymérvű népességbeáramlást éltek át már a 19. század utolsó harmadától kezdve Budapest környékét, vidéki nagyvárosok környékét jóval később, részben a két világháború, de inkább a szocialista időszak alatt érte nagy hatás. Budapest esetében az ily módon érintett települések túlnyomó többségét 1950-ben a városhoz csatolták, de hasonlóképpen jártak el más vidéki nagyvárossal is. Az 1970-es években újabb jelentős népességmozgás érte el elsősorban a főváros külső agglomerációs gyűrűjét, nagyrészt a vidéki ipartelepítés (mezőgazdasági feldolgozó üzemek, vidéki gyáregységek stb.) által (Kocsis, 2009). Közös mindebben, hogy legfőképp alacsonyabb státuszú, képzetlen rétegek beköltözése történt meg az ország vidéki, távolabbi területeiről. Az így kialakult helyi társadalmakban a korábbi csoportok gyakran kisebbségbe szorultak és a magasabb státuszúak fokozatosan elköltöztek, részben az ipari tevékenységek 1980-as évek második felétől

érezhető válságának köszönhetően. Az 1990-es évek új szuburbanizációs folyamatainak egyik fontos része, a szegénységi szuburbanizáció is főképp e településeket érintette (Csanádi–Csizmady, 2002). Ennek eredményeképpen helyi kötődéssel nem rendelkező, alacsony státuszú, zömmel ingázó és jelentős mértékben tartósan munkanélküli népesség jellemzi e településeket.

A helyi népesség nagyfokú ingázása is a helyi identitás gyöngülése, elsorvadása irányában hat. A más településre eljáró dolgozók, tanulók más településen alakítják ki kapcsolati hálójukat, ott végzik bevásárlásaikat és szabadidős tevékenységeiket, gyakorlatilag nem kötődnek a településhez. A jelenség az 1970-es évektől az érdeklődés homlokterébe került alvóvárosok, nagy külvárosi lakótelepek problémakörével rokonítható.

Az alacsony státuszú szuburbán települések mellett a dominánsan magas státuszúak is gyakorlatilag hasonló identitásbeli gyengeséggel jellemezhetők. A nagyarányú magas státuszú bevándorolt népességgel jellemezhető településeknek azonban nemcsak az agglomerációs mivoltuk okozhatja alacsony fokú integráltságukat, hanem hogy lakosságuk jó része nem is igazán kényszerül más helyiakkal együttműködni, hiszen tőlük függetlenül is ki tudják elégíteni igényeiket. Az alacsony státuszú alacsonyan integrált településeken az önkormányzat gyakorlatilag nem kap visszajelzéseket a lakosságtól, nincsenek működő bevonási mechanizmusok; ezen utóbbi települések esetében bár inkluzív működésre kevés igény van, informális és formális módokon is, elsősorban egyéni úton érkezhettek visszajelzések, elsősorban a lakókat közvetlenül érintő ügyekben. Ha az adott sérelem jelentősebb számú helyit érint, hamar kialakulnak a hatékony tiltakozás mechanizmusai.

Külön esetet képviselnek, és az első csoporthoz rokonítható társadalmi helyzetüket illetően a nagyfoglalkoztatók dominálta települések. Ezek nem szükségszerűen agglomerációs elhelyezkedésűek, de az esetek jelentős részében kötődnek valamely gazdaságilag fejlett térséghez, hiszen ezek a vállalkozások erre az elhelyezkedésre építenek. Nagyságukat tekintve legfeljebb középvárosok, de jellemzően 20000 fő alattiak. Rájuk is jellemző, hogy a szocialista időszak alatt jelentős mérvű alacsony státuszú népesség áramlott be az ide telepített üzemek miatt, ami alapvetően megváltoztatta a település társadalmát. A korábbi termelési kultúrák eltűntek vagy marginalizálódtak, és a lakosság a nagyfoglalkoztatótól került függésbe. A rendszerváltáskor a meglévő ipari termelési hagyományokra és készségekre építve általában külföldi cégek vették át a gyárakat, ahová elsősorban alacsonyan fizetett összeszerelési tevékenységeket hoztak. Ennek és a kis méretnek köszönhetően nincsenek meg a feltételei jelentős számú képzett és jól fizetett rétegek, köztük értelmiségiek jelenlétének, akik az utóbbi évtizedekben gyorsuló ütemben hagyják el e településeket. E helyeken a helyi vezetésnek – jobbára valamely csoport okozta konfliktusok elkerülése miatt – gyakorlata a lakosság bevonása, de ezt jellemzően csak a szükséges mértékben és az érintett csoportot illetően teszi. A vezetés elsősorban a nagyfoglalkoztatókra, illetve pár kitüntetett helyi vállalkozóra épít, és helyzetének fő biztosítéka az előbbiektől beáramló jelentős mértékű adó, amelyből a település fejlesztése gyakorlatilag teljes mértékben finanszírozható. A vezetés működtet inkluzív mechanizmusokat, de ezek alanyai gyakorlatilag kizárólag a fent említett nagyfoglalkoztatók, valamilyen formális módon, illetve a kitüntetett személyek informális módon.

E szélsőséges példák között találunk átmeneteti helyzetű alacsony identitással rendelkező településeket. A többé-kevésbé minden réteget felsorakoztató települések is jobbára a nagyvárosi agglomerációkban található, ahol egyik réteg sem került domináns helyzetbe; itt a lakosság és az önkormányzat között kialakulhat kapcsolat és inkluzív működési mechanizmus valamely rétegre alapozva. A polarizált helyi társadalmú alacsony identitással rendelkező települések esetében a középrétegek alig vannak jelen. Ilyen települések elsősorban ott jönnek létre, ahol valamilyen korábban alacsony státuszú rétegek lakta települést „fölfedeznek” tehetősebbek, de kiszorítani a korábbi lakosságot nem sikerül nekik, mint a dominánsan magas státuszúak esetében. Ezen helyeken néhány esetben jelentős konfliktus alakult ki a helyi lakosságot képviselők és a beköltözők között, máshol párhuzamos társadalmak jönnek létre. Az ilyen típusú települések között számos olyan van – elsősorban divatossá vált környékeken, üdülőhelyeken –, ahol a magasabb státuszúak, nem lévén helyi lakók, nem tudnak hivatalosan bevonódní, ha az önkormányzat nem alakít ki valamilyen mechanizmust, és a tősgyökeres helyiekkel lévő gyöngye kapcsolataik miatt az informális mechanizmusok sem érik el őket. Azonban számos helyen erősen kötődnek e településekhez, így e típus átvezet már a közepesen erős identitással rendelkező településekhez.

10.7.2 Középes identitásúak

A volt szocialista iparvárosok hasonlítanak a fent említett nagyfoglalkoztató dominálta típusra, azonban nagyságuk miatt el tudnak tartani képzettebb rétegeket és jelentős létszámú helyi értelmiséget is. Ez utóbbi különösen fontos célja volt az ilyen településeket kiemelten fejlesztő szocialista kormányoknak, így például jelentős oktatás, kulturális tevékenység alakult ki e helyeken. Kialakult egyfajta új, a korábbit felváltó helyi identitás is. E települések egy része hosszabb távon sikeresen alkalmazkodott a rendszerváltás után előálló piacgazdasági

helyzethez, sikeresen vonzotta be a külföldi vállalatokat, és bár elsősorban összeszerelő tevékenység jellemzi őket, méretüknél fogva képesek eltartani képzettebb rétegeket is. A lakosság e helyeken bevonható megfelelő technikákkal az önkormányzati feladatellátásba és működhetnek is a visszacsatolási mechanizmusok. Más volt szocialista iparvárosok azonban kevesebb sikerrel alkalmazkodtak a megváltozott körülményekhez: népességük csökken, a képzettek elvándorlása folyamatos.

A periférikus elhelyezkedésű kisebb települések a korábban kialakult identitásból táplálkoznak, azonban helyzetük következtében népességmegtartó erejük csökkent és a képzett rétegek mellett a munkaerőpiacon érvényesülni tudó lakosság elvándorlása is sújtja őket. A helyi vezetés az alacsony státuszúakra építve működtethet bevonási mechanizmusokat és törekedhet a helyiek bevonásával helyzetük javítására, de számos helyen már nem áll rendelkezésre az ehhez szükséges tudás- és tapasztalatkészlet. Néhány helyen megfigyelhető, hogy egyes csoportok, vezetők, a segélyezési rendszerre támaszkodva, annak hiányosságait kihasználva tudják hatalmukat megerősíteni a többség ellenében, függésben tartva őket.

Más, kisebb településeken, falvakban nem történt akkora gyökeres társadalmi átrendeződés, amely a korábbi identitást meggyöngyítette volna, még ha a szocialista időszakot megelőző uralkodó rétegek el is tűntek. Megmaradt a korábbi életmód, termelési kultúra, a hagyományok és gyakorlatok. E települések vagy jelentős mezőgazdasággal, paraszti kultúrával rendelkező falvak, vagy kisiparral, kereskedelemmel rendelkező kisvárosok, illetve a kettő között elhelyezkedő kisebb mezővárosok. E településekre jellemző, hogy ha sikeres gazdasági háttérrel rendelkeznek, gyakorlatilag nincsen szükség bevonási mechanizmusra, a helyiek nem igénylik őket. Mind a lakosság, mind a vezetés elvégzi a maga munkáját a település rendbentartása, fejlesztése terén. Ha formális mechanizmus nincs is sok, de erős informális mechanizmusok azonban jellemzik őket: mind a lakók egymás iránt, mind a vezetés és a lakók egymás iránt erős elvárásokat támasztanak, és amennyiben ezek nem teljesülnek, erős retorziók lépnek életbe.

10.7.3 Erős identitásúak

Az erős identitású településekben erősebb a helyi közösség, ami megalapozhatja a sikeresebb működést. Az identitást a település lakosságának jelentős része magáénak érzi, és pozitívan viszonyul közösségéhez.

A kisvárosi elit által dominált településeken mindemellett a döntéshozatal egy stabil, csekély létszámú, erős kohézióval rendelkező csoport kezében van, amely elsősorban informális mechanizmusokkal éri el a lakosság további csoportjainak bevonását, alapvetően személyes kapcsolatokra alapozva. A domináns csoport gyakorlatilag lefedi a települést és uralja a döntéshozatalt. A csoport alapulhat rokoni-baráti szálakon vagy valamely erős helyi érdekcsoporton. A helyi elit és tanult rétegek szoros együttműködésben élnek az önkormányzattal, sokok foglalkoztatója maga a polgármesteri hivatal, azonban az erős beágyazottság miatt ekkor sem beszélhetünk minden esetben egyértelmű alárendeltségi viszonyról, elsősorban a magas presztízsű pozíciók esetében.

Az erős identitással rendelkező települések más része hasonló a paraszti, kispolgári hagyományokkal rendelkező fönt vázolt típusokhoz; viszont ebben az esetben a korábbi polgári hagyományok továbbéléséről beszélhetünk. Ezen települések méretükben nagyobbak, közép- vagy nagyvárosok, ahol a második világháború időszaka előtt erős polgárság volt jelen. A polgári rétegek részben a holokauszt, részben a kitelepítések és a szocialista korszak politikája következtében nagymértékben eltűntek, de a hagyományok erősen továbbéltek, a rendszerváltást követően újjáéledtek. A települések erős helyi értelmiséggel rendelkeznek, és meghatározó, hogy sok és jobbra magas színvonalú középiskola, néhol felsőfokú oktatási intézmény is jelen van. Az erős polgári hagyományokra támaszkodás nem feltétlenül vezet azonban sikerre. Számos helyen nincsen kapcsolat a képzett rétegek és az önkormányzat között, máshol a szocialista időszak okozott olyan átalakulásokat – elsősorban a rendszerváltás után csődbe ment ipari tevékenység behozatalával, az azzal járó népességbeáramlással és a korábbi termelési kultúrák eltűnésével –, amely a város újrapozicionálását megnehezíti, a helyiek és a vezetés közötti élő kapcsolat ellenére. Azonban számos város sikerrel használja ki az erős helyi identitás és a közösség adta lehetőségeket. Egyrészt a helyi vállalkozók, a képzettek és egyéb lakosság magas színvonalú bevonásával tudnak fejlesztéseket megalapozni és végrehajtani, másrészt tudnak a korábbi polgári hagyományokra alapozni a város rendbentartása kapcsán, szintén hasonlóan az előző bekezdésben említett településekhez. Más helyszíneken az erős oktatási hálózatban végzett és az ott erős helyi identitást szerzett, de azóta elszármazottakkal kiépített kapcsolati hálót használva tudnak hosszú távon, egyfajta gyakorlatként működtetve erőforrásokat bevonni a városba, amely megfelelő felhasználását a fent említett hagyományokon alapuló elvárások és visszajelzési, számonkérési mechanizmusok tudják jelentős mértékben garantálni – ha nem is teljes mértékben biztosítani.

Hasonló mechanizmusok figyelhetők meg mezővárosokban is, amelyek a hagyomány más jellegzetességeivel bírnak, azonban hasonlóan erős és eredményeiket tekintve gyakorlatilag a fentivel megegyező mechanizmusokat képesek működtetni a lehetőségek kialakítása, kihasználása, az elvárások megfogalmazása és a visszacsatolási módok működtetése kapcsán. Itt is megfigyelhető a helyi adottságokra való építkezés és a tág tereket átívelő kapcsolati hálózat működtetése; és itt is veszélyeket hordoz a fent említett szocialista időszak alatti átalakulás. Azonban a mély helyi kapcsolati hálózattal bíró és összetartó, számos esetben valamilyen etnikai jellegzetességet is hordozó erős identitású közösség még olyan környezetben is sikeres települést tud működtetni, ahol nem ilyen közösségek sikertelennek bizonyulnak. Azonban sokszor olyan erős a csoporton belüli kohézió, hogy – extrém esetben – az eltérő csoportokat beolvasztják, vagy kizárják a helyi döntéshozatali mechanizmusokból, a domináns közösségből.

10.8 Hátrányos helyzet és inkluzív működés

Csak részben igazolódott azon hipotézisünk (4.1 fejezet), amely szerint részint a hátrányosabb helyzetű csoportok, rétegek bevonása erősíti a közösséget és javítja az önkormányzati szolgáltatások minőségét; illetve, hogy a rosszabb helyzetű önkormányzatok rákényszerülnek a lakosság magasabb szintű bevonására. Mint a fentiekből látható, bizonyos közösségek esetén a hátrányos helyzetű csoportok bevonása a közepes csoportok hátrányára történik, a helyi vezetés hatalmi bázisát erősítendő, azonban itt kevésbé beszélhetünk valódi bevonásról, mintsem inkább manipulációról. E települések az esettanulmányok tapasztalatai alapján kevésbé tekinthetők sikeresnek, vonzóknak. Más, immár sikeresnek minősíthető települések esetében a többségi, magasabb státuszú csoport egyedül intézi a közösség ügyeit, kihagyva a hátrányosabb helyzetűeket a közösség életéből. Továbbá vannak szintén sikeresnek, vagy többé-kevésbé sikeresnek minősíthető települések, ahol a vezetés valóban és aktívan támaszkodik az alacsonyabb státuszú lakosságra a többi társadalmi rétegbe tartozókkal együtt, azonban tapasztalataink szerint ez elsősorban inkább a kisebb településeken jellemző.

A rosszabb helyzetű önkormányzatok *általánosságban* jobban rákényszerülnek a lakosság bevonására abból a célból, hogy a település a helyiek nyújtotta erőforrásokat tudja mozgósítani. Számos olyan települést találtunk, ahol a közösséget érintő gondok esetén nagyon hatékonyan tudták működtetni a lakosság széles rétegei nyújtotta energiákat, készségeket. Azonban, ha a település forrásait elsősorban kívülről kapja (lásd 10.1.3 fejezet), ami a hátrányos helyzetű településekre a központi támogatási rendszeren keresztül jellemző, akkor nem kényszerül a lakosság bevonására, sőt, az inkább terhet jelent neki. Továbbá sok esetben az ily módon kapott forrásokat éppen az inkluzív működési modell kívánta mechanizmusokkal ellentétesen használhatja az adott település. Összefoglalóan azt tapasztaltuk, hogy a nagyon rossz helyzetű önkormányzatok kevésbé képesek és érdekeltek a mechanizmusokat működtetni, azonban kicsivel jobban működő, segélyektől kevésbé függő és összetartó közösséggel, közösségekkel rendelkező településeken megfigyelhető ez a gyakorlat.

10.9 Tipológiai összevetése

A különböző dimenziók mentén kialakított tipológiák a fentiben látható módon jelentősen összefüggenek. A legutoljára bemutatott identitás alapú csoportosítás, a kutatás szempontjából az esettanulmányok alapján legrelevánsabbnak bizonyult dimenzió a helyi közösség összetartozása alapján osztja föl a településeket. Mivel az esettanulmányokban vizsgált települések száma az összes magyarországi településhez képest kicsiny, így a jelen tipológia finomítása további kutatásokban, további települések vizsgálatával lehetséges.

A településekkel foglalkozó társadalomtudományok, elsősorban a társadalomföldrajz számos dimenzió mentén dolgozott ki kifinomult településtipológiákat (lásd pl. Kovács 2002). A jelen elemzésben számos olyan dimenziót elemeztünk, amelyek a kutatási kérdéseinkhez alapvető fontossággal bírnak, és ezek mentén alakítottuk ki a tipológiákat. Ezen dimenziók egy részét nem, vagy csak áttételesen érintik a településföldrajzi tipológiák, más esetekben viszont viszonylag erős átfedés található. Jelen beszámolón túlmutató későbbi kutatási kérdés az itt kialakított és a szakirodalomban megtalálható, széles körben elismert tipológiák összevetése és a kutatási eredmények ilyenén elhelyezése.

A tipológiákban található típusok jelen formájukban nem elég precízek a települések teljes körére való kézenfekvő általánosításhoz, amely a készítésük körülményeiből fakad. A további kutatási tevékenység feladata lesz a fenti tipológiák alapján olyan tipológiák részletes kidolgozása, amelyek esetében a különböző települések a hozzáférhető adatokból egyértelműen besorolhatóak lesznek a különböző típusokba.

KUTATÁSI JELENTÉS

KUTATÁS II.

- **11. TELEPÜLÉSEK, TÁRSADALMI
ÖSSZETÉTEL ÉS SIKERESSÉG**

11. TELEPÜLÉSEK, TÁRSADALMI ÖSSZETÉTEL ÉS SIKERESSÉG

Hipotézisünkben arra számítottunk, hogy összefüggés van a lakosság nagyobb fokú bevonása és a települések sikeressége között. A vizsgálatokból általánosságban a hipotézis igazolásra került.

A települések sikeressége, illetve a lakosság bevonásának sikeressége szubjektív mutatók. Objektív mutatók készítése e területen minden követelményt kielégítően nem lehetséges, hiszen nem lehet minden szempontból egységesen meghatározni, mit tekintünk sikerességnek, illetve mit tekintünk sikeres bevonásnak egy-egy település esetében.

A sikeresség részben lehet egy adott pillanatban egy valamilyen sikerességi kritérium alapján elfoglalt hely. Ebben az esetben az adottságokat erősebben vesszük figyelembe, mint az erőfeszítéseket. Mivel a kutatás célja működésének vizsgálata, tehát annak vizsgálata, hogy az önkormányzatok mennyire tudják kihasználni adottságaikat, és mennyire képesek a rossz körülményeiket orvosolni és a fejlődés módozatait megtalálni. Ennélfogva a sikerességet dinamikusan, a körülményekhez való alkalmazkodás értelmében fogtuk föl, annak időbeli változását vizsgálva. Ennek jegyében azt tekintjük sikerességnek, ahol az adott település valamilyen fontos szempont alapján javítani tudott korábbi helyzetén. Az esettanulmányok és az országos minta elemzésekor a rendelkezésre álló adatok és ismeretek mélységeinek eltérése következtében más-más módon operacionalizáltuk a fenti értelemben vett sikerességet. Az előbbi esetben sokkal több minőségi mutatót vonva be az elemzésbe (lásd 10.4 fejezet), míg az utóbbiaknál elsősorban a nagy adatbázisokat használtuk föl.

Az alábbiakban bemutatandó módon két módszerrel is vizsgáltuk az összefüggést a sikeresség és a lakosság bevonása között. Elsőként az esettanulmányok alapján az interjúkra és alapos helyszíni kutatásra alapozva, majd ezek tanulságait levonva statisztikai adatokból és a felvett kérdőívbeli keressük nagyobb mintán ugyanerre a választ.

11.1 Összefüggés a sikeresség és inkluzivitás között az esettanulmányok alapján

Az 52 vizsgált nem budapesti települést ötfokú skálán értékeltük sikerességük alapján. A sikerességet tudatosan szubjektív módon mértük azzal, hogy az ott terepmunkát végző, jelentős időt töltő és a helyiekkel kapcsolatba került kutató a hasonló helyzetű környékbeli településekhez, az adottságokhoz képest milyen sikeresnek, élhetőnek értékelte a települést, és mennyire tartotta vonzó lakóhelynek, mennyire látszott a fejlődés a különböző programok és egyéb fejlesztések hatására. A lakosság bevonásának mechanizmusait hasonlóképpen értékeltük eredményesség szempontjából. Azt tekintettük magasabb szintű bevonásnak, ahol a helyi vezetés aktívan számított a lakosság minél nagyobb részének részvételére a település mindennapi életében és programok, fejlesztések végrehajtásakor; illetve figyelembe is vette véleményüket bármilyen megismerhető – azaz formalizált – módon.

A mutatók szubjektivitása, illetve az esettanulmányok helyszínéről szolgáló települések kiválasztási metódusa miatt az itt kapott értékeket nagy óvatossággal kezelhetjük csupán, hiszen bármennyire is igyekeztünk objektívan megítélni a településeket, ez teljesen nem sikerült. Illetve mivel a kutatásban vázolt hipotetikus problémák szempontjából releváns, jellegzetes eseteket mutató településeket igyekeztünk kiválogatni, így a különböző szélsőségek jobban megjelennek véleményünk szerint a mintában, mint az várható lenne egy véletlenszerűen kiválasztott mintában.

A két adatsor (11.1. táblázat) összevetésével jól látható az összefüggés a két mutató között, azaz az alapvető állítás a fenti megszorításokkal igazoltatott.

		Bevonás szubjektív foka, település					Összesen
		Nagyon alacsony	Alacsony	Közepes	Jó	Magas	
Település szubjektív sikeressége, település	Sikertelen	3	4	0	0	0	7
	Aránylag sikertelen	1	4	2	0	0	7
	Közepesen sikeres	1	6	9	3	0	19
	Aránylag sikeres	1	0	3	7	2	13
	Sikeres	0	0	2	2	2	6
Összesen		6	14	16	12	4	52

11.1. táblázat – Az esettanulmányok helyszíneinek sikeressége és a bevonás foka (Forrás: BM)

A sikertelen településeken alacsony szintű inkluzív működést tapasztaltak az esettanulmányokat készítő kutatók, és ez áll az aránylag sikertelen településekre is. Azonban az aránylag sikeres településeknél található néhány, ahol alacsonyabb szintű bevonási mechanizmusokat alkalmaznak, és a legsikeresebbnek tartott települések között is akad két olyan, amely közepes fokú bevonási szintet alkalmaz.

A fentiekből az látszik, hogy a sikertelen települések között nincs olyan, amelyik magas fokú bevonással működne. Viszont a sikeresek között vannak alacsonyabb szintű bevonást alkalmazó települések is.

A fentiekből következően **a lakossági bevonás fontos, de vannak mellette egyéb fontos tényezők is** a települések sikeressége tekintetében. A települések és a fenti adatsor mélyebb vizsgálata segíthet a további fontos faktorok azonosításában.

11.2 További sikerességi faktorok

Az okok megtalálásához az irreguláris működésű helyszínek elemzése vezet. Vannak települések, ahol másra számítottunk, mint amit tapasztaltunk. Egyeseknek jobban kellett volna működniük, vagy éppen rosszabbul működnének, mint ahogy adottságaik, történelmük és helyi társadalmuk összetétele erre predesztinálná őket.

Mindenképpen fontos a helyi polgármester. Egy nagy munkabírású polgármester és/vagy képviselő-testület jelentős változtatásokat érhet el. Találtunk olyan, a vártnál sokkal jobban működő települést, ahol a polgármester és a vele együttműködő képviselő-testület nagyon sikeresen újradefiniálta a helyi identitást a korábban meglévő polgári hagyományokra építve: hiába a település és térségének rossz híre és sok évtizedes leromlása, a település működése a vártnál és a szakmai közvélekedéshez képest jónak tekinthető. Másik megfigyelt jelenség, hogy a vezetés külső forrásokat vonhat be akár fejlesztésre, vagy jelentős gazdasági szereplőket vonzhat a településre, és az így keletkező adóbevételekre alapozva építkezhet, ezáltal jobban működővé téve a települést. A fentiekkel ellentétes módon egy működésképtelen, veszekedő vezetés, kevésbé alkalmas polgármester és rosszul működő hivatal egy jó adottságú és nagy hagyományú település sikerességét is a várakozásokat alulmúlóvá teheti.

További **fontos szempont a bevonás láthatósága és formalizáltsága**. Számos településen észleltük, hogy a bevonás látható, illetve hivatalos formái nem, vagy alig működnek, de informálisan nagyon erős kapcsolati háló csomóponti részeként működik a helyi vezetés. Ez a mechanizmus támaszkodhat valamely összetartó közösségre vagy a közösségi kapcsolattartás kiterjedt, de informális mechanizmusaira. Egyes nemzetiségi vagy más alapon meghatározott erősen összetartó csoportokkal rendelkező települések tudnak helybeli többségként, de akár jelentős kisebbségként is meghatározó csoportként megnyilvánulni. A kiterjedt és számos rétegen átívelő kapcsolati hálóval rendelkező településeken a közösségi találkozóhelyek és intézmények jelentős szerepet játszhatnak. Továbbá a mintában volt számos olyan település, ahol a közmeghallgatás teljes kudarcot vallott, de egyéb részfórumok és beszélgetések nagy sikerrel zajlanak le. Ezzel ellentétben a helyi társadalmak atomizáltsága, az otthonülő életmód és a bezárkózás, a bizalomhiány a jó adottságú települések sikerességét is nagymértékben alááshatja.

Bizonyos helyeken az egyes jelentős, alacsonyabb státuszú csoportokra támaszkodás és képviselőik erőteljes bevonása stabilizálja a helyi vezetést, miközben a fragmentált többség passzívan figyeli az eseményeket. Egyes helyeken ez elég bizarr koalíciókhoz is vezethet a korábban romaellenességgel büszkélkedő polgármester és a roma közösség között.

11.2.1 Helyi közösség

A helyi társadalom polgári hagyományai és e vonások jellege is módosíthatja a működés sikerességét. Rossz adottságú és elhelyezkedésű, de jelentős polgári hagyománnyal rendelkező települések egyrészt a helyi identitás erősítésére alapozva tudnak erőforrásokat mozgósítani a fejlődés érdekében. Mások ezzel párhuzamosan a helyből elszármazott, de jelenleg is a településekhez kötődő személyekre építve tudnak forrásokat tartósan, politikai váltásokat figyelmen kívül hagyva csatornázni a település felé.

Más oldalról a polgári mentalitás bizonyos fajtája az inkluzív működés ellen hat, miközben a település sikeresnek tekinthető. E településeket erős munkaetika és mentalitás jellemzi: mindenki végzi a maga dolgát, a többiekre figyelve, de velük nem erősen együttműködve. A vezetést ugyanezen megközelítés jellemzi: végzik legjobb tudásuk szerint dolgukat, de a másokkal való minimális együttműködésben. A település kinézetét a gondos egyéni szintű karbantartás rendezette teszi, a köztérek karbantartásáról pedig a város vezetése, az önkormányzat gondoskodik. E településeken általában nagyfokú a foglalkoztatottság, ami széles helyi, illetve regionális gazdasági bázisra épül. A település hosszútávú sikeressége és a lakosság jóléte nem kényszeríti a lakosságot a jelenlegi önkormányzati

működés átalakítására és nagyobb fokú bevonásra. A sikeresség más oldalról a vezetés professzionalizálódásának tudja anyagi alapjait megteremteni.

Érdekes, és említésre mindenképpen érdemes településcsoportot adnak ki azok a vizsgált esetek, ahol megvannak a sikeresség anyagi alapjai, de a település nem tűnik vonzósnak (például a helyi értelmiség és fiatal tehetséges munkaerő erős elvándorlása jellemzi), a bevonási mechanizmusok nem működnek. E helyeken jellemzően egy-egy domináns helyi munkáltató nagy összegű adója jelent forrásokat a helyi fejlesztésekre, de ennek biztos volta és a helyi közösségtől való függetlensége nem teszi szükségessé a lakosság bevonását, így a fejlesztések sokszor pazarlóak, kigondolatlanok vagy egyenesen szükségtelenek.

Mindezekkel együtt a megvizsgált esetekből az a minta rajzolódik ki, hogy a település hosszútávú sikerességének feltétele a jól működő helyi közösség és kiterjedt erős kapcsolati háló. Rövidebb távon egyéni erőfeszítések, szerencsés befektetések vagy bizonyos kiemelt csoportokra támaszkodás működőképesé, gyakran akár sikeressé is tehetnek bizonyos helyeket, de ez meglehetősen ingatag.

Összességében megállapítható, hogy magasabb fokú bevonást megvalósító települések sikerebbek, sikerebben működnek. A sikeresség részint a fentiekben leírt kritériumok mellett jellemezhető, de a sikeres működés, a közszolgáltatások és a fejlesztési programok a lakosság sikeres, állandó vagy programszerű bevonásával való megvalósítása éppen a település sikerének egyik fontos vonása.

11.2.2 Összetartó közösségek és inkluzív működés

Jobbára igazolódott az összetartó közösségek jelenlétével foglalkozó kutatási hipotézisünk, amely szerint ez dichotóm választ vált ki a helyi vezetésből: vagy bevonja, vagy kizárja őket (lásd 4.1 fejezet). Részint általánosságban is igaz, hogy a lakosság erősebb csoportjainak bevonása nem mindig éri el a kívánt hatást (lásd még 16.1 fejezet), azonban az megállapítható, hogy ilyen jellegű csoportokkal foglalkoznia kell a helyi vezetésnek, ignorálni csak abban az esetben képes a helyzetet, ha vagy egyáltalán nincsen ráutalva a lakosságra legitimációja szempontjából (lásd 9.2 fejezet) és így passzivitást tud részükről elérni, vagy figyelmen kívül tudja hagyni igényeiket. Továbbá a helyi vezetés legitimációját tekintve támaszkodhat egy csoportra valamely más jelentős csoporttal szemben: ez részben megtalálható a szegregált, vagy csak jól megkülönböztethető és definiálható csoportokat tartalmazó településeken, de gyakran előfordul olyan agglomerációs, vagy gyorsan átalakuló településeken, ahol a beköltözők jelentős mértékben eltérő csoportjai nem tudják dominálni a helyi közösséget, de a hagyományos közösség sem annyira erős immár, hogy teljesen dominálja a korábbiakhoz hasonlóan a települést (lásd 10.4 fejezet). Természetesen ez nem szükségszerűen vezet éles szembenálláshoz, más tényezők is módosíthatják a képet.

Utoljára pedig előfordul a vizsgált települések között olyan, ahol egy-egy összetartó közösség a passzív többséggel szemben tudja a helyi ügyeket meghatározni – minél atomizáltabb egy település társadalmi, minél passzívvabbak a lakói, annál inkább lehetséges ez. Előfordulhat az is, hogy a csendes többség nevében egy-egy összetartó közösséggel szemben határozza meg egy vezetés a legitimitását, ami viszont személyében erős polgármestert is igényel. Sokkal gyakoribb, hogy egy erős közösségre támaszkodó vezetés dominálja a közösséget, ami furcsa hatalmi konstellációkhoz is vezethet (lásd ezen alfejezet elején). Széttartó helyi társadalom, szétesett közösség esetében előfordul, hogy akár nagyobb, tízezres településeket is pár tucatnyi főből álló közösség képes stabilan irányítani (például lásd 10.4.1 fejezet).

11.3 Összefüggés sikeresség és inkluzív működés között az országos települési mintán

Az előző pontokban leírt módon nem tudjuk vizsgálni a magyarországi települések túlnyomó részét, hiszen nem állnak rendelkezésünkre azok a lehetőségek, hogy minden települést ily módon vizsgáljunk. A település általános sikerességének és a bevonás sikerességének mérésére ezért a KSH és az online főlvevett önkormányzati kérdőív adatait használjuk.

A települések sikerességének mérésére nagyon változatos és sokszor komplex mutatókat dolgoztak ki különböző kutatók és intézmények. A nagyobb fokú komplexitás jobban figyelembe tudja venni a sikeresség változatos tényezőit és összetettségét, azonban a tényezők beszámításának módja szubjektív, illetve az adatok megszerzésének korlátai pedig bizonytalanná teszik az ilyen mutatókat. Ezért olyan módszert választottunk, amely könnyen hozzáférhető adatokból, a szakirodalommal⁶³ összhangban egyszerűen, minél kevesebb súlyozással méri a sikerességet.

63. Marshall, 2001.

Sikerességnél két szempontot vettünk így figyelembe. Egyrészt azt állítottuk, hogy az a település sikeres, ahová inkább költöznek az emberek, mintsem elköltöznek, azaz a migrációs egyenlegüket vizsgáltuk.⁶⁴ A lakosság oda költözik, ahol jobb minőségű szolgáltatásokat, vonzóbb körülményeket, munkalehetőségeket talál, továbbá kevésbé költözik el onnan, ahol jó közösség van. Másrészt azt állítottuk, hogy az a település sikeres, ahol az adózók több jövedelmet termelnek meg.⁶⁵ A települések sikerességét a fentiekben leírtakkal összhangban nem egy adott pillanatban a fenti mutatók menti hierarchiában való pozíciójukkal mértük, hanem a pozíciójuk megváltozásával két időpont között (a kutatás időpontjában a kutatási vizsgálati fókusz és rendelkezésre álló adatok miatt személyi jövedelemadó szempontjából 2011 és 2015 között, migráció szempontjából 2011 és 2016 között), mivel célunk az önkormányzat tevékenysége és a település helyzetének változása közötti összefüggés kimutatása volt bizonyos szempontok alapján.

A fenti módon képzett mutatók azonban csak két-két, esetleges pillanatfelvétellel támaszkodnak a sikeresség megítélésükre, így előfordulhat, hogy egy évvel korábbi, vagy későbbi év kiválasztása még a nagyobb települések esetében is jelentősen más képet adna. A hosszabb távú trendek vizsgálata részint jelentősen bonyolítaná azonban a modellünket és a számításokat, részint úgy véljük, hogy a vizsgált esetek nagy száma a fentiekben előforduló torzításokat kevésbé befolyásolja, így a megállapításaink érvényességét és megbízhatóságát nem érinti.

Mind a migrációs egyenleg változása, mind az egy adózóra jutó jövedelem változása esetében három-három egyforma nagyságú csoportba osztottuk a településeket, majd a két dimenzió mentén előálló kilenc lehetséges csoportot ötté vontuk össze. Ez alapján sikeresség tekintetében ötös értékűnek azt a települést neveztük, amelyik mindkét mutató alapján a legfelső harmadba tartozott, négyesnek azt, amelyiknél az egyikben a felső, a másikban a középső harmadba, hármasknak azt, ahol vagy mindkét mutató alapján a középső harmadba, vagy az egyikben a felsőbe és a másikba az alsóba tartozik, és így tovább.

A települések közül az 1000 főnél kisebbeket ki kellett vennünk a mintából, hiszen ezeken a helyeken két-három nagyobb létszámú család ki- és betelepülése kiugró mértékben megváltoztathatja mind a migrációs képet, mind a jövedelmek változását, nem adva ezáltal megbízható képet a változásról. Mivel különböző időpontokban vizsgáltuk a településeket, így a lehető legkésőbbi időpontban, azaz 2016-ban kapott népességszám alapján vettük ki a legfeljebb 1000 fős településeket.

A legfeljebb 1000 fős települések mintából kivétele a magyarországi önkormányzatok nagyon jelentős részét érinti, így az ő vizsgálatuk esetében az esettanulmányokra és egyéb interjúkra támaszkodhatunk.

A fentiekben bemutatott mutató érvényességének természetesen számtalan korlátja van. Részben nem veszi figyelembe az állapotot, csak a változást. Azaz egy nagyon kedvező helyzetben lévő településnek kevesebb tere van az előrelépésre, például mert népességét tekintve „betelt”, a lakosok jövedelme magas szintről indul. Másrészt bizonyos határmenti településeken, elsősorban a nyugati országrészben a NAV részére megküldött adatok nem jól jelzik a népesség anyagi helyzetét, mivel a lakók jelentős része külföldön szerzi jövedelmét és ott is adózik, miközben hazánkban él.

Mindezen megszorításokkal együtt úgy véljük, a fent vázolt mutató jól jelzi a települések sikerességét a helyzetük változtatásában, amelyben az önkormányzatok tevékenysége, mint a kutatásunk egyik súlyponti kérdése, fontos szerepet játszik.

A számításokat elvégeztük a települések tehetősége kapcsán is, három-három egyforma nagyságú csoportra osztva a legfeljebb 1000 fő lakosságú és az ennél nagyobb településeket az eredmények összevethetősége végett. E célra az 2015-ös egy adózóra jutó teljes bevallott jövedelmet használtuk.

64. Az adott évben állandó és ideiglenes oda- és elvándorlások különbségét az adott évi lakosságszáma vetítve.

65. Az adott évben a település lakói által bevallott eljjes SZJA alapot az adott évi adózók számára vetítve.

		Települések tehetősége			Összesen
		Legkevésbé tehetős	Közepesen tehetős	Tehetős	
Település sikeressége	Sikertelen	71.3%	22.2%	6.6%	167
	Aránylag sikertelen	46.3%	36.2%	17.5%	315
	Közepesen sikeres	33.5%	32.3%	34.2%	474
	Aránylag sikeres	13.8%	37.9%	48.3%	319
	Sikeres	7.3%	33.3%	59.4%	165
Összesen		33.3%	33.3%	33.3%	1440

11.2. táblázat – Települések sikeressége és lakóik tehetősége az 1000 főt meghaladó települések esetében (Forrás: BM)

Az ezernél több lakossal rendelkező települések esetében összefüggés tapasztalható a település sikeressége és lakosságuk tehetősége között (11.2. táblázat).⁶⁶ Jól látható, hogy a sikertelenül alkalmazkodó települések nagy többsége a legkevésbé tehetősek közé tartozik, viszont a sikeresek csak kicsiny része legkevésbé tehető; azonban az aránylag sikeresnek és az aránylag legsikeresebbnek osztályozott települések között nagy számban található közepesen tehetősek is.

11.3.1 Települési honlapok nyitottsága, sikeresség és tehetőség 1000 főnél népesebb településeken

A Belügyminisztérium minden települési önkormányzat honlapját értékelte különböző szempontok szerint, amelyből a honlap lakosság felé nyitottságára mutató változó⁶⁷ alapján öt kategóriába osztottuk a településeket. Az így kapott megoszlást összevetettük a települések fent bemutatott sikerességének és tehetőségének mutatóival. A különböző adathiányok miatt az 1440 darab 1000 fős lakosnál nagyobb település közül 1203-ra tudtuk a számításokat elvégezni.

		Honlap inkluzív nyitottsága					Összesen, település
		Nem nyitott	Alig nyitott	Közepesen nyitott	Megfelelően nyitott	Maximálisan nyitott	
Település sikeressége	Sikertelen	28.7%	26.4%	11.6%	22.5%	10.9%	129
	Aránylag sikertelen	24.0%	16.0%	20.5%	22.4%	17.1%	263
	Közepesen sikeres	20.0%	18.7%	16.9%	23.6%	20.8%	390
	Aránylag sikeres	18.0%	17.6%	18.7%	23.4%	22.3%	278
	Sikeres	14.7%	25.2%	15.4%	23.1%	21.7%	143
Összesen		20.7%	19.5%	17.4%	23.1%	19.4%	1203

11.3. táblázat – A település mért sikeressége és a település honlapjának inkluzív nyitottsága (Forrás: BM)

A települések sikeressége és a honlapjuk inkluzív nyitottsága között statisztikailag szignifikáns összefüggést tapasztaltunk,⁶⁸ amely összetett képet mutat (11.3. táblázat). Az adatokból megállapítható, hogy legkevésbé inkluzív nyitottságú honlapokat jóval nagyobb arányban üzemeltetnek kevésbé sikeres települések. A megfelelően nyitottnak osztályozott honlapok megoszlásában nem figyelhető meg összefüggés a település mért sikerességével. Inkluzivitás iránt alig nyitott honlapokat kiemelkedő arányban üzemeltetnek sikertelen és teljesen sikeres települések önkormányzatai – míg mások kevesebb arányban vannak jelen. A maximálisan nyitott honlapok üzemeltetői között csupán a sikertelennek kategorizált önkormányzatok lógnak erősebben ki. A maximálisan sikeresek között egy jelentős rész, mintegy negyedük, alig nyitott honlapokkal rendelkezik – ilyen magas arány csak a teljesen sikertelen önkormányzatok között található. Összességében az állapítható meg, hogy a sikertelenebb önkormányzatok

66. Khí négyzet szignifikanciájának értéke 0,000.

67. A honlap átláthatósága, frissítési gyakorisága, „Közérdekű adatok” menüpont megléte, testületi jegyzőkönyvek hozzáférhetősége, polgármester fogadóórájának megtalálhatósága és a visszajelzések lehetősége; amelyek között a honlap átláthatósága, frissítési gyakorisága és a jegyzőkönyvek hozzáférhetősége volt kiemelt.

68. Khí négyzet szignifikanciájának értéke 0,024.

honlapjai rosszul teljesítenek e téren, a közepesen sikeresek esetében mindenfajta honlappal találkozhatunk, az aránylag sikeresek inkább inkluzív honlapokat üzemeltetnek, míg a maximálisan sikeresek között szélsőséges megközelítésekre is bukkantunk.

		Honlap inkluzív nyitottsága					Összesen, település
		Nem nyitott	Alig nyitott	Közepesen nyitott	Megfelelően nyitott	Maximálisan nyitott	
Település tehetősége	Legkevésbé tehetős	36.8%	20.3%	13.9%	15.7%	13.3%	375
	Közepesen tehetős	12.8%	19.4%	16.7%	28.6%	22.5%	413
	Tehetős	14.0%	18.8%	21.2%	24.3%	21.7%	415
Összesen		20.7%	19.5%	17.4%	23.1%	19.4%	1203

11.4. táblázat – A település tehetősége és a település honlapjának inkluzív nyitottsága (Forrás: BM)

Sokkal jobban kibontakozó összefüggés figyelhető meg a települések lakosságának tehetősége és a települési honlapok lakosság felé nyitottsága között (11.4. táblázat).⁶⁹ A legkevésbé tehetős lakosságú települések honlapjai jellemzően kevésbé nyitottak. Érdekesen alakul azonban az összefüggés a közepesen és erősen tehetősek esetében. A közepesen tehetősek jellemzően nyitottabb honlapokat üzemeltetnek, mint a sikeresek. Úgy tűnik, a tehetős települések egy része kevésbé érzi a késztetést a lakosságot inkluzivitás terén jobban elérő honlap üzemeltetésére, mintsem a náluk kevésbé tehetősek.

A két táblázat alapján megállapítható, hogy a sikertelenebb, illetve kevésbé tehetős települések nagyobb arányban üzemeltetnek kevesebb inkluzivitást mutató honlapot, míg a sikeresség és tehetőség terén magasabb szinten található települések inkább fektetnek erre hangsúlyt. Jelen elemzés keretein túlmenően a szükséges háromdimenziós vizsgálat, azonban a külön-külön vizsgált összefüggésekből megállapítható, hogy a sikeres, illetve tehetős települések kettős arcot mutatnak: a sikeresek egy jelentős része alig fektet hangsúlyt a honlapjuk inkluzív működtetésére, továbbá a leginkább tehetős települések a náluk egy szinttel kevésbé tehetősekhez képest kevésbé helyeznek erre hangsúlyt. Azaz úgy tűnik, a legtehetősebbek és a legsikeresebbek nem érzik a késztetést a lakosság magasabb szintű bevonására, míg a hozzájuk képest kissé kevésbé tehetősek, illetve sikeresek erre nagyobb figyelmet fordítanak.

11.3.2 Települések bevallott inkluzivitása, sikeresség és tehetőség 1000 főnél népesebb településeken

A minden településnek önbevallás jelleggel központilag kiküldött online kérdőív (lásd 6.2.2 fejezet) lehetőséget adott a kitöltő önkormányzatok attitűdjeinek lemérésére. A települések sikeressége, illetve lakóinak tehetősége mentén három változót (az önkormányzat honlapján meglévő visszajelzési felület meglétét, a közösségi oldalon beérkező visszajelzések figyelembevételét, ide érkező hozzászólások figyelembe vehetőségét, és az érintett lakossági csoportok bevonását a helyi jogszabályok megalkotásának folyamatába) a célból, hogy lássuk, ezen attitűdök szerepet játszanak-e a jó teljesítményben.

		Település sikeressége					Összesen
		Sikertelen	Aránylag sikertelen	Közepesen sikeres	Aránylag sikeres	Sikeres	
Az önkormányzat honlapján lakossági panaszok / észrevételek fogadására szolgáló felület	Van	16,6%	27,6%	22,4%	27,6%	18,0%	23,6%
	Nincs	83,2%	72,4%	77,6%	72,4%	82,0%	76,4%
Összesen, település		119	246	380	254	133	1132

11.5. táblázat – Visszacsatolás a honlapon és sikeresség (Forrás: BM)

69. Khí négyzet szignifikanciájának értéke 0,000.

A lakosság részére önkormányzati honlapon történő visszacsatolási lehetőség (11.5. táblázat) statisztikailag összefügg a sikerességgel,⁷⁰ amely összetett képet ad. Az adatokból az látszik, hogy a sikertelen települések önkormányzatai kevésbé működtetnek visszacsatolási lehetőségeket a honlapokon, mint az aránylag sikeresek, de a sikeresek viszont valamivel kevésbé: egyértelmű irány és kijelentés nem fogalmazható meg.

		Települések tehetősége			Összesen
		Legkevésbé tehetős	Közepesen tehetős	Tehetős	
Az önkormányzat honlapján lakossági panaszok / észrevételek fogadására szolgáló felület	Van	18,8%	25,1%	26,5%	23,6%
	Nincs	81,3%	74,9%	73,5%	76,4%
Összesen, település		352	387	393	1132

11.6. táblázat – *Visszacsatolás a honlapon és tehetőség (Forrás: BM)*

Ellenben a lakosság részére önkormányzati honlapon történő visszacsatolási lehetőség, statisztikailag szintén összefüggésben a település tehetőségével,⁷¹ már kissé egyértelműbb irányt mutat (11.6. táblázat). A kevésbé tehetős települések inkább nem, a tehetősebbek némileg inkább működtetnek ilyen mechanizmusokat, de a különbség valójában nem túl nagy, azaz nem jelenthető ki, hogy ez meghatározó lenne.

		Település sikeressége					Összesen
		Sikertelen	Aránylag sikertelen	Közepesen sikeres	Aránylag sikeres	Sikeres	
A közösségi oldalakon érkező állampolgári visszajelzések figyelembe vétele	Igen	92,7%	96,2%	89,1%	96,6%	86,9%	92,6%
	Nem	7,3%	3,8%	10,9%	3,4%	13,1%	7,4%
Összesen, település		82	159	229	179	84	733

11.7. táblázat – *Az online érkező visszajelzések figyelembevétele és sikeresség (Forrás: BM)*

A települések sikeressége és az, hogy figyelembe veszik-e a közösségi oldalakon érkező állampolgári jelzéseket, kéréseket, megjegyzéseket, statisztikai értelemben összefügg,⁷² de az összefüggés eléggé összetett és nem jelenthető ki ez alapján, hogy a sikeresebb / sikertelenebb települések inkább valamelyik gyakorlatot képviselik (11.7. táblázat). A kibontakozó kép szerint a nagyon és a közepesen sikeres települések kevésbé veszik figyelembe e csatornákon érkező visszajelzéseket, míg az aránylag sikertelenebb és sikeresség terén jól, de nem a legjobban teljesítők inkább figyelembe veszik.

		Települések tehetősége			Összesen
		Legkevésbé tehetős	Közepesen tehetős	Tehetős	
A közösségi oldalakon érkező állampolgári visszajelzések figyelembe vétele	Igen	93,4%	92,4%	92,3%	92,6%
	Nem	6,6%	7,6%	7,7%	7,4%
Összesen, település		198	262	273	733

11.8. táblázat – *Az online érkező visszajelzések figyelembevétele és tehetőség (Forrás: BM)*

70. Khí négyzet szignifikanciájának értéke 0,039.

71. Khí négyzet szignifikanciájának értéke 0,033.

72. Khí négyzet szignifikanciájának értéke 0,004.

Viszont nincsen összefüggés a települések tehetősége és a fenti módon beérkező lakossági vélemények kezelése között (11.8. táblázat).⁷³ Azaz **nem függ a település lakosságának anyagi tehetőségétől**, hogy mennyire működteti az önkormányzat e csatornákat az 1000 főnél nagyobb településeken.

		Település sikeressége					Összesen
		Sikertelen	Aránylag sikertelen	Közepesen sikeres	Aránylag sikeres	Sikeres	
Vannak önkormányzat közösségi webhelyeire figyelembe vehető hozzászólások	Inkább nem	49,4%	50,0%	48,6%	52,5%	51,9%	50,4%
	Inkább igen	50,6%	50,0%	51,4%	47,5%	48,1%	49,6%
Összesen, település		77	148	214	179	81	699

11.9. táblázat – Az online érkező visszajelzések használhatósága és a település sikeressége (Forrás: BM)

Az online fórumokra érkező visszajelzések használhatósága tekintetében sincsen megfigyelhető különbség a különböző sikerességű települések között (11.9. táblázat).⁷⁴ Azaz a visszajelzések használhatónak vagy használhatatlannak ítéltése nem különbözteti meg a sikerességben más-más helyzetet betöltő településeket.

		Települések tehetősége			Összesen
		Legkevésbé tehetős	Közepesen tehetős	Tehetős	
Vannak önkormányzat közösségi webhelyeire figyelembe vehető hozzászólások	Inkább nem	54,5%	51,0%	46,7%	50,4%
	Inkább igen	45,5%	49,0%	53,3%	49,6%
Összesen, település		191	247	261	699

11.10. táblázat – Az online érkező visszajelzések használhatósága és a település tehetősége (Forrás: BM)

A települések lakóinak átlagos anyagi helyzete sem különbözteti meg az önkormányzatokat abban, hogy azt érzik-e, általánosságban érkeznek figyelembe vehető hozzászólások (11.10. táblázat).⁷⁵

		Település sikeressége					Összesen
		Sikertelen	Aránylag sikertelen	Közepesen sikeres	Aránylag sikeres	Sikeres	
Az érintett lakossági csoportok bevonása a helyi jogszabályok megalkotásának folyamatába	Inkább nem	59,0%	58,3%	59,1%	56,7%	48,9%	57,2%
	Inkább igen	41,0%	41,7%	40,9%	43,3%	51,1%	42,8%
Összesen, település		122	252	396	261	141	1172

11.11. táblázat – Érintett lakossági csoportok bevonása és sikeresség (Forrás: BM)

Az 1000 lakost meghaladó lélekszámú sikeresebb településeken nem jellemzőbb, hogy jobban bevonják a helyi jogszabályok megalkotásába az érintett lakossági csoportokat (11.11. táblázat), a két változó között statisztikailag igazolható összefüggés nem áll fenn.⁷⁶

73. Khí négyzet szignifikanciájának értéke 0,88.

74. Khí négyzet szignifikanciájának értéke 0,709

75. Khí négyzet szignifikanciájának értéke 0,261

76. Khí négyzet szignifikanciájának értéke 0,305

		Települések tehetősége			Összesen
		Legkevésbé tehetős	Közepesen tehetős	Tehetős	
Az érintett lakossági csoportok bevonása a helyi jogszabályok megalkotásának folyamatába	Inkább nem	62,6%	58,6%	50,7%	57,2%
	Inkább igen	37,4%	41,4%	49,3%	42,8%
Összesen, település		372	396	404	1172

11.12. táblázat – *Érintett lakossági csoportok bevonása és tehetőség (Forrás: BM)*

Azonban a tehetősebb 1000 főt meghaladó lakosságú településeken összefüggés igazolható a tehetősebb lakosságú települések és az érintett lakossági csoportoknak a jogszabályok megalkotásának folyamatába való bevonása között (11.12. táblázat), azonban az összefüggés nem nevezhető erősnek.⁷⁷ Azaz a tehetősebb lakosság esetében némileg jobban bevonják az önkormányzatok az érintetteket, mint a kevésbé tehetős lakosság esetében.

11.3.3 Nyitottság, sikeresség és tehetőség legfeljebb 1000 fős településeken

A kisebb településeken, elsősorban az ezer főnél kisebb községekben a formális struktúrák helyét az interperszonális kapcsolatok veszik át. Már nagyjából az 5000 fős nagyság alatt megfigyelhető, hogy gyakorlatilag mindenki ismer mindenkit, a kisebb településeken ezen túl a lakók napi szintű interakcióban is vannak. Így a vezetésben elsődleges fontosságú a személyes viszony és a kapcsolat, ami nem igényli a honlap inkluzív működésének felállítását és egyéb más szervezett események szervezését. A visszajelzések, a közösség tagjai által megfogalmazott elvárások és kezdeményezések begyűjtésének helye a gyakran spontán formában az utcán, a boltban vagy egyéb más helyszínen létrejövő személyes találkozás. A nagyobb településeken is fontos véleményvezérek és visszajelzés-begyűjtők szerepe itt is kulcsfontosságú, és a vezetés rajtuk keresztül is képes a lakossági véleményeket becsatornázni, de emellett minden lakosra kiterjedhet ez a mechanizmus. Gyakori, hogy a település vezetője valamilyen rendszerességgel, általában hetente, végigjárja a falut és az utcán találkozáva a helyiekkel hallgatja meg véleményüket. Más faluban valamilyen közösségi találkozóhely, például kocsmá vagy bolt tölt be hasonló funkciót. A falunapok, a futballmérkőzések és egyéb események jelentette alkalmak itt is a visszacsatolás és a vélemények begyűjtésének helyszínei, azonban eltérően a nagyobb településektől, a lakók általában mernek közvetlenül a vezetőhöz fordulni.

A kisebb települések társadalmi összetétele már a nagyságuknál fogva is homogénebb, így kevesebb eséllyel alakul ki társadalmi szakadék a vezetés és a lakosság egyes nagyobb csoportjai között, ami a magasabb fokú kohézióban is megjelenik.

Külön csoportot képeznek e téren a 10.6 fejezetben is tárgyalt kettős társadalmú üdülőtelepülések. Ezek jó része látszólag kistelepülés, ami a regisztrált lakók számát tekintve megállja a helyét, azonban az év jelentős részében az állandóan ott tartózkodóktól sok jellemzőben jelentősen eltérő népesség jelenik meg és él együtt a helyi közösséggel, velük valamilyen kapcsolatot fenntartva, a csúcspontban akár kisvárosnyi népességgel. Ezeket a településeket a jelen elemzés szempontjából nem tekinthetjük valódi kistelepülésnek: számos egyedi tulajdonságuk van, amelyeknek elemzése túlmutatna e kutatás keretein (Kabai, 2016).

A kisebb települések nagy gondja a helyi képzett lakók elvándorlása, ami nemcsak a helyi közösség tudás- és készségbázisának hanyatlását jelenti, hanem jelentős bevételt is kivon a helyi gazdaságból. Számos helyen a felsőfokú végzettséget megkövetelő munkákra más településről, elsősorban valamely környéki városból járnak ki, akik így nem válnak a helyi közösség tagjaivá. Mindemellett a helyi értelmiség hiánya a képviselőtestület és a polgármester pozíciók lehetséges betöltésében is negatív következményekkel jár.

77. Khí négyzet szignifikanciájának értéke 0,003.

KUTATÁSI JELENTÉS

KUTATÁS II.

- **12. ONLINE ESZKÖZÖK ÉS BEVONÁS
JELLEMZŐI AZ ESETTANULMÁNYOK
ALAPJÁN**

12. ONLINE ESZKÖZÖK ÉS BEVONÁS JELLEMZŐI AZ ESETTANULMÁNYOK ALAPJÁN

Napjainkban egyre fontosabbá kezd válni az önkormányzati kommunikáció a magyarországi települések életében is. Kutatásunkban alapvetően az 58 helyszínen számos interjút feldolgozó esettanulmányokra alapozva mélységeiben, az egyes szereplők survey-jel nehezen feltárható motivációit és szempontjait figyelembe véve vizsgáljuk meg ezen eszközök lakosság bevonásával kapcsolatos használatát.

A kommunikáció önkormányzati tevékenységgel kapcsolatban ma sokat hangoztatott jelző a hatékonyság, ami határozott elvárásként jelenik meg minden települési vezető esetében. Ha azonban meg szeretnénk határozni a hatékony önkormányzati kommunikáció fogalmát, akkor igen nehéz helyzetben vagyunk. Egyfajta megközelítés szerint az önkormányzatok egyik fő feladata az adott településen élő polgárok mindennapjainak könnyebbé tétele, az önkormányzati kommunikáció hatékonysága pedig ebben a kontextusban annál nagyobb, minél szélesebb körben sikerül az önkormányzati célokat összeegyeztetni a helyi lakosok saját törekvéseivel. Ennek a kölcsönösen pozitív állapotnak a megvalósításában kiemelt szerepet kapnak az egyes online kommunikációs csatornák. Az önkormányzat online kommunikációjának célja lehet például a lakosok tájékoztatása az önkormányzat törekvéseiről, intézkedéseiről, céljairól, illetve a település hosszabb távú fejlesztési elképzeléseiről. Cél lehet továbbá a város-lakók ötleteinek, véleményeinek fogadása, azok rendszeres értékelése, és ezáltal a lakosok bevonása az önkormányzati munkába. Az önkormányzat online kommunikációja során ezért több hatékonyan alkalmazható médiával kapcsolatos kommunikációs eszközt különböztethetünk meg.

Médiával kapcsolatos kommunikációs eszközök:

- sajtótájékoztató,
- sajtóközlemények kiadása,
- újságírói megkeresések,
- helyi elektronikus sajtó,
- Egyéb elektronikus (online) eszközök: internetes honlap, email, TV, CD, DVD, Facebook oldal, Twitter, YouTube stb.

A települések imént felsorolt kommunikációs lehetőségei az önkormányzat munkájának nyilvánosságát és az információáramlás biztosítását segítik elő. Különösen fontos azonban feltenni azt a kérdést, hogy a lakosok bevonásának digitális megközelítése ésszerű, gyakorlati és hatékony eszköz-e egyáltalán egy adott környezetben. Lehetnek olyan helyzetek ugyanis, amelyek a digitális és a nem digitális módszerek együttes alkalmazását követelik meg tőlünk, vagy esetenként megfelelőbb lehet a nem digitális interakciós módszerek alkalmazása, különösen olyan környezetekben, ahol a technológiai infrastruktúra és az IKT-tudástőke gyenge, és ahol a lakosok digitális felszereltségének hiánya pont kizárná azokat a személyeket, akiken segíteni szeretnénk. Munkánkban azt szeretnénk bemutatni, hogy az általunk kiválasztott települések milyen online eszközöket és technikákat használnak mindennapjaikban a helyi lakosok bevonását illetően.

12.1 Facebook

Az esettanulmányokból levont tapasztalatok azt mutatják, hogy a Facebook a leginkább használt eszköz az önkormányzatok kétoldalú online kommunikációjában. A nagyobb önkormányzatok és polgármestereik, politikusaik elsősorban a Facebook közösségi portálon keresztül tájékoztatják a lakosokat, sőt gyakoriak a településenként vagy településrészenként szervezett Facebook-csoportok is. Emellett természetesen a különböző érdeklődésű, társadalmi helyzetű, politikai beállítottságú csoportok szintén saját Facebook-csoportot hozhatnak létre. Ezek a csoportok hatékony felületek lehetnek arra, hogy a lakosok megbeszéljék az ügyes-bajos hétköznapi, a közösség egy részét, illetve egészét érintő témákat. Ezekben a közösségi média által létrehozott közösségekben vagy az önkormányzat (egyoldalúan) kommunikál a lakossággal, vagy csak a lakosok kommunikálnak egymással. Előfordul azonban, hogy a lakosság Facebookon keresheti fel a képviselőit, a polgármesterét vagy a hivatal egyes dolgozóit, de a konfliktusok eskalálódása miatt ettől sokszor tartanak az önkormányzatok, így a Facebook-oldalukon, honlapjukon nem engedélyezik a hozzászólások írását. Ma azt lehet mondani, hogy hozzátétőlegesen minden településnek van valamilyen közösségi média felületen létrehozott internetes oldala, annak ellenére is, hogy az esettanulmányokhoz végzett interjúk alapján sok önkormányzati vezető ellenzi az online kommunikációt, tájékoztatást, mert úgy gondolják, ezeken a felületeken a lakosokat nem lehet moderálni. Ezek az önkormányzatok – bár Facebook oldaluk megtalálható az interneten – amennyire csak lehet, elkerülik az online véleményformálás lehetőségét. Félnek, hogy konfliktusok eskalálódnak azért, mert a hozzászólók név – és ezáltal felelősség – nélkül kommentelhetnek. Egy ilyen vita kibontakozása pedig legitimációs kockázatot jelenthet a hatalmon lévő vezetésnek.

Egy-egy hangosabb véleményvezér hatására ugyanis torz kép alakulhat ki mind a lakosságban, mind a döntéshozókban a lakosság általános álláspontjáról. Ezt a lehetőséget kihasználva természetesen az aktuális települési vezető ellenlábasai a saját érdekük szerint formálhatják a helyi lakosok véleményét, amennyiben létrehozhatnak egy saját maguk által szerkesztett Facebook csoportot, és kimondottan a helyi, valamint a szűkebb térségeket érintő problémák és megoldások megvitatását tűzik ki célul. Ezekben a csoportokban elsősorban negatív kritikák érkeznek a településvezetés irányába, azonban lehetősége nyílik az önkormányzati dolgozóknak is látogatni az oldalt a lakossági vélemények megismerésének céljából.

Emellett néhány az online bevonással szemben bizonytalan önkormányzatoknak is van Facebook oldala, amely általános hírek és információk megosztására (orvosi ügyelet, közétkeztetés, pályázati lehetőség stb.) szolgál inkább, továbbá hatékony felület arra, hogy a lakosok megbeszéljék a mindennapi problémáikat, az egyes nagyobb horderejű helyi témákat. Itt az oldalak szerkesztői jól meggondolják, mit tesznek közzé a település közösségi oldalán, hiszen igyekeznek elkerülni a – főleg politikai szempontból – megosztó tartalmak közzétételét. Ezzel ellentétben vannak olyan települési önkormányzatok is, amelyek polgármestereinek Facebook profilja nagyon népszerű, mivel a lakosokkal aktív párbeszédet tart fenn (a bejegyzései alatt). Sőt egyes polgármesterek a személyes fogadóórájuk mellett Facebookon is tartanak fogadóórát, ami általában nagyon népszerű a lakosok körében, alkalmanként 10–15 kérdés, kérdés is kifejtésre kerül. Általában kéthavonta tartanak ilyen jellegű online fogadóórát, ahol a kérdéseket rögtön, spontán módon válaszolják meg a helyi jegyző hathatós segítségével. A beérkező kérdések és megkeresések leginkább a közterülettel, bérlakásokkal, esetleg szociális ügyekkel kapcsolatosak. Ezenfelül ezeken a településeken a lakosok egy erre a célra kijelölt Facebook csoportban is megosztják általában egymással a kérdéseiket, javaslataikat, problémáikat, ekkor a megválaszolt kérdéseket és aktuális híreket az önkormányzat napi szinten közzé is teszi a saját közösségi oldalán. Ha társadalmi egyeztetés, véleményfeltárás történik – például a rendezési terv módosításával kapcsolatosan –, akkor arra is felhívják a figyelmet a közösségi oldalon.

Ezek az oldalak az egyes témákban gyakoriak a szavazások, illetve kérdőívek is, amelyekre sok esetben igazolásként hivatkozhatnak az önkormányzatok, pedig a reprezentativitás problémája itt fokozottan érvényesül. Továbbá a település honlapján közzétett egyeztetési dokumentációk pontos elérési útjai leírva és belinkelve megtalálhatóak a közösségi oldal egyes posztjaiban. Sok esetben a mindenki által ismert helyi TV-nek is van saját Facebook oldala és YouTube csatornája, sőt több alkalommal is találkoztunk olyan polgármesterrel, aki napi rendszerességgel posztol a saját, személyes oldalára. Ez az önkormányzati és/vagy polgármesteri tevékenység kiemelt figyelmet kap a fővárosi kerületek esetében is, ahol a tájékoztatást és olykor az igényfelmérést is a hivatalos közösségi médiák felületén végzik az önkormányzatok. Minden kerületi önkormányzatnak van ugyanis hivatalos Facebook oldala, ahol be tudnak számolni az egyes eseményekről, rendezvényekről, illetve a kerület kulturális életének legfontosabb eseményeiről. Hasonlóképpen a kerületek szinte összes közigazgatási intézményének van saját Facebook oldala, amelyeken rengeteg aktualitással találkozhat a látogató. A legfrissebb hírek és a közelgő események közzélése mellett fontos, hogy az online kommunikációban kölcsönös párbeszéd is kialakul gyakran a kerületi polgármesterek, illetve a kerületi képviselők és a helyi lakosok között. A naponta frissülő Facebook oldalairól sokan tájékozódnak, gyakran érkeznek kérdések, hozzászólások is, így a közösségi média segítségével gyors visszacsatolási mechanizmusok tudnak végbemenni. Érdekes gyakorlatként szintén kiemelendő az online fogadóórák bevezetése is a polgármesterek Facebook oldalán, amelyek a lakosok szemszögéből is egyértelműen sikeres és hatékony tevékenységnek minősülnek.

12.2 Települési honlapok

Tapasztalataink szerint a Facebook oldalak mögött a települési honlapok azok, amelyek a második helyen állnak az önkormányzatok online kommunikációjában leginkább használt eszközök rangsorában. Ezek az elektronikus portálok az önkormányzati munka nyilvánosságát és a helyi információk gördülékeny áramlását segítik elő. Ahhoz azonban, hogy a helyi lakosok nagy számban és rendszeresen látogassák a település honlapját, az önkormányzatnak annak folyamatos bővítésére kell törekednie. Ez természetesen jóval több anyagi és időbeli ráfordítást igényel az önkormányzatok részéről, amit sajnos nem minden település tud megengedni magának. Sok esetben mind a Facebook, mind a honlap üzemeltetéséhez bővíteni kell az önkormányzati apparátust, amelynek anyagi vonzatát nem minden önkormányzat tudja kigazdálkodni. A települési honlapon keresztüli bevonás egyik legkomolyabb előnye, hogy gyors, folyamatosan bővülő és interaktív, továbbá a honlapon szereplő adatok és információk visszakereshetőek, nyilvánosak. Hátránya azonban, hogy az internetet nem használó lakosság elérése ezzel a módszerrel lehetetlen. Továbbá, bár sok esetben egy település honlapja nagyon részletes és interaktív, mégis kizárólag egyoldalú kommunikáció folyik rajta, azaz a lakosoknak nincs lehetőségük a témához hozzászólni. Elképzelhető azonban az is, hogy a korábbi működő visszajelzési lehetőséget a honlapon megszüntették a többszöri negatív megjegyzések és az ebből fakadó feszültségek miatt. Az efféle önkormányzatokban arra törekednek, hogy a település honlapja könnyen átlátható, folyamatosan frissített és közérdekű adatokkal, illetve nyilvános stratégiai

és fejlesztési dokumentumokkal jól ellátott legyen. Fontos továbbá, hogy ezeken a honlapokon kitüntetett szerepe van az állandó rendezvénynaptárnak, valamint folyamatosan hirdetik, hogy a képviselőknek, illetve a polgármesterek mikor van fogadóórája, amit általánosságban könnyen hozzáférhető, átlátható és közérthető formában tesznek. Ezekkel a pozitív tulajdonságokkal szemben ugyanakkor a honlap a lakossági bevonást nem segíti elő, tehát – ahogyan már korábban említettük – itt kizárólag a lakosság tájékoztatása, informálása a cél.

A lakossági bevonást nem ösztönző honlapok mellett azonban találkozhatunk olyan internetes oldalakkal is, amelyeken lehetőség nyílik a lakossági gondolatok, vélemények közzétételére is – sőt az önkormányzat ezeken az oldalakon időnként különböző online kérdőíveket is szoktak indítani az aktuális, helyi témákkal kapcsolatban. Az ilyen online űrlapok esetében az önkormányzati dolgozók szeretnék kikérni a helyi lakosok véleményét az egyes fejlesztési ügyekben. Példaként lehetne említeni egy agglomerációs település önkormányzatát, akik a megfelelő településközpont kialakítás végett a több tervező cég által elkészített tanulmányterveket feltöltötték a települési honlapra, ahol megtekinteni és véleményezni is lehetett őket. Ezután pedig egy kérdőív segítségével szavazásra nyitottak felületet arra vonatkozóan, hogy melyik tervet valósítsa meg a kivitelező cég. Ezeknek az online kérdőíveknek az eredményei azonban általában csak minimális kitöltési arányt szoktak elérni, így reprezentatívnak nem lehet őket tartani. Van továbbá olyan önkormányzati weblap is, amelyen keresztül virtuálisan tud üzenni az oldal látogatója a hivatalnak. Kifejlesztésre került továbbá egy olyan közhasznú bejelentésekre szolgáló felület is az egyik fővárosi kerület honlapján, ahová feltölthetik a helyiek a napi észrevételeiket, véleményeiket. Ez azonban nem kifejezetten hatékony módszer, hiszen a szóban forgó bejelentő felületet sokan csak nehézkesen tudják kezelni. Figyelemre méltó, innovatív gyakorlatnak bizonyult továbbá a települési hírekről, intézmények elérhetőségeiről, közösségi programokról és turisztikai látnivalókról tájékoztató ingyenes mobil applikáció kifejlesztése is, amelynek szolgáltatásai között található egy, a városüzemeltetéssel kapcsolatos szöveges és fényképes bejelentések felforgatását és leegyszerűsítését szolgáló, helymeghatározási alapon működő alkalmazás is.

Az e-mailes kommunikációval kapcsolatban azt tapasztaltuk, hogy bár egyszerű, hatékony és olcsó kommunikációs forma, mégsem jellemző. Kisebb településeken inkább a személyes, informális kommunikáció jellemző, míg nagyobb településeken a rossz válaszadási arányok miatt inkább a hivatalban való kommunikáció.

Fontos továbbá, hogy az online bevonási módszereket az adott önkormányzat offline bevonással párosítsa. Például egy-egy internetes kérdőív és/vagy szavazás mellett érdemes informális módon, személyesen is megkérdezni a lakosok véleményét. Az elektronikus eszközökhöz kapcsolódó nehézségek és kockázatok ellenére e területnek a fejlődése jelentős hatékonyságnövekedést eredményez a lakossági bevonás tekintetében. Nagyon fontos szempont továbbá, hogy a fiatalok bevonása valószínűleg leginkább ezen a módon lehetséges.

12.3 Települések tipológiája az elektronikus eszközök használata alapján

A kutatások alapján különböző elektronikus eszközök használata szerint az alábbi módon tudjuk csoportosítani az általunk kutatott településeket.

12.3.1 Naprakész, tájékoztató honlapok

Az ebbe a csoportba tartozó települések önkormányzatai általában nem alkalmaznak saját Facebook oldalt, inkább a különböző személyes kommunikációs formákat és az igen interaktív, gyakran frissített és naprakész települési honlapot részesítik előnyben a lakosság tájékoztatását illetően. Minden fontos információ megtalálható a honlapjaikon (rendezvények, határidők, pályázati lehetőségek, stratégiai és fejlesztési dokumentumok stb.), azonban mégis kizárólag egyoldalú kommunikáció folyik rajtuk, azaz a lakosoknak nincsen lehetőségük a témához való hozzászóláshoz. Ezek az önkormányzatok az online világban rejlő lehetőségeket nem aknazzák ki teljes mértékben, mivel megrekedtek a tájékoztatás szintjén. Az online térben valós, érdemi párbeszéd nem alakul ki az önkormányzat és a helyi lakosok között.

12.3.2 Se Facebook, se honlap

Az ebbe a csoportba tartozó települések önkormányzatai a lakosság tájékoztatását és bevonást a helyi újságon és a személyes kapcsolatok útján végzik. Az online térben lakossági igényfelmérést, reprezentatív kutatást nem végeznek. A polgármestereknek általában jó kapcsolata van olyan helyi lakosokkal, akik által tájékozódni tudnak a lakosok igényeiről, emellett személyesen és telefonon is elérhetők a település vezetői. A települési honlapon sok esetben egyáltalán nem találkozhatunk naprakész információkkal. Volt olyan település is, ahol a „nincsenek információk!” hibaüzenet jelent meg az oldal felkeresésekor. A településvezetésnek általában nincsen saját oldala, se hírlapja, ezáltal pedig a Facebook szóba se jöhet. Ha azt szeretnénk megtudni, hogy ezek az önkormányzatok

miért nem élnek az elektronikus eszközök adta lehetőségekkel, akkor azzal kell szembesülnünk, hogy egyszerűen nincsen rá igényük. Ezek a települések ugyanis általában kis lélekszámú községek, ahol a személyes kapcsolaton keresztül megvalósul a tájékoztatás és a bevonás. A lakosoknak továbbá nincsenek meg az alapvető infokommunikációs ismereteik ahhoz, hogy hatékonyan használják az online eszközöket, valamint az önkormányzatoknak sincsen meg a megfelelő technikai és személyzeti háttere ahhoz, hogy eredményesen alkalmazzák a 21. század által felkínált infokommunikációs technológiát.

12.3.3 Félelem az elektronikus eszközöktől

Az ebbe a csoportba tartozó települések önkormányzatainak mind a települési honlapjuk, mind a Facebook oldaluk megtalálható az interneten, azonban azokat egyáltalán nem frissítik, ezáltal pedig nem naprakészek. Fogalmazhatunk úgy is, hogy ezek a weboldalak csak az online térben való megjelenés látszatát tartják fenn. Az interjúkból kiderül, hogy e települések vezetői (polgármesterei) ellenzik az online kommunikációt, és az elektronikus eszközök alkalmazását egyértelműen elvetik a tájékoztatásban. Úgy vélik ugyanis, hogy ezeken a fórumokon a lakosokat nem lehet moderálni, ezért amennyire csak lehet, szeretnék elkerülni az online véleményformálás lehetőségét. Továbbá többször is meggondolják azt, hogy mit tesznek közzé a település Facebook vagy weboldalán. Igyekeznek elkerülni a – főleg politikai szempontból – megosztó tartalmak közzétételét, mivel ebben a témában egész egyszerűen nem tudják kezelni a lakossági panaszáradatot. Összességében tehát e települések önkormányzatai kifejezetten tartanak az online eszközökön történő bevonástól és tájékoztatástól, ezért attól teljes mértékben elhatárolódnak.

12.3.4 Teljes online bevonás

Az ebbe a csoportba tartozó települések önkormányzatainak weboldalán lehetőség nyílik a lakossági gondolatok, vélemények közzétételére. Emellett az önkormányzati tulajdonban lévő Facebook oldalak az általános hírek megosztására is szolgálnak, valamint hatékony felületek arra, hogy a lakosok megbeszéljék és tudassák mindennapi problémáikat és elképzeléseiket. A települési weboldalak állandóan frissülnek, nagyon részletesek, sőt a lakosok a saját polgármestereikkel a közösségi média felületein kapcsolatba is kerülhetnek. Az általában negatív hangvételű leveleket, üzeneteket a települések vezetői rendre meg is válaszolják. Ha ezeken a településeken társadalmi egyeztetés, véleményfelmérés történik, akkor azokat az önkormányzatok elsősorban a különböző online felületeken végzik. Természetesen ez magas szakértelmet, idő- és anyagi befektetést igényel, amelyet csak a nagy lélekszámmal rendelkező, illetve gazdag települések képesek előteremteni. Amennyiben a települések weboldalán nincs is konkrét felület a vélemények kinyilvánítására (online fórum, vendégkönyv, chat), attól függetlenül általában mindig elérhető egy-két aktuális online kérdőív és/vagy elérhetőség, amelyek segítségével véleményt tudnak formálni a helyi lakosok. Ezáltal pedig a település vezetői a lakosokkal aktív párbeszédet tudnak fenntartani.

KUTATÁSI JELENTÉS

KUTATÁS II.

- **13. SZEGREGÁCIÓ, SIKERESSÉG
ÉS BEVONÁS**

13. SZEGREGÁCIÓ, SIKERESSÉG ÉS BEVONÁS

A kutatás a különböző társadalmi csoportok bevonását a közösség működése, a település sikeressége szempontjából fontos faktorként tételezi föl (lásd 4.1 alfejezetet). Ezek szerint a hátrányos csoportok bevonása előnyére válik a településnek, illetve a lakosság csoportjainak minél szélesebb körű és magasabb fokú bevonással a helyi szolgáltatások, programok színvonala javul.

A lakossági csoportok bevonásának jellegzetességeit ebben a fejezetben abból a szempontból vizsgáljuk meg, hogy a rendelkezésre álló kutatási adatok alapján található-e a különböző módon szegregált települések esetében részben a település sikerességére, részben a településen tapasztalható bevonási gyakorlatára levonható következtetéseket.

A KSH részletes települési népszámlálási adatok felhasználásával az összes nem budapesti településre elkészítettük a szegregációs tipizálást. A szegregáció mérésére jelen fejezetben a KSH 2011-es adatbázisát használtuk föl. A számlálókörzeti adatok felhasználásával kiszámítottuk az adott településen a magas⁷⁸ és alacsony⁷⁹ státuszú lakosság Duncan és Duncan disszimilaritási indexét.⁸⁰ Mindkettőnél külön-külön megnéztük, hogy az adott településen van-e ilyen elkülönülés, és ha van, akkor az index alapján alacsony, közepes vagy magas fokú-e. Az így összeállt változót összevontuk oly módon, hogy külön kategóriába tettük azt az esetet, ahol mindkét társadalmi csoport erős elkülönülését tapasztaljuk, azt, ahol a két vizsgált közül csak az egyik mutat erős elkülönültséget, illetve azokat az eseteket, ahol egyik csoport sem szegregált még közepesen sem, és azokat, ahol legfeljebb az egyik szegregációja mutat közepes szintet. Ezen keresztül lett vizsgálva, milyen a csoportok térbeni elkülönülése és a sikeresség, a tehetőség és a bevonás sikeressége közötti összefüggés.

13.1 Szegregáció hatásának vizsgálata az interjúkkal kutatott településeken

Az így képezett eloszlásokat összevetettük a 11.1 fejezetben bemutatott esettanulmányok helyszíneire vonatkozó szubjektív sikerességi és bevonási mutatókkal. Mivel a szegregációs mutató valid módon csak az 1000 főt meghaladó településekre készíthető el (ennél kisebb lélekszámú település az esettanulmányokban kettő szerepelt, illetve a budapesti kerületeket kivettük az elemzésből), összesen így ötven településre tudtuk a vizsgálatot elvégezni.

Az ötven eset nagyon alacsony számú ahhoz, hogy statisztikai alapon érvényes kijelentéseket tehessünk. Az egyes cellákban nagyon kevés eset van, így az eloszlás elemzésekor erre figyelemmel kell lennünk. Ez az elemzés arra alkalmas csupán, hogy tendenciákat tudjunk jelezni, ami kiegészítheti a kvalitatív elemzés nyújtotta szempontokat. A szubjektív sikerességi és bevonási mutatók értékei, bár mély vizsgálaton alapulnak, nem általánosíthatóak az összes magyarországi településre, arra statisztikai adatbázisokból kiszámítható mutatókat kell keresni (lásd 13.2.2 fejezet).

		Szegregáció típusa					Összesen
		Egyik sem	Valamelyik közepesen	Alacsony erősen	Magas erősen	Mindkettő erősen	
Település sikeressége	Sikertelen	1	1	2	0	3	7
	Aránylag sikertelen	1	1	3	1	0	6
	Közepesen sikeres	0	9	7	1	1	18
	Aránylag sikeres	0	0	8	2	3	13
	Sikeres	0	1	2	1	2	6
Összesen		2	12	22	5	9	50

13.1. táblázat – A település sikeressége és szegregáltsága az esettanulmányok helyszínein (50 település) (Forrás: BM)

78. Vezető állásúak/értelmiségiek.

79. Segéd- és betanított munkások.

80. Az index két kategóriára osztva egy terület népességét számítja ki a térbeli disszimilaritást, képlete $\frac{1}{2} \sum_{j=1}^N \left| \frac{a_j - b_j}{A - B} \right|$, ahol a_j az mért kategóriába tartozók száma az i területi részegységben, b_j a maradéké, A a mért kategóriába tartozók száma az egész településen és B a többiek száma; az index értéke azt fejezi ki, hogy a számításban szereplő csoport mekkora százalékának kellene más földrajzi egységbe költöznie ahhoz, hogy a térbeli eloszlásukra a másik csoport egész településen tapasztalható eloszlását kapjuk. A fenti indexet disszimilaritási együtt-hatónak hívjuk, ha a „b” csoport egy kiemelt társadalmi csoport, és szegregációs együtt-hatónak, ha a „a” az összes, „a”-tól különböző csoport tagjait jelenti. Ez a térbeli szegregáció mérésének aránylag egyszerű, széles körben használatos módja.

A sikertelen települések legnagyobb része az alacsony és a magas társadalmi csoportok erős szegregáltságát mutatta a vizsgálatokban. Az aránylag sikertelen települések legnagyobb részében az alacsony társadalmi csoportok erős szegregáltsága figyelhető meg. Az aránylag sikeres és a sikeres településeken az alacsony társadalmi csoportok erős szegregációja a jellemző (kétharmadukra), amihez a legsikeresebb települések harmadában még a magas társadalmi csoportoké is társul. Összességében megállapítható, hogy az esettanulmányok helyszíneit tekintve a sikeres települések az **alacsony rétegeket tekintve szegregáltabbak a kevésbé sikeresektől.**

		Szegregáció típusa					Összesen
		Egyik sem	Valamelyik közepesen	Alacsony erősen	Magas erősen	Mindkettő erősen	
Lakosság bevonásának mértéke	Nincs jelen	0	1	2	1	2	6
	Alig érzékelhető	2	5	4	0	2	13
	Közepes szintű	0	4	9	2	0	15
	Magas szintű	0	2	6	1	3	12
	Maximális szintű	0	0	1	1	2	4
Összesen		2	12	22	5	9	50

13.2. táblázat – A település inkluzív működése és szegregáltsága az esettanulmányok helyszínein (50 település) (Forrás: BM)

A lakosságot működésbe be nem vonó önkormányzatoknál a települések kétharmadában az alacsony társadalmi csoportok erősen szegregáltak élnek, amihez további egyharmaduknál a magas státuszúak együttes szegregálódása is járul. A magas szintű bevonási mechanizmusokat működtető települések felében az alacsony társadalmi csoportok erősen szegregáltak élnek, amihez további negyedüknél a magas státuszúak együttes szegregálódása is járul. A maximális szintű bevonást működtető települések jellemzően erősen szegregáltak, felükben mind az alacsony, mind a magas rétegek elkülönülnek, negyedükben az alsók, másik negyedükben a felsők. Ezek alapján kijelenthető, hogy az esettanulmányok helyszínein a magas fokú szegregáltság jár együtt a lakosság magasabb szintű bevonásával.

13.2 Szegregáció hatása az országos adatbázisokon keresztül vizsgálva

A fentiekben ötven településre elvégzett vizsgálat a minta nagyságánál fogva nem alkalmas országos szintű következtetések levonására, így a különböző adatbázisokból, részben már a 11.3 fejezetben vázolt mutatókkal vizsgáljuk meg a szegregációnak, a települések sikerességének, tehetőségének és a bevonás mérhető jellegzetességeinek kapcsolatát.

Az 1000 fő alatti településeken ezt a vizsgálatot az alacsony lakosság szám miatt nem lehetett valid módon elvégezni, így a vizsgálatunkat, hasonlóan a sikerességhez (meghatározását lásd a 11.3 fejezetben), az ennél nagyobb településekre végeztük el.

13.2.1 Település szegregáltságának összefüggése a sikerességgel és tehetőséggel

A település sikeressége statisztikai értelemben szignifikánsan összefüggést mutat a település szegregáltsági mintázatával (13.3. táblázat).⁸¹ A sikertelennek kategorizált települések erősebben szegregáltak: mintegy harmadukban tapasztalható a magas státuszúak elkülönülése, miközben ezekben a településeken az alacsony státuszúak elkülönülés nem olyan erős, ötödükben mind az alacsony, mind a magas rétegek térben elkülönülnek, és közel negyedükben az alacsony státuszúak erős elkülönülése figyelhető meg úgy, hogy itt a magas státuszúak térbeli elhelyezkedése nem különbözik jelentősen a teljes népesség eloszlásától. Minél sikeresebb a település, annál inkább jellemző a magas státuszúak, illetve mind a magas, mind az alacsony rétegek elkülönülése, illetve növekszik azon települések aránya, ahol nem tapasztalható elkülönülés (a sikertelennek kategorizált települések mintegy 6%-ában nem volt tapasztalható szegregáció egyik formája sem, míg a sikeresek esetében ez 14%). A sikertelen települések 43,3%-ánál tapasztalható az alacsony státuszúak erős elkülönülése, míg ugyanezt a települések 52,5%-ánál a magas státuszúak erős elkülönülése. A sikeres települések 35,8%-ban tapasztalható az alacsony státuszúak erős elkülönülése; a magas státuszt tekintve ez az arány 15,5%. Azaz a sikeres településeknél a sikertelenekhez képest ötödével alacsonyabb az alacsony státuszúak magas fokú szegregációja, míg a magas státuszúaknál a fele.

81. Khí négyzet szignifikanciájának értéke 0,000.

Fontos azonban felhívni a figyelmet, hogy az adatok alapján csak az alacsony rétegek szegregációja nem nagyon különbözik a különbözőképpen sikeres települések esetében, illetve a közepes nagyságú szegregáció inkább növekszik, részben az erős szegregáció jelentőségének rovására.

		Szegregáció típusa					Összesen
		Egyik sem	Valamelyik közepesen	Alacsony erősen	Magas erősen	Mindkettő erősen	
Település sikeressége	Sikertelen	6.2%	17.9%	23.5%	32.7%	19.8%	162
	Aránylag sikertelen	6.5%	26.4%	24.1%	23.5%	19.5%	307
	Közepesen sikeres	6.8%	27.7%	24.5%	24.3%	16.8%	470
	Aránylag sikeres	8.0%	29.7%	34.5%	20.4%	7.3%	313
	Sikeres	13.9%	33.9%	26.7%	16.4%	9.1%	165
Összesen		7.8%	27.5%	26.7%	23.3%	14.7%	1417

13.3. táblázat – A település sikeressége és szegregáltsága 1000 főnél nagyobb településeken (Forrás: BM)

A sikeres települések tehát összességében **kevésbé szegregáltak**, amely főképpen a magas státuszú rétegek szegregáltságát illeti, de kisebb mértékben érvényes az alacsony státuszúakra is.

A települések szegregáltsága és tehetősége (13.4. táblázat) is statisztikai értelemben szignifikánsan összefügg.⁸² A tehetős települések magas státuszú rétegei jóval kevésbé szegregáltak, mint a kevésbé tehetős településeken, azonban a tehetős települések majdnem felénél az alacsony státuszú rétegek térben erősen elkülönülnek. Mindemellett a tehetős településeknél nagyjából kétszer akkora arányra (12%) jellemző, hogy sem a magas, sem az alacsony státuszú rétegek nem különülnek el, mint a közepesen (5%) és a kevésbé (7%) tehetős településeken.

		Szegregáció típusa					Összesen
		Egyik sem	Valamelyik közepesen	Alacsony erősen	Magas erősen	Mindkettő erősen	
Települések tehetősége	Legkevésbé tehetős	6.9%	19.4%	13.3%	35.2%	25.2%	480
	Közepesen tehetős	5.0%	31.7%	23.3%	24.8%	15.2%	480
	Tehetős	11.6%	31.5%	44.4%	9.2%	3.3%	457
Összesen		7.8%	27.5%	26.7%	23.3%	14.7%	1417

13.4. táblázat – A település tehetősége és szegregáltsága 1000 főnél nagyobb településeken (Forrás: BM)

A tehetősebb településeken a **magas státuszúak szegregáltsága kevésbé jellemző**, azonban az **alacsony státuszú népesség erőteljesebben különül el**, mint a kevésbé tehetős településeken.

A település nagysága és a szegregációs mintázat (13.5. táblázat) szintén összefügg statisztikai értelemben.⁸³ A nagyobb települések relatív kis száma csak durva felbontást tett lehetővé nagyság szerint, azonban jól látható, hogy a nagyobb lélekszámú települések jóval nagyobb arányában tapasztalható az alacsony státuszú rétegek nagyfokú elkülönülése (mintegy 60%-uknál), míg a magas státuszúak erős elkülönülésének mintázata pont ellentétes.

		Szegregáció típusa					Összesen
		Egyik sem	Valamelyik közepesen	Alacsony erősen	Magas erősen	Mindkettő erősen	
Település nagysága	1000-4999	9.7%	30.0%	18.6%	26.7%	15.0%	1134
	5000 és fölötté		17.3%	59.4%	9.5%	13.8%	283
Összesen		7.8%	27.5%	26.7%	23.3%	14.7%	1417

13.5. táblázat – A település nagysága és szegregáltsága 1000 főnél nagyobb településeken (Forrás: BM)

82. Khí négyzet szignifikanciájának értéke 0,000.

83. Khí négyzet szignifikanciájának értéke 0,000.

A nagyobb, illetve tehetős településeket tehát a magas státuszú rétegek kisebb arányú, míg az alacsony státuszúak nagyobb arányú elkülönülése jellemzi, azonban a **sikeresség tekintetében** más a mintázat, ott **az alacsonyabb státuszú rétegeknél is kisebb arányú szegregáltságot** tapasztalunk.

13.2.2 Települési honlapok nyitottsága és a település szegregáltsága

A 11.3.1 fejezetben definiált módon mért települési honlapok inkluzív nyitottsága és a települések szegregáltsága között statisztikai értelemben szignifikáns összefüggés tapasztalható (13.6. táblázat).⁸⁴ Az alacsony státuszúak erős elkülönését mutató települések majdnem 28%-ánál maximálisan nyitottként értékelt honlapot találunk és további nagyjából negyedük a megfelelően nyitottba tartozik, míg a magas státuszúak erős elkülönülését mutató települések úgy negyedének honlapja a legkevésbé nyitott kategóriába esik.

		Szegregáció típusa					Összesen
		Egyik sem	Valamelyik közepesen	Alacsony erősen	Magas erősen	Mindkettő erősen	
Honlap inkluzív nyitottsága	Nem nyitott	38,9%	20,8%	13,6%	24,7%	21,3%	21,1%
	Alig nyitott	16,7%	18,9%	16,9%	22,5%	20,1%	19,2%
	Közepesen nyitott	16,7%	18,2%	16,0%	14,2%	17,2%	16,4%
	Megfelelően nyitott	15,7%	24,5%	25,7%	22,5%	23,6%	23,6%
	Maximálisan nyitott	12,2%	17,6%	27,8%	16,1%	17,8%	19,7%
Összesen, település		90	318	331	267	174	1180

13.6. táblázat – települési honlapok nyitottsága és a település szegregáltsága (Forrás: BM)

A honlapok nyitottsága tehát összetett kapcsolatban van a szegregációval: a magasabb szinten nyitottak a magas státuszú rétegek alacsonyabb szintű szegregáltságával, míg az alacsony státuszú rétegek magas szintű szegregáltságával jellemezhetőek. Azaz a **nyitott honlapokat** működtető önkormányzatok jó részénél **jelentős alacsony státuszú szegregáció** figyelhető meg.

13.2.3 Települések vallott inkluzivitása és a település szegregáltsága

A minden településnek önbevallásjelleggel központilag kiküldött online kérdőív (lásd 6.2.2 fejezet) lehetőséget adott a 11.3 fejezetben leírtakhoz hasonlóan a különböző szegregáltsági jellemzőkkel bíró, a kérdőívet kitöltő önkormányzatok inkluzív működéssel kapcsolatos attitűdjeinek lemérésére.

A települések szegregáltsága szempontjából három változónak az eloszlását vizsgáltuk: az önkormányzat honlapján meglévő visszajelzési felület meglétét, a közösségi oldalon beérkező visszajelzések figyelembevételét, az ide érkező hozzászólások figyelembe vehetőségét és az érintett lakossági csoportok bevonását a helyi jogszabályok megalkotásának folyamatába.

		Szegregáció típusa					Összesen
		Egyik sem	Valamelyik közepesen	Alacsony erősen	Magas erősen	Mindkettő erősen	
Az önkormányzat honlapján lakossági panaszok / észrevételek fogadására szolgáló felület	Van	14,1%	22,1%	30,2%	18,7%	24,2%	23,2%
	Nincs	85,9%	77,9%	69,8%	81,3%	75,8%	76,8%
Összesen, település		92	298	311	262	149	1112

13.7. táblázat – Visszacatolás a honlapon és szegregáltság (Forrás: BM)

84. Khí négyzet szignifikanciájának értéke 0,000.

A honlapon történő visszacsatolás lehetősége és a település szegregáltsága között (13.7. táblázat) statisztikailag igazolható összefüggés áll fenn,⁸⁵ az ilyen visszajelzéssel bíró honlapok jellemzően nagyobb arányban vannak olyan önkormányzatoknál, ahol tapasztalható az alacsony státuszú rétegek magas elkülönülése. A helyzet fordított az ilyen visszajelzési lehetőségekkel nem rendelkező honlapot működtető településeken, ahol a magas státuszúak erőteljes elkülönülését mutató települések vannak magasabb arányban. A többi típusú elkülönülési mintánál jelentősebb különbséget nem lehet találni.

		Szegregáció típusa					Összesen
		Egyik sem	Valamelyik közepesen	Alacsony erősen	Magas erősen	Mindkettő erősen	
A közösségi oldalakon érkező állampolgári visszajelzések figyelembe vétele	Van	91,8%	92,3%	92,6%	92,3%	92,9%	92,4%
	Nincs	8,2%	7,7%	7,4%	7,7%	7,1%	7,6%
Összesen		61	183	215	156	99	714

13.8. táblázat – Honlapon történő visszacsatolás figyelembevétele és szegregáltság (Forrás: BM)

Nem figyelhető meg viszont összefüggés a között, hogy milyen a település szegregáltsági mintázata és mennyire veszik figyelembe a közösségi oldalakon lévő visszajelzéseket (13.8. táblázat).⁸⁶ Ez arra utal, hogy a település szegregáltsága nem befolyásolja az ilyen visszacsatolásokra adott bevallott attitűdöket, és mind a magas adat, mind a sok érvénytelen válasz azt sejteti, hogy e kérdésnél fokozottan igaz volt a vélt elvárásnak megfelelő a válaszadáskor.

		Szegregáció típusa					Összesen
		Egyik sem	Valamelyik közepesen	Alacsony erősen	Magas erősen	Mindkettő erősen	
Vannak önkormányzat közösségi webhelyeire figyelembe vehető hozzászólások	Van	54,4%	53,7%	44,3%	57,2%	50,5%	51,3%
	Nincs	45,6%	46,3%	55,7%	42,8%	49,5%	48,7%
Összesen		57	175	203	152	93	680

13.9. táblázat – Figyelembe vehető hozzászólások a honlapon és szegregáltság (Forrás: BM)

Hasonlóképpen nem figyelhető meg statisztikai értelemben igazolható összefüggés a települések szegregáltsága és a között, hogy milyen jellegű hozzászólásokról adott számot a kérdezett önkormányzat (13.9. táblázat).⁸⁷

		Szegregáció típusa					Összesen
		Egyik sem	Valamelyik közepesen	Alacsony erősen	Magas erősen	Mindkettő erősen	
Az érintett lakossági csoportok bevonása a helyi jogszabályok megalkotásának folyamatába	Inkább nem	61,5%	56,1%	50,6%	62,9%	63,9%	57,6%
	Inkább igen	38,5%	43,9%	49,4%	37,5%	36,4%	42,4%
Összesen		96	310	316	269	162	1153

13.10. táblázat – Érintett lakossági csoportok bevonása és szegregáltság (Forrás: BM)

85. Khí négyzet szignifikanciájának értéke 0,003.

86. Khí négyzet szignifikanciájának értéke 0,999

87. Khí négyzet szignifikanciájának értéke 0,151

Azonban **összefüggés figyelhető meg a lakossági csoportok bevallott bevonása és a település szegregációs mintázata között** (13.10. táblázat).⁸⁸ A teljes eloszláshoz képest az alacsony rétegek erős szegregációját mutató települések nagyobb részén vonják be a lakosságot a jogszabályalkotás folyamatába. Ennek fordítottjaként a magas státuszúak erős szegregációjával jellemezhető települések esetében a teljeshez képest kisebb arányban vonják be az érintett lakossági csoportokat.

13.3 Konklúzió

Az esettanulmányok alapján nem tapasztaltunk a mintában eltérést a települések sikeressége, a bevonás fokozatai és a szegregáltság között. A nagyobb, országos adatbázisokon az 1000 főnél nagyobb települések esetében azonban bizonyos összefüggések kimutatására volt lehetőség. A sikeres, nagyobb szintű bevonást alkalmazó, illetve arról számot adó települések egy részében megfigyelhető volt az általánosságban vett alacsonyabb szintű szegregáció, azonban a sikeresebb, tehetősebb, magasabb szintű bevonást gyakorló települések egy jelentős részében az alacsony státuszúak magas szintű elkülönülése figyelhető meg, míg a kevésbé inkuzívan és sikeresen működő települések egy jól kimutatható részében a magas státuszúak erős elkülönülése mutatható ki az alacsony státuszúak elkülönülése nélkül.

88. Khí négyzet szignifikanciájának értéke 0,017

KUTATÁSI JELENTÉS

KUTATÁS II.

- **14. A KÖZÖSSÉG ÉS AZ ÖNKORMÁNYZAT
MEGÍTÉLÉSE**

14. A KÖZÖSSÉG ÉS AZ ÖNKORMÁNYZAT MEGÍTÉLÉSE

A lakossági vélemények felmérésére szolgáló kérdőív eredményeiből a kutatási jelentés jelen formájában csupán egy részt kíván körbejárni, a helyi közösségbe integráltság és az önkormányzat tevékenységéről adott vélemények összefüggését. A terepmunka során felvett 58 esettanulmány elemzésének egyik tanulsága, hogy **a helyi közösség állapota fontos szerepet játszik a lakosság és az önkormányzat közötti kapcsolat jellegében**, illetve a helyi vezetéshez való hozzáállásban és **hosszabb távon a település sikerességében**.

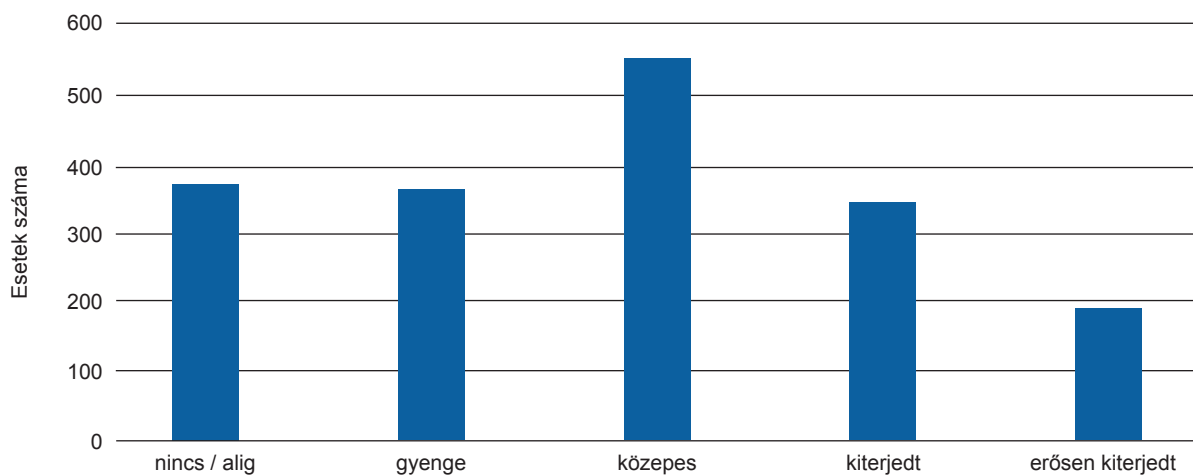
A részletesebb táblázatokat és a kódolást a IV. melléklet tartalmazza.

14.1 Közösséghez tartozás

A lakossági kérdőív 10. és 11. kérdése méri a társadalomba való beágyazottságot, a kapcsolati hálózat erősségét. A két kérdésből kialakítható volt a társadalmi kapcsolatok erősségét mérő összetett mutató (ennek részleteit lásd a IV. mellékletben). Az így előállt ötfokú változó a kérdezett társadalmi kapcsolatainak erősségét méri. A teljes országos mintán a változó eloszlása az alábbi táblázatban található:

Érték	Esetszám	Százalék	Érvényes százalék	Kumulatív százalék
nincs / alig	370	20,4	20,4	20,4
gyenge	363	20,0	20,0	40,5
közepes	549	30,3	30,3	70,8
kiterjedt	342	18,9	18,9	89,7
erősen kiterjedt	187	10,3	10,3	100,0
Összesen	1811	100,0	100,0	

14.1. táblázat – Társadalmi kapcsolatok erősségének eloszlása (forrás: BM ÖKI saját szerkesztés)

14.1. ábra – Társadalmi kapcsolatok erősségének eloszlása (forrás: BM ÖKI saját szerkesztés)

14.2 Lakóhely megítélése

A lakóhely közvetlen környezete a mindennapi életben a legfontosabb terület, amely az adott településhez köt. A kérdőív alkalmat adott annak mérésére, hogy mennyien ítélik pozitívan meg a környezetüket és ez miképpen függ össze a társadalmi kapcsolatrendszerük erősségével. A környék kedveltségét vizsgálva az alábbi táblát kaptuk (14.2. táblázat).

Társadalmi kapcsolatok erőssége							
		nincs / alig	gyenge	közepes	kiterjedt	erősen kit.	összesen
Környék kedveltsége	pozitív	68,90%	82,10%	78,30%	86,80%	90,90%	80,10%
	negatív	22,40%	14,30%	17,50%	7,60%	4,80%	14,70%
	nem tudja	7,30%	2,20%	4,20%	5,00%	4,30%	4,60%
	nem válaszol	1,40%	1,40%		0,60%		0,70%
	Összesen	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%

14.2. táblázat – Környék kedveltsége⁸⁹ és a társadalmi kapcsolatok erőssége (forrás: BM ÖKI saját szerkesztés)

A két változó közötti kapcsolat statisztikailag igazolható.⁹⁰ A lakókörnyezetet az erősebb kapcsolatokkal bíró kérdezettek jóval pozitívabban ítélik meg. **A magasabb fokú társadalmi beágyazottság a környezet pozitívabb megítélésével jár együtt.**

Társadalmi kapcsolatok erőssége							
		nincs / alig	gyenge	közepes	kiterjedt	erősen kit.	összesen
Településen belüli feszültségek	egyáltalán nincs	13,80%	13,80%	19,90%	19,60%	22,00%	17,60%
	gyengén érzhető	20,30%	24,00%	26,80%	30,40%	30,60%	26,00%
	közepes mértékben	30,90%	27,00%	26,00%	25,10%	26,90%	27,10%
	nagy mértékben	19,50%	25,10%	17,50%	17,80%	12,90%	19,00%
	nagyon nagy mértékben	6,80%	8,50%	5,50%	4,40%	3,80%	6,00%
	nem tudja	8,40%	1,70%	4,40%	2,60%	3,80%	4,30%
	nem válaszol	0,30%					0,10%
	Összesen	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%

14.3. táblázat – Településen belüli feszültségek⁹¹ és a társadalmi kapcsolatok erőssége (forrás: BM ÖKI saját szerkesztés)

A településen belüli feszültségeket tekintve a kapcsolatok erősségét vizsgálva (14.3. táblázat) jól látható, hogy a kiterjedtebb kapcsolatokkal bírók jóval kevesebb feszültséget éreznek lakókörnyezetükben.⁹²

Társadalmi kapcsolatok erőssége							
		nincs / alig	gyenge	közepes	kiterjedt	erősen kit.	összesen
Település lakói megítélése	erősen negatív	0,50%					0,10%
	negatív	2,70%	3,00%	1,50%	2,60%	3,20%	2,40%
	semleges	30,00%	30,60%	22,00%	19,30%	17,10%	24,40%
	pozitív	46,80%	47,90%	48,80%	52,60%	46,50%	48,70%
	erősen pozitív	17,00%	18,20%	26,40%	23,70%	31,60%	22,90%
	nem tudja	2,20%	0,30%	1,30%	1,80%	1,60%	1,40%
	nem válaszol	0,80%					0,20%
	Összesen	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%

14.4. táblázat – Település lakói megítélése⁹³ és a társadalmi kapcsolatok erőssége (forrás: BM ÖKI saját szerkesztés)

89. A kérdés a következőképpen hangzott: „Ajánlaná-e az ismerősének költözésre a lakókörnyékét?”

90. KHI négyzet szignifikanciájának értéke 0,000

91. A kérdés a következőképpen hangzott: „Településükön van feszültség az emberek között?”

92. KHI négyzet szignifikanciájának értéke 0,000

93. A kérdés a következőképpen hangzott: „Településem lakói alapvetően jóvaló emberek”

A település lakói megítélése is statisztikai értelemben igazolható kapcsolatot mutat a kapcsolatok erőssége függvényével.⁹⁴ Jól látható, hogy a **kiterjedtebb kapcsolatokkal bírók körében jobb a település lakói megítélése.**

A fent említetteknek megfelelően a Mellékletben további keresztábrák találhatóak e témakörben, melyek szintén hasonló eredményeket mutatnak.

14.3 Az önkormányzat működésének megítélése

Az önkormányzat működésének megítélése és az egyén kapcsolatainak erőssége között szintén összefüggés mutatható ki. Minél több társadalmi kapcsolata van az egyéneknek, annál inkább pozitív a megítélése a településről és az önkormányzatról.

Társadalmi kapcsolatok erőssége							
		nincs / alig	gyenge	közepes	kiterjedt	erősen kit.	összesen
Településen megítélés	nagyon rossz	2,70%	0,80%	2,00%	0,90%	2,20%	1,70%
	rossz	9,70%	8,80%	5,50%	4,70%	3,80%	6,70%
	közepes	38,90%	34,20%	32,80%	31,00%	32,30%	33,90%
	jó	33,50%	41,00%	39,30%	43,90%	37,60%	39,20%
	nagyon jó	12,70%	14,30%	19,10%	17,50%	21,00%	16,70%
	nem tudja	2,20%	0,80%	1,30%	2,00%	1,60%	1,50%
	nem válaszol	0,30%				1,60%	0,20%
	Összesen	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%

14.5. táblázat – Település megítélése⁹⁵ és a társadalmi kapcsolatok erőssége
(forrás: BM ÖKI saját szerkesztés)

A 14.5. táblázat a településen zajló folyamatok megítélését mutatja a kapcsolatok erősségének függvényében.⁹⁶ Jól látható, hogy a kiterjedtebb kapcsolatokkal bírók jóval pozitívabban ítélik meg településük működését.

Társadalmi kapcsolatok erőssége							
		nincs / alig	gyenge	közepes	kiterjedt	erősen kit.	összesen
Település vezetésének megítélése	nagyon rossz	3,80%	1,40%	2,00%	2,30%	1,10%	2,20%
	rossz	5,10%	5,80%	6,70%	6,10%	4,30%	5,80%
	közepes	34,50%	33,00%	26,00%	29,20%	22,30%	29,40%
	jó	34,00%	39,80%	38,00%	38,50%	41,00%	37,90%
	nagyon jó	16,40%	15,90%	22,00%	19,00%	25,50%	19,40%
	nem tudja	5,90%	3,80%	5,30%	5,00%	4,80%	5,00%
	nem válaszol	0,30%	0,30%			1,10%	0,20%
	Összesen	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%

14.6. táblázat – A település vezetésének megítélése⁹⁷ és a társadalmi kapcsolatok erőssége
(forrás: BM ÖKI saját szerkesztés)

94. Khí négyzet szignifikanciájának értéke 0,000

95. A kérdés a következőképpen hangzott: „Településükön jól mennek a dolgok”

96. Khí négyzet szignifikanciájának értéke 0,000

97. A kérdés a következőképpen hangzott: „A település vezetése a fontos helyi dolgokkal foglalkozik”.

A településvezetés megítélése statisztikailag igazolható összefüggésben van a társadalmi kapcsolatok erősségével (14.6. táblázat).⁹⁸ Jól látható, hogy a kiterjedtebb kapcsolatokkal bírók jóval pozitívabban ítélik meg település vezetésének tevékenységét. Az erős társadalmi kapcsolatok, a jó beágyazottság tehát az önkormányzat működésének jobb megítélésével jár együtt.

A IV. mellékletben további keresztábrák találhatóak e témakörben, melyek szintén hasonló eredményt mutatnak.

14.4 Következtetések

Az adatokból látható, hogy minél kiterjedtebb kapcsolatokkal rendelkezik az egyén, annál pozitívabb véleménye van mind a közösségről, mind az önkormányzat munkájáról, a polgármesterről és a képviselőkről. Ebből következik, hogy **az önkormányzatok társadalmi beágyazottsága fontos faktor sikerességük megítélésében**, a település választott vezetői a helyi közösséggel együttműködve nagyobb bizalmi környezetben végezhetik tevékenységüket, mint a helyi közösségtől távolságot tartva és elvágva.

98. Khí négyzet szignifikanciájának értéke 0,000.

KUTATÁSI JELENTÉS

KUTATÁS II.

- **15. AZ INKLUZÍV MŰKÖDÉS ESZKÖZEI**

15. AZ INKLUZÍV MŰKÖDÉS ESZKÖZEI

A kutatás során a települések működésének, sikerességének és a lakossági visszajelzések kezelésének vizsgálata mellett azonosítottuk azokat az eszközöket és módszereket, amelyekkel vagy állandó jelleggel, vagy programszerűen az önkormányzat az inkluzív működést megvalósítja. Összegyűjtöttük a fellelhető gyakorlatokat és tapasztalatokat.

A különböző fellelt eszközöket a lakosság bevonásának erőssége alapján, Arnstein osztályozását (8.1.1 fejezet) alapul véve csoportosítottuk, kezdve az inkluzivitás alacsonyabb szintjétől a magasabb felé. Fontos megjegyezni, hogy ezen eszközök használata eset- és településfüggő, így a különböző szintek nem jelentenek mechanikusan különböző értékességű eszközöket.

15.1 Alacsony fokú inkluzivitást megvalósító eszközök

Ezen eszközöknek az érintettek tájékoztatása a legfontosabb célja, ahol a döntések befolyásolása nem lehetséges. Viszont az információk kellő mértékű hozzáférhetősége fontos eleme egy közösség működésének.

15.1.1 Ügyfélpontok

Az önkormányzati működés ügyfélbaráttá és hatékonyabbá tételét szolgáló megoldások közé tartozik a település különböző pontjain az ügyfélszolgálati irodák, avagy ügyfélpontok kialakítása. Az ügyfélpontok funkciója elsődlegesen az önkormányzat lakossággal való közvetlen kapcsolattartásának megfelelő színvonalú biztosítása, a lakosságtól beérkező észrevételek kezelése, illetve az önkormányzathoz forduló lakosság tájékoztatása. Az ügyfélpontok kialakítása során továbbá célszerű törekedni arra is, hogy az a hivatalos ügyintézés megindítására is lehetőséget biztosítson: az ügyfélponton dolgozó munkatársak segítséget nyújtsanak a lakossági kérelmek elkészítésében, tartalmi, formai szempontból ellenőrizték azokat átvételkor.

Az ügyfélpontok kialakításának előnye, hogy ezáltal a lakosság véleménye, kezdeményezései rövidebb úton juthatnak el az önkormányzathoz, mivel azok bejelentéséhez nem kell specifikus embert felkeresni. A lakosoknak nem szükséges ügyeik intézéséhez előzetesen a település honlapján a Polgármesteri Hivatal szervezeti felépítését és illetékes osztályait áttanulmányozni, amely sok esetben kevésbé teszi egyértelművé, átláthatóvá a laikusok számára, hogy mely ügyek milyen csoporthoz tartoznak. Ennek következtében az eszköz népszerűvé válhat a lakosság körében, az önkormányzat számára pedig sokkal rendszerezettebb és praktikusabb módon teszi lehetővé a beérkező észrevételek kezelését, mint más módszerek. Továbbá az ügyfélpontokon minden beérkező ügy iktatásra kerül, az elektronikus, telefonos panaszok is ide kerülnek átirányításra, így nincs lehetősége annak, hogy azok elsikkadjanak.

A módszer – habár lehetőséget biztosít az érintettek számára, hogy felmerülő igényeiket továbbítsák az illetékes döntéshozók felé – azonban a befolyásolás lehetőségét, a lakosság döntésekbe való bevonását nem garantálja, ezáltal a lakossági részvételi mechanizmusok egy alacsonyabb fokát jelenti. Mivel az ügyfélpontok működtetése egy időben folyamatosan működő, rutinszerű módszert feltételez, az önkormányzatnak a már meglévő hivatali állományán felüli plusz infrastruktúrát és humánerőforrást szükséges biztosítani, ezért a mechanizmus fenntartása kisebb települések számára túl költséges lehet. A települések méretét tekintve főként a közép- vagy nagyvárosok esetében lehet különösen kívánatos az ügyfélpontok kialakításának igénye, hiszen ezeken a településeken a népességszámból és a kiterjedtebb városi infrastruktúrából adódóan sokféle lakossági igény, visszajelzés, probléma merülhet fel, melyek kezeléséhez jól szervezett visszacsatolási mechanizmusok szükségesek. A hazai önkormányzatok körében egyelőre kevésbé elterjedt az eszköz, a kutatás során vizsgált önkormányzatok közül egy 15.000 fő feletti település alkalmazta azt.

15.1.2 Település bejárása

Az önkormányzat támogatottságát, sikerességét nagymértékben növelheti az olyan módszerek rendszeres alkalmazása, amelyek informális módon teremtenek kapcsolatot a településvezetés és a lakosság között, hiszen a személyesebb, közvetlenebb hangvételű kommunikáció lehetőséget teremt a felek egymás iránti bizalmának megerősítésére. A fejezetben ismertetett informális jellegű bevonási eszközök egyike a település bejárása. A módszer lényege, hogy a polgármester vagy a helyi képviselők időnként személyesen bejárják a települést a lakosságtól beérkező igények, javaslatok, problémák, visszajelzések begyűjtése céljából, amelyeket továbbítanak az önkormányzat felé. Egyes településeken a bejárás rendszeresen meghatározott időközönként (pl. hetente) történik, abból a célból, hogy felmérjék a változásokat, ehhez igazítsák a kiadott feladatokat. Olyan település is szerepelt a vizsgálatban, ahol a bejárást követően egyúttal ezzel kapcsolatos lakossági fórumot is tartanak.

A kisebb lélekszámú (főként a 2000 fő alatti, maximum 15.000 fő lakosságú) településeken a helyi döntéshozók akár napi szinten is bejárják a települést kerékpárral, spontán jellegű, informális beszélgetést kezdeményezve az ott lakókkal. A módszer célcsoportja tehát jelentheti akár a település teljes lakosságát is. A közepes és nagyobb méretű településeken a bejárás jellemzően ritkábban, inkább előre meghirdetett módon zajlik, amely szűkebb területet, ezáltal egy területileg lehatárolt célcsoportot érint.

A település rendszeresen, rutinszerűen zajló személyes bejárása hatékony bevonási eszközként alkalmazható a folyamatos információáramlás biztosítására a lakosság és az önkormányzat között, rendkívül fontos forrása lehet a lakosságtól beérkező visszajelzések összegyűjtésének és a lakosság megfelelő tájékoztatásának. Előnye, hogy a lakosok a megszokott környezetükben kerülnek bevonásra, ezáltal egy informális, bizalmas viszony kialakítását teszi lehetővé. A hazai önkormányzatok körében számos pozitív példa támasztja alá, hogy az informális kapcsolatteremtés e formája által a kisebb településeken erős személyes kapcsolat alakulhat ki a lakosság és a településvezetők között, nagyobb településméret esetében azonban a módszer nem feltétlenül bizonyul hatékonynak, nehezen működtethető rutinszerűen.

A település-bejárás ugyanakkor funkcióját tekintve nem csak a folyamatos kapcsolattartás eszközeként, illetve nem feltétlenül csak rutinszerűen alkalmazható bevonási eszköz. Az önkormányzati döntéstámogatási eszközként való használatának jó példája lehet az évente több alkalommal megrendezett település-bejárás, melynek célja és célcsoportja a rendszeresen történő bejárásokhoz képest specifikusabb. Ezek az alkalomok jellemzően a városok olyan területein zajlanak, ahol nagyobb fejlesztések történnek, vagy valamilyen jelentősebb jövőbeli beavatkozást tervez a területen az önkormányzat, amellyel kapcsolatosan az ott élők véleményét méri fel. A döntéshozatalba ebben az esetben tehát értelemszerűen a lakosság egy szűkebb csoportjának, a beavatkozásokban közvetlenül érintett személyeknek a nézőpontját kívánja integrálni az önkormányzat. A helyi lakosok véleményének megismerésére, a településvezetéssel szembeni bizalom megerősítésére az alkalomszerűen rendezett településbejárás szintén jó lehetőség, mivel a módszer azt sugallja a lakosok felé, hogy a település vezetése valóban tenni akar a helyiekért, és nem csak kényszerűségből kéri ki a véleményüket.

15.1.3 Közmeghallgatás

Lakosság önkormányzati döntéshozatalba történő bevonásának eszközeit tekintve sokaknak a közmeghallgatás jut eszébe elsőként lehetséges módszer gyanánt, hiszen a törvény által előírt kötelező jogintézményként a közmeghallgatás az összes hazai településen jelen van mint lakossági bevonási eszköz. A közmeghallgatás funkcióját tekintve elsődlegesen tájékoztatási céllal kerül megrendezésre a képviselő-testület által, melyet előre meghirdetett időpontban, évente legalább egyszer tartanak meg. Célja, hogy a helyi lakosság és a helyben érdekelt szervezetek képviselői (pl. egyesületek, egyesülések) közvetlenül intézzenek a helyi közügyek tekintetében kérdést vagy tegyenek javaslatot a képviselő-testületnek. A helyi közügy fogalmát a Magyarország helyi önkormányzatairól szóló 2011. évi CLXXXIX. törvény (Mötv.) 4. §-a határozza meg, amelynek értelmében helyi közügyek alapvetően a lakosság közszolgáltatásokkal való ellátásához, valamint a helyi önkormányzás és a lakossággal való együttműködés szervezeti, személyi és anyagi feltételeinek megerősítéséhez kapcsolódnak.

A közmeghallgatások alkalmazásának pozitív hozadéka, hogy a helyi lakosságot érintő kérdésekről, fontosabb ügyekről való részletes és hiteles tájékozódást tesz lehetővé, továbbá, hogy a helyiek a település fejlesztéseiről átfogó képet kaphatnak, illetve közvetlenül intézhetnek kérdéseket és javaslatokat a településvezetés felé. A feltett kérdésekre legtöbb esetben azonnali visszajelzés születik, a problémás ügyekkel kapcsolatosan az érdeklődők legkésőbb tizenöt napon belül választ kapnak. A módszert ugyanakkor a törvényileg előírt kötelezően megtartandó évi egy alkalomnál többször igen kevés településen alkalmazzák gyakrabban, így az esetek többségében az nem időszerű, ezáltal nem tesz lehetővé hatékony tájékoztatást, nem alkalmas az aktuálisan felmerülő igények becsatornázására, a fontosabb kérdések, problémák kezelésére.

A közmeghallgatás általi bevonás célcsoportja a teljes lakosság, a megjelentek köre azonban többnyire meg lehetőségen szűk. Mivel a kötelezően megtartandó alkalom kötelességszerűen letudandó, nem kívánt feladatként jelenik meg sok településvezetés esetében, ezért gyakran túl hivatalos, közvetett hangnem és közeg jellemzi az eseményt. Ebből adódóan alacsony a helyiek részvételi hajlandósága is. A közmeghallgatásokon leginkább az idősebb korosztály vesz részt, illetve az előre meghirdetett témákban közvetlenül érintett kevés számú személy jelenik meg. Mivel a résztvevők köre sokszor ugyanaz, így nem feltétlenül tekinthetők reprezentatívnak a beérkező vélemények. További problémát jelent, hogy a résztvevők nem ismerik az eljárásrendet, rosszul informáltak, nem tudják értelmezni az előzetesen közzétett meghívón szereplő és a helyszínen elhangzó túlságosan szakmai szövegű tájékoztatást. Sok esetben nem a témával kapcsolatosak az észrevételek, sokan magánjellegű ügyekkel kapcsolatosan szólnak fel, amiket egyébként a fogadóórán kellene feltenniük. Ha a napirendi pontok ismertetése túl hosszúra nyúlik, a lakosság elveszíti a türelmét, ezért nem érkeznek érdemi hozzászólások.

15.2 Közepes fokú inkluzivitást megvalósító eszközök

A döntés befolyásolása lehetséges e csoportba tartozó eszközök és programok esetében, az egyszerű visszacsatolástól kezdve a konzultáción át a különböző alkufolyamatokig, azonban az önkormányzat a döntést nem adja ki kezéből semmilyen formában sem.

15.2.1 Online fogadóóra

A helyi társadalmi szereplők bevonásának eszközei között egyre több innovatív megoldás szerepel a hazai gyakorlatban is, melyek közül számos az interneten történő kommunikáción alapul. Ígéretes kezdeményezésnek tekinthető az online fogadóóra módszere, amely ugyan még viszonylag újszerű eszköznek számít, ugyanakkor már többféle formában is találhatunk példát alkalmazására.

Az online fogadóóra során egy, a településvezetésben meghatározó szereppel bíró személy (jellemzően a polgármester, de sok esetben valamely képviselő) előre meghirdetett időszámban online felületen tart fogadóórát. A módszert a legtöbb esetben a közösségi média felületén keresztül alkalmazzák a településvezetők: Facebook oldalukon létrehoznak egy erre a célra szolgáló, nyilvánosan követhető posztot, ez alá lehet kommentárban megfogalmazni a kérdéseket és észrevételeket. A poszt alatt a megadott időszámban beérkezett hozzászólásokra minden érdeklődő egyéni, szintén nyilvánosan látható választ kap. Az online fogadóóra egyik változatának tekintik sokszor azt is, amikor a településvezetők valamelyike hivatalosan is kommunikál a lakossággal a Facebook Messengeren keresztül. Ez indokolt lehet abban az esetben, amikor olyan személyesebb jellegű kérdés merül fel, amelyet az érintett nem szeretne a közösségi média üzenőfalán másokkal is nyilvánosan megosztani, viszont nem kíván személyesen megjelenni a képviselő, vagy a polgármester hivatali fogadóóráján. További lehetséges változata az online fogadóóra megtartásának a Skype használata, esetleg egy erre a célra szolgáló külön fórum kialakítása, például egy „polgármester válaszol” rovat indítása a települési honlapon.

Az eszköz által bevonni kívánt célcsoport a település teljes lakossága, ugyanakkor az online felületen mozgósítható érdeklődők jellemzően nagyrészt a fiatalabbak és a középkorúak közül kerülnek ki, az idősebb korosztályt nehezebben lehet elérni a módszer által. Ebből adódóan következik az is, hogy az átlagosnál jóval erősebb előregedéssel küzdő településeken kevésbé hatásos lehet a módszer. A kutatás során vizsgált települések közül jellemzően a közepes és nagyobb lélekszámú, zömében 15.000 fő feletti lakossággal rendelkező városok alkalmazták a módszert. A helyi közösséget vizsgálva elmondható, hogy azokon a településeken, ahol a lakosság identitása erősebb (pl. azok a közép- vagy nagyvárosok, ahol a második világháború időszaka előtt is már erős polgárság volt jelen), valamint az ott lakók jelentős része magáénak érzi és pozitívan viszonyul saját közösségéhez, az online fogadóóra bevezetése rendkívül sikeres fogadtatásra talált.

Az online fogadóóra számos előnye közé tartozik, hogy nem igényel szükséges személyes megjelenést, ezáltal kényelmes, időtakarékos és egyszerű módszert nyújt a lakosság számára. Az online kommunikáció által továbbá nemcsak gyors, hanem állandó kapcsolati lehetőséget is biztosít, mivel az internethasználat, különösen a mobilinternet-szolgáltatások elterjedésének köszönhetően az érintettek bárhol, bármikor feltehetik, eljuttathatják kérdéseiket a településvezetés felé. Az online fogadóóra nagy előnye továbbá, hogy teljes fokú nyilvánosságot biztosít, a kérdésekre adott válaszokat mindenki láthatja, valószínűleg így kevesebb egyforma kérdés fog feleslegesen beérkezni (feltéve, hogy az érdeklődők egymás hozzászólásait is elolvassák). Mivel nagyon hatékony visszacsatolási mechanizmusként működik, növeli a lakosság településvezetéssel szembeni elégedettségét, bizalmát. Az eszköz ugyanakkor bizonyos technikai feltételeket igényel, emiatt felmerülhet a már említett probléma az idősebb korosztály elérésének hatásosságával kapcsolatban. A módszer hatékonysága nagyban függ továbbá a válaszadás gyorsaságától is. A településvezetés részéről ugyanis sokkal több időt igényel a kérdésekre írásban választ adni, mint szóban, ezért előfordulhat, hogy a polgármester, vagy az adott képviselő egy idő után belefárad a hozzászólásokra egyesével történő válaszadásra, és nem folytatja tovább rendszeresen ezt a fajta kommunikációt, ezáltal a lakosság bizalma is csökkenhet a kezdeti lelkesedést követően. A közösségi oldalakon továbbá előfordulhat, hogy hamis profil mögötti, politikai indíttatású vagy személyes sérelemből adódó, leellenőrizhetetlen forrásból érkező mocskolódó hozzászólások keletkeznek, így a beérkezett kérdések, jelzések nem mindig tekinthetők megbízható, releváns információknak, sokat ronthatnak az adott önkormányzat megítélésén.

15.2.2 Lakossági fórum

A lakossági fórumok szervezése valamennyi hazai településen az egyik legáltalánosabban alkalmazott bevonási eszköz, amelyet az önkormányzati feladatok meghatározásához és végrehajtásához kapcsolódóan szervez meg az önkormányzat, ezzel célozva a lakosság véleménynyilvánítását. A változó rendszerességgel megvalósuló

lakossági fórumok magába foglalhatják az egész várost érintő, általánosabb jellegű fejlesztési igényekkel kapcsolatos konzultációt is, de jellemzően inkább egy-egy konkrét beruházással, aktuális témával kapcsolatosan hirdetik meg azokat.

A módszer által bevonni kívánt célcsoport a település teljes lakossága, ugyanakkor a valójában bevonásra kerülő megjelentek köre nagyrészt azokból a helyiekből tevődik össze, akik a közvetlen környezetükben megvalósuló egyes fejlesztési-beruházási kérdésekben érintettek. Az eszköz előnyei közé sorolandó, hogy a helyiek személyes, közvetlen visszajelzést kapnak felmerülő kérdéseikre, javaslataikra, esetleges panaszukra. A lakossági bevonás fokát tekintve a lakossági fórum magasabb jellegű részvételt biztosít a helyi közügyek intézésével kapcsolatban, mint például egy közmeghallgatás, mivel a lakossági fórumok tartásának célja kifejezetten az, hogy az érdeklődők megismerjék és véleményezzék a projektek terveit még a tervezés fázisában. Az eszköz ugyan nem garantálja, hogy az érintettek igényeinek megfelelő döntés születik majd, azonban ha a döntéshozók a lakossági fórumokon beérkező visszajelzéseket megfelelő módon figyelembe veszik, akkor a megvalósuló fejlesztésekkel a lakosság várhatóan elégedett lesz.

A kutatás gyakorlati tapasztalati alapján fontos tanulságként vonható le, hogy a lakossági fórum iránt általában nagyobb részvételi hajlandóságot mutat a közösség, ha azt nem a Polgármesteri Hivatalban, vagy a szokásos közmeghallgatási helyszínen rendezik meg. Továbbá elmondható az is, hogy a konkrétabb témákkal kapcsolatosan összehívott lakossági fórumok jóval hatékonyabbak lehetnek a – lakossági fórumokhoz egyébként funkciójukat tekintve hasonló – közmeghallgatásoknál azért is, mert így nagyobb eséllyel több, az adott ügyben közvetlenül érintett / érdekelt személy véleménye érkezik be a településvezetés részére, ezáltal az önkormányzat a lakossági fórumokat sikeresen alkalmazhatja döntéstámogatási eszközként. Fontos azonban figyelembe venni az eszköz lehetséges gyengeségeit is. Sok esetben az önkormányzat nem megfelelő körültekintéssel szervezi meg és kommunikálja a lakosság felé az esedékes lakossági fórumokkal kapcsolatos tudnivalókat, a közmeghallgatáshoz hasonlóan a lakossági fórumok esetében is gyakran problémát okozhat a túlságosan hivatalos, szakmai hangnem, illetve szintén jellemző az is, hogy nem reprezentatív a résztvevők köre, és a megjelentek hajlamosak oda nem illő témákkal foglalkozni.

15.2.3 Informális fogadóóra (köztereken, rendezvényeken stb.)

Az informális fogadóórák rendszeres időközönként való megtartása a gyakorlatban a lakosság döntéshozatalba való bevonásának egy jelképes fokozatát jelenti. A módszer lakossági bevonási eszközként való alkalmazása úgy történik, hogy a polgármester (egy esetben az alpolgármester vagy valamelyik képviselő) rendszeresen részt vesz a fontosabb helyi rendezvényeken, összejöveteleken (például a hetente megtartott piacon), esetleg rendszeres jelleggel kihelyezett fogadóórát, képviselői fórumot tartanak egy előre kijelölt közterületen.

A településvezetőkkel való találkozás, beszélgetés lehetőségét előre meghirdeti az önkormányzat, azonban a helyszínen zajló információcsere spontán jellegű, kötetlen hangvétellű beszélgetés formájában történik a helyi lakosokkal. Az eszköz alapvetően a település teljes lakosságát kívánja bevonni, azonban értelemszerűen elsősorban a lakosság adott helyszínre járó része mozgósítható jobban, a ténylegesen bevontak köre ez esetben is azon személyeket jelenti, akik az adott időben és helyszínen megjelennek. Az egyes kiemelt célcsoportok (pl. nyugdíjasok, családostok, civil szervezetek, nemzetiségekhez tartozók) megszólításához érdemes lehet figyelembe venni a különféle helyszínek mozgósító, közösségszervező erejét. A piacon túl ideális lokációk lehetnek még a nyugdíjas kluboknak teret adó helyszínek, a művelődési és közösségi házak, a könyvtárak, a nevelési-oktatási intézmények aulái, ebédlői, udvarai, tornacsarnokai, esetleg a település játszóterei.

A kutatás során vizsgált önkormányzatok közül főként a közepes méretű településeken volt jellemző, hogy az informális fogadóóra fontos szerepet játszik a településvezetés és a lakosság közti információáramlásban. Habár a megfigyelt települések közül a 2000 fő alatti lélekszámmal rendelkezők esetében a lakossági visszajelzések zöme informális csatornákon jut el a településvezetés felé, a napi spontán kommunikációt meghaladó, előre meghirdetett módon tartott, rendszeres időközönként zajló alkalmak leginkább a 2000 és 15.000 fő közötti lakosságú településeket jellemezték. Emellett több, 15.000 fő feletti nagyobb városban is alkalmazzák az informális fogadóórát mint bevonási eszközt, mivel ez a módszer a hagyományos hivatali fogadóórához képest hatékonyabb működést tesz lehetővé. Az informális fogadóóra legnagyobb előnye ugyanis, hogy ezeken a rendezvényeken a lakosság bátrabban keresi fel személyesen a képviselőket vagy a polgármestert, mint a Polgármesteri Hivatalban. A közvetlenebb hangnem, a bizalmasabb légkör hatására az emberek jobban megnyílnak, ezáltal a helyi lakosok véleményének megismerésére, a településvezetéssel szembeni bizalom megerősítésére jó lehetőséget biztosít a módszer. A módszernek ugyanakkor megvannak a maga korlátai is, az eszköz alkalmazása során például figyelemmel kell lenni az informális találkozókból adódó esetlegességre.

15.2.4 Informális visszacsatolási eszközök

Az önkormányzat által alkalmazott informális visszacsatolási eszközök közé tartozik minden spontán jellegű, rendszeresen zajló (sok esetben napi szintű) kommunikációs forma, amelyek nem csupán bizonyos alkalmakhoz kötődően, szervezett, előre meghirdetett módon zajlanak a lakosság és a településvezetők közt. A lakossági visszajelzések fontos forrásai ebben az esetben többek között olyan típusú kontaktusok lehetnek, mint a lakosok összetalálkozása a gyalog, vagy biciklivel közlekedő polgármesterrel és képviselőkkel az utcán, a boltban, a piacon, a különféle települési rendezvényeken – esetleg a gyermekeiket óvodába, iskolába hordva. De ilyen lehet a közfoglalkoztatottak és az őket irányító vezető napi kommunikációja is.

Az informális visszacsatolások hatékony működésének alapvető feltétele, hogy a helyiek bármikor elérhessék a képviselőket vagy a településvezetőt, továbbá, hogy a megkeresettek ezután valóban továbbítsák a lakosságtól beérkező kéréseket, igényeket, problémákat a hivatal felé. A lakossági visszajelzések begyűjtésének céljából az informális mechanizmusokra támaszkodó települések méret szerinti megoszlása a kutatás alapján vegyesnek mondható, habár a kis- és közepes településeken az informális visszacsatolási eszközök jóval nagyobb szerepet kapnak, mint a formális bevonás módszerei. A kisebb településeken a személyes ismeretségek ugyanis lehetővé teszik, hogy nagyon gyorsan és hatékonyan működjenek az informális visszacsatolások, mivel a lakosság és a településvezetés közötti kapcsolattartás olyannyira közvetlen módon zajlik, hogy nem mutatkozik igény különféle formális eszközök alkalmazására.

A bevonás célcsoportját tekintve az informális visszacsatolási eszközök a településmérettől függően eltérőek lehetnek. A kutatás során levont tapasztalatok azt mutatták, hogy a településvezetés vélekedése szerint a testület nyitott mindenki véleményére, tehát az informális visszacsatolások lehetősége adott a település teljes lakossága számára. A gyakorlatban némi különbség tapasztalható a valóban elért társadalmi csoportokat tekintve, hiszen a nagyobb lélekszámmal rendelkező településeken értelemszerűen jóval nehezebb valamennyi társadalmi szereplőt bevonni a döntéshozatalba, a részvétel így különféle szűkebb, jobban definiálható csoportokra koncentrálva jelenik meg, mintsem a település teljes lakosságát tekintve.

A helyi közösségek vizsgálatát tekintve elmondható továbbá, hogy az erősebb identitással rendelkező településeken szintén nagyobb szerepe van az informális eszközöknek. Az egyes településeken megfigyelt eltérő hatalmi mechanizmusok is erősen meghatározhatják a településvezetésben részt vevő szereplők által alkalmazott bevonási formákat. Azokon a településeken, ahol a döntéshozatal egy stabil, csekély létszámú, erős kohézióval rendelkező csoport kezében van (pl. a kisvárosi elit által dominált típusú települések, ahol a döntési pozícióban lévők köre alapulhat rokoni-baráti szálakon, vagy valamely erős helyi érdekcsoporton), a településvezetés elsősorban informális mechanizmusokkal éri el a lakosság további csoportjainak bevonását, alapvetően személyes kapcsolatokra alapozva. Az informális visszacsatolási eszközökről összességében elmondható, hogy egyik legnagyobb előnyük a spontaneitásból eredő egyszerűség. Működtetésük ugyanis nem igényel különösebb szervezőmunkát, mégis nagyban hozzájárulhat az önkormányzat inkluzív működéséhez, a lakossági részvétel jelképes módon való folyamatos biztosításához.

A jól működtetett informális visszacsatolások legnagyobb gyakorlati haszna kétségkívül az, hogy amennyiben a beérkező vélemények valóban becsatolásra kerülnek a döntéshozatal során, várhatóan magas lesz a lakosság településvezetéssel szembeni elégedettsége és bizalma, továbbá szorosán összetartó helyi közösség alakulhat ki. Az eszköz működtetésének vannak azonban korlátai. Az informális visszacsatolásokra sok önkormányzat úgy tekint, hogy azok nagy részben kiváltják a további bevonási módszerek alkalmazásának szükségességét, ezért nem is törekednek arra, hogy más módon is felmérjék az igényeket, visszajelzéseket gyűjtsenek. A helyiek emiatt könnyen azt érezhetik, hogy a településvezetés nem vonja be őket megfelelően a döntéshozatalba. Az informális visszacsatolások továbbá nem tekinthetők reprezentatívnak, valamint jelentős információ-vesztéssel járhatnak, nehezen követhetőek, hiteltelenebbek lehetnek, nagyobb lélekszámú településeken nehezen működtethetőek.

15.2.5 Fórumládák, ötletládák

A lakossági vélemények, ötletek anonim módon való összegyűjtésére használatos, egyre népszerűbb módszer az úgynevezett „ötletládák” (más néven fórumládák, avagy véleményládák) alkalmazása. Ezeket általában a polgármesteri hivatal mellett a legforgalmasabb pontokon (pl. óvodákban, iskolákban, postán, boltokban, művelődési házakban) helyezi el az önkormányzat.

A módszer alkalmazása egyaránt megfigyelhető kisebb, közepes és nagyobb településeken is. Nagyvárosok esetében a közterületen kihelyezett ötletládák száma elérheti akár az 50–60 darabot is. A lakossági igények ilyen módon történő felmérése a legtöbb településen a fejlesztések, beruházások, illetve a helyi rendezvények kapcsán

kap nagy hangsúlyt. Az ötletládák segítségével a lakosság véleményét sok esetben konkrét ügyekkel kapcsolatosan is kikérik az önkormányzatok, például a település honlapján, Facebook oldalán, vagy a helyi újságban teszik közzé az erről szóló felhívást. Ez utóbbi esetben különösen praktikus megoldás, ha a helyi újságból kivágott, kitöltött kérdőíveket lehet bedobni az ötletládákba.

A lakossági javaslatok, észrevételek fórumládákkal való összegyűjtésével a településvezetés célja a döntéshez szükséges információk beszerzése, az eszköz tehát a lakosság döntéshozatalban való részvételét, bevonását hivatott jelképes módon biztosítani. Ehhez azonban elengedhetetlen, hogy az önkormányzat rendszeresen gondoskodjon az ötletládák ürtéséről, a ládába beérkező minden egyes lakossági észrevétel tartalmának elemzéséről, feldolgozásáról, valamint lehetőség szerint azoknak a döntéshozatali folyamatokba való becsatornázásáról. Az ötletládák alkalmazásának előnyei közé sorolandó az anonimitás, valamint az, hogy a módszer megfelelő módon való alkalmazása által a lakosság véleménye, kezdeményezése, érdekei rövidebb, egyszerűbb úton juthatnak el az önkormányzathoz. A lakosság igényeinek felmérése pedig nemcsak a döntéshozatalba való bevonás által erősödő bizalom szempontjából előnyös, hanem helyi tudástőke kiaknázása szempontjából is kívánatos, hiszen az innovatív, újító gondolatok nemcsak a felsővezetők, hanem a helyi lakosok ötleteiből is kiindulhatnak, ezáltal pedig hatékonyabbá válhat az önkormányzati működés.

Fontos kritika ugyanakkor a módszerrel szemben, hogy a láda tartalmának feldolgozása alatt nem minden esetben tudni, mi értendő pontosan a gyakorlatban. Mivel viszonylag idő- és energiaigényes az eszköz működtetése, (kiemelten a nagyobb települések esetében, ahol várhatóan jóval több észrevétel érkezik), nem biztos, hogy megfelelő módon történik a vélemények figyelembevétele, a reagálás a felvetett problémákra.

15.2.6 Fókuszcsoport

A helyi döntéshozatal előkészítésének hatékonyságát támogató módszerek közé tartozik a fókuszcsoportos interjú lebonyolítása, amely során egy jól definiált célcsoportból (különböző területről érkező személyek, szakemberek közül) 6–10 fő vesz részt egy kb. másfél, két órás beszélgetésen. A fókuszcsoportot egy moderátor vezeti félig strukturált módon, azaz nincsenek kötött kérdések-válaszok, a kutatás szempontjából lényeges kérdések körül folyik a beszélgetés (olykor vita). A résztvevők saját szavaikkal fejezhetik ki véleményüket, így spontán reakciókat figyelhetünk meg. A fókuszcsoportos interjú alkalmazása által az önkormányzat elsődleges célja felmérni, hogy mik azok, amik jelenleg jól működnek a településen, és mik azok, amiket a jövőben fejleszteni kellene. Ehhez a moderátor a csoporttagok egymás közötti interakcióit elemzi, a csoportdinamikából ismert jelenségek kiaknázása által olyan irányba tereli a beszélgetést spontánul felmerült kérdéseivel, hogy a résztvevők egyéni élményeik közös megvitatása által maguk fogalmazzanak meg bizonyos attitűdöket, benyomásokat, amelyek pontosabb információt adhatnak a település lakosságának elképzeléseiről.

A fókuszcsoportos interjú előnye, hogy az egymással kölcsönhatásba lépő vélemények és érzelmek segítenek a mélyebb, reflektálatlanabb attitűdök felszínre hozásában, továbbá a csoportos interjú barátságosabb környezetet teremt, mint az egyéni, így a résztvevők jobban el tudják engedni magukat és a beszélgetés gördülékenyebben haladhat. A csoporttagok egymással való kommunikációja, véleménycseréje által új szempontok, kreatív ötletek, hatékony megoldások merülhetnek fel olyan problémákra, amelyek kezelése eddig esetleg nehézséget okozott a településvezetés számára. A módszer hatékonysága azonban nagyban függ a fókuszcsoportban résztvevők körétől, a csoporttagok egymás közötti interakcióitól, illetve a moderátor felkészültségétől, hozzáértésétől. A csoport nehezen kezelhető lehet, ha csupán introvertált emberekből áll, akik nehezebben nyílnak meg egymásnak, illetve a csoportba bekerülhetnek olyan résztvevők is, akik valamilyen okból nem kellőképpen motiváltak a fókuszcsoport célját elérni. További korlátja a módszer alkalmazásának, hogy nem számszerűsíthető, illetve nem vonatkoztatható a népesség egészére. További nehézség a módszerrel kapcsolatban annak jelentős költségvonzata, mivel jól képzett szakértőkkel hajtható csak végre hatékonyan.

A fókuszcsoportos interjú a reprezentativitás kérdése szempontjából kritikával illetendő, ha azt kizárólagos eszközként, vagy más bevonási eszközökhöz viszonyítva túlságosan nagy hangsúllyal alkalmazza az önkormányzat. A lakossági részvétel hatékonyságát kétségkívül növelheti egy-egy szűk csoport bevonása, azonban nem feltétlenül célszerű ez alapján a lakosság egészére vonatkozó megállapításokat levonni, illetve ez alapján megfogalmazni a lehetséges és kívánatos jövőbeli fejlesztési irányokat.

15.2.7 Utcabizalmi rendszer

Az utcabizalmi rendszer egy olyan tájékoztatási, információgyűjtési módszer, mely során a településen, utcákban, kisebb kerületekben bottom up, vagy top down kinevezés alapján kerülnek kiválasztásra lakosok, akik

a helyiek „szócsövei”. Olyan személyek történnek kiválasztásra, akik a lakosság és a vezetés számára is „megfelelnek”. Ők továbbítják a polgármesternek a lakosság kéréseit, bizonyos témák, fejlesztések kapcsolatában kérdéseit, véleményeit, rajtuk keresztül történik az információk átadása. A módszer előnye, hogy a problémákat helyben, a legszűkebb körben tudják megoldani, egyszerűbb, gyorsabb és átláthatóbb a kérdéses helyzet megoldása.

A módszer hátránya, hogy egyéni érdekeket is szolgálhat. Ha a közvetítő személyét nem a helyiek választják meg, hanem felülről történik a kinevezés, az visszásságot kelthet a lakosságban. Ebben az esetben valószínűleg olyan lakos válik utcabizalmivá, aki a helyi hatalommal jó kapcsolatot ápol. Főleg az idősebb lakosság által megélt, a szocialista múlt negatív hatásai közé tartozó besúgóhálózatra emlékezteti az embereket. A felülről történő kinevezés ezt az emléket élénkíti, ami nem segít a módszer alkalmazásában, társadalmi elfogadottságának javításában, a bizalom növelésében.

A negatív visszhangok ellenére vannak olyan magyarországi települések, zömében kisvárosok, ahol ez a módszer jól működik. Ügyes alkalmazásával növekszik a párbeszéd a polgármester és a lakosság között, a helyben megoldandó ügyek gyorsulnak, és a helyiek észrevételének beépítésével nemcsak a lakosság bevonása, hanem a település vezetésébe vetett bizalom is nő, mivel helyben, akár a lakosság véleményét, észrevételeit felhasználva történik gyors lépés, ami az ott lakók javát szolgálja. Azért főleg a kisebb város a legjobb helyszín ennek a módszernek az alkalmazására, mert az utcabizalmi kiválasztásához szükséges a lakosság közötti interakció, ismeret. Ezen a települési szinten az egyén még ismeri a szűkebb környezetének lakóit, ismeri a közvetlen környezetének problémáit – egy megfelelő utcabizalmi kiválasztásával ügyesen lehet menedzselni az adott helyzetet. Továbbá elég nagy ahhoz a település, hogy a lakosság és a vezetés között ne alakuljon ki közvetlen kapcsolat, az információk lassabban jutnak el mindkét félhez, a növekvő lélekszámmal növekednek a megoldandó feladatok: ezt a helyzetet tudja megoldani az utcabizalmi rendszer.

15.2.8 Tanácsadó „testület” vagy csoport

Ez a módszer nagyon széles körben alkalmazott a hazai önkormányzatok esetében. A polgármester mögött egy szakértői csapat áll, akik tapasztalataikkal, szakértelmükkel segítik a polgármester munkáját. A bevont szakértők alkalmazása a polgármester, illetve a testület vezetési attitűdjétől függ. Vannak olyan települések, főleg nagyobb lélekszámú vagy tehetősebb települések, ahol a polgármester egy szakértői teammel dolgozik, a különböző fejlesztések kapcsán a kevésbé jelentős elemeket is közösen beszéljük meg, hogy a beruházások minél koherensebben illeszkedjenek a településbe, illetve egymáshoz. Vannak olyan települések, ahol szintén jelentős a szakértelemre való támaszkodás, azonban csak egy-két, a vezetőséggel bizalmasabb kapcsolatban levő szakértő van jelentősen bevonva.

A fejlesztők köréből leggyakrabban pályázati szakembert alkalmaznak. Ő sok esetben külső szakember, nem áll a hivatal alkalmazásában. Alkalmazása gyakori a kisebb lélekszámú, kevésbé tehető településeken: zeknek a településeknek a szűkebb forrásaik miatt általában nincs lehetőségük egy állandó pályázati szakember alkalmazására, de a tudásukra nekik is nagy szükségük van. A nagyobb, gazdaságilag erősebb településeken sok esetben támaszkodnak a helyi főépítészre, jogászokra, közigazdászokra, szakmérnökökre, turisztikai szakemberekre, illetve egyéb speciális ismeretekkel rendelkező emberekre. Ezeknek a személyeknek az alkalmazása a település helyzetétől, lehetőségeitől függ, azonban minél nagyobb egy település, általában annál több beruházás, fejlesztés zajlik, ezáltal annál nagyobb szükség van ezeknek a magasan képzett embereknek a bevonására. A települések sok esetben helyi értelmiségiek véleményét is kikérik. Ezek a helyi lakosok általában olyan személyek, akiknek befolyásos pozíciójuk van, illetve általában jó kapcsolatot ápolnak a helyi hatalommal. Jelentőségük abban áll, hogy a helyi ismeretüknél fogva úgy tudnak véleményeket, észrevételeket, kritikákat fogalmazni, hogy nem a helyi hatalom tagjai. Ez fontos nézőpont a polgármester és a testület számára, mert pontosabb képet kaphatnak a végzett, illetve tervezett beruházásokkal kapcsolatban, az eltérő véleményeket megfontolva be tudják építeni a különvéleményeket is a fejlesztésekbe.

A módszer hátránya lehet, ha a polgármester csak egy szűk réteg véleményét gyűjti össze. Ezek a nézetek valószínűleg azonosak, ebben az esetben nem működik a módszer tökéletesen, mert nem tudják a különböző véleményeket megismerni, felhasználni a fejlesztések során. A módszer alkalmazása igen széleskörű, ezzel kapcsolatban általánosan elmondható, hogy annál sikeresebben tud működni egy település, minél több szakértelmet von be a helyi vezetés. Ez részben forrás kérdése is, amely szempontjából a gazdaságilag erősebb települések szerencsésebb helyzetben vannak, de a kevésbé tehető települések között is szép számmal vannak olyanok, akik sikerrel alkalmazzák ezt a módszert.

15.2.9 Tematikus lakossági konzultációk elemzése

A lakossági tematikus konzultációk és fórumok statisztikai elemzése és feldolgozása jelenleg ritkán használt módszer az önkormányzatok körében Magyarországon, jó példaként egy magyar közepes méretű város alkalmazza. A módszer segítségével a különböző települési fórumok mérhető adatait különböző szempontok szerint statisztikai módszerekkel dolgozzák fel. Előnye, hogy az eredmények segítségével a település vezetője megismeri az adott kérdéskörökkel kapcsolatos lakossági véleményeket, trendeket. Ezek ismeretével könnyebben tudja tervezni a település jövőbeli beruházásait, fejlesztéseit. Alkalmazását nehezíti, hogy a statisztikai adatok nyéréséhez megfelelő sokaságú adatra van szükség, amihez elengedhetetlen, hogy a településen az önkormányzat hatékonyan tudja a különböző lakossági fórumait működtetni. Alkalmazása főleg olyan városoknak lehet hasznos, ahol a lakosság bevonható, a különböző egyeztetési alkalmakon nagyobb számban megjelenik és aktívan kiveszi a részét az ottani „közös munkából” (pl. egy lokálpatrióta lakosságú város számára hatásosabb lehet ennek a módszernek az alkalmazása, ha a különböző fórumokon mérhető adatokat tud szerezni a lakosságtól).

15.2.10 Lakossági fórum (utcafórum)

Az utcafórum a lakossági fórumok egy olyan formája, amikor nem az általában megszokott helyen (művelődési ház, polgármesteri hivatal), hanem a lakosok lakhelyének környékén, a saját utcájukban tartanak tanácskozást. A közmeghallgatás sikertelensége abból is adódik, hogy ritkán tartják az alkalmakat, az időpontja sokszor kedvezőtlen, sokak számára érdektelen események is napirenden vannak. Az utcafórum előnye, hogy az utca lakóihoz közel történik. Ez nem csak fizikai közelséget jelent, a lakosság számára fontos, hogy „biztonságban érzik” magukat, a saját „területükön” történik a megbeszélés. A lakosság számára az is egy gesztus, hogy a település vezetése jön el a lakossághoz, nem a lakosoknak kell elmennie a település vezetéséhez, a vezetőség „leereszkedik” a lakosság közé. A lakosság jobban meg tud nyilvánulni, nyitottabb a település vezetése felé. A település vezetésének célja, hogy a lakosság kérdéseit, véleményét meghallgassa, észrevételeit összegyűjtse, az elkövetkező eseményekről tájékoztassa. Ez a fórum kevésbé formalizált, kevésbé hivatalos (pl. nincsenek kamerák), a lakosság részéről többen formálnak véleményt, akár kritikát is. Emiatt jó lehetőség az önkormányzatnak, hogy pontosabb információkat szerezzen.

A témákat tekintve főként olyan történéseket / eseményeket beszélnek meg, amik az adott utca / településrész lakosságát érintik, ezáltal több lakost tudnak bevonni a fórumra. Utcafórumot egy évben többször is tartanak / tarthatnak a települések. Ez a helyi lakosok szempontjából azért fontos, mert a ritka közmeghallgatással ellentétben az utcafórumok sűrűbbek, még időben meg lehet beszélni az adott témát. Maguk a fórumok hosszú óráig eltarthatnak, szűkebb csoportra van sok ideje a vezetőknek, növekszik az egymásba vetett bizalom, a vezetőség közelebb kerül a lakossághoz. Ez a felmerülő probléma megoldására, a bekövetkező fejlesztések kommunikálására pozitívan hat, a kétoldalú kommunikáció hatékonyabb és a lakosság participációja is jelentősebb. Mivel a módszer az aktuális kérdéseket e keletkezés helyén vizsgálja, hatékony válaszokat tudnak megfogalmazni.

A módszer hátránya, hogy a résztvevők ki vannak téve az időjárás viszontagságainak. Ha nem sikerül jól megválasztani az időpontot, ugyanúgy alacsony részvételi arány alakul ki, mint általában a közmeghallgatások esetében. Ha az önkormányzat túlságosan szakmai nyelvezettel fogalmazza meg a fórum felhívását, nem lesz sikeres, mert a lakosság nem érti meg. A módszer nagyon sok energiát igényel, továbbá a lakosság körében bizonyos témák által kiváltott feszültségek a helyszínen lecsapódhatnak (pl. két utca nem tud megegyezni egy közlekedési változtatáson). Ezt a módszert sok esetben csak kampányidőszakban alkalmazza az önkormányzat, ami a későbbiekben visszatetszést kelthet a lakosság körében, csökkenhet a bizalom.

Az utcafórum főleg a kb. 1000–1500 főnél nagyobb lélekszámú településeknél sikeres. Az ennél kisebb települések esetében az információáramlás gyorsabb, nem történik annyi esemény, ami érdemben befolyásolná a helyiek életét anélkül, hogy értesülnének róla.

15.2.11 Lakossági találkozó szakemberek bevonásával

A közmeghallgatáson kívül szervezett fórumok a tapasztalatok és visszajelzések szerint sokkal sikeresebbek. Ha egy fontos téma kapcsán szerveznek találkozót, vagy a megszokott menettel ellentétben helyszínt változtatnak (pl. utcafórum), a lakosságot jobban tudják dinamizálni. Ez az eszköz lehet lakossági találkozó szakemberek bevonásával is. Alkalmazására akkor van szükség, amikor olyan események / fejlesztések / problémák történnek a településen, aminek megoldására, menedzselésére az önkormányzatnak nincsen megfelelő szellemi tőkéje.

A találkozók során az önkormányzat olyan külsős szakembereket von be, akik az adott fejlesztést, tevékenységet végzik a településen vagy szakértői a témának. A megbeszéléseken, melyek évente általában több alkalommal

is történnek, a lakosság észrevételeire, kérdéseire szakemberek reflektálnak, megoldási javaslatokkal állnak elő. A témával kapcsolatban megosztják tudásukat, a közös gondolkodás elősegíti a lakosság bevonását, proaktív magatartásának erősítését. A lakosoknak meg kell érteni az érdekeiket, hogy bevonódjon, megossza nézeteit ezeken az összejöveteleken.

Ez a módszer akkor működik jól, ha az aktív lakoson és a szakértőkön kívül van megfelelő idő, hogy az adott kérdésben közösen tudjanak döntéseket hozni, tervezni. Idő hiányában a találkozó okafogyottá válik: ha tart is az önkormányzat ilyen fórumot, nem tud beépülni az eredmény a kivitelezésbe. Ezeknek a bevonási alkalmaknak a rendezése olyan településeken működik, ahol az önkormányzat olyan kihívással áll szemben, amely a lakosokat is közvetlenül és erősen érinti (pl. önkormányzati bérlakásfejlesztés, közterek kialakítása, jelentős munkálatokkal / korlátozásokkal járó feladatok stb.). Ezt a módszert fővárosi kerület és kisebb település is egyaránt alkalmazza. Azokon a településeken releváns, ahol a lakosság tájékoztatásán túl a fejlesztések valamilyen okból elakadtak vagy lakossági ellenállásba ütköztek. A szakemberek segítenek a lakosság számára megérteni a beruházás fontosságát. Több esetben a bizalom az irányukba magasabb, mint a döntéshozók irányába. Ha a közös tanácskozás során a hallgatóság releváns információi is be tudnak épülni, akkor jóval magasabb lehet a kérdéses eset társadalmi elfogadottsága.

15.2.12 Polgármester házhoz megy

Egy településvezető számára fontos szempont, hogy az adott helység lakosaival közelebbi kapcsolatba kerüljön. A személyes találkozások erősítik a lakosság kapcsolatát a település vezetésével, továbbá hatalomtechnikai szempontból is fontos a személyes interakció. A kapcsolat révén a polgármester jobban be tud ágyazódni a helyi lakosok körébe, ami erősítheti a bizalmat a választók felől.

Ebben a konzultációs bevonási mechanizmusban a településvezető személyes kapcsolat útján keresi fel a kiválasztott lakosokat a saját háztartásukban. A találkozók leginkább havi rendszerességgel ismétlődnek. Általánosan elmondható, hogy a polgármesterek lakossági megkeresése főleg olyan eseményekhez kötődik, amikor a személyes jelenlét a polgármester számára kiemelkedően fontos (pl. a választás előtti kampányidőszak). Olyan eseményekhez is kapcsolódhat, amelyek a lakókörnyezet számára valamilyen különleges jelentőséggel bírnak, rendkívüli, ritka, vagy akár jelentős negatív fordulatú eseménynek számítanak (pl. a település egy lakosának századik születésnapja, lakástűz az egyik helyi család otthonában). Ebben az olvasatban a találkozó célja, hogy a polgármester személyes kapcsolatot építsen a helyi lakossággal. A fő cél, hogy aktív információ- és véleménycsere történjen a vezetés és a lakosság között. A polgármesterek számára nehézség, hogy már egy kisebb (pár ezres lélekszámú) település esetén sem tudják pontosan felmérni a lakosság véleményét, igényét. A személyes kapcsolatok (baráti / rokon kör) segíthetik a helyiek véleményének megismerésében, de a részrehajlás miatt kaphat valós képet.

Ezt a találkozási formát nem használják gyakran, de kisebb és nagyobb lélekszámú településeken is előfordul az alkalmazása. Hasznossága a kis településen erősebb, jelentősebb. Egy kisebb településen általában a lakosság jobban ismeri egymást, személyesebbek a kapcsolatok, a helyi lakosok ilyenfajta bevonásával pontosabb képet kap a vezető. Előnye, hogy a lakos a saját környezetében kerül bevonásra, ez erősítheti a bizalmat és a nyitottságot. Hátránya, hogy a nagyobb településméret esetében kevésbé lehet hatékony. A lakosságszám nagysága miatt a helyiek nem ismerik egymást, a nagyobb intézményrendszer miatt nem azonosak a helyieket érintő problémák (pl. több oktatási, egészségügyi és hasonló intézmény), sokkal nehezebb a találkozások alkalmával általános képet kapni. Ezekben a településeken a módszernek az alkalmazása inkább PR fogásként használható.

15.2.13 Társadalmi szervezetekkel való kapcsolattartás

A civil, társadalmi szervezetek minden hatalom számára fontos tényezők. Ezek a szervezetek a lakosokat tömörítik, annak véleménye, érdeklődési köre, hovatartozása szerint. A helyi hatalom számára fontos a céljai elérésének érdekében a település lakosságával való kommunikáció, melynek egy jó formája a lakosság egy részét képviselő szervezetekkel való kapcsolattartás. A jelentősebb civil szervezetek részt vesznek az önkormányzati munkában is. Sok esetben az önkormányzati képviselő civil szervezeti vezető, civil szervezeti tag is egyben, ebben az esetben közvetlen kapcsolat van az önkormányzat és a szervezet között. Ha ez az eset nem áll fenn, akkor is van lehetőségük a különféle szervezeteknek részt venni az önkormányzati munkában. Sok településen alkalmazzák az önkormányzati bizottságokban a külsős tagságot, amikor a helyi hatalmi struktúrában részt nem vállaló egyének is tagjai a bizottságnak – ebben az esetben a civil / egyéb szervezeti tagok. A civil szervezetek az önkormányzati bevonás nélkül is tudnak aktívan tevékenykedni, de a bevonás mindkét félnek érdeke. Az önkormányzat könnyebb kapcsolatépítése mellett a civilek szervezetenként könnyebben tudnak kapcsolatba lépni a polgármesterrel, testülettel, kéréseiket, ötleteiket, véleményeiket könnyebben juttatják el a vezetőséghez. A helyi társadalom jelentő-

sebb bevonási lehetősége mellett a módszer hátránya, hogy csak a teljes lakosság szűkebb rétegeit képviseli, így a szervezetek bevonásával csak a helyiek egy részének véleménye válik megismerhetővé. A módszert az összes magyarországi települési szinten alkalmazzák. Azokon a településeken könnyebb, előnyösebb ennek a módszernek a használata, ahol jelentősebb a lakosság szerveződése, aktívak a szervezetek és nyitottak a közös munkára az önkormányzattal.

15.2.14 Kiválasztott lakossági szereplő intenzív bevonása

A közmeghallgatások, különböző lakossági fórumok általános jelensége, hogy a sokszor viszonylag alacsony részvétel mellett állandó szereplők olyan lakosok, akik (ritkán megalapozva, inkább általában megalapozatlanul) az általános elégedetlenséggel, „mondvacsinált problémák” felvetésével tűnnek ki. Ezeknek a szereplőknek a megszólításával számos előnyt kovácsolhat a helyi hatalom. A „kritikus véleményvezérek” bevonásával az általuk felvetett problémát orvosolni tudják, ha az említett téma valóban megalapozott, ötleteit fel lehet használni, ami segíti az önkormányzat munkáját. Ha ennek a csoportnak nincsen megoldási javaslata (ami a leggyakrabban előforduló eset), és a felhozott problémák nem jelentősek, akkor a bevonásukkal az elégedetlenkedőket „le lehet szerelni”. Ha okafogyottá válik ez a fajta tiltakozás, a megoldással nem rendelkezők megnyilvánulása a közeljövőben ritkulhat. Egyes esetekben (pl. választási kampányok) ezek a hangok mindig felerősödnek. Ha a polgármester következetesen alkalmazza ezt a módszert, csökkentheti az indokolatlan elégedetlenséget, meg tudja akadályozni a helyzet esetleges eskalálódását. A módszer további előnye, hogy településtípustól, településmérettől függetlenül bárhol alkalmazható. Itthon középvárosok, módosabb budapesti kerületek is alkalmazzák, döntő többségben sikerrel.

15.3 Magas fokú inkluzivitást megvalósító eszközök

Az ilyen eszközök és programok esetén bizonyos csoportokat intenzíven bevonva a döntéshozatalba közös, partneri kapcsolat alapul ki, ahol bizonyos esetekben a döntéshozatal átruházása is lehetséges. E módszerek bizonyos esetekben használhatóak úgy, hogy nem vonja el az önkormányzat végső felelősségét a döntésért.

15.3.1 Vállalkozások rendszeres látogatása, kapcsolattartás

A települési önkormányzatok törekszenek arra, hogy a helyi vállalkozók lehetőségeit, munkaerőigényeit és céljait felmérjék, és ennek tudatában valamilyen mértékben bevonják őket a helyi döntéshozatalba. A helyben megtelepedő multinacionális cégekkel általában évente több alkalommal találkozik a településvezetés (sok esetben személyesen a polgármester), hogy megfelelően érezzék magukat a településen, hiszen a helyben lévő nagyvállalatokból nagy gazdasági hasznot húz az adott település. Jelentős helyi adóbevétellel látják el ugyanis a település aktuális vezetését, a lakosság részére pedig munkalehetőséget biztosítanak („aranytojást tojó tyúk”). Üzemeltetéseket szerveznek, valamint havi rendszerességgel a polgármester és a képviselők részvételével bejárják a vállalkozásokat. Úgy gondolkodnak, hogy nem elég idevonzani a vállalkozásokat, de meg is kell azokat tartani, így törekednek a közvetlen kapcsolat kialakítására. Az önkormányzatban vállalkozói referenst és/vagy vállalkozásfejlesztési tanácsnokot alkalmaznak, a vállalkozóknak rendszeresen szerveznek továbbá különféle eseményeket (pl. közös vacsora, vállalkozói fórum, újévi pohárköszöntő).

A felsorolt módszerek által személyes kapcsolat alakul ki és folyamatos az információáramlás a vállalkozók és az önkormányzat között. A cégek könnyebben juthatnak információhoz az üzleti és pályázati lehetőségekről, továbbá segíteni tudják a pályázati források helyi gazdasági szereplőkhöz történő juttatását. A vállalkozók számára szervezett találkozók, fórumok amellet, hogy támogatók szerzésére szolgáló platformként működhetnek, hatékonyan hozzájárulhatnak a település fejlődéséhez és kulturális életének támogatásához is, ugyanis a gazdasági szereplők gyakran maguk is részeseivé válnak helyi közéletnek, és támogatják a helyi fejlesztéseket, amennyiben a település vezetése megfelelő módon be kívánja vonni a gazdasági szereplők érdekeit a jövőbeli fejlesztési elképzelésekbe. A gazdasági szereplőkkel való kapcsolattartás azonban gyakran megreked formális szinten (évi egy alkalom, leginkább tájékoztató jelleggel, felszínes beszélgetésekkel), és nem alakul ki érdemi együttműködés a vállalkozók és az önkormányzat között. A vállalkozói fórumok működtetése sok helyen csak azért jelent meg, mert azt a pályázatok szükségessé tették, de ezek fenntartására a pályázat lezárulta után nem mutatkozik valós igény. A helyi lakosság továbbá sok esetben kifogásolja, hogy a településvezetés csak a jelentős helyi iparüzési adóbevételt hozó vállalatok érdekeit nézi, ami sok esetben a túlzott vállalkozói befolyás kialakulását is eredményezheti. A vállalkozásokkal való kapcsolattartás önkormányzati döntéstámogatási eszközként való használatának pozitív példája lehet azonban több jelentős nagyvállalat telephelyét adó település, amelyek vezetése rendszeresen alkalmazza ezt a bevonási technikát.

15.3.2 Szűk fórumok kiválasztott csoportoknak

A települések vezetői által szervezett szűk fórumok, bizonyos kiválasztott csoportokkal folytatott egyeztetések változó rendszerességgel valósulnak meg. Az önkormányzattal való kapcsolattartás ilyen módon az egyes társadalmi szervezetek, gazdasági csoportok által tudn megvalósulni. A kiválasztott csoportokkal (civiliek, vállalkozók, intézményvezetők, ifjúsági, idős, családos, hátrányos helyzetű csoportok, nemzetiségi stb.) történő rendszeres egyeztetés által számos szervezet véleménye és álláspontja megismerhető, sőt a résztvevők megismerhetik a hasonló helyzetben lévő csoportok elképzeléseit is. Az önkormányzat több alkalommal tudott már számítani az egyes csoportok segítségére is (például a települési rendezvények lebonyolításában). Legtöbb esetben a gyors intézkedést igénylő helyzetek alkalmával jelenik meg a szoros kapcsolat előnye. Az ilyen módon bevonásra kerülő csoportoknak azonban jelentős mértékben megnő a befolyása az önkormányzatban, mások felé ezért általában kevésbé lesz nyitott a település vezetése.

A társadalmi szervezetekkel, gazdasági csoportokkal való szoros kapcsolatot ápoló önkormányzatok általában civil tanácsnokot, vállalkozói, oktatási, ifjúsági és időügyi referenst alkalmaznak, továbbá szerveznek formális (civil kerekasztal, civil fórum, vállalkozói tanács, városi diáktanács, Kereskedelmi és Iparkamara helyi tagcsoportjának ülései, közbiztonsági fórum stb.), illetve informális eseményeket (konzultációk, megbeszélések az érintett csoportokkal). A felsorolt módszerek által például a település vállalkozói könnyebben juthatnak információhoz az üzleti és pályázati lehetőségeket illetően, továbbá segíteni tudják a pályázati források helyi gazdasági szereplőkhöz történő juttatását. Továbbá a szorosabb együttműködés eredményeképpen a civil szféra sikeresen láthat el számos oktatási, művészeti, ifjúsági és karitatív célú szolgáltatást is, melyet az önkormányzattól vállal át. Sok esetben az intézmények vezetői fontos szereplők lehetnek a fejlesztési projektek társadalmisításában is, mivel sokféle felmerülő igényt, lakossági nézőpontot ismernek és jó kapcsolatban állnak a helyiekkel, ezért hasznos lehet, ha az önkormányzat rendszeresen konzultál velük, illetve bekéri írásban az ötleteiket, javaslatukat.

A gazdasági és társadalmi szereplőkkel való kapcsolattartás azonban gyakran megreked formális szinten (évi egy alkalom, leginkább tájékoztató jelleggel, felszínes beszélgetésekkel), és nem alakul ki érdemi együttműködés a kulcsszereplők és az önkormányzat között. A tematikus szűk fórumok önkormányzati döntéstámogatási eszközként való használatának több pozitív példája is megtalálható az országban, hiszen amelyik önkormányzat kellőképpen nyitott a társadalmi szervezetei és gazdasági csoportjai felé, az szívesen alkalmazza ezt a bevonási technikát.

15.3.3 Helyi népszavazás

A helyi népszavazás a közügyekben való részvétel egyik olyan módja, amely egyedülálló lehetőséget ad arra, hogy egy közösség közvetlenül érvényesíthesse az önkormányzathoz való jogát. Ezzel a lehetőséggel az adott településen élő lakosok bármikor élhetnek az öt évente megrendezésre kerülő helyi önkormányzati képviselő- és polgármester-választáson felül bármilyen témában (kivéve a vonatkozó törvény⁹⁹ által tiltott néhány ügyben¹⁰⁰). A helyi népszavazás azonosítható a helyi közügyekről való döntés eszközeként. Előnye, hogy amennyiben elegendő számban vesznek részt az adott szavazáson, minden esetben kötelező erejűnek számít. Ebből kifolyólag egy érvényes és eredményes népszavazás kötelezettségeket ró az önkormányzati képviselő-testületre, amelynek értelmében a település vezetésének a népszavazás által kimondott döntést minden további nélkül végre kell hajtania. Ennek a fajta önkormányzathoz való jognak számos funkciója lehet. Legelőször kötelezheti a képviselő-testületet egy adott döntésre (pl. nevezzen át egy utcát vagy teret), továbbá egy korábbi döntés visszavonására is sarkallhatja az önkormányzatot (pl. a 2024-es olimpiai pályázat visszavonása), valamint egy jövőbeli döntéstől való tartózkodásra is készítheti a településvezetést (pl. bizonyos területen ne épüljön fel egy környezetszennyező vállalat).

Egy jól megszervezett helyi népszavazás esetében a teljes helyi lakosság elmondhatja véleményét. Ez a megoldás valóban az érintettek szempontjait legjobban tükröző intézkedéseket tesz lehetővé. Mindezekkel ellentétben természetesen veszélyeket is magában rejthet ez a kormányzási eszköz, hiszen például politikai játszmák színterévé válhat hirtelen. A kialakult politikai csatározások pedig módosíthatják az eredeti szavazás céljait, amelynek következtében nem biztos, hogy jó döntések születnek. Az eszköz további hátránya, hogy kiveszi a felelősséget az önkormányzat kezéből, így részben felelőtlen megoldásnak nevezhető (feltéve, ha a lehetőségek között olyan is szerepelt, amely szakmailag kevésbé tekinthető jó megoldásnak). Továbbá nagyobb települések esetén sok olyan szavazó is megjelenhet, aki nem érintett a konkrét problémában, így a döntésbe való bevonása a valóban érintettek számára negatívan hathat.

⁹⁹ 2013. évi CCXXXVIII. Törvény.

¹⁰⁰ Ilyen ügyek a költségvetés, zárszámadás, helyi adók, a képviselő-testület hatáskörébe tartozó személyi és szervezetátalakítás kérdése, a képviselő-testület feloszlása.

A helyi népszavazás hatékonysága továbbá meglehetősen változó. Egy kistelepülés helyi népszavazásának megszervezéséhez ugyanis kevés erőforrás (pénz, idő, munkaerő stb.) is elegendő lehet, ráadásul a kisebb lélekszám miatt többen érhetőek el közvetlenül. Ezzel ellentétben a jelenlegi hazai politikai és önkormányzati rendszer a kisebb településeken egyáltalán nem alkalmazza a szóban forgó kormányzási eszközt. A fővárosi szintű népszavazás a kistelepülésekkel ellentétben hatalmas szervező munkát, illetve erőforrást igényel, így nem tudunk beszámolni olyan nagyobb és gazdagabb településekről és kerületekről sem, akik rutinszerűen alkalmazzák ezt az amúgy igen hatékony bevonási eszközt. A helyi népszavazás önkormányzati döntéstámogatási eszközként való használatának pozitív példája lehet azonban több jómódú fővárosi kerület is, amelyek vezetése alkalomadtán alkalmazza ezt a bevonási technikát.

15.3.4 Részvételi költségvetés

Európában egyre gyorsuló ütemben növekszik azoknak az önkormányzatoknak a száma, ahol a részvételi költségvetés megjelenik a településvezetés döntéstámogatási eszköztárában. Az évek alatt kialakult formai sokszínűség ellenére a részvételi költségvetés lényege változatlan: bevonja az állampolgárok szélesebb rétegeit a költségvetési folyamatokba, a közösségi erőforrások elosztásába. Ebben az esetben a költségvetés egy bizonyos részét meghatározott célra használja fel az önkormányzat. A forrás felhasználására egy helyi lakosok által megválasztott, külön e célra létrehozott testület tesz javaslatot.

A számos nemzetközi példa sikere és népszerűsége alapján megállapítható, hogy a részvételi költségvetés jelentős előnyöket hozhat a magyarországi önkormányzatok és a politikai pártok számára is. Növelheti ugyanis a kormányzat és a kormányzati intézkedések támogatottságát, annak ellenére is, hogy bevezetését sok esetben túlzott, illetve irreális várakozások kísérhetik, ami könnyen vezethet a helyi lakosság kiábrándulásához. Kétségtelenül megállapítható azonban, hogy a szóban forgó bevonási eszköz növeli az önkormányzati intézkedésekbe és fejlesztésekbe vetett lakossági bizalmat azáltal, hogy szinte teljes mértékben bevonja az érintetteket a döntéshozatalba, sőt, ezáltal erősödik a települési önkormányzatok átláthatósága és az elszámoltathatóság is. Segíti továbbá a helyi szintű tervezést, amely elősegíti, hogy felszínre törjenek az érintettek véleményei és elképzelései a fontosabb fejlesztési források elköltése előtt. A lakosság képviselői tesznek ugyanis javaslatot a legszükségesebbnek tartott fejlesztésekre, azaz közvetett módon a lakosság dönti el, hogy a rendelkezésre álló forrás milyen fejlesztésre kerüljön felhasználásra. Ezenfelül a részvételi költségvetés csökkentheti a korrupciót és a közpénzek esetleges elpocsékolását, valamint hozzájárul a demokrácia minőségi javulásához.

A résztvevők a sokszínű és ellentmondó vélemények közepette megtapasztalják a helyi döntéshozók mindennapi dilemmáit, továbbá megtanulják, hogy hogyan kezeljék az eltérő véleményeket, és hogyan fogadják el, értsék meg, figyeljenek oda polgártársaik álláspontjaira. A részvételi költségvetés tehát nyugodtan nevezhető a „demokrácia iskolájának” annak ellenére is, hogy a hazai önkormányzatok közül csak alig párán élnek ennek a bevonási eszköznek a lehetőségével. Sok önkormányzat csak „úri mulatságnak” tartja: a mai magyar települések jelentős részének nem áll módjában a lakossága kezébe adni a költségvetésének semmikorai részét sem, hiszen a forráshiányuknak köszönhetően minden forintnak már hónapokra előre megvan a helye. A részvételi költségvetés önkormányzati döntéstámogatási eszközként való használatának pozitív példája lehet azonban egy jómódú fővárosi kerület, amelynek vezetése rutinszerűen alkalmazza ezt a hatékony bevonási technikát.

15.4 Konklúzió

A magyarországi települések nagy változatossággal és a legszélesebb palettából választva használják a lakosság bevonásának eszközeit, az igényektől, a program és ügy jellegétől, illetve a vezetés szándékaitól függően. Általánosságban elmondható, hogy a magasabb szintű inkluzivitást megvalósító eszközök azon nagyobb tudás- és anyagi forrásigénye miatt elsősorban a nagyobb, tehetősebb önkormányzatok használják, azonban akadnak olyan módzatok is, amelyek kevésbé drágák, így alkalmazásukra kevésbé tehető települések is vállalkoznak.

A fejezetben gyakorlati példák alapján vázolt megoldások széles lehetőséget biztosítanak az önkormányzatoknak, hogy igényeiknek és céljaiknak megfelelően válasszanak ki. Minden esetben fontos azonban, hogy a bevonás célját úgy tudja elérni, hogy erre kellő nyitottságot mutasson az adott vezetés, és a folyamat közben elért megállapodásokat minden fél betartsa.

KUTATÁSI JELENTÉS

KUTATÁS II.

● 16. A FÓKUSZCSOPORTOK TANULSÁGAI

16. A FÓKUSZCSONPORTOK TANULSÁGAI

A fókuszcsoporthoz vizsgálatok fontos, más kutatási módszerrel nem megszerezhető szempontokkal, információkkal és gyakorlatokkal szolgáltak a kutatás témája szempontjából, tovább mélyítve az ismereteket és meg-alapozva a javaslatokat. Az országos szintű szakértők és döntéshozók általános elvárásokat és szempontokat említettek inkább, az alsó szintről jövő negatív kicsengésű visszajelzéseket gyakran a fontosabb szempontok meg nem értésének, a holisztikus szemlélet hiányának, illetve korábbi reflexek tovább élésének tulajdonítják. Míg a helyi viszonyokban napi szinten gyakorlatot szerzők más szempontokból árnyalták ezt a képet, és kritikáik mellett működő jó gyakorlatokat említettek: olyan problémaköröket emeltek ki, amelyek felső szintről nem, vagy másképpen láthatóak, illetve olyan megoldásokat és megközelítéseket jeleztek, amivel felülről súlyos gondnak látszó jelenségek aránylag egyszerűen megoldhatók.

A vizsgálat az alábbi főbb tanulságokkal szolgált.

16.1 Inkluzív működés, a lakosság bevonása

A helyiek bevonását minden résztvevő fontosnak ítélte, de jelentős különbségek voltak a súlypontokban. A magasabb szinten elhelyezkedő szakértők és központi igazgatási döntéshozók ennek elsősorban általános előnyeit hangsúlyozták és pozitív oldalait emelték ki. A civil szervezetek szerepe – meglátásaik szerint – alapvető a lakossági kapcsolattartásban, így lehet eredményesen megismerni a lakossági véleményeket és becsatornázni az információkat mindkét irányban, azaz a lakosságtól a vezetőség és a vezetőségtől a lakosság felé. A lakosság minél nagyobb részének bevonása, a konszenzus elérése és a transzparens döntéshozatal az önkormányzat számára fontos követelmény, ahogy azt egyik résztvevő megfogalmazta. A helyiek ez irányba megfogalmazott kritikáit és negatív jelzéseit a korábbi, nem participatív működési mód következtében kialakult attitűdök jelének vélik, amit meg kell haladni.

A helyi szintet jól ismerő kérdezettek szintén fontosnak tartják a lakosság bevonását: ahogy egyikük fogalmazott, ha nem teszik ezt meg, azok a lakók, akik tudnak, el fognak költözni. Ennek gyakorlati megvalósítása tekintetében azonban jelentős eltérések tapasztalhatóak. Általában a lakosság kicsiny része aktív helyi ügyekben, legtöbbször a napi szintű megélhetési gondokkal vannak elfoglalva, illetve a hosszas munka után aludni járnak haza, sem idejük, sem erejük nincsen a kapcsolattartás időigényes formáira. Ezek a jellegzetességek már ismertek voltak az 1970-es évek alvóvárosaiban, -falvaiban; ezek részben tovább élnek, részben új helyszíneken alakulnak ki. Továbbá az emberek jelentős részét csak saját napi gondja érdekli, ami ezen túl van, az nem. Megfigyelhető, hogy ezért az ilyen egyének teljes passzivitásba vonulnak.

A projektek és a jelenlegi fejlesztési keretek a lakosság érdemi bevonása ellen hatnak. Számos esetben kötelezően előírják a társadalmi egyeztetést, azonban a rendelkezésre álló idő hiánya, a sietség és a gyors változások, a projekt megkövetelte apparátust és szakértőket érintő nagyfokú leterheltség megalapozott lakossági bevonásra nem ad lehetőséget. Ahogy egy résztvevő elmondta, „a projekteknek projektlogikájuk van”: egy idő után minden megkérdezéskor ugyanazt fogják mondani a helyiek, ezért nem szükséges őket mindig megkérdezni, csak akkor, ha tényleg van ügy és kíváncsiak a véleményükre.

Paradox módon a település sikeressége az inkluzív működés ellen hat. Ha a lakosság úgy érzi, jól mennek a dolgok és a vezetés eredményesen végzi feladatát, nem érzi szükségét a folyamatokba való bevonódásnak.

A bevonás ellen hat az is, hogy nagyon időigényes és hosszas folyamat – amelynek nem kampányjelleggel kellene történnie, hanem a napi gyakorlatban megjelennie –, a folyamatos bevonás jelentős anyagi és emberi erőforrásokat, illetve szakértelmet követel az önkormányzattól, amelyek sok helyen nem állnak rendelkezésre. Összességében – az előbbiek okán is – sok önkormányzat nyűgnek érzi a lakosság kötelező bevonását.

Tisztázatlan továbbá, hogy a projektek mely fázisába kellene bevonni a lakosságot: ha az elején, az túl általános, a helyiek még nem tudnak érdemi hozzászólást tenni; ha a tervezés későbbi fázisában, akkor meg úgy érzik, kész tények elé vannak állítva.

Néhány önkormányzat a közelmúltban jelentős kudarcokkal szembesült egyes projekteknel, ahol a lakosság vagy bizonyos része megakadályozta a fejlesztéseket parázs hangulatú lakossági fórumok és egyéb tiltakozási formák bevetésével. E települések negatív tapasztalataik birtokában óvatosak a lakosság bevonását illetően. Többen föl hívták a figyelmet arra, hogy a negatív visszajelzés is információ, amit jól kezelve a település előnyére lehet fordítani.

A lakosság megkeresésének témája és formája alapvetően fontos. A lakókat elsősorban az őket közvetlenül érintő problémákkal és fejlesztésekkel érdemes megkeresni, nem általános stratégiai, koncepcionális kérdésekkel és tervezéssel. A lakosság és a lakók érdekeltségét megmutatva lehet nagyobb aktivitást elérni, az általánosságok kevésbé érdeklik őket (ilyen volt például a településarculati kézikönyv).

A megvitatott anyagok nehéz nyelvezete, a szakmai és jogi zsargon túlzott használata is akadályozza a kapcsolattartást. A lakók nem értik, nem látják, hogy ez nekik szól, és ezért nem vesznek részt a folyamatban. Szakmailag és jogilag pontos, de egyben érthető szövegek és anyagok előállítását olyan szakmai feladat, amelyhez a tudás nagymértékben hiányzik az elsősorban ezt előállító helyi és magasabb szintű apparátus tagjaiból. A szakmai anyagok elkészítésekor a laikusok számára való érthetőség jobbra nem szerepel az előírt szempontok között.

Az embereket nem a nagy tervek érdeklik, hanem az, ami közvetlenül érinti őket, miközben a lakosság bevonásának formális keretei és előírt alkalmi inkább az utóbbit preferálják, legyen az arculati kézikönyv vagy településfejlesztési koncepció. Az apró problémák és ügyek inkább érdekesekek és megoldandók a helyiek számára, mint a nagyok, bár kevesebb látszata van a vezetés és az országos szint számára. A „kis ügyek” jelentéktelennek tűnhetnek, pedig fontosságuk az állampolgárok számára meghaladhatja a „nagy ügyekét”.

Fontos, hogy az önkormányzat csak tájékoztatni kíván, vagy valóban kíváncsi a véleményekre. A tájékoztatás – abban az esetben, ha a lakók úgy érzik, csak egy feladat kipipálása érdekében szerveznek számukra fórumokat, illetve véleményüket nem veszik figyelembe –, nem érdekli az embereket, csak az, ha úgy érzik, meghallgatják a véleményüket, és azt figyelembe is veszik. A település lakói, ha nem érzik, hogy fontos a véleményük, nem vesznek részt az inkluzív működésben. A gyakorlat is negatív következményekkel járhat, ha a fórumokon kialakult konszenzust aztán a vezetés nem veszi figyelembe (legyen annak akár a település vezetésén kívüli oka is). Mint ahogy egy résztvevő fogalmazott, egy ilyen eset „kinyírja a kapcsolatot az önkormányzat és a lakosság között”.

Az önkormányzat és a lakosság közti formális vagy informális közvetítő szint kiépítése és működtetése előnyös lehet. Ilyen módszerre találunk példát az utcabizalmi hálózat kiépítésével, véleményvezérekkel való folyamatos kapcsolattartással. Az előbbi inkább kisebb és közepes településeken, míg az utóbbi bármelyik helyszínen pozitív hatású lehet.

A lakók túl gyakori kérdezése zaklatásnak hathat, így kontraproduktív. Csak akkor erősíti a megkérdezés az inkluzív működést, ha tényleg kíváncsi a településvezetés a lakossági véleményekre, és be is építi az elhangzottakat. Sokan úgy vélik, mindenki végezze a dolgát és maradjon a kaptafánál, a lakosság azért választotta meg a képviselőket és a polgármestert, hogy vezessék a települést, és ennek eredményéről négy-, illetve most már öt-vente majd ítéletet mondanak a helyiek. Sok lakó úgy érezheti a túl sok kérdés miatt, hogy a település vezetése nem kívánja, vagy nem tudja a vezetéssel járó feladatait megoldani, ezért bizonytalan, a felelősséget kívánja át-és elhárítani.

16.2 Kisebb és nagyobb települések

Kisebb településeken általában aktívabbak a lakosok a lakosság százalékát tekintve: míg a nagyobb településeken 1–3 %-ra tették a helyiek a település iránt aktívan érdeklődők számát, kisebb településen ez 10–15 %-ot tesz ki becslésük szerint. Jelentős különbség, hogy a kisebb közösségekben szoros személyes kapcsolat és kiterjedt kapcsolati hálózat jellemzi a lakosság és az önkormányzat kapcsolattartását, illetve számos informális csatornán is terjednek az információk és visszajelzések. Ez nagyobb településeken sokkal formálisabb és személytelenebb, illetve nagy szakadék alakulhat ki a vezetés és a lakosság között. Az előbbi helyeken a képviselő-testületi ülés, a lakókkal és csoportjaikkal való megbeszélések a fontosak, számos nagyobb településen a domináns frakció ülésén dölnék el a dolgok. A legkisebb településeken mindezek mellett jelentős probléma a helyi képzett lakosság alacsony száma. Mint említettük, vannak kistelepülések, ahol az önkormányzat valamilyen formában alkalmazza mindazokat, akiket aktívan érdekel a település, azaz a participáció az önkormányzaton belülről került.

A civil szervezetek gyakorlati bevonása is kihívásokat jelenthet. A bejegyzett civil szervezetek jelentős része nem működik, illetve a működők jó része inkább kulturális, hagyományörző, szabadidős jellegű, amiket ennél fogva nehezebb bevonni önkormányzati fejlesztési ügyekbe. Továbbá a bevonható működők jó része egy-egy ember személyes aktivitásának homlokzata, így a jelentős támogatottságú, illetve sokakat elérő, megszólító civil szervezetek azonosítása és bevonása a vezetés feladata. Főképpen a nagyobb települések sajátossága ez, ahol az ezt jelző informális jelzések kevésbé működnek. Továbbá a nagyobb településeken a civilség és a politikai csatározások összekeveredhetnek, és az utóbbi eszközzé válhatnak e szervezetek, ami óvatosságra készíteti a vezetést.

16.3 Helyi identitás

A helyiek jó közérzete, az identitás a jól működő közösség szempontjából nagyon fontos faktor – ezért tud tenni egy önkormányzat. Az identitáshoz viszont a lehetőségeket és az adottságokat kell reálisan a közösségnek számba vennie. Ezen túl legyenek olyan helyszínek és alkalmak, ahol a helyiek ki tudják alakítani és kellő gyakorisággal működtetni tudják a közösség alapját képező kapcsolati hálót. Az ilyen helyszínek és alkalmak biztosítása elsősorban a település vezetésének dolga. A helyi vezetés feladata

Az önkormányzat és a helyi vezetés feladatának a vezetők részéről történő definiálása lassan átalakulóban van. Még mindig erős az a megközelítés, hogy a vezetés önmagában vezet, de erős az is, hogy a helyi vezetés központi adományokat oszt el, hasonlóan a szocialista időszakban lévő mechanizmusokhoz, ahol inkább a redistribúciós hierarchiában betöltött szerep határozta meg a helyi vezetés lehetőségét, mintsem a lakosság. A helyi szereplők szerint a helyi közösségnek kellene irányítania a településeket, és a fejlesztési forrásokat nem szabadna központi adományként fölfogni.

Az önkormányzati szakapparátus sok esetben szakmai kérdésekbe való felesleges beleköttyögésnek, napi működése akadályozásának látja a lakosság érdeklődését és bevonását. A vezetés feladata mind az apparátus által alkotott értékeknek (benne szabályozásoknak és programoknak a lakosság felé történő közérthető közvetítése), mind az apparátus tagjainak lakosság felé történő attitűdjének alakítása is.

A különböző fórumokon, de a mindennapi lakossági kapcsolattartásban is az önkormányzati szereplők felkészültsége és felkészítése az eredményesség záloga. A polgármesternek és az egyéb megjelenő szereplőknek illik alaposan felkészülni a fórumokra, jeleznie a lehetőségeket és cselekvésének korlátait. Ugyanilyen fontos a lakossággal napi kapcsolatot tartó apparátus tagjainak informálása és felkészítése, hogy hiteles és megbízható tájékoztatást tudjanak informális keretek között, akár nem megtervezett, például utcai személyes találkozásaik alkalmával közölni.

A kommunikációs készségek fontosak a lakosság fórumokon való aktivitásának előhívására. Sok esetben ez hiányzik, így a megfelelő képzés, illetve kommunikációs szakemberek szükség szerinti alkalmazása jó megoldás lehet. Fontos, hogy amellet, hogy a vezetés ténylegesen kíváncsi legyen a lakosság véleményére, ennek így is kell látszania.

A lakosság bevonása, a bizalom kiépítése idő- és erőforrásigényes feladat. A helyi vezetésnek erre kellő időt kell biztosítania, és folyamatnak, nem egyes elkülönülő alkalmaknak kell tekintenie, amelyek között hosszú szünetek vannak.

A megalapozott kutatások, akár közvélemény-kutatások is hasznos eszközök lehetnek, de ezek anyagi igénye behatárolja, hogy mely települések és milyen gyakran élhetnek ezzel.

A lakossággal való kapcsolattartásban a vezetésnek a közvetlen, személyes hangulat megteremtése a feladata, ahol a lakók meg tudnak nyílni és nyilvánulni.

16.4 Kapcsolattartás eszközei

Ahogy az egyik résztvevő megfogalmazta: „Sok a pletyka és félinformáció a lakosság körében”, ami a kapcsolattartás és az információáramlás elégtelenségére mutat rá. Az információk elsősorban informálisan terjednek, akár személyes, akár elektronikus módokon is, és kevesek szánnak időt részletes anyagok hosszas és mély áttanulmányozására.

A közmeghallgatás bevezetését és gyakorlatát a központi igazgatási szakértők fontos előrelépésnek és eszköznek tartják, amelynek szükséges finomhangolása. Alulról nézve egységes vélemény, hogy a közmeghallgatás nem működik, ebben a formában felesleges; más alkalmasabb formákat kellene helyette működtetni. A fórumokra kevesen és mindig ugyanazok mennek el. Központilag nem lenne szabad előírni, mik legyenek ezek, de segítséget, jó gyakorlatokat és technikákat szívesen látnának központilag megosztva. A polgármesterek, a képviselők és az apparátus ilyen irányú tájékoztatása, akár képzése kívánatos.

A lakossághoz mind témájában, mind helyszínében közel vitt fórumok sokkal hatékonyabbak. A fent említett kis és lokális ügyek általában fontosabbak a lakóknak, mint a nagy koncepcionális kérdések és a település egészét érintő kihívások. A lakók számára a hivatal helységei és termei idegen, zavaró környezetet jelentenek, ahol feszélyezve érzik magukat; sokkal előnyösebb egy szemleges, vagy számukra ismerős helyszínen fórumokat szervezni. A szereplők a résztelepülési fórumokat, utcafórumokat említették működő gyakorlatként. Az ennél is kisebb fórumok, akár fókuszcsoport jellegű megbeszélések sokszor még eredményesebbek, mint a nagyobb rendezvények.

A kisebb fórumok alkalmasak az amúgy soha meg nem jelenő, másképpen elérhetetlen lakosság eredményes bevonására.

A formálisak mellett az informális bevonási mechanizmusok napi szintű működtetése is része az inkluzív működésnek. A polgármesternek és a képviselőknek elérhetőnek kell lenniük, hasznos, ha gyakran sétálnak a településen, ahol megszólíthatók, vagy szerveznek olyan eseményeket, ahol ők is odamennek a lakókhoz és a lakók is tudnak hozzájuk mindenfajta formalitás nélkül fordulni.

A helyi közösség találkozási helyszínei – a fent említett informális találkozások helyszíneiként – is fontos terepei a lakossággal való kapcsolattartásnak. A kocsmá, kávéház és cukrászda, a bolt, játszótér, iskola és a közösségi terek fontos helyszínei a helyiek elérésének. Az iskola különösen fontos az amúgy nehezebben elérhető, sokat dolgozó és elfoglalt középkorú lakosok elérésében: tapasztalatok szerint a szülők között hamar kiépül az erős, hosszan fennálló közösség. Továbbá a lakosság széles körével gyakori érintkezésben lévő szereplők (pl. fodrász, hentes, orvos stb.) szintén „használhatóak” a lakosság felé közvetítőként és a tőlük jövő visszacsatolások megismerésében.

A különböző közösségi események szintén alkalmat adnak a formálison túlmutató bevonási technikák alkalmazására. A helyi vezető személyes jelenléte és megközelíthetősége felszabadult, a közösség számára ismerős környezetben sokkal hatékonyabb információcsatornák kiépítésére, visszacsatolások megszerzésére ad lehetőséget, mint más, formális alkalmak.

16.5 „Trollok”

Számos fórumon és megbeszélésen a kommunikációt, az önkormányzattal való kapcsolatot és a helyi közösséget romboló, nagy aktivitású és jelentős részben közösségi fórumokon megnyilvánuló személyek, az úgynevezett „trollok” kérdésköre került elő súlyos problémaként. Sok önkormányzat ezért megszüntette a különböző platformokon a fórumok, beírások lehetőségét, vagy egyenesen megszüntette az érdemi internetes kommunikációt. A fókuszcsoportokon szereplők azt javasolták, hogy az ilyen személyeket be kell vonni a tevékenységbe: ha a szereplő értelmes, az jó, mert ötleteivel, energiájával a közösség érdekében fog tevékenykedni; ha pedig csak a levegőbe beszél, és nem kíván valójában erőfeszítéseket tenni, hamar kikopik a rendszerből. Továbbá a megbízható, alapos és érthető információközlés és a gyors, higgadt és szakértő reagálás a „trollkodást” elég hatékonyan meg tudja előzni és le tudja fojtani.

16.6 Modern megoldások, okos eszközök

A központi közigazgatás szakértői nagy reményeket fűznek az okos eszközök, a modern infokommunikációs technikák elterjedéséhez a lakosság bevonása, az innovatív önkormányzati működés javítása terén. Számos „okos város” projekt és kezdeményezés tűzte ezt ki célul. Elsősorban az ebben az informatika világában jártas, helyi szinten túlnyomó többségében teljesen passzív fiatalok bevonását remélik ettől.

A helyi szereplők jóval óvatosabbak és szkeptikusak e téren. A lakossági kapcsolattartás megítélésük szerint személyes, informális módokon működik jól, elsősorban a helyiek és az önkormányzat közötti bizalom építése tudja ezt működtetni, a technikai eszközök önmagukban nem oldanak meg semmit. A személyes jelenlét, a megszólíthatóság, a gyors reagálás, a lakókkal való nyílt és pozitív kicsengésű interakció az alapja a jó helyi légkörnek és a lakosság bevonásának. Előbbi birtokában tudnak az okos eszközök, modern infokommunikációs megoldások további segítséget jelenteni, a folyamatokat tovább vinni. Azonban mindig jó, ha a kezdeményezés és a kapcsolat kiépítése személyesen történik. Más oldalról a személyes kapcsolattartás hiányában a közösségi honlapok, az e-mail és hasonló eszközök a viták elmérgesítéséhez, a kommunikációs és személyes csatornák bedugulásához vezethetnek – nagyon kevesen képesek ezt elkerülő módon kommunikálni az ilyen fórumokon.

A magasabb szintű döntéshozók a lakosság, elsősorban az idősebbek és alacsony képzettségűek infokommunikációs képzéséhez, készségeik javításához szintén nagy reményeket fűznek. A jelen kutatásban elvégzett vizsgálatok és a fókuszcsoportok résztvevői szerint a fiatalok megszólításában a közösségi média és applikációk használata valóban fontos, de az idősek és alacsonyabb státuszúak esetében a helyzet az utóbbi időben jelentős mértékben átalakult. A közösséget nehezebben elérő, általában képzetlenebb és kevésbé tehetős lakosság körében az infokommunikációs eszközökkel megszerezhető információk és elérhető kommunikációs csatornák váltak elsődlegessé, hasonlóképpen az idősek jelentős részénél is. A magasabb státuszúakra ellenben az jellemző, hogy inkább személyes, a vezetéshez is elérő csatornáikat használják információk beszerzésére és a döntések befolyásolására.

KUTATÁSI JELENTÉS

KUTATÁS II.

- **17. ZÁRÓ MEGJEGYZÉSEK**

17. ZÁRÓ MEGJEGYZÉSEK

Az önkormányzatok inkluzív működésének jellege változatos mintázatot mutat a lakosságot minimális szinten bevonó típustól a legkülönbözőbb módszereket gyakorlatban alkalmazó példákig. A lakosság bevonására központi elvárások léteznek, a legkövetkezetesebben működő ilyen mechanizmusok elsősorban saját iniciatívára, önként vállalt tevékenységek keretében találhatóak. Az inkluzív működés sikeressége elsősorban azon múlik, hogy az érdekeltek valóban hasznosnak tartják ezen eszközöket és technikákat, és hosszú távon az érdekeltek legtöbbje számára pozitív eredménnyel jár használatuk.

A bevonás tekintetében mind az informális, mind a formális módozatok fontos szerepet játszanak. A kisebb közösségekben a személyes, mindennapi kapcsolattartás, a kapcsolatokon keresztül érkező visszacsatolás formális mechanizmusok hiányában is magas szintű inkluzív működést valósíthat meg, míg a nagyobb településeken a formális eljárások szerepe jóval meghatározóbb. Azonban itt is működhetnek informális csatornák, akár különböző lakossági és érdekcsoportok, akár véleményvezérek és helyi közösségek – szomszédságok – között.

A helyi közösség adottságai (mind gazdasági, mind társadalmi kohézió, mind történelmi tényezők terén), ezen túl a vezetés, elsősorban a polgármester attitűdjei kulcsfontosságú szerepet játszanak az inkluzív működéshez való viszonyulásban. A magasabb bizalmi szint, a lakosok nagyobb kohéziója elősegíti a lakosság bevonását a döntéshozatalba és a helyi közszolgáltatások nyújtásába, formális vagy informális módon. A polgármester képességei, szerepfelfogása így döntő egy önkormányzat működésében éppúgy, mint hogy milyen csoportokra támaszkodik legitimitása megteremtésében és megőrzésében. Ennek során az a visszásnak tűnő helyzet is előállhat, hogy polgármesterként nem népszerű, akár alkalmatlannak bizonyult személy kerül újra és újra megválasztásra egy-egy adott településen.

A polgármester számos körülmény együttállása miatt vált a legfontosabb szereplővé. A legtöbb helyi lakos – és az önkormányzatok legnagyobb része is – a helyi hivatalt, függetlenül, hogy az dekoncentrált állami igazgatási szervezet vagy a polgármester irányítása alatt lévő önkormányzati egység – a polgármester közvetlen irányítása alatt lévőnek és egységesnek tartja. Ennél fogva a helyiek többsége a polgármester által mondottakat tekinti elsődleges autoritás forrásnak. Továbbá a polgármester munkáltatóként – akár közvetve, akár befolyását fölhasználva közvetlenül, elsősorban a kisebb településeken – a legjelentősebb munkáltatók közé tartozik.

A polgármester a településeknagyság szerint a legelfogadottabb vezető a kisebb, 5000 lakosnál kevesebbel rendelkező falvakban, azaz e szerep itt talán a legfontosabb és leginkább hasznos – megőrzése különös érdek. A polgármester elfogadottsága életkort tekintve a középkorúak körében alacsonyabb, de a tapasztalt idősök körében jelentősen nagyobb – hasonló a mintázat iskolai végzettség tekintetében. A tehetősebbek és az alacsony státuszúak körében magas az elfogadottsága e pozíciónak.

A helyi önkormányzati képviselők ismertsége alacsony, ahogy elfogadottságuk is. Jellegét tekintve hasonló a polgármesteréhez a lakosság különböző csoportjainak viszonyulása, azonban az irántuk megnyilvánuló bizalmi szint jóval alacsonyabb.

Az apparátus, a külső bevont szakértők képviselik a hivatali oldalon legjelentősebb befolyással bíró csoportokat. A döntéshozatalnál a kisebb, ezer főnél népesebb települések összességében inkább a képviselőtestületre, mintsem az apparátusra támaszkodnak. E tekintetben nincsen különbség a külső szakértőkre támaszkodásban, ami az 1000 főnél nagyobb települések mintegy ötödénél figyelhető meg. Azonban megfigyelhető, hogy a sikertelen települések nagyobb arányban támaszkodnak külső szakértőkre, mint a sikeresek. Tehát a helyi tudás illetően bevonása, elsősorban a képviselő-testület (inkább kisebb településeken) vagy az apparátus (inkább nagyobb településeken) bevonása fontos tényezője a sikerességnek. A „távolról” hozott szakértők, hiába jeles tudói a nagy összefüggéseknek, a helyi tényezők beható ismerete nélkül összességében kevésebb sikert tudnak tehát fölmutatni, azaz a kisebb települések önkormányzatisága a sikeresség fontos faktora.

A kisebb települések helyi értelmiségének meggyöngyülése a települések sikeressége ellen hat. Számos, sokszor akár kisvárosnyi nagyságú helyen is az önkormányzat az értelmiség legfontosabb, gyakran egyedüli alkalmazója, így az önkormányzati intézmények és értelmiséget alkalmazó munkahelyek számanak csökkenése, eltűnése a helyi közösség sikerességének egyik fontos támaszát veszi ki.

Az összetartó közösségek, lakossági csoportok nagyon jelentős befolyással bírhatnak a helyi közügyekre. Minél atomizáltabb egy település lakossága, annál kisebb csoportok képesek a döntéshozatal befolyásolására, dominálására. A kutatás alapján a lakosok közötti kohézió alacsony szintje, hiánya az inkluzivitásra sokkal inkább vezetett

a lakosság nagy részének be nem vonására, mint a társadalmi különbségek, az alacsony státuszúak elkülönülése, szegregáltsága. Atomizált társadalmakat elsősorban valamely nagyváros lakosságát nagy ütemben kicserélő, megnövő agglomerációs településén találtunk. Ezt mutatja továbbá az is, hogy a nagyfokú és széles társadalmi rétegek szegregáltságát mutató településeken kimagasló a külső szakértőkre való támaszkodás jelensége.

A nagyfokú helyi csoportkohézió néhány esetben éppen az inkluzivitást gyöngítő hatást fejt ki. Amennyiben a település többségére, vagy meghatározó, döntéshozatal domináló kisebbségére jellemző a csoporton belüli kapcsolatok erős mivolta, ez együtt járhat a csoporton kívüliek kizárásával is. Éppen ezt erősíti meg az is, hogy a sikeres települések jelentős részénél az alacsonyabb státuszú csoportok erős szegregálását tapasztaljuk.

A lakosság minél szélesebb rétegei és a bevonás sikeressége közötti összefüggés a vártnál összetettebbnek bizonyult. A csupán magas státuszú rétegek magas szintű elkülönülésével jellemezhető településeken – tehát ahol a helyi elit mintegy kiválik a közösségből – jellemzően kevésbé sikeresen mennek a dolgok, a lakosság bevonása is alacsonyabb szintű. Azonban a sikeresebb és a legsikeresebb településeken az alacsony státuszú rétegek erős elkülönülése a jellemző a magas státuszúak elkülönülése nélkül. Azaz a kutatás adataiból úgy tűnik, a lakosság inkább középső és annál tehetősebb rétegeinek a közösségbe vonása számít elsősorban a sikerességben, míg az alacsonyabb státuszú rétegekre elsősorban támogatóként számít a vezetés, a település vezetésének sikerességétől függetlenül, vagy éppen annak ellenére. E mintázatok és a helyi bizalmi tőkének ebben való szerepét illetően további vizsgálatok szükségesek.

A helyi identitás bizonyult az egyik legfontosabb tényezőnek a helyi közösség jellegében, a vezetés iránt megnyilvánuló bizalomban, így a lakosság bevonás iránti nyitottságában is. Továbbá az erősebb identitású települések erősebb helyi közössége nagyobb kontrollt is gyakorol a vezetés fölött. A helyi identitás erősítése így a helyi közösség erősítésének eszköze, azaz a település sikerességét előmozdító fontos tényező.

A lakosság különböző szeletei, illetve a zömmel a magasabb helyi státuszú rétegbe tartozó vezetés és önkormányzati képviselők közötti párbeszédet akadályozza a társadalmi különbség. Túl nagy státusztávolság esetén mind a magasabb, mind az alacsonyabb státuszú fél feszélyezve érzi magát, a kommunikációs csatornák elégtelenül működnek és a bizalom is alacsonyabb szintű. Ezen feszültségek részint technikai eszközökkel csökkenthetők – úgymint a különböző kapcsolódási alkalmaknak, fórumoknak a lakosság érintett rétegéhez való közelebb vitelével –, illetve a vezetők képzésével, e téren képzett kommunikációs szakemberek bevonásával, akik moderálni tudják a párbeszédet, valamint közvetíteni képesek a különböző csoportok és a vezetés között.

A legtöbb önkormányzat még tanultak számára is nehezen érthető hivatali nyelvezettel kommunikál a lakossággal. A megfelelő, precíz és mindenki számára egyértelmű nyelvezet megtalálása különösen alkalmas az alacsonyabb rétegek eredményes megszólítására. A megfelelő fogalmazás és szövegezés a vártnál nehezebb feladat elé állítja a helyi szereplőket, amelyben a képzés, illetve asszisztencia igénybevétele vihet előre. Erre a feladatra a leghatékonyabb bevonási gyakorlattal rendelkező települések majdnem mindegyike külön dedikált szakembereket alkalmaz.

A fejlesztési források, illetve a forrás megszerzésének jellege is meghatározza a helyi vezetésnek az inkluzivitás iránti hozzáállását. A külső forrásokra támaszkodó vezetés jóval kevésbé érzi szükségét a lakosság bevonásának – jöjjön az pályázatokból vagy meghatározó helyi gazdasági szereplőktől –, mint azok, ahol a források döntően helyben és sok szereplő tevékenysége következtében keletkeznek. Az utóbbi jellegű települések jellemzően tehetősebbek is, és kevésbé vagy alig szorulnak rá a központi újraelosztásra. Paradox módon tehát a tehetősebb települések működtetnek inkább inkluzív működést támogató eszközöket és mechanizmusokat.

A sikeresség azonban a föntiekkel ellentétesen is befolyásolhatja a helyi vezetés attitűdjeit. A magas szintű polgári hozzáállást mutató társadalmú településeken a lakosság egyénileg vagy legfőljebb kisebb csoportokban a saját környezetét illetően magas fokon teljesíti a közösség iránti kötelezettségeit – elsősorban a saját porta és környezet rendben tartásával –, és hasonló magas szintű elvárást tanúsít a vezetés felé. Más nagyon sikeres településeket viszont a sikeresség kényelmesíthet el: a helyi vezetés kevés késztetést érez a jó működés fényében a lakosság bevonására. Összességében a legmagasabb szintű bevonást nem a legsikeresebb, legtehetősebb településeken találunk, hanem ahol kézzelfoghatóan érzik, hogy lehetséges még a további fejlődés, és ezért megéri erőfeszítéseket tenni, beleértve a lakosság bevonását is a döntéshozatalba és a szolgáltatások nyújtásába.

Különböző települések meglehetősen eltérő gyakorlattal bírnak a tekintetben, kiket, milyen csoportokat vonnak be a döntéshozatalba. A helyi vállalkozók sok településen marginális szerepet játszanak, másol rájuk épít a helyi vezetés. Talán legérdekesebb a helyi értelmiség bevonásának helyzete: aránylag kevés településen látható explicit

példa intenzív bevonásukra, amire magyarázatot adhat a helyi értelmiségnek elsősorban a kis településekről való eltűnése, azonban sok esetben erős értelmiségi bázissal (például felsőoktatási intézménnyel) rendelkező településen sem találjuk jelét az ilyen tudásbázisra alapozásnak. A helyi értelmiség fontos szerepét mutatja a falvakban az is, hogy a legkisebb, értelmiségüket megtartani alig vagy nem tudó települések sikerességének megítélése jóval alacsonyabb, mint a közepes méretű falvaké (és kisvárosoké).

Különböző szempontok szerint tipizáltuk elsősorban az esettanulmányok alapján a településeket, egy-egy fontos dimenzió (hatalmi mechanizmus, bevonás jellege, inkluzív működés, sikeresség és az – egyik legfontosabbnak bizonyult – identitás) mentén. A létrejött tipizálások jól lefedik az esettanulmányok nyújtotta információkat és benyomásokat, azonban a készítésük jellege folytán a további általánosításukig, egy összefoglaló tipológia kialakításáig további kutatási tevékenységek szükségesek.

A legelterjedtebb – és számos különböző önkormányzati területet törvénye által előírt – eszköz a közmeghallgatás, amely kapcsán számos kifogás merült föl: általánosságban sikertelennek tartják az önkormányzati oldalról megkérdezettek. E módszer számos vitathatatlan előnye mellett olyan deficitekkel közd, ami indokolhatja szabályozásának megújítását.

Számos önkormányzatnál találunk példát a közmeghallgatás megújítására, utcafórumok, településrészfórumok formájában. A vizsgált esetekben mind a lakók, mind a helyi vezetés sikeresnek ítélte ezt az eszközt, mivel kevésbé formális módon, közvetlenül szól az érintettekhez azoknak ismerős környezetben.

Az utcabizalmi rendszer főképpen közepes és kisebb településeken terjedt el. Egyfajta közvetítőként funkcionál a lakosság és az önkormányzat között, a képviselőknél hatékonyabban fedi le a települést. Ennek az eszköznek a megítélése vegyes, sokan a hasznos, decentralizálók közvetítő szerepét hangsúlyozzák ki, mások inkább a vezetés eszközének tekintik, így alkalmazása különös odafigyelést igényel.

A magas szintű inkluzivitást megvalósító eszközök (úgy mint helyi népszavazás, részvételi költségvetés) ritka és szintén nagyfokú előkészítettséget, odafigyelést és tudást igényelnek mind az önkormányzat, mind a lakosság részéről, azonban bizonyos esetekben ajánlhatók a helyi ügyek hatékony megoldására.

Az internetalapú eszközök a várttal ellentétesen inkább az alacsonyabb státuszúak számára bizonyulnak fontosnak, éppen úgy, ahogy a helyi újság és a hagyományos kommunikációs eszközök. Az ezen eszközök biztosította névtelenség, illetve személytelenség a fent is említett státuszkülönbségek okozta feszültséget csökkenti, aktívabb cselekvésre sarkallhatja az érintetteket. A magasabb státuszúak részben az illetén feszültség alacsonyabb mivolta, illetve hiánya, továbbá a meglévő ismeretségek miatt előszeretettel használják a kapcsolattartás, az információszerezés informális módozatait, a személyes kapcsolatokat, a kicsoportos beszélgetéseket.

A települések jelentős része a rossz tapasztalatok birtokában húzódik az internet adta platformok visszajelzési lehetőségeinek alkalmazásától. Az erőforrások és szakértelem hiánya sokakat arra ösztönöz, hogy a lehetőség kihasználása helyett inkább bezárják e visszajelzési csatornákat, miközben a lakosság felé való kommunikációban az eredményességre való tekintet nélkül használják ezen lehetőségeket. A fent említett készségfejlesztés és a megfelelő személyi feltételek megteremtése oldhatja ezeket a feszültségeket. Néhány tehetősebb önkormányzatnál azonban számos kezdeményezést tapasztaltunk ezen eszközök kreatív és hatékony használatára, amelyek más önkormányzatok számára is ajánlhatóak.

A kutatás során létrejött kiterjedt adat- és tudásbázis további, a fentiekben felvetett rész kérdések alapos megvizsgálására és elemzésre ad lehetőséget, amelyek tematikai és terjedelmi okokból kimaradtak a fenti jelentésből.

KUTATÁSI JELENTÉS

KUTATÁS II.

18. FOGALOMTÁR

18. FOGALOMTÁR

„Jó Állam”	Az állam attól tekinthető jónak, hogy az egyének, közösségek és vállalkozások igényeit a közjó érdekében és keretei között a legmegfelelőbb módon szolgálja.
ad hoc	Az ad hoc rendszerint eseti megoldást, hirtelen támadt ötletet jelent, mely nem általánosítható, csak egy speciális problémára adott válasz, az átfogó rendezés igénye nélkül.
civil szervezet	A civil szervezet olyan társadalmi szervezet, amely nonprofit módon, a kormányzattól függetlenül, önkéntes alapon a közjó javára működik, önszabályozó, intézményesült önszerveződés; fajtái: egyesület, alapítvány és civil társaság.
deliberatív demokrácia	A deliberatív demokrácia vagy diskurzív demokrácia a demokrácia egyik fajtája, ahol a döntéshozatalban központi szerepe van a nyilvános vitának. A konszenzusos döntéshozatalból és a többségi elvből is alkalmaz elemeket. Abban különbözik a hagyományos demokrácia elméletektől, hogy hiteles mérlegelés és nem a pusztá szavazás az elsődleges forrása a törvény legitimitásának. A deliberatív demokrácia kompatibilis a képviseleti demokráciával és a közvetlen demokráciával is.
deviancia	A deviancia olyan magatartás, mely megszegi a közösség vagy társadalom nagy része által elfogadott normákat. Minden emberi csoport létezése különféle normákat követel, amelyekhez alkalmazkodhatnak a csoport tagjai. A legtöbb szabály nem is tűnik fel életünk során, mivel teljesen természetes számunkra.
dichotómia	Kettőség, kétértékűség, kettős felosztás.
disszemináció	A projektek eredményeinek terjesztése annak érdekében, hogy a projekt által kiváltott hatás és a megvalósítására fordított források hasznosulása a lehető legnagyobb lehessen.
endogén fejlesztés / fejlődés	Az endogén fejlődés a gazdasági fejlődés egy sajátos formája, amely elsődlegesen egy terület belső erőforrásaira épít. Ezek magukban foglalják a természeti erőforrásokat és nyersanyagokat, a szakképzettséget, know-how és innovációs kapacitást, a sajátos helyi termékeket (mezőgazdaság, erdészet, kézművesipar, helyi előállítás), valamint a lakófunkciót kiszolgáló gazdaság és a turizmus számára vonzó tényezőket (időjárási feltételek, természeti és kulturális örökség, vonzó táj és egyéb komforttényezők).
facilitátor	A facilitátor egy olyan személy, aki segít csoportoknak, csapatoknak megérteni a közös céljaikat, és segít megtervezni, hogy hogyan érik el ezeket. Eközben a facilitátor semleges marad, nem foglal állást a kérdésekben. Ehelyett a csoport figyelmét vezeti, azt a csoportnak fontos dolgokra fókuszálja.
fenntarthatóság	Olyan fejlődés, amely anélkül elégíti ki a jelen szükségleteit, hogy veszélyeztetné a jövő generációk lehetőségét saját igényeik kielégítésére. Azaz fenntartható például az a fejlődés, melynek során nem használunk fel minden, korlátosan hozzáférhető nyersanyagot vagy nem szennyezzük be visszafordíthatatlanul vizeinket.
folymat-innováció	A projektben tervezetten a vertikális és horizontális együttműködés mechanizmusának, folyamatának fejlesztése valósul meg.
grémium	Irányadó vezetői testület.

<i>hálózat</i>	Olyan rendszerek, amelyek több részből állnak, és amelyekben a részek interakciók révén hatással vannak egymásra, befolyásolva a rendszer működését. Ez jellemző a kapcsolatok hálózatára, a társadalom hálózatára is.
<i>helyi demokrácia</i>	A demokrácia biztosítása helyi szinten. A helyi demokrácia megvalósulása érdekében helyi önkormányzati választások lebonyolítására kerül sor, amelynek eredményeként az ország településein és megyéiben, valamint a fővárosban létrejönnek az új önkormányzatok és a helyi nemzeti önkormányzatok.
<i>helyi és regionális identitás</i>	Azon folyamatok interpretációjaként értelmezhető, amelyek keretében egy hely/régió intézményesülése lezajlik. E folyamatok eredményeként kerülnek kialakításra a terület határai, szimbólumai és intézményei.
<i>holisztika, holisztikus szemlélet</i>	A holisztika az elemzés, rendszerértelmezés egy módszere, illetve szemléleti módja. A tudományos elemzésben a holisztikus elemzés egy rendszernek vagy a rendszer egy vetületének egészét vizsgálja, hasonlítja vagy azonosítja.
<i>IKT</i>	Információs és Kommunikációs Technológiák
<i>inkluzív önkormányzat</i>	Az az önkormányzat, amely az innovatív és fenntartható működés és fejlesztések érdekében a demokratikus alapelvek mentén megvalósítja a helyi hatóságok, a helyi szervezetek, vállalkozások és lakosság közötti párbeszéd mechanizmusát, az érintettek minél szélesebb körben történő bevonásával, elvárásaik figyelembevételével és figyelemmel a marginalizálódott csoportok helyzetbe hozására. Kompetensen gazdálkodik a közösség erőforrásaival, és partnerségben alakítja ki, valósítja meg a helyi stratégiákat, szolgáltatások szervezését az inkluzív fejlődés és a szegénység mérséklése mellett. A társadalmi tőke mozgósítása érdekében támogatja a közösségek fejlődését és bevonását, ezzel is hozzájárulva a helyi irányítás és területi kohézió javításához.
<i>inkluzivitás</i>	Az inkluzivitás lakossági kezdeményezések befogadását jelenti.
<i>intellektuális tőke</i>	Az intellektuális tőke a szellemi tevékenységek és az emberek tudásának és képességeinek összessége, amely felbontható kapcsolati tőkére, szervezeti tőkére és humán tőkére.
<i>interperszonális kapcsolat</i>	Egymás közötti, személyes kapcsolat.
<i>introvertált</i>	Olyan személyek, akik nehezen barátkozóak, befelé forduló típusúak, külső világtól elfordulóak.
<i>inventárium</i>	Leltár, tárjegyzék.
<i>kisebbség (etnikai)</i>	Az etnikai kisebbségek egy adott társadalmon belül felismerhető etnikai csoportok (függetlenül bármilyen számszerű viszonytól), mint olyan közösségek, amelyeket a többségi és más kisebbségi csoportoktól megkülönböztet a közös eredet vagy a sajátos kulturális és nemzeti jegyek.
<i>kommunikációs innováció</i>	Tágabb érdekképviselői kör (pl. civil szervezetek, lakosság) együttműködés keretében megvalósuló kommunikációba, a közös munkába történő bevonását jelenti. Ez hozzájárul az információ akadálytalan áramlásának biztosításához, az érintett szereplők információs ellátottsága akadályainak lebontásához, valamint az információátadás hatékonyságának, az információáramlás átláthatóságának növeléséhez.

konszenzus	Konszenzusnak nevezzük, amikor egy adott döntés tartalmával minden résztvevő egyetért. A konszenzus létrehozása során a résztvevők közös álláspontot alakítanak ki, mely mindenki számára elfogadható.
koordináció	Koordináció a különálló egységek, tevékenységek összehangolását, együttműködésének elősegítését jelenti egy közös cél elérése, komplex folyamatok, jelenségek hatékonyabb kezelése érdekében.
környezeti / természeti tőke	A természeti tőke kifejezés a környezeti rendszerek élő és élettelen elemeire utal (kivéve az embereket és a mesterségesen létrehozott elemeket), amik hozzájárulnak az ember számára értékes termékek előállításához és szolgáltatások nyújtásához. Magába foglalja a természet által biztosított, számunkra a létfenntartásunkhoz nélkülözhetetlen alapfeltételek összességét. A természeti tőke körébe tartozik többek között a termőföld, a nyersanyagok, a friss víz és a tiszta levegő.
közösségi média	A közösségi média egy médiaeszköz, ahol az üzenetet közösségi interakciókon keresztül szórják szét. A közösségi média az internetet és az online megjelenési lehetőségeket aknázza ki annak érdekében, hogy a média monológokat (egy a sokhoz) átalakítsa dialógusokká (sok a sokhoz). Elősegíti a tudás-demokráciát, mialatt tartalomfelfogadók-ból tartalomszerkesztővé alakítja az embereket.
közösségi tervezés	A település beruházásainak, fejlesztéseinek tervezése a közösség részvételével, azaz a helyi közösség képviselőinek bevonására és a velük való közös gondolkodásra építő tervezési módszer. A közösségi tervezés esetében az érintettek már a tervezési folyamat elején, a helyzetfeltárás, problémafelvetés során kapcsolatba kerülnek egymással, megismerik egymás érdekeit, szándékait, elképzeléseit.
kumulatív hisztogram	A kumulatív hisztogram a megfigyelt mennyiségek kumulatív ábrázolása, ami az eloszlásfüggvényt közelíti.
lakossági participáció	A participáció egy olyan intézményesen biztosított részvételi lehetőség a lakosok számára, amellyel a lakosok jogot szereznek az önkormányzat döntési folyamatainak meghatározásához: már a döntés-előkészítés folyamatában beleszólásuk van a működésébe, hogy közvetlenül biztosítsák a lakói érdekek érvényesülését.
lakossági survey	Lakosságot érintő kérdőíves kutatás, felmérés; közvélemény-kutatás.
legitimitás	A legitimitás általánosan a jog és törvény uralmát jelenti; vonatkozásban valamely tulajdonnak, igénynek, viszonynak stb. törvényes, jogos voltát.
lokálpatriotizmus	Meghatározott földrajzi területhez (vidékhez, településhez, településrészhez) való erős kötődés, esetenként elfogult ragaszkodás. A lokálpatrióta nem csupán büszke szűkebb pátriájára és az általa képviselt szellemi és anyagi javakra, hanem a régi értékek megőrzését, az újabbak teremtését is igyekszik előmozdítani, és fontosságban a helyi sajátosságokat a nemzeti, regionális vagy globális értékek fölé helyezi.
monitoring	Rendszeres gyakoriságú teljesítményértékelés, amely az adott aktuális eredményeket és a kitűzött célokat veti össze.
multidiszciplináris	Több tudományt, szakterületet érintő szemlélet.

okos város	Az okos város olyan település vagy település csoport, amely természeti és épített környezetét, digitális infrastruktúráját, valamint a területén elérhető szolgáltatások minőségét és gazdasági hatékonyságát korszerű és innovatív információtechnológiák alkalmazásával, fenntartható módon, lakosainak fokozott bevonásával fejleszti.
populáció	A populáció valamilyen vizsgálati szempont szerint azonosnak tekintett élőlények halmaza; általában valamely fajnak vagy az embereknek egy bizonyos jól körülhatárolható csoportja. Az emberi populációt népeségnek nevezik.
részvételi demokrácia	A részvételi (participációs) demokrácia a demokrácia, vagyis a nép közügyekben való részvételének egy olyan megoldása, amikor a választásra jogosultak az eldöntendő ügyekben közvetlenül tudnak véleményt nyilvánítani, illetve részt venni a döntésekben.
reziliencia	Egy intézmény, szervezet rugalmas ellenállási képessége, azaz az a képessége, hogy gyorsabban tud alkalmazkodni a változó körülményekhez.
sikeres település	Sikereseznek azokat a településeket tekintjük, akik jól sáfárkodnak adottságaikkal a környező hasonló jellegű településekhez képest, illetve képesek megtartani képzett népességüket (statisztikai adatok alapján).
státusz	A státusz az egyének vagy csoportnak a környező társadalomhoz viszonyított helyzetére utal, mely függvénye annak, hogy a csoport vagy társadalom érvényes hierarchiáján belüli skálán milyen presztízsnek örvend.
szegregáció	Szegregáció vagy más néven földrajzi elkülönülés a társadalmi csoportok, etnikumok térbeli elkülönülése. A szegregáció mérésére természetesen használhatók a területi megoszlások eltérését mérő indexek, mint például a Duncan és Duncan féle disszimilitási index vagy a Hoover-index.
szinergia	Együtműködést, együttthatást jelent: amikor több elem vagy tényező együtműködéséből nagyobb teljesítmény, magasabb eredmény jön létre, mintha az elemeket vagy tényezőket egyszerűen összeadnánk.
szociális gazdaság	Olyan kezdeményezéseket sorolunk ide, amelyek célja a nehezen elhelyezhető emberek integrálása a munka világába, foglalkoztatást, szakmai tudásuk fejlesztését és tanácsadást kínálva számukra. Emellett általános jellemzőjük, hogy lokális szinten működnek, a köz- és a piaci szektor között; a magánszféra és a közintézmények által kielégítetlenül hagyott helyi szükségletekre reagálnak; új munkahelyeket teremtenek; jövedelmet generálnak, az a céljuk, hogy idővel önfinanszírozóvá váljanak.
szociológia	A szociológia a társadalmi élet összetevői, az egyének, csoportok, szervezetek, intézmények (család, iskola, egyház, állam stb.) életének, működésének törvényszerűségeit, szabályait és folyamatait vizsgáló elméleti és gyakorlati tudomány.
szomszédság	A szomszédságok a helyi önkormányzat szervei lehetnek, a városi élet természetesen kifelé is forduló, összetartó egységei. Ezeket a területi alapon szerveződő közösségeket nagyban meghatározza, hogy milyen fizikai környezet, infrastruktúra veszi körül őket: a tér erősítheti a közösségi együttműködést, identitást, vagy éppen gyengítheti azt.

szuburbanizáció	A szuburbanizáció a városszéli területek és a városkörnyék népességyarapodásának a folyamata, amelynek során a város belső területein élők egy része a város szélére vagy környékére költözik, illetve az ország más területeiről bevándorlók nem a város belső területeire, hanem az elővárosokba, a városkörnyéki településekre költöznek, rendszerint a jobb környezeti viszonyok és az elérhető ingatlanárak, esetleg adminisztratív szabályok függvényében.
társadalmisítás	Valamilyen dokumentum, javaslat nyilvánossá tételével lehetőséget adni a lakosság számára a véleménynyilvánításra.
társadalmi részvétel	A társadalmi részvétel a különféle érdeklődési, hobbi, műkedvelő, szabadidős és hasonló érdekcsoportokban kifejtett szervezett tevékenységekben való részvételre, s az ennek kapcsán születő személyes kapcsolatokra, kölcsönhatásokra vonatkozik.
társadalmi tőke	A társadalmi tőke az emberek közötti kapcsolatokban megbúvó erőforrás, mely a kapcsolatok mennyiségének, minőségének és struktúrájának függvénye. Az emberi kapcsolatokban áramló energia elősegítheti az egyén boldogulását, de egyúttal elősegítheti a kollektív cselekvést is, és ezáltal egy egészséges és prosperáló társadalom fenntartását.
társadalom	A társadalom a közös lakóterületen élő emberek összessége, akiket a közös viszonyrendszerük és intézményeik – gyakran a közös érdeklődésük, ismertetőjegyeik, kultúrájuk – megkülönböztet más csoportok tagjaitól.
transzparens döntéshozatal	Átlátszó döntéshozatal.
trollok	Destruktív, túlzottan kritikus lakosok, akik torz képet adnak az önkormányzat számára a lakossági véleményekről.
tudásmenedzsment	A tudásmenedzsment az intézményi szellemi tőke növelését célzó törekvések összessége. A tudásmenedzsment a tudástőke létrehozásának, megtartásának, megosztásának és felhasználásának alapvető módja.
validáció	A validáció egy strukturált folyamat, amely az egyén előzetesen megszerzett tudásának és képességeinek felmérésére, értékelésére, dokumentációjára és elismertetésére irányul, tekintet nélkül arra, hogyan, milyen keretek között szerezte ismereteit az egyén. Így nem kizárólag formális keretek között, iskolai rendszerben megszerzett tudásról van szó, hanem akár a munkavégzés során, sőt a szabadidőben megszerzett ismeretek és készségek, azaz az informális és nem formális tanulás eredményeinek elismertetéséről is.
visszacsatolás	A visszacsatolás a szabályozási rendszerben végbemenő fordított információs folyamat, azaz a rendszer irányító eleme által az irányított elemről szerzett információ. Ezt a visszacsatolás eredményeként szerzett információt azután felhasználják a szabályozási folyamat korrekciójára, a szabályozott elem állapotának a szükséges irányba történő megváltoztatására.

KUTATÁSI JELENTÉS

KUTATÁS II.

19. FELHASZNÁLT IRODALMAK JEGYZÉKE

19 FELHASZNÁLT IRODALMAK JEGYZÉKE

- Arapovics–Vercseg, 2017: Arapovics Mária – Vercseg Ilona (szerk.): Közösségfejlesztés módszertani útmutató. Budapest: Szabadtéri Néprajzi Múzeum – NMI Művelődési Intézet – Országos Széchényi Könyvtár.
- Arnstein, 1969: Arnstein, Sherry: A Ladder of Citizen Participation. In: Richard T. LeGates – Frederic Stout (szerk.): The City Reader, ötödik kiadás, London: Routledge, 1996.
- Bajmócy–Gébert–Elekes–Páli–Dombi, 2016: Bajmócy Zoltán – Gébert Judit – Elekes Zoltán – Páli-Dombi Judit: Beszélünk a részvételről – Megyei jogú városok fejlesztési dokumentumainak elemzése az érintettek aspektusából, Tér és Társadalom, XXX. évfolyam, 2016/2. szám.
- Berlot et al. 2012: Bertot, J. C. – Jaeger, P. T. – Hansen, D.: The impact of polices on government social media usage: Issues, challenges, and recommendations. Government Information Quarterly, 29(1), 30–40, <http://dx.doi.org/10.1016/j.giq.2011.04.004>.
- Blomgren–Nabatchi–O’Leary, 2005: Blomgren, Lisa Bingham – Nabatchi, Tina – O’Leary, Rosemary: The New Governance: Practices and Processes for Stakeholder and Citizen Participation in the Work of Government, Public Administration Review, September/October 2005, Vol. 65, No. 5.
- Bonsón 2012: Bonsón, Enrique, et al: „Local e-government 2.0: Social media and corporate transparency in municipalities.” Government Information Quarterly 29(2), 123–132.
- Bonsón–Torres–Ratkai 2014: Bonsón, Enrique – Torres, Lourdes – Ratkai, Melinda: Citizens’ engagement on local governments’ Facebook sites. An empirical analysis: The impact of different media and content types in Western Europe, Government Information Quarterly. Volume 32, Issue 1, January 2015, Pages 52-62
- Bóhm, 1987: Bóhm Antal: A helyi hatalom és a lakossági részvétel esélyei, Tér és Társadalom, 1987/1.
- Csanádi–Csizmady, 2002: Csanádi Gábor – Csizmady Adrienne: Szuburbanizáció és társadalom. Tér és Társadalom, 16(3), 27–55.
- Effing–Hillegersberg–Huibers 2011: Effing, Robin – Hillegersberg, Jos Van – Huibers, Theo.: „Social media and political participation: are Facebook, Twitter and YouTube democratizing our political systems?” International conference on electronic participation. Springer, Berlin, Heidelberg, 2011.
- Fleischmann, 1997: Fleischmann, Arnold: Participation in local politics. In: Ronald K. Vagel (szerk.): Handbook of research on urban politics and policy in the United States, Greenwood Press, Westport, 1997.
- Font–Wojcieszak–Navarro, 2015: Font, Joan – Wojcieszak, Magdalena — Navarro, Clemente J.: Participation, Representation and Expertise: Citizen Preferences for Political Decision-Making Processes, Political Studies, 63(1), 153–172.
- Földi, 2009: Földi Zsuzsa: A társadalmi részvétel szerepe a városfejlesztés gyakorlatában – európai és hazai tapasztalatok. Tér és Társadalom, 23(3), 27–43.
- Goldbeck–Grimes–Rogers 2010: Golbeck, J. – Grimes, J. M. – Rogers, A.: Twitter use by the U.S. Congress. Journal of the American Society for Information Science and Technology, 61(8), 1612–1621, <http://dx.doi.org/10.1002/asi.21344>.
- Jacobs, 1961: Jacobs, Jane: The Uses of City Neighborhoods, In: Jan Lin – Christopher Mele (szerk.): The urban sociology reader, második kiadás, Routledge, Abington, 2013.
- Kabai, 2016: Kabai Gergely: Társadalmi kohézió és helyi politika a Balatonnál. Közélet 3(3–4), 42–57.
- Kavanaugh et al. 2012: Kavanaugh, Andrea L., et al.: „Social media use by government: From the routine to the critical.” Government Information Quarterly 29(4), 480–491.

- Kiss, 2012: Kiss Mónika Dorota: A közmeghallgatás helyi önkormányzati jogintézménye, Pécs, 2012.
- Kocsis, 2009: Kocsis János Balázs: Városfejlesztés és városfejlődés Budapesten, 1930–1985. Budapest: Gondolat, 2009.
- Kovács, 2002: Kovács Zoltán: Népeesség- és településföldrajz. Budapest: ELTE Eötvös Kiadó, 2002.
- Krueger 2006: Krueger, Brian S.: A Comparison of Conventional and Internet Political Mobilization, *American Politics Research*, 34(6), 759–776.
- Lowndes–Pratchett–Stoker, 2001: Lowndes, Vivien — Pratchett, Lawrence – Stoker, Gerry: Trends in public participation: PART 1 – Local government perspectives. *Public Administration*, 79(1), 205–222
- Marjerné, 2014: Májerné Dr. Tábit Renáta: A közvetlen hatalomgyakorlás a helyi önkormányzatoknál, különös tekintettel a helyi népszavazásra, Budapest: NKE, 2014.
- Marshall, 2001: Marshall, Alex: *How Cities Work*. Austin, University of Texas Press.
- McGee-Carlitz 2013: McGee, R. and Carlitz, R.: *Learning Study on 'The Users' in Technology for Transparency and Accountability Initiatives: Assumptions and Realities*. Brighton, UK: The Institute of Development Studies, University of Sussex.
- Mollenkopf 1992: Mollenkopf, John: How to Study Urban Political Power. In: Richard T. LeGates – Frederic Stout (szerk.): *The City Reader*, harmadik kiadás. London: Routledge, 2003.
- Peng 2001: Peng, Z-R.: Internet GIS for public participation. *Environment and Planning B, Planning and Design*, 6., 889–905.
- Putnam, 1995: Putnam, Robert: *Bowling Alone: America's Declining Social Capital*, In: Jan Lin – Christopher Mele (szerk.): *The urban sociology reader*, második kiadás, Routledge, Abington, 2013.
- Reisinger, 2009: Reisinger Adrienn: Részvételi demokrácia és társadalmi részvétel – elméleti megközelítések, *Civil Szemle*, 2009/4.
- Rényi 2011: Rényi Zsolt. Közösségi tervezés 2.0: a participáció új perspektívái a webkettő fényében, *Tér és Társadalom*, 25(3), 100–116.
- Rowe–Frewer, 2000: Rowe, Gene – Frewer, Lynn J.: *Public Participation Methods: A Framework for Evaluation*, *Science Technology Human Values*, 25.
- Schauppenlehner-Kloyber–Penker, 2016: Schauppenlehner-Kloyber, Elisabeth – Penker, Marianne: *Between Participation and Collective Action – From Occasional Liaisons towards Long-Term Co-Management for Urban Resilience*, *Sustainability*, 8, 664; doi:10.3390/su8070664.
- Sivarajah et al 2015. Sivarajah, Uthayasankar – Zahir, Irani – Vishanth, Weerakkody. „Evaluating the use and impact of Web 2.0 technologies in local government.” *Government Information Quarterly*, 32(4), 473–487.
- Steinfeld 2015: Steinfeld, Azi Lev-on-Nili: Local engagement online: Municipal Facebook pages as hubs of interaction. *Government Information Quarterly*, 32, 299–307.
- Számadó, 2014: Számadó Róza: *Inkluzív önkormányzat*, Budapest, 2014.
- Szántó 2012: Szántó Richárd: *Társadalmi részvétel Magyarországon*. Kovász (Tavaszi-Tél), 33–53.
- World Bank Group 2016. World Bank Group Guide, A. Practical: „Evaluating Digital Citizen Engagement.” *Az Európai Bizottság közleménye – Kezdeményezés a szociális vállalkozásért*, COM(2011) 0682 végleges.

- Juhász 2013. Juhász Gábor: A szociális gazdaság szerepe és jelentősége a helyi társadalom és gazdaság fejlesztésében, illetve a térségi-területi felzárkózásban In: Szociális Szemle I-II. (http://old.szocialismunka.btk.pte.hu/files/tiny_mce/SzSz2013_20-27.pdf)
- Lehel 1014. Lehel Andrásné (szerk.): Módszertani kézikönyv II – Szociális szövetkezetek az alakulástól a fenntartható működésig. Budapest, Országos Foglalkoztatási Közhasznú Nonprofit Kft.
- Lehel 2016. Lehel Andrásné: Szociális gazdaság ma – összefoglaló.
- Számadó 2008. Számadó Róza (szerk.): ROP 3.2 A helyi foglalkoztatási kezdeményezések támogatása – Komplex, összefoglaló elemző tanulmány; OFA, 10.

Újabb fejlemények az Európai Unióban a szociális gazdaság terén ÖSSZEFOGLALÓ

(<https://publications.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/c1f1e8e6-bd27-11e7-a7f8-01aa75ed71a1/language-hu/format-PDF>)

A szociális gazdaság az Európai Unióban – José Luis Monzón és Rafael Chaves jelentése

(https://www.eesc.europa.eu/resources/docs/a_ces11042-2012_00_00_tra_etu_hu.pdf)

Szociális gazdaság nemzetközi megközelítésben, az OECD tapasztalatai tükrében

(http://www.szocialisgazdasag.hu/uploads/pdf/OECD_II_korrektFord.pdf)

Az Európai Bizottság közleménye – Kezdeményezés a szociális vállalkozásért, COM(2011) 0682 végleges.

A jelen dokumentum a Központi Statisztikai Hivatal (www.ksh.hu) által egyedi kérésre összeállított BM_ÖFFK_2011_2001_TELJES.xlsx táblázatos adatállomány felhasználásával készült. A dokumentumban foglalt számítások és az azokból levont következtetések kizárólag a Belügyminisztérium által megvalósított KÖFOP-2.3.4-VEKOP-15-2016-00002 azonosítószámú, Önkormányzati fejlesztések figyelemmel kísérése II. című projekt alkalmazott kutatásainak eredményei.

KUTATÁSI JELENTÉS

KUTATÁS II.

20. MELLÉKLETEK

20. MELLÉKLETEK

I. melléklet: A Kutatás II. közreműködői

Kutatás végrehajtásáért felelős team

Dr. Csanádi Gábor	kutatási elnök
Dr. Kocsis János Balázs	kutatásvezető
Mező József	kutatási koordinátor
Nothart Péter	kutatási koordinátor
Varga Ádám	kutatási koordinátor

Kutatást támogató közreműködők

Bak Fruzsina	kutatási gyakornok
Horváth Olivér	kutatási gyakornok
Lovász Tamás	kutatási gyakornok
Teveli Horváth Dorottya	kutatási gyakornok
Torda András	kutatási gyakornok
Zahorán Noémi	kutatási gyakornok

Integrációs Platform

Pogácsás Tibor	Integrációs Platform elnöke
Prof. Dr. Makó Csaba	tudományos társelnök

Kutatási Platform

dr. Németh Ilona	osztályvezető / Megyei Jogú Városok Szövetsége
dr. Virányiné dr. Reichenbach Mónika	polgármester / Pázmánd Község Önkormányzata
Eszenyi Miklós	kulturális fejlesztési referens / Emberi Erőforrások Minisztériuma
Farkasné dr. Gasparics Emese	igazgató / Nemzeti Közszolgálati Egyetem
Gyurcsina Attila	vezető-főtanácsos / Belügyminisztérium
Husztli Levente	referens / Climate-KIC
Kerpely Klára	projektvezető / WWF Magyarország
Kovács Árpádné	nemzetiségi referens / Emberi Erőforrások Minisztériuma
Lehel András Tiborné	osztályvezető / Belügyminisztérium
Lente Zsuzsanna	vezető-főtanácsos / Belügyminisztérium
Szirmai István	szakmai főtanácsadó / Emberi Erőforrások Minisztériuma
Tóth József	polgármester / Települési Önkormányzatok Országos Szövetsége
Tóth Zoltán Balázs	monitoring referens / Emberi Erőforrások Minisztériuma

Horizontális szakértők

Dr. Illéssy Miklós	adatgazdálkodási szakértő
Madarász Csaba	önkormányzati szakértő
Ongjerth Richárd	településfejlesztési szakértő
Polyák Teréz	operatív szakmai vezető
T. Nagy Judit	statisztikus

Kutatásért felelős szervezeti egység

Számadó Róza	főosztályvezető
Sebánné Joó Tünde	főosztályvezető-helyettes
Bába Karola	főosztályvezető-helyettes

II. melléklet: Az önkormányzatok számára készített online kérdőív

1. Hány százalékra becsüli a három évnél idősebb számítógépek arányát az önkormányzatnál?
 - a) ... %
 - b) nem tudom
2. Kapcsolódik-e az önkormányzat NTG (Nemzeti Távközlési Gerinchálózat) végponthoz?
 - a) igen
 - b) nem
 - c) nem tudom
3. Igénybe vesz-e az Önök önkormányzata ASP-jellegű alkalmazásslolgáltatást?
 - a) igen
 - b) nem
 - c) a közeljövőben csatlakozunk
 - d) nem tudom
4. Aszemélyi számítógépekből (desktop, laptop) hány százalék csatlakozik önkormányzatuknál belső hálózathoz (LAN, WLAN)?
 - a) 0–25%
 - b) 26–50%
 - c) 51–75%
 - d) 76–100%
 - e) nem tudom
5. Van-e olyan munkatársa az önkormányzatnál, akinek nincs számítógépe, pedig munkájához indokolt lenne?
 - a)igen, többen is
 - b) igen, egy személy
 - c) nincs
 - d) nem tudom
6. Becslése szerint a munkatársak hány százaléka kezeli kellő ismerettel a számítógépet?
 - a) szinte mindenki
 - b) kb. kétharmada
 - c) kb. fele
 - d) nagyon kevesen
 - e) szinte senki
 - f) nem tudom
7. Van-e tudomása arról, hogy az önkormányzatnál előfordult-e számítástechnikai probléma az elmúlt egy évben (pl. műszaki hiba, leállítás, üzemzavar)?
 - a) igen, hetente fordul elő ilyesmi
 - b) igen, havi rendszerességgel
 - c) igen, néhányszor
 - d) nem
 - e) nem tudom
8. Milyen gyorsan oldják meg a belső informatikai eszközökkel, szolgáltatásokkal kapcsolatban jelentkező problémákat?
 - a) 1–2 órán belül
 - b) 1 napon belül
 - c) 3 napon belül
 - d) 1 héten belül
 - e) 1 héten túl
 - f) nem tudom

9. Rendelkezik-e az önkormányzat honlappal (weboldallal)?
- a) igen
 - b) nem
 - c) nem tudom
- 9.1. Hogyan oldják meg a weboldal szerkesztését?
- a) főállású munkakörben
 - b) részmunkaidős munkakörben
 - c) többen végzik
 - d) egyéb, éspedig:
 - e) nem tudom/nem releváns
- 9.2. Milyen gyakran frissítik a weboldal önkormányzati tevékenységre vonatkozó információit?
- a) naponta
 - b) hetente
 - c) kéthetente
 - d) havonta
 - e) háromhavonta
 - f) ritkábban
 - g) nem tudom/nem releváns
- 9.3. Van-e az önkormányzat honlapján olyan felület, mely lakossági panaszok/észrevételek fogadására szolgál (csupán az elérhetőség feltüntetése nem minősül ilyen felületnek)?
- a) van
 - b) nincs
 - c) nem tudom/nem releváns
10. Jelen van-e az önkormányzat közösségi webhelyen (pl. Facebook, Twitter, Instagram)?
- a) igen
 - b) nem
 - c) nem tudom
- 10.1. Hány követője van az önkormányzati Facebook oldalnak?
- a) ... fő
 - b) nem tudom/nem releváns
- 10.2. Van-e a polgármesternek, az önkormányzatnak vagy a hivatalnak Twitter fiókja?
- a) igen
 - b) nem
 - c) nem tudom/nem releváns
- 10.3. Van-e a polgármesternek, az önkormányzatnak vagy a hivatalnak Instagram fiókja?
- a) igen
 - b) nem
 - c) nem tudom/nem releváns
- 10.4. Mire használják a közösségi webhelyeiket (pl. Facebook, Twitter, Instagram)? (több válasz is megjelölhető)
- a) híreket teszünk ki
 - b) szavazásokat kezdeményezünk
 - c) vitákat kezdeményezünk
 - d) más felhasználók által készített tartalmakat osztunk meg
 - e) egyéb, éspedig:
 - f) nem tudom/nem releváns
- 10.5. Figyelembe veszik-e a közösségi oldalakon megjelenő állampolgári jelzéseket, megjegyzéseket, kéréseket?
- a) igen
 - b) nem
 - c) nem tudom/nem releváns

- 10.6. Általánosságban mennyire figyelembe vehető hozzászólások érkeznek a közösségi webhelyeikre?
- a) egyáltalán nem
 - b) kis mértékben
 - c) közepesen
 - d) nagy mértékben
 - e) teljes mértékben
 - f) nem tudom / nem releváns
11. Településük hány nyelven kommunikál saját online felületein, a magyaron kívül?
- a) 0
 - b) 1
 - c) 2
 - d) 3
 - e) 4 vagy annál több
 - f) nem tudom
12. Megvitatja-e az önkormányzat a saját működésére vonatkozó belső és külső kritikai megállapításokat?
- a) igen, minden esetben
 - b) igen, ha fontosnak találjuk
 - c) nem
 - d) nem tudom
13. Használ-e az önkormányzat a következő területeken szoftvert?
- 13.1. Munkafolyamat-irányító szoftvert (workflow)?
- a) igen
 - b) nem
 - c) nem tudom
- 13.2. Csoportmunka szoftvert (groupware) – (pl. Gmail drive, SAP, Trello)?
- a) igen
 - b) nem
 - c) nem tudom
- 13.3. Tudás- és tartalommenedzsment szoftvert?
- a) igen
 - b) nem
 - c) nem tudom
14. Van-e valamilyen vezetői információs rendszer, vagy döntéstámogatási rendszer az önkormányzatnál?
- a) van
 - b) nincs
 - c) nem tudom
15. Egy probléma megoldását megelőzően szoktak-e csoportos szellemi alkotótechnikákat használni (pl. brainstorming, NCM, world-cafe stb.)?
- a) igen
 - b) nem
 - c) nem tudom
16. Figyeli-e az önkormányzat a pályázati lehetőségeket?
- a) igen
 - b) nem
 - c) nem tudom
17. Van-e az önkormányzatnak tematikus hírfelügyelő (pl. hírcsatornára feliratkozik-e, kigyűjti-e az önkormányzat számára releváns híreket valaki vagy valamilyen szoftver)?
- a) igen
 - b) nem
 - c) nem tudom

18. Mennyire jellemző, hogy a helyi jogszabályok megalkotásának folyamatába bevonják a jogszabály által érintett lakossági csoportokat?
- a) mindig
 - b) gyakran
 - c) ritkán
 - d) soha
 - e) nem tudom
19. Ha valamit azonnal ki akarnak hirdetni, milyen kommunikációs csatornát használnak? (több válasz is megjelölhető)
- a) helyi újság
 - b) rádió
 - c) Facebook
 - d) Twitter
 - e) TV
 - f) weboldal
 - g) más, éspedig:
 - h) nem tudom
20. Becslése szerint az önkormányzati dolgozók közül mekkora a felsőfokú végzettséggel rendelkezők aránya?
- a) szinte mindenki
 - b) kb. kétharmad
 - c) kb. fele
 - d) nagyon kevesen
 - e) szinte senki
 - f) nem tudom
21. Van-e kifejezetten kommunikációs szakember az önkormányzatnál?
- a) van
 - b) nincs
 - c) nem tudom
22. Van-e a településén ügyfélképzés (pl. IT mentor segítségével)?
- a) van
 - b) nincs
 - c) nem tudom
23. Meghatározza-e valamilyen minőségbiztosítási tevékenység az önkormányzat munkáját (pl. minőségirányítási rendszer, minőségbiztosítási szabályzat, minőségügyi ellenőrzés stb.)?
- a) meghatározza
 - b) nem határozza meg
 - c) nem tudom
24. Törekszik-e a szervezet maga és szolgáltatásainak népszerűsítésére? Fordít-e erőforrást reklámra, közönségtalálkozókra, nyílt napokra, más tájékoztatásokra?
- a) igen
 - b) nem
 - c) nem tudom
25. Évente hány lakossági fórumot tartanak a településen (közmeghallgatás, fórum)?
- a) ... db
 - b) nem tudom
26. Rendelkezik-e az önkormányzat hatályban lévő, írott informatikai stratégiával?
- a) igen
 - b) nem
 - c) nem tudom

27. Van-e az önkormányzatnak kommunikációs stratégiája?
a) van
b) nincs
c) nem tudom
28. Van-e a kommunikációjukban pozitívan diszkriminált célcsoport (pl. idősek, fiatalok, munkanélküliek, testi vagy szellemi fogyatékosok stb.)?
a) van
b) nincs
c) nem tudom
29. Van-e a településnek Integrált Településfejlesztési Stratégiája?
a) van
b) nincs
c) nem tudom
30. Elsősorban kikre támaszkodik az önkormányzat stratégiai tervei készítésénél? (egy válasz jelölhető meg)
a) képviselő-testület
b) önkormányzat saját szakapparátusa
c) helyi szakértők
d) külső szakértők más településről
e) egyéb, éspedig:
- 30.1. Az elmúlt évben hány stratégia készítésére vagy felülvizsgálatára került sor?
a) ... db
b) nem tudom
- 30.2. Általánosságban mennyire figyelembe vehető hozzászólások érkeznek a stratégiai tervekhez?
a) egyáltalán nem
b) kis mértékben
c) közepesen
d) nagy mértékben
e) teljes mértékben
f) nem tudom
31. Hol hozzáférhetőek az építési törvény alapján készített tervek (pl. helyi építési szabályozás, települési rendezési tervek)? (több válasz is megjelölhető)
a) illetékes önkormányzati irodában
b) önkormányzat épületében kifüggesztve
c) önkormányzat honlapján
d) helyi újságban
e) egyéb, éspedig:
32. Van-e valamilyen együttműködési megállapodás a különféle társadalmi szereplőkkel? (több válasz is megjelölhető)
a) nincs
b) igen, tudományos szervezetekkel
c) igen, civil szervezetekkel
d) igen, cégekkel
e) igen, más közigazgatási egységekkel
f) nem tudom
33. Az alábbi közfeladatok hatékonyabb megszervezése érdekében mely további szereplőkkel tartaná célszerűnek az önkormányzat együttműködését a jövőben?

- 33.1. Településfejlesztés, településrendezés
- a) más település önkormányzatával
 - b) gazdasági társasággal
 - c) civil/egyházi szervezetekkel
 - d) megyei önkormányzatokkal
 - e) egyéb, éspedig:
 - f) nem tudom
- 33.2. Településüzemeltetési feladatok
- a) más település önkormányzatával
 - b) gazdasági társasággal
 - c) civil/egyházi szervezetekkel
 - d) megyei önkormányzatokkal
 - e) egyéb, éspedig:
 - f) nem tudom
- 33.3. Egészségügyi alapellátás és szolgáltatás biztosítása
- a) más település önkormányzatával
 - b) gazdasági társasággal
 - c) civil/egyházi szervezetekkel
 - d) megyei önkormányzatokkal
 - e) egyéb, éspedig:
 - f) nem tudom
- 33.4. Környezet-egészségügyi feladatok
- a) más település önkormányzatával
 - b) gazdasági társasággal
 - c) civil/egyházi szervezetekkel
 - d) megyei önkormányzatokkal
 - e) egyéb, éspedig:
 - f) nem tudom
- 33.5. Óvodai ellátás
- a) más település önkormányzatával
 - b) gazdasági társasággal
 - c) civil/egyházi szervezetekkel
 - d) megyei önkormányzatokkal
 - e) egyéb, éspedig:
 - f) nem tudom
- 33.6. Kulturális szolgáltatás (pl. nyilvános könyvtár; filmszínház, a kulturális örökség helyi védelme; a helyi közművelődési tevékenység támogatása)
- a) más település önkormányzatával
 - b) gazdasági társasággal
 - c) civil/egyházi szervezetekkel
 - d) megyei önkormányzatokkal
 - e) egyéb, éspedig:
 - f) nem tudom
- 33.7. Gyermekjóléti szolgáltatások és ellátások
- a) más település önkormányzatával
 - b) gazdasági társasággal
 - c) civil/egyházi szervezetekkel
 - d) megyei önkormányzatokkal
 - e) egyéb, éspedig:
 - f) nem tudom

- 33.8. Szociális szolgáltatások és ellátások
- a) más település önkormányzatával
 - b) gazdasági társasággal
 - c) civil/egyházi szervezetekkel
 - d) megyei önkormányzatokkal
 - e) egyéb, éspedig:
 - f) nem tudom
- 33.9. Lakás- és helyiséggazdálkodás
- a) más település önkormányzatával
 - b) gazdasági társasággal
 - c) civil/egyházi szervezetekkel
 - d) megyei önkormányzatokkal
 - e) egyéb, éspedig:
 - f) nem tudom
- 33.10. Hajléktalanná vált személyek ellátása és rehabilitációja
- a) más település önkormányzatával
 - b) gazdasági társasággal
 - c) civil/egyházi szervezetekkel
 - d) megyei önkormányzatokkal
 - e) egyéb, éspedig:
 - f) nem tudom
- 33.11. Helyi környezet- és természetvédelem, vízgazdálkodás, vízkárelhárítás
- a) más település önkormányzatával
 - b) gazdasági társasággal
 - c) civil/egyházi szervezetekkel
 - d) megyei önkormányzatokkal
 - e) egyéb, éspedig:
 - f) nem tudom
- 33.12. Honvédelem, polgári védelem, katasztrófavédelem
- a) más település önkormányzatával
 - b) gazdasági társasággal
 - c) civil/egyházi szervezetekkel
 - d) megyei önkormányzatokkal
 - e) egyéb, éspedig:
 - f) nem tudom
- 33.13. Foglalkoztatáspolitikai, helyi közfoglalkoztatás
- a) más település önkormányzatával
 - b) gazdasági társasággal
 - c) civil/egyházi szervezetekkel
 - d) megyei önkormányzatokkal
 - e) egyéb, éspedig:
 - f) nem tudom
- 33.14. Gazdaságszervezés, vállalkozásösztönzés
- a) más település önkormányzatával
 - b) gazdasági társasággal
 - c) civil/egyházi szervezetekkel
 - d) megyei önkormányzatokkal
 - e) egyéb, éspedig:
 - f) nem tudom

33.15. Turizmus

- a) más település önkormányzatával
- b) gazdasági társasággal
- c) civil/egyházi szervezetekkel
- d) megyei önkormányzatokkal
- e) egyéb, éspedig:
- f) nem tudom

33.16. Sport, ifjúsági ügyek

- a) más település önkormányzatával
- b) gazdasági társasággal
- c) civil/egyházi szervezetekkel
- d) megyei önkormányzatokkal
- e) egyéb, éspedig:
- f) nem tudom

33.17. Nemzetiségi ügyek

- a) más település önkormányzatával
- b) gazdasági társasággal
- c) civil/egyházi szervezetekkel
- d) megyei önkormányzatokkal
- e) egyéb, éspedig:
- f) nem tudom

33.18. Közbiztonság biztosítása

- a) más település önkormányzatával
- b) gazdasági társasággal
- c) civil/egyházi szervezetekkel
- d) megyei önkormányzatokkal
- e) egyéb, éspedig:
- f) nem tudom

33.19. Helyi közösségi közlekedés biztosítása

- a) más település önkormányzatával
- b) gazdasági társasággal
- c) civil/egyházi szervezetekkel
- d) megyei önkormányzatokkal
- e) egyéb, éspedig:
- f) nem tudom

33.20. Hulladékgyűjtés

- a) más település önkormányzatával
- b) gazdasági társasággal
- c) civil/egyházi szervezetekkel
- d) megyei önkormányzatokkal
- e) egyéb, éspedig:
- f) nem tudom

33.21. Távhőszolgáltatás

- a) más település önkormányzatával
- b) gazdasági társasággal
- c) civil/egyházi szervezetekkel
- d) megyei önkormányzatokkal
- e) egyéb, éspedig:
- f) nem tudom

33.22. Víziközmű-szolgáltatás

- a) más település önkormányzatával
- b) gazdasági társasággal
- c) civil/egyházi szervezetekkel
- d) megyei önkormányzatokkal
- e) egyéb, éspedig:
- f) nem tudom

33.23. Környezet-egészségügyi feladatok: köztisztaság, települési környezet tisztaságának biztosítása, rovar- és rágcsálóirtás

- a) más település önkormányzatával
- b) gazdasági társasággal
- c) civil/egyházi szervezetekkel
- d) megyei önkormányzatokkal
- e) egyéb, éspedig:
- f) nem tudom

34. Kik működtek közre a kérdőív kitöltésében?

- a) polgármester
- b) jegyző, aljegyző
- c) informatikai munkatárs
- d) egyéb önkormányzati munkatárs
- e) egyéb választott tisztségviselő

III. melléklet: Lakossági kérdőív

TELEP: Település neve:

KSH5: Település 5 számjegyű KSH-kódja:

KSH4: Település 4 számjegyű KSH-kódja

NEME: A kérdezett neme?

1. férfi
2. nő

*** A KÉRDŐÍV ***

A következőkben az Ön és családja lakáshelyzetéről, szomszédságához fűződő viszonyáról, települése különböző ügyeivel kapcsolatos véleményéről szeretnénk beszélgetni.

Azt, amiről beszélgetünk, a szociológia szabályai szerint nem osztjuk meg másokkal, sem a szomszédaival, sem a település vezetőivel, sem más, a kutatáson kívül állóval. Ez az eljárás a szociológiai kutatások alapszabálya, teljesen anonim módon, nevek nélkül kerülnek feldolgozásra a válaszok. Vagyis az adatok feldolgozása név nélkül, statisztikai módszerekkel történik.

A statisztikai feldolgozáshoz szükségünk van néhány adatra az Ön élethelyzetéről. Ezek arra szolgálnak, hogy a különböző élethelyzetű emberek véleményét össze tudjuk vetni.

0. Melyik évben született Ön?

1. Mi az Ön legmagasabb iskolai végzettsége?

- legfeljebb 8 általános
- szakmunkásképző; szakképzés
- érettségi
- érettségit követő szakképzés (pl. technikum)
- főiskola / BA
- egyetem / MA, MSc (stb.)
- doktorátus, PhD

Ön jelenleg dolgozik / nyugdíjas?

1a.....

1b.

- alkalmazott teljes munkaidőben
- alkalmazott részmunkaidőben
- GYES-en, TGYÁS-on stb. van
- önálló vállalkozó
- alkalmi munkákból, megbízásokból él
- munkanélküli
- nyugdíjas (saját jogon, öregségi, özvegy)
- rokkant nyugdíjas (leszázalékolt)
- háztartásbeli
- tanuló
- segítő családtag
- egyéb, éspedig:
- -2 nem tudja
- -1 nem válaszolt

2. Mi (volt) a (legutolsó) foglalkozása?

2a.....

2b.**Önálló vállalkozó (tulajdonos vagy résztulajdonos)**

- gazdálkodó, őstermelő (mezőgazdaságban)
- fizikai munkát is végző kisvállalkozó (iparos, kereskedő)
- szellemi szabadfoglalkozású
- egyéb

Alkalmazottak (nem a saját vállalkozásában dolgozik)

VEZETŐ

- felsővezető (osztályvezető felett)
- középszintű vezető (osztályvezető)
- alsó vezető (osztályvezető alatt)
- közvetlen termelésirányító (pl. művezető)

SZELLEMI

- diplomához kötött munkakörben
- egyéb szellemi munkát végez (diploma nélkül)

FIZIKAI

- szakmunkás (nem mezőgazdasági)
- betanított munkás (nem mezőgazdasági)
- segédmunkás (nem mezőgazdasági)
- mezőgazdasági fizikai munkát végez

- sosem dolgozott
- -2 nem tudja
- -1 nem válaszolt

CSAK HA 3. KÉRDÉSRE 1-8 VÁLASZT ADOTT! MÁS ESETBEN: 5. KÉRDÉSRE!

4. Hány alkalmazottja / beosztottja van (volt)?

..... alkalmazott / beosztott

- 0. nincs, nem volt alkalmazottja
- -2 nem tudja
- -1 nem válaszolt

A kérdések egy része az Ön lakáshelyzetére vonatkozik.

5. Összesen Önnel együtt hányan élnek ebben a lakásban (háztartásban)?

..... fő

6. Ön milyen jogcímen lakik ebben a lakásban?

6a.

6b.

1. tulajdonosként
2. hasznélvezőként
3. önkormányzati bérlakás bérlőjeként
4. magántulajdonú lakás bérlőjeként, egyéb bérlőként
5. tulajdonos rokonaként, de nem rendelkezem hasznélvezeti joggal
6. szívességi lakáshasználó vagyok
7. egyéb, és pedig
 - 2 nem tudom
 - 1 nem kívánok válaszolni

7. Mennyi a lakás alapterülete négyzetméterben? (HA NEM TUDJA PONTOSAN, ELÉG, HA MEGBECSÜLI)..... m²

- -2 nem tudja
- -1 nem válaszolt

8. Melyik évben költözött erre a településre? (HA NEM TUDJA PONTOSAN, ELÉG, HA MEGBECSÜLI)

4aévben

4bév óta

-
- 9999 - mindig itt lakott, születése óta itt lakik → UGRÁS A 10. KÉRDÉSRE
 - -2 nem tudja
 - -1 nem válaszolt

9. Mielőtt ide költözött, hol lakott utoljára?

9a. (település)

9b. 5 számjegyű KSH kódja:..... (UTÓLAG A TELEPÜLÉSLISTA ALAPJÁN)

9c. 4 számjegyű KSH kódja:..... (UTÓLAG A TELEPÜLÉSLISTA ALAPJÁN)

10. Ha anyagilag jelentősebb mértékben megszorulna, hány embertől tudna segítséget kérni?

1. senkitől → UGRÁS A 12. KÉRDÉSRE
2. 1 embertől
3. 2–3 embertől
4. 4–6 embertől
5. 7 vagy annál több embertől

-
- -2 nem tudja
 - -1 nem válaszolt

11. Kire, kikre számíthatna ekkor az alábbiak közül?

	1 – igen	2 – nem
1. a szűk családra	1	2
2. a családon kívüli rokonokra	1	2
3. a barátokra	1	2
4. az ismerősökre	1	2
6. egyéb személyekre, éspedig:	1	2

.....

12. Mennyire gondolja, hogy a települési / kerületi (BUDAPEST ESETÉBEN KERÜLET) önkormányzat jól végzi a dolgát? Kérem, osztályozzon az iskolában szokásos jegyekkel 1-től 5-ig, ahol az 1-es jelentse azt, hogy egyáltalán nem, az 5-ös azt, hogy teljes mértékben – a köztes jegyekkel árnyalhatja véleményét.

-
- 1 egyáltalán nem
 - 2
 - 3
 - 4
 - 5 teljes mértékben
 - -1 nem válaszolt
 - -2 nem tudja

**13. Kérem, válaszoljon az alábbi kérdésekre ugyanígy az iskolában szokásos osztályzatokkal!
(1-től 5-ig osztályozzon: 1-es egyáltalán nem, 5-ös nagymértékben)**

	Egyáltalán nem				Teljes mértékben	Nem tudja	Nem válaszol
Mennyire bízik meg ön a polgármesterben?	1	2	3	4	5	-2	-1
Mennyire bízik az önkormányzati képviselőkben?	1	2	3	4	5	-2	-1
Mennyire bízik a szomszédaiban, a környéken lakókban?	1	2	3	4	5	-2	-1
Mennyire bízik a települése lakóiban?	1	2	3	4	5	-2	-1

14. Ajánlaná-e ismerőseinek, hogy erre a környékre költözzenek?

- 1. - igen
- 2. - nem
- -2 nem tudja
- -1 nem válaszolt

15. Mennyire ért egyet az alábbi kijelentésekkel? Kérjük most is 1-től 5-ig osztályozzon, az 1-es jelentse, hogy egyáltalán nem, az 5-ös, hogy teljes mértékben.

	Egyáltalán nem				Teljes mértékben	Nem tudja	Nem válaszol
A település vezetése jól végzi a munkáját.	1	2	3	4	5	-2	-1
Nem kapok elég segítséget az önkormányzattól.	1	2	3	4	5	-2	-1
A polgármester megfogadja a helyi emberek javaslatait.	1	2	3	4	5	-2	-1
Kevés itt élőknek van valódi beleszólása a település ügyeibe.	1	2	3	4	5	-2	-1
A település vezetése a fontos helyi dolgokkal foglalkozik.	1	2	3	4	5	-2	-1
Nehezen elérhető a polgármester.	1	2	3	4	5	-2	-1
A helyi politikusok a köz érdekeit veszik figyelembe.	1	2	3	4	5	-2	-1
A településvezetés szakmai feladat, amelybe az egyszerű embereknek nem kellene beleütni az orrukat.	1	2	3	4	5	-2	-1
Elég információt kapok a település / kerület ügyeiről.	1	2	3	4	5	-2	-1
A helyi képviselők csak a saját pecsenyéjüket sütögetik.	1	2	3	4	5	-2	-1
Nagy beleszólása van az átlagos embereknek a település ügyeibe.	1	2	3	4	5	-2	-1
A helyi politikusoknak több időt kellene a lakosság véleményének megismerésével tölteniük.	1	2	3	4	5	-2	-1
Elegendő mértékben kérdezik meg véleményemet a település / kerület ügyeiről.	1	2	3	4	5	-2	-1
Sok felesleges üggyel foglalkoznak az önkormányzati képviselők.	1	2	3	4	5	-2	-1

16. Az előző kérdés a helyi önkormányzatról szólt, most kérem, hogy a településről és lakóiról is hasonlóan mondja el a véleményét. Mennyire ért egyet az alábbi kijelentésekkel? Kérjük most is 1-től 5-ig osztályozzon, az 1-es jelentse, hogy egyáltalán nem, az 5-ös, hogy teljes mértékben egyet ért az állítással.

	Egyáltalán nem				Teljes mértékben	Nem tudja	Nem válaszol
Településünkön jól mennek a dolgok.	1	2	3	4	5	- 2	- 1
Településünkön van feszültség az emberek között.	1	2	3	4	5	- 2	- 1
Településem lakói alapvetően jóra való emberek.	1	2	3	4	5	- 2	- 1
Ezen a településen sok konfliktus van romák és nem romák között.	1	2	3	4	5	- 2	- 1
Ha a környéken valamilyen baj van, segítségkéréssel fordulhatok az emberekhez, akik itt élnek.	1	2	3	4	5	- 2	- 1
Településünkön vannak olyan településrészek, ahová nem szívesen járok.	1	2	3	4	5	- 2	- 1
A település sokat fejlődött az elmúlt öt évben.	1	2	3	4	5	- 2	- 1
Ezen a környéken a helybéliek nem törődnek egymással.	1	2	3	4	5	- 2	- 1
Ez a környék barátságos.	1	2	3	4	5	- 2	- 1
A legtöbb ember, aki ezen a környéken él, megbízik egymásban.	1	2	3	4	5	- 2	- 1

17. Milyen gyakran szokott tájékozódni az önkormányzat tevékenységeiről, szolgáltatásairól?

1. havonta többször
2. havonta legfeljebb egyszer
3. évente többször
4. évente legfeljebb egyszer
5. soha

18. Hogyan szokta megkeresni az Önkormányzatot, amikor valamit meg akar tudni, valamit el akar intézni?

1. személyesen
2. telefonon
3. levélben
4. önkormányzat honlapján keresztül
5. önkormányzat, vagy önkormányzati vezető Facebook oldalán keresztül
6. helyi újság honlapján, az újság Facebook oldalán keresztül
7. egyéb módon, éspedig:

-
8. egyáltalán nem szoktam

19. Az elmúlt néhány évben volt-e olyan személyes vagy családi ügye, amit az Önkormányzatnál el kellett intéznie?

-
1. igen, volt
 2. nem volt → UGRÁS A 23. KÉRDÉSRE

20. Milyen ügy vagy ügyek voltak ezek? Ha több is volt, kérjük a három legfontosabbat mondja el.

17a.....

17b.....

17c.....

- - 2 nem tudja → UGRÁS A 23. KÉRDÉSRE
- - 1 nem válaszolt → UGRÁS A 23. KÉRDÉSRE

21. Kérem, gondoljon a legutolsó ilyen alkalomra. Először kérjük, nevezze meg, hogy az előző három ügy közül melyikre gondolt, ha többet is említett. Kit és milyen módon keresett meg azért, hogy el tudja intézni az ügyét?

21a. MELYIK ÜGY VOLT EZ?

- 21aA ÜGY
- 21aB ÜGY
- 21aC ÜGY
- -2 nem tudja
- -1 nem válaszolt

21b.....

(KIT ÉS MILYEN MÓDON KERESETT MEG?)

21.c.

	1 – említette	2 – nem említette
1. Személyesen felkeresett egy helyi önkormányzati képviselőt	1	2
2. Személyesen felkereste a polgármestert / alpolgármestert	1	2
3. Személyesen felkeresett egy ügyintézőt az önkormányzatnál		
4. Telefonon felhívott egy helyi önkormányzati képviselőt		
5. Telefonon felhívta a polgármester / alpolgármestert		
6. Telefonon felhívott egy ügyintézőt az önkormányzatnál		
7. Levelet / e-mailt írt egy helyi önkormányzati képviselőnek		
8. Levelet / e-mailt írt a polgármesternek / alpolgármesternek	1	2
7. Levelet / e-mailt írt egy helyi önkormányzati képviselőnek		
8. Részt vett valamilyen helyi ügyben tartott nyilvános gyűlésen vagy találkozón	1	2
9. Hozzászólt valamely helyi témájú internetes fórumban	1	2
10. Egyéb, éspedig:	1	2

22. Sikerült-e ekkor ezt az ügyét elintéznie?

- 1. - igen
- 2. - nem
- 9. - részben
 - 2 nem tudja
 - 1 nem válaszolt

23. És emlékszik-e olyan esetre, amikor befolyásolni tudta a lakóhelyét érintő döntéseket az önkormányzatnál?

1. igen
 2. nem → UGRÁS A 27. KÉRDÉSRE
 - 2 nem tudja → UGRÁS A 27. KÉRDÉSRE
 - 1 nem válaszolt → UGRÁS A 27. KÉRDÉSRE

24. Milyen döntések voltak ezek? Ha több is volt, kérjük a 3 legfontosabbat mondja el.
 24a1:

24a.....

24b.....

24c.....

- 2 nem tudja → UGRÁS A 27. KÉRDÉSRE
 - 1 nem válaszolt → UGRÁS A 27. KÉRDÉSRE

25. Kérem, gondoljon a legutolsó ilyen alkalomra. Ha többet is említett, először kérjük, nevezze meg, hogy az előző 3 lakóhelyét érintő döntés közül melyikre gondolt. Kit és milyen módon keresett meg azért, hogy befolyásolni tudja a döntést az önkormányzatnál?

25a MELYIK DÖNTÉS VOLT EZ?

- 25aA ÜGY
- 25aB ÜGY
- 24aC ÜGY
- -2 nem tudja
- -1 nem válaszolt

25b.....

(KIT ÉS MILYEN MÓDON KERESETT MEG?)

21.c.

	1 – említette	2 – nem említette
1. Személyesen felkeresett egy helyi önkormányzati képviselőt	1	2
2. Személyesen felkereste a polgármestert / alpolgármestert	1	2
3. Személyesen felkeresett egy ügyintézőt az önkormányzatnál		
4. Telefonon felhívott egy helyi önkormányzati képviselőt		
5. Telefonon felhívta a polgármester / alpolgármestert		
6. Telefonon felhívott egy ügyintézőt az önkormányzatnál		
7. Levelet / e-mailt írt egy helyi önkormányzati képviselőnek		
8. Levelet / e-mailt írt a polgármesternek / alpolgármesternek	1	2
7. Levelet / e-mailt írt egy helyi önkormányzati képviselőnek		
8. Részt vett valamilyen helyi ügyben tartott nyilvános gyűlésen vagy találkozón	1	2
9. Hozzászólt valamely helyi témájú internetes fórumban	1	2
10. Egyéb, éspedig:	1	2

26. Sikerült-e ekkor ezt a döntést befolyásolnia?

-
1. igen
 2. nem
 - 2 nem tudja
 - 1 nem válaszolt

27. Ön szerint az alábbiak közül milyen ügyekben kellene a döntésekbe bevonnia az önkormányzatnak a helyieket?

	1 – választotta	2 – nem választotta
települési-fejlesztési ügyekbe	1	2
helyi útfejlesztésekbe	1	2
helyi közműfejlesztések	1	2
kulturális ügyek (könyvtár, művelődési központ stb.)	1	2
szociális szolgáltatások (önkormányzati támogatás a rászorulóknak)	1	2
helyi sportélet	1	2
helyi közbiztonság	1	2
helyi közélet	1	2
társasági események, közösségi programok (pl. falunap, bál, koncert)	1	2
egészségügy	1	2
iskola, óvoda	1	2
szórakozási lehetőségek biztosítása	1	2
idősek ellátása	1	2

28. Hogy látja, az önkormányzat ezek közül milyen helyi ügyekbe szokta bevonnia az itt élőket?

	1 – választotta	2 – nem választotta
települési-fejlesztési ügyekbe	1	2
helyi útfejlesztésekbe	1	2
helyi közműfejlesztések	1	2
kulturális ügyek (könyvtár, művelődési központ stb.)	1	2
szociális szolgáltatások (önkormányzati támogatás a rászorulóknak)	1	2
helyi sportélet	1	2
helyi közbiztonság	1	2
helyi közélet	1	2
társasági események, közösségi programok (pl. falunap, bál, koncert)	1	2
egészségügy	1	2
iskola, óvoda	1	2
szórakozási lehetőségek biztosítása	1	2
idősek ellátása	1	2

29. Kitől értesül a településsel kapcsolatos hírekről?

29a.....

29b.

	1 – említette	2 – nem említette
ismerősöktől	1	2
szóbeszédből		
szomszédoktól	1	2
önkormányzati képviselőtől	1	2
önkormányzati alkalmazottól	1	2
a polgármestertől	1	2
személyesen az önkormányzat ügyfélszolgálatától	1	2
egyéb, éspedig:	1	2

30. Hogyan értesül a településsel kapcsolatos hírekről?

30a.....

30b.

	1 – választotta	2 – nem említette
helyi önkormányzati újságból	1	2
egyéb újságból	1	2
önkormányzat weblapjáról	1	2
szóbeszédből		
Facebookról	1	2
Twitterről	1	2
Instagramról	1	2
egyéb weblapról / internetes forrásból	1	2
e-mailből		
hírlevélből	1	2
helyi TV-ből, rádióból	1	2
hirdetőtábláról	1	2
személyesen		
telefonon keresztül		
okostelefon-applikáció segítségével		
egyéb, éspedig:	1	2

31. Honnan szeretne információkat kapni a települése híreiről?

31a.....

31b.

	1 – választotta	2 – nem említette
ismerősöktől		
helyi önkormányzati újságból	1	2
egyéb újságból	1	2
önkormányzat weblapjáról	1	2
szóbeszédből		
Facebookról	1	2
Twitterről	1	2
Instagramról	1	2
egyéb weblapról / internetes forrásból	1	2
e-mailből		
hírlevélből	1	2
helyi TV-ből, rádióból	1	2
szomszédoktól	1	2
önkormányzati képviselőtől	1	2
önkormányzati alkalmazottól	1	2
a polgármestertől	1	2
hirdetőtábláról	1	2
személyesen az önkormányzat ügyfélszolgálatától		
telefonon keresztül		
okostelefon-applikáció segítségével		
egyéb, éspedig:	1	2

32. Mennyire tartja érthetőnek az önkormányzati közleményeket, információkat? Kérem, osztályozza 1-től 5-ig, ahol 1 az egyáltalán nem és 5 a teljesen érthető.

- 1 egyáltalán nem
- 2
- 3
- 4
- 5 teljesen érthető
- -1 nem válaszolt
- -2 nem tudja

33. Írt-e az önkormányzatnak kritikát, javaslatot, megjegyzést internetes formában (e-mailben, az önkormányzat honlapján vagy Facebook oldalán stb.)?

1. igen
 2. nem → UGRÁS A 35. KÉRDÉSRE
 - 2 nem tudja → UGRÁS A 35. KÉRDÉSRE
 - 1 nem válaszolt → UGRÁS A 35. KÉRDÉSRE

34. Kapott rá érdemi választ? (Ha többször is írt, a legutolsóra gondoljon.)

1. igen
 2. nem
 - 2 nem tudja
 - 1 nem válaszolt

35. Mennyire ért egyet az alábbi kijelentésekkel: Kérjük most is 1-től 5-ig osztályozzon! Az 1-es jelentse azt, hogy egyáltalán nem ért egyet, az 5-ös pedig azt, hogy nagymértékben egyetért.

	Egyáltalán nem				Teljes mértékben	Nem tudja	Nem válaszol
A szomszéd települések (Budapesten kerületek) lakóinak jó a viszonya a településünk (Budapesten kerületünk) lakóival	1	2	3	4	5	- 2	- 1
Vannak barátaim, ismerőseim a környező településeken (Budapesten kerületekben is)	1	2	3	4	5	- 2	- 1
Szomszéd településeken (Budapesten kerületekben is) vannak olyan helyek, ahová nem szívesen járok	1	2	3	4	5	- 2	- 1

36. Mennyire ért Ön egyet az alábbi állításokkal? Kérem most is az iskolai osztályzatoknak megfelelően értékelje az állításokat (1–5).

	Egyáltalán nem				Teljes mértékben	Nem tudja	Nem válaszol
Egy település akkor működik jól, ha saját óvodája, iskolája, szociális otthona van.	1	2	3	4	5	- 2	- 1
Az önkormányzat önállóságánál sokkal fontosabb, hogy jó közszolgáltatásokat kapjanak a lakosok.	1	2	3	4	5	- 2	- 1
Az én településem elég erős ahhoz, hogy egyedül oldja meg a problémáit.	1	2	3	4	5	- 2	- 1
A környező településekkel való együttműködés jobba tehetné az én településem helyzetét is.	1	2	3	4	5	- 2	- 1
A többi településsel való együttműködés szükségtelen és káros kompromisszumokkal jár.	1	2	3	4	5	- 2	- 1
Magaménak érzem a településemet.	1	2	3	4	5	9	

37. Mennyire elégedett Ön az alábbi közszolgáltatások színvonalával a lakóhelyén? Az osztályozás során az 1-es most is jelentse azt, hogy egyáltalán nem, az 5-ös, hogy teljes mértékben, a köztes értékekkel pedig árnyalhatja véleményét.

	Egyáltalán nem				Teljes mértékben	Nincs ilyen szolgáltatás	Nem tudja	Nem válaszol
Egészségügyi alapellátás és szolgáltatás	1	2	3	4	5	0	- 2	- 1
Kulturális szolgáltatás (pl. nyilvános könyvtár; filmszínház, a kulturális örökség védelme; művelődési központ)	1	2	3	4	5	0	- 2	- 1
Szociális szolgáltatások és ellátások	1	2	3	4	5	0	- 2	- 1
Helyi közfoglalkoztatás, „közmunaprogramok” szervezése	1	2	3	4	5	0	- 2	- 1
Helyi sportélet	1	2	3	4	5	0	- 2	- 1
Közbiztonság biztosítása	1	2	3	4	5	0	- 2	- 1

38. Kérem, gondoljon azokra a közszolgáltatásokra, mint például egészségügyi ellátás, szociális ellátás, óvoda, melyeket az önkormányzat biztosít. Mennyire jellemzőek Önre az alábbi állítások a közszolgáltatások igénybevételével kapcsolatban?

	Egyáltalán nem				Teljes mértékben	Nem tudja	Nem válaszol
Kevésbé bízom azokban az ellátó helyekben (pl. egészségügyi, szociális, oktatási), amelyek más településen vannak	1	2	3	4	5	- 2	- 1
Nem örülnék, ha a településem egészségügyi, nevelési, oktatási intézményeit más településről is látogatnák	1	2	3	4	5	- 2	- 1
Inkább helyben legyen egy kevésbé korszerű, alacsonyabb színvonalú ellátó hely, mint sem másik településre kelljen utaznom érte.	1	2	3	4	5	- 2	- 1

CSAK AZOKTÓL, AKIK 1996-BAN VAGY KÉSŐBB SZÜLETTEK!

37. Részt vett Ön a 2014 települési önkormányzati választáson?

1. igen
2. nem
 - 2 nem tudja
 - 1 nem válaszolt

39. Hogy érzi, Ön(ök) anyagilag...

- 5 – gondok nélkül élnek,
 - 4 – beosztással jól kijönnek,
 - 3 – éppen, hogy kijönnek a havi jövedelmükből,
 - 2 – hónapról-hónapra anyagi gondjaik vannak, vagy
 - 1 – nélkülözések között élnek?
-

- 2 nem tudja
- 1 nem válaszolt

40. Megmondaná-e, hogy mennyi az Ön(ök) háztartásának nettó (adózás utáni) havi összes bevétele (beleértve az Ön jövedelmét is)?

.....forint, vagy az alábbi kategóriák:

- 1. 60 ezer Ft, vagy kevesebb
- 2. 61 – 120 ezer Ft
- 3. 121 – 200 ezer Ft
- 4. 201 – 300 ezer Ft
- 5. 301 – 500 ezer Ft
- 6. 501 – 800 ezer Ft
- 7. 800 ezer Ft-nál több

Köszönjük a válaszait!

IV. melléklet: Lakossági kérdőív eredmények (SPSS táblák)

Kapcsolatok erőssége

GET

```
FILE='C:\Users\jkocsis\AppData\Local\Temp\önkorm_egyesített.sav'.
DATASET NAME DataSet1 WINDOW=FRONT.
FREQUENCIES VARIABLES=Q10
/ORDER=ANALYSIS.
```

Frequencies

Notes		
Output Created		16-JAN-2018 15:35:25
Comments		
Input	Data	C:\Users\jkocsis\AppData\Local\Temp\önkorm_egyesített.sav
	Active Dataset	DataSet1
	Filter	<none>
	Weight	sulyegyesített
	Split File	<none>
	N of Rows in Working Data File	1810
Missing Value Handling	Definition of Missing	User-defined missing values are treated as missing.
	Cases Used	Statistics are based on all cases with valid data.
Syntax		FREQUENCIES VARIABLES=Q10 /ORDER=ANALYSIS.
Resources	Processor Time	00:00:00,09
	Elapsed Time	00:00:00,11

[DataSet1] C:\Users\jkocsis\AppData\Local\Temp\önkorm_egyesített.sav

Statistics

Ha anyagilag jelentősebb mértékben megszorulna, hány embertől tudna segítséget kérni?		
N	Valid	1811
	Missing	0

Ha anyagilag jelentősebb mértékben megszorulna, hány embertől tudna segítséget kérni?					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	senkitől	290	16,0	16,0	16,0
	1 embertől	363	20,0	20,0	36,1
	2-3 embertől	860	47,5	47,5	83,6
	4 -6 embertől	176	9,7	9,7	93,3
	7 vagy annál több embertől	42	2,3	2,3	95,6
	nem tudja	79	4,3	4,3	99,9
	nem válaszol	1	,1	,1	100,0
	Total	1811	100,0	100,0	

```
RECODE Q11_1 Q11_2 Q11_3 Q11_4 (MISSING=0) (ELSE=1) INTO q11_1b q11_2b q11_3b q11_4b.
```

```
VARIABLE LABELS q11_1b 'Szűk családra számíthat' /q11_2b 'rokonokra számíthat' /q11_3b  
'barátokra számíthat' /q11_4b 'ismerősökre számíthat'.
```

EXECUTE.

```
COMPUTE tarstök1=q11_1b + q11_2b + q11_3b + q11_4b.
```

```
VARIABLE LABELS tarstök1 'Társ töke 1'.
```

EXECUTE.

```
FREQUENCIES VARIABLES=tarstök1
```

/ORDER=ANALYSIS.

Frequencies

Notes		
Output Created		16-JAN-2018 15:53:09
Comments		
Input	Data	C:\Users\jkocsis\AppData\Local\Temp\önkorm_egyesített.sav
	Active Dataset	DataSet1
	Filter	<none>
	Weight	sulyegyesített
	Split File	<none>
	N of Rows in Working Data File	1810
Missing Value Handling	Definition of Missing	User-defined missing values are treated as missing.
	Cases Used	Statistics are based on all cases with valid data.
Syntax		FREQUENCIES VARIABLES=tarstök1 /ORDER=ANALYSIS.
Resources	Processor Time	00:00:00,11
	Elapsed Time	00:00:00,11

Statistics

Társ töke 1		
N	Valid	1811
	Missing	0

Társ töke 1					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	,00	370	20,4	20,4	20,4
	1,00	892	49,3	49,3	69,7
	2,00	372	20,5	20,5	90,2
	3,00	148	8,2	8,2	98,4
	4,00	29	1,6	1,6	100,0
	Total	1811	100,0	100,0	

Társ töke 1 * Ha anyagilag jelentősebb mértékben megszorulna, hány embertől tudna segítséget kérni?

Crosstabulation

Count

Ha anyagilag jelentősebb mértékben megszorulna, hány embertől tudna segítséget kérni?						
		senkitől	1 embertől	2-3 embertől	4 -6 embertől	7 vagy annál több embertől
Valid	,00	290	0	0	0	0
	1,00	0	343	509	37	3
	2,00	0	20	271	71	10
	3,00	0	0	77	57	15
	4,00	0	0	3	11	14
	Total	290	363	860	176	42

Társ tőke 1 * Ha anyagilag jelentősebb mértékben megszorulna, hány embertől tudna segítséget kérni?

Crosstabulation

Count

Ha anyagilag jelentősebb mértékben megszorulna, hány embertől tudna segítséget kérni?				
		nem tudja	nem válaszol	
Valid	,00	79	1	370
	1,00	0	0	892
	2,00	0	0	372
	3,00	0	0	149
	4,00	0	0	28
	Total	79	1	1811

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymptotic Significance (2-sided)
Pearson Chi-Square	2578,257 ^a	24	,000
Likelihood Ratio	2333,692	24	,000
Linear-by-Linear Association	112,954	1	,000
N of Valid Cases	1811		

a. 10 cells (28,6%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,02.

```

SAVE OUTFILE='C:\Documents\jkocsis\BM\önkorm_egyestett_1.sav'
/COMPRESSED.
COMPUTE tarstök2=Q10 * 10 + tarstök1.
VARIABLE LABELS tarstök2 ,Társ töke 2'.
EXECUTE.
FREQUENCIES VARIABLES=tarstök2
/ORDER=ANALYSIS.

```

Frequencies

Notes		
Output Created		16-JAN-2018 15:53:09
Comments		
Input	Data	C:\Users\jkocsis\AppData\Local\Temp\önkorm_egyestett.sav
	Active Dataset	DataSet1
	Filter	<none>
	Weight	sulyegyestett
	Split File	<none>
	N of Rows in Working Data File	1810
Missing Value Handling	Definition of Missing	User-defined missing values are treated as missing.
	Cases Used	Statistics are based on all cases with valid data.
Syntax		FREQUENCIES VARIABLES=tarstök1 /ORDER=ANALYSIS.
Resources	Processor Time	00:00:00,11
	Elapsed Time	00:00:00,11

[DataSet1] C:\Documents\jkocsis\BM\önkorm_egyestett_1.sav

Statistics

Társ töke 2		
N	Valid	1811
	Missing	0

Társ töke 1					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	10,00	290	16,0	16,0	16,0
	21,00	343	18,9	18,9	35,0
	22,00	20	1,1	1,1	36,1
	31,00	509	28,1	28,1	64,2
	32,00	271	15,0	15,0	79,1
	33,00	77	4,2	4,2	83,4
	34,00	3	,2	,2	83,6
	41,00	37	2,0	2,0	85,6
	42,00	71	3,9	3,9	89,5
	43,00	57	3,1	3,1	92,6
	44,00	11	,6	,6	93,3
	51,00	3	,2	,2	93,5
	52,00	10	,6	,6	94,0
	53,00	15	,8	,8	94,8
	54,00	14	,8	,8	95,6
	80,00	79	4,3	4,3	99,9
	90,00	1	,1	,1	100,0
Total		1811	100,0	100,0	

RECODE tarstök2 (10=1) (80=1) (21=2) (22=2) (31=3) (41=3) (51=3) (32=4) (42=4) (33=5) (34=5) (43=5)
 (44=5) (52=5) (53=5) (54=5) (90=1) (ELSE=SYSMIS) INTO TarsToke.
 VARIABLE LABELS TarsToke ,Társadalmi kapcsolatok'.
 EXECUTE.
 FREQUENCIES VARIABLES=TarsToke
 /ORDER=ANALYSIS.

Frequencies

Notes		
Output Created		16-JAN-2018 16:21:18
Comments		
Input	Data	C:\Documents\jkocsis\BM\önkorm_egyestett_1.sav
	Active Dataset	DataSet1
	Filter	<none>
	Weight	sulyegyestett
	Split File	<none>
	N of Rows in Working Data File	1810
Missing Value Handling	Definition of Missing	User-defined missing values are treated as missing.
	Cases Used	Statistics are based on all cases with valid data.
Syntax		FREQUENCIES VARIABLES=TarsToke /ORDER=ANALYSIS.
Resources	Processor Time	00:00:00,08
	Elapsed Time	00:00:00,08

Statistics

Társadalmi töke		
N	Valid	1811
	Missing	0

Társadalmi kapcsolatok					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	10,00	370	20,4	20,4	20,4
	21,00	363	20,0	20,0	40,5
	22,00	549	30,3	30,3	70,8
	31,00	342	18,9	18,9	89,7
	32,00	187	10,3	10,3	100,0
	33,00	1811	100,0	100,0	

Hálózat és vélemények**CROSSTABS**

```

/FORMAT=AVALUE TABLES
/STATISTICS=CHISQ
/CELLS=COLUMN
/COUNT ROUND CELL.
/TABLES=Q14 Q15_1 Q15_2 Q15_3 Q15_4 Q15_5 Q15_6 Q15_7 Q15_8 Q15_9 Q15_10 Q15_11 Q15_12
Q15_13
  Q15_14 Q16_1 Q16_2 Q16_3 Q16_4 Q16_5 Q16_6 Q16_7 Q16_8 Q16_9 Q16_10 BY TarsToke

```

Crosstabs

Notes		
Output Created		16-JAN-2018 17:18:54
Comments		
Input	Data	C:\Documents\jkcocsis\BM\önkorm_egyestett_1.sav
	Active Dataset	DataSet1
	Filter	<none>
	Weight	sulyegyestett
	Split File	<none>
	N of Rows in Working Data File	1810
Missing Value Handling	Definition of Missing	User-defined missing values are treated as missing.
	Cases Used	Statistics for each table are based on all the cases with valid data in the specified range(s) for all variables in each table.
Syntax		CROSSTABS /FORMAT=AVALUE TABLES /STATISTICS=CHISQ /CELLS=COLUMN /COUNT ROUND CELL. /TABLES=Q14 Q15_1 Q15_2 Q15_3 Q15_4 Q15_5 Q15_6 Q15_7 Q15_8 Q15_9 Q15_10 Q15_11 Q15_12 Q15_13 Q15_14 Q16_1 Q16_2 Q16_3 Q16_4 Q16_5 Q16_6 Q16_7 Q16_8 Q16_9 Q16_10 BY TarsToke
Resources	Processor Time	00:00:00,09
	Elapsed Time	00:00:00,09
	Dimensions Requested	2
	Cells Available	524245

Case Processing Summary						
	Cases					
	Valid		Missing		Total	
	N	Percent	N	Percent	N	Percent
Ajánlaná-e ismerőseinek, hogy erre a környékre költözzenek? * Társadalmi kapcsolatok erőssége	1811	100,0%	,500	0,0%	1811,500	100,0%
A település vezetése jól végzi a munkáját. * Társadalmi kapcsolatok erőssége	1813 ^a	100,0%	0	0,0%	1811,500	100,0%
Nem kapok elég segítséget az önkormányzattól. * Társadalmi kapcsolatok erőssége	1813 ^a	100,0%	0	0,0%	1811,500	100,0%
A polgármester megfogadja a helyi emberek javaslatait. * Társadalmi kapcsolatok erőssége	1811 ^a	100,0%	,500	0,0%	1811,500	100,0%
Kevés itt élőnek van valódi beleszólása a település ügyeibe. * Társadalmi kapcsolatok erőssége	1811 ^a	100,0%	,500	0,0%	1811,500	100,0%
A település vezetése a fontos helyi dolgokkal foglalkozik. * Társadalmi kapcsolatok erőssége	1816 ^a	100,0%	0	0,0%	1811,500	100,0%
Nehezen elérhető a polgármester. * Társadalmi kapcsolatok erőssége	1812 ^a	100,0%	0	0,0%	1811,500	100,0%
A helyi politikusok a köz érdekeit veszik figyelembe. * Társadalmi kapcsolatok erőssége	1812 ^a	100,0%	0	0,0%	1811,500	100,0%
A településvezetés szakmai feladat, amibe az egyszerű embereknek nem kellene beleütni az orrukát. * Társadalmi kapcsolatok erőssége	1814 ^a	100,0%	0	0,0%	1811,500	100,0%
Elég információt kapok a település / kerület ügyeiről. * Társadalmi kapcsolatok erőssége	1809 ^a	99,9%	2,500	0,1%	1811,500	100,0%
A helyi képviselők csak a saját pecsenyájukat sütögetik. * Társadalmi kapcsolatok erőssége	1812 ^a	100,0%	0	0,0%	1811,500	100,0%
Nagy beleszólása van az átlagos embereknek a település ügyeibe. * Társadalmi kapcsolatok erőssége	1813 ^a	100,0%	0	0,0%	1811,500	100,0%
A helyi politikusoknak több időt kellene a lakosság véleményének megismerésével tölteniük. * Társadalmi kapcsolatok erőssége	1813 ^a	100,0%	0	0,0%	1811,500	100,0%
Elegendő mértékben kérdezik meg véleményemet a település / kerület ügyeiről. * Társadalmi kapcsolatok erőssége	1813 ^a	100,0%	0	0,0%	1811,500	100,0%

Sok felesleges ügyvel foglalkoznak az önkormányzati képviselők. * Társadalmi kapcsolatok erőssége	1812 ^a	100,0%	0	0,0%	1811,500	100,0%
Településünkön jól mennek a dolgok. * Társadalmi kapcsolatok erőssége	1810 ^a	99,9%	1,500	0,1%	1811,500	100,0%
Településünkön van feszültség az emberek között. * Társadalmi kapcsolatok erőssége	1809 ^a	99,9%	2,500	0,1%	1811,500	100,0%
Településem lakói alapvetően jóra való emberek. * Társadalmi kapcsolatok erőssége	1811 ^a	100,0%	,500	0,0%	1811,500	100,0%
Ezen a településen sok konfliktus van romák és nem romák között. * Társadalmi kapcsolatok erőssége	1809 ^a	99,9%	2,500	0,1%	1811,500	100,0%
Ha a környéken valamilyen baj van, segítségkéréssel fordulhatok az emberekhez, akik itt élnek. * Társadalmi kapcsolatok erőssége	1810 ^a	99,9%	1,500	0,1%	1811,500	100,0%
Településünkön vannak olyan településrészek, ahová nem szívesen járok. * Társadalmi kapcsolatok erőssége	1811 ^a	100,0%	,500	0,0%	1811,500	100,0%
A település sokat fejlődött az elmúlt öt évben. * Társadalmi kapcsolatok erőssége	1809 ^a	99,9%	2,500	0,1%	1811,500	100,0%
Ezen a környéken a helybéliek nem törődnek egymással. * Társadalmi kapcsolatok erőssége	1812 ^a	100,0%	0	0,0%	1811,500	100,0%
Ez a környék barátságos. * Társadalmi kapcsolatok erőssége	1810 ^a	99,9%	1,500	0,1%	1811,500	100,0%
A legtöbb ember, aki ezen a környéken él, megbízik egymásban. * Társadalmi kapcsolatok erőssége	1812 ^a	100,0%	0	0,0%	1811,500	100,0%

a. Number of valid cases is different from the total count in the crosstabulation table because the cell counts have been rounded.

Ajánlaná-e ismerőseinek, hogy erre a környékre költözzenek? * Társadalmi kapcsolatok erőssége

Crosstab

% within Társadalmi kapcsolatok erőssége

		Társadalmi kapcsolatok erőssége			
		nincs vagy alig	gyenge	közepes	kiterjedt
Ajánlaná-e ismerőseinek, hogy erre a környékre költözzenek?	igen	68,9%	82,1%	78,3%	86,8%
	nem	22,4%	14,3%	17,5%	7,6%
	nem tudja	7,3%	2,2%	4,2%	5,0%
	nem válaszol	1,4%	1,4%		0,6%
Total		100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Crosstab

% within Társadalmi kapcsolatok erőssége

		Társadalmi kapcsolatok erőssége	
		erősen kiterjedt	Total
Ajánlaná-e ismerőseinek, hogy erre a környékre költözzenek?	igen	90,9%	80,1%
	nem	4,8%	14,7%
	nem tudja	4,3%	4,6%
	nem válaszol		0,7%
Total		100,0%	100,0%

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymptotic Significance (2-sided)
Pearson Chi-Square	74,140 ^a	12	,000
Likelihood Ratio	82,683	12	,000
Linear-by-Linear Association	3,738	1	,053
N of Valid Cases	1811		

a. 5 cells (25,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 1,24.

A település vezetése jól végzi a munkáját. * Társadalmi kapcsolatok erőssége

Crosstab

% within Társadalmi kapcsolatok erőssége

		Társadalmi kapcsolatok erőssége			
		nincs vagy alig	gyenge	közepes	kiterjedt
A település vezetése jól végzi a munkáját.	1 - egyáltalán nem	1,9%	2,2%	2,6%	1,7%
	2	9,2%	7,2%	5,5%	5,5%
	3	41,9%	32,5%	28,8%	23,3%
	4	29,5%	38,8%	38,4%	46,9%
	5 - teljes mértékben	14,1%	16,3%	22,6%	18,7%
	nem tudja	3,2%	2,8%	2,2%	3,8%
	nem válaszol	0,3%	0,3%		
Total		100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Crosstab

% within Társadalmi kapcsolatok erőssége

		Társadalmi kapcsolatok erőssége	
		erősen kiterjedt	Total
A település vezetése jól végzi a munkáját.	1 - egyáltalán nem	2,1%	2,2%
	2	4,8%	6,5%
	3	23,4%	30,6%
	4	38,3%	38,3%
	5 - teljes mértékben	27,1%	19,3%
	nem tudja	3,2%	2,9%
	nem válaszol	1,1%	0,2%
Total		100,0%	100,0%

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymptotic Significance (2-sided)
Pearson Chi-Square	73,562 ^a	24	,000
Likelihood Ratio	71,544	24	,000
Linear-by-Linear Association	,573	1	,449
N of Valid Cases	1813		

a. 6 cells (17,1%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,41.

Nem kapok elég segítséget az önkormányzattól. * Társadalmi kapcsolatok erőssége

Crosstab

% within Társadalmi kapcsolatok erőssége

		Társadalmi kapcsolatok erőssége			
		nincs vagy alig	gyenge	közepes	kiterjedt
Nem kapok elég segítséget az önkormányzattól.	1 - egyáltalán nem	14,8%	8,5%	22,9%	18,4%
	2	14,0%	20,1%	15,5%	20,7%
	3	27,5%	25,3%	24,9%	21,3%
	4	22,4%	27,8%	14,7%	19,2%
	5 - teljes mértékben	11,6%	12,1%	11,5%	6,7%
	nem tudja	6,7%	3,6%	6,5%	11,1%
	nem válaszol	3,0%	2,5%	4,0%	2,6%
Total		100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Crosstab

% within Társadalmi kapcsolatok erőssége

		Társadalmi kapcsolatok erőssége	
		erősen kiterjedt	Total
Nem kapok elég segítséget az önkormányzattól.	1 - egyáltalán nem	29,6%	18,2%
	2	21,5%	17,7%
	3	23,7%	24,7%
	4	8,6%	19,1%
	5 - teljes mértékben	5,9%	10,1%
	nem tudja	9,1%	7,1%
	nem válaszol	1,6%	3,0%
Total	100,0%	100,0%	

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymptotic Significance (2-sided)
Pearson Chi-Square	114,623 ^a	24	,000
Likelihood Ratio	119,576	24	,000
Linear-by-Linear Association	2,942	1	,086
N of Valid Cases	1813		

a. 0 cells (0,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 5,54.

A polgármester megfogadja a helyi emberek javaslatait. * Társadalmi kapcsolatok erőssége

Crosstab

% within Társadalmi kapcsolatok erőssége

		Társadalmi kapcsolatok erőssége			
		nincs vagy alig	gyenge	közepes	kiterjedt
A polgármester megfogadja a helyi emberek javaslatait.	1 - egyáltalán nem	4,9%	2,5%	4,7%	4,7%
	2	10,6%	10,5%	7,1%	6,7%
	3	30,6%	30,0%	28,4%	30,3%
	4	30,6%	36,1%	27,5%	31,5%
	5 - teljes mértékben	9,8%	11,0%	14,6%	13,1%
	nem tudja	13,6%	9,6%	17,7%	13,1%
	nem válaszol		0,3%		0,6%
Total		100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Crosstab

% within Társadalmi kapcsolatok erőssége

		Társadalmi kapcsolatok erőssége	
		erősen kiterjedt	Total
A polgármester megfogadja a helyi emberek javaslatait.	1 - egyáltalán nem	3,7%	4,2%
	2	7,0%	8,4%
	3	28,9%	29,6%
	4	33,7%	31,3%
	5 - teljes mértékben	16,0%	12,8%
	nem tudja	9,6%	13,5%
	nem válaszol	1,1%	0,3%
Total	100,0%	100,0%	

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymptotic Significance (2-sided)
Pearson Chi-Square	43,993 ^a	24	,008
Likelihood Ratio	44,846	24	,006
Linear-by-Linear Association	,083	1	,774
N of Valid Cases	1811		

a. 5 cells (14,3%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,52.

Kevés itt élőknek van valódi beleszólása a település ügyeibe. * Társadalmi kapcsolatok erőssége

Crosstab

% within Társadalmi kapcsolatok erőssége

		Társadalmi kapcsolatok erőssége			
		nincs vagy alig	gyenge	közepes	kiterjedt
Kevés itt élőknek van valódi beleszólása a település ügyeibe.	1 - egyáltalán nem	2,4%	2,5%	5,8%	5,0%
	2	12,7%	16,0%	15,5%	17,0%
	3	29,6%	28,5%	30,1%	31,6%
	4	28,3%	28,5%	24,2%	26,3%
	5 - teljes mértékben	20,5%	18,5%	15,8%	9,1%
	nem tudja	6,5%	5,8%	8,6%	11,1%
	nem válaszol		0,3%		
Total		100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Crosstab

% within Társadalmi kapcsolatok erőssége

		Társadalmi kapcsolatok erőssége	
		erősen kiterjedt	Total
Kevés itt élőknek van valódi beleszólása a település ügyeibe.	1 - egyáltalán nem	7,0%	4,4%
	2	23,5%	16,1%
	3	30,5%	30,0%
	4	16,6%	25,5%
	5 - teljes mértékben	9,6%	15,4%
	nem tudja	11,8%	8,4%
	nem válaszol	1,1%	0,2%
Total	100,0%	100,0%	

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymptotic Significance (2-sided)
Pearson Chi-Square	73,677 ^a	24	,000
Likelihood Ratio	72,749	24	,000
Linear-by-Linear Association	9,258	1	,002
N of Valid Cases	1811		

a. 5 cells (14,3%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,31.

A település vezetése a fontos helyi dolgokkal foglalkozik. * Társadalmi kapcsolatok erőssége

Crosstab

% within Társadalmi kapcsolatok erőssége

		Társadalmi kapcsolatok erőssége			
		nincs vagy alig	gyenge	közepes	kiterjedt
A település vezetése a fontos helyi dolgokkal foglalkozik.	1 - egyáltalán nem	3,8%	1,4%	2,0%	2,3%
	2	5,1%	5,8%	6,7%	6,1%
	3	34,5%	33,0%	26,0%	29,2%
	4	34,0%	39,8%	38,0%	38,5%
	5 - teljes mértékben	16,4%	15,9%	22,0%	19,0%
	nem tudja	5,9%	3,8%	5,3%	5,0%
	nem válaszol	0,3%	0,3%		
Total		100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Crosstab

% within Társadalmi kapcsolatok erőssége

		Társadalmi kapcsolatok erőssége	
		erősen kiterjedt	Total
A település vezetése a fontos helyi dolgokkal foglalkozik.	1 - egyáltalán nem	1,1%	2,2%
	2	4,3%	5,8%
	3	22,3%	29,4%
	4	41,0%	37,9%
	5 - teljes mértékben	25,5%	19,4%
	nem tudja	4,8%	5,0%
	nem válaszol	1,1%	0,2%
Total		100,0%	100,0%

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymptotic Significance (2-sided)
Pearson Chi-Square	40,399 ^a	24	,019
Likelihood Ratio	39,245	24	,026
Linear-by-Linear Association	,000	1	,994
N of Valid Cases	1816		

a. 6 cells (17,1%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,41.

Nehezen elérhető a polgármester. * Társadalmi kapcsolatok erőssége

Crosstab

% within Társadalmi kapcsolatok erőssége

		Társadalmi kapcsolatok erőssége			
		nincs vagy alig	gyenge	közepes	kiterjedt
Nehezen elérhető a polgármester.	1 - egyáltalán nem	10,8%	5,8%	19,6%	15,7%
	2	11,4%	16,0%	12,2%	19,0%
	3	27,3%	26,2%	21,6%	17,5%
	4	20,0%	23,7%	14,0%	19,2%
	5 - teljes mértékben	13,8%	14,9%	12,4%	9,3%
	nem tudja	16,2%	13,2%	20,0%	19,2%
	nem válaszol	0,5%	0,3%	0,2%	
Total		100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Crosstab

% within Társadalmi kapcsolatok erőssége

		Társadalmi kapcsolatok erőssége	
		erősen kiterjedt	Total
Nehezen elérhető a polgármester.	1 - egyáltalán nem	22,6%	14,6%
	2	22,0%	15,1%
	3	18,3%	22,6%
	4	13,4%	18,1%
	5 - teljes mértékben	10,8%	12,4%
	nem tudja	11,8%	16,9%
	nem válaszol	1,1%	0,3%
Total		100,0%	100,0%

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymptotic Significance (2-sided)
Pearson Chi-Square	103,523 ^a	24	,000
Likelihood Ratio	107,766	24	,000
Linear-by-Linear Association	,038	1	,846
N of Valid Cases	1812		

a. 5 cells (14,3%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,62.

A helyi politikusok a köz érdekeit veszik figyelembe. * Társadalmi kapcsolatok erőssége

Crosstab

% within Társadalmi kapcsolatok erőssége

		Társadalmi kapcsolatok erőssége			
		nincs vagy alig	gyenge	közepes	kiterjedt
A helyi politikusok a köz érdekeit veszik figyelembe.	1 - egyáltalán nem	5,4%	2,2%	4,9%	2,9%
	2	9,2%	9,1%	8,6%	11,0%
	3	37,0%	41,7%	33,9%	33,1%
	4	31,6%	30,7%	31,5%	32,8%
	5 - teljes mértékben	10,3%	12,2%	14,8%	13,7%
	nem tudja	6,5%	3,9%	6,2%	6,1%
	nem válaszol		0,3%	0,2%	0,3%
Total		100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Crosstab

% within Társadalmi kapcsolatok erőssége

		Társadalmi kapcsolatok erőssége	
		erősen kiterjedt	Total
A helyi politikusok a köz érdekeit veszik figyelembe.	1 - egyáltalán nem	3,2%	3,9%
	2	5,9%	9,0%
	3	27,3%	35,3%
	4	35,8%	32,1%
	5 - teljes mértékben	21,4%	13,8%
	nem tudja	5,3%	5,7%
	nem válaszol	1,1%	0,3%
Total	100,0%	100,0%	

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymptotic Significance (2-sided)
Pearson Chi-Square	41,601 ^a	24	,014
Likelihood Ratio	40,777	24	,018
Linear-by-Linear Association	,380	1	,538
N of Valid Cases	1812		

a. 5 cells (14,3%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,52.

A településvezetés szakmai feladat, amibe az egyszerű embereknek nem kellene beleütni az orrukat.
*** Társadalmi kapcsolatok erőssége**

Crosstab

% within Társadalmi kapcsolatok erőssége

		Társadalmi kapcsolatok erőssége			
		nincs vagy alig	gyenge	közepes	kiterjedt
A településvezetés szakmai feladat, amibe az egyszerű embereknek nem kellene beleütni az orrukat.	1 - egyáltalán nem	10,5%	10,7%	9,3%	10,2%
	2	13,7%	17,0%	17,1%	19,8%
	3	29,9%	31,3%	35,2%	31,8%
	4	28,8%	29,1%	24,0%	21,0%
	5 - teljes mértékben	10,0%	8,8%	9,1%	11,7%
	nem tudja	7,0%	2,7%	5,1%	5,2%
	nem válaszol		0,3%	0,2%	0,3%
Total		100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Crosstab

% within Társadalmi kapcsolatok erőssége

		Társadalmi kapcsolatok erőssége	
		erősen kiterjedt	Total
A településvezetés szakmai feladat, amibe az egyszerű embereknek nem kellene beleütni az orrukat.	1 - egyáltalán nem	12,3%	10,3%
	2	22,5%	17,5%
	3	29,4%	32,1%
	4	21,9%	25,2%
	5 - teljes mértékben	9,6%	9,8%
	nem tudja	3,2%	4,9%
	nem válaszol	1,1%	0,3%
Total	100,0%	100,0%	

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymptotic Significance (2-sided)
Pearson Chi-Square	33,883 ^a	24	,087
Likelihood Ratio	33,306	24	,098
Linear-by-Linear Association	,611	1	,434
N of Valid Cases	1814		

a. 5 cells (14,3%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,52.

Elég információt kapok a település / kerület ügyeiről. * Társadalmi kapcsolatok erőssége

Crosstab

% within Társadalmi kapcsolatok erőssége

		Társadalmi kapcsolatok erőssége			
		nincs vagy alig	gyenge	közepes	kiterjedt
Elég információt kapok a település / kerület ügyeiről.	1 - egyáltalán nem	7,6%	4,1%	7,8%	3,8%
	2	10,3%	8,8%	8,9%	9,1%
	3	28,1%	33,4%	26,4%	25,2%
	4	36,5%	35,9%	32,8%	37,8%
	5 - teljes mértékben	16,5%	15,5%	21,1%	19,4%
	nem tudja	1,1%	1,9%	2,6%	4,7%
	nem válaszol		0,3%	0,4%	
Total		100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Crosstab

% within Társadalmi kapcsolatok erőssége

		Társadalmi kapcsolatok erőssége	
		erősen kiterjedt	Total
Elég információt kapok a település / kerület ügyeiről.	1 - egyáltalán nem	3,2%	5,8%
	2	8,0%	9,1%
	3	27,8%	28,1%
	4	32,1%	35,0%
	5 - teljes mértékben	26,2%	19,2%
	nem tudja	1,6%	2,4%
	nem válaszol	1,1%	0,3%
Total		100,0%	100,0%

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymptotic Significance (2-sided)
Pearson Chi-Square	47,584 ^a	24	,003
Likelihood Ratio	46,977	24	,003
Linear-by-Linear Association	6,624	1	,010
N of Valid Cases	1809		

a. 6 cells (17,1%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,52.

A helyi képviselők csak a saját pecsenyájukat sütögetik. * Társadalmi kapcsolatok erőssége

Crosstab

% within Társadalmi kapcsolatok erőssége

		Társadalmi kapcsolatok erőssége			
		nincs vagy alig	gyenge	közepes	kiterjedt
A helyi képviselők csak a saját pecsenyájukat sütögetik.	1 - egyáltalán nem	8,1%	7,4%	14,7%	16,3%
	2	16,8%	18,7%	20,2%	19,8%
	3	27,3%	26,4%	19,6%	21,6%
	4	27,6%	19,0%	23,8%	18,1%
	5 - teljes mértékben	11,4%	20,7%	11,1%	9,3%
	nem tudja	8,9%	7,2%	9,8%	14,6%
	nem válaszol		0,6%	0,7%	0,3%
Total		100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Crosstab

% within Társadalmi kapcsolatok erőssége

		Társadalmi kapcsolatok erőssége	
		erősen kiterjedt	Total
A helyi képviselők csak a saját pecsenyájukat sütögetik.	1 - egyáltalán nem	27,4%	13,5%
	2	20,4%	19,2%
	3	25,3%	23,5%
	4	13,4%	21,5%
	5 - teljes mértékben	3,2%	11,9%
	nem tudja	8,6%	9,9%
	nem válaszol	1,6%	0,6%
Total	100,0%	100,0%	

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymptotic Significance (2-sided)
Pearson Chi-Square	127,966 ^a	24	,000
Likelihood Ratio	126,429	24	,000
Linear-by-Linear Association	3,463	1	,063
N of Valid Cases	1812		

a. 5 cells (14,3%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 1,03.

Nagy beleszólása van az átlagos embereknek a település ügyeibe. * Társadalmi kapcsolatok erőssége

Crosstab

% within Társadalmi kapcsolatok erőssége

		Társadalmi kapcsolatok erőssége			
		nincs vagy alig	gyenge	közepes	kiterjedt
Nagy beleszólása van az átlagos embereknek a település ügyeibe.	1 - egyáltalán nem	12,4%	9,4%	18,0%	11,4%
	2	19,5%	26,5%	21,5%	25,9%
	3	34,6%	34,0%	31,1%	35,3%
	4	21,1%	18,8%	16,0%	17,5%
	5 - teljes mértékben	5,4%	6,1%	5,6%	2,9%
	nem tudja	7,0%	4,7%	7,8%	7,0%
	nem válaszol		0,6%		
Total		100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Crosstab

% within Társadalmi kapcsolatok erőssége

		Társadalmi kapcsolatok erőssége	
		erősen kiterjedt	Total
Nagy beleszólása van az átlagos embereknek a település ügyeibe.	1 - egyáltalán nem	14,4%	13,5%
	2	14,4%	22,2%
	3	35,6%	33,6%
	4	19,7%	18,3%
	5 - teljes mértékben	7,4%	5,4%
	nem tudja	7,4%	6,8%
	nem válaszol	1,1%	0,2%
Total	100,0%	100,0%	

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymptotic Significance (2-sided)
Pearson Chi-Square	51,117 ^a	24	,001
Likelihood Ratio	51,616	24	,001
Linear-by-Linear Association	,702	1	,402
N of Valid Cases	1813		

a. 5 cells (14,3%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,41.

A helyi politikusoknak több időt kellene a lakosság véleményének megismerésével tölteniük.*** Társadalmi kapcsolatok erőssége**

Crosstab

% within Társadalmi kapcsolatok erőssége

		Társadalmi kapcsolatok erőssége			
		nincs vagy alig	gyenge	közepes	kiterjedt
A helyi politikusoknak több időt kellene a lakosság véleményének megismerésével tölteniük.	1 - egyáltalán nem	3,0%	1,4%	2,2%	2,6%
	2	8,9%	3,9%	8,2%	7,6%
	3	34,0%	28,1%	33,5%	28,7%
	4	31,5%	41,0%	27,0%	33,9%
	5 - teljes mértékben	18,3%	22,3%	23,3%	21,1%
	nem tudja	4,0%	2,8%	5,8%	6,1%
	nem válaszol	0,3%	0,6%		
Total		100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Crosstab

% within Társadalmi kapcsolatok erőssége

		Társadalmi kapcsolatok erőssége	
		erősen kiterjedt	Total
A helyi politikusoknak több időt kellene a lakosság véleményének megismerésével tölteniük.	1 - egyáltalán nem	3,2%	2,4%
	2	15,4%	8,1%
	3	26,6%	30,9%
	4	26,6%	32,0%
	5 - teljes mértékben	19,1%	21,2%
	nem tudja	8,0%	5,1%
	nem válaszol	1,1%	0,3%
Total	100,0%	100,0%	

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymptotic Significance (2-sided)
Pearson Chi-Square	64,306 ^a	24	,000
Likelihood Ratio	64,290	24	,000
Linear-by-Linear Association	6,740	1	,009
N of Valid Cases	1813		

a. 6 cells (17,1%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,52.

Elegendő mértékben kérdezik meg véleményemet a település / kerület ügyeiről.*** Társadalmi kapcsolatok erőssége**

Crosstab

% within Társadalmi kapcsolatok erőssége

		Társadalmi kapcsolatok erőssége			
		nincs vagy alig	gyenge	közepes	kiterjedt
Elegendő mértékben kérdezik meg véleményemet a település / kerület ügyeiről.	1 - egyáltalán nem	10,0%	13,5%	16,9%	10,5%
	2	12,4%	16,0%	14,8%	14,6%
	3	37,5%	31,7%	26,2%	33,3%
	4	26,4%	21,5%	25,9%	24,6%
	5 - teljes mértékben	7,5%	13,5%	11,5%	9,6%
	nem tudja	5,1%	2,8%	4,2%	7,3%
	nem válaszol	1,1%	1,1%	0,5%	
Total		100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Crosstab

% within Társadalmi kapcsolatok erőssége

		Társadalmi kapcsolatok erőssége	
		erősen kiterjedt	Total
Elegendő mértékben kérdezik meg véleményemet a település / kerület ügyeiről.	1 - egyáltalán nem	7,4%	12,6%
	2	13,8%	14,4%
	3	29,8%	31,3%
	4	22,9%	24,5%
	5 - teljes mértékben	16,0%	11,2%
	nem tudja	8,5%	5,1%
	nem válaszol	1,6%	0,8%
Total		100,0%	100,0%

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymptotic Significance (2-sided)
Pearson Chi-Square	58,068 ^a	24	,000
Likelihood Ratio	60,328	24	,000
Linear-by-Linear Association	4,406	1	,036
N of Valid Cases	1813		

a. 5 cells (14,3%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 1,45.

Sok felesleges ügyel foglalkoznak az önkormányzati képviselők. * Társadalmi kapcsolatok erőssége

Crosstab

% within Társadalmi kapcsolatok erőssége

		Társadalmi kapcsolatok erőssége			
		nincs vagy alig	gyenge	közepes	kiterjedt
Sok felesleges ügyel foglalkoznak az önkormányzati képviselők.	1 - egyáltalán nem	7,5%	4,1%	11,5%	8,2%
	2	15,9%	14,0%	17,9%	24,0%
	3	25,3%	28,4%	19,7%	24,3%
	4	25,6%	32,2%	20,9%	19,6%
	5 - teljes mértékben	11,1%	10,7%	10,7%	10,8%
	nem tudja	14,6%	9,9%	18,9%	13,2%
	nem válaszol		0,6%	0,4%	
Total		100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Crosstab

% within Társadalmi kapcsolatok erőssége

		Társadalmi kapcsolatok erőssége	
		erősen kiterjedt	Total
Sok felesleges ügyel foglalkoznak az önkormányzati képviselők.	1 - egyáltalán nem	12,8%	8,7%
	2	27,3%	18,8%
	3	25,7%	24,1%
	4	14,4%	23,2%
	5 - teljes mértékben	4,8%	10,2%
	nem tudja	13,9%	14,6%
	nem válaszol	1,1%	0,3%
Total	100,0%	100,0%	

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymptotic Significance (2-sided)
Pearson Chi-Square	91,799 ^a	24	,000
Likelihood Ratio	94,735	24	,000
Linear-by-Linear Association	,270	1	,603
N of Valid Cases	1812		

Településünkön jól mennek a dolgok. * Társadalmi kapcsolatok erőssége

Crosstab

% within Társadalmi kapcsolatok erőssége

		Társadalmi kapcsolatok erőssége			
		nincs vagy alig	gyenge	közepes	kiterjedt
Településünkön jól mennek a dolgok.	1 - egyáltalán nem	2,7%	0,8%	2,0%	0,9%
	2	9,7%	8,8%	5,5%	4,7%
	3	38,9%	34,2%	32,8%	31,0%
	4	33,5%	41,0%	39,3%	43,9%
	5 - teljes mértékben	12,7%	14,3%	19,1%	17,5%
	nem tudja	2,2%	0,8%	1,3%	2,0%
	nem válaszol	0,3%			
Total		100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Crosstab

% within Társadalmi kapcsolatok erőssége

		Társadalmi kapcsolatok erőssége	
		erősen kiterjedt	Total
Településünkön jól mennek a dolgok.	1 - egyáltalán nem	2,2%	1,7%
	2	3,8%	6,7%
	3	32,3%	33,9%
	4	37,6%	39,2%
	5 - teljes mértékben	21,0%	16,7%
	nem tudja	1,6%	1,5%
	nem válaszol	1,6%	0,2%
Total		100,0%	100,0%

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymptotic Significance (2-sided)
Pearson Chi-Square	59,161 ^a	24	,000
Likelihood Ratio	52,902	24	,001
Linear-by-Linear Association	1,062	1	,303
N of Valid Cases	1810		

a. 7 cells (20,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,41.

Településükön van feszültség az emberek között. * Társadalmi kapcsolatok erőssége

Crosstab

% within Társadalmi kapcsolatok erőssége

		Társadalmi kapcsolatok erőssége			
		nincs vagy alig	gyenge	közepes	kiterjedt
Településükön van feszültség az emberek között.	1 - egyáltalán nem	13,8%	13,8%	19,9%	19,6%
	2	20,3%	24,0%	26,8%	30,4%
	3	30,9%	27,0%	26,0%	25,1%
	4	19,5%	25,1%	17,5%	17,8%
	5 - teljes mértékben	6,8%	8,5%	5,5%	4,4%
	nem tudja	8,4%	1,7%	4,4%	2,6%
	nem válaszol	0,3%			
Total		100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Crosstab

% within Társadalmi kapcsolatok erőssége

		Társadalmi kapcsolatok erőssége	
		erősen kiterjedt	Total
Településükön van feszültség az emberek között.	1 - egyáltalán nem	22,0%	17,6%
	2	30,6%	26,0%
	3	26,9%	27,1%
	4	12,9%	19,0%
	5 - teljes mértékben	3,8%	6,0%
	nem tudja	3,8%	4,3%
	nem válaszol		0,1%
Total		100,0%	100,0%

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymptotic Significance (2-sided)
Pearson Chi-Square	68,562 ^a	24	,000
Likelihood Ratio	66,695	24	,000
Linear-by-Linear Association	9,591	1	,002
N of Valid Cases	1809		

a. 5 cells (14,3%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,10.

Településem lakói alapvetően jóra való emberek. * Társadalmi kapcsolatok erőssége

Crosstab

% within Társadalmi kapcsolatok erőssége

		Társadalmi kapcsolatok erőssége			
		nincs vagy alig	gyenge	közepes	kiterjedt
Településem lakói alapvetően jóra való emberek.	1 - egyáltalán nem	0,5%			
	2	2,7%	3,0%	1,5%	2,6%
	3	30,0%	30,6%	22,0%	19,3%
	4	46,8%	47,9%	48,8%	52,6%
	5 - teljes mértékben	17,0%	18,2%	26,4%	23,7%
	nem tudja	2,2%	0,3%	1,3%	1,8%
	nem válaszol	0,8%			
Total		100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Crosstab

% within Társadalmi kapcsolatok erőssége

		Társadalmi kapcsolatok erőssége	
		erősen kiterjedt	Total
Településem lakói alapvetően jóra való emberek.	1 - egyáltalán nem		0,1%
	2	3,2%	2,4%
	3	17,1%	24,4%
	4	46,5%	48,7%
	5 - teljes mértékben	31,6%	22,9%
	nem tudja	1,6%	1,4%
	nem válaszol		0,2%
Total		100,0%	100,0%

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymptotic Significance (2-sided)
Pearson Chi-Square	67,428 ^a	24	,000
Likelihood Ratio	65,413	24	,000
Linear-by-Linear Association	,176	1	,675
N of Valid Cases	1811		

a. 13 cells (37,1%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,21.

Ezen a településen sok konfliktus van romák és nem romák között. * Társadalmi kapcsolatok erőssége

Crosstab

% within Társadalmi kapcsolatok erőssége

		Társadalmi kapcsolatok erőssége			
		nincs vagy alig	gyenge	közepes	kiterjedt
Ezen a településen sok konfliktus van romák és nem romák között.	1 - egyáltalán nem	21,4%	22,0%	28,1%	26,3%
	2	23,0%	25,3%	26,3%	32,2%
	3	24,6%	22,0%	20,6%	19,6%
	4	11,6%	18,5%	13,7%	13,7%
	5 - teljes mértékben	9,5%	10,5%	7,1%	5,8%
	nem tudja	9,7%	1,7%	3,8%	2,3%
	nem válaszol	0,3%		0,4%	
Total		100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Crosstab

% within Társadalmi kapcsolatok erőssége

		Társadalmi kapcsolatok erőssége	
		erősen kiterjedt	Total
Ezen a településen sok konfliktus van romák és nem romák között.	1 - egyáltalán nem	36,0%	26,0%
	2	18,8%	25,8%
	3	25,8%	22,1%
	4	10,2%	13,9%
	5 - teljes mértékben	6,5%	8,0%
	nem tudja	1,6%	4,1%
	nem válaszol	1,1%	0,3%
Total	100,0%	100,0%	

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymptotic Significance (2-sided)
Pearson Chi-Square	88,643 ^a	24	,000
Likelihood Ratio	82,640	24	,000
Linear-by-Linear Association	18,953	1	,000
N of Valid Cases	1809		

a. 5 cells (14,3%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,51.

Ha a környéken valamilyen baj van, segítségkéréssel fordulhatok az emberekhez, akik itt élnek.

* Társadalmi kapcsolatok erőssége

Crosstab

% within Társadalmi kapcsolatok erőssége

		Társadalmi kapcsolatok erőssége			
		nincs vagy alig	gyenge	közepes	kiterjedt
Ha a környéken valamilyen baj van, segítségkéréssel fordulhatok az emberekhez, akik itt élnek	1 - egyáltalán nem	3,8%	1,7%	1,1%	1,8%
	2	11,6%	8,0%	7,8%	4,7%
	3	34,2%	26,4%	26,2%	22,6%
	4	34,2%	44,9%	36,8%	48,4%
	5 - teljes mértékben	11,6%	17,6%	25,3%	19,1%
	nem tudja	4,3%	1,1%	2,7%	3,5%
	nem válaszol	0,3%	0,3%		
Összesen		100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Crosstab

% within Társadalmi kapcsolatok erőssége

		Társadalmi kapcsolatok erőssége	
		erősen kiterjedt	Összesen
Ha a környéken valamilyen baj van, segítségkéréssel fordulhatok az emberekhez, akik itt élnek	1 - egyáltalán nem		1,8%
	2	8,1%	8,1%
	3	24,2%	27,0%
	4	34,4%	39,8%
	5 - teljes mértékben	31,7%	20,4%
	nem tudja	1,6%	2,8%
	nem válaszol		0,1%
Összesen	100,0%	100,0%	

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymptotic Significance (2-sided)
Pearson Chi-Square	93,547 ^a	24	,000
Likelihood Ratio	96,480	24	,000
Linear-by-Linear Association	,490	1	,484
N of Valid Cases	1810		

a. 6 cells (17,1%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,21.

Településünkön vannak olyan településrészek, ahová nem szívesen járok.

* Társadalmi kapcsolatok erőssége

Crosstab

% within Társadalmi kapcsolatok erőssége

		Társadalmi kapcsolatok erőssége			
		nincs vagy alig	gyenge	közepes	kiterjedt
Településünkön vannak olyan településrészek, ahová nem szívesen járok	1 - egyáltalán nem	20,3%	21,8%	35,3%	35,7%
	2	17,0%	18,2%	15,1%	18,1%
	3	21,1%	21,8%	15,8%	17,8%
	4	23,5%	23,2%	17,5%	19,9%
	5 - teljes mértékben	13,8%	14,6%	14,8%	7,3%
	nem tudja	4,1%	0,3%	1,5%	1,2%
	nem válaszol	0,3%			
Összesen		100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Crosstab

% within Társadalmi kapcsolatok erőssége

		Társadalmi kapcsolatok erőssége	
		erősen kiterjedt	Összesen
Településünkön vannak olyan településrészek, ahová nem szívesen járok	1 - egyáltalán nem	37,2%	29,8%
	2	17,0%	16,9%
	3	15,4%	18,4%
	4	13,3%	19,9%
	5 - teljes mértékben	14,4%	13,1%
	nem tudja	2,7%	1,8%
	nem válaszol		0,1%
Összesen		100,0%	100,0%

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymptotic Significance (2-sided)
Pearson Chi-Square	82,199 ^a	24	,000
Likelihood Ratio	84,969	24	,000
Linear-by-Linear Association	4,843	1	,028
N of Valid Cases	1811		

a. 6 cells (17,1%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,10.

A település sokat fejlődött az elmúlt öt évben. * Társadalmi kapcsolatok erőssége

Crosstab

% within Társadalmi kapcsolatok erőssége

		Társadalmi kapcsolatok erőssége			
		nincs vagy alig	gyenge	közepes	kiterjedt
A település sokat fejlődött az elmúlt öt évben	1 - egyáltalán nem	2,7%	2,5%	2,6%	1,5%
	2	11,9%	9,9%	6,9%	6,7%
	3	26,0%	24,0%	27,5%	28,7%
	4	35,5%	35,9%	35,9%	37,4%
	5 - teljes mértékben	20,3%	26,8%	25,1%	22,2%
	nem tudja	3,3%	0,8%	2,0%	3,5%
	nem válaszol	0,3%			
Összesen		100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Crosstab

% within Társadalmi kapcsolatok erőssége

		Társadalmi kapcsolatok erőssége	
		erősen kiterjedt	Összesen
A település sokat fejlődött az elmúlt öt évben	1 - egyáltalán nem	1,6%	2,3%
	2	3,7%	8,2%
	3	24,6%	26,4%
	4	34,8%	36,0%
	5 - teljes mértékben	29,9%	24,4%
	nem tudja	5,3%	2,7%
	nem válaszol		0,1%
Összesen		100,0%	100,0%

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymptotic Significance (2-sided)
Pearson Chi-Square	40,681 ^a	24	,018
Likelihood Ratio	40,973	24	,017
Linear-by-Linear Association	3,007	1	,083
N of Valid Cases	1809		

a. 7 cells (20,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,10.

Ezen a környéken a helybéliek nem törődnek egymással. * Társadalmi kapcsolatok erőssége

Crosstab

% within Társadalmi kapcsolatok erőssége

		Társadalmi kapcsolatok erőssége			
		nincs vagy alig	gyenge	közepes	kiterjedt
Ezen a környéken a helybéliek nem törődnek egymással	1 - egyáltalán nem	18,2%	13,7%	26,8%	21,9%
	2	22,8%	31,9%	26,0%	36,4%
	3	26,3%	25,8%	25,5%	22,2%
	4	22,0%	17,9%	15,1%	13,1%
	5 - teljes mértékben	8,4%	10,7%	5,6%	4,7%
	nem tudja	2,2%		0,9%	1,7%
	nem válaszol	0,3%			
Összesen		100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Crosstab

% within Társadalmi kapcsolatok erőssége

		Társadalmi kapcsolatok erőssége	
		erősen kiterjedt	Összesen
Ezen a környéken a helybéliek nem törődnek egymással	1 - egyáltalán nem	32,1%	22,0%
	2	29,4%	28,9%
	3	17,1%	24,2%
	4	12,8%	16,4%
	5 - teljes mértékben	5,3%	7,0%
	nem tudja	3,2%	1,4%
	nem válaszol		0,1%
Összesen		100,0%	100,0%

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymptotic Significance (2-sided)
Pearson Chi-Square	89,245 ^a	24	,000
Likelihood Ratio	92,042	24	,000
Linear-by-Linear Association	,040	1	,841
N of Valid Cases	1812		

a. 7 cells (20,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,10.

Ez a környék barátságos. * Társadalmi kapcsolatok erőssége

Crosstab

% within Társadalmi kapcsolatok erőssége

		Társadalmi kapcsolatok erőssége			
		nincs vagy alig	gyenge	közepes	kiterjedt
Ez a környék barátságos	1 - egyáltalán nem	4,3%		0,5%	1,5%
	2	3,5%	5,8%	1,6%	1,8%
	3	23,4%	20,4%	16,7%	14,3%
	4	38,3%	42,5%	47,0%	46,2%
	5 - teljes mértékben	28,0%	30,4%	33,4%	35,1%
	nem tudja	2,2%	0,6%	0,7%	1,2%
	nem válaszol	0,3%	0,3%		
Összesen		100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Crosstab

% within Társadalmi kapcsolatok erőssége

		Társadalmi kapcsolatok erőssége	
		erősen kiterjedt	Összesen
Ez a környék barátságos	1 - egyáltalán nem		1,3%
	2	4,3%	3,1%
	3	15,0%	18,2%
	4	40,6%	43,5%
	5 - teljes mértékben	38,5%	32,5%
	nem tudja	1,6%	1,2%
	nem válaszol		0,1%
Összesen	100,0%	100,0%	

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymptotic Significance (2-sided)
Pearson Chi-Square	80,460 ^a	24	,000
Likelihood Ratio	78,703	24	,000
Linear-by-Linear Association	,374	1	,541
N of Valid Cases	1810		

a. 7 cells (20,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,10.

A legtöbb ember, aki ezen a környéken él, megbízik egymásban. * Társadalmi kapcsolatok erőssége

Crosstab

% within Társadalmi kapcsolatok erőssége

		Társadalmi kapcsolatok erőssége			
		nincs vagy alig	gyenge	közepes	kiterjedt
A legtöbb ember, aki ezen a környéken él, megbízik egymásban	1 - egyáltalán nem	2,7%	0,6%	1,5%	
	2	7,0%	10,7%	6,2%	5,8%
	3	36,5%	29,2%	27,3%	26,6%
	4	36,8%	43,8%	42,7%	49,1%
	5 - teljes mértékben	12,4%	14,0%	20,9%	16,4%
	nem tudja	4,3%	1,7%	1,5%	2,0%
	nem válaszol	0,3%			
Összesen		100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Crosstab

% within Társadalmi kapcsolatok erőssége

		Társadalmi kapcsolatok erőssége	
		erősen kiterjedt	Összesen
A legtöbb ember, aki ezen a környéken él, megbízik egymásban	1 - egyáltalán nem	1,1%	1,2%
	2	7,0%	7,3%
	3	24,6%	29,1%
	4	32,6%	41,9%
	5 - teljes mértékben	31,0%	18,0%
	nem tudja	3,7%	2,4%
	nem válaszol		0,1%
Összesen		100,0%	100,0%

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymptotic Significance (2-sided)
Pearson Chi-Square	85,037 ^a	24	,000
Likelihood Ratio	83,181	24	,000
Linear-by-Linear Association	,648	1	,421
N of Valid Cases	1812		

a. 10 cells (28,6%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,10.

KUTATÁSI JELENTÉS

KUTATÁS II.

- **21. A MAGYAR NYELVŰ SZAKIRODALOM FELDOLGOZÁSA**

V. melléklet: A magyar nyelvű szakirodalom feldolgozása - Bizalomtól a részvételig

21. A MAGYAR NYELVŰ SZAKIRODALOM FELDOLGOZÁSA

Bizalomtól a részvételig

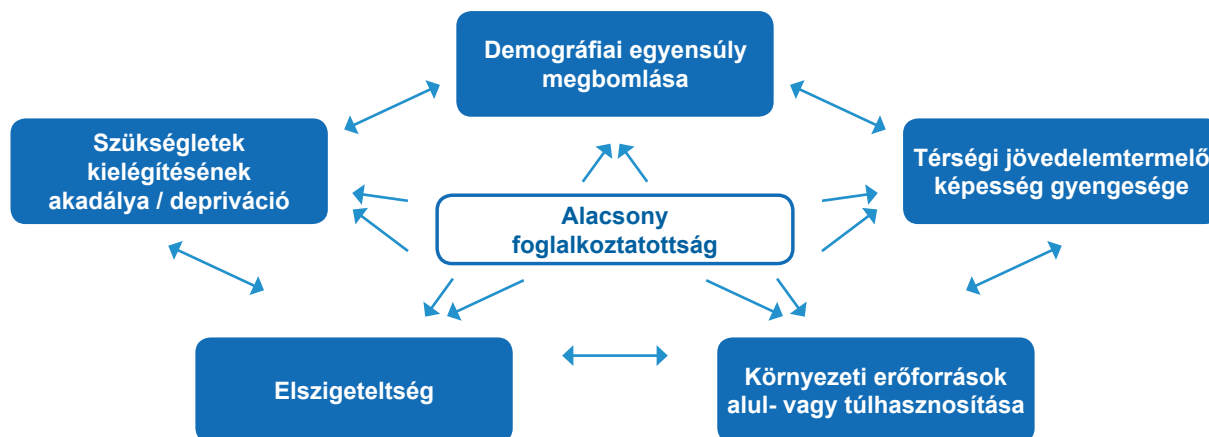
Készítette: Teveli Horváth Dorottya

1. Bevezetés

A tanulmány célja, hogy a jelenleg rendelkezésre álló magyar szakirodalom alapján áttekintse a magyarországi társadalmi részvétel jellemzőit – különös tekintettel az önkormányzati szintre –, és összegyűjtse a szakirodalmi javaslatokat a lakosság bevonásának hatékonyabbá tételére. Mindenekelőtt röviden bemutatjuk Magyarország alapvető területi jellemzőit. Ezt követően, az első fejezetben az inkluzív önkormányzat és a helyi gazdaságfejlesztő önkormányzat fogalma kerül áttekintésre. Állításunk, hogy fenntartható társadalmi-gazdasági fejlődés csak a lakossággal való szorosabb együttműködés révén képzelhető el. A települési önkormányzatok megléte jelentős potenciál lehet hosszú távon; a formális civil szerveződések és a lakossági önszerveződés mellett a helyi önkormányzatok vállalhatnának jelentősebb szerepet a helyi gazdaság és a helyi közösség erősítésében (természetesen bizonyos jogi, anyagi, szakmai feltételek megléte mellett).

Tehát abból az állításból indulunk ki, hogy az önkormányzati intézményrendszer hatékonyabb működéséhez – ezáltal a helyi társadalom jólétének (gazdasági) és jóllétének (társadalmi, szociális) növeléséhez elengedhetetlen a részvételiség növelése, a helyi lakosság döntéshozatalba való hatékonyabb bevonása akár formális vagy informális módon, akár hagyományos vagy posztmodern részvételi módszerekkel. A nemzetközi és a magyar szakirodalom bőségesen ír a különösen a poszt szocialista országokra, ezáltal Magyarországra is jellemző alacsony részvételi arányokról, a társadalmak bizalomhiányos, az intézmények legitimitációhiányos voltáról. A második fejezetben kísérletet teszünk a bizalomhiányosság „ördögi körének”, azaz annak bemutatására, hogy adott politikai kultúra, az intézményi és társadalmi bizalom hiánya hogyan hat a helyi közösségek kohéziójára és a helyi identitásra, mindez pedig hogyan eredményez alacsony részvételiséget. A harmadik fejezetben összefoglaljuk a magyar önkormányzati rendszert jellemző legfontosabb szakirodalmakat, majd két hagyományos, jogszabályban rögzített (közmeghallgatás, helyi népszavazás) és két alternatív (közösségi településtervezés, állampolgári tanács) részvételi módszert mutatunk be. Végül a negyedik fejezetben a szakirodalmakra és saját meglátásainkra támaszkodva megfogalmazzunk néhány javaslatot a helyi társadalmi részvétel növeléséhez, a javaslatokat szétválasztva az intézményi és a társadalmi oldal összetevőire.

A HÉTFA Kutatóintézet összefoglaló jelentése szerint a magyar vidék két legfőbb kihívásaként a népességcsökkenés és a társadalmi különbségek növekedése nevezhető meg. Ezek a sürgető problémák azonban gyakran nem érik el a magyar közvélemény ingerküszöbét, a kistérségeket érintő kérdések a médiában is súlytalanok maradnak. A vidéki térségek egy részét gyenge helyi gazdaság jellemzi, a nagyobb helyi vállalatok rendelkeznek csak számottevő érdekérvényesítési képességgel. A vidéki kistérségek gyakran elithiányos helyi társadalmakat tudnak magukénak, a politikai döntéshozatal ennek köszönhetően is döntően a városokban koncentrálódik. (Szepesi–Bajnay–Fazekas–Kiss–Kovács, 2016)

21.1. ábra – A vidéki elmaradottság tényezői

(forrás: http://www.tankonyvtar.hu/hu/tartalom/tamop412A/2011-0046_03_terpol/tananyag/07_1.scorml)

A jelenlegi kihívások ellenére számos értékkel bír a magyar vidék: a népi-vallási hagyományok, a történelmi-termeszeti értékek és a helyi gasztronómia változatos képet mutat Magyarország különböző tájegységeiben, ami a helyi identitás és ezáltal a helyi közösség erősödésének alapját is képezhetné. Az utóbbi évtizedekben megfigyelhető egy, a vidéki idill és autenticitás után vágyódó réteg kiköltözése a városokból, akik potenciálisan új energiákat vihetnek vidéki térségeinkbe. Azonban az új és a régi lakosság között sok településen gyakoriak lehetnek a súrlódások is, nem ritka, hogy egy adott település közössége „öslakosokra” és „gyűttmentekre” oszlik szét.

A magyar vidék megőrzése nem csak a helyi közösségek és a természeti, kulturális, történelmi értékek miatt fontos. A vidékhez szorosan kötődő mezőgazdálkodás, erdőgazdálkodás stb. nyújtja a városi élethez szükséges erőforrásokat is. Emellett a vidéki életmód hozzájárulhat a helyi erőforrások hatékonyabb használatához és ezáltal a fenntarthatóság eléréséhez. (Szepesi–Bajnay–Fazekas–Kiss–Kovács, 2016)

Az utóbbi évek önkormányzati gyakorlatát erős demokrácia-deficit jellemzi – írja Kovách Imre –, amihez nagyban hozzájárultak az utóbbi évek átszervezései. A helyi politika és a civilek együttműködését gyakran gazdasági kényszer, a forráshiányosság vezérli, tehát az együttműködés elsősorban anyagi motivációjú. Ehhez hasonlóan a vidéki lakosság is nehezen gyakorolja állampolgári jogait, amennyiben nem rendelkezik gazdasági autonómiával. Így a vidéki társadalom természetes normakontrollja helyett a vidéki oligarchia ellenőrzése jellemző a magyar vidéki önkormányzatok hatalmi viszonyaira. A projekt alapú fejlesztések előtérbe kerülése szintén befolyásolta a helyi hatalmi viszonyok alakulását – új szereplők és új feltételek jelentek meg. Az önkormányzatok humán- és anyagi erőforrásai már nem elegendők a pályázati rendszerben való sikeres részvételhez, ezért külső szakértő csoportok bevonására van szükség, ami egy ún. projektsztály létrejöttét eredményezi. (Kovách, 2012)

2. Az inkluzív és fejlesztő önkormányzat

Az önkormányzati döntéshozatalban az inkluzív önkormányzat koncepciója és a képességszemléleten alapuló helyi gazdaságfejlesztés, valamint a helyi erőforrás-vezérelt helyi gazdaságfejlesztés koncepciója lennének jobban alkalmazhatóak. A hagyományos, „hard” gazdasági eszközökkel operáló, a külső erőforrások bevonását célzó helyi gazdaságfejlesztéssel szemben a helyi adottságokhoz, erőforrásokhoz, a helyi közösséghez jobban illeszkedő helyi gazdaságfejlesztésre is szükség van, melynek elsődleges területe a helyi közösségfejlesztés, a helyi identitás erősítése különböző eszközökkel.

Számadó Róza definíciója szerint „az inkluzív önkormányzat az az önkormányzat, amely az innovatív és fenntartható működés és fejlesztések érdekében, a demokratikus alapelvek mentén megvalósítja a helyi hatóságok, a helyi szervezetek, vállalkozások és lakosság közötti párbeszéd mechanizmusát, az érintettek minél szélesebb körben történő bevonásával, elvárásaik figyelembevételével és figyelemmel a marginalizálódott csoportok helyzetbe hozására. Kompetensen gazdálkodik a közösség erőforrásaival, és partnerségben alakítja ki, valósítja meg a helyi stratégiákat, szolgáltatások szervezését, az inkluzív fejlődés és a szegénység mérséklése mellett. A társadalmi tőke mozgósítása érdekében támogatja a közösségek fejlődését és bevonását, ezzel is hozzájárulva a helyi irányítás és területi kohézió javításához.” (Számadó, 2014) Az inkluzív önkormányzat felismeri, hogy a kompetens gazdálkodás mellett elengedhetetlen a partnerség, a társadalmi kohézió erősítése érdekében pedig tudatos közösségfejlesztő tevékenységet folytat, például a részvételen alapuló tervezés módszertanával. (A részvételen alapuló tervezés eredményeként a közösség fejlődése is realizálható.)

Számadó Róza *Az inkluzív önkormányzat* című könyve innovatív megközelítésben tárgyalja az önkormányzati működést. Az inkluzív önkormányzat koncepciója kapcsolódik az Európai Unió EU2020 Stratégiájának „inkluzív növekedés” célkitűzéséhez. Az inkluzív növekedéshez inkluzív fejlesztésekre van szükség helyi szinten is: az oktatás színvonalának növekedése, a szegénység csökkentése és a képzési és szociális rendszerek fejlesztése nélkül már nem képzelhető el a gazdaság és társadalom fenntartható fejlődése. Az uniós vagy az országos szintű célkitűzések eléréséhez helyi bázisú fejlesztéspolitikára van szükség, mely a helyi tudásra épít, és illeszkedik a helyi adottságokhoz és preferenciákhoz. Ennek módszere a fent is említett közösségi tervezés, melynek közvetlen célja a helyi lakosság kreatív, innovatív ötleteinek összegyűjtése. A közösségi tervezés közvetett hasznai azonban sokkal fontosabbak lehetnek: a lakosság a közös tervezés által jobban magáénak érzi lakóterületét és az azt érintő problémákat, az intézményekbe vetett bizalom növekedhet, a közösség és a helyi identitás erősödhet. A közösségi tervezés egyik jellemző műfaja a részvételi költségvetés-tervezés. Az önkormányzat kettős szerepet játszik a közösségi tervezési folyamatban: egyrészt vezető és facilitátor szerepet kell játszania, másrészt pedig a gyakorlati folyamat tervezésében is részt kell vállalnia.

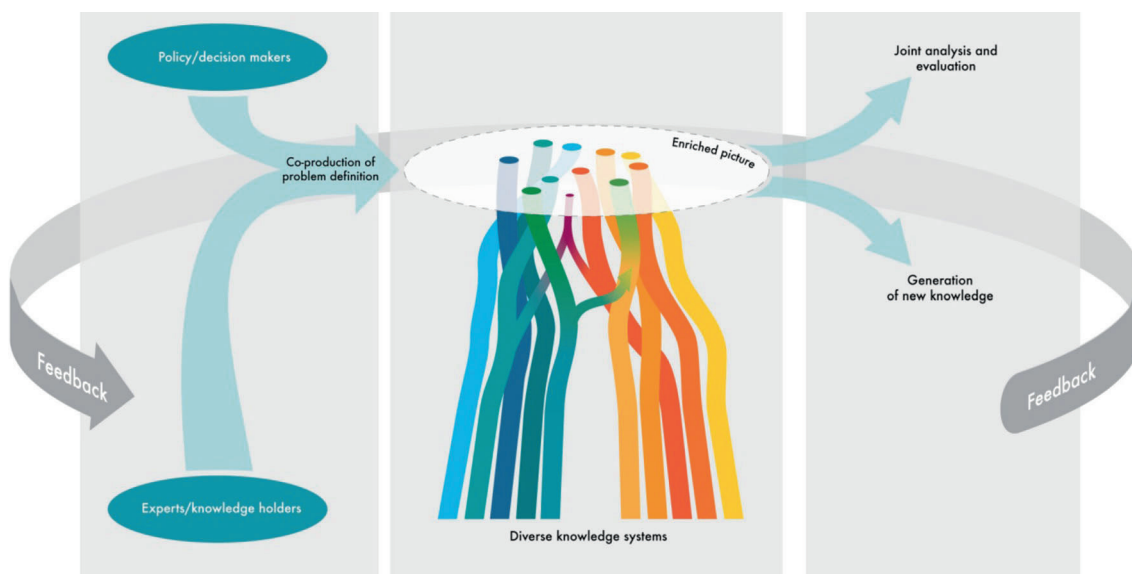
Bajmócy Zoltán helyi gazdaságfejlesztés definíciójában a gazdasági növekedés helyett a helyben élők életminőség javulása a kulcsfontosságú. „A helyi gazdaságfejlesztés-térség gazdasági teljesítményének oly módon történő

javítása, amely hozzájárul a helyi lakosok életminőségének javulásához.” (Számadó, 2014) A képességszemlélet kidolgozója, Amartya Sen szerint pedig a „az élet minőségét az határozza meg, hogy milyen képességekkel rendelkezünk”. A képességszemlélet a helyi gazdaságfejlesztésben az eszközök helyett a célokat helyezi a középpontba. A helyi gazdaságfejlesztők abban mind egyetértenek, hogy a helyi gazdaságfejlesztés célja az, hogy a helyi lakosoknak jobb legyen. A képességszemlélet megkülönbözteti a jólét, az életszínvonal és az életminőség fogalmait. Míg a jólét a hasznosság elve felől közelít, az életszínvonal a reáljövedelemből következtet, addig az életminőség a szubjektív jóllétet veszi figyelembe. Tehát a képességszemlélet a jólét (welfare) fogalma helyett a jól-lét (well-being) fogalmát helyezi előtérbe, és ennek növelését tartja a helyi gazdaságfejlesztés elsődleges szempontjának is. A képességszemlélet mottója lehetne a jól ismert mondás, miszerint a szegény embernek nem halat, hanem hálót kell adni – tehát, az adott közösséget képessé kell tenni például önálló vállalkozás indítására vagy a helyi döntéshozatalban való részvételre. Törekedni kell arra, hogy a helyi gazdaságfejlesztés ne olyan normatív előfeltevéseken alapuljon, melyben nem jelennek meg az érintettek szempontjai. (Bajmócy–Gébert–Málovics, 2017)

Csurgó Bernadett és Szatmári Anita állítja, hogy az exogén (külső erőforrásokon alapuló) fejlesztések dominanciáját lassan megtörik az endogén fejlesztések, melyek olyan fejlesztéspolitikát takarnak, ahol a lokális közösségek fejlődése, fejlődési kapacitásai kerülnek középpontba. A fejlesztések társadalmi beágyazottsága feltétele a vidékfejlesztés sikerességének, ami a helyi közösségek és a helyi hálózatosodás erősödésével érhető el. (Csurgó-Szatmári)

A helyi gazdaságfejlesztésben a helyi erőforrásokra kell alapozni, mert minden térségben más megoldások lehetnek sikeresek. Mezei Cecília és Póla Péter a helyi erőforrás-vezérelt helyi gazdaságfejlesztés fogalmát vezeti be. A helyi erőforrás-vezérelt helyi gazdaságfejlesztés célja az, hogy a helyi erőforrásokból helyi tőke képződjön. A helyi értékleltár részvételi elkészítése során is összekapcsolódik az instrumentális és a közösségfejlesztési funkció. A helyi erőforrásokat olyan interdiszciplináris módon kell definiálni, hogy később a fejlesztések az országos-globális gazdasági-társadalmi hálózatok relációjában is megállják helyüket. (Mezei-Póla)

Releváns lehet a „multiple evidence base” megközelítés, mely szerint el kell ismerni a szakértői tudás korlátait, és törekedni kell arra, hogy minél többféle érték- és tudásrendszer megjelenhessen a helyi fejlesztések tervezése során. Bár a „multiple evidence base” megközelítés alapvetően a tudományos kutatásokra vonatkozóan készült, úgy gondoljuk, hogy a stratégiai tervezés és különösen a helyi tervezés során is adaptálható a gondolat. A megközelítés a nem mainstream tudásrendszerek bevonásának fontosságára hívja fel a figyelmet. Ilyen tudásrendszernek tekinthető például a hagyományos ökológiai tudás vagy a családos szülők tudása. Emellett, nemcsak térben és témában, de időben is érdemes több ponton bevonni az érintetteket, tehát a témakijelöléskor, a projekt megvalósítása közben, majd utána is. A partnerség elvi lehetősége helyett tehát gyakorlati és folyamatos együttműködésre van szükség a helyi közösség legkülönbözőbb szereplői között.

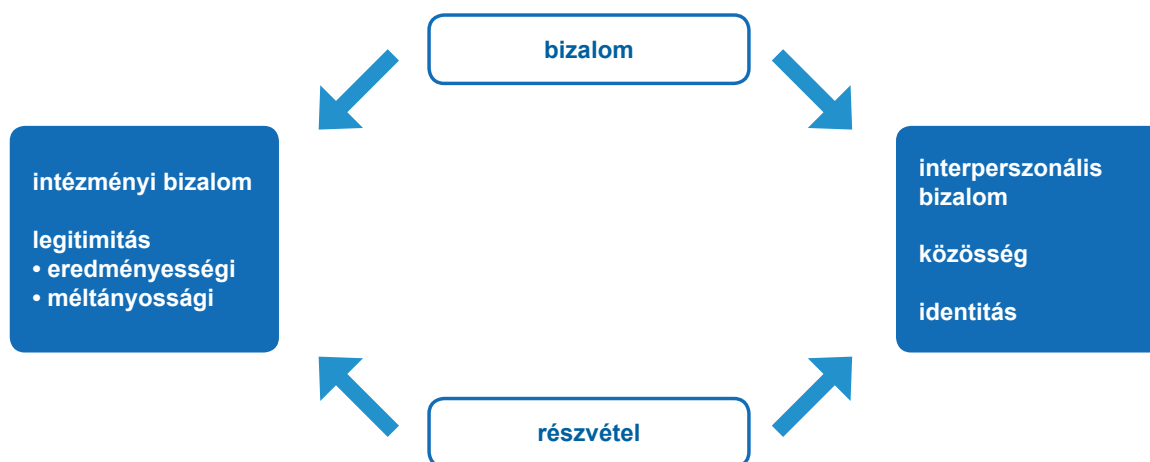
21.2. ábra – Különböző tudásrendszerek bevonása kutatásba és tervezésbe

(forrás: https://www.researchgate.net/figure/260955778_fig2_Outlining-three-phases-of-a-multiple-evidence-base-approach-that-emphasizes-the-need-for)

3. A bizalomtól a részvételig

A magyarországi társadalmi, állampolgári részvétellel kapcsolatos szakirodalom tanulmányozásakor gyorsan felismertük, hogy a társadalmi részvétel kérdésköre nem elválasztható a társadalmi bizalomtól, a jellemző politikai kultúrától és politikai szocializációs folyamatoktól, sem a helyi közösségek és identitások milyenségétől. Az említett és még sok más tényező egymástól való függése (vagy öngerjesztő mechanizmusa) teszi annyira nehézé, hogy a társadalmi bizalom és részvétel erősödhesen. A legfontosabb tényezők egymásra hatását az alábbi ábrán szemléltetjük a teljesség igénye nélkül (a probléma összetettségét mutatja, hogy a „bizalom” és a „részvétel” buborékjainak felcserélése is értelmes ábrát adna). Állításunk röviden, hogy a bizalom megléte vagy hiánya vezet el a részvétel meglétéhez vagy hiányához. Az ábra bal oldalán találhatóak az intézményi tényezők, az intézményi „kínálat”, míg az ábra jobb oldalán a társadalmi tényezők, a társadalmi „kereslet”. Cél, hogy a részvétel „intézményi kínálata” és „társadalmi kereslete” egyaránt kielégítő, tehát magas legyen. Az intézményi oldalon található a közintézményekbe vetett bizalom, a közintézmények legitimitása, míg a társadalmi oldalon találjuk az emberek közötti bizalmat, a közösségek kohézióját és az identitást.

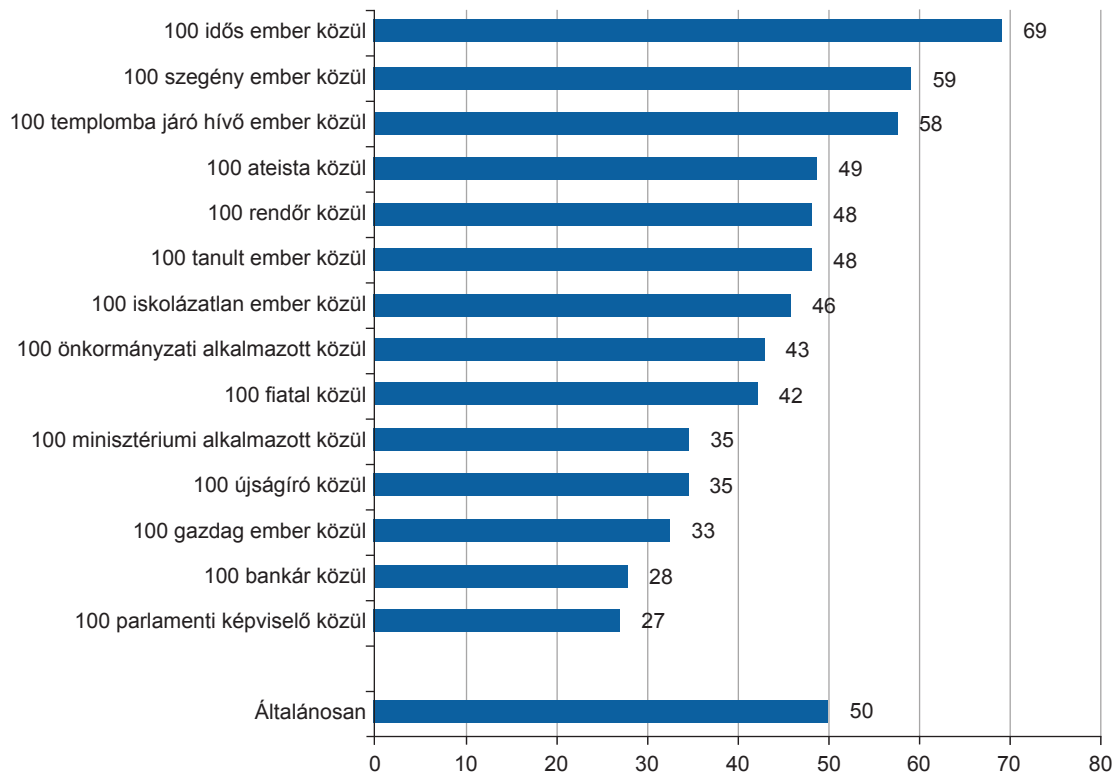
Az ábra csak a folyamat egy részletét tartalmazza, nem láthatóak például a történelmi előzmények, hazánk esetében a feudalizmus, az államszocializmus és a rendszerváltás utáni időszak öröksége, ami véleményünk szerint jelentősen meghatározza jelenlegi politikai, részvételi kultúránkat. Bár abban megoszlanak a vélemények, milyen mértékben determinálják ezek az előzmények a jelenünket, és mennyiben vagyunk mi alakítói annak. Pogátsa Zoltán képviseli a „determinizmus-ellenes” álláspontot, miszerint nem magyarázhatjuk jelenünket múltbeli történelmi szerencsétlenségeink következményeként. (Pogátsa, 2016) A tanulmány következő részében áttekintjük a legfontosabb magyar szerzők vonatkozó állításait, elindulva a társadalmi bizalom és legitimitás kérdéskörétől, a helyi közösség és identitás témakörét érintve megérkezve a társadalmi és politikai részvétel jellemzőihez.

21.3. ábra – A társadalmi bizalom és részvétel kapcsolata (forrás: saját szerkesztés)

a) Bizalom és legitimitás

A magyar lakosság bizalmi szintjét vizsgáló kutatások (pl. TÁRKI, Civil Kollégium Alapítvány) sorra azt bizonyítják, hogy a magyar társadalom kelet-közép-európai viszonylatban is erősen bizalomhiányos az általánosított bizalmi mutatókat tekintve. Az önkormányzatok és a lakosság együttműködése szempontjából az intézményi bizalom mértéke a leginkább releváns kutatásunk szempontjából. Az intézményekkel kapcsolatban a szakirodalom három szempontot vizsgál: a különböző intézményekbe vetett bizalmat, az intézmények társadalmi beágyazottságát és az intézményekben dolgozó emberekbe vetett bizalmat. (Tóth, 2005)

21.4. ábra – 100 emberből kiből bízunk meg? (forrás: TÁRKI Gazdasági kultúra 2009 vizsgálat)

Míg a magyar társadalom bizalomhiányos volta ismert és kutatott jelenség, ennek következményeivel kevesebben foglalkoznak. Tóth István György szerint a bizalom hiánya ugyanis nagyon költséges egy adott társadalom számára: például a bürokrácia növekedését és drágulását vonja maga után; de ami még fontosabb, bizalomhiányos társadalomban a vállalkozói és civil kezdeményezőkészség is drasztikusan lecsökken. A társadalmi fejlődés érdekében tehát nagyobb „bizalmi rádiusra lenne szükség”.

A társadalmi bizalom alacsony szintjének összetett okaira nem térhetünk ki részleteiben, de annyi megállapítható, hogy nemcsak az államszocialista rendszer, hanem az utóbbi huszonöt év politikai eseményei sem hatottak pozitívan a magyar társadalom állampolgári kultúrájára, politikai-részvételi attitűdjeire. A rendszerváltás utáni Magyarországot is fragmentált közösségek és alacsony részvételi hajlandóság jellemzik. A képet árnyalhatja, hogy az intézmények iránti bizalom csökkenése általános nemzetközi folyamat. (Tóth, 2006)

Boda Zsolt definíciója szerint a legitimitás a politikai rendszer egésze iránt megnyilvánuló viszonyulás, és azt fejezi ki, hogy az állampolgárok elfogadják az adott politikai rendet és vezetést. A legitimitás egyik összetevője pedig a politikai rendszer intézményei felé megnyilvánuló bizalom, melynek két típusát különböztethetjük meg: méltányossági bizalom (normatív legitimitáció) és eredményességi bizalom (output legitimitáció). Tehát egy intézmény legitimitásához szükség van arra, hogy az állampolgárok méltányosnak, igazságosnak tartsák annak szervezeti működését, és arra is, hogy az intézmény tevékenységét hatékonynak, eredményesnek ítéljék meg. Egy politikai rendszer általános legitimitásához pedig a nem korrumpált intézmények mellett hiteles politikusokra és „jó kormányzásra” van szükség. Felmerülhet a kérdés, hogy a magyar társadalomban oly gyakran tapasztalható bizalomhiány válságjelenség, vagy csak egy választott állampolgári stratégia. Akárhogy is tekintjük, a legitimitáció és a politika eredményessége kölcsönhatásban vannak egymással.

A legitimitás fogalmával szoros kapcsolatban áll a társadalmi részvétel. A magyarországi alacsony társadalmi részvétel a legtöbb szerző a politikai kultúrára, a részvételre való alacsony igényre vezeti vissza. Néhány kutatás azt bizonyítja viszont, hogy a társadalmi részvétel nincs összefüggésben az intézményi bizalommal. Felmerül a kérdés: a társadalmi kereslet vagy az intézményi kínálat elégtelensége okozza inkább a társadalmi részvétel alacsony szintjét Magyarországon? Míg a lakosság részének csak egy szűk csoportja nyitott és felkészült a részvételre, addig az intézményileg biztosított részvételi keretek gyakorlati alkalmazását az intézményi erőforráshiány akadályozza. (Boda, 2013)

Boda Zsolt szerint a bizalom alternatív definíciója lehet „az állampolgárok felől érkező diffúz támogatás”. Optimális esetben az állampolgárok bíznak a politikai-társadalmi intézményrendszerben, de valamennyi kritikai érzékkel is rendelkeznek. A bizalom teszi lehetővé, hogy szükséges esetben a rövid távon áldozatokkal járjon, de hosszú távon hatásos döntések is társadalmi elfogadottságot kapjanak, viszont a társadalom kritikai kontrollja biztosítja, hogy a rövid távon kellemetlen döntések tényleg csak indokolt esetben kerüljenek meghozatalra, hogy ne történjen visszaélés. A bizalom meglétéből következik az állampolgári együttműködés hajlama.

Szintén Boda Zsolt írja, hogy Kelet-Közép-Európában a nyugati országokkal ellentétben kevésbé függ a jövedelemtől az intézményekbe vetett bizalom szintje: a magas jövedelmű állampolgároknál sem jellemző magasabb intézményekbe vetett bizalom. További jellemzője a kelet-közép-európai országoknak, hogy az intézményi bizalom átpolitizált: tehát amennyiben egy állampolgár támogatja az aktuális kormányt, valószínűleg az intézményekbe vetett bizalma is magasabb lesz, és fordítva.

A szerző három fő problémát nevez meg a közszférával kapcsolatban:

1. Túl sokféle szervezet létezik párhuzamosan, előfordul az intézmények kettőződése.
2. Anyagi forráshiányosság.
3. Túlbürokratizált intézményi struktúra, ami informális kommunikációs megoldásokat eredményez. (Boda, 2013)

A támogató jogszabályi keretek ellenére a társadalmi részvétel rengeteg akadályba ütközik Magyarországon. Jávor Benedek és Beke Zsolt szerint a demokratikus intézményekbe vetett bizalom nem arányos a társadalmi részvétellel. A képviselői és a részvételi demokrácia együtt tud jól működni, azonban az is látható, hogy a képviselői demokrácia kritikus szemlélete növeli a részvételi demokrácia fórumokon való részvételt. Kijelenthető az a pozitívum, hogy bár a részvételi demokrácia gyakorlati szempontból gyerekcipőben jár Magyarországon, a fogadókészség intézményi és társadalmi szinten is jelen van bizonyos szinten (de ezzel párhuzamosan az intézményi oldalon ezt terhes többletfeladatnak is tekintik). Ami ezt nehezíti, hogy a kelet-közép-európai országokhoz hasonlóan Magyarországon is felülről, a középosztály által véghezvitt modernizáció zajlott le a rendszerváltás során, ami a helyi identitások fragmentációját és a magyar állampolgárok mozgósítási potenciáljának drasztikus csökkenését vonta maga után.

Jávor Benedek és Beke Zsolt kutatása árnyalja azt a vélekedést, miszerint az államszocialista rendszerből örökölt passzív hozzáállás határozza meg jelen politikai kultúránkat, hiszen a fiatal generációk sokkal inkább passzívak, mint idősebb állampolgártársaik. A lakóhelytípus is meghatározza a társadalmi részvétel mértékét: minél kisebb az adott település, annál nagyobb bizalmi index jellemzi az önkormányzat felé, amiből a helyi lakosok magasabb részvétele is adódik. Az ilyen kisebb településeken a véleményformálásra általában közvetlenebb, konstruktívabb megoldásokat találnak a helyi lakosok, míg nagyobb városokban inkább jellemzőek a formálisabb civil tiltakozások vagy a helyi népszavazások. Az iskolázottság tekintetében elmondható, hogy a magasabb iskolai végzettséggel rendelkezők körében magasabb a részvételi arány is. A szerzőpáros szerint a részt venni kívánók és a résztvevők csoportja között nagy különbség nincs, ami azt mutatja, hogy aki részt szeretne venni, az általában meg is találja erre a módokat. (Jávor–Beke)

b) Közösség és identitás

Ahogy a társadalmi bizalom szintjének növelése, úgy a helyi közösségek és a helyi identitás erősítése is elengedhetetlen a magasabb társadalmi-gazdasági jóllét elérése érdekében. Lukovics Miklós szerint a globalizáció folyamatával párhuzamosan a lokalitások szerepe is felértékelődik. A sikeres helyi fejlesztések egyik feltétele lehet az erős és koherens helyi identitás. A helyi identitás teszi lehetővé, hogy ne csak problémák kezelésére, „identitás-kényszerben” szerveződjön meg a helyi közösség, hanem hogy a lakosok proaktívan tudjanak a helyi közösségi és közéletben részt venni. A térség versenyképességéhez közvetlenül is hozzájárulhat az erős helyi identitás: javíthatja az adott hely hírnevét (még jobb, ha egyfajta „brand” vagy márka is kialakul), befektetőket, munkaerőt és turizmust vonzhat, ami pedig egy pozitív öngerjesztő gazdaságfejlesztési folyamatot indíthat be. A helyi identitás meglétének előfeltétele, hogy a „helyiek szeretnek ott élni”. Viszont ez fordítva még nem igaz: az, hogy a lakosok szeretik lakóhelyüket, még nem jelenti azt, hogy lakóterületért és településükért elkötelezettek és lépéseket tennének annak jobbítása érdekében. Ezért a civil és önkormányzati oldalról olyan programokra van szükség, amelyek közvetett vagy közvetlen módon közösségfejlesztő hatással bírnak.

A regionális identitásnak három dimenzióját különböztethetjük meg:

1. Stratégiai identitás: az egyének közös jövőképpel, hasonló távlati tervekkel rendelkeznek.
2. Kulturális identitás: az egyének közös öntudattal rendelkeznek, egy adott közösség tagjaiként definiálják magukat.
3. Funkcionális: a társadalmi-gazdasági kapcsolatok által összekötött egyének közös identitással rendelkeznek. (Lukovics, 2014)

Bíró A. Zoltán ezzel szemben a regionális identitás két típusát különbözteti meg: míg a szimbolikus identitást a múltból, a hagyományokból való építkezés jellemzi, addig a pragmatikus identitás a jelenkori kihívások, feladatok megoldására szerveződik. A kétfajta identitás párhuzamos megléte teszi leginkább lehetővé egy adott közösség hatékonyabb érdekérvényesítését és ezáltal az anyagi források szerzését is. (Bíró)

Csurgó Bernadett és Szatmári Anita szerint a hagyományos vidéki identitások új, a betelepülők által hordozott identitásokkal egészülnek ki, amelyek sokszor közösségek teremtenek. A betelepülők számára a premodern értékek és az autenticitás értéket jelentenek, ami az őslakosok önpercepcióját is pozitívan befolyásolhatja. Az utóbbi időszakban a vidékfejlesztésben is felértékelődött a helyi közösségek szerepe, ezáltal pedig a közösségfejlesztés új módszerei is elterjedőben vannak. Ezzel párhuzamosan a tervező szakma a helyi imázsteremtés közvetlen hasznait is felismeri, ami nemcsak a helyi lakosság identitásának és közösségének erősödéséhez, hanem a jobb érdekérvényesítő képességhez is hozzájárulhat. (Csurgó–Szatmári)

c) Társadalmi részvétel

„A rendszerváltás után kialakult polgári jogok nem társultak polgári kultúrával és a polgári lét egyéb feltételeivel. Az értékvesztett, önvédelemre képtelen társadalomra a neoliberalizmus és a fogyasztói szemlélet telepedett rá. A társadalmi szegregáció és a térbeli polarizáció erősödik.” – írja Dömötör Tamás doktori disszertációjában. (Dömötör, 2008)

A társadalmi bevonás és részvétel tekintetében először azt kell definiálni, kinek a bevonásáról van szó. Felmerül a kérdés, pontosan hol húzódik meg a határ „civiliek” és „lakosok” között. Az önkormányzatok és a civil szervezetek közötti együttműködés jellemzőiről a lakossággal való együttműködésnél jóval bőségesebb magyar szakirodalom érhető el. Saját vizsgálódásunk értelmezési keretébe most az informális, akár adott problémára vagy eseményre szerveződő csoportokat helyezzük, viszont a bejegyzett szervezeteket (pl. egyesület, alapítvány) jelen tanulmányban csak említés szintjén érintjük az alábbi bekezdésben. (Releváns a téma abból a szempontból is, ha a civil szervezetekre a részvételi demokrácia egyik megnyilvánulási formájaként tekintünk.)

A rendszerváltás után kialakított önkormányzati rendszert nagy várakozások övezték az 1990-es években. Bár az önkormányzati rendszer sikerességét sokan megkérdőjelezik, a civil szervezetekkel kapcsolatban Gyorgyevics Miklós kutatásai alapján elmondható, hogy 2004-re a települések 88%-a együttműködött valamilyen civil szerveződéssel. Jellemző, hogy a civil szervezeteket meghívják az önkormányzatok a testületi ülésekre. Az önkormányzatok felismerték, hogy például a szociális ellátás terén gyakran a civil szervezetek nagyobb felkészültségüknek köszönhetően jobban el tudják látni az adott feladatot, ezért átadtak bizonyos hatásköröket. Azonban az együttműködés szerződéses általi elmélyítésétől gyakran félnek az önkormányzatok, mert az átszervezések gyakran létszámleépítéshez vezethetnek, ami az önkormányzatoknak nehezen felvállalható alkalmazottaik felé. (Gyorgyevics)

A magyar társadalmi részvétel jellemzőinek változását (vagy annak hiányát) jól jellemzi a tény, hogy Böhm Antal 1987-es tanulmánya 2017-ben is érvényes állításokat tartalmaz a témával kapcsolatban. Májig érvényes a teoretikus kérdés, miszerint az önkormányzatok vajon mennyire tekinthetők autonóm szervezeteknek és mennyiben az „állami hatalom meghosszabbodott nyúlványainak”? A legtöbb esetben az önkormányzatok egyszerre jelentik mindkettőt. Böhm cikkében paternalista vezetési gyakorlatú szervekként jellemzi az önkormányzatokat, és megállapítja, hogy az állam ellen csak a helyi közösség tud fellépni, szemben az individuumokkal.

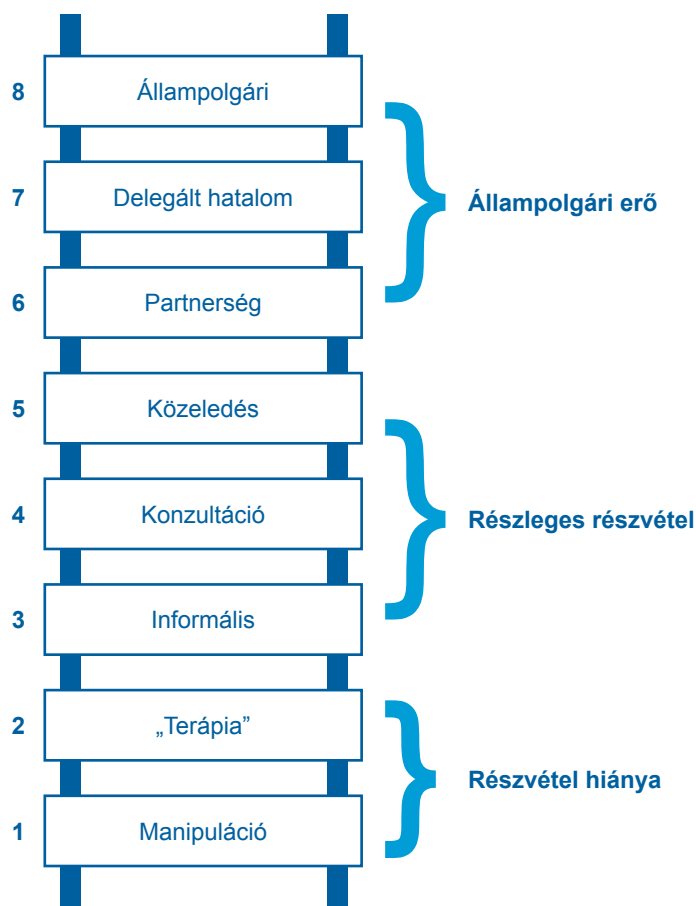
Feltéve, hogy az önkormányzatban meg is van a nyitottság, a megfelelő erőforrások és a szakmai felkészültség a lakosság bevonására, Böhm Antal szerint egyéb kihívás akad: 1. a lakosság jelentős része általános információhiányban szenved, 2. gyenge a lakópolgári tudat, 3. gyenge a vitakultúra és a részvételi szándék (a lakos részt akar-e venni, részt tud-e venni, érdemesnek látja-e a részvételt?). A cél az kell, hogy legyen, hogy ne csak egy probléma felmerülése esetén, „identitáskényszerben” legyen összefogás, hanem más esetekben is. A lakosság bevonása költséges, időigényes, szakértelem-igényes, és váratlan konfliktusokat is generálhat. Ezért a társadalmi részvétel növelése összetettsége miatt kommunikációs-tervezési tanácsadókkal könnyebb lehet, de a hosszú öntanulási folyamatot minden önkormányzatnak végig kell járnia. (Böhm, 1987)

Reisinger Adrienn szerint a társadalmi részvételre vonatkozó jogszabályok alapvetően csak a konzultációt teszik lehetővé és nem a széles körű, már a tervezés időszakának elején való bekapcsolódási lehetőséget. A jelenlegi jogszabályi háttér a társadalmi részvétel szabályozása alatt érti az egyes területi tervek egyeztetésének eljárását, a véleményezési folyamatot, azonban nem részletezi azt, hogy milyen módon lehetne már a tervezési folyamat kezdetekor elindítani az együttműködést, és valódi részvételt megvalósítani. Ennek következtében a civil/nonprofit szervezetek aktivitása – sokszor alulfejlettségükből kifolyólag – ezen a téren még gyerekcipőben jár. Bár az elmúlt évtizedben történt közeledés a felek között, a szervezetek többsége még kevésbé ismeri a lehetőségeket, sőt még a településfejlesztő szervezetek többsége sem jelenik meg a fejlesztéspolitikában. (Reisinger, 2009)

A városi társadalmi konfliktusok felerősödése még inkább szükségessé tette a helyi lakosság bevonását. A helyi döntéshozók egy része felismerte, hogy komplex megoldásokra van szükség, és hogy saját hatalmának megőrzése érdekében is fontos lehet a lakosság bizonyos fokú bevonása. Jól mutatja ezt a részvételi városmegújítás néhány budapesti példája is (Magdolna-negyed, Újpalota), ahol a hatóságok nemcsak informálták a lakosságot, hanem több ponton is bevonták a tervezésbe.

Az ilyen tervezés során azonban több kockázattal is számolni kell. Gyakori, hogy a helyi elit tagjai kiszorítják a párbeszédből alacsonyabb státuszú lakópolgár-társaikat, egyfajta elitista szemlélet kezd dominálni a tervezés során. Előfordulhat, hogy erős érdekvényesítő képességgel rendelkező gazdasági érdekcsoportok dominálják a tervezést. Az önkormányzat részéről pedig nagyon fontos szerepet kap a kommunikáció mennyisége és minősége: egyrészt kihívást jelent, hogy a helyi médiumok változatos formái által az érintettek minél nagyobb arányához eljussanak a hírek, másrészt, hogy a lakossági fórumon, tervezésen való részvétel ne ajándékként legyen „tálalva”, hanem jogként a lakosság számára. A részvételi tervezésnek is jogszabályban rögzítettnek kellene lennie, mert a jelenleg kötelező évi egy közmeghallgatás nem biztosíthatja a helyi részvétel elég magas szintjét. A megfelelő erőforrások biztosítása nélkül azonban nem számíthatunk jelentős változásra sem az önkormányzatok, sem a lakosság részéről. (Földi, 2009)

Csanádi Gábor, Csizmady Adrienne és Kőszeghy Lea cikke szerint a településtervező szakembereket megosztja a kérdés, miszerint a településtervezési folyamatban a lakosság bevonása mennyire egy kötelező, letudandó feladat, vagy mennyire szükséges a településfejlesztés szempontjából. A lakossági fórum nemcsak a lakosság, hanem a tervezők körében is nagyon rossz megítélésű. A tervezők egy része magát professzionális tervezőnek, politikától semleges szakértőnek tekinti, és elhatárolódik a „világmegváltó célokkal rendelkező, politizáló” tervezőtársaktól. A tervezésemélet irodalma részletes áttekintést ad arról, hogy a 21. századra már nem feltétlenül egyeduralkodó ez a nézet a stratégiai tervezés, a holisztikus tervezés és a posztmodern tervezés paradigmáinak előtérbe kerülésével. Ezzel párhuzamosan az építész-várostervező szakma is újradefiniálódik, és várhatólag mellettük egyre inkább szerepet kapnak a multidiszciplináris szemléletű szakemberek. (Csanádi–Csizmady–Kőszeghy, 2010)

21.5. ábra – Arnstein részvételi létrája (forrás: Csanádi Gábor – Csizmady Adrienne – Kőszeghy Lea: Nyilvánosság és részvétel a településtervezési folyamatokban, *Tér és Társadalom*, XXIV. évfolyam, 2010/1. szám.)

Bajmócy Zoltán és szerzőtársai cikkükben kiemelik, hogy nagyon fontos megkülönböztetni a véleménynyilvánítás elvi lehetőségét a vélemények figyelembevételének biztosításától. A településfejlesztési koncepciók és a településfejlesztési stratégiák elkészítése során csak kevés nyilvános vitára van lehetőség. A vita korlátozott lehetősége adódhat abból, hogy az érintetteket túl későn kérdezik meg, határidőhöz közel. Előfordul, hogy a megkérdezés idejében már túl nagy a tét és kevés a változtatási lehetőség. A partnerségi egyeztetések a partnerekkel általában külön-külön zajlanak, ami csökkenti a partnerek közötti kommunikáció lehetőségét, ezáltal fenntartja a status quót. A lakossági bevonás legtöbbször az informálásra korlátozódik; az olyan deliberatív technikák, mint az állampolgári tanács intézménye vagy a részvételi jövőalkotás a magyar tervezés keretei között szinte ismeretlenek. (Bajmócy–Gébert–Elekes–Páli–Dombi, 2016)

Magyarországon a társadalmi részvétel sohasem volt alulról szerveződő, inkább jogszabályban rögzített. Környezeti kérdéseknél jellemző, hogy a lakosság tájékoztatása, esetleges bevonása a döntési folyamat legvégén történik meg, amikor a döntéshozó mozgástere teljesen beszűkül. Így a nagy társadalmi nyilvánosság, akár tiltakozás ellenére sincs más alternatíva, és a vitatott terv végül megvalósításra kerül. (Kiss)

A társadalmi részvétel hasznai és veszteségei				
	Résztevők		Önkormányzat	
	haszon	veszteség	haszon	veszteség
A folyamat szintjén	új ismeretek elsajátítása, önkormányzat meggyőzése, aktív részvételi technikák fejlesztése, közösség szerveződése, problémamegoldó készség fejlődése, civil szerveződések társadalmi beágyazottságának növekedése, a költségvetés átláthatóvá válása	pénz- és időrabló tevékenységek, (ön) bizalom elvesztése, a folyamatba vetett bizalom csökkenése, szembenálló érdekcsoportok versengésének felerősödése, felelősségi pozíció hiánya, felelősség hátrítása	új ismeretek elsajátítása, állampolgárok meggyőzése: bizalomépítés, ellenérzések csökkentése, konfliktuskezelés, helyi pénz és humántőke megjelenése, szövetségesek szerzése, döntések legitimitásának növelése	pénz- és időrabló tevékenységek, lassabb döntéshozatali folyamatok, laikus szereplők megjelenése, visszafelé is elsülhet: még több ellenségeskedést vált ki az önkormányzattal szemben
A résztvevők szintjén	elakadások megszüntetésével a cél elérése, politikai folyamatok feletti kontroll, jobb döntések, elszámoltathatóság	rosszabb közpolitikai döntés születik, a résztvevők saját profitjukat maximalizálják, ha a döntést végül figyelmen kívül hagyják, akkor értelmetlen	elakadások megszüntetésével a cél elérése, perköltség megspórolása, jobb döntések, felelősség-megosztás, hatékony problémakezelés	a döntéshozatali kontroll elvesztése, rossz döntés lehetősége, melyet már nem lehet figyelmen kívül hagyni

21.6. ábra – Helyi nyilvánosság(ok) kommunikatív-diszkurzív leírása és értelmezése
(forrás: Bajnok Andrea, Budapest–Pécs, 2014.)

Oross Dániel munkája új felvetéseket tartalmaz a fiatalok politikai részvételével kapcsolatban. A fiatal generációk apolitikussága gyakran vitatott téma, azonban Oross felveti a kérdést, hogy a magyar fiatalok minden kommunikációs csatornán inaktívak-e, vagy csak a hagyományos részvételi formákba nem kapcsolódnak be (nem csak a pártpolitizálást érdemes vizsgálni). A társadalmi részvétel képviselői-részvételi dimenzióját mára érdemes az internetes részvétel dimenziójával is kiegészíteni. Nem meglepő, hogy a fiatalok részvétele alacsony a politikában, mert a politikai ügyek az idősebb generációk érdekeit érintik, ezáltal a kommunikációs csatornákon sem tudják megszólítani a fiatalabbakat. A kommunikáció tartalmát a jelenlegi politikai intézményrendszer is predesztinálja, ezért új mobilizációs csatornákra van szükség, amiben a különböző érdekképviselői szervek kaphatnának szerepet. A fiatalok körében a „politika” és a „politikus” szavak diszkreditálódnak, így az ezeket tartalmazó jelszavakkal valószínűleg nehezen szólíthatók meg, de például a „közösség ügyeiben való részvétel” vagy az „önkéntesség” fogalmihoz jóval pozitívabb konnotációk kapcsolódnak. A közvetlen részvételt biztosító lehetőségek növelése és fejlesztése a cél, mert hosszú távon egyértelműen kimutatható, hogy az egyéni készségek (politikai kultúra) fejlődni fognak. (Oross)

21.7. ábra – A politikai részvételt meghatározó okok (forrás: Oross Dániel: *Ifjúsági részvétel a pártpolitikán túl.*)

4. Társadalmi részvétel a magyar önkormányzati döntéshozatalban

a) Önkormányzatiság Magyarországon

Pálné Kovács Ilona *Dilemmák a jó kormányzás és a decentralizáció összefüggéseiről* című könyvében a decentralizációs index példáján mutatja be a decentralizáció előnyeit. A decentralizációs index megmutatja, hogy a gazdaságilag jól teljesítő államok inkább decentralizáltak, a decentralizáció pedig ellentétesen arányos a korrupció mértékével.

Pálné Kovács Ilona szerint Magyarországon az önkormányzati decentralizációnak nem voltak erős hagyományai, az ezeréves centralizációs örökség után a rendszerváltást követően meghozott önkormányzati törvény jelentett érdemi változást. (Ez az állítás vitatható, ha 19. századi szabad királyi városok, mezővárosok és nagyfalvak autonómiáját tekintjük.) „A decentralizáció nagyobb esélyt ad a helyi társadalom bizalmának, ennyiben a hatalom legitimitációjának erősítésére. A decentralizáció segítségével csatornázható be a döntésekbe a helyi tudás, mozgósíthatók a helyi erőforrások, gyorsabb a visszacsatolás a döntések következményeiről. A térben vak kormányzás ezekről az előnyökről bizonyosan lemond.” A területiség figyelembe nem vétele részleges sikertelenséget eredményezett, amiből a döntéshozók azt a következtetést vonhatták le, hogy visszacentralizálásra van szükség. A rendszerváltás után a területi középszint (megye) elvesztette szerepét, így egy homokóraszerű kormányzati rendszer jött létre. A helyi önkormányzatok széles döntési jogosítványai kezdetben jelentősen megnövelték a lakossági bizalmat, de az önkormányzatok szétaprózódott erőforrásai miatt nem voltak képesek rengeteg feladat hatékony ellátására, így a rendszerváltás eufóriáját követően a rendszer hátrányai kerültek előtérbe. (Az erős helyi autonómia is lehet hátrányos, ha egy erős helyi csoport kisajátítja a helyi hatalmat.) „Az önkormányzati rendszerben szükségszerűen megjelenő működési zavarok sora, az alacsony együttműködési hajlam, a kapacitáskihasználatlanság, a pazarlás, a minőségi problémák, majd a helyi demokráciadeficit a törvényhozóban és a kormányzatban a centralizációs reflexeket táplálták.” (Pálné, 2014) A csalódottság magával hozta a helyi választásokon való részvételi arány csökkenését is, a regionális politika pedig nem tudta megakadályozni a területi polarizációt. „Ironikusan úgyis fogalmazhatunk, hogy Magyarországon a területi szintek számának növekedésével arányosan csökkent a területi szereplők hatalma. A túltagolt, alulfinanszírozott méretgazdaságtalan önkormányzati rendszer az aránytalanul sok feladattal és az uniós csatlakozás kiváltotta fejlesztési kihívással nem tudta az adósságcsapdát sem elkerülni.” (Pálné, 2014) Az utóbbi két évtizedben bebizonyosodott, hogy az önkormányzati modell bevezetése önmagában nem idéz elő decentralizációt, olyan politikai- társadalmi-gazdasági feltételrendszerre is szükség van, amellyel egy új demokrácia nem rendelkezik. A 2011–2012-ben átalakított magyar önkormányzati rendszer „nemcsak centralizált, hanem térben vak is”, a helyi tudást nem hasznosítja kellő mértékben. Az önkormányzatok nemcsak adósságaiktól, hanem hatalmuktól is „megszabadulhattak” az utóbbi évek átalakításai során. (Pálné, 2014)

Az önkormányzati döntéshozatalban a lakossági bevonás magasabb fokára lenne szükség. Ennek szintjei lehetnek a participáció és az „empowerment”. A participáció „részvételt jelent, a vezetők bevonják beosztottjaikat a célkitűzés, a megvalósítás és a teljesítménymutatók meghatározásába”. Az „empowerment” pedig a participációnál még magasabb szintű bevonást jelent: „olyan vezetés filozófia, amely a több információval rendelkező beosztottak döntési és cselekvési szabadságot ad, a beosztott nemcsak a döntési jogot kapja meg, hanem a szükséges erőforrásokat is a rendelkezésére bocsátják”. (Bárdiné–Csuth)

b) Hagyományos részvételi formák: a közmeghallgatás

	Rowe és Frewer (2000) elméleti megállapításai	A magyarországi alkalmazások tapasztalatai
Közmeghallgatások (lakossági fórumok)	Az elfogadási és a folyamat kritériumok mentén is rosszul teljesítenek	Érzelmileg túlfűtött, konfliktusokkal terhelt összejövetelek, ahol nem teljesülnek az elfogulatlanság és a reprezentativitás feltételei, de költséghatékonyan működnek
Helyi népszavazások	Jók az elfogadási, kevésbé jók a folyamat dimenzió tekintetében	Az állampolgárok többnyire hiányos és/vagy ellentmondásos információk birtokában döntenek, sok a jogi kiskapu, és igen költséges a lebonyolítása
Állampolgári ellenőrző csoportok	Az elfogadási és a folyamat dimenziók mentén egyaránt jól teljesíthetnek	Viszonylag elfogulatlan és átlátható működés, költséghatékony megoldás, de ezek a csoportok könnyen marginizálódhatnak

21.8. ábra – Társadalmi részvétel Magyarországon (forrás: Szántó Richárd)

Szántó Richárd felhívja a figyelmet arra, hogy a közmeghallgatás definiálásához pontosítani kell a közmeghallgatás és a lakossági fórum közötti különbséget. Közmeghallgatást minden önkormányzatnak legalább évente egyszer kell rendeznie az adott településen (a közmeghallgatás azon kevés részvételi módszer közé tartozik, amelyet a magyar törvények is elismernek a közvetlen demokrácia eszközeként). A lakossági fórumokat tekintve azonban nincs ilyen megkötés, azok többnyire valamilyen konkrét eseményhez, ügghöz kapcsolódnak. A lakossági fórumról a törvény nem rendelkezik szigorúan, itt alapvetően az állampolgárok tájékoztatásáról és a döntés-előkészítésbe való bevonásról van szó. (Szántó)

Kiss Mónika Dorota doktori disszertációjában állítja, hogy a helyi autonómiához helyi nyilvánosságra van szükség, a helyi nyilvánosság megteremtésének pedig az egyik legnyilvánvalóbb, jogszabályban is rögzített formája a közmeghallgatás. „A képviselő-testület évente legalább egyszer előre meghirdetett közmeghallgatást tart, amelyen a helyi lakosság és a helyben érdekelt szervezetek képviselői a helyi közügyeket érintő kérdéseket és javaslatot tehetnek. Az elhangzott javaslatra, kérdésre a közmeghallgatáson vagy legkésőbb tizenöt napon belül választ kell adni.” (www.netjogtar.hu, letöltés ideje: 2017. április 30.)

A közmeghallgatás hatékonysága és hatásossága erősen megkérdőjelezett a magyarországi többség szemében. Felmerül a kérdés, hogy mik a feltételei egy sikeres közmeghallgatási gyakorlatnak. A sikeresség teljesen relatív és a nyugati országok önkormányzatai is hasonló bevonási problémákkal küzdenek, mint mi. Így pedig egyáltalán nem meglepő, hogy a rendszerváltás után huszonöt évvel még mindig csak nagyon kevés helyen lehetett sikereket felmutatni a részvételi demokrácia terén Magyarországon. Erre csak egy hosszú folyamatként lehet tekinteni, amit valószínűleg a vidéki lakosság egy részének elszegényedése sem segített – a mindennapjaik gondjaival küzdők kevésbé tudnak bevonódni a település közéletébe. A tapasztalat azt mutatja, hogy a formális közmeghallgatás helyett az olyan programokkal érhető el magasabb részvételi arány, melyek valamilyen ünnephez, szórakozáshoz kapcsolódnak. Másként megfogalmazva, a helyi közösségi életbe bevonódva sokszor több információt szerezhetünk a helyi közvéleményről, közhangulatról, panaszokról és javaslatokról, mint egy formális közmeghallgatás során.

A közmeghallgatás sikeresebb működése érdekében sokkal pontosabb, részletesebb jogi szabályozásra lenne szükség: az SzMSz-ekben rögzített szabályok egy része akár törvénybe emelhető lenne. A jelenlegi önkormányzati szabályozásban előfordul, hogy a hatályos jogszabállyal ellentétes megállapítások vannak, vagy legalább is hiányoznak a közmeghallgatás biztosításának egyes feltételeinek rögzítése. A közmeghallgatás és a helyi népszavazás hatáskörébe utalt témakörök átgondolása lenne szükséges, a szerző szerint bizonyos témakörök vitára vagy szavazásra való bocsátásának tiltását fel lehetne oldani. A közmeghallgatás intézménye a jelenlegi társadalmi és jogi körülmények között szinte hatástalannak mondható, ennek változtatása érdekében pedig csak hosszútávú tervekben érdemes gondolkodni, mind az intézményi, mind a lakossági fél miatt. (Kiss, 2012)

A részvétel helyi szintű intézményei³⁸	
Az önkormányzathoz való jog gyakorlásának közvetett formája	helyhatósági választásokon való részvétel és az önkormányzati képviselők megválasztása
Az önkormányzathoz való jog gyakorlásának közvetlen formái	helyi népszavazás
	<i>helyi népi kezdeményezés³⁹</i>
Egyéb részvételi formák, a helyi közakarat formulálásának fórumai	helyi pártok
	civil szervezetek
	petíciós jog
	tiltakozások, demonstrációk
	polgári elégedetlenség
	részönkormányzati testületi, illetve bizottsági (választópolgári) tagságok
	közmeghallgatás
	falugyűlés és egyéb formák: rétegtalálkozók, községpolitikai fórumok, várospolitikai fórumok, városrész(i) tanácskozások
	a képviselő-testületi ülések nyilvánossága (választópolgári részvétel lehetősége)
	a képviselő-testületi ülés előterjesztésibe és jegyzőkönyveibe való betekintés joga
	a képviselő-testületi ülésein a helyben működő civil szervezetek tanácskozási joga
	a helyben működő társadalmi szervezetek, civil szervezetek, érdekképviseleti szervek rendeletalkotás-kezdeményezési joga és a rendelettervezetek véleményezésének joga
	fogadóóra, fogadónap
helyi média, honlapok	

21.9. ábra – A közvetlen hatalomgyakorlás a helyi önkormányzatoknál, különös tekintettel a helyi népszavazásra (forrás: Májerné Dr. Tábit Renáta, NKE, Budapest, 2014.)

c) Alternatív részvételi formák: a közösségi településtervezés és az állampolgári tanács

1) Községi településtervezés

A községi várostervezésről a Községfejlesztők Egyesülete készített átfogó módszertani kézikönyvet, melyben külföldi és magyar példákkal is illusztrálja a községi tervezés működését. A kézikönyv az alábbi definíciót adja a községi várostervezésre: „A részvételi tervezés a község részvételén és korai bevonásán alapuló munkafolyamat: a tervezés megtervezése, illetve előkészítése, illetve a tervezés részeredményeinek folyamatos visszacsatolása, alternatívák feltérképezése, döntések előkészítése, széles körű kommunikációja és vitája, amely a konkrét tervezési folyamattal együtt zajlik, azzal szétválaszthatatlanul összeforr.” (Bardóczi-Giczey, 2010)

A területi tervezés/településtervezés során a helyzetfeltárás és a hosszútávú koncepcióalkotás azok a fázisok, melyben a laikus lakosság is minimum annyira releváns lehet, mint egy területfejlesztő szakember (mindenki a saját életének, élethelyzetének, foglalkozásának „szakértője”). Ezért fontos, hogy a településtervezés folyamatának kezdetétől kezdődjön meg a lakosság bevonása. Az utólagos társadalmisítás legtöbbször csak formáságnak tekinthető, mert ilyenkor már nem tehető érdemi változtatás a tervben. A lakosság korai bevonásával ha a konfliktusok nem is, de eszkalálódásuk elkerülhető. A közös tervezés által a résztvevők jobban magukénak érzik lakóhelyüket és a vitatott ügyet is, egyfajta tulajdonosi szemlélet alakul ki, amely a későbbi sikerek vagy kudarcok feldolgozását is könnyebbé teheti.

A közösségi tervezés sikerességéhez nagyon fontos, hogy a módszerre ne egy mindenhol bevethető receptként tekintünk, hanem egy közösség-specifikus tanulási folyamatra, amelynek természetes és elengedhetetlen elemei a kudarcok is. (A nemzetközi szakirodalomban már jobban elterjedt „intelligent failure” fogalma fedi le ezt a jelenséget.) Továbbá a közösségi tervezés sikerességének másik alapja egy jól kidolgozott, konszenzusos, közös jövőkép megléte. (Sain, 2014)

Egy konszenzuson alapuló értékegyezéshez elsősorban rendszeres települési-térségi fórumokra van szükség, másrészt pedig a társadalom különböző dimenziói közötti hálózatokra, amelyek szélesebb társadalmi rétegek bevonását teszik lehetővé. A társadalmisítási célú jogszabályok mellett a helyi közösséget is fel kell készíteni a társadalmi bevonódásra: egyrészt közösségfejlesztő és hálózatépítési módszerekkel, másrészt pedig folyamatos tájékoztatással és értékeléssel.

A részvételi tervezésnek két fő funkcióját különböztetjük meg: az instrumentális és a szociális funkciót. Az instrumentális funkció előtérbe kerülése esetén az állampolgári javaslatok, ötletek összegyűjtése, míg a szociális funkció esetében a közösségfejlesztés, identitáserősítés és a politikai kultúra, a vitakultúra fejlesztése az elsődleges cél.

II) Állampolgári tanács

Az állampolgári tanács módszertani kézikönyvét a Cromo Alapítvány készítette el Magyarországon. A kézikönyv az alábbi definíciót adja az állampolgári tanács módszerére: „Az állampolgári tanács egy egyenlő részvételen alapuló döntéshozatali és döntésselőkészítő eljárás, amelyben 15–30, a saját mikrokörnyezete képviselőiben jelenlévő állampolgár vesz részt. Az állampolgárok csoportja nemek, életkor, vélemények szempontjából reprezentatív, a döntést meghívott szakértők meghallgatása előzi meg, a folyamat végeredménye egy konszenzusos döntés.” (Simon–Kuna, 2010) Az állampolgári tanácsot független facilitátorok vezetik le, a módszer nemcsak nagyon jó döntéseket, hanem a helyi bizalom növekedését is eredményezheti.

Jonathan Aldred és Michael Jacobs egy környezetpolitikai ügygel kapcsolatos esettanulmányukban az alábbi definíciót adják az állampolgári tanácsra: „Az állampolgári tanács olyan eljárás, amely a köztisztviselők döntéshozását hivatott segíteni, és némiképp a bűnvádi esküdtszék mintáján alapul. A tanácsba közembereket hívnak meg, akik nem mint fogyasztók, egyéni érdekeiket képviselve, hanem mint polgárok, a köz érdekeit szem előtt tartva hoznak közös döntést egy-egy kérdésben. A tanács tagjai függetlenek, és verdiktjük bír némi tekintéllyel, mivel a tanács összetétele reprezentatív, és tagjai kellően körüljárják a problémát.” (Aldred–Jacobs, 2007)

Aldred és Jacobs szerint a tervezők általi hipotetikus értékelésektől jelentősen eltérő nézőpontok kerülhetnek felszínre egy állampolgári tanács keretében. A kutatók tapasztalata az volt, hogy a több napos program alatt a résztvevők fokozatosan egyre inkább a közérdeket helyezték előtérbe érvelésük során, ezzel összefüggésben pedig az álláspontok is fokozatosan közeledtek egymáshoz a folyamat alatt. Egy ilyen módszerrel sokkal jobban megismerhető a résztvevők álláspontja egy adott ügyről, mint például egy kérdőíves vagy akár egy interjú felmérés keretében. A hagyományos racionalitás-értelmezések kudarcot vallhatnak egy ilyen tanácskozás során, mert olyan érzelmi, morális szempontok (hitelesség, tekintély stb.) súlyoznak egy adott ügyet, ami például a közgazdaságtani racionalitás-fogalommal nem magyarázható. (Bizonyos esetekben előnytelen is lehet, ha a percepciók és az érzelmek dominálnak egy döntés meghozatalakor.)

5. Konklúzió

A tanulmányban áttekintettük a magyar területiség alapvető sajátosságait, különös tekintettel az önkormányzati szintre, és megkíséreltük bemutatni a társadalmi bizalom, legitimitás, a helyi közösség és identitás, valamint a társadalmi részvétel összefüggéseit. A magyarországi szakértők egyetértenek abban, hogy a Magyarországi társadalmi, politikai részvétel alacsonynak mondható. A dolgozatban ennek tényezőit, okait két kategóriába osztottuk: intézményi és társadalmi tényezőket különböztettünk meg. Mind intézményi oldalon, mind társadalmi oldalon fejlődésre van szükség.

A közintézményeknek bővíteni kell a társadalmi részvétel kínálatát, míg a társadalom oldaláról a fogadókésziséget, nyitottságot kell növelni a társadalmi részvétel különböző formáira. Ez egy nagyon hosszú bizalomépítési folyamat lehet csak, ahol egyszerre több ponton kell beavatkozni ahhoz, hogy negatív helyett pozitív (önerősítő) folyamatok indulhassanak be. A tanulási folyamat elkerülhetetlen és elengedhetetlen eleme a kudarc is, amire mind intézményi, mind társadalmi oldalról fel kell készülni. Bizalomra adhat okot, hogy bizonyos mértékű fogadókésziség mind intézményi, mind társadalmi oldalon tapasztalható, még akkor is, ha a társadalmi részvételtől való közbeszé-

det inkább a kritikus tematizáció határozza meg. A bizalomhiányosságból való kilépésben kiemelt szerepe van az oktatásnak – a család mellett a politikai szocializáció legmeghatározóbb színterének.

A konkrét részvételi módszereket tekintve három módszert vizsgáltunk a dolgozatban: egy hagyományos részvételi formát, a közmeghallgatást és két alternatív módszert, a közösségi tervezés és az állampolgári tanács módszerét. A magyar szakirodalomban az alacsony társadalmi részvételhez hasonlóan konszenzus van arról is, hogy a jogszabályban is rögzített, évente egyszer kötelező közmeghallgatás jelenleg nem kielégítő módja a lakosság bevonásának. A közmeghallgatás intézményének rossz a megítéltetése mind intézményi, mind társadalmi oldalon: a legtöbben jelenlegi formájában értelmetlennek tartják. Felmerül a kérdés, hogy elég-e a közmeghallgatás intézményét megreformálni, vagy a nagyobb sikeresség érdekében teljesen új részvételi módszerekre van szükség. Véleményünk szerint a közmeghallgatás markáns reformja az első lépés, amit más, alternatív módszerek elterjesztésének ösztönzése követhet. A szakirodalom és terepi tapasztalatok is megerősítik, hogy az önkormányzati dolgozók (főleg a polgármester és a jegyző) személyes, informális kommunikációja a lakossággal alapvető eleme a lakossággal való sikeres együttműködésnek. A rendszeres kommunikáció az alapvető feltétele annak, hogy később lakossági fórumokon, közmeghallgatásokon vagy hasonló, kevésbé informális alkalmakkor magasabb részvétel és érdeklődés legyen elérhető. A szakértők véleménye viszont megoszlik abban a kérdésben, hogy szigorúbb, részletesebb jogi szabályozásra lenne szükség, vagy éppen hogy kevésbé kellene szabályozni a közmeghallgatás működését. Ami biztosan kijelenthető, hogy az önkormányzatoknak elsősorban nagyobb anyagi önállóságra van szükségük ahhoz, hogy például a közmeghallgatás valós tervezési és közösségfejlesztési funkciót tölthessen be. A nagyobb gazdasági autonómia mellett azonban nagyon fontos az is, hogy az önkormányzatok szakmai támogatást kapjanak mind állami, mind civil oldalról, hogy közösségfejlesztő funkciót tölthessenek be. A helyi iskolákkal és a magyarországi egyetemekkel való hálózatos együttműködés pedig már átfogóbb eredményekhez is vezethetne.

A közmeghallgatást mindenképpen érdemes alternatív részvételi módszerekkel kombinálni, amelynek kiterjedt nemzetközi szakirodalmi van: különösen népszerűek a gyakorlatorientált kézikönyvek a közösségfejlesztés, közösségi tervezés, jövőtervezés, állampolgári tanács stb. módszereinél.

Irodalomjegyzék

- Bajmócy–Gébert–Elekes–Páli-Dombi, 2016: Bajmócy Zoltán – Gébert Judit – Elekes Zoltán – Páli-Dombi Judit: Beszélünk a részvételről – Megyei jogú városok fejlesztési dokumentumainak elemzése az érintettek aspektusából, *Tér és Társadalom*, XXX. évfolyam, 2016/2.
- Bajmócy–Gébert–Málovics, 2017: Bajmócy Zoltán – Gébert Judit – Málovics György: Helyi gazdaságfejlesztés a képességszemlélet alapján, Szeged, JATEPress Kiadó.
- Bajmócy, 2011: Bajmócy Zoltán: Bevezetés a helyi gazdaságfejlesztésbe, JATEPress, Szeged.
- Bardóczi–Giczey, 2010: Bardóczi Sándor – Giczey Péter (szerk.): Kézikönyv a részvételi városmegújításról – gyakorlati útmutató, Közösségfejlesztők Egyesülete, Budapest.
- Bíró: Bíró A. Zoltán: A regionális identitás szerveződésének új formái.
- Boda: Boda Zsolt: Bizalom és közpolitika – Jobban működnek az intézmények, ha bíznak bennük?
- Boda, 2013: Boda Zsolt: Legitimitás, bizalom, együttműködés, *Argumentum*, Budapest.
- Böhm, 1987: Böhm Antal: A helyi hatalom és a lakossági részvétel esélyei, *Tér és Társadalom*, 1987/1.
- Csanádi–Csizmady–Kőszeghy, 2010: Csanádi Gábor – Csizmady Adrienne – Kőszeghy Lea: Nyilvánosság és részvétel a településtervezési folyamatokban, *Tér és Társadalom*, XXIV. évfolyam, 2010/1.
- Csurgó–Szatmári: Csurgó Bernadett – Satmári Anita: Vidéki kultúra, helyi közösség és lokális identitás.
- Dömötör, 2008: Dömötör Tamás: Közösségi részvétel a területi tervezésben, doktori disszertáció, Budapest.
- Bárdiné–Csuth: Dr. Bárdiné Metzker Erika – Dr. Csuth Sándor: A települési önkormányzatok stratégiai vezetése.
- Földi, 2009: Földi Zsuzsa: A társadalmi részvétel szerepe a városfejlesztés gyakorlatában – európai és hazai tapasztalatok, *Tér és Társadalom*, XXIII. évfolyam, 2009/3.
- Gyorgyevics: Gyorgyevics Miklós: Civil participáció az önkormányzatoknál.

- Jávor–Beke: Jávor Benedek – Beke Zsolt Frigyes: Résztevők és apatikusak, Politikatudományi Szemle, 22. évfolyam/4.
- Aldred–Jacobs, 2007: Jonatlan Aldred – Michael Jacobs: Állampolgárok és vizes élőhelyek: az Ely-i állampolgári tanács értékelése. In: Takács-Sánta András – Pataki György (szerk.): Természet és gazdaság, Typotex Kiadó, Budapest.
- Kiss: Kiss Gabriella: A társadalmi részvétel tapasztalatai környezeti döntésekben Magyarországon.
- Kiss, 2012: Kiss Mónika Dorota: A közmeghallgatás helyi önkormányzati jogintézménye, Pécs.
- Kovách, 2012: Kovách Imre: A vidék az ezredfordulón, Argumentum.
- Lukovics, 2004: Lukovics Miklós: A regionális identitás szerepe a regionális gazdaságfejlesztésben In: Czagény László – Garai László (szerk.): A szociális identitás, az információ és a piac, Szeged, JATEPress.
- Mezei–Póla: Mezei Cecília – Póla Péter: Helyi erőforrás-vezérelt helyi gazdaságfejlesztés.
- Oross: Oross Dániel: Ifjúsági részvétel a pártpolitikán túl.
- Pálné: Pálné Kovács Ilona: Dilemmák a jó kormányzás és a decentralizáció összefüggéseiről.
- Pogátsa, 2016: Pogátsa Zoltán: Magyarország politikai gazdaságtana – az Északi Modell esélyei Magyarországon, Osiris Kiadó, Budapest.
- Reisinger, 2009: Reisinger Adrienn: Részvételi demokrácia és társadalmi részvétel – elméleti megközelítések, Civil Szemle, 2009/4.
- Sain, 2014: Sain Mátyás: Mini segédlet a közösség tervezéshez, Autonómia Alapítvány, Budapest.
- Simon–Kuna: Simon Ildikó – Kuna Gábor (szerk.): Gyakoroljuk a demokráciát! – Az Állampolgári Tanács mint a közösségi összetartozás erősítésének eszköze – Az állampolgári részvétel lehetséges területei.
- Számadó, 2014: Számadó Róza: Inkluzív önkormányzat, Budapest.
- Szántó: Szántó Richárd: Társadalmi részvétel Magyarországon.
- Szepesi–Bajnay–Fazekas–Kiss–Kovács, 2016: Szepesi Balázs – Bajnay Zsófia – Fazekas Gergely – Kiss Fanni – Kovács András: A magyar vidék helyzete, HÉTFA Kutatóintézet, Budapest.
- Szilvácsku–Szabó: Dr. Szilvácsku Zsolt és Szabó Áron: Érték- és közösségalapú fejlesztések, Falu, Város, Régió, 2012/1–2.
- Tóth, 2006: Tóth István György: A társadalmi kohézió elemei: bizalom, normakövetés, igazságosság és felelősség, TÁRKI Alapítvány, Budapest.
- Tóth, 2005: Tóth István György: Kockázat, bizalom és részvétel a magyar gazdaságban és társadalomban, TÁRKI Alapítvány, Budapest.
- Kapusy, P. 2007. A fenntartható fejlődés és a vállalatok kapcsolata. Minőség és Megbízhatóság, 1. sz
- Kulcsár, D. 2009. A fenntartható fejlődés: mi a valóság? Valóság, 2009, 3. sz.
- Tseng, M. L. – Wang, R. – Chiu, A.S.F. – Geng, Y. – Lin, Y.H. 2013. Improving performance of green innovation practices under uncertainty. Journal of Cleaner Production, 40, pp. 71- 82
- Szlávik, J. (szerk.) – Csáfor, H. – Csete, M. – Csigéné Nagypál, N. – Füle, M. – Pálvölgyi, T. 2009. A vállalatok társadalmi felelősségvállalása. Budapest, CompLex Kiadó Jogi és Üzleti Tartalomszolgáltató Kft.
- Greco, M. – Cricelli, L. – Grimaldi, M. 2013. A strategic management framework of tangible and intangible assets. European Management Journal, 31, pp. 55–66
- Harazin Piroska – Dr. Kósi Kálmán: Innováció nyújtotta teljesítményértékelési alapvetések http://www.infonia.hu/digitalis_folyoirat/2013/2013_2/i_tarsadalom_2013_2_harazin_kosi.pdf.

KUTATÁSI JELENTÉS

KUTATÁS II.

- **22. IDEGEN NYELVŰ SZAKIRODALOM
FELDOLGOZÁSA**

VI. melléklet: Idegen nyelvű szakirodalom feldolgozása - Kormányzás és participáció

22. IDEGEN NYELVŰ SZAKIRODALOM FELDOLGOZÁSA

Kormányzás és participáció

Készítette: Teveli Horváth Dorottya

1. Bevezetés

Kutatásunk során tavasszal elkészítettük a magyar szakirodalmak összefoglalóját, amelyben először áttekintettük az inkluzív önkormányzat és az endogén, képességszemléletű helyi gazdaságfejlesztés fogalmait, ezzel alátámasztva a magasabb szintű társadalmi bevonásnak a társadalmi és gazdasági fejlődéshez elengedhetetlen voltát. Bemutattuk, hogy a társadalmi és intézményi bizalom vagy annak hiánya hogyan függ össze az összetartó, erős identitással rendelkező közösségek meglétével és a társadalmi részvétel fokával. A magyar szakirodalmmal egyetértésben mi is említést tettünk a magyar társadalom bizalomhiányos voltára, az állampolgári kultúra hiányosságaira. A dolgozat második felében bemutattunk egy hagyományos (közmeghallgatás) és két alternatív bevonási formát (közösségi tervezés, állampolgári tanács). Végül néhány általános javaslatot fogalmaztunk meg az önkormányzatok lakossági bevonására vonatkozóan.

Jelen dolgozatban áttekintjük a témával kapcsolatos angol nyelvű szakirodalmak egy jelentős részét. Bár az angol szakszókincset igyekeztünk lefordítani, néhány esetben mégis az angol megnevezést közöljük dőlt betűvel, hogy az árnyalatok jobban érthetők legyenek. Terepi munkánk során 301 interjút készítettünk önkormányzati dolgozókkal, vállalkozókkal, civilekkel, lakosokkal stb., ezért a következő írás során a szakirodalmak bemutatásával párhuzamosan néhány tapasztalatunkat is ismertetjük.

A magyar szakirodalmak olvasásakor és terepi munkánk során is azt tapasztaltuk, hogy a magyarországi települések nagy részén az önkormányzati bevonás az évente egyszer kötelezően megtartandó közmeghallgatásra korlátozódik. A közmeghallgatás pedig jelenlegi formájában aligha alkalmas az önkormányzat és a lakosság közötti kapcsolattartásra, esetlegesen közös tervezésre. Míg a kisebb településeken az önkormányzati vezetőkkel (polgármesterrel, képviselőkkel) való személyes kapcsolat a legjellemzőbb, addig néhány kisvárosban pozitív bevonási formának láttuk az utcafórumokat, utcatanácsokat. Esettanulmány helyszíneink döntő részén viszont a társadalmi bevonás alacsony szintjeit tapasztaltuk.

A magyarországi települések, önkormányzatok mélyebb megértéséhez úgy gondoltuk, nem elég a társadalmi bizalom és bevonás kérdéskörét vizsgálni: a vizsgálódást a helyi kormányzás, döntéshozatal általános mechanizmusai felé is ki kell nyitnunk. Ezért az alábbi nemzetközi szakirodalmi összefoglalót három fő fejezetben taglaljuk: először az önkormányzatokról, helyi kormányzásról mutatunk be néhány gondolatot, majd a helyi társadalom működéséről írunk, a dolgozat leg súlyosabb harmadában pedig a társadalmi bevonás (participáció) jellemzőit, működéséhez szükséges feltételeket mutatjuk be. A dolgozat legjelentősebb korlátja, hogy nem lehet a nemzetközi szakirodalmat kimerítő jellegű, meghatározó gondolatokat kiragadni.

2. Az önkormányzat

Az önkormányzat működése

Jones a *Governing Urban America* című cikkében azt állítja, hogy a vélttel ellentétben a helyi önkormányzatok szerepe egyre nőni fog, mind a szuburbanizáció folytatódásának, mind a nagyobb lakossági mobilitásnak köszönhetően. A helyi önkormányzatok mellett a helyközi együttműködések szerepe is felértékelődhet. (Bowman, 1997)

Banfield és Wilson szerint az önkormányzatoknál nem egyértelmű, hogy milyen mértékben hozzák a politikusok, és milyen mértékben a bürokraták a döntéseket. Míg a döntéshozatal vélt módjai politikai-kommunikációs jellegűek, addig gyakran előfordul, hogy a valós döntések a rutineljárásokat végző adminisztrátorok kezei alatt születnek meg. Nemcsak a döntéshozatal módja, hanem a jó politikus jellemzői is megkérdőjeleződnek: a helyi kormányzáshoz szükséges tudás valójában egyrészt a körülmények és a korlátok ismerete, másrészt a jó „tippelés”. A jó politikus tudja, hogy kinek mekkora „szívességre” van szüksége, és jól meg tudja tippelni a középtávú eseményeket – ez az érzés sokkal fontosabb bármiféle tárgyi tudásnál, a nagyobb tudás nem vezet jobb és gyorsabb megoldáshoz. A korlátok ismeretével (például vállalkozókkal, országos politikával kapcsolatban) felesleges lakossági feszültségeket lehet elkerülni. A szerzőpáros szembe megy az általános nézettel, miszerint ahova a politika beszivárog, ott romlásnak indul bármilyen ügy. Amellett érvelnek, hogy a politikanélküliség nem jó, és nem mindig ellentétes a közérdek az önérdkekkel: politikára szükség van, „még az önzetlenek vagy angyalok társadalmában is lenne politika”. A politika sokszor fontosabb a szolgáltatásnyújtás hatékonyságánál, mert a moderált politikai vita közöség- és identitás erősítő hatással járhat. (Banfield–Wilson, 1963)

Az önkormányzatokat a szerzők kétféle módon is csoportosítják. Megkülönböztethetünk szolgáltató önkormányzatokat, akiknek fő feladata, hogy kielégítően nyújtson a lakosságnak infrastrukturális, egészségügyi, oktatási stb. szolgáltatásokat. A politikai önkormányzatok feladata pedig a lakosság és a különböző társadalmi csoportok között kialakult konfliktusok kezelése, mediálása. Az önkormányzatok másik típusú kategorizálása jobban függ az adott társadalomtól, attól hogy ott minek van kultúrája. Az általában a középosztályok által favorizált önkormányzat hatékony, pártatlan, legális, nem tesz kivételeket és szívességeket. Ezzel szemben, a szomszédságokon alapuló önkormányzat (magyarul talán az „uram-bátyám” viszonyrendszer áll a legközelebb ehhez) a kölcsönös segítségnyújtáson, szívességeken és az anyagi javakon alapul. (Banfield–Wilson, 1963)

Törésvonalak és együttműködések

A helyi politikában a pártok mentén való megosztottság csak az egyik törésvonalat jelenti, sőt, gyakran nem ez határozza meg a helyi konfliktusok keretezését. Jellemző törésvonal lehet például a város-vidék ellentét (gyakran öslakos-gyüttment formát öltve), alacsonyabb és magasabb anyagi státuszúak közötti ellentét, szuburbánusok és belvárosiak közötti ellentét vagy az etnikai ellentét.

Az adott kormányzat támogatóinak összetétele is különböző lehet. Gyakori, hogy az adott vezető (itt: polgármester) vagy szűk körének rokonai, barátai alkotják a támogatói bázist (*personal following*). Előnye, hogy kevesebb szívesség is elég lehet a szűkebb kör megnyeréséhez (*the house*). Ennek a formának viszont hátránya nemcsak az, hogy kevésbé demokratikus, hogy a nepotizmus vagy uram-bátyám elnevezéssel szokták illetni, hanem hogy a családi és rokon támogatók ritkán vannak elegendően egy választás megnyeréséhez. Ezzel szemben a lakosság nagyobb arányát teheti ki egy bizonyos érdekcsoport (*interest grouping*), akikre a helyi vezetés támaszkodik. Ők gyakran egy karizmatikus politikai vezető köré tömörülnek – mereven szervezett pártoknál ez kevésbé jellemző. A harmadik jellemző típus a politikai ideológia alapján való szerveződés (*political club*), ami a magyarországi tapasztalatok alapján inkább nagyobb települések esetében jelent meghatározó szervezőerőt. (Banfield–Wilson, 1963)

Az önkormányzatok alapvető céljukat tekintve különböző szerepeket vehetnek fel. A 20. századtól jellemző a „növekedéstámogató önkormányzat” (*pro-growth*), amelynek jellemzője, hogy minden helyi érdeket a gazdasági növekedés prioritásának rendel alá (lásd 1.4. fejezet). Ezzel szemben a „jóléti szolgáltató önkormányzat” (*amenity provider*) a jóléti társadalomra jellemző javakat igyekszik minél magasabb mennyiségben és minőségben nyújtani a helyi lakosoknak. A „gondviselő” (*caretaker*) szerepet magukra öltő önkormányzatok leginkább az erős paternalista hagyományú társadalmakban jellemzők, ahol az önkormányzat egyfajta mindenható szereplő, aki a helyi lakosság bármilyen típusú problémáinak megoldására hivatott. Végül, a „döntőbíró” (*arbiter of conflicting interests*) szerepbe helyezkedő önkormányzat célja, hogy a helyi csoportokat (lakosság, vállalkozók, civilek, egyházak, kisebbségek stb.) érintő konfliktusos ügyekben igazságot tegyen. Ezek a szerepek egyben jelenthetik azt is, hogy az adott önkormányzat egy bizonyos társadalmi csoportot favorizál, például vagy csak az elitet, vagy pont a középosztályt az alacsony státuszúakkal és az elittel szemben. (Banfield–Wilson, 1963)

Kié a helyi hatalom?

A helyi hatalom vizsgálatának egyik lehetősége, hogy egy adott önkormányzat esetében a hatalomkoncentráció és -dekoncentráció mechanizmusokat vizsgáljuk. Egyrészt, a hatalomkoncentráció felé hatnak a folyamatok minden tudatos szándék nélkül az olyan társadalmakban, ahol a helyi lakosság a helyi politika iránt apátiával, érdektelenséggel, belenyugvással viszonyul. Az elméleti szinten rájuk jutó „hatalom” ezáltal mind egy helyen koncentrálódik. Másrészt jellemző hatalomkoncentráló mechanizmus a párthoz való hűség (más kontextusban pártfegyelemnek is nevezhetjük). Harmadrészt hatalomkoncentrációhoz vezet, ha a helyi vezetők egyéneknek vagy csoportoknak nyújtott szívességekkel (*inducements*) vagy kompromisszumokkal kötelezik le a választópolgárokat. Negyedrészt pedig egy politikai személy vagy csoport retorikája, karizmája, önreklámja is hosszú távon meggyőzheti a választópolgárokat, ami szintén a hatalom bizonyos fokú koncentrációját eredményezheti.

Míg a hatalomkoncentráció minden szándékosság ellenére a politikai és társadalmi rendszer jellegeből fakadóan végbemegy, addig a hatalom bizonyos fokú decentralizációjához jelentős erőforrásokat kell mozgósítani. A hatalom-dekoncentráció eszközei a társadalmi bevonás eszközei, legjellemzőbb formái a választás (önkormányzati, országgyűlési stb.) vagy a népszavazás, helyi szinten a közmeghallgatás vagy a lakossági gyűlések, esetleg közösségi tervezések. A szerzők itt megjegyzik, hogy a „kié a helyi hatalom?” kérdésre azért nehéz választ adni, mert már maga a kérdés is értéktartalommal bír. A keretezéstől és a szóhasználatától (erő, befolyás, kontroll, autoritás) fog függeni, milyen választ kapunk a feltett kérdésre. (Banfield–Wilson, 1963)

Gépezetek a politikában

Ahogy a korábbi fejezetekben is említésre került, gyakran sem a hatalomcentralizáció, sem a döntéshozatal nem politikai szereplők döntései által történik, hanem a társadalmi-politikai rendszer önjáró volta által. Banfield és Wilson gépezetnek (*machine*) nevezik azt a folyamatot, melynek során a kedvezményekkel (*inducements*) megvesztegetett választók tudat nélkül lemondanak független szavazati jogukról, hogy ezáltal hozzájáruljanak a hatalom csoportosulásához. Minél kevésbé fontos az adott választónak a szavazás, annál könnyebben esik áldozatul a gépezet nyújtotta kedvezmények csábításának. Ezek a kedvezmények lehetnek csoportnak vagy egyénnek szólók, konkrét anyagi javak vagy ígéretek is. A gépezet egyetlen célja a szavazatok által a választások megnyerése. Ez a gépezet politikailag mindig semleges, mindig a legerősebb párt felé gravitál. A szerzők azonban megjegyzik, hogy míg a 20. századi politika jellemző formája volt a szervezett és legális megvesztegetés ezen formája, a jólét növekedésével a választók egyre nehezebben voltak megvesztegethetők rövidtávra szóló anyagi javakkal. (Banfield–Wilson, 1963)

Ezzel szemben jóval radikálisabb álláspontot képvisel Logan és Molotch, akik növekedési gépezetnek (*growth machine*) nevezik el azt a folyamatot, melynek keretében a település minden intézménye a növekedést dicséri. A gépezet elit érdekeket szolgál, szociális egyenlőtlenségeket és természeti károkat okoz, de a növekedéspárti döntéshozók ezeket a gazdasági növekedés természetes mellékhatásainak tekintik. (Logan–Molotch, 1987) A befektetők intenzív támogatását, a közszféra és a versenyszféra összefonódását (*public-private partnership, PPP*) értékmentes, mindenki érdekeit szolgáló fejlődésnek tekintik. Squires szerint ezzel szemben a versenyszféra a közszféra által való támogatása gyakran a befektetők érdekeit és a magántőke további akkumulációját szolgálja. (Fontos lehet különbséget tenni a kis- és középvállalkozások, vagy az elítélhez kapcsolódó nagyvállalkozók és spekulánsok támogatása között.) (Squires, 1991)

A növekedési gépezet legfőbb csatlósa az üzleti emberek, ingatlantulajdonosok és a befektetők: még ha különböző érdekeik vannak, a tőke és a befektetők vonzása akkor is mindenkinek érdeke, hiszen a gépezet legfontosabb értéke az ingatlantulajdon. Ők a gazdasági növekedést társadalmi fejlődésként interpretálják vagy keretezik. Amit nem ismernek fel: a növekedéspárti politika következménye nekik sem előnyös, a társadalmi olló kinyílása, a térbeli és társadalmi szegregáció az ő érdekeiket is sérteni fogja hosszútávon. A növekedési gépezet leküzdése ellen a szerzők az ipar diverzifikációját és a kisvállalkozások támogatását, az infrastruktúra- és közösségfejlesztést javasolják alternatívaként. (Logan–Molotch, 1987)

3. Helyi társadalom

Szomszédság (*neighborhood*)

Jane Jacobs hozta be a szakmai diskurzusba a közösségek leírására a szomszédság (*neighborhood*) kifejezést. Jacobs szerint a szomszédságok a hely ön-kormányzás szervei lehetnek, a városi élet természetesen kifelé is forduló, összetartó egységei. Jacobs szerint ezeket a területi alapon szerveződő közösségeket nagyban meghatározza, hogy milyen fizikai környezet, infrastruktúra veszi körül őket: a tér erősítheti a közösségi együttműködést, identitást vagy éppen gyengítheti azt. Az ösztönző tér mellett olyan kulcsfigurákra van szükség a szomszédságokban, akik hatékonyan képviselik az ott lakókat, a lakók megbíznak bennük, és minél jobban át tudják ugrani a bürokratikus szinteket, a helyi igényeket pedig minél magasabb kormányzati szinten tudják közvetíteni (*cross-link communicators, hop-skip people*). Jacobs szerint a szomszédságok hatékony mérete éppen akkora, hogy az önkormányzat már komolyan veszi álláspontjukat, de még nem olyan nagy, hogy a képviselők már ne lennének kapcsolatban a lakossággal. (Jacobs, 1961)

Wellmann és Leighton is a közösség fogalom helyett a szomszédság fogalmának előnyeit hangsúlyozza. A szomszédság-megközelítés előnyösebb, mert térben könnyen meghatározható és kezelhető a döntéshozók számára is, másrészt mert nincs olyan közösség, amelyet ne határozná meg az őket körülvevő tér. Wellmann és Leighton három közösség-típust különböztet meg: az elveszett közösséget (*community lost*), a megmentett közösséget (*community saved*) és a felszabadított közösséget (*community liberated*). Az első típus a nyugati társadalmak elveszett közösségét fedi, ahol a gazdasági-társadalmi centralizáció, a bürokratikus struktúrák jelentősen meggyengítették az elsődleges kapcsolatokat (*primary ties*), az egyéneket a formális intézményektől sokkal függőbbé téve. Az ilyen társadalomban az individuumoknak kevés személyes kapcsolata van, azok sem szoros kapcsolatok, a szolidaritás mértéke pedig elég kicsi. Míg az önszerveződő képesség kicsi, az ilyen típusú társadalom top-down politikai mobilizációja hatékonyan és gyorsan végrehajtható. Ezzel szemben a megmentett közösség esetében a formalizáló, centralizáló bürokratikus folyamatok pont azt ösztönözték, hogy az elsődleges kapcsolatok megmaradjanak. Végül pedig, a megmentett közösség a változatos politikai struktúrák és a technológiai fejlődés eredménye. (Wellmann–Leighton, 1979)

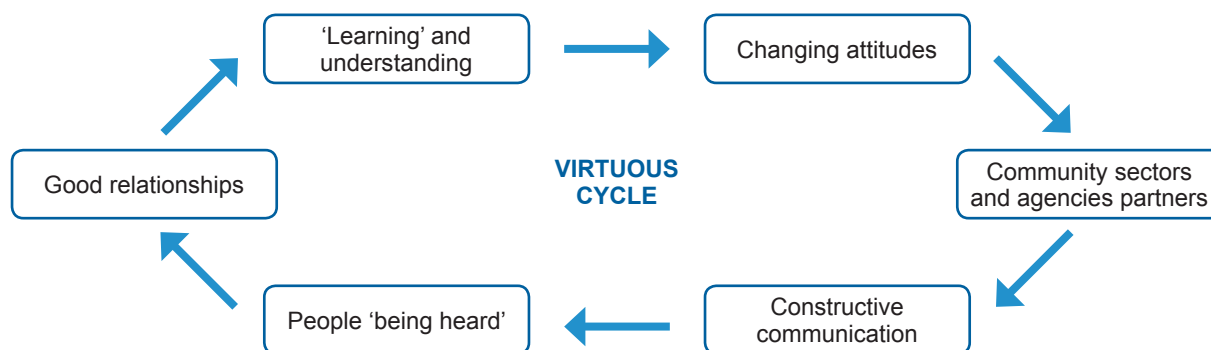

Figure 1. Virtuous cycle of contact between communities and public agencies (Cavaye, 1999:9)

22.1. ábra – A helyi közösség és a közintézmények közötti kapcsolat anyagi köre (forrás: Cavayane, 1999:9)

„Metropolitics” és szegregáció

Dreier, Mollenkopf és Swanstrom a *metropolitics* fogalmát használja a metropolisz-térségeket érintő 21. századi folyamatok leírására. Bár az internet és a mobilitás korában a legtöbben ellenkező folyamatról beszélnek, a szerzők szerint a terület, az ingatlan többet ér, mint valaha, a befektetők mind a legjobb ingatlanokért küzdenek. Ez a térbeli szegregáció fokozódását eredményezi, főleg ott, ahol a gyenge ingatlantörvények nem jelentenek valós korlátot az ingatlanbefektetőknek, -spekulánsoknak. A szigorúbb ingatlantörvényekkel rendelkező országokban a lakosság életminősége a kevesebb utazás és a csökkenő bűnözési ráták miatt is jobban alakul. Az alacsonyabb szegregációval és városi szétterüléssel (*urban sprawl*) jellemezhető településeken, kerületekben hatékonyabb adminisztráció, jobb környezetminőség és jobb gazdasági versenyképesség várható, értelemszerűen amellet, hogy a lakosság szociális helyzete is kiegyenlítettebb. (Dreier–Mollenkopf–Swanstrom, 2001)

A települések, kerületek mind a magas státuszú lakosokért küzdenek és az alacsony státuszúak kiszorítására törekcsenek, a szegregált településrészek relatív lecsúszása pedig az egész település vagy kerület fejlődését alá-ássa. A döntéshozók nem ismerik fel (vagy inkább nem akarják felismerni), hogy a közös érdek nem egyenlő az egyéni érdekek összességével. (Dreier–Mollenkopf–Swanstrom, 2001)

Dreierék megközelítését Orfield azzal egészíti ki, hogy mindez a regionális, kohéziós szemlélet teljes hiányából fakad. Az önkormányzatok a magas bevételekért és a magas státuszú lakosokért küzdve a szegénységet egymás-nak próbálják exportálni, ami hosszútávon senkinek sem érdeke. Ehelyett az összehangolt adótörvényeket, közleke-dést,infrastruktúrát és az önkormányzatok közötti intenzívebb kommunikációt kellene ösztönözni. (Orfield, 1996)

Kreatív és társadalmi tőke

A nemzetközi szakirodalom külön megnevezést használ arra a tőkére, amely az egyének közötti kapcsolatokat jellemezheti, hozzájárul a közösségek és a közös identitás kialakulásához, ezáltal pedig hosszú távon az állampol-gári kultúra és a társadalmi részvétel erősödéséhez. Az alábbi bekezdésben két eltérő megközelítést mutatunk be, Putnam társadalmi tőke elméletét (*social capital theory*) és Florida kreatív tőke elméletét (*creative capital thesis*). Putnam amellet érvel, hogy a közösségek jólétéhez elengedhetetlenek az erős kötések és a közösségi kötelékek, a civil aktivitás megléte nélkül nem számíthatunk jól működő társadalomra. (Lásd részletesebben: keretes írás.) Putnam álláspontját Fukuyama árnyalja, szerinte a társadalmi tőke jelentősége abban áll, hogy ahol ez magas, ott nemcsak a bűnözési ráták alacsonyabbak, hanem a jogalkotásra, formális döntéshozatalra is kevesebb szükség van. Ezzel szemben a társadalmi tőke-hiányos társadalmakban az egyének csak formális kényszer hatására fognak együttműködni, amihez állandó tárgyalás, egyeztetés és akár kikényszerítés szükséges, ami jóval nagyobb költsé-geket hárít a döntéshozókra és a társadalomra. (Putnam, 1995)

Míg Putnam az elmúlt évek társadalmi változásait egyértelműen egy negatív folyamatként írja le, addig Florida egy kevésbé elterjedt megközelítéssel érvel: szerinte a mindenkori településfejlődés/városfejlődés feltétele a minél többféle, kreatív és tehetséges egyének csoportjának jelenléte. Szerinte a 21. század embere szeretné függet-leníteni magát az erős kötésektől és inkább a gyengébb kötéseket preferálja, ami egyfajta kvázi-anonimitást ad. Florida szerint a túlzottan a hagyományokra és az erős kötésekre épülő társadalom korlátozza az innovációt és a kreativitást, ezért a fejlődéshez olyan társadalmakra van szükség, amelyek sokkal befogadóbbak és változatos közösségeket is elbírnak. A szerző szerint, ahol a kutatók, véleményformálók csoportosulnak, azok lesznek a jövő innovatív települései, városai. (Florida szerint az innovációs képesség mérésére indikátor lehet az adott települé-sen a homoszexuálisok aránya, mert ez a település a változatosságra való nyitottságát mutatja.) (Florida, 2001)

Putnam és a csökkenő társadalmi tőke

4. Önkormányzat és helyi társadalom: participáció

Robert D. Putnam: Egyedül tekézni: Amerika csökkenő társadalmi tőkése

Robert Putnam 1995-ös korszakalkotó cikkében az amerikai társadalomban jelentkező bizalomvesztést, a társadalmi tőke csökkenését taglalja. A társadalmi tőke mértéke a kutató szerint fordított arányosságban áll az opportunizmus és a korrupció mértékével. A kölcsönösségen alapuló, szolidáris társadalmi hálózatok, közösségek hatékonyabb iskolarendszert, alacsonyabb bűnözési rátát, ezáltal pedig hatékonyabb kormányzást és gazdasági növekedést eredményeznek. (A szerző szerint ez a probléma nemcsak a közismerten bizalomhiányos posztszocialista társadalmakra, hanem az amerikai társadalomra is jellemző, így a posztszocialista országok azon törekvése, hogy amerikai, nyugat-európai jó mintákat kövessenek, kudarcra lehet ítélve.)

A társadalmi bizalom csökkenése azért lehet meglepő folyamat, mert az 1970-es és az 1990-es évek között az iskolázottság mértéke meredeken nőtt, a társadalom jelentős része magas jóléti szintet tudhatott magáénak. Ezzel szemben, nagyon sok politikai tragédia és botrány jellemezte az USA-t ezekben az évtizedekben (például a Kennedy-gyilkosság, a Watergate-botrány). Az egyházhoz, az iskolához, a sporthoz, katonasághoz vagy szociális szolgáltatásokhoz kötődő civil szervezetek támogatottsága, tagságának száma csökkent.

Putnam a civil társadalmat jellemző bizalomcsökkenést és a kölcsönösség visszaszorulását különböző okokkal magyarázza. A nők kilépése a munkaerőpiacra, a nagyobb térbeli mobilitás, a hagyományos családmodell eróziója és a szabadidő eltöltésének individualizációja azok a folyamatok, amelyek Putnam szerint ehhez a negatív trendhez jelentősen hozzájárultak. Tehát a nőknek kevesebb idejük, energiájuk maradt a közösségi életben való részvételre, a lakóhelyhez való kötöttség hiánya a közösségben való részvétel csökkenését jelentette, a házas középosztálybeli, részvételre nyitott társadalmi réteg szűkült, nagyon sok gazdasági folyamat az online színtérré tevődött át, a közös kultúrafogyasztás, sportolás stb. helyét pedig egyre inkább a televíziózás és internetezés vette át. A családhoz, lakóhelyhez kötődő kapcsolatok helyett egyre nagyobb szerepet kaptak a munkahelyi kapcsolatok.

Megemlítendő, hogy mindezen folyamatok mellett a civil élet más módon szerveződő közösségei jöttek létre, például feminista, környezetvédő csoportok. Putnam szerint további kutatást leginkább az a kérdés igényel, hogy milyen típusúak azok a szervezetek, amelyek a legnagyobb társadalmi tőkét hordozzák magukban. (Putnam, 1995)

Interaktív állam és új kormányzás

Akkerman–Hajer–Grin szerint a köztudatban gyakran az éjjeliőr állam és az erős civil társadalom, így az erős (itt: interaktív) állam és a gyenge civil társadalom kerül párhuzamba egymással. A szerző szerint az interaktív állam létéből nem következik gyenge civil társadalom, mert az állam is szerepet vállalhat a társadalmi tőke növelésében. Bizonyos csoportok, például a fiatal felnőttek, etnikai kisebbségek bevonása egy adott társadalmi kérdés megoldásába különösen nehéz lehet, az ő bevonásukhoz az állam biztosíthat plusz forrásokat. Ahogy pedig az állami beavatkozás sem mindig rossz, az erős civil társadalom is lehet kirekesztő (például vallási, etnikai csoportok felé), ezért ebben a megközelítésben egy olyan egyensúlyt kell megtalálni, amiben állam és civil társadalom kölcsönösen hat egymásra. (Akkerman–Hajer–Grin, 2004)

Blomgren–Nabatchi–O’Leary szerint újra kell gondolni, hogy hosszú távon valóban átváltás van-e hatékony kormányzás és reszponzív, participatív kormányzás között. Az „új kormányzás” lényege az együttműködés (collaboration) és a képessé tétel (enablement), ehhez pedig új képességekre (például konfliktuskezelés, aktív hallgatás és újraakasztás, tárgyalás, facilitáció, konszenzus-építés) van szükség az adminisztratív szervektől. (Blomgren–Nabatchi–O’Leary, 2005)

Résztevők

A társadalmi részvétel kapcsán az első kérdés, hogy kiknek a részvételéről van szó. A döntéshozók különböző szerepekkel ruházhatják fel a lakosságot, a lakosság lehet érdekcsoport, fogyasztók, választópolgárok, kliensek vagy állampolgárok csoportja. Az intézmények a lakosság szerepéhez való hozzáállása döntő jelentőségű

a tekintetben, hogy milyen mértékű és típusú részvételi formákat fog ösztönözni. Amennyiben a lakosságra érdekcsoportként tekintenek, a lakossági vélemény egy vélemény lehet például a vállalkozók véleménye mellett. A lakosság fogyasztóként való szemlélete azt sugallja, hogy a lakosság igényei anyagi javakkal kielégíthetők. A választópolgár-szemléletet jellemezheti, hogy a lakossági bevonás a választási kampány részeként kerül terítékre. A kliens-szemlélet egyfajta paternalista társadalomképet sugall. Végül pedig, az állampolgár-szemlélet lehet az a megközelítés, amelyik az egyéneket leginkább összetett módon, tudatos-önálló döntéshozókként kezeli. (Blomgren–Nabatchi–O’Leary, 2005)

A valós társadalmi párbeszéd hiányára adott két leggyakoribb magyarázat, hogy a lakosság érdektelen, passzív és kiábrándult, míg a helyi döntéshozók nem akarják bevonni a lakosságot, mert ez csak plusz energiát, kockázatot jelent számukra. A nemzetközi szakirodalom gyakran tárgyalja a lakossági passzivitás okait, ahogy arról dolgoztunk is említést tesz (Putnam, Florida, Fukuyama munkái alapján). Azonban felmerül egy másik, evidensnek tűnő érv, miszerint a 21. századi állampolgár valójában nem is szeretne bevonódni, nem igényli, hogy megkérdézzék, ehelyett felruhazza a döntéshozót a hatalommal, hogy helyette döntsön. Eszerint a kormányzás három típusát különböztethetjük meg: a részvételi, a képviseleti és a szakértői kormányzást. A részvételi kormányzás során az állampolgárok rendszeresen bevonódnak a döntéshozatalba, ellentétben a képviseleti kormányzással, ahol az állampolgárok átruházzák ezt a jogkörüket. Mindkettővel szemben, a szakértői kormányzás politikai helyett mindinkább szakmai síkra tereli a döntéshozatalt – ez a megközelítés azzal a feltételezéssel él, hogy jó döntéseket csak az adott szakmához értő szakemberek tudnak hozni, politikusok vagy laikus állampolgárok nem. (Font–Wojcieszak–Navarro, 2015)

Véleményünk szerint még ha az állampolgárok saját döntésük miatt sem kívánnak véleményt nyilvánítani, annak is társadalmi okai vannak, amelyeket szükséges feltárni. Putnam szerint a közösségi együttműködés és annak formái (például közösségi tervezés) azon alapul, hogy a résztvevők felismerik, hogy rövidtávú önzetlenségükkel hosszútávú érdekeiket szolgálhatják (*combination of short-term altruism and long-term self-interest*). (Putnam, 1995)

A résztvevők kapcsán pedig a leggyakrabban vizsgált kérdés, hogy melyek azok a társadalmi csoportok, akik a társadalmi részvételi folyamatokba leginkább bevonhatók. Az általánosan elfogadott nézet az, hogy a magasabb képzettségű, magasabb jövedelemmel rendelkező lakosság a legnyitottabb, akik elég erősek egzisztenciálisan, hogy be tudjanak kapcsolódni, de nem annyira gazdagok, hogy ne lenne szükségük semmire a helyi kormányzattól. A szakirodalmat és a terepi tapasztalatokat is figyelembe véve, leginkább a kisgyermekes anyák és a nyugdíj körüli lakosság vonható be. (Fleischmann, 1997)

Ezzel szemben egyre több önkormányzati bevonási forma tapasztalata mutatja azt is, hogy a társadalmi státusz csak részben határozza meg a részvételi szándékot. Nagyon sok múlik azon, hogy hogyan szólítják meg az adott csoportot, milyen témával, és milyen módszerrel kívánják megismerni a véleményét. Különböző kommunikációs csatornák és részvételi módszerek segítségével és kombinációjával a legtöbb társadalmi csoport fokozatosan bevonható. Például az alacsonyabb státuszú lakosság inkább bevonható egy utcafórum keretei között, míg a magasabb képzettségű lakosság egy része szívesebben vesz részt egy fókuszcsoportos beszélgetésen. Hasonló módon míg az idősebb generációk jobban elérhetőek postai úton vagy telefonos megkeresés által, addig a fiatalabb generációk inkább e-mailes úton vagy a Facebookon keresztül érhetőek el.

A terepi tapasztalatok Magyarország-szerte azt mutatták, hogy a közmeghallgatás egyáltalán nem működik, még nagyobb településeken is csak néhány lakos jelenik meg ilyen alkalmon. Ebből a legtöbb döntéshozó arra következtet, hogy bár a lehetőség adott rá, a lakosság nem kíván bevonódni. Ez a valóságban összetettebb, ahogy arról a következő fejezetben is írunk. A passzivitás mellett jelentős tényező ugyanis, hogy a közmeghallgatás magyarországi formájában vagy egy információs alkalom, ahol a polgármester tájékoztatja a lakosokat a folyamatban lévő munkáról, vagy pedig néhány lakos magánügyeit tárgyaló fórum. Ritkább esetben tud ez az alkalom a közös, konstruktív tervezés helyszíne lenni.

A részvétel előnyei és nehézségei

A társadalmi részvétel számos előnnyel bír, a szakirodalom ezeket általában két kategóriába sorolja: inkább közvetett módon társadalmi előnyök származhatnak belőle, míg közvetlenül gyakorlati előnyei lehetnek az önkormányzat és a lakosság szorosabb együttműködésének. A társadalmi előnyök között talán a legfontosabb, hogyha a lakosságot célzottan megkérdézik egy-egy fejlesztési ügyben, az növelheti a helyi közösség önbizalmát, erősítheti identitásukat, ezáltal az egyének felől nézve pedig szorosabb elköteleződést eredményezhet a közösség felé.

A lakosság bevonásának másik jelentős pozitív következménye lehet a lakosság részéről annak felismerése, hogy a politika bonyolultabb annál, mint ami kívülről látszik belőle. Nagyon nehéz minden társadalmi csoport / érdekcsoport számára kedvező döntéseket hozni. A rövidtávú előnyök gyakran a hosszútávú hasznok rovására mehetnek, ezért érdemes lehet rövidtávú előnyökről lemondani. Azok, akik egy-egy tervező alkalmon részt vesznek lakótársaikkal, szomszédjaikkal együtt, nagyobb empátiával fogják megérteni a közösség más tagjait, és azt is jobban tudják majd artikulálni, hogy mi a saját valós érdekük. Ennek további következménye lehet, hogy a lakosok kevésbé kiszolgáltatottak a populista politika veszélyeinek, érdekérvényesítő képességük erősebb.

Bár a legtöbb szerző a társadalmi előnyök elsődleges voltát hangsúlyozza, a lakossági bevonásból, tervezésből természetesen közvetlen, gyakorlati előnyök is származhatnak. Az önkormányzat működésének hatékonysága növekedhet, ha rendszeresen lehetőséget ad a lakosságnak a visszacsatolásra, így az intézmény gyorsabban tud alkalmazkodni a változó körülményekhez – az intézmény a bevonás során reziliensebbé válik. A lakossági vélemények az önkormányzati, szakértői és politikai álláspontokat új aspektusokkal egészíthetik ki, a közös tervezés egyfajta multidiszciplináris megközelítésben fog történni, egyszerre érvényesülhetnek (vagy versenghetnek) különböző paradigmák. Például egy köztér átalakítása kapcsán egyszerre lehetnek jelen szakmai, politikai és érzelmi szempontok, amelyeket mérlegelve egy sokkal összetettebb és a közösség számára jobb döntés születhet a köztér felhasználásáról.

A társadalmi és a gyakorlati előnyök között helyezkedik el az intézményi legitimitáció növekedése, az általános és a társadalmi bizalom növekedése. Társadalmi jelenségről van szó, viszont az önkormányzatot vezető politikusok szempontjából ez gyakorlati előnyként is értelmezhető: hiszen a lakosság bevonása közvetlen, rövidtávú előnnyel járhat, ha az a következő választásokon a lakosság döntését befolyásolja.

Abban minden szakirodalom és a legtöbb döntéshozó egyetért, hogy a társadalmi bevonás szükséges lenne, azonban a társadalmi bevonással kísérletező döntéshozónak rengeteg kihívással, kockázattal kell szembesülnie. Ezért sokan inkább kerülnek ezeket a módszereket, és tevékenységüket csak a jogszabályban rögzített kötelező alkalmakra korlátozzák. A társadalmi részvétel alapvető problémája, hogy az intézmények (itt: önkormányzatok) a megfelelő anyagi és szakmai erőforrások hiányában vannak, még ha elkötelezettek is a lakossági vélemények megismerése iránt. Ezzel szemben a lakosság leggyakrabban érdektelen, passzív, bizalmatlan, nem látja értelmét, hogy részt vegyen („amúgy sem az én véleményem fog számítani”). Ez a társadalmi bevonás ördögi köre, ahogyan az intézmény és a lakosság kölcsönösen egymásra hatva nem tud hatékony együttműködést kialakítani. A terepi tapasztalatok azt mutatják, hogy a legtöbb magyarországi önkormányzat és település ezzel a problémával küzd.

Azoknak az önkormányzatoknak, akiknek sikerült túllépni ezeken, újabb problémákkal, kihívásokkal kell szembesülniük. A legjelentősebb probléma, hogy míg a lakosság bevonása legitimációs eszköz lehet az önkormányzat kezében, a bevonási szituáció alakulásával könnyen legitimációs kockázattá válhat. Az önkormányzat számára mindig korlátos erőforrások állnak rendelkezésre, a lakosság azzal a kritikával léphet fel, hogy miért a lakossági bevonásra költik az erőforrásokat, amikor sok más jelentősebb probléma is van az adott településen (gyakori témák: oktatás, egészségügy, infrastruktúra). Kockázatot jelenthet az is, hogy a problémák nyílt megvitatása a lakossági érdekcsoportok közötti konfliktus eskalálódásához vezet, és amennyiben ezt nem sikerül rendezni, ez is csökkentheti az önkormányzat népszerűségét. Amennyiben ezek a bevonási alkalmak csak ad hoc jellegűek maradnak, és az önkormányzatnak nem sikerül hosszútávú stratégiát felmutatnia, a lakosság bizalmát vesztheti a részvételi folyamatban, és később még nehezebben lesz bevonható. Bár a kezdeti kudarcokra fel kell készülni, nagyon fontos, hogy a lakossági résztvevők számára középtávon már sikerélményt tudjon nyújtani a részvételi folyamat.

Nem csak a legitimációs kockázat miatt nehéz a társadalmi bevonást. A részvételi folyamatot nagyon nehéz úgy kialakítani, hogy a lakosság reprezentatív, vagy legalább közel reprezentatív módon tudja képviseltetni magát. Még ha a döntéshozó a szervezés során külön figyelmet is fordít erre, gyakori jelenség, hogy a helyi elit vagy egyes érdekcsoportok kisajátítják a részvételi folyamatot. Hasonló módon előfordulhat az is, hogy néhány destruktív, túlzottan kritikus lakos („trollok”) uralja a párbeszédet, ami torz képet adhat az önkormányzatnak a lakossági véleményekről.

Ellenkező eset is előfordulhat, amikor a lakosság egyre irreálisabb elvárásokat támaszt a részvételi folyamat eredményei felé, vagy olyan témákat kíván megvitatni, amik eredetileg nem képezték közös döntés témáját.

A társadalmi bevonás gyakorlati nehézségei közé tartozik, hogy a lakosság bevonása lassítja az amúgy is bürokratikus döntéshozatali rendszert. Sok döntéshozó amellettt érvel, hogy nincsen elég idő a társadalmi kísérletezésre és tanulásra, a jelenlegi közigazgatási, önkormányzati rendszerben még a kötelező feladatok megfelelő el látása is nagy kihívás. Amennyiben az adott önkormányzatnak megfelelő bevétele van, erre az esetre választhatja

azt, hogy egy külső cégnek, kutatócsoportnak ad megbízást egy-egy részvételi folyamat megszervezésére, levezetésére és kiértékelésére. A bürokratikus akadályok mellett az önkormányzatoknak nagy figyelmet kell fordítani az adatvédelmi, személyiségi jogi szabályozásra is.

Végül pedig gyakori eset az is, amikor egy adott önkormányzat kihasználja a társadalmi bevonásból fakadó előnyöket (önkormányzati legitimitáció növekedése), de a bevonást a tét nélküli ügyekre korlátozza. Ilyen ügy lehet a közterek átalakításának megvitatása, ami elterelheti a figyelmet ennél jóval fajsúlyosabb ügyekről. (Cuthill, 2005; Lowndes–Pratchett–Stoker, 2001)

A részvétel előnyeinek és nehézségeinek összefoglaló táblázata	
Előnyök	Nehézségek
<ul style="list-style-type: none"> ● társadalmi előnyök: <ul style="list-style-type: none"> • kollektív önbizalomnövelés • a politika komplexitásának megértése • lakosság saját valós érdekeinek felismerése • egymás érdekeinek megértése lakosságon belül • identitáserősítés, közösségfejlesztés • fejlesztéseket sajátjuknak érzik a résztvevők ● gyakorlati előnyök: <ul style="list-style-type: none"> • hatékonyságnövekedés a rendszeres visszacsatolás által • „több szem többet lát”: multidiszciplináris megközelítés, különböző paradigmák érvényesülése, érzelmi / szakmai szempontok • intézményi legitimitáció növekedése • általános intézményi, társadalmi bizalom növekedése 	<ul style="list-style-type: none"> ● ördögi kör: intézményi elkötelezettség, anyagi-szakmai erőforrások hiánya ↔ lakossági érdektelenség ● átváltás a más (pl. szociális) problémák kezelése és a részvételre való nagyobb költés között – mind időben, mind anyagi erőforrásokban ● lassítja az amúgy is bürokratikus döntéshozatali rendszert, nincs idő a társadalmi kísérletezésre és tanulásra ● konfliktusok eszkalálódása a helyi közösségen belül ● önkormányzat legitimitációvesztésének kockázata ● az elit / egyes érdekcsoportok kisajátíthatják a részvételi folyamatot ● hosszútávú stratégia hiánya esetén bizalomvesztés ● destruktív, túlzottan kritikus lakosok („trollok”) részvétele ● irreális társadalmi elvárásokat kelthet ● korlátozó jogi keretek ● sokféle csatornán való tájékoztatás esetén is sokan nem tudnak a részvételi lehetőségekről ● az önkormányzat csak a tét nélküli kérdésekben kéri ki a lakosság véleményét ● sok téma nem vitatható meg lakossági fórumokon ● a nem valós bevonás a populizmus eszközüvé válhat ● intézményi útfüggőség

22.1. táblázat- A részvétel előnyeinek és nehézségeinek összefoglaló táblázata

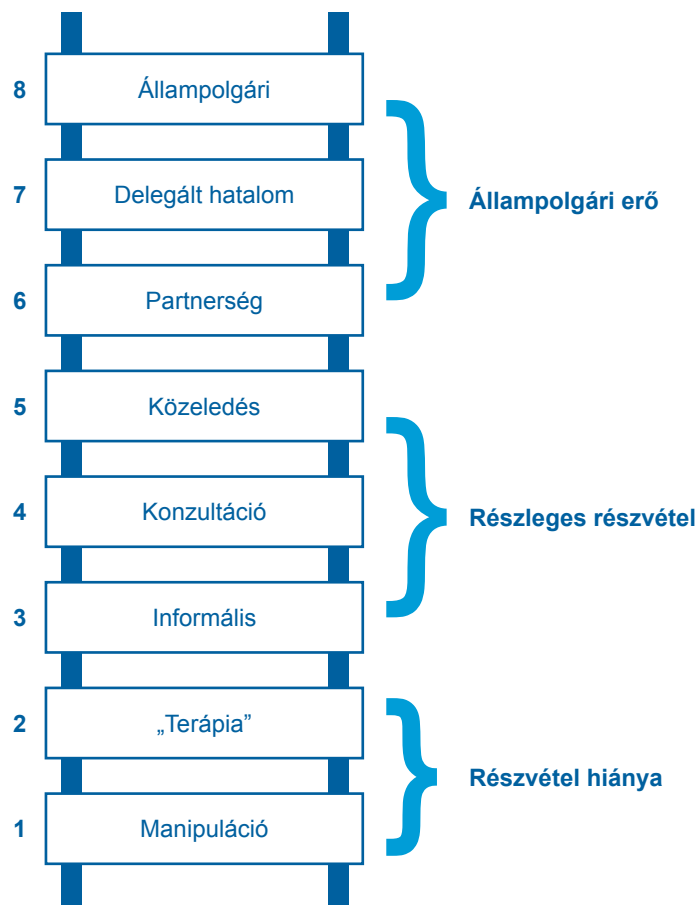
(forrás: Michael Cuthill: *Capacity building: Facilitating citizen participation in local governance*, National Council of the Institute of Public Administration, Australia 2005, Vivien Lowndes – Lawrence Pratchett – Gerry Stoker: *Public Administration Vol. 79 No. 1, 2001 (205–222) Trends in public participation: PART 1 – Local government perspectives*, Public Administration Vol. 79 No. 1, 2001 (205–222))

Arnstein lakossági részvételi létrája

Sherry Arnstein: A lakossági részvétel létrája és annak kritikája

Sherry Arnstein 1969-es cikke a társadalmi bevonás szintjeiről az elkövetkező évtizedekben meghatározta a témáról való gondolkodást. Arnstein szerint az állampolgárok a részvételi létra aljáról indulnak, és minél inkább törekszenek a bevonódásra. A részvétel hiányát határozza meg ott, ahol a döntéshozók manipulációval irányítják a közbeszédet, „terápiának” nevezi azt, amikor apró javakkal, „szívességekkel” (*inducement*) próbálják az állampolgárokat megnyerni. A részleges részvétel szintjét jelenti, amikor az adott kormányzat tájékoztatja a döntésekről az állampolgárokat, vagy a konzultáció és a közeledés, ahol az állampolgárok véleményüket is kifejezhetik egy adott ügygel kapcsolatban (a mai magyar gyakorlatban a közmeghallgatás ilyen jellegű bevonási forma). Arnstein szerint állampolgári erőről csak akkor beszélhetünk, ha a döntéshozó egyenrangú partnerként tekint az állampolgárokra, az ő álláspontjukat figyelembe veszi (partnerség, delegált hatalom), vagy azt kötelező érvényűnek tekinti magára nézve (állampolgári ellenőrzés). (Arnstein, 1969)

Ezzel szemben Schauppenlehner–Kloyber–Penker szerint az Arnsteinétől eltérő, új alapokra kell helyezni a társadalmi részvételről való gondolkodást. A szerző szerint Arnstein megközelítése nem mutatja a különböző bevonási szintek közötti átalakulás komplexitását. A létra metafora azt sugallja, hogy a társadalmi részvétel jellege a kormányzók és a kormányzottak közötti harcot rejti magában, ez a szemlélet pedig kizárja a bizalomteljes, valós együttműködést kormányzat és lakosság között. (Schauppenlehner–Kloyber–Penker, 2016)

22.2. ábra – Arnstein részvételi létrája (forrás: Arnstein 1969:217)

Részvételi költségvetés (*participatory budgeting*)

A társadalmi részvétel módszerei közül dolgozatunkban a részvételi költségvetés módszerének gyakorlatát szeretnénk kiemelni, mert ez a gyakorlat Magyarországon még nem jellemző. A részvételi költségvetés módszerét legtöbb alkalommal Brazíliában alkalmazták: a részvételi költségvetés módszertanát mi is a braziliai Porto Alegre-ben és Belo Horizontében folytatott bevonás alapján fogjuk bemutatni. Souza szerint a részvételi költségvetés alkalmazása a korrupt, nepotista (*clientelist*) politikai berendezkedés ellen hat: a lakosság megnövekedett részvétele és befolyása a helyi kormányzat működésének nagyobb átláthatóságát eredményezi. Másrészt a lakosság a költségvetés-tervezésbe való bevonása általában több forrást fog csoportosítani a szegények lakta területekre és a szegényeknek, mint amennyit a helyi kormányzatok arra maguktól szánnának. Különösen fontos ez egy olyan társadalmilag polarizált országban, mint amilyen Brazília – egy ilyen intézkedés általános bevezetése hosszú távon csökkentheti a társadalmi különbségeket. Az 1980-as években Brazíliában példátlan decentralizáció és demokratisztáció ment végbe. Ezt a politikai változást sokan üdvözölték, de sokan kritikusak voltak vele amiatt, mert arra számítottak, hogy egy ilyen nagy társadalmi különbségekkel küzdő országban nem fogják tudni decentralizált módon kezelni a problémákat. Felmerül a kérdés, hogy miért pont Brazíliában lett ilyen népszerű a részvételi költségvetés módszere, ahol jellemző volt a diktatórikus, centralizált berendezkedés és a nagy társadalmi különbségek. Souza szerint ennek oka lehet, hogy a baloldali, szegényeket támogató pártok kerültek előtérbe, és hogy az állam a helyi önkormányzatoknak elég nagy összegű forrásokat juttatott.

A módszer lényege, hogy kerületenként lakossági gyűléseket tartanak, ahol a helyi ügyeket öt témára bontva megvitatják minimum két alkalommal. Ezek után a kerületi csoportok összeállítanak egy-egy prioritáslistát, hogy milyen fejlesztéseket tartanak fontosnak. Mindegyik kerület két képviselőt választ, akik a helyi kormányzat pénzügyi tanácsában fogják képviselni kerületük érdekeit. Végül pedig az önkormányzat pénzügyi szakértőivel együtt megvitatják a prioritáslistákat, és együtt döntenek (a prioritáslisták egyfajta aggregálásával). A Porto Alegrei modellel szemben Belo Horizontében a képviselők az önkormányzati tanácsban való részvétel előtt csoportosan körbejártak minden kerületet és azokat a helyszíneket, amiket a tervezett fejlesztések érintettek, hogy a megfelelő információk birtokában tudjanak dönteni a forráselosztásról.

Ahogy azt említettük, a helyi közösség által javasolt elosztás sokkal progresszívebb, tehát jobban támogatja a szegény területeket, mint a korábbi elosztás. A tapasztalatok szerint a lakosság által leggyakrabban javasolt beruházások a következő területeken voltak: útburkolás, csatornázás, lakásfelújítás, egészségügy és oktatás.

A módszer eredményessége nagyban függ attól is, hogy a helyi kormányzat a költségvetésének hány százalékát adja részvételi tervezésre. Ez lehet 5%, de lehet 70% is. A közösségi tervezésből általában mindig kimarad a helyi kormányzat működtetésének költségvetése, inkább a helyi infrastruktúra tervezhető lakossági bevonással.

A részvételi költségvetés módszere hosszú távon nagyobb közösségi, civil aktivitást, közösségi bizalmat és politikai tudatosságot eredményez. A pozitív tapasztalatok más döntéshozók részéről is több bevonási folyamatot eredményeztek. A lakosság jogokkal való felruházása azt is eredményezi, hogy a felelősség egy része is a lakosságra tevődik át, tehát a felelősség megosztásával a lakossági bizalmatlanság és elégedetlenség is csökkenthető. A braziliai tapasztalatok azt mutatták, hogy ez a módszer az alacsonyabb státuszú és a középosztályi közötti lakosság bevonásával működött. Természetesen egy adott város összes lakosa nem kereshető fel egy-egy ilyen tervezési alkalomnál, de Brazíliában általában 10 000 és 200 000 közötti lakosságot vontak be egy-egy ilyen tervezésbe. Az utólagos elégedettségi felmérések szerint például Porto Alegre-ben a lakosság 8%-a vett részt a tervezésben, a lakosság 46%-a tudott a részvételi tervezésről. A tervezésben részt vevők közül pedig 56% volt elégedett a módszerrel.

Souza három problémát, kihívást nevez meg a részvételi költségvetés módszerével (és általában a részvétellel) kapcsolatban:

1. a gyakorlatba való átültetés nehézsége: az erősebb szereplők mentesíthetik magukat a rájuk nézve kötelező szabályozásoktól (pl. ingatlanbefektető az ingatlan-szabályozásoktól),
2. a társadalmi egyenlőtlenség kihívásai: bár elvileg minden résztvevőnek egyenlő jogai vannak a tervezés során, a gyakorlatban vannak dominánsabb szereplők,
3. döntéshez szükséges információk hiányának nehézsége: a kormányzatok birtokolják a döntéshez szükséges információkat és erőforrásokat, ezek célzott kommunikációja pedig manipulálhatja a részvételi folyamat kimenetelét.

A részvételi költségvetés brazil tapasztalatai pozitívnak mondhatók. A lakosság a tervezésbe való bevonása nemcsak a kiegyensúlyozottabb költségvetések tervezéséhez járul hozzá, hanem olyan alacsony státuszú lakosságot tesz képessé (empowerment) a politikában való részvételre, akiknek amúgy erre nem lenne lehetőségük.

Témák

A társadalmi bevonás megléte egy adott önkormányzat tevékenységében már önmagában pozitív, de fontos kérdés az is, hogy milyen és mennyire fajsúlyos témák körül szerveződik mindez. Az olyan témák inkább gyakoriak, melyek kézzelfoghatók, néhány alkalom alatt körüljárhatók, de leginkább amelyek nem hordoznak jelentős legitimációs kockázatot a döntéshozó számára. Ilyen témák lehetnek a környezeti ügyek (szemét kezelése, graffiti rajzok, kutyák), a terek, parkok játszóterek tervezése, a bűnmegelőzés vagy a egészségügyi kérdések. A közszemléletben nem támogatott az olyan ügyek kinyitása a társadalom felé, mint a központi menedzsment funkciók tervezése (költségvetés, személyzet) vagy a szolgáltatási funkciók meghatározása, mert ezek a hagyományos fel fogás szerint csak szakértői tudással és tapasztalattal tervezhető ügyek. Ez a szemlélet könnyen ahhoz vezethet, hogy még ha egy önkormányzat rá is szánja magát, hogy a lakosságot bevonja a döntéshozatalba, a társadalmilag megvitatott ügyek csak a leglényegtelenebb problémákra fognak korlátozódni. Felmerül a kérdés, hogy ennek oka milyen mértékben az, hogy az adott önkormányzat a valós politikai kérdéseket a népszerűségvesztéstől félve nem meri köztivára bocsátani, és mennyiben az, hogy ezek a kérdések valóban nem tárgyalhatók a laikus lakossággal? A közösségi költségvetés-tervezés (participatory budgeting) pozitív nemzetközi gyakorlatai pont azt mutatják, hogy még egy ilyen súlyú kérdésben is bevonható a „laikus lakosság”.

Mi kell a részvételhez?

Rowe és Fewer 2009-es listájában a sikeres társadalmi bevonás alapvető kritériumait határozza meg, önkormányzati és a helyi közösség oldaláról szükséges szempontok szerint. Önkormányzati oldalról az alábbi tényezőkre lehet szükség:

- intézményi kapacitásbővítés,
- empirikus adatok gyűjtése és elemzése a helyi lakosságról,
- kiegyensúlyozott, átlátható részvételi módszerek kidolgozása, valamint
- a lakossági részvételt támogató közeg kialakítása az önkormányzati szervezetben.

A helyi közösség fejlődését pedig az alábbi szempontok szerint kell elősegíteni:

- lakosság tudás- és készségbővítése,
- közösségi szemlélet erősítése (közös múlt, jelen és jövő),
- kooperatív közösségi kultúra visszaállítása,
- helyi kezdeményezések támogatása jogi, informális és anyagi módon, végül a
- helyi identitás és helyhez való kötődés erősítése. (Rowe–Fewer, 2009)

5. Összefoglalás

Dolgozatunkban először az önkormányzatokról, helyi kormányzásról mutattunk be néhány gondolatot, majd a helyi társadalom működéséről írtunk. Végül a harmadik, legjelentősebb fejezetben a társadalmi bevonás (participáció) jellemzőit, működéséhez szükséges feltételeket mutattuk be. Az online participációról és a társadalmi bevonás egyéb módszereiről mellékletben közöltünk áttekintést és szakirodalmi javaslatokat.

A 21. századi önkormányzatok nagy része több jelentős problémával szembesül: a csökkenő források és az idősödő lakosság mellett az egyéni szolgáltatásokra való növekvő igényekre is reagálniuk kell. Ezeknek a kihívásoknak a kezeléséhez a szakirodalmak szerint a hatékonyság szempontja helyett a holisztikus, multidiszciplináris szemléletet kell középpontba helyezni. A megfelelő módszerekkel tervezett társadalmi részvétel pedig hosszú távon jelentős hasznot fog hozni azoknak az önkormányzatoknak, akik rövid távon felvállalják ennek költségeit és kockázatait.

Felmerül a kérdés, hogy az állami intézményeknek, ezáltal az önkormányzatoknak milyen mértékben kell a kötelező tevékenységeik mellett részt vállalni a közösség- és gazdaságfejlesztésben. Az önkormányzatok feladata is, hogy a helyi demokráciát erősítsék? Sokan azzal érvelnek, hogy már az önkormányzatok jelenlegi feladatköreinek teljesítése is meghaladja azoknak kapacitásait. A szakirodalom és a helyi gyakorlatok mégis azt mutatják, hogy az önkormányzatok ilyen tevékenységeit állami szinten támogatni kell, hogy az önkormányzatok módszertani és szakmai támogatást tudjanak nyújtani a pozitív helyi szintű kezdeményezéseknek.

Felvetődik az a kérdés is, hogy egy település polgármesterének és önkormányzatának milyen csoportok érdekeit kell képviselnie, képviselheti-e mindenki érdekét? Természetesen olyan kormányzás nem létezik, ami minden érdekcsoport számára előnyös, de ha a helyi vezetés jól ismeri a lakossági csoportok álláspontjait (például nem csak a nagyvállalkozókra és a hangosabb civilekre koncentrálnak), akkor nagyobb eséllyel képviselheti a lakosság nagyobb arányát. A helyi vezetőknek természetesen már meglévő helyi bázisra van szüksége ahhoz, hogy felvállalhassa a rövidtávú helyett a hosszútávú érdekek követését és a lakossági bevonást is, hiszen ezek mind jelentős legitimációs kockázattal járhatnak, a következő választás elvesztésével fenyegethetnek. A kockázatot szintén csökkentheti a fokozatosság és a szakmailag átgondolt tervezés, bevonás.

A lakossági bevonás korlátozott hasznával kapcsolatban gyakori az érv, hogy a laikus lakosság „nem képes komoly szakmai, politikai kérdésekben dönteni”. Viszont ahogy szakirodalmi áttekintésünkben a részvételi költségvetésről szóló fejezetben is láthattuk, alacsony státuszú, alacsony végzettségű lakosság is bevonható a költségvetés tervezésébe, csupán a megfelelő megszólításra, módszerre, időtartamra stb. kell jelentős figyelmet fordítani. Természetesen minden közösségi tervezést, lakossági bevonást komoly szakértői háttérrel kell biztosítani, de az alapelgondolásokban bármelyik lakos tud véleményt alkotni. A lakosság bevonásának szakmaiatlanságáról szóló érv tehát a legtöbb esetben inkább ürügynek vagy felmentésnek tűnik.

A helyi döntéshozó legjobb szándéka és szakmai felkészültsége mellett is előfordulhat, hogy a lakosság jelentős részét nem sikerül megmozgatni egy adott ügygel kapcsolatban. A lakosság jellemzően inkább olyan témákra reagál aktívan, mellyel kapcsolatban személyes és közvetlen érintettsége van. A közös tervezések során először mindig egy konkrét, kézzel fogható ügynek kell lennie, egy általános és elvont jövőtervezésbe kevésbé lesz bevonható a lakosság. Mint ahogy egy tudatosan közösségfejlesztési programnak beállított alkalom részvételi aránya alacsonyabb lehet, mint egy konkrét ügy köré szerveződő alkalomnak, aminek közvetetten ugyanúgy közösségfejlesztő, identitás erősítő hatása lehet (pl. helyi sajátosságra benyújtott pályázat, helyi pénz tervezése). A lakosság általában nyitott a közvetlen fizikai, infrastrukturális környezetével kapcsolatos ügyekre is, és az őket szintén személyesen érintő, oktatási, egészségügyi, szociális, szolgáltatásokkal kapcsolatos kérdések megvitatására is.

A magyar és a nemzetközi szakirodalom áttekintése és a több tucat magyarországi interjú elkészítése után úgy gondoljuk, hogy a lakosság a helyi döntéshozatalban való részvétele tanulható, a 21. századi magyar települések közössége és helyi gazdasága fejleszthető. Arra van szükség, hogy túllépjünk politikai kultúránk korlátain, és a kudarcokra ne társadalmunk eleve elrendelt sajátosságaként, hanem a tanulás szükséges feltételeként tekintsünk.

in·tel·li·gent fail·ure

/in'telijənt fájlyər/

noun

1. Learning, maximized and accelerated through the act of trial, error and communicating stories

related words: adaptation, resilience, transparency, collaboration, humility

2. Innovation, made possible by accepting a certain risk of failure inherent in new ideas and approaches

related words: creativity, agility, risk tolerance, curiosity, agency

22.3. ábra – Az intelligens kudarc fogalmának angol definíciója

(forrás: *Fail Forward: What is intelligent failure.* Failforward.org (<https://failforward.org/what-is-intelligent-failure/>))

Önkormányzat és online participáció

A lakossággal való kommunikáció és a lakosság bevonása egyre gyakrabban az online térben valósul meg, ezért – bár dolgozatunknak nem témája – egy rövid, áttekintő fejezetben szót kell ejtenünk róla. Néhány tapasztalatunk közlése után a legrelevánsabb szakirodalmakat adjuk meg a fejezet végén. A tapasztalatok azt mutatják, hogy a Facebook a leginkább használt eszköz. A nagyobb önkormányzatok és politikusai a Facebookon keresztül

tájékoztatják a lakosokat, de gyakoriak a településenként vagy településrészenként szervezett Facebook-csoportok is. Tehát leginkább vagy az önkormányzat egyoldalúan kommunikál a lakossággal, vagy a lakosok kommunikálnak egymással a Facebook-csoportokban. Előfordul, hogy a lakosság Facebookon keresheti képviselőit, polgármestert vagy az önkormányzat dolgozóit, de a konfliktusok eskalálódása miatt ettől sokszor tartanak az önkormányzatok, és Facebook-oldalukon, honlapjukon nem engedélyezik hozzászólások írását.

A konfliktusok eskalálódhatnak azért, mert a hozzászólók név és ezáltal felelősség nélkül kommentelhetnek. Egy ilyen vita kibontakozása legitimációs kockázatot jelenthet a hatalmon lévő vezetésnek. Egy-egy hangosabb véleményvezér hatására torz kép (misinformation) alakulhat ki mind a lakosságban, mind a döntéshozókban a lakosság általános álláspontjáról, ezért nagyon fontos, hogy az online bevonási módszereket az adott önkormányzat offline bevonással párosítsa. Például egy-egy internetes szavazás mellett érdemes informális módon, személyesen megkérdezni a lakosok véleményét.

Mind a Facebook-oldalakon, mind a honlapokon gyakoriak a szavazások, amelyekre gyakran igazolásként hivatkozhatnak az önkormányzatok, pedig a reprezentativitás problémája itt fokozottan érvényesül. Másrészt ezek a felületek tájékoztató funkcióval bírnak, és fokozatosan átveszik az offline tájékoztatás eszközeinek helyét (az idősebb generációkra ez még nem vonatkozik).

Az e-mailes kommunikációval kapcsolatban azt tapasztaltuk, hogy bár egyszerű, hatékony és olcsó kommunikációs forma, mégsem jellemző. Kisebb településeken inkább a személyes, informális kommunikáció jellemző, míg nagyobb településeken a rossz válaszadási arányok miatt inkább a hivatalban való kommunikáció.

Természetesen az internetes kommunikáció és bevonás magas szakértelmet, idő- és anyagi befektetést igényel. Egyre komplexebb módon kell a személyiségi, adatvédelmi jogokra figyelmet fordítani. Mindezen nehézségek és kockázatok ellenére a terület fejlődése jelentős hatékonyságnövekedéssel járhat. Nagyon fontos szempont, hogy a fiatalok bevonása valószínűleg ezen a módon lehetséges. Bár korábban nagy reményeket fűztek az internet és az online kommunikáció demokratizáló, korrupciót csökkentő hatásához, ennek realitása kevésbé igazolható. Ahogyan eddig is, az online térben is az keretezi a témákat, az határozza meg, hogy egyáltalán milyen témák lesznek a közbeszéd tárgyai, aki valamilyen tőkével rendelkezik.

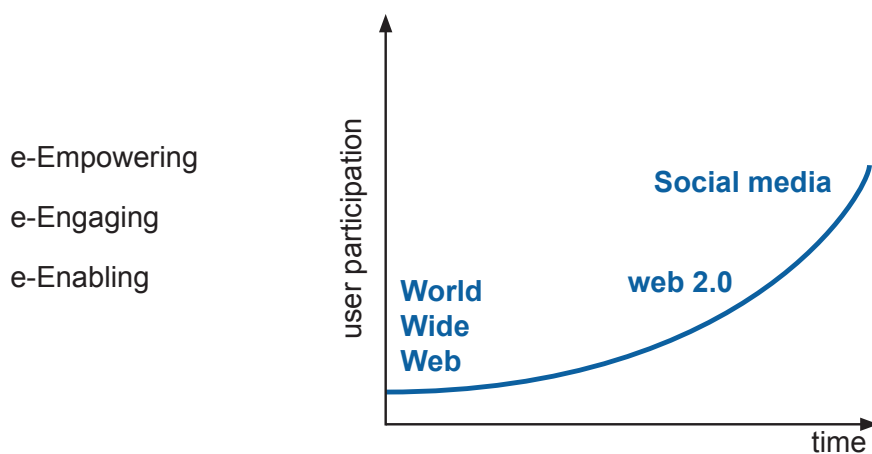

Fig.2. Social Media evolution model

22.4. ábra – A social media fejlődése (forrás: https://www.researchgate.net/publication/221353460_Social_Media_and_Political_Participation_Are_Facebook_Twitter_and_YouTube_Democratizing_Our_Political_Systems)

A legrelevánsabb szakirodalmak az online lakossági participáció témájában:

- Bertot–Jaeger–Hansen, 2012: Bertot, John Carlo – - Jaeger, Paul T. – Hansen, Derek: The impact of polices on government on social media usage: Issues, challenges, and recommendations, *Government Information Quarterly* 29, 30–40.
- Bertot–Jaeger–Grimes, 2010: Bertot, John Carlo – Jaeger, Paul T. – Grimes, Justin M.: Using ICTs to create a culture of transparency: E-government and social media as openness and anti-corruption tools for society, *Government Information Quarterly*, 27, 264–271.
- Bonsón–Torres–Royo–Flores, 2012: Bonsón, Enrique – Torres, Lourdes – Royo, Sonia – Flores, Francisco: Local e-government 2.0: Social media and corporate transparency in municipalities, *Government Information Quarterly* 29, 123–132.
- Bonsón–Torres–Ratkai, 2014: Bonsón, Enrique – – Torres, Lourdes – – Ratkai, Melinda: Citizens' engagement on local governments' Facebook sites. An empirical analysis: The impact of different media and content types in Western Europe, *Government Information Quarterly*.
- Kavanaugh–Fox–Sheetz–Yang, 2012: Kavanaugh, Andrea L. – Fox, Edward A. – Sheetz, Steven D. – Yang, Seungwon: Social media use by government: From the routine to the critical, *Government Information Quarterly*, 29, 480–491.
- Krueger, 2006: Brian S. Krueger: A Comparison of Conventional and Internet Political Mobilization, *American Politics Research*, 34/6, 759–776.
- Lev-on-Steinfeld, 2015: Lev-on, Azi – Steinfeld, Nili: Local engagement online: Municipal Facebook pages as hubs of interaction, *Government Information Quarterly*, 32, 299–307.
- Musso, 2000: Juliet Musso: Designing Web Technologies for Local Governance Reform: Good Management or Good Democracy?, *Political Communication*, 17, 1–19.

A társadalmi bevonás módszerei

Ahogy az online kommunikáció és participáció, úgy a társadalmi bevonás módszerei is áttekintésre kerülnek ebben a rövid fejezetben. A magyarországi tapasztalatok azt mutatták, hogy a kötelező közmeghallgatás szinte sehol sem működik. Nagyon kevés lakos vesz részt ezeken az alkalmakon. A legtöbb önkormányzat úgy értelmezi ezt, hogy a lakosság passzív és érdektelen. Ennél azonban összetettebb a helyzet, ezért érdemes azon gondolkodni, hogy hogyan tudna egy adott önkormányzat olyan bevonási szituációkat teremteni, ahol szívesebben vennének részt a helyi lakosok.

A helyi népszavazás előfordul, de nem gyakran. Itt is jellemző, hogy még jelentős döntések esetén sem születik érvényes és eredményes szavazás az alacsony részvételi arány miatt.

Relatív gyakran előfordul a személyes kérdőívezés és az internetes kérdőívek, szavazások – gazdagabb települések esetén akár külső cégeket, kutatócsoportokat is megbíznak az önkormányzatok ilyen vizsgálatok lefolytatásával.

Több helyen találkoztunk utcafórummal, aminek kapcsán a legtöbb lakos pozitív tapasztalatokról számolt be. Feltételezhető, hogy ez a bevonási, kommunikációs forma illeszkedik a jelenlegi magyar politikai kultúrához (a témát érdemes lenne tovább kutatni). Hasonló módon, több helyen találkoztunk utcabizalmi rendszerrel, ahol egy helyi lakos képviselte az utcájában élőkét. Ennek a módszernek a megítélése azonban kettős volt, az önkormányzattal szemben kritikus álláspontra helyezkedők ezt egyfajta besugórendszerként értelmezték.

Egy-egy magyarországi településen két érdekes online bevonási formával találkoztunk: az egyik a „betelefonálás műsor” volt, ahol élő adásban lehetett telefonon felkeresni a helyi TV-ben szereplő polgármestert; a másik pedig az „online fogadóóra”, ahol időpontegyeztetés után Skype-on lehetett a polgármestert elérni.

Az alábbi angol nyelvű táblázatban aformalizált bevonás kategorizációját láthatjuk. A társadalmi bevonási formák az alábbi szempontok szerint kerülnek bemutatásra: résztvevők jellege, időtáv, bevonás módja / jellemzői, példák, hivatkozások.

A legrelevánsabb szakirodalmak a társadalmi bevonás egyéb specifikus módszereiről:

- Carr–Halvorsen, 2001: Carr, Deborah S. – Havorsen, Kathleen: An Evaluation of Three Democratic, Community-Based Approaches to Citizen Participation: Surveys, Conversations With Community Groups, and Community Dinners, *Society and Natural Resources*, 14, 107–126.
- Smith, 2009: Graham Smith: *Democratic innovations: Designing institutions for citizen participation*, Cambridge University Press, 2009.

Consensus conference	Generally, ten to sixteen members of public (with no knowledge on topic) selected by steering committee as "representative" of the general public.	Preparatory demonstrations and lectures (etc.) to inform panelists about topic, then three-day conference.	Lay panel with independent facilitator questions expert witnesses chosen by stakeholder panel. Meetings open to wider public. Conclusions on key questions made via report or press conference.	Used in Denmark and Netherlands on topics from food irradiation to air pollution (Joss and Durant 1994; Grundahl 1995); also used in United Kingdom on plant biotechnology (Ellahi 1995).
Citizens' jury/panel	Generally, twelve to twenty members of public selected by stakeholder panel to be roughly representative of the local population.	Not precise but generally involve meetings over a few days (e.g., four to ten).	Lay panel with independent facilitator questions expert witnesses chosen by stakeholder panel. Meetings not generally open. Conclusions on key questions made via report or press conference.	Examples in Germany, United States, and United Kingdom (e.g., Crosby, Kelly, and Schaefer 1986; Coote, Kendall, and Stewart 1994; Lenaghan, New, and Mitchell 1996).
Citizen/public advisory committee	Small group selected by sponsor to represent views of various groups or communities (may not comprise members of true public).	Takes place over an extended period of time.	Group convened by sponsor to examine some significant issue. Interaction with industry representatives.	Particularly evident in United States, for example, in cleanup of waste sites (Lynn and Busenberg 1995; Perhac 1998); see Creighton (1993) for guidelines.
Focus groups	Small group of five to twelve selected to be representative of public; several groups may be used for one project (comprising members of subgroups).	Single meeting, usually up to two hours.	Free discussion on general topic with video/tape recording and little input/direction from facilitator. Used to assess opinions/attitudes.	Guidelines from Morgan (1993); U.K. example to assess food risk (Fife-Schaw and Rowe 1995).

22.5. ábra – A leggyakoribb társadalmi bevonási módszerek (forrás: Gene Rowe and Lynn L. Frewer: *Public Participation Methods. A Framework for Evaluation. Science Technology Human Values*, 2000 25:)

6. Irodalomjegyzék

- Akkerman–Hajer–Grin, 2004: Akkerman, Tjitske – Hajer, Maarten – Grin, John: The Interactive State: Democratisation from Above?, *Political Studies*, Vol. 52., 82–95.
- Arnstein, 1969: Arnstein, Sherry: A Ladder of Citizen Participation, In: Richard T. LeGates (szerk.): *The city reader*, ötödik kiadás, Frederic Stout, Routledge, London.
- Banfield–Wilson, 1963: Banfield, Edward C. – Wilson, James Q.: *City politics*, Harvard University Press, Cambridge, Massachusetts.
- Blomgren–Nabatchi–O’Leary, 2005: Blomgren Bingham, Lisa – Nabatchi, Tina – O’Leary, Rosemary: The New Governance: Practices and Processes for Stakeholder and Citizen Participation in the Work of Government, *Public Administration Review*, September/October, Vol. 65, No. 5.
- Bowman, 1997: Ann O’M. Bowman: Urban Government, In: Ronald K. Vagel (szerk.): *Handbook of research on urban politics and policy in the United States*, Greenwood Press, Westport.
- Dreier–Mollenkopf–Swanstrom, 2001: Dreier, Peter – Mollenkopf, John – Swanstrom, Todd: *Metropolitica for the Twenty-First Century*, 2001, In: Jan Lin – Christopher Mele (szerk.): *The urban sociology reader*, második kiadás, Routledge, Abington.
- Fleischmann, 1997: Arnold Fleischmann: Participation in local politics, In: Ronald K. Vagel (szerk.): *Handbook of research on urban politics and policy in the United States*, Greenwood Press, Westport.
- Florida, 2001: Florida, Richard: *Cities and the Creative Class*, In: Jan Lin – Christopher Mele (szerk.): *The urban sociology reader*, második kiadás, Routledge, Abington.

- Font–Wojcieszak–Navarro, 2015: Font, Joan – Wojcieszak, Magdalena – Navarro, Clemente J.: Participation, Representation and Expertise: Citizen Preferences for Political Decision-Making Processes, *Political Studies*, VOL 63(S1), 153–172.
- Jacobs, 1961: Jane Jacobs: The Uses of City Neighborhoods, In: Jan Lin – Christopher Mele (szerk.): *The urban sociology reader*, második kiadás, Routledge, Abington.
- Logan–Molotch, 1987: Logan, John – Molotch, Harvey: The City as a Growth Machine, In: Jan Lin – Christopher Mele (szerk.): *The urban sociology reader*, második kiadás, Routledge, Abington.
- Molotch, 1976: Molotch, Harvey: The City as a Growth Machine: Towards a Political Economy of Place, In: Richard T. LeGates (szerk.): *The city reader*, ötödik kiadás, Frederic Stout, Routledge, London.
- Newton, 1975: Newton, Kenneth: Community Politics and Decision-Making – The American Experience and its Lessons, In: Ken Young (szerk.): *Essays on the study of urban politics*, The Macmillan Press, London.
- Orfield, 1996: Orfield, Myron: „Metropolitics”, In: Richard T. LeGates (szerk.): *The city reader*, ötödik kiadás, Frederic Stout, Routledge, London.
- Porter, 1995: Porter, Michael: The Competitive Advantage of the Inner City, In: Richard T. LeGates (szerk.): *The city reader*, ötödik kiadás, Frederic Stout, Routledge, London.
- Putnam, 1995: Robert Putnam: Bowling Alone: America’s Declining Social Capital, In: Jan Lin – Christopher Mele (szerk.): *The urban sociology reader*, második kiadás, Routledge, Abington.
- Squires, 1991: Squires, Gregory: Partnership and the pursuit of the private city, In: Jan Lin – Christopher Mele (szerk.): *The urban sociology reader*, második kiadás, Routledge, Abington.
- Wellmann–Leighton, 1979: Wellmann Barry – Leighton Barry: Networks, Neighborhoods, and Communities: Approaches to the Study of the Community Question, In: Jan Lin – Christopher Mele (szerk.): *The urban sociology reader*, második kiadás, Routledge, Abington.

További szakirodalmak

- Aspden, Jane – Birch, Demelza: *New Localism – Citizen Engagement, Neighbourhoods and Public Services: Evidence from Local Government*, Local and Regional Government Research Unit, London, 2005.
- Bolzendahl, Catherine – Coffé, Hilde: Are ‘Good’ Citizens ‘Good’ Participants? Testing Citizenship Norms and Political Participation across 25 Nations, *Political Studies*, 2013, VOL 61(S1), 45–65.
- Bovaird, Tony – Loeffler, Elke: *Bringing the power of the citizen into local public services – An evidence review*, Welsh Government Social Research, Cardiff, 2014.
- Burton, Paul: *Conceptual, Theoretical and Practical Issues in Measuring the Benefits of Public Participation*, SAGE Publications, Vol 15(3): 263–284.
- Corburn, Jason: *Toward the healthy city*, The MIT Press, Cambridge, Massachusetts, 2009.
- Cuthill, Michael: *Capacity building: Facilitating citizen participation in local governance*, National Council of the Institute of Public Administration, Australia 2005.
- Davies, Jonathan S.: *The hollowing-out of local democracy and the ‘fatal conceit’ of governing without government*, Political Studies Association 2000.
- Davies, Jonathan S.: *The Limits of Partnership: An Exit-Action Strategy for Local Democratic Inclusion*, *Political Studies*, 2007, VOL 55, 779–800.
- Davis, Diane E. – Libertun, de Duren Nora (szerk.): *Cities and sovereignty*, Indiana University Press, Bloomington, 2011.

- Davidson, Mark – Martin, Deborah: *Urban Politics*, SAGE, London, 2014.
- Dinesen, Peter Thisted – Nørgaard, Asbjørn Sonne – Klemmensen, Robert: *The Civic Personality: Personality and Democratic Citizenship*, *Political Studies*, 2014, VOL 62(S1), 134–152.
- Kolozsi, Lucia: *Citizens' involvement in public decisions: Between normative frameworks and actual findings (II – research results)*.
- Lando, Tom: *Public Participation in Local Government: Points of View*, *National Civic Review*, 1999, vol. 88, no. 2, Summer.
- LeGates, Richard T.: *The city reader*, ötödik kiadás, Frederic Stout, Routledge, London, 1996.
- Lin, Jan – Mele, Christopher (szerk.): *The urban sociology reader*, második kiadás, Routledge, Abington, 2013.
- Lowndes Vivien – Pratchett, Lawrence – Stoker, Gerry: *Trends in public participation: PART 1 – Local government perspectives*, *Public Administration* Vol. 79 No. 1, 2001, 205–222.
- Lowndes Vivien – Pratchett, Lawrence – Stoker, Gerry: *Trends in public participation: PART 1 – Local government perspectives*, *Public Administration* Vol. 79 No. 2, 2001, 445–455.
- Lowndes Vivien – Pratchett, Lawrence – Stoker, Gerry: *Trends in public participation: PART 1 – Local government perspectives*, *Public Administration* Vol. 79 No. 3, 2006 539–561.
- MacKenna, Dave: *UK local government and public participation: Using conjectures to explain the relationship* *Public Administration* Vol. 89, No. 3, 2011 1182–1200.
- Melkers, Julia – Willoughby, Katherine: *Models of Performance-Measurement Use in Local Governments: Understanding Budgeting, Communication, and Lasting Effects*, *Public Administration Review*, March/April 2005, Vol. 65, No. 2-
- Nabatchi, Tina – Amsler, Lisa Blomgren: *Direct Public Engagement in Local Government*, *American Review of Public Administration* 2014, Vol. 44(4S) 63S–88S.
- Onyx, Jenny – Bullen, Paul: *Measuring Social Capital in Five Communities*, *The journal of applied behavioral science*, Vol. 36 No. 1, March 2000 23–42 © 2000 NTL Institute.
- Piotrowski, Suzanne J. – Ryzin, Gregg G. Van: *Citizen Attitudes Toward Transparency in Local Government*, *The American Review of Public Administration* 2007 37: 306.
- Rowe, Gene – Frewer, Lynn J.: *Public Participation Methods: A Framework for Evaluation*, *Science Technology Human Values*, 2000 25.
- Schuppenlehner-Kloyber, Elisabeth – Penker, Marianne: *Between Participation and Collective Action – From Occasional Liaisons towards Long-Term Co-Management for Urban Resilience*, *Sustainability* 2016, 8, 664; doi:10.3390/su8070664.
- Staite, Catherine: *A New Model for Public Services?*, University of Birmingham, Institute of Local Government Studies, 2012.
- Xiaohu Wang: *Assessing Public Participation in U.S. Cities* *Public Performance & Management Review*, Vol. 24, No. 4 (Jun., 2001), pp. 322-336.
- Vogel, Ronald K. (szerk.): *Handbook of research on urban politics and policy in the United States*, Greenwood Press, Westport, 1997.
- Wiberg, Ulf – Limani, Ilmi: *Intermunicipal collaboration – a smart alternative for small municipalities?*, *Scandinavian Journal of Public Administration* 19(1): 63–82.
- Young, Ken: *Essays on the study of urban politics*, The Macmillan Press, London, 1975.

KUTATÁSI JELENTÉS

KUTATÁS II.

- **23. NEMZETKÖZI JÓGYAKORLATOK**

23. NEMZETKÖZI JÓGYAKORLATOK

Az önkormányzati közszolgáltatások innovatív szervezése

Készítette: Madarász Csaba

BEVEZETÉS

A nemzetközi szakirodalom bővelkedik a hazánkban is hasznosítható, a hatékony önkormányzati átalakulást támogató, segítő dokumentumokban. Az általam vizsgáltak közül jelen összefoglalóban azokból emeltem ki lényeges megállapításokat, amelyek a kutatás során kibontakozó trendekre, kihívásokra használhatóan reflektálnak.

1. Az Institute for Local Government kutatóintézete (INLOGOV) által készített jelentéseket brit és wales-i önkormányzati reform és új helyi közigazgatási modell kapcsán.
2. A városi rugalmasságra fókuszáló hatékonyság-növelést és fenntarthatóságot szolgáló fenntartható működési formákat.
3. Valamint a társadalmi részvétellel kapcsolatos személeváltás szükségszerűségét vizsgáló kutatásokat.

Számos tanulmány, segédlet, hasznosítható kézikönyv foglalkozik a mai kor önkormányzatainak problémáival. A források bőséges és használható mivoltának több oka van: nagyobb az angol nyelvű piac, a hatékony és innovatív önkormányzati menedzsment megvalósítását támogató megoldások, valamint ezt segítő információk az önkormányzati szektorra fókuszáló vállalkozások, államigazgatási szervek egyre nagyobb részét teszik elérhetővé és hozzáférhetővé.

Ennek oka a tudás terjedésének evolúciós megközelítésében rejlik: számos országban terjedt el az a felismerés, hogy a hatékony információáramlás még versengő helyzetben is kölcsönösen segíti a szereplők alkalmazkodási képességét, az elkerülhetetlen kultúraváltás támogatását.

Tegyük hozzá, hogy például olyan szervezetek, mint a Világbank, nemcsak rengeteg pénzt fektettek a nemzetközi önkormányzati szektor fejlesztésbe az elmúlt évtizedekben, de lényeges, hogy az elkészült anyagok többsége valamilyen világnyelven is elérhetővé vált – angolul szinte biztosan. A Világbank részére készített dokumentumok és elemzések jelentős része szabadon hozzáférhető, a <https://openknowledge.worldbank.org/> címen. Mindez a világban zajló tudás-ismeret megosztási paradigmaváltás jeleként is értelmezhető.

A praktikus, akár szinte egy az egyben lefordítandó gyakorlatorientált anyagokon kívül az áttekintett kutatások, szakmai anyagok másik része azzal az elméleti változással foglalkozik, amely a részvételi folyamatokat a meglévő tapasztalatok és kutatási eredmények függvényében újraértékeli, valamint rövid esettanulmányokon keresztül gyakorlati példákkal is illusztrálja.

Jelen kutatási jelentés három fő részre tagolható. Egyrészről be kívántam mutatni azokat a legfontosabb fogalmak mögötti koncepciókat, amelyek jellemzik a mai önkormányzati reform törekvéseit (koprodukció, városi rugalmasság).

Másrészről kiemelten fontosnak tartottam a Nagy-Britanniában, Wales-ben zajló önkormányzati reformfolyamatok támogatása érdekében kifejezetten a kormányoknak készített vitairat megismerését, mert megfontolásra érdemes trendeket jelezhet előre a hazai önkormányzati átalakulással (transzformációval) foglalkozó szakértők számára is.

Harmadrészről néhány rövid esettanulmányon keresztül olyan eredményeket is kiemelek az átvizsgált tanulmányok közül, amelyek példák mentén illusztrálnak lényegi elmozdulásokat a társadalmi részvételi folyamatok helyi fejlesztések mentén történő alkalmazása kapcsán.

Önkormányzati reformok – új helyi közszolgáltatási modell koncepciója Nagy-Britanniában

A brit és angolszász önkormányzati reformintézkedések lépéseinek megértését fontos történeti távlatból szemlélni. Az 1980-as évektől kezdődően a közösségi kultúra az egyén, az individuális kultúra irányában változott – a polgárok „fogyasztókká” váltak. Nemcsak gazdasági, de terminológiai értelemben is egyre gyakrabban az állampolgár (citizen) helyett a szolgáltatások fogyasztója, vásárlója (consumer) kifejezés válik egyre gyakoribbá.

A Nagy Britanniában a technokrata elit felemelkedése párhuzamosan a közszolgáltatások racionalizálásával járt együtt, a közszolgáltatások hatékony „üzleti egységekként” lettek definiálva. Mindezzel párhuzamosan a politikai kampányok márkamenedzsmentté transzformálódtak és a marketing az állampolgárt vásárlóként pozicionálja.

A legitimációs-bizalmi válság, a politikai, közügyek terén lévő apátia világjelenséggé vált, és épp úgy jelentkezett Nagy-Britanniában, mint hazánkban. A brit Hansard Society kutatása szerint,¹⁰¹ a brit lakosság harmada gondolja, hogy jól kormányoznak Nagy-Britanniában; akik távolabb laknak a Westminsteről, nagyobb csalódottságuknak adnak hangot.

A 2012-ben megjelent, a közszolgáltatások jövőbeli modelljét megalkotni kívánó vitairat¹⁰² részletesen taglalja azokat a környezeti tényezőket, gazdasági és társadalmi folyamatokat, amelyek a közszolgáltatások fejlődését serkentik az Egyesült Királyságban. A dokumentumot a Birmingham-i Egyetem Institute for Local Government kutatóintézetének (INLOGOV) munkatársai jegyzik, akik a legelismertebb önkormányzati szakértők közé tartoznak az Egyesült Királyságban.

Mindezt a 2014-ben a Wales-i önkormányzatok számára készített tanulmány eredményeivel egészítem ki (szintén az INLOGOV műhelyéből) – a Wales-i kormányzat számára készített tanulmány (briefing note) célja, hogy felülvizsgálja a jelenlegi, az állampolgárok erőforrásait a közszolgáltatásokba bevonó közpolitikákat, és a meglévő evidenciákkal alátámasztva a közszolgáltatások hatékonyságát hosszú távon növelő cselekvési modellt javasoljon.¹⁰³

Középpontban a kapcsolatok megerősítése és a viselkedés megváltoztatása

Az új modell célja, hogy az önkormányzatokat érintő különálló kulturális, szerkezeti, politika és pénzügyi kihívásokat és szélesebb értelemben a helyi közszolgáltatásokat egy integrált keretrendszerbe foglalja, amelyben nemcsak az egyéni felhajtóerők, de a közszolgáltatási változások keresztkapcsolatai és a szélesebb politikai és társadalmi kontextus is tetten érhető.

A pénzügyi előrejelzések szerint a központi kormányzat jelentős költségcsökkentést fog végrehajtani a következő időkből, és nem fognak bővülni az önkormányzatok számára elérhető források. A pénzügyi hatékonyság nyomása segít olyan környezetet teremteni, amelyben az önkormányzatok és más intézmények friss szemmel képesek az összetett kihívásaikra és a társadalmi szükségletekre tekinteni.

Az alábbi ábra előrejelzése mutatja, milyen mértékben kerülnek az önkormányzati szektorra fordított kiadások és bevételek egymástól egyre távolabb Barnet önkormányzatánál.

23.1. ábra – A közszolgáltatások új modelljének kialakítása (forrás: <https://www.birmingham.ac.uk/Documents/college-social-sciences/government-society/inlogov/publications/2013/chapter-1-catherine-staite.pdf>)

101. Audit on political engagement 5. London Hansard Society 2017 https://assets.contentful.com/xkbase0jm9pp/1vNBTsOEiYciKEAqWAmEKi/c9cc36b98f60328c0327e313ab37ae0c/Audit_of_political_Engagement_14_2017_.pdf

102. INLOGOV Making sense of the future: do we need a new model of public services <http://www.birmingham.ac.uk/schools/government-society/departments/local-government-studies/news/2013/07/new-book.aspx>

103. Bringing the power of the citizen into local public services – An evidence review Briefing Note for Welsh Government <http://gov.wales/docs/caecd/research/2014/141218-bringing-power-citizen-local-public-services-en.pdf>

Hatékonyaság, a múlt csodaszere?

Hatékonyaság alatt általában „többet kevesebből” elvet értünk – ez az elv az egyik legfelkapottabb érvként jelent meg a közszolgáltatások átalakítása során az elmúlt évtizedben. A szolgáltatások outsource-olása (kiszervezése), megosztása, újrastrukturálása, integrálása szervezetekbe, a szolgáltatás-csökkentés, vagy magasabb díjtételek megállapítása, mind-mind a hatékonyság elvi premisszája mentén történt.

Jelentős vita alakult ki azonban ezek, illetve az ipari termelési folyamatoknál alkalmazott módszerek (lean, értéklánc stb) közigazgatási alkalmazása kapcsán. Ezek a módszertanok merev, vertikális vonalvezetésű, gépszerű szervezetek kultúrájából nőttek ki – a közszolgáltatások azonban nem ilyenek. ezérszámos probléma adódik, amikor ezeket a módszertanokat a helyi közszolgáltatásokra igyekeznek alkalmazni.

A tudományos vita legnagyobb része a helyes megközelítése kapcsán zajlik – *van-e egyetlen hatékony megoldás?* Természetesen nincsen, és ennek számos oka van. Először is a helyi közszolgáltatások összetett hálózatokban, egymással összefüggő, kölcsönösen függő folyamatok és megállapodások mentén tervezettek, finanszírozottak és valósulnak meg.

Másrésről a helyi szolgáltatások széles spektrumot fednek le – törvényen alapuló, szabad, fizetős univerzális, célzott, személyes vagy helyhez kötött módon. Néhány szolgáltatást egy szervezet vagy szakértők, míg másokat sokféle intézmény és sokféle szakértő biztosít. Partnerintézmények sokféle kormányzati rendszerrel rendelkeznek és ezek sokféle választ adhatnak különféle kihívásokra helyi és nemzeti szinten egyaránt.

A szervezeti funkciók és ügyek, a helyi intézmények szükségleteinek lebontása különféle kategóriákra egyik bevett módja az összetett rendszerek hatékony menedzsmentjének. A helyi önkormányzatokat alapul véve három fő kategóriát alkothatunk: amit vásárolnak, amit biztosítanak (csinálnak), és amelyekre váltanak / cserélnek egyénnel és közösségekkel.

A hatékonyság központú megközelítés eddig a szolgáltatások vásárlását és a biztosítását helyezte a fókuszba, azért, hogy az így megtakarított pénzt a mindennapi szolgáltatások területére tudják átcsoportosítani. A vásárlások a polgárok és a közösségek által igényelt különféle javak, szolgáltatások beszerzését jelenti. A nagyobb szerződések alacsonyabb árakat hoztak, a kevesebb szolgáltató csökkentette a tranzakcionális költségeket, a közbeszerzésen konzorciumban induló önkormányzatok, helyi szervezetek, vagy ezek keverékei jelentős megtakarítást hajtottak így végre.

A szolgáltatások egy részének kiszervezése – mint például az ügyfélszolgálatoké – a magánszektorba, valamint a közösen fejlesztett szolgáltatások ugyancsak segítették a megtakarításokat a közszolgáltatások terén. Akárhogy is, ezek a megállapodások problémákat is szültek hosszú távon – amennyiben az így létrehozott megállapodások nem elég rugalmasak a változó körülményekhez való alkalmazkodáshoz.

A menedzsment struktúrák egyszerűsítése, az integrált menedzsment és szolgáltatások kialakítása jelentős költségmegtakarítást eredményezett. Az üzleti folyamatok újratervezése ugyancsak sokat segített a folyamatok egyszerűsítésében. Az internet segítette a koprodukció elterjedését, így a polgárok könnyebben tudják saját maguk intézni ügyeiket (csökkennek a tranzakciós költségek).

A szabványosított folyamatok kiszervezése általános ügyfélszolgáltatásokhoz ugyancsak csökkentette a költségeket és növelte a minőséget – a szakértő idejét lehetővé tette összetettebb kérdések és szükségletek megválaszolására. Ma már az egyegyedlen lehetőség a járulékos megtakarításokra és a klasszikus „többet kevesebbért” megközelítésre a vásárlás és a szolgáltatás-nyújtás átalakítása.

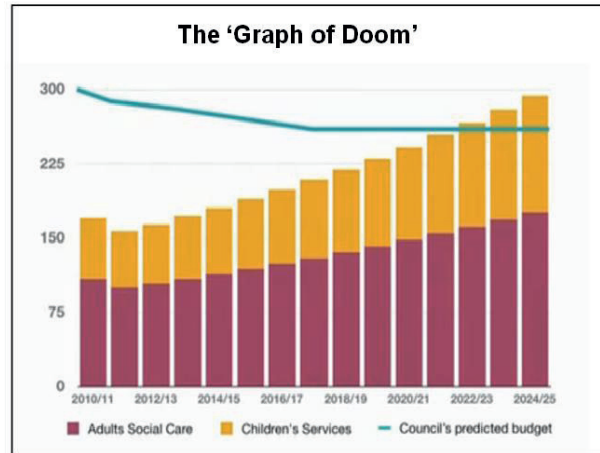
A helyi szolgáltatások célja a helyi életminőség javítása. Bárhonnan nézzük, az önkormányzatok nem mindig ezt csinálják. Néha a szolgáltatások gyenge minőségűek vagy éppen rosszul célozzák meg a közönségüket. Sok erőfeszítés duplikálódik, és valószínűleg mindez elkerülhetetlen volt a múltban – az intézmények egyedi sajátosságai révén látják a felhasználókat, közösségeiket, családjaikat.

Óriási mennyiségű politikai akarat és vezetői képesség szükséges, hogy a helyi hatalom csökkentése révén, közösen cselkedve a költségek csökkenthetőek legyenek és a szolgáltatások színvonala emelkedjen. Szükséges, hogy a rendszerszintű gondolkodás segítségével helyezzük el a polgárokat, családokat, vagy közösséget a rendszer szívébe – ahelyett, hogy azt mondjuk, éppen ott vannak.

Egyre növekszik a közigazgatás-tudományban is annak a megértése, hogy *a legjobb eredményekhez elemi fontosságú holisztikus szemlélettel tekinteni az emberek szükségleteire.*

Szembenézni a jövővel – a korlátozott erőforrások korának kérdése: Hogyan tudják a helyi közszolgáltatók a meglévő finanszírozással a növekvő igényeket kielégíteni

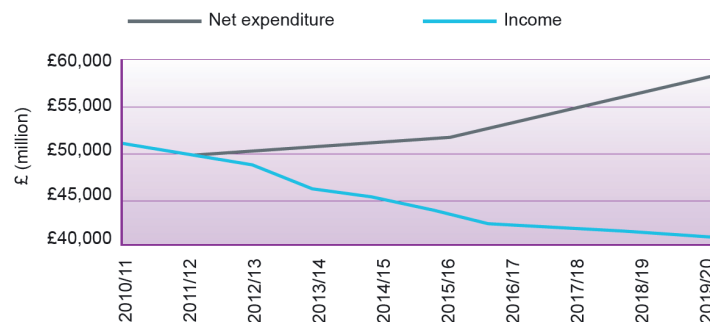
A kutatást készítő megállapították, hogy a korábbi fejlesztési irányok – több pénz a rendszerbe, költséges folyamatok mentén javítani a teljesítményen és csökkenteni a költségeket a megnövelt hatékonyság révén – már nem használhatók, ez a mód képtelen lesz a szükséges költségcsökkentésekre hatékonyan reagálni. Az alacsony csüngő gyümölcsök leszedésre kerültek évekként ezelőtt. A legnagyobb baj, hogy az eddigi modellek nem hoznak új kapacitást a rendszerbe.

23.2. ábra – (Piros színnel: Felnőtteknek biztosított szociális szolgáltatások, Sárga színnel: Fiatalok számára biztosított szolgáltatások, Kék szín: Az önkormányzat tervezett költségvetése)

(forrás: <https://www.birmingham.ac.uk/Documents/college-social-sciences/government-society/inlogov/publications/2013/chapter-1-catherine-staite.pdf>)

Az ábra mutatja, hogy az elöregedő lakosság számára biztosított társadalombiztosítási szolgáltatások, a fiatalok számára biztosított szolgáltatások nem hagynak pénzügyi mozgásteret az önkormányzat számára Barnet önkormányzatánál.

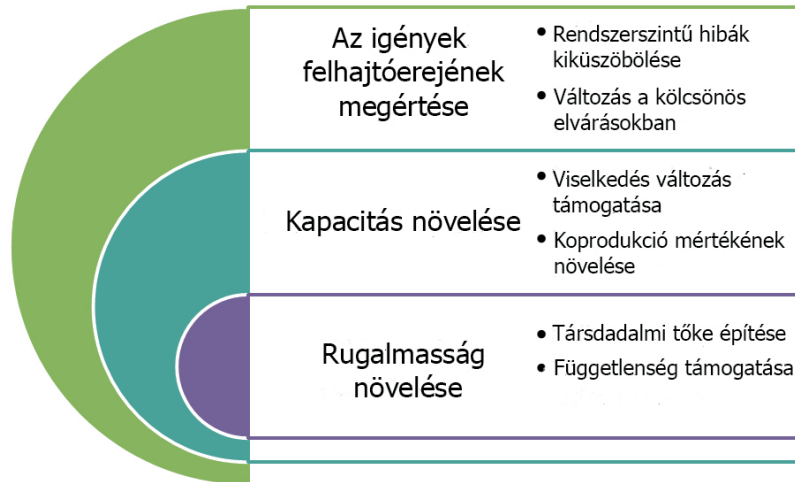

23.3. ábra – Az önkormányzatok tervezett kiadásai és bevételei (forrás: LGA (2012, 8))

Az elvárt bevételi és kiadási sorok összevetésekor kiderül, hogy egyre több kiadással és kevesebb bevétellel számolhatnak az önkormányzatok Nagy-Britanniában.

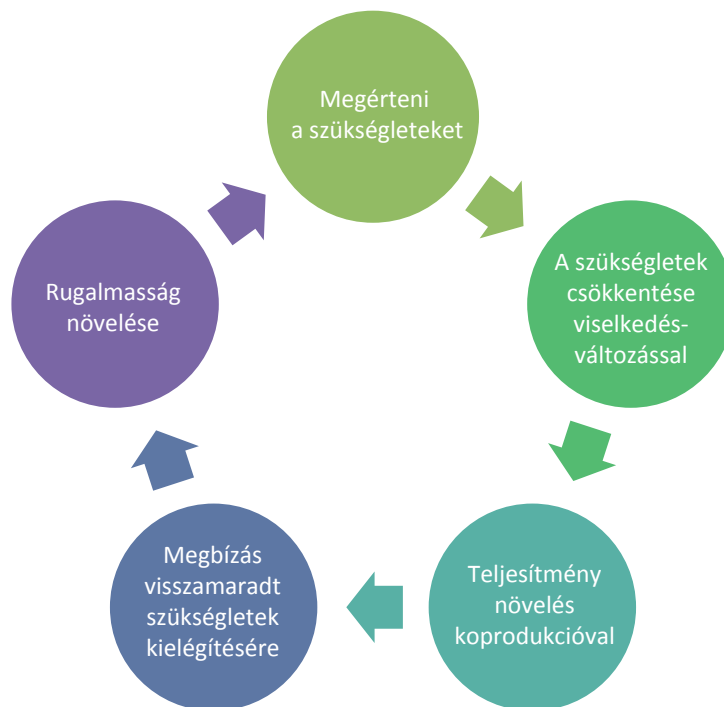
Az INLOGOV közszolgálati modellje választ ad arra a kérdésre, hogyan tudják a helyi közszolgáltatók a meglévő finanszírozással a növekvő igényeket kielégíteni. A tanulmányt készítő szakemberek úgy gondolják, a bizalomépítése, a kapacitás és a kereslet csökkentése része az önkormányzati átalakulás előremutató útjának. A kulcseszközök ezen változások elérésében az erősebb kapcsolatok kialakítása a közösségekkel, egyénekekkel és a közszolgáltatási intézményekkel, akárcsak a közösségek és tagjaik között. Ezen keresztül a közszolgáltatók, politikusok és állampolgárok viselkedésének megváltoztatása stimulálja a koprodukciót, valamint rugalmasságot és teherbírást épít.

Az alábbi ábra összefoglalja a szükségletek csökkentésének és a párhuzamos kapacitás- és rugalmasság-növelés összefüggéseit.

23.4. ábra – A szükségletek csökkentése és a kapacitás növelése (forrás: <https://www.birmingham.ac.uk/Documents/college-social-sciences/government-society/inlogov/publications/2013/chapter-1-catherine-staite.pdf>)

Néhány önkormányzat már felfedezi a szükségletek csökkentésének koprodukciónak megközelítését. Az szükségletek csökkentése a viselkedés megváltoztatásával (például az egészségesebb életmód elsajátításával) már a nemzeti politikusok számára is könnyedén érthető példa. A szükségletek hosszútávú változásának összefüggéseit mutatja az alábbi ábra.

23.5. ábra – A szükségletek hosszútávú csökkentésének összefüggései (forrás: <https://www.birmingham.ac.uk/Documents/college-social-sciences/government-society/inlogov/publications/2013/chapter-1-catherine-staite.pdf>)

A politikai belső viták egy jelentős része arra tendál, hogy az állampolgárokat tegye felelőssé a helyi önkormányzatokkal, helyi ügyekkel kapcsolatuk érdektelenségük okán – egyeseknél akár a kötelező szavazás törvénybe iktatásának koncepcióját is előre vetíti. Ez a kutatás készítői szerint a lényegyet megkerülő megközelítés.

Az emberek számos ok miatt érezhetik maguktól távol a helyi intézményeket – leginkább azért mert úgy érzik, nincsen hatalmuk ezek felett, és csak nagyon alacsony szinten értik meg a központi és a helyi kormányzatok és a helyi közszolgáltatások hatalmi tagozódásait. De talán sokkal inkább azért van így, mert az állami és önkormányzati intézmények kudarcot vallottak abban, hogy bevonják, megbízják és értékeljék lakosaikat és véleményeiket – ez a tény áll a helyi demokratikus deficit középpontjában.

A bizalmi válság helyreállítása

Az önkormányzatokba és helyi intézményekbe vetett bizalom jelentősen csökkent az elmúlt években. Evidenciák mutatják, hogy fájdalmasan lassú a bevezetése a személyre szabott szolgáltatásoknak, közvetlen támogatási megoldásoknak. Mindez azt is jelöli, hogy a helyi hatóságok nem bíznak eléggé a felhasználóikban (állampolgárokban) és közösségeikben sem. A jelenlegi bizalmi hullámvölgy ugyanakkor nyomást gyakorol a rendszerre, siettet a változást.

Az elmúlt évtizedekben rengeteg tudás halmozódott fel arra vonatkozóan, milyen módon nem érdemes / hatékony reagálni a különféle várható változásokra. Igaz ez még akkor is, ha gyakran követik el ezeket a szarvashibákat. Például nekifogni szolgáltatások átalakításának a felhasználókkal való egyeztetések nélkül, vagy 10%-os általános költségcsökkentést kezdeményezni minden szolgáltatásra, előzetes kockázatelemzés vagy hatásvizsgálat nélkül.

A helyi önkormányzatok és más szolgáltatók a deficit modelltől elmozdultak (ez a modell arra fókuszált, hogy milye nincsen az embereknek) egy olyan irányba, amelyik kiindulópontként azt veszi alapul, hogy mindenkinek van képessége, amelyet ön maga hasznosíthat, hogy a saját életminőségét és másokét javíthassa.

A viselkedésváltozás mint lehetőség gyakran felhozott érv a csökkenő erőforrások és a növekvő igények kettős spiráljában. A költséges és káros viselkedési minták társadalmi léptékű (elsősorban helyi) csökkentése révén hosszú távon a közszolgáltatások hatékonyságának növekedése érhető el. Ugyanakkor először egy sokkal felnöttebb és átláthatóbb közbeszédre van szükség minderről. Mindez magába kell hogy foglalja az őszinte beszédet az egyes viselkedésminták pénzügyi következményeiről és azokról a döntésekről, amelyeket mindannyiunknak meg kell hoznunk.

A mai közszolgálati modell szerint lehetőség van a folyamatok olyan tervezésére, amely megnyitja a kreativitás csatornáit az összetett feladatok megoldása előtt, és az egyértelműségek analízise révén megszólítja és serkenti a kreatív gondolkodást.

A közszolgáltatások terén is egyre növekvő mértékben válik evidenssé, hogy a merev, lineáris, bürokratikus megközelítések nem védik meg a sérülékenyeket, és nem tudnak hatékonyan válaszolni az összetett kihívásokra, szükségletekre.

A közszolgáltatók és polgárok, szervezetek és szakmák közötti akadályok lebontása segíti a jobb együttműködést és az egyesített innovációt, többet ajánlhat valódi változásnál. Az egyre növekvő megértés egy érettebb, kiforrottabb megközelítésre sarkall az elkövetett hibák irányában, és a különféle hibák megkülönböztetésében – megállapítva, hogy melyek azok, amelyek megelőzhetők, és melyek azok, amely helyzetekben az intelligens hibakezelés révén a krízishelyzeteket lehetőségé formálhatjuk.

Mindemellett, hangsúlyozzák a tanulmány készítői, kollektív megértésre van szükség annak kapcsán, hogy mi az, ami működik, amikor a viselkedés megváltoztatásáról van szó, hogy elkerüljük azokat a zsákutcákat, amelyek inkább elidegenítik és irritálják az érintetteket, mintsem változást hozzanak a viselkedésükben.

Az erős kapcsolatok, a viselkedésváltozás és a koprodukción rejülő értékek kiaknázásához sokkal kreatívabb és hatékonyabb megközelítéseit kell alkalmazni a bizalomépítésnek.

MI A KOPRODUKCIÓ?

A koncepció nem új – az 1970-es végén és az 1980-as évek elején Elinor és Vincent Ostrom-mal dolgozó kutatók kezdtek el beszélni az együttműködési mintázatról A(Normann, 1984). Ráirányították a figyelmet azoknak a közszolgáltatásoknak a sajátosságaira, ahol a kliens másodszer jelenik meg – először mint „fogyasztó”, aztán már mint a szolgáltatást is nyújtó rendszer része.

Az elmúlt években megnövekedett a közszféra, a magánszféra és a harmadik szektorok érdeklődése a felhasználókat, fogyasztókat, polgárokat és közösségeiket transzformatív koprodukciós módszerekkel bevonó működési módok irányában.

A praktizálók és kutatók különféle definíciókat hoztak létre. Brudney és England (1983) egyik cikkükben úgy határozták meg a koprodukciót, mint a közszolgáltatásokat hagyományosan nyújtók (mint szolgáltatási ágensek, közszolgáltatók) és „fogyasztók” (állampolgárok, szomszédsági szervezetek) közötti alkotó együttműködést. Ez a definíció pont a lényeges, megkülönböztető jelleget nem emelte ki – *a közszolgáltatásokhoz az állampolgárok cselekedetei által hozzáadott értéket.*

Az Egyesült Királyságban a New Economics Foundation által használt definíció gyakran használt: koprodukcója, „a közszolgáltatásoknak egyenlő és kölcsönös kapcsolatát fejezi ki szakértők, a szolgáltatást használó polgárok és családjaik, szomszédaik között”. (New Economics Foundation, 2008) A Wales-i kormányzatnak készített tanulmány szerzői szerint azonban a definíció a következő kiegészítéssel válik teljessé: „közszolgáltató szakemberek és állampolgárok egymás eszközeit, erőforrásait és hozzájárulásait használják, hogy a közszolgáltatások eredményesebbé vagy hatékonyabbá váljanak” (Bovaird and Loeffler, 2012)

A meghatározás az állampolgárok hatalmát hangsúlyozza a közszolgáltatások terén – hiszen a gyakorlatban ezek biztosítása és használata elválaszthatatlan, a szolgáltatást használók hozzájárulása és gyakran a közösség is elengedhetetlen a közszolgáltatások sikeréhez.

Fontos hangsúlyozni, hogy itt a koprodukciónak **nem** klasszikus szervezetek közötti viszonyokat jelöl. Továbbá ez a koncepció kizárja a tisztán önszervező tevékenységeit az állampolgároknak, vagy önszerveződő közösségeknek. Ahol nincs input a közszolgáltatóktól, ott nem lehet semmilyen tevékenységet koproduciónak nevezni.

A kutatás számos területen állapítja meg a koprodukciónak a kezdeményezések hasznát.

- *a közszolgáltatás használóinak:* az életminőség javulása és jobb szolgáltatások elérése, nagyobb lelkesedés és politikai teljesítmény az „empowerment” révén, magasabb minőségi, realiztikusabb és fenntartható közszolgáltatások a felhasználók és hálózataik szakértelmének bevonása eredményeképpen.
- *a polgároknak:* növekvő társadalmi tőke és társadalmi kohézió, nyugtató polgári tudat a szolgáltatások minősége kapcsán, erősebb lelkesedés és politikai teljesítmény a felhatalmazás (empowerment) révén.
- *a közszolgáltatásban dolgozók számára:* a munkájuk terén nagyobb elégedettség, a hatalommal felruházott és elégedett polgárok révén.
- *szakszolgáltatóknak:* korlátozó kereslet a szolgáltatásokra, változás a viselkedésben, a szolgáltatások hatékonyságának növelése,
- *politikuskok számára:* több szavazat a jobb szolgáltatások révén, alacsonyabb költségcsökkentések vagy adók.

23.6. ábra – a Governance International áttekintő képe a koprodukciónak a folyamatáról
(forrás: <http://www.govint.org/our-services/engagement/co-production-tree/>)

A kulcsfontosságú mozzanat a koprodukciónak működésében: a közszolgáltatások közös biztosítása terén szembeeszközhető nehezen elérhető viselkedésváltozás. A viselkedés ahogyan egyrészt az állampolgárok és közösségeik, másrészt a politikusok és a közszolgáltatók egymáshoz viszonyulnak. Az egyik célja a közszolgáltatók részéről ennek a viselkedésváltozásnak, a függőség-kultúrának a megszüntetése – azaz annak a kiindulási pontnak, hogy mindig lesz szolgáltatás, vagy megoldás, amit az állam nyújt, és annak a megértetése, hogy az egyén és/vagy a család egyaránt hozzá kell járuljon a saját fejlődéséhez. Mindemellett kiemelendő a korai intervenció jellege a koprodukciónak központi innovációs megközelítésnek – amikor a polgárok és a közszféra dolgozói egyaránt megváltoztatják viselkedésüket a problémák eszkalálódása előtt. Ezeknek a funkcionális viselkedési működéseknek az elsajátítása rendkívüli járulékként járul hozzá a közszféra jövőjéhez, eredményességéhez és költségeihez.

Koprodukción – de milyen mértékben?

Ma is élő vita zajlik arról, mi tekinthető valódi, vagy teljes koprodukciónak – ahogyan a fogalmat egyre szélesebb és különféle utakon használják. Needham és Carr 2009-ben hasznos meghatározást alkotott, amely három részre osztja a koprodukción:

1. A közszolgáltatást (de akár magánszektor-szolgáltatásait is) használó polgárok megtapasztalhatják az egyszerű koprodukción mint egy, az összes szolgáltatást leíró jelleget, amely a használóinak produktív visszajelzést is felhasználja.
2. Középfokú használatnak azt tekintjük, amikor a koprodukción egy eszközként használva segíti a szolgáltatásokat használó polgárokat, elismerve a költségmentes javaslatokat, értékelve és hasznosítva informális támogatói hálózataikat, valamint jobb kommunikációs csatornákat építve segíti a szolgáltatások formálását. Ez a megközelítés a különféle stakeholderok közötti kölcsönös megértést erősíti – azok, akik a szolgáltatásokat használják, megértik, hogy a szolgáltatások tartalma, költségei és korlátai terén osztoznak a hatékonyság felelősségében, míg a közszolgáltatásokat nyújtók jobban megismerhetik a szolgáltatást használó polgárok körülményeit, szükségleteiket, preferenciáikat és a potenciális hozzájárulásait a szolgáltatás jobbításához.
3. A leghatékonyabb, transzformatív szintjén a koprodukción új polgárvezérelt mechanizmusokat hozhat létre a tervezés, megvalósítás, menedzsment és kormányzás szintjén – igényelve és megteremtve a hatalmi és ellenőrzési újraelosztást.

A tanulmány egyik lényeges kérdése: hogyan érhető el a helyi intézmények mélyebb elköteleződése a koprodukción mellett?

Válaszként a következőt mondják a kutatók: az eddigi tapasztalatok rávilágítottak, hogy a polgárok és közösségeik által megvalósított koprodukción alapú közszolgáltatások koncepciója alapvetően nem érhető sokak számára, innen kezdve a menedzsmentjük sem megfelelő, végeredményként pedig a lehetséges haszon nem maximalizált.

A közszolgáltatási koprodukción megoldások sikerében a helyi képviselőknek kiemelt szerepük van – a bekapcsolódott polgárok kétségtelenül egy önmaguk által választott csoportként működnek. Az önkormányzati képviselők ugyanakkor megtestesítik a testületek által szélesebb értelemben képviselt értékeket. Ezen felül a közösségi vezetők, képviselők központi szerepet kell betöltsenek az önkormányzati koprodukción kezdeményezésekben.

Milyen szolgáltatások vagy eredmények profitálnak leginkább a koprodukción négy eleméből?

Co-commissioning and co-design: Szinte minden szolgáltatás eredményére alkalmazható, amelynek szomszédági csoportok, közösségek, vagy felhasználók ismerete és tudása rendelkezésre áll, és érdekelték befolyásolni a közintézmények által felállított prioritásokat, a szolgáltatás tervezésében vagy az ellátásról szóló megállapodásban (példa: idősgondozási szolgáltatások, ifjúsági szolgáltatások).

Co-delivery: Szinte minden szolgáltatás eredményére alkalmazható, amelynek a felhasználók és támogató hálózataik, szomszédági csoportok vagy más érintettek szerepet tudnak vállalni a szolgáltatás biztosításában, vagy csökkenthetik a szolgáltatási költségeket.

Co-assessment: Minden szolgáltatás vagy eredmény esetében alkalmazható, ahol a visszajelzés a szolgáltatással érintettek felől értékes lehet a szolgáltatók és (szolgáltatást nyújtó) megbízottak számára.

Mindez azt sugallja, hogy a közszolgáltatók minden bizonnyal legalábbis néhány területében hasznosítani tudják a **koprodukción**. Bizonyossággal nem állítható, hogy valamely földrajzi területre jellemzőbb lenne a hatékony

megvalósulása, vagy valamilyen társadalmi tőkétől függne a sikeres alkalmazása. Nem bizonyítható, hogy a magasabb képzettségűek körében lenne inkább alkalmazható ez a modell. Gyakorlatilag megfelelő előkészítettség esetében szinte bárhol és bármilyen helyi közszolgáltatás kapcsán hasznosítható innovációs formáról van szó.

Mik a koprodukciónak akadályozó tényezők és hogyan lehet ezeket leküzdeni?

A kutatás azt mutatja, hogy számos kulturális és rendszerszintű akadály nehezíti ennek a hatékony közszolgáltatás-szervező metodológiának a térnyerését, a közszolgáltatások nyújtásába való mélyebb beágyazottságát. Ezek közül a legnagyobb akadályok a:

- finanszírozási és a megrendelés terén lévő akadályok
- az evidencia alapú értéktöbblet bizonyítása a polgárok, szakértők, szolgáltatás finanszírozók és revizorok számára
- a finanszírozási források igazítása a koprodukciónak értéknövelő működéséhez
- a fenntartásához szükséges szakmai képességek hiánya
- a kockázatkerülő intézményi magatartás
- a polgárok számára nyújtott fejletlen tájékoztató és információs rendszerek
- a szakmai vonakodás, a státusz elvesztésétől való félelem
- az irányítás veszteség illúziója miatti politikai vonakodás

Amennyiben a fenti akadályok fennállnak, egy kulturális változás szükséges, hogy sikerre jusson bármilyen koprodukciónak kezdeményezése.

Városi rugalmasság – az eseti viszonytól a hosszútávú közös menedzsmentig

Az angol *resilience* kifejezés evolúciós rugalmasságot, a sokféleséget és az alkalmazkodó tanulást is magába foglalja, és városok mint élő társadalmi egységek viszonylatában a hirtelen, külső sokkra való reagálás képességére utal. Ezek a rugalmassági tényezők sok ígéretet tartogatnak a társadalmi tanulási folyamatok kapcsán, amiből nem egyenesen következő dolog, vagy állapot, amit el kell érni – sokkal inkább a keresésnek, az előrelátó tanulásnak, akciónak és az innovációnak magának a folyamatáról van szó. Ezek a meglátások annak a kérdésnek a feltevésére buzdítanak, hogy megvizsgáljuk, hogyan alakíthatók ki rugalmas városi kormányzási struktúrák és intézmények, amelyek hatékonyan szervezik az interakciós és tanulási folyamatokat a városi szereplők között – célul tűzve ki a városi rugalmasság és fenntarthatóság céljait.

Adger¹⁰⁴ vezeti be a társadalmi rugalmasság fogalmát, amit a következőképpen határoz meg: „csoportoknak és közösségeknek azon képessége, hogy politikai, környezeti, társadalmi változás során fellépő külső nyomással és zavargással sújtott helyzetekkel megbirkózzanak”. (Adger, 2000)

Az önszerveződő közösségi és a társadalmi tanulási folyamatok állítólagosan azért léteznek, hogy aktiválják és népszerűsítsék a társadalmi erősségek és kapcsolatok azonosítását a lakóhelyhez, és így egy támogató faktorként erősítsék a közösségi rugalmasságot.

A rugalmasságépítés érdekében, a városoknak erősíteniük kell a tanulási és innovációs folyamataikat. Ennek segítségével erősíthetők meg az átalakítóképességei a városi rezsimeknek, amelyek képesek a rendkívüli események és a folyamatos változás kezelésére egyaránt.

A közösségi döntéshozatal, az együttműködő viselkedéskultúra csakúgy, mint a közösségi / kollektív tanulás és a kormányzás, a társadalmat magába foglaló politikai folyamat kulcs összetevői a rugalmasságépítő folyamatoknak.

A fenntartható városfejlesztés részvételiessége

Az állampolgárok bevonása a városi döntéshozatali és tervezési folyamatokba széleskörben alkalmazott gyakorlat manapság. A részvételtől a legitimitáció, a döntések minőségének és hatékonyságának javulását, valamint elfogadottságukat várhatjuk, valamint az állampolgárok megerősítését. Továbbá az állampolgári részvétel kulcsfontosságú tényező a fenntarthatóság és a rugalmasság biztosításához helyi szinten.

104. https://groups.nceas.ucsb.edu/sustainability-science/2010%20weekly-sessions/session-102013-11.01.2010-emergent-properties-of-coupled-human-environment-systems/supplemental-readings-from-cambridge-students/Adger_2000_Social_ecological_resilience.pdf/view

Általánosságban a részvételről elmondható, hogy a döntéshozatalban és a policy-alkotás területén elengedhetetlennek tűnik, mégis számos kritika éri a folyamat hiányosságai és a csalódást keltő eredmények miatt.

A gyakorlatban az állampolgárok bevonása elsősorban előre definiált problémák mentén zajlik. Ezeknek a problémáknak a napirendre tűzését az adminisztratív és politikai képviselők végzik, akik a polgárokat részvételre hívják egy-egy eset kapcsán a megoldás keresése céljából.

Az állampolgároknak maguknak általában kevés hatalmuk van (empowerment) hogy saját maguk kezdeményezzék a részvételi folyamatokat. Általános, hogy a probléma meghatározási folyamatokba a politikai és közgazgatási szereplők nem vonják be őket –például a hosszútávú intézményi változások kérdésébe. A folyamatokat többnyire a kormányzat kontrollálja, amely így megbukik a nyílt és alkalmazkodó civil társadalom felől jövő kezdeményezések iránt való alapelv teljesítésében.

Ez megerősíti azt a feltételezést, hogy sok potenciál van az állampolgárok bevonásában a városi rugalmasság megvalósítása kapcsán, amelyet a kormányzat és a civil társadalom közötti hatalmi viszonyok átstrukturálásával lehet kiaknázni.

A fenntartható városfejlesztés részvételi keretrendszerének kritikai vizsgálata

Az alábbi négy bekezdése a színopszisa a fenntartható városfejlesztés részvételi keretrendszert érintő kritikai vizsgálatának, amely alátámasztja egy szélesebb megközelítésnek és új perspektíváknak a szükségességét a részvételről való gondolkodásunk kapcsán.

1. A közös problémák azonosításának és keretezésének fontossága

A városfejlesztés során az összetett problémák definícióját növekvő számú tényező befolyásolja. Ezek gyakran konfliktusban állnak egymással, gyakran magukba foglalnak dinamikusan változó célokat és többféle érdekelteket. A változásra, összetettségre, bizonytalanságra és egyéb zavaró tényezőkre való utalás során a rugalmasságot kiemelő iskolák hangsúlyozzák a különféle tudások, tapasztalatok és megközelítések fontosságát – a döntésekkel potenciálisan érintettek körében –, nemcsak megoldáskeresésként, de ugyanakkor és legelső helyen a problémák azonosításában és észrevételében. A meglévő gyakorlatban szerinte hierarchikusan oszlanak el a felelőségek. A hatóságok elsődleges tapasztalataikat megelőző feltételezésekre alapozva definiálják a problémát, az utat, ahogy ezt kezelni kívánják és az állampolgárok bevonásának körét. A közigazgatási és politikai szereplők által elkövetett elsődleges hiba, hogy az állampolgárok szerepeit a problémák keretezése kapcsán nem ismerik fel, és csupán a megoldások tervezésére redukálják. Mindez ellentétben van számos részvételi tapasztalat és kutatási irodalom eredményeivel, amelyek az állampolgárok legkorábbi bevonásának fontosságát hangsúlyozzák, ahol a hatáskör biztosítása, a nyitottság a közös alkotásra, a vélemények és válaszok sokfélesége a *társadalmi tanulás maga*. Míg a meglévő problémák definíciói vagy az alternatívák gyakran megkérdőjelezés nélkül maradnak, a részvételi folyamatokat fontos utakon alakítják. A meglévő domináns keretrendszerek megerősödnek és reprodukálódnak. Ez a résztvevők szerepeinek, felelőségeinek, céljainak újrakonceptualizálását vetíti elő, nem a hatalom értelmezésében mediált részvétel, sokkal inkább a társadalmi tanulás folyamata mentén.

A csoportdinamikai kutatások megerősítik, hogy a közös problémák meghatározásának, strukturálásának, keretezésének folyamata és a bizalom kialakulása a siker érdekében különleges fontosságú, és nagyobb azonosuláshoz vezet, valamint erősíti az együttműködési hajlamot. Röviden: amikor az alapvető szabályok közösségi módon kerülnek lefektetésre.

2. A tanulási folyamat értéke

A problémamegoldás nem a hatalom delegálásával valósul meg, sokkal inkább a tudásmegosztás és a társadalmi tanulás intenzív folyamatai révén. A társadalmi tanulás és kísérletezés kulcsstratégiák a rugalmasság építéséhez. A döntéshozatal egy társadalmi üggyé vált, amely magába foglalja a különféle tudásforrások mobilizációját egy társadalmi tanulási folyamatban. Egyes kutatók szerint (Collins és Ison) a társadalmi tanulás a legmagasabb szintje a részvételnek – hozzáadva az információ szekvenciát, a konzultációt és a részvételt a társadalmi tanulás szintjéhez.

Ahelyett azonban, hogy még egy fokot adnánk Arnstein létrájához, a kritikusok gyakran megkérdőjelezik a részvételi létra megközelítését. *Valóban úgy lehet mérni a sikeres részvételt, hogy mennyi hatalmat delegálunk a polgároknak? Mindig a több a jobb ebben az esetben?* Feltevésük szerint ehelyett a hatalmi

viszonyok változására kellene fókuszálni. A folyamat minősége, dinamikája és a rugalmasság lehetnek a mérőpontjai a társadalmi részvétel sikerének. A sikeres folyamat tervezéshez kevésbé az állampolgárok körének minél szélesebb bevonása, mintsem a megfelelő módszernek a közös meghatározása, a releváns szereplőknek a minden egyes fázisban való bevonásának mértéke biztosíthatja a társadalmi tanulást kormányzati és nem kormányzati szereplők között. A hatékony folyamatok keverhetik az információt, a konzultációt és a döntéshozatalt.

3. Az intézményesítés szükségessége és a részvételi gyakorlat megbízhatósága

Az állampolgárok folyamatos és stabil, hosszútávú és folyamatorientált bevonása az egyik fő vezérlő eleme a jövőnek. Ez biztosíthatja a városok alkalmazkodási képességének megőrzését, erősítését a jövő bizonytalan változásai kapcsán. Berkes szerint az ad hoc társadalmi részvétel nem tekinthető városi közös menedzsmentnek (*co-management*), mivel annak megteremtése néhány intézményesített megállapodást feltételez, elősegítve a polgárok részvételét a döntéshozataltban. A hosszútávú folyamatai a társadalmi tanulásnak, a közös probléma felvetésnek, akárcsak a folyamatban résztvevők közös képességeinek építése időt és megbízható, bizalmi kapcsolatokat igényel. A hatékony közös menedzsment megállapodások nemcsak az intézmények építésének kihívását jelentik, de a pártok közötti bizalom építését és a társadalmi tőke erősítését is. Több kutató arra is rávilágított Arnstein létrája kapcsán, hogy a megalapozott folytonosság, a bizalomépítés, a hosszútávú állampolgári felhatalmazás korlátokba ütközik. A politikai döntések kapcsán a nagyobb azonosságtudatnak előfeltétele a rendszeresség és folyamatossága a társadalmi bevonásban. Mindemellett a támogató, népszerűsítő és magas minőségű, folyamatos társadalmi bevonás egyre növekvő aggodalma a helyi önkormányzatoknak.

4. A közösség által való kezdeményezések és az önszerveződés

A politikai akciók és döntések kevésbé érthetőek és nyomonkövethetőek a polgárok számára – tekintve, hogy összetettségük és bizonytalanságuk egyre nő –, ennek eredményeképpen egy növekvő távolságot látunk a politikai akciók és az állampolgárok élete között. Mindemelett a formális hatalom szkepticizmusa növekszik, az autonóm, kollektív önszerveződés irányába történő elmozdulás is nyilvánvaló. Az önszerveződés a helyi polgárok részéről indul, akik kezdeményeznek, dolgoznak és döntenek a projektek felett, míg a kormányzati szereplőket egyáltalán nem vonják be őket, vagy csak támogató szerepet adnak nekik. Az önszerveződésre való lehetőségek biztosítása egy kulcsstratégia a rugalmasság építésekor.

Két gyakorlati példa

A fentebb taglalt tudományos megállapításokat jelen tanulmány terjedelmi okokból nem tudja kellő példával illusztrálni, azonban két példát – egy rövidebb ausztriai és egy hosszabb olaszországit – fontosnak tartok a fejezet végén bemutatni. Mindezek jó alapot biztosíthatnak arra, hogy az állampolgárok részvételi struktúrákban való elhelyezkedését, hangsúlyosabb és formailag kidolgozott jelenlétét a várostervezési / regionális tervezés folyamatokban mint működő valóságot láthassunk.

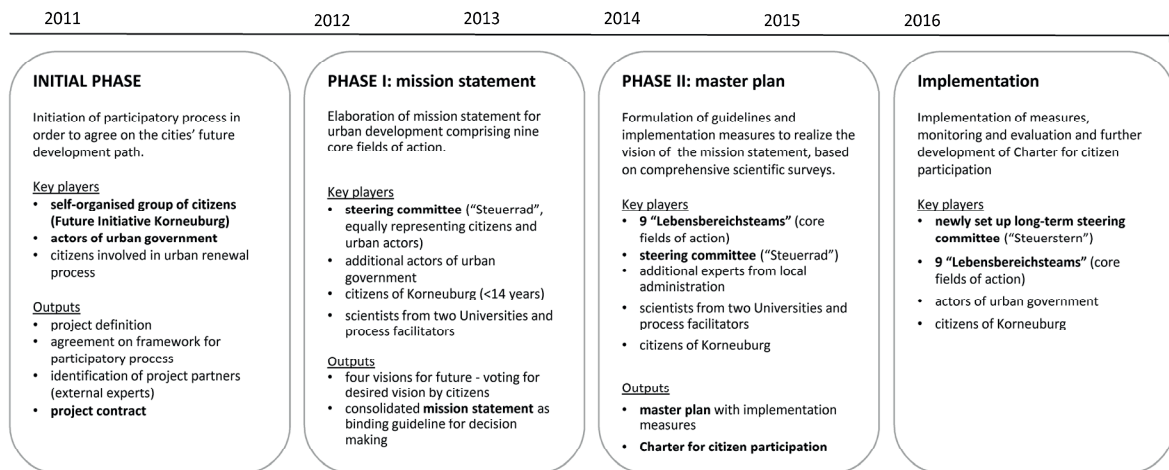
Kroneuburg város 2036-ig szóló városfejlesztési dokumentumának kidolgozása

Schauppenlehner-Kloyber és Penker a fenntarthatóság szempontjából vizsgálja az ausztriai Kroneuburg városának húsz évre szóló jövőtervezési dokumentumának elkészítését¹⁰⁵ – a társadalmi részvétel formáit és az önszerveződő közösségi akciót a közvagyon menedzselésére (Schauppenlehner-Kloyber–Penker, 2016).

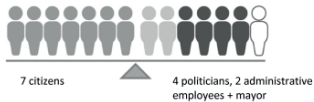

Szabályozott fejlesztés a kontrollálatlan növekedés helyett – ez volt az egyik lényeges igénye Kroneuburg lakóinak. A húszéves stratégiai terv készítése polgárok kezdeményezésére indult el, akik meggyőzték a várost az együttműködésről a jövőt érintő döntések kapcsán. A folyamatot tudósok két egyetem számos területéről, moderátorok és facilitátorok egyaránt támogatták. Így született meg a húszéves ciklusra szóló városfejlesztési terv (implementációját és monitorozását szolgáló meghatározásokkal). Ez még önmagában nem „akkora” nívó – mondhatnánk. Ugyanakkor az egyik első „spin-off” terméke az együttműködésnek az Állampolgári Részvétel Chartája lett, amely lehorgonyozta a város és polgárai közötti együttműködés fontosságát és részleteit a várostervezési folyamatokban.

A charta egy együttműködő stratégiai-partnerség intézményesített, hosszútávú állampolgári részvétel támogatása céljából készült.

105. Schauppenlehner-Kloyber, E.; Penker, M. *Between Participation and Collective Action—From Occasional Liaisons towards Long-Term Co-Management for Urban Resilience*. Sustainability 2016, 8, 664.

23.7. ábra – Kroneburg város várostervezési folyamatának terve
(forrás: <http://www.mdpi.com/2071-1050/8/7/664>)

duration and level of collaboration	committee	core tasks
<p>continuous collaboration, no temporal restriction, membership for at least one legislative period (5 years)</p> <p>Interface between local council and „LEBENSBEREICH-Teams“</p>	<p>steering committee „STEUERSTERN“*</p> <p>7 citizens 4 politicians, 2 administrative employees + mayor</p>	<ul style="list-style-type: none"> strategic and steering function coordination, monitoring/evaluation of participatory processes monitoring of implementation of mission statement and master plan further development of master plan and Charter for citizen participation advisory support for city council
<p>continuous collaboration (team leaders) + project/content related participating members</p> <p>Interface between local council, STEUERSTERN and citizens</p>	<p>9 teams in key fields of action „LEBENSBEREICH-Teams“**</p> 	<ul style="list-style-type: none"> strategic as well as content-related tasks within specific field of action (e.g. urban planning, health, mobility,...) further elaboration of implementation measures of master plan, preparation for implementation communication of results and suggestions within STEUERSTERN
<p>project related participation, temporally restricted level of participation depends on specific issue</p>	<p>action groups, teams for specific projects**</p> 	<ul style="list-style-type: none"> content-related tasks engagement in specific implementation projects, bringing in knowledge and experience
	<p>open space for citizens initiatives, self-organisation – ideas can be introduced to LEBENSBEREICH-Teams</p>	

* Involvement requires previous participation at other levels and will be legitimated by delegation or vote in future – commitment for at least one legislative period
** Involvement in these groups is open to all citizens who are interested in specific topics/projects – no commitment for longer collaboration

23.8. ábra – Kroneburg város Állampolgári Részvételi Chartájának együttműködési és részvételi szintjeit bemutató áttekintő ábra (forrás: <http://www.mdpi.com/2071-1050/8/7/664>)

Reggio Emilia megye részvételi törvénye az Emilio Romagna régióban

Az olaszországi decentralizációs folyamatok új lehetőségeket nyitottak meg az állampolgári részvétel terén. A toszkánai regionális állampolgári részvételt megerősítő¹⁰⁶ 2007-es decemberi törvény elfogadása is számos innovációt hozott be a regionális működésbe. A törvény két alapelvben szabályozza a regionális és helyi politikák kidolgozásának részvételi folyamatait: 1, a nyilvános vitában, és 2, a részvételi folyamatok régió általi közvetlen támogatásában.

Azért, hogy ezen folyamatok sikeresek legyenek, a regionális hatóság megfelelő képességekkel és végzettséggel rendelkező személyt delegál a szakmai támogatás magas színvonaláért. Olyan, aki egyaránt ismeri a közigazgatást, a részvételi módszereket és/vagy a politika tudományt.

A dokumentum azt vizsgálja, hogy a Reggio-Emilia régióban – túl a klasszikus csatornákon – milyen policy orientált eszközökkel lehet regionális szinten a polgárok politikai részvételét elősegíteni az őket érintő fejlesztési döntések meghozatalában.

106. http://www.on-federalism.eu/attachments/126_download.pdf

Hogyan működik a gyakorlatban ez a törvény?

Olaszországban különböző regionális megoldások vannak a regionális részvételi tervezés terén – a most taglalt részvételt szabályozó törvény egy ad hoc jogi intézményrendszer, amelynek célja ügyrendi garanciákkal segíteni az állampolgárok részvételét a nyilvános döntéshozatali folyamatokban úgy, hogy emellett egészségesen korlátozza a pártok befolyását. Az instrumentum kapcsán fontos hangsúlyozni: alapvetően a fejlesztésekkel kapcsolatos közpolitikákra hat, nem pedig politikai kérdésekkel foglalkozik.

3/2010-as törvény egy u.n. opportunity structure – a polgárok befolyásolásához köthető előjogok és mechanizmusok együttese. Egy olyan kevert modell, amely kombinálja a deliberációt, az egyeztetést és a szavazást, így félúton van a részvételi és a deliberatív demokratikus gyakorlatok között. Egyfajta strukturált párbeszédmodellről van szó, amely összeköti a regionális intézményeket, szereplőket, arra serkentve őket, hogy egyezségekre, megállapodásra jussanak fejlesztési célok, projektek terén. Ugyanakkor az ebben a rendszerben kötött megállapodásokat a helyi vezetők és a választott testületek figyelembe veszik jövőbeli projektjeiknél, jogszabály alkotásnál – tehát érdemi, de jogilag nem megkötő hatása van a kialakított intézményrendszernek. A régió által kiadott minőségi tanúsítvány egyben ösztönzőként hat a befogadó részvételi folyamatok alkalmazására.

A felvetett fejlesztési kérdéseknek, javaslatoknak a lehetséges támogatói a regionális közigazgatási hatalom, a regionális választott testület (gyűlés) és a helyi hatóságok és kerületeik. Feladatuk: kialakítani a társadalmi részvétel lehetséges formáit, a bevonandók körét és a részvételhez szükséges időtartományt, valamint a szükséges erőforrásokat biztosítani.

Ez az első egyezség egy társadalmi részvétel-szakértő által kerül megvizsgálásra, akit a jogalkotó tanács vezetője jelöl ki. A szakértő mindemellett technikai támogatást ajánl a részvételi folyamat jobbításához – ez az ő elsődleges mandátuma –, tanúsítva a projektek minőségét, és így befogadva őket a regionális közreműködésbe. Számos minőségi előfeltétel van, amelyeket minden projektnek teljesítenie kell, hogy a támogatásokhoz hozzáférhessen. Ez érvényes minden 20 000 eurónál nagyobb értékű projekt esetében.

Szükséges egy u.n. egyeztető asztal létrehozása, amely a leginkább fontos tárgyak esetében szerveződik a legnagyobb érdeklődést mutatók számára. Ennek számos szervezeti, bizottsági, párt tagja – feladata a projekt karakterisztikáinak részletes definiálása.

A Tecnico di Garanzia¹⁰⁷ mellett működik a Technical Unit of Integration. Feladata monitorozni és tanulmányozni a legjobb európai és olaszországi részvételi gyakorlatokat, és ezek alapján technikai javaslatokat fogalmazni a részvételi folyamatok fejlesztésére. Mindez egy konzultatív és támogató eszköze a folyamatban részt vevő szereplőknek.

További technikai eszköz egy pilotbizottság, amely az egyeztetési asztal képviselőiből tevődik össze. Ez egyfajta információs csatornaként funkcionál az összes bevont helyi szereplő és a Tecnico di Garanzia között. Míg a 20 000 eurót meghaladó projektek esetében a használata kötelező, addig az alacsonyabb költségvetésű projekteknél opcionális, de erősen javasolt. Ugyanakkor ezeken a folyamatokon keresztül kezdődik meg a polgárok közvetlen bevonásának szervezése is.

Egy lakossági reprezentatív minta bevonásával itt kezdődik meg az „ügy megbeszélése”, a szakértő által kiválasztott módszer(ek) mentén. A megbeszélés eredményét és a felmerült szempontokat egy dokumentumban rögzítik. Amennyiben a projekt igényli, szavazás is kiegészíti a vitát, végül a Tecnico di Garanzia elfogadja a dokumentumot, amelyben szerepelnek a részvételi javaslatok, és elküldi a közigazgatási folyamatért illetékes szervnek. Habár a végső döntés eltérhet a dokumentumban megfogalmazottaktól, de mindezt szükséges érvekkel alátámasztani és igazolni.

107. http://www.on-federalism.eu/attachments/126_download.pdf

Irodalomjegyzék

- Staite, C., 2013. Making sense of the future: Can we develop a new model for public services. Inlogov: University of Birmingham.
- Casula, M., 2016. Opportunity Structures for Citizens' Participation in Italian Regions: A Case Study. Journal of Public Deliberation, p. Vol. 11:Iss 2. Article 6..
- New Economics Foundation, 2008. Co-production - A manifesto for growing the core economy. http://b3cdn.net/nefoundation/5abec531b2a775dc8d_qjm6bqzpt.pdf: New Economics Foundation.
- Elisabeth Shauppenlehner-Kloyber, M. P., 2016. Between Participation and Collective Action - From Occasional Liasons towards long-term co-managment for Urban Resilience. Special Issue „Urban Resilience and Urban Sustainability: From Research to Practice”, pp. 8, 664.
- Williamson, d. A., 2011. Disruption and Empowerment. Krems, Austria, Hansard Society, pp. 22-32.

VII. melléklet: Releváns irodalmak és dokumentumok jegyzéke

Cím	Kiadás éve	Szerző
Szervezeti megoldások bevezetése a lakosság naprakész és folyamatos tájékoztatásának javítására, a döntések nyilvánossá tétele, Tótvázsony	2010	Hajmássy B.
Szervezeti megoldások bevezetése a lakosság naprakész és folyamatos tájékoztatásának javítására, a döntések nyilvánossá tétele, Kenderes	2010	Ficzere Z.
Az önkormányzati beruházási hajlandóság becslése a magyar kistérségek körében OTKA KUTATÁS	2010	Stecné Barati I.
Közérdek és közigazgatás OTKA KUTATÁS	2009	Szamel K.
A terület- és településfejlesztés önkormányzati kérdései társadalomföldrajzi megközelítésben OTKA KUTATÁS	2009	László M.
Az agglomerációk intézményesítésének sajátos kérdései a közigazgatási struktúrán innen és túl OTKA KUTATÁS	2012	Somlyódy Péter E.
Közigazgatási autonómiák – autonóm közigazgatások OTKA kutatás	2012	Patyi A.
Szubszidiaritás a közpénzügyekben OTKA kutatás	2015	Zsugyel J.
Áttekintés és javaslatok a MÖOSZ „Egymásba Kapaszkodva” című nyilatkozatához illeszkedő kezdeményezéseinek szervezésével, összehangolásával kapcsolatban	2015.	Bobák F, Bajnay Zs., Fazekas G., Grócz M., Verebes-Szász E.
Kulturális statisztikai jelentések eredménytáblái		Forrást jelezte: Eszenyi Miklós EMMI
A kulturális intézményrendszer oktatást támogató szolgáltatási és infrastrukturális fejlesztéseinek értékelése	2013	Koós B., Csité A.
A számok mögött az ember: Kézikönyv a helyi esélyegyenlőségi programok hatékony megvalósításához	2016	
How to Study Urban Political Power	1990	J. Mollenkopf
Making Democracy Work: Civic Traditions in Modern Italy	1993	R.D.Putnam
Our Kids: The American Dream in Crisis	2015	R.D.Putnam
The hollowing out of local democracy and the 'fatal conceit' of governing without government	2000	J.S. Davies
Comparing Local Governance: Trends and development	2005	B Denters, L.E. Rose
The Interactive State: Democratisation from Above	2004	T. Akkerman, M. Hajer, J. Grin
Local e-government 2.0: Social media and corporate transparency in municipalities	2012	E.Bonsón, L.Torres, S. Royo, F. Flores
The Limits of Partnership: An Exit-Action Strategy for Local Democratic Inclusion	2007	J.S. Davies

Models of Performance-Measurement Use in Local Governments: Understanding Budgeting, Communication, and Lasting Effects	2005	J.Melkers, K.Willoughby
Measuring the Effects of Stakeholder Participation on the Quality of Local Plans Based on the Principles of Collaborative Ecosystem Management	2003	S.D.Brody
Measuring Social Capital in five communities	2000	J. Onyx, P. Bullen
Using ICTs to create a culture of transparency: E-government and social media as openness and anti-corruption tools for societies	2010	J.C. Bertrot, P.T. Jaeger, J.M. Grimes
Community, Communication, and Participation: The Role of Mass Media and Interpersonal Discussion in Local Political Participation	2010	J.M.McLeod, D.A. Scheufele, P. Moy
Accidental exposure to politics on social media as online participation equalizer in Germany, Italy and the United Kingdom	2016	A. Valeriani
"E" the people: Do US Municipal Government Websites Support Public Involvement	2006	J.K. Scott
A Comparison of Conventional and Internet Political Mobilization	2006	B.S. Krueger
Citizen Attitudes Toward Transparency in Local Government	2007	S.J. Piotrowski, G.G. van Ryzin
Inkluzív önkormányzat	2014	Számadó Róza
A civil szervezetek a közösségi döntéshozatalban: participáció és kormányzás	2008	Boda Zs.
Nyilvánosság és részvétel a településtervezési folyamatban	2010	Csanádi G.
A politikai participáció és a társadalmi tőke, valamint a kapcsolathálózatok összefüggései	2006	Nagy Gábor D.
Az önkormányzatiság és a lakossági participáció	2000	Bóhm A
civil szervezetek a közösségi döntéshozatalban: participáció és kormányzás	2008	Boda Zs.
Területfejlesztés és participáció	1995	Fogarasi Gy.
Közösségi tervezés 2.0: a participáció új perspektívái a webkettő fényében	2011	Rényi Zs.
Civil participáció az önkormányzatokban	2011	Gyorgyevics M.
The Competitive Advantage of the Inner City	1995	M. Porter
Capacity building: Facilitating citizen participation in local governance	2005	M. Cuthill
Conceptual, Theoretical and Practical Issues in Measuring Benefits of Public Participation	2009	P. Burton
Social Media and Political Participation: Are Facebook, Twitter and Youtube Democratizing our Political Systems?	2011	R. Effin, J. von Hillegersberg, T. Huibers
Public Participation in Local Government: Points of View	1999	T. Lando
Public Participation Methods: A Framework for Evaluation	2000	G. Rowe, L.J. Frewer
Designing Web Technologies for Local Governance Reform: Good Management of Good Democracy?	2000	J. Musso, C. Weare, M. Hale
Assessing Public Participation in US Cities	2001	X. Wang

A megyei önkormányzatok stratégiai megújulása	2015	Barta M., Szepesi B., Benkő T., Czaller L., Iváncsics V., Lévai A.
A magyar vidék helyzete	2016	Szepesi B., Bajnay Zs., Fazekas G., Kiss F., Kovács A.
Önkormányzati-lakossági kommunikáció: jó nemzetközi gyakorlatok	2012	Jenei Á. (előadás)
Ki az úr a háznál? Döntéshozatal a magyar önkormányzati rendszerben	2011	Várnagy R., Dobos G.
Kortárs városfejlesztési modellek	2009	Letenyey L., László Cs.
Networking LEADER and local oligarchies	2013	Csurgó B., Kovács I.
Kisebbség, többség, többszörösség	2016	Takács J., P. Tóth T.
Eurobarométer		
CLLD (Community Led Local Development – Közösségvezérelt helyi fejlesztés) – módszer cigány közösségek bevonására	2015	
Kutatás az önkormányzatokról	2004	
Digitális Miskolc Program	2015	
Közösségi központok kialakítása	2015	
Komplex telep-program	2015	
Csoda Budapesten: egy önkormányzat meghallgatta a választóit, odafigyelt és tényleg kompromisszumot köt	2016	Szily László
A Településfejlesztési Kerekasztal munkája Mátraverebélyen	2013	
Participation, representation and Expertise: Citizen Preferences for Political Decision-Making Processes	2015	J. Font, M. Wojcieszak, C.J. Navarro
The Civic Personality: Personality and Democratic Citizenship	2014	P.T.Dinesen, A.S. Norgaard, R. Klemmensen
Top 10 U.S. Municipal Police Departments and their Social Media Usage	2015	L. Brainard, M. Edlins
Local Political Participation: The Impact of Rules-in-Use	2006	V. Lowndes, L. Pratchett, G. Stoker
Trends in Local Government: Part 1 - Local Government Perspectives	2001	V. Lowndes, L. Pratchett, G. Stoker
Trends in Local Government: Part 2 – Citizens' Perspectives	2002	V. Lowndes, L. Pratchett, G. Stoker
E-Citizenship: Reconstructing the Public Online	2009	R. K. Polat, L. Pratchett
Evaluating the use and impact of Web 2.0 technologies in local government	2015	U. Sivarajah, Z. Irani, V. Weerakkody
Social Media and the New Organization of Government Communications: An Empirical Analysis of Twitter Usage by the Dutch Police	2014	A.J. Meijer, R. Torenvlied
An Open Government Maturity Model for social media-based public engagement	2012	G. Lee, Y.H. Kwak

New Localism – Citizen Engagement, Neighbourhoods and Public Services: Evidence from Local Government	2005	J. Aspden, D. Birch
Modern Local Government: In Touch with the People	1998	
UK Local Government and Public Participation: Using Conjectures to Explain the Relationship	2011	D. McKenna
Are "Good" Citizens "Good" Participants? Testing Citizenship Norms and Political Participation across 25 Nations	2013	C. Bolzendahl, H. Coffé
The impact of policies on government social media usage: Issues, challenges, and recommendations	2011	J.C. Bertrot, P.T. Jaeger, J.M. Grimes
Exploring fluctuations in citizen engagement on a local government Facebook page in Japan	2015	M. Kaigo, S. Okura
Konfliktuskezelés a vízgazdálkodásban	1998	Dr. Ijjas I.
Which candidates do the public discuss online in an election campaign?: The use of social media by 2012 presidential candidates and its impact on candidate salience	2012	S. Hong, D. Nadler
Citizens' engagement on local governments' Facebook sites. An empirical analysis: The impact of different media and content types in Western Europe	2014	E. Bonsón, S. Royo, M. Ratkai
The New Governance: Practices and Processes for Stakeholder and Citizen Participation in the Work of Government	2005	L. B. Bingham, T. Nabatchi, R. O'Leary
Social media use by government: From the routine to the critical	2012	A. L. Kavanaugh, E. A. Fox, S. D. Sheetz
Direct Public Engagement in Local Government	2014	T. Nabatchi, L. B. Amsler
Local engagement online: Municipal Facebook pages as hubs of interaction	2015	A. Lev-On, N. Steinfeld
The Purpose (and Perils) of Government-Nonprofit Partnership	2007	B. Gazley, J. L. Brudney
A social media text analytics framework for double-loop learning for citizen-centric public services: A case study of a local government Facebook use	2015	C :G. Reddick, A. T. Chatfield, A. Ojo
Making sense of the future: can we develop a new model for public services?	2009	C. Staite
Az átalakuló Nagykovácsi	2007	Csapák Alex
Széthúzó falvak, egységes városok?	2009	Gergely Júlia
Településvezetés és szuburbanizáció	2014	Gergely Júlia
New Conversations LGA guide to engagement	2017	LGA
Evaluating Digital Citizen Engagement: A Practical Guide	2016	Peixoto, Tiago Fall, Marieta Sjoberg, Fredrik
The Benefits of Citizen Engagement: a (Brief) Review of the Evidence	2012	Peixoto, Tiago
Working Group Report on Citizen Engagement with Local Government	2014	Department of the Environment, Community & Local Government

BEST PRACTICES, Civic Engagement, City of Victoria – Official Community Plan, Project	2012	2012 COMMUNITY EXCELLENCE AWARDS
Interactive Cities Digital social media and user generated content improving urban governance		
The emerging relationships between councils and citizens	2012	Jon Bloomfield
Growth Coalitions: a whole-system approach to city development and economic growth	2016	Fineberg, Adam
Infrastructure Alliances: Supply-Chain Expansion and Multi-City Growth Coalitions	2016	Wachsmuth, David Building, Macdonald-Harrington
Collaborative partnerships for urban development: a study of the Vancouver Agreement Article	2007	Mason, Michael
Government and Social Media: A Case Study of 31 Informational World Cities	2014	Mainka, Agnes Hartmann, Sarah Stock, Wolfgang G. Peters, Isabella
MiraMap: A We-Government Tool for Smart Peripheries in Smart Cities	2016	De Filippi, Francesca Coscia, Cristina Boella, Guido Antonini, Alessio Calafiore, Alessia Cantini, Anna Guido, Roberta Salaroglio, Carlo Sanasi, Luigi Schifanella, Claudio
Co-production Catalogue from Wales	2017	
Designing With People Putting people at the heart of the design process	2016	Helen Hamly Center for Design
Digital Engagement Cookbook For all your digital engagement recipies	2017	Fraser Henderson
The Digital Engagement Guide Ideas and practical help to use digital and social media in the public sector	2016	Steph Grey and invited friends
Opportunity Structures for Citizens' Participation in Italian Regions: A Case Study	2015	Casula, Mattia
Inter-municipal cooperation in waste management: the case of Poland	2016	Kołosut, Bartłomiej
Localism in practice. Investigating Citizen Participation and Good Governance in Local Government Standards of Conduct	2014	Lawton, Alan Macaulay, Michael
Beyond the participatory process: Consequences in the interaction between civil society and local authorities	2016	Manuel Jiménez Sánchez, Patricia García Espín, José Luis Fernández Martínez
Using Innovation and Technology to Improve City Services	2016	Sherri R. Greenberg

How Citizen Attachment to Neighborhoods Helps to Improve Municipal Services and Public Spaces	2015	Daniel O'Brien, Dietmar Offenhuber, Jessica Baldwin-Philippi, Melissa Sands, Eric Gordon
Redesigning Local Democracy	2012	JENNY WILLS Jenny Wills, Kate Nash
The active role of citizens in the evaluation process: methods, impact and prospects of Civic Evaluation in Italy		Angelo Tanese, Alessio Terzi
Policy Innovations in Dutch Municipalities	2015	Wouter Jans
Accelerating Public Engagement a Roadmap for Local Government	2015	Eric Gordon
Community Democratic Governance: Community Democratic Governance: Evidence Synthesis and Advice	2014	Tony Bovaird
Bringing the power of the citizen into local public services – An evidence review	2014	Tony Bovaird and Elke Loeffler
Citizen participation in local decision – making Case studies in the framework of the European Local Democracy Week	2015	ALDA
Formal institutions versus informal decision-making. On parties, delegation and accountability in local government	2013	Colin Copus and Gissur Ó. Erlingsson
Intermunicipal collaboration – a smart alternative for small municipalities? Intermunicipal collaboration – a smart alternative for small municipalities? Intermunicipal collaboration – a smart alternative for small municipalities?	2015	Ulf Wiberg and Ilmi Limani
Evaluating Digital Citizen Engagement: a practical guide	2016	Tiago Peixoto, Marieta Fall and Fredrik Sjoberg
Local Government Participatory Practices Manual	1999	Tim Kehoe

VIII. melléklet: Bevonás eszközei

Eszköz leírása	Működési mód leírása	Bevonás célja	A bevonási eszköz gyakorlati használata	Bevonás célcsoportja	Valóban bevontak csoportja	Településméret	Településméret kategorizálva			Erősségek és lehetőségek	Gyengeségek és veszélyek
							2000 fő alatti	2000 - 15000 fő közötti	15000 fő feletti		
Az eszköz rövid összefoglaló megnevezése	Rövid leírás arról, hogy hogyan működtetik az adott eszközt	Mit gondol a megkérdezett alany, mi az általa említett bevonási eszköz célja (szükséges megjelölni az interjúalany pozícióját)	Mit gondol az interjúalany, hogy a gyakorlatban mire használják a bevonási eszközt	A bevont csoport leírása, amennyiben erről rendelkezünk információval	Megjelölése annak, hogy valójában mely csoport, csoportok voltak azok, amelyek „bevonódtak” (szükséges megjelölni az interjúalany pozícióját)	A település(ek) lakosságszám szerinti besorolása, ahol az eszközt láttuk (az ajánlások és az útmutató miatt is fontos lehet az adaptálhatóság okán)				Milyen esetekben előnyös ez az eszköz, mikor működik sikeresen, milyen helyzetekben és célokra lehet hatékonyan használni?	Milyen veszélyei, gátjai vannak az eszköz alkalmazásának, milyen helyzetekben, célokra nem alkalmazható?
„Polgármester házhoz megy”	Havi rendszerességgel ismétlődő személyes találkozó jelent a polgármesterrel, amelyre az érintett lakos otthonában kerül sor.	Személyes kapcsolat, információ és véleménycsere céljából	A polgármester személyesen keresi fel otthonában a lakókat.	Teljes lakosság	Azon személyek, akiket a polgármester személyesen felkeres.	5635		1		Kiseb településen működhet, erős személyes kapcsolat alakulhat ki. A lakos a megszokott környezetében kerülhet bevonásra.	Nagyobb településméret esetében nem hatékony, nem működtethető.
Egy-egy lakossági szereplő bevonása	Állandó elégedetlenkedők, kritikusok bevonása az általa kritizált feladat megoldására	Nincs ezzel kapcsolatos információ	Nincs ezzel kapcsolatos információ	Állandó elégedetlenkedők, kritikusok	Nincs ezzel kapcsolatos információ	23613		1		Külső erőforrás felhasználása a probléma megoldására	Szinte veszélytelen
Éves rendszerességű (közmeghallgatáson kívüli) lakossági találkozó szakemberek bevonásával	Évente több alkalommal összehívott lakossági találkozó, amelyre a lakosságon kívül egyéb, az adott témában járatos szakembert is meghívhatnak.	A lakók az adott témában feltehető kérdéseiket, és elképzeléseiket közvetíthessék	Nincs ezzel kapcsolatos információ	Teljes lakosság	Nincs ezzel kapcsolatos információ	1748 5171	1	1		A lakosságot közvetlenül érintő problémák áttekintésére ad lehetőséget, a szakemberek segíthetik a jó megoldást	Gyorsan megoldandó kérdések esetében nem mindig alkalmazható, adott esetben szűk réteget érinthet
Fókuszcsoport	Ember egy csoportjának véleményét, benyomásait, attitűdjét vizsgálhatjuk. Általában 6-10 fő vesz részt, a beszélgetést moderátor vezeti. A beszélgetés félig strukturált, azaz a moderátor témavázlat alapján irányítja a beszélgetést, de nincsenek kötött kérdések-válaszok. Megkülönbözteti a fókuszcsoportot a csoportos interjútól az a tény, hogy a csoporttagok egymás közötti interakciója is meghatározó a fókuszcsoport eredményessége szempontjából.	Felmérni, hogy mik azok, amik jelenleg jól működnek a városban, és mik azok, amiket a jövőben fejleszteni kellene.	Nincs ezzel kapcsolatos információ	Különböző területről érkező személyek (szakemberek)	Teljes lakosság körében	3200		1		Pontosabb információt adhat a lakosság elképzeléseiről. A technika előnye a csoporttagok véleménycserejéből származó többlet, azaz a résztvevők egymással történő interakciója. A résztvevők saját szavaikkal fejezhetik ki véleményüket, így spontán reakciókat figyelhetünk meg. A moderátor szintén felteheti spontánul felmerült kérdéseit, így irányíthatja a beszélgetést.	Nem számszerűsíthető, nem vonatkoztatható a népesség egészére. A csoport lehet nehezen kezelhető, állhat csupán introvertált emberekből, akik nehezebben nyílnak meg egymásnak. A csoportban lehet nehezen kezelhető ember, aki valamilyen okból nem kellőképpen motivált a fókuszcsoport célját elérni.
Fórumládák, ötletládák	Közterületi fórumládák elhelyezése (50-60 db.). Folyamatosan ürtik és dolgozzák fel a lakossági észrevételeket, egyéb információkat.	A döntéshez szükséges információk beszerzése. Fontos csatorna. Javaslatok, észrevételek összegyűjtésére szolgál. A lakossági információk begyűjtésének fontos eszköze az ún. „véleményláda”, amely a Hivatalnál elhelyezve, anonim módon gyűjti be a polgárok észrevételeit, közlendőit.	„A város tele van szórva véleményládákkal, ennek tartalmát is elemzik.” A kritikák is bekerülnek a ládába, ezeket egyenként megvizsgálják. A polgármester helyezte el a hivatalban a ládát, név nélkül lehet beadobni javaslatokat, észrevételeket (kistéleplés) A láda tartalmának gyűjtése és feldolgozása folyamatosan zajlik.	Teljes lakosság	Azon személyek, akik javaslataikat, véleményüket bedobják a véleményládába.	26629 774 15696	1	2		A lakosság véleménye / kezdeményezése / érdekei rövidebb úton juthatnak el az önkormányzathoz	Fontos a vélemények figyelembevétele, reakció a felvetett problémákra.
Helyi népszavazás	A helyi népszavazás a közügyekben való részvétel egyik módja, egyedülálló lehetőség arra, hogy egy közösség közvetlenül érvényesíthesse az önkormányzathoz való jogát.	A városvezetés mindig arra törekszik, hogy az ott élők szava érvényesüljön	Fő célja az önkormányzatnak, hogy közösség segítő legyen	Teljes lakosság		43679 58171		2		Teljes lakosság elmondhatja véleményét. A lakosság számára delegált döntési jogkör előnye, hogy valójában az érintettek szempontjait a legjobban tükröző intézkedéseket tesz lehetővé.	Politikai játszmák színtere lehet. Nem biztos, hogy jó döntés születik. A módszer hátránya, hogy kivészi a felelősséget az önkormányzat kezéből, így részben felelőtlen megoldásnak tekinthető, (feltéve, ha a lehetőségek között olyan is szerepelt, amely szakmailag kevésbé tekinthető jó megoldásnak).
Informális fogadóóra (köztereken, rendezvényeken, stb)	Piacon megtartott polgármesteri fogadóóraközös képviselői fórum. A polgármesterrel és/vagy a képviselőkkel történő rendszeres, kötetlen hangvételű, spontán jellegű napi személyes kommunikáció alakossági visszajelzések fő forrása	A piacokon, illetve egyéb rendezvényeken / összejöveteleken, informálisan megkeresik, megszólítják őket a lakók problémáikkal, meglátásaikkal. A hét adott napján járja a települést, ilyenkor megszólítják, elmondják a problémákat.	A polgármester és az alpolgármester rendszeresen részt vesz a helyi piacokon (a piacoknak nagy szerepe van a városban, jelentős számú lakó részt vesz) illetve egyéb rendezvényeken/ összejöveteleken. A polgármester rendszeresen járja a települést, ilyenkor megszólítják, elmondják a problémákat. A közös rendezvényeken, fogadóórákon illetve személyesen a lakosság bátrabban keresi fel a képviselőket, polgármestert.	Teljes lakosság adott helyszíne járó része	Azon személyek, akik az adott időben és helyszínen megjelennek.	7800 1800 17000 4200 10000 2000 16000 4700 5300 2000 58000 23613 13207 5206 74451	1	9	5	Közvetlen hangnem, bizalmasabb, az emberek jobban megnyílnak	Informális találkozókból adódó esetlegesség

Eszköz leírása	Működési mód leírása	Bevonás célja	A bevonási eszköz gyakorlati használata	Bevonás célcsoportja	Valóban bevontak csoportja	Településméret	Településméret kategorizálva			Erősségek és lehetőségek	Gyengeségek és veszélyek
							2000 fő alatti	2000 - 15000 fő közötti	15000 fő feletti		
Az eszköz rövid összefoglaló megnevezése	Rövid leírás arról, hogy hogyan működött az adott eszközt	Mit gondol a megkérdezett alany, mi az általa említett bevonási eszköz célja (szükséges megjelölni az interjúalany pozícióját)	Mit gondol az interjúalany, hogy a gyakorlatban mire használják a bevonási eszközt	A bevont csoport leírása, amennyiben erről rendelkezünk információval	Megjelölése annak, hogy valójában mely csoport, csoportok voltak azok, amelyek „bevonódtak” (szükséges megjelölni az interjúalany pozícióját)	A település(ek) lakosságszám szerinti besorolása, ahol az eszközt láttuk (az ajánlások és az útmutató miatt is fontos lehet az adaptálhatóság okán)	2000 fő alatti	2000 - 15000 fő közötti	15000 fő feletti	Milyen esetekben előnyös ez az eszköz, mikor működik sikeresen, milyen helyzetekben és célokra lehet hatékonyan használni?	Milyen veszélyei, gátjai vannak az eszköz alkalmazásának, milyen helyzetekben, célokra nem alkalmazható?
Informális visszacsatolási eszközök	A polgármesterrel és/vagy a képviselőkkel történő rendszeres, kötetlen hangvételű, spontán jellegű személyes kommunikáció (pl. boltban, piacon, rendezvényeken, gyalog / biciklivel összetalálkozva) a lakossági visszajelzések fontos forrása	A napi kontaktus egyik fő oka a közfoglalkoztatás (2000 főből 400), emellett a képviselő-testület is elérhető és nyitott (az információ áramlás elégségesen működik); A kapcsolattartás közvetlen módon zajlik, nincs szükség formális eszközre; A helyiek bármikor elérik a képviselőt, aki továbbítja kérésüket a hivatal felé	Valóban az informális visszacsatolást alkalmazzák, az utcabizalmi vagy a kérdőívészes helyett	Teljes lakosság	A testület nyitott mindenki véleményére	809 1 923 4 066 152 620 101 613 2 283 1 240 5 584 41 846 8 050 17 172 5567 2 519 2 422 2 440 10 623 1 824 561 72 953 5 072	5	10	5	Kisebb településeken a személyes ismeretek lehetőséget teszik, hogy nagyon gyorsan és hatékonyan működjenek az informális visszacsatolások. Ahol ezek a beérkező vélemények valóban becsatolásra kerülnek, ott nagyon szorosan összetartó közösség alakul ki, magas a településvezetéssel szembeni elégedettség és bizalom.	Az informális eszközök működésére sok önkormányzat úgy tekint, hogy az nagy részben kiváltja további bevonási eszközök alkalmazásának szükségességét, ezért nem is törekednek arra, hogy más módon is felmérjék az igényeket, visszajelzéseket gyűjtsenek. A helyiek emiatt az érezhetik, hogy nem vonják be őket megfelelően. Az informális visszacsatolások nem tekinthetők reprezentatívnak, valamint jelentős információ-vesztéssel járhatnak, nehezen követhetőek, hitelteleneek lehetnek. A módszer hátránya továbbá, hogy nagyobb lélekszámú településeken nehezen működtethető.
Közmeghallgatás	A jogintézmény célja, hogy a helyi lakosság és a helyben érdekelt szervezetek képviselői (például: egyesületek, egyesülések) közvetlenül intézzenek a helyi közügyek tekintetében kérdést, vagy tegyenek javaslatot a képviselő-testületnek. A helyi közügy fogalmát a törvény 4. §-a határozza meg, amelynek értelmében helyi közügyek alapvetően a lakosság közszolgáltatásokkal való ellátásához, valamint a helyi önkormányzás és a lakossággal való együttműködés szervezeti, személyi és anyagi feltételeinek megteremtéséhez kapcsolódnak. Előre meghatározott időpontban, általában témákat is hirdetve tartják			Teljes lakosság	A közmeghallgatáson résztvevők	Az összes hazai településen kötelező, ebből adóan az összes vizsgált településen vannak közmeghallgatások				Adott probléma esetében azonnal, vagy legkésőbb 15 napon belül történő válasz. A helyi lakosság részletesen tájékozódhat az őket érintő fontosabb ügyekről, a település fejlesztéseiről átfogó képet kaphat, illetve közvetlenül intézhet kérdéseket és javaslatokat a településvezetés felé, amikre azonnali visszajelzést kap.	Nem időszzerű, túl ritkán van tartva, s leginkább az idősebb korosztály vesz részt közmeghallgatáson. Akinek szükséges ügyet intézni, az felkeresi a hivatalt. A tájékoztatás személyes forrásokból, nyomtatott/elektronikus sajtón keresztül sokkal gyorsabb. A kötelezően megtartandó alkalom kötelezőszerűen letudandó, nem kívánt feladatként jelenik meg sok településvezetés esetében. A gyakran túl hivatalos, közvetett hangnem és közeg miatt jellemzően alacsony a helyiek részvételi hajlandósága. A megjelentek köre sokszor ugyanaz, így nem feltétlenül tekinthetők reprezentatívnak a beérkező vélemények. A résztvevők nem ismerik az eljárásrendet, rosszul informáltak, nem tudják értelmezni az előzetesen elhangzott meghívón szereplő és a helyszínen elhangzó túlságosan szakmai szövegű tájékoztatást. Sok esetben nem a témával kapcsolatosak az észrevételek, sokan magánjellegű ügyekkel kapcsolatosan szólnak fel, amiket egyébként a fogadóórán kellene feltenniük. Ha a napirendi pontok ismertetése túl hosszú nyúlik, a lakosság elveszti a türelmét a végére, ezért nem érkezik érdemi hozzászólások.
Lakossági fórum	A településvezetés a lakosság vélemény-nyilvánítását célzó hivatalos fórumot szervez az önkormányzati feladatok meghatározásához és végrehajtásához kapcsolódóan. A fórum magába foglalhatja az egész várost érintő fontosabb fejlesztésekkel kapcsolatos konzultációt is, de jellemzően inkább egy-egy konkrét fejlesztéssel, beruházással, aktuális témával kapcsolatos.			Teljes lakosság	A fórumon résztvevők	nem definiálható				A helyiek személyes, közvetlen visszajelzést kapnak felmerülő kérdéseikre, javaslataikra, esetleges panaszaiakra. Mivel az érdeklődők megismerhetik és véleményezhetik a projektek terveit még a tervezés fázisában, a beérkező visszajelzések által a megvalósuló fejlesztésekkel a lakosság várhatóan elégedett lesz. A lakossági fórum írást általában nagyobb részvételi hajlandóságot mutathat a közösség, ha azt nem a Polgármesteri Hivatalban / a szakos közmeghallgatási helyszínen rendezik meg. A konkrétabb témákkal kapcsolatosan összehívott lakossági fórumok jóval hatékonyabbak lehetnek a közmeghallgatásnál azért is, mert így nagyobb eséllyel több, az adott ügyben közvetlenül érintett/érdekelte személy véleménye érkezik be.	Ha a lakosság úgy érzi, hogy véleménye korábban nem került megfelelően becsatolásra, alacsony részvételi hajlandóságot várható a jövőben megtartott fórumokon. A kevés érdeklődő oka továbbá a közmeghallgatáshoz hasonlóan itt is lehet a túlságosan hivatalos, szakmai hangnem. Szintén jellemző, hogy nem reprezentatív a résztvevők köre, és a megjelentek hajlamosak oda nem illő témákkal foglalkozni.

Eszköz leírása	Működési mód leírása	Bevonás célja	A bevonási eszköz gyakorlati használata	Bevonás célcsoportja	Valóban bevontak csoportja	Településméret			Erősségek és lehetőségek	Gyengeségek és veszélyek	
						2000 fő alatti	2000 - 15000 fő közötti	15000 fő feletti			
Az eszköz rövid összefoglaló megnevezése	Rövid leírás arról, hogy hogyan működtek az adott eszközök	Mit gondol a megkérdezett alany, mi az általa említett bevonási eszköz célja (szükséges megjelölni az interjúalany pozícióját)	Mit gondol az interjúalany, hogy a gyakorlatban mire használják a bevonási eszközt	A bevont csoport leírása, amennyiben erről rendelkezünk információval	Megjelölése annak, hogy valójában mely csoport, csoportok voltak azok, amelyek „bevonódtak” (szükséges megjelölni az interjúalany pozícióját)	A település(ek) lakosságszám szerinti besorolása, ahol az eszközt láttuk (az ajánlások és az útmutató miatt is fontos lehet az adaptálhatóság okán)	2000 fő alatti	2000 - 15000 fő közötti	15000 fő feletti	Milyen esetekben előnyös ez az eszköz, mikor működik sikeresen, milyen helyzetekben és célokra lehet hatékonyan használni?	Milyen veszélyei, gátjai vannak az eszköz alkalmazásának, milyen helyzetekben, célokra nem alkalmazható?
Lakossági fórum (utcafórum)	Közterületekre, körzetekbe kihelyezett fogadóóra/lakossági fórum. Különböző témák miatt a kötelezően megtartandó fórumokon kívül is tartanak ilyen közösségi alkalmat. - hagyományos lakossági fórum-kerület(rész)enként / városrészenként megtartott kisebb lakossági fórum. Egy évben több alkalommal a polgármester az adott kerület képviselőjével utcafórumot tart. A lakosságot tájékoztatják a fejlesztésekről, illetve az ottani panaszos ügyeket könnyebben meg tudják beszélni.	A törvényileg előírt bevonás és tájékoztatás végrehajtása Tájékoztatás, illetve a lakosság véleményének meghallgatása Problémák, észrevételek jelzése A lakosság kérdéseket tudjon feltenni, észrevételeit jelezhesse A lakosság problémáinak és észrevételeinek összegyűjtése A lakosság kérdéseket tudjon feltenni, észrevételeit jelezhesse Nem látja célját a hivatalos fórumnak, sokkal inkább a Polgármester Úr hivatalos facebook oldalát, mely felér egy teljes lakossági fórummal A lakosság problémáinak és észrevételeinek összegyűjtése A városvezetés minden esetben igyekszik az itt élők érdekeit figyelembe véve cselekedni, meghallgatni a problémákat és megoldást találni azokra.	A település önkormányzata összetéveszti a bevonást a tájékoztatással. A lakossági fórumokat ugyanis nem egy adott fejlesztés vagy program előtt rendezik meg, hanem utána. A lakosságot nem vonja be az önkormányzat az előkészítő fázisba, hanem csak tájékoztatja őket a végbement projektekről. Csak a törvényileg előírt tájékoztatást és bevonást hatják végre a település vezetői, hiszen nekik így kényelmesebb A lakókat érintő adott téma, probléma feltárása Véleménykérés, igényfelmérés a lakosság körében nem szokott történni. A teljes lakosság véleményének, javaslatainak bevonása A város fejlesztési irányának eldöntéseLeginkább pályázatokkal és fejlesztésekkel kapcsolatos meghallgatásra kerül sor Leginkább csak a roma lakosok szociális ügyeiről, gondjairól esik szó Csak akkor hívják össze a lakossági	Teljes lakosság	teljes lakosság teljes lakosság szinte senki a teljes lakosság teljes lakosság a fórumokra első körben a civil szervezeteket hívják meg, utána a település lakosait „mármint azokat, akik számba vehetők és tudjuk, hogy egy kicsit aktívabbak.” aki érdeklődő, nyitott a város ügyeire és megvan a véleménye, amit esetleg el is mer mondani, azt az önkormányzat mindenképpen számba veszi a legaktívabbnak az időseket lehet mondani, illetve az áll civileket, a sportegyesületeket teljes lakosság teljes lakosság	19918 89903 62246 4330 10384 5395 1163 58959 78414 72786 17448 2283 17172 22926	1	4	9	A lakosság a megszokott környezetében kerülhet bevonásra. Valamilyen változás esetén tájékoztatni a lakosságot. Ha nagyobb a település, olyan témákat beszélnek meg, ami más városrészen lakók számára nem releváns, az emberek közelebb érzik magukhoz ezt a formát, „a vezetőség leereszkedik”. A módszer az aktuális kérdéseket a keletkezésük helyén vizsgálja, ezért valóban működő megoldások születhetnek a problémákra. A tájékoztatásra és a visszajelzések gyűjtésére az egyik leghatékonyabban alkalmazható eszköz, hiszen a kisebb célcsoportra fókuszált alkalmakon a helyiek alapvetően fogékonyak, mind pozitív, mind negatív meglátásaiknak hangot adnak, aktív párbeszéd tud kialakulni. Mivel a közterületen, közvetlen lakókörnyezetükben a helyiek kötetlenül beszélgethetnek a vezetőkkel, nincs kamera vagy tömeg (sok esetben egy egész nap ki van jelölve erre a célra, így bőven jut idő mindenkire), lényegesen a jobb a hangulat és közvetlenebb a kapcsolat kialakítása az érdeklődőkkel, mint egy közmeghallgatáson. Ha az utcafórumok tapasztalatai pozitívak, megerősödik az egymásba vetett bizalom, a településvezetés közelebb kerül a város lakóihoz, nő az elégedettség. A kisebb célcsoportra fókuszált alkalmakon a helyiek alapvetően fogékonyak, mind pozitív, mind negatív meglátásaiknak hangot adnak, aktív párbeszéd tud kialakulni.	A résztvevők száma függhet az időjárástól és időponttól is. Nem ismerik a fórum menetét és szabályait, így sok esetben kudarcba fulladnak ezek az események. Ez valószínűleg azért van így, mert rosszul kommunikál a lakossággal az önkormányzat. Egy lakossági fórum meghirdetésekor ugyanis túlságosan szakmai szöveget fogalmaznak meg a felhívásban, melynek következtében a lakók nem szívesen jelennek meg, illetve egyáltalán nem értik, hogy miről lesz szó. A módszer kétségkívül nagyon sok energiát és elkötelezettséget igényel. Ha sok megoldandó probléma merül fel egy adott területen (elmaradottabb városrészek), a találkozó nem feltétlenül zajlanak indulatoktól mentesen. A lakosság egymással való szembenállását is kiválthatják bizonyos kérdések, pl. ha két utca nem tud meggyezésre jutni egymással valamiben (tipikusan ilyenek a közlekedéscsatorna változások). Jellemzően a választásokat megelőző kampányidőszakban tartanak gyakran ilyen alkalmakat, ha később ezt az eszközt csak nagy ritkán alkalmazza a településvezetés, akkor az visszatetszést kelthet a lakosságban, csökkenhet a bizalom.
Lakossági konzultációk (tematikus) és ezek, ill. a Fórumok statisztikai elemzése és feldolgozása	Lakossági konzultációk (tematikus) és ezek, ill. a Fórumok statisztikai elemzése és feldolgozása	Nincs információ	Nincs információ	Teljes lakosság	Nincs információ	45 945			1	A statisztikai adatok megkönnyíthetik a helyes döntéshozatalt.	Nem mindig mutat valós képet

Eszköz leírása	Működési mód leírása	Bevonás célja	A bevonási eszköz gyakorlati használata	Bevonás célcsoportja	Valóban bevontak csoportja	Településméret	Településméret kategorizálva			Erősségek és lehetőségek	Gyengeségek és veszélyek
							2000 fő alatti	2000 - 15000 fő közötti	15000 fő feletti		
Az eszköz rövid összefoglaló megnevezése	Rövid leírás arról, hogy hogyan működtek az adott eszköz	Mit gondol a megkérdezett alany, mi az általa említett bevonási eszköz célja (szükséges megjelölni az interjúalany pozícióját)	Mit gondol az interjúalany, hogy a gyakorlatban mire használják a bevonási eszközt	A bevont csoportja leírása, amennyiben erről rendelkezünk információval	Megjelölése annak, hogy valójában mely csoport, csoportok voltak azok, amelyek „bevonódtak” (szükséges megjelölni az interjúalany pozícióját)	A település(ek) lakosságszám szerinti besorolása, ahol az eszközt láttuk (az ajánlások és az útmutató miatt is fontos lehet az adaptálhatóság okán)				Milyen esetekben előnyös ez az eszköz, mikor működik sikeresen, milyen helyzetekben és célokra lehet hatékonyan használni?	Milyen veszélyei, gátjai vannak az eszköz alkalmazásának, milyen helyzetekben, célokra nem alkalmazható?
On-line fogadóóra	A meghatározott időszakban on-line lehetőség van kérdés feltevésre, probléma jelzésre	Az online felületen jóval könnyebben mozgósíthatók a lakosok; on-line (facebookon) lehet kérdéseket intézni a polgármesterhez, amit igyekeznek helyben megválaszolni		Teljes lakosság		163376 152620 2045 31388 45945 553 74451 43679 71660 65849	1	1	8	Nem szükséges személyes megjelenés, bármikor feltehető kérdés. Gyors kapcsolat. Applikációk: a mobiltelefonok elterjedtsége miatt állandó kapcsolati lehetőség. Az online fogadóóra kényelmes, időtakarékos és egyszerű módszer a lakosság számára, hiszen nem kell külön időpontot foglalni és elmenni a hivatalba, kivárm a sort, gyakorlatilag csak annyi időt vesz igénybe az érdeklődő számára, míg leírja a kérdését. Nagy előnye, hogy teljes fokú nyilvánosságot biztosít, a kérdésekre adott válaszokat mindenki láthatja, valószínűleg így kevesebb egyforma kérdés sem fog feleslegesen beérkezni (feltéve, hogy az érdeklődők egymás hozzászólásait is elolvassák). Mivel nagyon hatékony visszacsatolási eszközként működik, növeli a lakosság településvezetéssel szembeni elégedettségét, bizalmát. A nehezen bevonható fiatalabb korosztályt is elér	Technikai feltételeket igényel, emiatt leginkább a fiatalabb korcsoport érhető el. Hatékonysága függ a válaszadás gyorsaságától. A beérkezett kérdések, jelzések nem mindig megbízható források. A közösségi oldalakon az hamis profil mögötti mocskolódás sokat ront a megítélésén. Az idősebb korosztályt kevésbé éri el a módszer. A polgármester részéről sokkal több időt igényelhet a kérdésekre írásban választ adni, mint szóban, ezért előfordulhat, hogy egy idő után belefárad, és nem folytatja tovább rendszeresen ezt a fajta kommunikációt.
Részvételi költségvetés	A költségvetés egy bizonyos részét meghatározott célra használja fel az Önkormányzat. A forrás felhasználásáról egy lakosok által megválasztott, külön e célra létrehozott testület tesz javaslatot.	A befolyt összeget hasznos célra kívánja felhasználni az Önkormányzat	Fejlesztés „külső” forrásból	Lakók képviselőin keresztül a teljes lakosság	A testület által képviselt lakosság	17000 58171			2	Közvetett módon a lakosság dönti el, hogy ez a forrás milyen fejlesztésre kerüljön felhasználásra	Elégtelen tájékoztatás esetében a kevésbé informált lakosok kifogásolhatják a beruházás szükségességét
Szűk fórumok (Bizonyos kiválasztott csoportokkal való egyeztetés)	Éves rendszerességgel kerekasztal beszélgetés, amelyre minden vállalkozó, intézményvezető, támogató, egyesületi vezető hivatalos Kiválasztott csoportokkal (vállalkozók, intézményvezetők, ifjúsági, idős, hátrányos helyzetű, nemzeti, stb...) történő rendszeres egyeztetés	Kívülről jövő ötleteknek is örülnek. Intézményekkel, egyesületekkel, vállalkozókkal napi kapcsolatban van. A helyi és a környékbeli vállalkozóknak többször tartott az önkormányzat gazdasági fórumot. A polgármester összehívta a vállalkozókat, és meghatározta, hogy milyen munkaerőre van szükség. Az önkormányzat a megbeszélések szerint próbált képzéseket indítani. A polgármester rendszeresen tanácskozik a kamara elnökével, rendszeresen konzultálnak a helyi vállalkozásokat érintő kérdésekről.	Negyedévente tart a polgármester kerekasztal beszélgetést, erre minden vállalkozó, intézményvezető, támogató, egyesületi vezető hivatalos. Ezeken az alkalmakon van lehetőség érdekegyeztetésre. Hetente kétszer háromszor személyesen is elmegy néhány intézményvezetőhöz, pl. iskolavezetőhöz, de a többi intézményvezetőhöz is minden héten. Rendszeresen jár a nyugdíjas klubba is. A helyi és a környékbeli vállalkozóknak többször tartott az önkormányzat gazdasági fórumot. A polgármester összehívta a vállalkozókat, és meghatározta, hogy milyen munkaerőre van szükség. Az önkormányzat a megbeszélések szerint próbált képzéseket indítani. A polgármester rendszeresen tanácskozik a kamara elnökével, sőt néha részt is vesz annak ülésein. Rendszeresen konzultálnak a helyi vállalkozásokat érintő kérdésekről (építmény és telekadó, kkv-k segítése, támogatása), valamint külső tagokat delegálnak a képviselő-testületbe.	A kiválasztott csoportok	Az önkormányzattal kapcsolatot tartó (kiválasztott?) társadalmi szervezetek, gazdasági csoportok	860 17000 17000 7400 47000 60000 8200 2400 67000 58000 35718 72786 4066 152620 5072 78703 1923	2	5	10	Többféle szervezet véleménye megismerhető, a résztvevők megismerhetik a többiek elképzeléseit is. Több esetben, főleg vészhelyzetben az önkormányzat tudott számítani a csoport segítségére, rendezvények lebonyolítására. Főleg gyors intézkedést igénylő helyzetekben jelenik meg a szoros	A bevont csoportnak nő a befolyása, másokra kevésbé hagyatkozik/kevésbé nyitott az önkormányzat

Eszköz leírása	Működési mód leírása	Bevonás célja	A bevonási eszköz gyakorlati használata	Bevonás célcsoportja	Valóiban bevontak csoportja	Településméret			Erősségek és lehetőségek	Gyengeségek és veszélyek	
						2000 fő alatti	2000 - 15000 fő közötti	15000 fő feletti			
Az eszköz rövid összefoglaló megnevezése	Rövid leírás arról, hogy hogyan működtek az adott eszközök	Mit gondol a megkérdezett alany, mi az általa említett bevonási eszköz célja (szükséges megjelölni az interjúalany pozícióját)	Mit gondol az interjúalany, hogy a gyakorlatban mire használják a bevonási eszközt	A bevont csoport leírása, amennyiben erről rendelkezünk információval	Megjelölése annak, hogy valójában mely csoport, csoportok voltak azok, amelyek „bevonódtak” (szükséges megjelölni az interjúalany pozícióját)	A település(ek) lakosságszám szerinti besorolása, ahol az eszközök láttuk (az ajánlások és az útmutató miatt is fontos lehet az adaptálhatóság okán)				Milyen esetekben előnyös ez az eszköz, mikor működik sikeresen, milyen helyzetekben és célokra lehet hatékonyan használni?	Milyen veszélyei, gátjai vannak az eszköz alkalmazásának, milyen helyzetekben, célokra nem alkalmazható?
Tanácsadó "testület"/ csoport	A polgármester mögött egy Tanácsadó testület áll (pl. díszpolgárokból, korábbi polgármesterekből áll). Ők havi rendszerességgel találkoznak, így próbálva segíteni az önkormányzati munkát.	A kerületi polgármester még a legapróbb helyi fejlesztés kapcsán is kikéri a főépítési osztály véleményét. Ennek következtében elmondható, hogy e bevonás célja az, hogy az önkormányzatban teljes mértékben a szakmai munka legyen hangsúlyos A Polgármester Asszony döntés előtt kikéri egy 4-5 főből álló csapat véleményét is. Ennek következtében elmondható, hogy e bevonás célja az, hogy az önkormányzatban teljes mértékben szakmai munka folyjon A képviselőtestület rendszeres kikéri azok értelmiségi véleményét, akivel jó viszonyban vannak, hogy értékeljék és kritizálják az elképzeléseiket, amik általában konstruktívan be is épülnek a programokba. Nincs ezzel kapcsolatos információ A városfejlesztési projektek szakmailag megalapozottak legyenek Önkormányzat hatékonyan képes legyen ellátni a településvezetéssel, településfejlesztéssel kapcsolatos feladatait Nincs további információ ezzel kapcsolatban	szakmai megalapozottság szakmai megalapozottság pályázatban való szakmai támogatás városfejlesztési projektek szakmailag megalapozottak legyenek önkormányzat hatékonyan képes legyen ellátni a településvezetéssel, településfejlesztéssel kapcsolatos feladatait a település csak akkor alkalmaz tanácsadó csoportot, ha mindenképpen kötelező előírás, különben nincs rá forrás, mindent az önkormányzat próbál önerőből megoldani. fejlesztési beruházások szakmailag megalapozottságának biztosítása a település sikeres legyen pályázatok elnyerésében a pályázatok sikeres elnyerése, illetve az elnyert pályázatok sikeres megvalósítása	Befolyásos emberek	adott osztály, testület szakmai csapat értelmiségi csapat egy közigazdász és jogász szakértői csapat elsősorban az Önkormányzat adott ügyvel kapcsolatosan illetékes megfelelő szervezeti egysége, illetve külsős szakértők nincs további információ ezzel kapcsolatban külsős szakértői csapat, pályázati referens, turisztikai referens, pályázati-, közbeszerzési-, és jogi tanácsadói csoportok külsős szakértői csapat közéleti eseményeket koordináló szakértői csapat külsős szakértői csoport	101613 2476 35718 16628 72333 151812 4066 5537 15681 20895 2422 2374 11843 2077		6	8	Szakmai tapasztalatra alapozott döntéshozatal	Szűk réteg véleményét gyűjti össze
Társadalmi szervezetekkel való kapcsolattartás	Célok megvalósítása érdekében szoros együttműködés kialakítása társadalmi szervezetekkel, akik közvetlen kapcsolatban vannak a lakossággal. Külsős bizottsági tagok vesznek részt az önkormányzati munkában a civil / nemzetiségi/ vállalkozói csoportok köreiből	Nagyon aktív a civil szervezet, de ez nem az önkormányzatnak köszönhető, ha az önkormányzat nem lenne együttműködő, ők akkor is tennék a dolgukat	Nem találunk részletesebb információt	Társadalmi szervezetek	Társadalmi szervezetek és az általuk bevont lakosság	1177 31 388 334 4 066 152 620 101 613 2 283 5 594 16 628 2 440 9 329 22926 52953	2	5	6	Társadalmi szervezeten keresztül a lakosság nagyobb számmal bevonható	A teljes lakosság szűkebb rétegeit képviseli

Eszköz leírása	Működési mód leírása	Bevonás célja	A bevonási eszköz gyakorlati használata	Bevonás célcsoportja	Valóban bevontak csoportja	Településméret	Településméret kategorizálva			Erősségek és lehetőségek	Gyengeségek és veszélyek
							2000 fő alatti	2000 - 15000 fő közötti	15000 fő feletti		
Az eszköz rövid összefoglaló megnevezése	Rövid leírás arról, hogy hogyan működött az adott eszköz	Mit gondol a megkérdezett alany, mi az általa említett bevonási eszköz célja (szükséges megjelölni az interjúalany pozícióját)	Mit gondol az interjúalany, hogy a gyakorlatban mire használják a bevonási eszközt	A bevont csoport leírása, amennyiben erről rendelkezünk információval	Megjelölése annak, hogy valójában mely csoport, csoportok voltak azok, amelyek „bevonódtak” (szükséges megjelölni az interjúalany pozícióját)	A település(ek) lakosságszám szerinti besorolása, ahol az eszközt láttuk (az ajánlások és az útmutató miatt is fontos lehet az adaptálhatóság okán)				Milyen esetekben előnyös ez az eszköz, mikor működik sikeresen, milyen helyzetekben és célokra lehet hatékonyan használni?	Milyen veszélyei, gátjai vannak az eszköz alkalmazásának, milyen helyzetekben, célokra nem alkalmazható?
Település bejárása	<p>A település rendszeres bejárása személyesen a vezető (polgármester) által, amit lakossági fórum követ.</p> <p>A polgármester hetente körbejárja a kerületet, felméri, hogy milyen változások történtek (milyen feladatok, munkák adódtak), miközben kommunikál a helyiekkel</p> <p>A helyi képviselők időnként személyesen bejárják a települést, hogy a lakosságtól beérkező igényeket, javaslatokat, problémákat, visszajelzéseket továbbítsák az önkormányzat felé.</p>	<p>A polgármester kerékpárral járja a települést, naponta 1,5-2 órányit biciklizik a településen.</p> <p>A polgármester és a testület évente többször is tartanak bejárást a telepen, illetve a város olyan területein, ahol nagyobb fejlesztés folyik.</p> <p>Polgármester Asszony rendszeresen járja a települést, ilyenkor megszólítják, elmondják a problémákat.</p> <p>A polgármester hétfő reggelente tulajdonosi szemlélettel körbejárja a kerületet, felméri, hogy milyen változások történtek (milyen feladatok, munkák adódtak), majd kiosztja mindenkinek a feladatokat a hét eleji eligazításkor.</p>	<p>A polgármester kerékpárral járja a települést, naponta 1,5-2 órányit biciklizik a településen.</p> <p>A polgármester és a testület évente többször is tartanak bejárást a telepen, illetve a város olyan területein, ahol nagyobb fejlesztés folyik.</p> <p>Polgármester Asszony rendszeresen járja a települést, ilyenkor megszólítják, elmondják a problémákat.</p> <p>A polgármester hétfő reggelente tulajdonosi szemlélettel körbejárja a kerületet, felméri, hogy milyen változások történtek (milyen feladatok, munkák adódtak), majd kiosztja mindenkinek a feladatokat a hét eleji eligazításkor.</p>	<p>Teljes lakosság</p>	<p>Kisebbségi települések esetében a teljes lakosság, illetve más esetekben egy adott fejlesztéssel érintett terület lakosai.</p>	<p>5635 7821 11777 4451 133408 2508 26629 16628</p>	2	3	4	<p>Kisebbségi településen működhet, erős személyes kapcsolat alakulhat ki. A lakos a megszokott környezetében kerülhet bevonásra. Folyamatos információáramlás.</p> <p>A helyi lakosok véleményének megismerésére, a településvezetéssel szembeni bizalom megerősítésére jó lehetőség, mivel a módszer azt sugallja a lakosok felé, hogy a település vezetése valóban tenni akar a helyiekért, és nem csak kényszerűségből kéri ki a véleményüket egy fórumon, vagy mert épp véletlenül összetalálkoztak, és nem tudták elkerülni, hogy szóba elegyedjenek.</p>	<p>Nagyobb településméret esetében nem hatékony, nem működtethető.</p>
Utcabizalmi rendszer működtetése	<p>A helyi problémákat helyi szinten kezelik. Az utcaközösségek vezetői tartják a kapcsolatot az önkormányzattal, rajtuk keresztül történik az információk átadása. Olyan személy van kiválasztva, aki mindkét félnek "megfelel".</p>	<p>A problémákat a legszűkebb körben tudják megoldani, egyszerűbb és átláthatóbb</p>	<p>Alapvetően információáramlás</p>	<p>Teljes lakosság</p>	<p>Az utcabizalmik által képviselt lakosság</p>	<p>2132 4601 7821</p>		3		<p>A lakosság véleménye / kezdeményezése / érdekei rövidebb úton juthatnak el az önkormányzathoz</p>	<p>A módszer egyéni érdekeket is szolgálhat, főként akkor, ha a közvetítő személyét nem a helyiek választják meg, hanem felülről jelölik ki a településvezetéssel jó kapcsolatban álló személyeket. az eszköz elnevezése rossz képet válthat ki, egyesek emiatt a szocialista rendszerben kiépített besúgó hálózathoz hasonlítják.</p>
Ügyfélpontok	<p>Ügyfélpontok kialakítása a település különböző pontjain</p>	<p>Nincs ezzel kapcsolatos információ</p>	<p>Nincs ezzel kapcsolatos információ</p>	<p>Teljes lakosság</p>	<p>Nincs ezzel kapcsolatos információ</p>	<p>45 945</p>			1	<p>A lakosság véleménye / kezdeményezése / érdekei rövidebb úton juthatnak el az önkormányzathoz</p>	
Vállalkozások rendszeres látogatása, kapcsolat-tartás	<p>Üzemlátogatások. Havi rendszerességgel a polgármester és a képviselők részvételével járják be a vállalkozásokat.</p> <p>Az önkormányzat törekszik arra, hogy a helyi vállalkozók munkaerő-igényeit felmérje és bevonja őket a döntéshozatalba.</p>	<p>A gazdasági szereplőktől való visszacsatolás a városi problémákat illetően</p> <p>A vállalkozók bevonása a döntéshozatalba</p>	<p>nincs erre vonatkozó információ</p> <p>nem elég idevonozani a vállalkozásokat, de meg is kell azokat tartani, hogy ne települjenek tovább kelet felé, így fontos a közvetlen kapcsolat kialakítása</p>	<p>Vállalkozók</p>	<p>gazdasági szereplők vállalkozók</p>	<p>26 629 17 303</p>			2	<p>Rendszeres személyes kapcsolat alakul ki. Folyamatos információ áramlás.</p>	<p>Kerülendő a túlzott vállalkozói befolyás kialakulása.</p>

Eszköz leírása	Működési mód leírása	Bevonás célja	A bevonási eszköz gyakorlati használata	Bevonás célcsoportja	Valóiban bevontak csoportja	Településméret			Erősségek és lehetőségek	Gyengeségek és veszélyek	
						2000 fő alatti	2000 - 15000 fő közötti	15000 fő feletti			
Az eszköz rövid összefoglaló megnevezése	Rövid leírás arról, hogy hogyan működtek az adott eszközök	Mit gondol a megkérdezett alany, mi az általa említett bevonási eszköz célja (szükséges megjelölni az interjúalany pozícióját)	Mit gondol az interjúalany, hogy a gyakorlatban mire használják a bevonási eszközt	A bevont csoport leírása, amennyiben erről rendelkezünk információval	Megjelölése annak, hogy valójában mely csoport, csoportok voltak azok, amelyek „bevonódtak” (szükséges megjelölni az interjúalany pozícióját)	A település(ek) lakosságszám szerinti besorolása, ahol az eszközt láttuk (az ajánlások és az útmutató miatt is fontos lehet az adaptálhatóság okán)	2000 fő alatti	2000 - 15000 fő közötti	15000 fő feletti	Milyen esetekben előnyös ez az eszköz, mikor működik sikeresen, milyen helyzetekben és célokra lehet hatékonyan használni?	Milyen veszélyei, gátjai vannak az eszköz alkalmazásának, milyen helyzetekben, célokra nem alkalmazható?
Tanácsadó "testület"/ csoport	A polgármester mögött egy Tanácsadó testület áll (pl. díszpolgárokból, korábbi polgármesterekből áll). Ők havi rendszerességgel találkoznak, így próbálva segíteni az önkormányzati munkát.	A kerületi polgármester még a legapróbb helyi fejlesztés kapcsán is kikéri a főépítési osztály véleményét. Ennek következtében elmondható, hogy e bevonás célja az, hogy az önkormányzatban teljes mértékben a szakmai munka legyen hangsúlyos A Polgármester Asszony döntés előtt kikéri egy 4-5 főből álló csapat véleményét is. Ennek következtében elmondható, hogy e bevonás célja az, hogy az önkormányzatban teljes mértékben szakmai munka folyjon A képviselőtestület rendszeres kikéri azok értelmiségi véleményét, akivel jó viszonyban vannak, hogy értékeljék és kritizálják az elképzeléseiket, amik általában konstruktívan be is épülnek a programokba. Nincs ezzel kapcsolatos információ A városfejlesztési projektek szakmailag megalapozottak legyenek Önkormányzat hatékonyan képes legyen ellátni a településvezetéssel, településfejlesztéssel kapcsolatos feladatait Nincs további információ ezzel kapcsolatban	szakmai megalapozottság szakmai megalapozottság pályázatban való szakmai támogatás városfejlesztési projektek szakmailag megalapozottak legyenek önkormányzat hatékonyan képes legyen ellátni a településvezetéssel, településfejlesztéssel kapcsolatos feladatait a település csak akkor alkalmaz tanácsadó csoportot, ha mindenképpen kötelező előírás, különben nincs rá forrás, mindent az önkormányzat próbál önerőből megoldani. fejlesztési beruházások szakmailag megalapozottságának biztosítása a település sikeres legyen pályázatok elnyerésében a pályázatok sikeres elnyerése, illetve az elnyert pályázatok sikeres megvalósítása	Befolyásos emberek	adott osztály, testület szakmai csapat értelmiségi csapat egy közigazdász és jogász szakértői csapat elsősorban az Önkormányzat adott ügyvel kapcsolatosan illetékes megfelelő szervezeti egysége, illetve külsős szakértők nincs további információ ezzel kapcsolatban külsős szakértői csapat, pályázati referens, turisztikai referens, pályázati-, közbeszerzési-, és jogi tanácsadói csoportok külsős szakértői csapat közéleti eseményeket koordináló szakértői csapat külsős szakértői csoport	101613 2476 35718 16628 72333 151812 4066 5537 15681 20895 2422 2374 11843 2077		6	8	Szakmai tapasztalatra alapozott döntéshozatal	Szűk réteg véleményét gyűjti össze
Társadalmi szervezetekkel való kapcsolattartás	Célok megvalósítása érdekében szoros együttműködés kialakítása társadalmi szervezetekkel, akik közvetlen kapcsolatban vannak a lakossággalKülsős bizottsági tagok vesznek részt az önkormányzati munkában a civil / nemzetiségi/ vállalkozói csoportok köreiből	Nagyon aktív a civil szervezet, de ez nem az önkormányzatnak köszönhető, ha az önkormányzat nem lenne együttműködő, ők akkor is tennék a dolgukat	Nem találunk részletesebb információt	Társadalmi szervezetek	Társadalmi szervezetek és az általuk bevont lakosság	1177 31 388 334 4 066 152 620 101 613 2 283 5 594 16 628 2 440 9 329 22926 52953	2	5	6	Társadalmi szervezeten keresztül a lakosság nagyobb számmal bevonható	A teljes lakosság szűkebb rétegeit képviseli

IX. melléklet: Programok, jó gyakorlatok

Település	Településméret	A program, projekt, fejlesztés leírása	Bevont csoportok	Előnyök (lehetőség)	Veszélyek	Forrás
Mely településen valósul(t) meg a program, projekt, fejlesztés?	A település lakosságszám szerinti besorolása, ahol a program, projekt, fejlesztés megvalósul(t) (az ajánlások és az útmutató miatt is fontos lehet az adaptálhatóság okán)	Annak az egyedi programnak, projektnek, fejlesztésnek a rövid bemutatása, amit megvalósítottak, valamint ezen belül az inkluzivitást biztosító elemek kiemelése.	A bevont csoport leírása, amennyiben erről rendelkezünk információval	Milyen esetekben működhet sikeresen a program, projekt, fejlesztés során alkalmazott bevonási mód?	Milyen veszélyei, gátjai vannak a program, projekt, fejlesztés során alkalmazott bevonási mód alkalmazásának?	Pl: esettanulmány készült, I. és III. Kutatás, TÖOSZ - weboldalon elérhető kiadvány, szoc. gazd., egyéb
Hidvérgárdó		A jó gyakorlat célja a munkanélküli roma emberek, elsősorban a roma nők társadalmi befogadásának és foglalkoztatásának javítása. Az 1990-es évek elején megjelent munkanélküliség következtében sok roma család az évtizedekkel korábbi szintre süllyedt. Az önkormányzat segítségével esélyt kaptak a munkavállalásra rögtön a munkanélküliség megjelenését követően, hogy ne szakadjanak el a munka világától. A közfoglalkoztatottak 60 %-a roma származású. A roma nők dolgozni akarása itt erősödött fel igazán, hiszen minél jobb feltételeket szeretnek volna biztosítani úgy a gyermekeik, mind családjuk számára. A roma nők bevonása a különféle képzésekbe, tréningekbe, tanácskozásokba és fórumokba kifejezetten pozitív hatással volt Hidvérgárdóra. A pedellus az iskolában jobban szót ért úgy a gyerekekkel, mint a szülőkkel talán származásuk miatt is, hiszen 90 %-ban roma gyerekek járnak a helyi tagiskolába. A konyhát – amely az étkezést biztosítja – zöldségfélékkel, burgonyával többségében a roma nők által megtermelt és feldolgozott alapanyagokból látják el, és innen történik az óvoda, iskola, a szociális, munkahelyi és vendégétkéztetés is. Így a roma nők a helyi társadalom, a lakosság elismert tagjai lettek. A hidvérgárdói roma nők nem érzik kirekesztettnek magukat nem roma nőtársaikkal szemben, mert a kulturális és a társadalmi életben együtt hozták meg azokat a döntéseket, amelyeket a község számára fontosnak találtak és a saját érdekeikkel is összeegyeztethetőek voltak.	Roma nők		Voltak olyan gazdák (inkább a tehetősebbek közül) akik többször megtagadták a befizetést, ez rontotta a program megítélését	http://www.legjobbonkormanyzatigyakorlatok.hu/uploads/dokumentumok/logy-kiadvanyok/L%C3%96GY_kiadv%C3%A1ny_magyarkesz.pdf
Köszárhegy	1480	Jó gyakorlatok célja, hogy a településfejlesztés aktív szereplőivé tegye a település lakosait, civil szervezetit és vállalkozásait egyaránt. Ennek érdekében a kommunikációnak és az együttműködésnek olyan módszereit foglalták meg és alkalmazták, amely az állampolgári értékítéletet összekapcsolja a szakértői tevékenységgel. Hétköznapi nyelvezet használatával építenek nagy léptékű és nagy időtávú fejlesztési koncepciókat és stratégiákat. Ennek eredményeként a település lakói részévé válnak a tervezési és a megvalósítási folyamatoknak egyaránt. A fejlesztések saját elképzeléseiken alapulnak, így saját eredményként tudnak tekinteni rá. A résztvevők az átlagosnál jobban átlájták azt a finanszírozási környezetet, amelyben az önkormányzat igyekszik előteremteni a fejlesztésekhez szükséges forrásokat, ezáltal jobban megértik a prioritás alapú, kompromisszumok mentén történő gondolkodás szükségességét. Az együttműködési kedv növelése érdekében nagy hangsúlyt fektetnek a közösségépítésre és -szervezésre. Ennek során az aktív civil szervezeteket tehermentesítik a rendezvényszervezés és a forrásszerző munka alól annak érdekében, hogy több időt tudjanak fordítani a közösségi programok eredményeinek átélésére, feldolgozására.	Teljes lakosság			http://www.legjobbonkormanyzatigyakorlatok.hu/uploads/dokumentumok/logy-kiadvanyok/logy_2009.pdf
Székesfehérvár	102000	A Felelősen a Közösségért! Felelősen Fehérvárért! elnevezésű, CSR Hungary 2008 Díj Különdíjas társadalmi felelősségvállalási program 2008. február 19-én indult útjára. A Magyarországon egyedülálló kezdeményezés három fő területre összpontosít: környezetvédelem, fenntarthatóság; egészségmegőrzés, prevenció; közbiztonság. A program újszerűsége abban ismerhető fel, hogy Magyarországon elsőként Székesfehérvár önkormányzata kezdeményez egy széles társadalmi összefogáson alapuló, ugyanakkor a vállalatok társadalmi felelősségvállalásának (CSR) elvein és eszközein nyugvó, hosszú távú projektet a lakóhelyhez kötődés, az egyéni felelősségvállalás erősítése érdekében. 34 Legjobb Önkormányzati Gyakorlatok Programja A program megadja a keretét a jócselekedeteknek. A legfőbb üzenete, hogy politikai hovatartozástól függetlenül összefogással, aktív, segítő szándékkal, sokkal több mindent lehet a közösségért tenni, mint azt gondoljuk. Előnyök, amiket hoz: egymás kezébe adják a kilincset az ügyed támogatói; a lakók úgy érzik, hogy a megfelelő ember vezeti őket; csökkentik az ellenállások igazságtalan támadásainak hatását; nem kell több 10 millió forintot költeni a kampányra.	Teljes lakosság			http://www.legjobbonkormanyzatigyakorlatok.hu/uploads/dokumentumok/logy-kiadvanyok/logy_2009.pdf
Venecia	5000	Az 1996-ban indult mozgalom elindítója a hosszú távú fejlesztési terv készítésénél merült fel a lakosság részéről, miszerint igényelték a gondozott közterületek, egységes rendezett falukép kialakítását. 2000-ben a Virágos Magyarországi környezetszépítő versenyen első helyezést értek el, a benevezett 360 település közül. Ez további erőt adott a szervezőknek, mivel az elnyert első helyezésből adódóan, Venecia képviselhette Magyarországi falvakat az Európai Virágos Városok és Falvak versenyén. Hatványozott erővel készítették elő a 2001-es évet, amikor is a nemzetközi versenyen városuk ezüst oklevelet kapott, és a lakossági mozgalom elismeréseként különdíjban részesült. A program egymásra épülő elemek egysége, mely folyamatosan fejlődik és egészül ki új elemekkel. Az új ötleteket, javaslatokat lakossági fórumon vitatják meg, maximálisan szem előtt tartva a lakosok igényeit, akik nemcsak elfogadják, de igénylik is a programban való aktív részvételt. Az önkormányzat kezdeményezésére indult a gyakorlat, hogy mindenki vegyen részt a városzépítő munkában. Kettős feladata volt, egyrészt megfelelni az idegenforgalmi elvárásnak, másrészt helyszínt és alkalmat adni az állampolgárok találkozásának, ismerkedésének. 36 Legjobb Önkormányzati Gyakorlatok Programja végső cél: hogy minden itt élő a magáénak érezze várost, mindenki tegyen is valamit a környezet szépítéséért ezáltal is kötdőjön minél jobban városhoz. A jó gyakorlat lényege a munka és a virágosítási, környezetszépítési mozgalom körütekintő megszervezése, amely két részterületen folyik: Közterületeken, közös ültetéssel. Lakóházak előtti közterületeken, az utcák benevezésével. 102 utcánk van, első évben 3 utca pályázott, 2007-ben 75 utca, (73 utcabizalmival) ma 87 utca (84 utcabizalmival). További 20 000 palánta kerül ki a közterületekre. Minden évben új kezdeményezésekkel bővül a mozgalom. Például: Babák Rózsakertje, Virágbarátság, Virághíd, Rózsza díj stb	Teljes lakosság			http://www.legjobbonkormanyzatigyakorlatok.hu/uploads/dokumentumok/logy-kiadvanyok/logy_2009.pdf

Település	Településméret	A program, projekt, fejlesztés leírása	Bevont csoportok	Előnyök (lehetőség)	Veszélyek	Forrás
Mely településen valósul(t) meg a program, projekt, fejlesztés?	A település lakosságszám szerinti besorolása, ahol a program, projekt, fejlesztés megvalósul(t) (az ajánlások és az útmutató miatt is fontos lehet az adaptálhatóság okán)	Annak az egyedi programnak, projektnek, fejlesztésnek a rövid bemutatása, amit megvalósítottak, valamint ezen belül az inkluzivitást biztosító elemek kiemelése.	A bevont csoport leírása, amennyiben erről rendelkezünk információval	Milyen esetekben működhet sikeresen a program, projekt, fejlesztés során alkalmazott bevonási mód?	Milyen veszélyei, gátjai vannak a program, projekt, fejlesztés során alkalmazott bevonási mód alkalmazásának?	Pl: esettanulmány készült, I. és III. Kutatás, TÖOSZ - weboldalon elérhető kiadvány, szoc. gazd., egyéb
BP. XIII. kerület	104 982	Az önkormányzat az Esélyegyenlőségi Programjával megteremtette annak alapját, hogy a hátrányos helyzetű társadalmi csoportok ezen belül is a romák munkaerő-piaci és társadalmi integrációja, esélyegyenlőségük megteremtése rendszeres ütemben történjen. Jó gyakorlat lényege: A fenti dokumentum alapján a Cigány Kisebbségi Önkormányzat bevonásával készítették el egy intézkedési tervet, amely az oktatás, a foglalkoztatás, a lakhatás, a társadalmi szemlélet-befolyásolása és az esélyegyenlőség területére terjed ki. A program jelentősége, hogy összefogja azokat a szervezeteket, amelyek a kerületben érintettek az integráció érdekében, kijelöli számukra a konkrét feladatokat és határidőket, egyben eszköze a célkitűzés monitorozásának. Előnye, hogy az önkormányzat által elfogadott általános célágazatközi együttműködésre, a Cigány Kisebbségi Önkormányzati részvételére épül. A terv kiinduló pontja az egyenlő bánásmódbiztosítás, de a Cigány Kisebbségi Önkormányzat és a terv során lét- 38 Legjobb Önkormányzati Gyakorlatok Programjáhozozott egyes fórumok bevonásával egyes területeken pozitív diszkrimináció lehetőségét is megteremti. A terv projekt szemléletben foglalja össze a romák helyzetét javító intézkedéseket, egybegyűjti ezeket, és a jó gyakorlat felelősei vallják, hogy a felelősök, határidők kitűzésével valós változásokat idéz elő.	Roma lakosság			http://www.legjobbonkormanyzatigyakorlatok.hu/uploads/dokumentumok/logy-kiadvanyok/logy_2009.pdf
Hajdúböszörmény	32349	Hajdúböszörményben az elmúlt években több kísérlet történt arra, hogy az önkormányzat az oktatási szegregációt felszámolja. Elkészült és elfogadásra került az Esélyteremtő Cselekvési Program, amely célként tűzte ki városi szinten az oktatási szegregáció felszámolását és alulról jövő Legjobb Önkormányzati Gyakorlatok Programja 39 kezdeményezésre a város pályázott (HEFOP). Az integrált oktatást, az öt óvodai csoportot és a szegregált alsó tagozatot működtető Kincskereső Óvoda és Általános Iskola többlépcsős funkcióváltásával valósította meg az Önkormányzat: megszünt a 3-4. osztály, az iskolaéretlen gyermekeknek ovi-suli csoport alakult, Tanoda alakult a térség HHH gyermekei részére, előre tervezetten történik a gyermekek befogadó iskolába irányítása az újbóli szegregáció megelőzésére. Befogadó intézmények: Eötvös József Általános Iskola és Alapfokú Művészetoktatási Intézmény a települési cigány gyermekeket is átveszi, itt 20 százaléknál alacsonyabb a roma arány. A többségi korosztálybeli gyermekek, a három párhuzamos osztály indítására engedélyt kapott Bocskai István Általános Iskola és Városi Sportiskolában tanulnak, a HHH tanulók aránya elenyésző, 10 százalék alatti, ideális befogadó partner. Középkerti Általános Iskolában 20 százalék alatti jóval a HHH tanulók aránya	Roma lakosság			http://www.legjobbonkormanyzatigyakorlatok.hu/uploads/dokumentumok/logy-kiadvanyok/logy_2009.pdf
Háromfa	846	Óvodáskortól a halmozottan hátrányos helyzetű gyermekek kiemelt támogatása óvodai, iskolai és önkormányzati projektek segítségével valósul meg. A település valamennyi nevelési, oktatási, kulturális intézménye alapvető Legjobb Önkormányzati Gyakorlatok Programja 41 feladatának tekinti a halmozottan hátrányos helyzetű gyermekek szegregációmentes minőségi nevelését, oktatását. Az integrációs pedagógiai rendszer kiépítése, a kompetencia alapú oktatás, a MAG-program, a kisebbségi nevelés, oktatás, a helyi fejlesztésű egészségfejlesztési program együttes alkalmazása biztosítja a gyermekek hatékony fejlesztését, ami kiegészül az önkormányzat által a művelődési ház keretében szervezett egészségfejlesztési és kábítószer prevenció rendezvényekkel. Ezzel a település képes a társadalmi és kulturális különbözőségek megértésére, felismerésére és eredményes kezelésére.	Halmozottan hátrányos helyzetűek			http://www.legjobbonkormanyzatigyakorlatok.hu/uploads/dokumentumok/logy-kiadvanyok/logy_2009.pdf
Hódmezővásárhely	47823	PISA-vizsgálatok is bizonyítják, hogy iskoláink nem hatékonyak a korszerű tudás közvetítésében, és konzerválják a társadalmi különbségeket. Hódmezővásárhely e két folyamat ellen alakította ki jó gyakorlatát. Egyrészt az országos kompetenciamérések (2004 óta) tudatos elemzése révén hangsúlyt helyez az új pedagógiai módszerek alkalmazására, másrészt kiemelt szerepet kap a halmozottan hátrányos helyzetű gyermekek 44 Legjobb Önkormányzati Gyakorlatok Programja felzárkóztatása, és a teljes körű esélyegyenlőségének megteremtése. A város egy komplex, az iskolarendszer teljes átszervezésén alapuló, hosszú távú projektet indított, melynek célja, hogy valamennyi városrész iskoláiban, minden gyermeknek ugyanolyan színvonalú oktatást, nevelést biztosítson. A jó gyakorlat főbb alappillérei: Szükségletfelmérés-demográfiai adatok elemzése. Az új intézményrendszer igazodjon a megváltozott társadalmi követelményekhez. Jól felkészült pedagógusok maradjanak a pályán. Elérhető közoktatást a város minden pontján! A sajátos nevelési igényű gyermekek integrációja is elengedhetetlen. Több szereplő – nagyobb hatékonyság: Az integrációs feladatokon osztoznak a nem önkormányzati fenntartókkal és civil szervezetekkel. Elkészült egy átfogó koncepció, mely többek között tartalmazta: demográfiai adatokat, a szociális hátteret és a halmozottan hátrányos helyzetű gyermekek helyzetét mutató térképet, továbbá független szakértő cég elkészítette minden általános iskolai pedagógus teljesítményértékelését. A helyzetelemzés követték a fenntartói döntések, melyek az oktatási törekvések mellett a város más ágazati céljaihoz is Legjobb Önkormányzati Gyakorlatok Programja 45 igazodtak (antiszegregációs terv, Egészséges Vásárhely Program-EVP, stb.). A szerkezeti átalakítás során az összes általános iskola megszüntetésre került és csupán öt önkormányzati került újjáalakításra. egy iskola kistérségi, egy pedig egyházi fenntartásba került. Az integráció kialakítása azonban folyamatos feladat, melynek szerkezeti változása köré épül a szakmai megvalósítás, többek között a pedagógusok továbbképzése, a mindennapos testnevelés programja, a városi IPR-munkaközösség tevékenysége, az innovatív pályázati munka és az Egységes Gyógypedagógiai és Módszertani Központ és Nevelési Tanácsadó létrehozása, amely biztosítja az utazó gyógypedagógus és iskolapszichológus hálózatot.	Pedagógusok			http://www.legjobbonkormanyzatigyakorlatok.hu/uploads/dokumentumok/logy-kiadvanyok/logy_2009.pdf

Település	Településméret	A program, projekt, fejlesztés leírása	Bevont csoportok	Előnyök (lehetőség)	Veszélyek	Forrás
Mely településen valósult(t) meg a program, projekt, fejlesztés?	A település lakosságszám szerinti besorolása, ahol a program, projekt, fejlesztés megvalósult(t) (az ajánlások és az útmutató miatt is fontos lehet az adaptálhatóság okán)	Annak az egyedi programnak, projektnek, fejlesztésnek a rövid bemutatása, amit megvalósítottak, valamint ezen belül az inkluzivitást biztosító elemek kiemelése.	A bevont csoport leírása, amennyiben erről rendelkezünk információval	Milyen esetekben működhet sikeresen a program, projekt, fejlesztés során alkalmazott bevonási mód?	Milyen veszélyei, gátjai vannak a program, projekt, fejlesztés során alkalmazott bevonási mód alkalmazásának?	Pl: esettanulmány készült, I. és III. Kutatás, TÖOSZ - weboldalon elérhető kiadvány, szoc. gazd., egyéb
Nyíregyháza	118273	A projekt helyszíne a Huszár lakótelep, a belvárostól nem messze, vasúttal, ipari épületegyüttesekkel elzárt terület. A telepen 1257 bejelentett lakos él, ami a városiakok valamivel több mint 1 százaléka. A lakótelep etnikai összetételére jellemző, hogy a cigány kisebbség 98százalékban van jelen. Az Integrált roma program a nyíregyházi Huszár lakótelepen projekt első lépése a spontán szegregálódott telep területén működő alapfokú oktatás megszüntetése. Az integrált nevelés, oktatás elősegíti a halmozottan hátrányos helyzetű tanulók társadalmi beilleszkedését, hátrány- 48 Legjobb Önkormányzati Gyakorlatok Programja kompenzálásukat. A Huszár lakótelepen élő gyermekek nagyfokú szociokulturális hátránnyal rendelkeznek, az iskolai szegregáció pedig fokozta hátrányukat. A társadalmi integráció elősegítése, az esélyegyenlőség megteremtése, a szocio-kulturális hátrányok csökkentése érdekében Nyíregyháza Önkormányzata 2007. július 31-ével megszüntette a 13. számú Általános (Huszár lakótelepi) Iskolát, ahol 100 fő, főleg roma származású gyermek tanult. A telepi iskola bezárását követő tanévtől a tanulók elhelyezése olyan iskolába történt, ahol alacsony a halmozottan hátrányos helyzetű tanulók száma. A gyermekek beíratása az új iskolákba 2007. május folyamán megvalósultak. A sikeres integráció érdekében egyrészt fókuszáltunk a telepi iskolába járó gyermekekre, az őket befogadó iskolákra, az iskolák pedagógusaira, szülőire, másrészt a telepen élő szülőkre. Az oktatás, a gyermekvédelem, az egészségügyi és a szociális ellátórendszer tagjainak szoros együttműködése révén kezdődött az integrációs program. Lényeges eleme a projektnek a „befogadó” iskolák felkészítése ezen tanulók fogadására, oktatására, az esetlegesen megjelenő problémák kezelésére tréningeket szerveztünk. A gyermekek sorsának követése, irányítása a felmerülő problémák kezelése pedagógus – mentor – munkája révén valósult(t) meg. A mentorok a telepi iskola pedagógusai, Legjobb akik személyesen ismerik az iskolába járó gyermekek családját, egyéni problémáit és nagy tapasztalattal rendelkeznek a hátrányos helyzetű roma gyermekek oktatásában. Az Integrált roma program a nyíregyházi Huszár lakótelepen projekt következő elemei: a volt iskolaépület közösségi térré alakítása, a telepen élők életminőségének és életkörülményeinek javítása. A Huszár-telep területi és társadalmi reintegrációja című városfejlesztési program kidolgozásával városunk tagja lett az Urbact II. elnevezésű projekt RegGov munkacsoportjának (Regionális irányítási fenntartható integrált szociális városrehabilitáció című pályázat), amelynek vezetője Duisburg város. E projekt előkészítő szakasza 2008. október 31-én ért véget, a végrehajtás szakasza pedig 30 hónapig tart 2008-novembertől.	Roma lakosság			http://www.legjobbonkormanyzatigyakorlatok.hu/uploads/dokumentumok/logy-kiadvanyok/logy_2009.pdf
Bp. XI. kerület		2007-ben kezdte meg az energiatermelést az első önkormányzati napelem, amely 98 darab, 200 watt teljesítményű napelemes modulból épült fel. Az első lépés a hivatali épületének energetikai auditálása volt. Ezt követően úgy határoztak, hogy az irodaépület egyre növekvő elektromos igényének hosszú távú, gazdaságos és környezetbarát technológiával történő megoldását választják. Így épült meg az első 20 kilowattos napelemes rendszerük, amelyet a beruházó (100%-os önkormányzati tulajdonú cég) banki kölcsönből és köz- zel 20 százalék önerőből finanszírozott. Az első év pozitív tapasztalatai alapján, bízva az újabb sikerben 2009 tavaszára készült el az önkormányzat második, 20 kilowattos polikristályos, hálózatra kapcsolt napelemes rendszere. A rendszer 96 darab, 210 watt névleges teljesítményű modulból épül fel. A projekt megvalósítása 2008-ban kezdődött, amikor a KMOP2007 3.3.3 pályázati kiírásnak megfelelően a pályázatot benyújtották. Újabb siker hogy, a második napelemes rendszert az NFÜ irányító hatósága 47 százalékos – közel 13 000 000 forint – támogatásban részesítette. A beruházás fizikai megvalósítása 2009. március elején kezdődött és az ünnepélyes átadásra 2009. áprilisban került sor. A két rendszer 40 kilowatt névleges teljesítményének köszönhetően éves szinten megközelítőleg 65 000 kilowattóra áramot termel és az elektromos szolgáltatóval kötött szerződés értelmében hálózatra kapcsolt. Így a hivatali időn túl, valamint a hétvégeken és munkaszüneti napokon termelődő elektromos áramot az ad-vesz programozású mérő segítségével a hálózatra táplálja. A 2008. évben az önkormányzat a kerületben található társasházi lakóközösségek számára pályázatot hirdetett. A pályázatban a megújuló energiatermelő berendezések telepítése által keletkező, hosszú távú költségcsökkentést akarták elérni, vissza nem térítendő támogatás formájában. A nyertes a Gazdagréten, a Regős u. 14–16. alatti társas ház lett. Az itt található 119 lakás kiszolgálására 36 vákuumszövből álló 55 kilowatt teljesítményű napkollektort szereltek fel. Az épületen nem ez az egyetlen költségcsökkentő beruházás. A napkollektor-telepítést megelőzte a hőszigetelés, az ablakcsere és a gépészeti berendezések felújítása. Az itt lakók elégedettsége nem alaptalan, mert a megvalósult vákuumszöves napkollektoros rendszer nyáron szinte teljesen fedezi, de téli időszakban is jelentősen csökkenti a használati meleg víz előállításához szükséges „hagyományos” energiamennyiséget. Különlegessége, hogy elsőként az országban, a távhőszolgáltató rendszeréhez illesztett műszaki megoldással üzemel. A hőszigetelés és nyílászáró csere a társasház által sikeresen megpályázott Panel-program keretén belül zajlott.				http://www.legjobbonkormanyzatigyakorlatok.hu/uploads/dokumentumok/logy-kiadvanyok/logy_2010.pdf

Település	Településméret	A program, projekt, fejlesztés leírása	Bevont csoportok	Előnyök (lehetőség)	Veszélyek	Forrás
Mely településen valósul(t) meg a program, projekt, fejlesztés?	A település lakosságszám szerinti besorolása, ahol a program, projekt, fejlesztés megvalósul(t) (az ajánlások és az útmutató miatt is fontos lehet az adaptálhatóság okán)	Annak az egyedi programnak, projektnek, fejlesztésnek a rövid bemutatása, amit megvalósítottak, valamint ezen belül az inkluzivitást biztosító elemek kiemelése.	A bevont csoport leírása, amennyiben erről rendelkezünk információval	Milyen esetekben működhet sikeresen a program, projekt, fejlesztés során alkalmazott bevonási mód?	Milyen veszélyei, gátjai vannak a program, projekt, fejlesztés során alkalmazott bevonási mód alkalmazásának?	Pl: esettanulmány készült, I. és III. Kutatás, TÖOSZ - weboldalon elérhető kiadvány, szoc. gazd., egyéb
Alsómocsolád		A LEADER+ keretében megvalósult program célja egy pozitív jövőkép közös megfogalmazása és megvalósítása volt a térség számára, ezzel a gazdasági és társadalmi felemelkedés feltételeinek megteremtése a gazdasági és kö-zösségi kapcsolatok megerősítésén keresztül. A „Tovább-lépés” célcsoportjai a fiatalok, a program az ő érdekeiket tartotta szem előtt. A fellendülés megindulásához, a holtpontról való kimozduláshoz olyan kisebb léptékű, de nehezen elérhető célok megvalósításán keresztül vezet az út, mint a fiatalok megtartása, a helyi közösségek aktivizálása. A tartós letelepedésnek alapvetőfeltétele, hogy az itt élők munkát találjanak helyben vagy a közelben. Ezért a fiatalok megtartásának célkitűzésével szoros kapcsolatban áll a helyigazdaság fellendítés és a térségi kohézió erősítése. Pillérek: 1. Az emberi erőforrások fejlesztése: a hátrányos helyzetű fiatalok, a munkaerőpiaci kirekesztett férfiak és nők, túlnyomórészt romák képességeinek, készségeinek fejlesztése. 2. A kistérség gazdaságának erősítése innovatív szolgáltatásfejlesztéssel (szolgáltatásbővítés többfunkciós épületek kialakításával, a meglévőkhomlokzatfelújítása), a gyenge turisztikai üzletág erősítésével, a diplomás fiatalok megtartását, illetve idevonzását lehetővé tevő szolgáltatások kialakításával. 3. Az épített és a természeti környezet értékfókuszú megújítása (lakó-házak homlokzatának felújítása) és fenntartható kiaknázása (kedvező árú szálláshelyek, forráshelyek, sétaösvények kiépítése, egységes arcuatelemek viselő irányjelzők, üdvözlő táblák stb.), a közösség, a kö-zös identitás erősítése.	Fiatalok, hátrányos helyzetűek			http://www.legjobbnkormanyzatigyakorlatok.hu/uploads/dokumentumok/logy-kiadvanyok/logy_2010.pdf
Domoszló		A fejlesztések fő célja a településen élők és gazdálkodók életszínterének és fejlődési lehetőségének növelése a közösségi vagyoni emelésével. A pályázatok hasznélvezői közvetlenül a település lakói. A fiatalokat célzó programok voltak – többek között – az ifjúsági szervezet eszközeinek beszerzése, a néptánc együttes tudásanyagának bővítése vagy az általános iskola testvérkapcsolatának ápolása. Ezek mellett a helyi plébánia felújítása vagy a csemegező-lő-csomagoló fesztivál és a Muskotály Borünnep inkább az idősebb korosztályokat érintő projektek. Az összes korosztályt megcélzó pályázatként a település keleti részén elterülő majdani lakóparkra vonatkozó tervpályázat elkészítése. Az önkormányzat célja az volt, hogy a helyi civilekkel, vállalkozókkal összefogva megmutassák a településen lakóknak az alulról jövő helyi kezdeményezések jelentőségét. A program tevékenységei: a néptánc tudásanyagának elmélyítése, Domoszlói „Uliscák” megőrzése és megújítása, Domoszlói „Keleti” lakóterület útjainak megvalósíthatósági tanulmánya, tervekészítés pihenőpark kialakítására, népi játékok beszerzéseóvodások számára, eszközbeszerzés a DÖKE számára, az „Öregház vendégház” nyújtotta szolgáltatások bővítése, III. Domoszlói Csemege-szülőFesztivál, Szent György-napi borünnep, Tájéoló–A Domoszlói IdegenforgalmiEgyesület Kijánlója, Regélő–A Domoszlói Örökség KulturálisEgyesület Ajánlója, Faluház Domoszlón, Történelmi íjászverseny a Mátrában, a 200 éves plébánia épület statikai megerősítése, testvérkapcsolatápolása a Krasznahorkai alapiskolával, falusi vendéglátók képzése.	Teljes lakosság			http://www.legjobbnkormanyzatigyakorlatok.hu/uploads/dokumentumok/logy-kiadvanyok/logy_2010.pdf
Makó		Makó egyelőre előregedő, a fiatalok számára még nem eléggé vonzó kisváros, ezen kíván az önkormányzat segíteni. Az itt élő fiatalok szá-mára sokáig az értelmes, szeszmentes szabadidős tevékenységek hiánya okozott leginkább gondot, ezért keltek útra. Legjobb Önkormányzati Gyakorlatok Programja 31 A Biztonságos Makó programot és a Hogyan védjük meg gyermekeinket? programsorozatot az önkormányzat hozta létre 2010-ben. Megvalósítását a Csongrád Megyei Rendőr-főkapitányság és a Makói Rendőrkapitányság, valamint több más, külsős partner segítette. A szakembereken felül kiemelt partner volt Makó Város Ifjúsági Diákönkormányzata (röviden: MIDÓK), amely a Makón és kistérségében élő fiatalok érdekképviseletét látja el, valamint szervezi a térségben élő fiatalok szabadidős elfoglaltságait. Évente egyszer az Ifjúsági Klub ad otthont a közbiztonsági kerekasztalnak. A program célzottan a fiatalokkal foglalkozik, célja szubjektív biztonságérzetük növelése, a makói ifjúság védelme, számukra értelmes szabadidős programok biztosítása és a bűncselekmények megelőzése. E programok egyik legfontosabb kezdő eleme volt az a 100 millió forintos beruházás, amelynek keretében 96 térfelület kamerát szereltek fel a város különböző pontjain. A Biztonságos Makó programon belül számtalan esemény és előadás szolgálta a kitűzött célokat. Az „iskola rendőre” például baleset-és bűnmegelőzési, illetve drogprevenációs elő-adást tartott szülőknek, pedagógusoknak, diákoknak. Az önkormányzat egyedi Bébi-kötvénnyel (gyermekenként 40 ezer forint), a város nyilvános területein úgynevezett Baba-fák ültetésével és a családok számára ingyenes telekprogrammal teszi vonzóbbá a helyben maradást, a családalapítást Makón. A Maros-part jelentős fejlesztése is a helyi fiatalokat célozza, elsősorban nekik, valamint a kisgyermekes családoknak nyújt pihenési lehetőséget.				
Esettanulmány	31 388	Egy kintől és alulról jövő kezdeményezés, egy építési csoport ötlete. Lényege, hogy a település körkörös településszerkezetét egy 6-7 m-es sugárú erdőszáv koronaként kereteznék be. Ez egy 6 éves program már, az asztmatikus megbetegedések aránya itt nagyon magas, mert nagyon nagy a por és nincs ami megkösse és vízfelület, amely jótékonyhatással lenne erre. Az erdő ehhez is szükséges.		A teljes lakosság érintett benne, mindenkinek érdeke a projekt megvalósulása.		III. Kutatás jegyzőkönyv

Település	Településméret	A program, projekt, fejlesztés leírása	Bevont csoportok	Előnyök (lehetőség)	Veszélyek	Forrás
Mely településen valósul(t) meg a program, projekt, fejlesztés?	A település lakosságszám szerinti besorolása, ahol a program, projekt, fejlesztés megvalósult (az ajánlások és az útmutató miatt is fontos lehet az adaptálhatóság okán)	Annak az egyedi programnak, projektnak, fejlesztésnek a rövid bemutatása, amit megvalósítottak, valamint ezen belül az inkluzivitást biztosító elemek kiemelése.	A bevont csoport leírása, amennyiben erről rendelkezünk információval	Milyen esetekben működhet sikeresen a program, projekt, fejlesztés során alkalmazott bevonási mód?	Milyen veszélyei, gátjai vannak a program, projekt, fejlesztés során alkalmazott bevonási mód alkalmazásának?	Pl: esettanulmány készült, I. és III. Kutatás, TÖÖSZ - weboldalon elérhető kiadvány, szoc. gazd., egyéb
Esettanulmány	31 388	Egy kintől és alulról jövő kezdeményezés, egy építési csoport ötlete. Lényege, hogy a település körkörös településszerkezetét egy 6-7 m-es sugarú erdősáv koronaként kereteznie be. Ez egy 6 éves program már, az asztmatikus megbetegedések aránya itt nagyon magas, mert nagyon nagy a por és nincs ami megkösse és vízfelület, amely jótékonyhatással lenne erre. Az erdő ehhez is szükséges.		A teljes lakosság érintett benne, mindenkinek érdeke a projekt megvalósulása.		III. Kutatás jegyzőkönyv
Esettanulmány	1 765	A településen létezik egy önerőből finanszírozott program, hogy minden évben legalább egy utat újraaszfaltoznak. A gépjárműadót fizetik az emberek és ezért cserébe önerőből megcsinálják.		Az utak jobb tételével a teljes lakosság profitál a kedvezőbb település képpel.		III. Kutatás jegyzőkönyv
Esettanulmány	17000	A közösségi költségvetés megjelent a településen. A gazdákra kivetett adókból utakat újítanak fel, azonban a gazdáknak kevésbé van abba beleszólásuk, hogy melik útvonal legyen az.	Helyi gazdák			II. Kutatás jegyzőkönyv
Esettanulmány	93000	A közösségi tervezés pár éve jelent meg a településen. A résztvevők főleg idősek és kismamák, de már el tudnak érni egyéb csoportokat is, pl: fiatal felnőttek. Hogy a fejlesztés hatékony legyen, moderálják a résztvevők „kívánságait”.	Helyi lakosság	A lakosok jobban magukénak érzik a fejlesztést	A lakosságnak csak 1-2 élethelyzetben levő csoportja van bevonva, a többit nem tudják elérni, nem jelenik meg az ő szemléletük, félreveheti a tervezést	II. Kutatás jegyzőkönyv
Esettanulmány	128000	A közösségi tervezésben való fejlesztés már régóta jelen van a településen, a vezetés szándéka, hogy a lehető legtöbb fejlesztésbe vonják be a lakosságot	A szoc. Városrehabilitáció területén élő lakosság, főként idősebbek.	A lakosok jobban magukénak érzik a fejlesztést	A lakosságnak csak 1-2 élethelyzetben levő csoportja van bevonva, a többit nem tudják elérni, nem jelenik meg az ő szemléletük, félreveheti a tervezést	II. Kutatás jegyzőkönyv
Esettanulmány	76000	Több országos hírű program (pl: városrehabilitáció, szociális városrehabilitáció) is zajlott a kerületben. A lakosság bevonása ritkán, főleg a szociális városrehabilitációs program kezdeti szakaszában volt bevonva.	Helyi lakosság	A lakosok jobban magukénak érzik a fejlesztést		II. Kutatás jegyzőkönyv
Esettanulmány	4200	A városban START közmunkaprogram volt, továbbá egy katasztrófát követően nagy lakossági összefogásra is szükség volt.	A START-ban dolgozók, a lakosság			II. Kutatás jegyzőkönyv
Esettanulmány	10000	A településen a közösségi tervezés jelent meg, az egyik uniós pályázat tervezésénél külsős egyetemi diákokat és a helyi lakosságot is bevonták.	Külsős egyetemi diákok, lakosság	A lakosok jobban magukénak érzik a fejlesztést		II. Kutatás jegyzőkönyv
Esettanulmány	3200	A helyi lakosok kérései, megjegyzései, illetve a fókuszcsoportos kutatás által megismert vélemények, kérések közül aminek nem voltak pénzügyi, illetve egyéb jelentős akadályai, azok megvalósultak.	A fókuszcsoport résztvevői	A lakosok jobban magukénak érzik a fejlesztést, az ő megjegyzései is beépülnek.		II. Kutatás jegyzőkönyv
Esettanulmány	8200	Az egyik városrész kiemelkedik, jelentős szavazóbázis, az ottani területek fejlesztése elsődleges.	A városrész lakói, illetve az ottani jól szervezett civil szervezetek		Feszültséget teremt, hogy szinte csak azt a városrészt fejlesztik.	II. Kutatás jegyzőkönyv
Esettanulmány	1200	START program, a helyi erős civil szervezet a falu szépítésére és a lakosság összekovácsolására jött létre. Különböző programokat szerveznek (színházlátogatás, különböző ünnepek...) illetve a falu főutcáját rendezik. A kezdeményezés mögé beállt a polgármester is, kisebb támogatással (pl. eszközök biztosításával...) járul hozzá a sikerhez	Főleg a magyar lakosság fiatal és középkorú része, illetve a roma lakosság kis hányada	A helyi közösség építése szó szerinti munkával, ennek jövedéke a falu szépülése is.	A szervezet jelentősebb szereplői közötti személyes ellentétek nehezítik a munkát.	II. Kutatás jegyzőkönyv

Település	Településméret	A program, projekt, fejlesztés leírása	Bevont csoportok	Előnyök (lehetőség)	Veszélyek	Forrás
Mely településen valósul(t) meg a program, projekt, fejlesztés?	A település lakosságszám szerinti besorolása, ahol a program, projekt, fejlesztés megvalósul(t) (az ajánlások és az útmutató miatt is fontos lehet az adaptálhatóság okán)	Annak az egyedi programnak, projektnek, fejlesztésnek a rövid bemutatása, amit megvalósítottak, valamint ezen belül az inkluzivitást biztosító elemek kiemelése.	A bevont csoport leírása, amennyiben erről rendelkezünk információval	Milyen esetekben működhet sikeresen a program, projekt, fejlesztés során alkalmazott bevónási mód?	Milyen veszélyei, gátjai vannak a program, projekt, fejlesztés során alkalmazott bevónási mód alkalmazásának?	PI: esettanulmány készült, I. és II. Kutatás, TÖOSZ - weboldalon elérhető kiadvány, szoc. gazd., egyéb
MUT rendezvény	58417	Az önkormányzat Képviselő-testülete létrehozott egy Testületet, amely elnökből, elnökségből és testületi tagokból áll. A Testület tagjai e minőségükben sem az Önkormányzat Képviselő-testülete, sem más személyek által nem utasíthatók. Az Önkormányzat költségvetése szükségessé tette, hogy a Hivatal kommunális adót vezessen be az Önkormányzat illetékességi területére. Az e területen befolyt összeget hasznos célra - utcák, járdák állapotának javítására – kívánja felhasználni az Önkormányzat a Testület javaslatainak, határozatainak figyelembe vételével. A Testület a munkája során javaslatot tesz a Képviselő-testület részére arról, hogy mely területek karbantartása, felújítása szükséges, illetve fontossági sorrendet állapít meg. A döntés joga a Képviselő-testületé, aki döntését a jelen testület véleményére kívánja alapozni.	Kerület lakossága	A lakosság képviselői tesznek javaslatot a legszükségesebbnek tartott fejlesztésre.		MUT rendezvény
MUT rendezvény	58417	Egy terület fejlesztésével kapcsolatos népszavazásRendeteg egyeztetés, tárgyalás (több mint 300) került lefolytatásra több civil szervezettel (kerékpáros, természetvédők, zöldek, sportegyesületek, tűrázó, stb.)	Kerület lakossága	Közös álláspont megkeresése	Költségigényes, lassú	MUT rendezvény
MUT rendezvény	58417	Egy új fejlesztése, központ kialakításaAhány épület, annyi lakógyűlést tartottak, melyen az önkormányzat vezetői részt vettek, megállapodást kötöttek a lakókkal.	A fejlesztési kívánt út lakói	Az önkormányzat fejlesztési elképzeléseit közvetlenül megismerheti a lakóközösség	Viszonylag hosszú folyamat	MUT rendezvény
Esettanulmány	14 508	<ul style="list-style-type: none"> A lakosság érdemi bevonására akkor kerül sor, ha azt bizonyos programok előírják. A Városfejlesztő Kft. a településen megvalósuló nagyobb projektek esetében szándéknyilatkozatokat gyűjt, lakossági véleményeket tár fel, és elégedettségi kérdőívetetést végez. Az ipari parkra való pályázás esetében a település vezetése szándéknyilatkozatokat gyűjtött, hogy a megvalósítás után hány vállalkozás költözne be az említett ipari övezetbe. A kitűzött célt túltelejesítették, hiszen a 10 darab szándéknyilatkozat helyett összesen 13 db-ot gyűjtöttek. A város-rehabilitációs projekt beruházásaival kapcsolatban végeztek egy lakossági véleményfeltárást és egy elégedettségi kérdőívetetést is. A kitöltések száma azonban nem volt túl magas, így a kutatás eredményei nem voltak reprezentatívnak tekinthetők. 				II. Kutatás jegyzőkönyv
Esettanulmány	5264	<ul style="list-style-type: none"> A településközpont kialakításáról szóló projekt esetében a 4 különböző tervező cég által elkészített tanulmányterveket az önkormányzatban és a települési honlapon is meg lehetett tekinteni és véleményezni. Az interneten egy kérdőív segítségével szavazni lehetett, hogy melyik tervet milyennek tartják a helyiek, illetve minden háztartásba juttattak ki tájékoztatót a projektről, majd egy lakossági fórumot tartottak ez ügyben. A kezdeményezés bár pozitívnak volt mondható, azonban a túl nehéz kérdések és a képességek hiánya azt eredményezte, hogy nem lett valódi eredménye az alkalmazott kérdőívnek, nem tudott érdemben hozzájárulni a helyiek véleményének nyilvánításához. A kitöltési és a részvételi hajlandóság minimális értéket mutatott a kiértékelés után (5%). A település vezetői ezzel ellentétben reprezentatívnak és hasznosnak értékelték az eredményeiket és büszkén számolnak be róla, mint sikeres lakossági véleményeztetés. 				II. Kutatás jegyzőkönyv
Esettanulmány	35 718	<ul style="list-style-type: none"> A várost elkerülő út befejezéséről kikérték a lakosság véleményét kérdőív formájában. Az ITS véleményeztetését egyébként törvény írta elő, de hogy ennek a társadalmisításnak milyen konstruktív eredménye volt, arról már sehol semmit nem lehet megtalálni. A Helyi Közösségfejlesztési Stratégia elkészítése során is a kötelező társadalmisításnak úgy-ahogy eleget tettek. A település honlapjára ki van téve, hogy a HACS külön oldalra és facebook csoportot hozott létre, hogy folyamatosan lehessen követni a fejleményeket, de tovább nem vezet a link, a kidolgozott kérdőívet és a facebook csoportot pedig nem találni az interneten, azt sem lehet tudni, hogy egyáltalán kik a HACS 				II. Kutatás jegyzőkönyv
Esettanulmány	809	<ul style="list-style-type: none"> A faluközpont kialakításához készítettek nemrég egy koncepciót, erről kérdőíves formában kérdezték meg a lakosságot. A jövőben valóban kívánatos lenne majd egy faluközpont megépítése (ugyanis jelenleg egyáltalán nincs olyan terület, amely központként funkcionálna a településen), azonban előbb a strukturális problémák megoldására kellene fókuszálni, meg kellene állítani a népességcsökkenést. Egy üres faluba ugyanis nem sok értelme van bármit is tervezni. A faluközpont tervezése során pedig alaposan mérlegelni kellene a lehetséges helyszíneket is. A kérdőív azonban csupán a terület rendezésének háromféle lehetséges változatát tartalmazta. A háztartásokhoz kiküldött szórlapok mindössze 15-20%-a érkezett vissza, emellett sokan személyesen is megerősítették az elektronikus és postai úton érkezett válaszok egyöntetűségét, így a 3 változat közül az egyértelmű volt, melyiket preferálná a lakosság. Az elképzelés még nem valósult meg, mert az érintett terület egyelőre a MOL tulajdonában áll, első körben annak megszerzése lenne a cél. 				II. Kutatás jegyzőkönyv

Település	Településméret	A program, projekt, fejlesztés leírása	Bevont csoportok	Előnyök (lehetőség)	Veszélyek	Forrás
Mely településen valósul(t) meg a program, projekt, fejlesztés?	A település lakosságszám szerinti besorolása, ahol a program, projekt, fejlesztés megvalósult (az ajánlások és az útmutató miatt is fontos lehet az adaptálhatóság okán)	Annak az egyedi programnak, projektnek, fejlesztésnek a rövid bemutatása, amit megvalósítottak, valamint ezen belül az inkluzivitást biztosító elemek kiemelése.	A bevont csoport leírása, amennyiben erről rendelkezünk információval	Milyen esetekben működhet sikeresen a program, projekt, fejlesztés során alkalmazott bevonási mód?	Milyen veszélyei, gátjai vannak a program, projekt, fejlesztés során alkalmazott bevonási mód alkalmazásának?	PI: esettanulmány készült, I. és III. Kutatás, TÖOSZ - weboldalon elérhető kiadvány, szoc. gazd., egyéb
Esettanulmány	1923	<ul style="list-style-type: none"> A foglalkoztatás még mindig komoly problémát jelent, habár a közfoglalkoztatás rendszere 2011 novembere óta folyamatosan fejlődő folyamat Berekbözörményben. A szociális szervezetek alakításánál a közfoglalkoztatásra építkeztek, a hiszen program keretében megtermelt növények és a sertéshús teljes egészében itt helyben kerül további feldolgozásra, értékesítésre, fogyasztásra. Emellett a helyi őstermelőket is bevonják, a szociális bolt tőlük is vásárol fel még terményeket. Jelenleg 25 hektáron zajlik szántóföldi és konyhakerti növénytermesztés, átlagban 100 db sertést hizlalnak, több, mint 10 hektár erdőterülettel és 600 nm fóliasátorral rendelkeznek. Az önkormányzat fenntartásában 400 adagos konyha működik, ehhez tavaly egy 17 méteres hűtőkonténer is beszereztek a közfoglalkoztatás keretében. A sertésólak és a vágópont felépítése mellett dróthálóüzemet, illetve tavaly egy brikettáló-üzemet hoztak létre. A továbbiakban szeretnék még a programba integrálni a baromfifeldolgozást, hiszen ezen a vonalon még „nem fűzték fel” a helyi őstermelőket. 				II. Kutatás jegyzőkönyv
Esettanulmány	4 066	<ul style="list-style-type: none"> Az önkormányzat nagyon gyakran próbál az egyházzal és az intézményekkel közösen pályázni, ahol teljesen partnerként kezeli a másik felet, mindig keresi a kompromisszumokat és közös az öröm a sikerkor. A polgármester a fő ötletgazda az önkormányzatban, de nyitott minden megkeresésre az intézményektől és az egyháztól is, a megvalósuló fejlesztések kb fele-fele arányban jönnek az önkormányzattól és a többi féltől. Az önkormányzat – okkal - a saját intézményeit szeretné a leginkább fejleszteni, de az alapítványi iskolával és az egyházzal is nagyon szívesen együtt dolgozik, belátja az önkormányzaton kívül történő fejlesztés is a város érdekét szolgálja ezért minden módon, ahogy belefér, támogatja őket. 				II. Kutatás jegyzőkönyv
Esettanulmány	78 703	<ul style="list-style-type: none"> Az egyes fejlesztések esetében jelentős összegek jutnak a kerületben a társadalmiasításra, bevonásra. Leggyakrabban lakossági fórumok és online kérdőívek formájában történik a társadalmiasítás, de az interjúalanyok elmondása szerint „túl van dimenzionálva ez a dolog, alig tudjuk, elkölteni ezeket a forrásokat.” Az Újhegyi sétány komplex megújításával kapcsolatos projekt során a lakossági fórumok mellett online kérdőíves felmérést alkalmazott az Önkormányzat. A honlapon fent lévő kérdőívől származó adatok jó kiindulási alapot jelentettek a fejlesztések megkezdéséhez. Fontos volt azonban azt is figyelembe venni, hogy a kérdőívekben igényeket, konkrét elképzeléseket és fejlesztési ötleteket tudnak begyűjteni, azonban kizárólag zárt kérdéseket szabad feltenni a lakosoknak, mivel különben teljesen elvont ötletek érkeznének be. A Kis-Pongrác lakótelep rehabilitációja kapcsán végeztek egy kérdőíves felmérést a helyi iskolák gyerekeivel is. Őket arról kérdezték, hogy milyen helyi problémákat ismernek és, hogy a jelenlegi közösségi téren, játszótéren mit fejlesztenének. Volt olyan gyerek, aki rajzjal, de volt olyan iskolás is, aki szövegesen fogalmazta meg a gondolatait. Ebből a felmérésből sokkal jobb eredmények születtek, hiszen a gyerekek jóval őszintébben és nyitottabban álltak a kérdésekhez. Emellett szociológus és közösségszervező szakembert is alkalmazott a kerület vezetése, előre fel kellett ugyanis térképezni, hogy várhatóan milyen társadalmi változásokat fog előidézni a rehabilitációs projekt. A közösségszervező szakember pedig egy alulról jövő kezdeményezést hozott létre, amely egy civil szervezet létrehozását eredményezte (Pongrác Egyesület). Az Egyesület létrehozásának célja a Pongrác-telep szállításában való közreműködés volt, illetve a lakosság bevonása a lakóteleppel kapcsolatos fejlesztési elképzelések és tervek megvitatásába és megvalósításába. A projekt keretében megvalósult beruházások emelték ugyan a lakótelep infrastrukturális állapotát, lakókörnyezeti színvonalát, ám a helybeli lakosságot nem nagyon sikerült bevonni a projekt előkészítésébe és végrehajtásába. Ennek következtében nagy kérdés lesz, hogy a projekt fenntartási időszakát követően a helyi közösség igényt fog-e tartani a meglévő közösségi rendezvényekre, programokra vagy a fenntartási időszakot követően a korábbi állapotok fognak visszaállni a telepen. 				II. Kutatás jegyzőkönyv

Település	Településméret	A program, projekt, fejlesztés leírása	Bevont csoportok	Előnyök (lehetőség)	Veszélyek	Forrás
Mely településen valósul(t) meg a program, projekt, fejlesztés?	A település lakosságszám szerinti besorolása, ahol a program, projekt, fejlesztés megvalósul(t) (az ajánlások és az útmutató miatt is fontos lehet az adaptálhatóság okán)	Annak az egyedi programnak, projektnek, fejlesztésnek a rövid bemutatása, amit megvalósítottak, valamint ezen belül az inkluzivitást biztosító elemek kiemelése.	A bevont csoport leírása, amennyiben erről rendelkezünk információval	Milyen esetekben működhet sikeresen a program, projekt, fejlesztés során alkalmazott bevonási mód?	Milyen veszélyei, gátjai vannak a program, projekt, fejlesztés során alkalmazott bevonási mód alkalmazásának?	Pl: esettanulmány készült, I. és III. Kutatás, TÖOSZ - weboldalon elérhető kiadvány, szoc. gazd., egyéb
Esettanulmány	152 620	<ul style="list-style-type: none"> A közösségi tervezés és döntéshozatal fontossága számos program (pl. Zöld Stratégia kidolgozása) és városfejlesztési projekt (pl. Albert Sétány kialakítása, Mórincz Zsigmond körteri Gomba felújítása) kapcsán bebizonyosodott már. A helyi szereplőket bevonni kívánó programok kidolgozása során, az érintettek igényeinek felmérésére időről-időre különféle módszereket alkalmaz az Önkormányzat. Az Idősbarát Újbuda program előkészítését például széleskörű szociológiai vizsgálat előzte meg, amelyben a felkért szakértők többek között fókuszcsoportos beszélgetéseket és kérdőíves felmérést alkalmaztak. A pályakezds előtt álló, magasan képzett fiatalok helyben tartására a kerület vezetése különféle ösztönzőkkel igyekszik hatni, ezek közül talán az eddigi legnagyobb sikereket elérő kezdeményezés az évente megrendezett Hallgatói Startup pályázat volt, amely a fiatalok innovatív ötletein alapuló vállalkozásainak létrehozását és működését támogatja. A felhívásra általában 25-30, 35 év alatti pályázó nyújt be különféle projekt ötleteket, melyekből a szakmai zsűri a legjobb 8-10 ötletet juttatja tovább a középöntőbe. A továbbjutókat azután különféle szakemberek készítik fel a döntőre, ahol 4 győztest választ a zsűri. A győztesek a nyereményből el tudják indítani saját vállalkozásukat, amelyhez további 1 évig mentorokat biztosít nekik a program. A kerület Helyi Esélyegyenlőségi programjának kiemelt szerepet szán, melyben az önkormányzat mellett számos civil és gazdasági szereplő is részt vesz, hogy egymással együttműködve tegyenek erőfeszítéseket a kerület társadalmilag fenntartható fejlesztéséért. A szereplők folymatosan találkozzák tartanak, számos szakmai nap, moderált workshop, kerekasztal beszélgetés zajlott már le köztük. Ezeket az alkalmakat a résztvevők közvetlen, barátságos légkörben tudják elmondani, hogy milyen formában tudnak részesei lenni a társadalmi felelősségvállalásnak és hogyan tudják támogatni a közösséget vagy épp miben kérnek segítséget. Az együtt gondolkodást, a közös tervezést nagyban segíti a program honlapján elérhető partnerkereső felület. 				II. Kutatás jegyzőkönyv
Esettanulmány	101 613	<ul style="list-style-type: none"> A piac fejlesztése kapcsán az önkormányzat véleményfeltárást végzett, mivel meg akarták tudni, hogy a piac érintettjei hogyan fognak viszonyulni a fejlesztésekhez. Személyes kérdőívet végeztek, amely sikeresnek volt mondható. Feltárták ugyanis a piacon vásárló, illetve a piacon áruoló személyek véleményét is. A Kossuth tér átalakítása kapcsán széles körű társadalmi igényfelmérést és véleményfeltárást végeztek az önkormányzat dolgozói. Ötletpályázatot, lakossági fórumot, véleményeztetést és az érintettekkel való konzultációs eseményeket is rendezett az önkormányzat. Legelőször egyfajta ötletbörzét tartottak, ahol minden érintett (két gyülekezet, két iskola, orvosi rendelő, zöldek stb.) intézményvezetővel személyesen konzultáltak az igényekről, elképzeléseikről. Ezt követően lakossági fórumot szerveztek, ahol a komplett lakosság fogalmazhatta meg a javaslatait, majd a kerület szervezett egy eseményt, ahol „összeeresztették” a különböző csoportokat, hogy megtapasztalják, hányféle igény merül fel egy ilyen fejlesztés kapcsán. Ekként érdemi diskurzus alakult ki az érintett csoportok között, valamint az érintettek és az önkormányzat között. A megfogalmazott igények ismeretében ötletpályázatot hirdettek meg, ahol a nyertes pályázat ötvözte az összes érintett igényét, melynek következtében a helyiek teljes mértékben elégedettek lehettek az átalakított közösségi tterrel. 				II. Kutatás jegyzőkönyv
Esettanulmány	2283	<ul style="list-style-type: none"> A helytörténet fontos részét képező sváb (nyelvi) örökség megóvása érdekében a települési és a nemzetiségi önkormányzat összefogott, és egy vaskos sváb-magyar szótárt készítettek el a lokálpatrióta helyi lakosok együttműködésének köszönhetően. A kezdeményezés nagy sikert aratott, az önkormányzat szerepvállalása erősítette a helyiek bizalmát is. A kutatás során önálló Facebook oldalt is indítottak, hogy minél több embert vonjanak be. A helyi idősöknek különösen nagy szerepe volt a kutatásban, mivel ők még ismerik az őseiktől tanult sváb szavakat, ezért a beérkezett kifejezések nagy része főként köszönhetően gyűlhetett össze. 				II. Kutatás jegyzőkönyv
Esettanulmány	41846	<ul style="list-style-type: none"> A városvezetés törekszik arra, hogy jó kapcsolatban legyen a lakosokkal, sok program célozza meg ezt, például oltás csomag fiatal szülőknek, újszülötteknek ellátmány csomag, iskolában végzőknek virág stb. A lakosság ezeket a gesztusokat örömmel fogadja 				II. Kutatás jegyzőkönyv
Esettanulmány	8 050	<ul style="list-style-type: none"> Az utóbbi időben jelentős számú fejlesztés történt (pl. iskolafelújítás, útfelújítás, parképítés), de ezek megvitatásába nem vonták be a lakosságot. 				II. Kutatás jegyzőkönyv

Település	Településméret	A program, projekt, fejlesztés leírása	Bevont csoportok	Előnyök (lehetőség)	Veszélyek	Forrás
Mely településen valósul(t) meg a program, projekt, fejlesztés?	A település lakosságszám szerinti besorolása, ahol a program, projekt, fejlesztés megvalósul(t) (az ajánlások és az útmutató miatt is fontos lehet az adaptálhatóság okán)	Annak az egyedi programnak, projektnek, fejlesztésnek a rövid bemutatása, amit megvalósítottak, valamint ezen belül az inkluzivitást biztosító elemek kiemelése.	A bevont csoport leírása, amennyiben erről rendelkezünk információval	Milyen esetekben működhet sikeresen a program, projekt, fejlesztés során alkalmazott bevonási mód?	Milyen veszélyei, gátjai vannak a program, projekt, fejlesztés során alkalmazott bevonási mód alkalmazásának?	Pl: esettanulmány készült, I. és III. Kutatás, TÖÖSZ - weboldalon elérhető kiadvány, szoc. gazd., egyéb
Esettanulmány	17 172	<ul style="list-style-type: none"> Az ITS és előtte az IVS lakossági fórumokon megvitatásra került, valamint bevonásra kerültek a külön civil szervezetek és egyes gazdasági szereplők. A fejlesztésekkel kapcsolatos hiányos lakossági párbeszédre példa a szociális lakhatás megoldásának kérdése, ahol nem történt igényfelmérés arról, hogy kell-e a fiataloknak olcsón elérhető lakás. Miután a program beindult, részben kezelte a szegregált cigányság egy részének kérdését is, az általuk lakott önkormányzati lakások újrakezítésre kerültek és most fecskéházakként funkcionálnak. A cigányság egy része emiatt azonban kénytelen volt elhagyni a települést sikertelen lakóhely találás után. 				II. Kutatás jegyzőkönyv
Esettanulmány	3981	A kutatás II. során nem találtunk lakossági bevonást alkalmazó egyedi projekteket, programokat.				II. Kutatás jegyzőkönyv
Esettanulmány	5567	<ul style="list-style-type: none"> Társadalmisításra a közmeghallgatásokon kívül olyankor kerül sor, ha azt bizonyos programok, pályázatok előírják. Anti-szegregációs terv, Közoktatási Esélyegyenlőségi Program és az IVS társadalmisítása kötelező volt, emellett promgramszintű lakossági bevonás a funkcióbővítő város rehabilitáció, valamint a cigánysággal kapcsolatos a TÁMOP komplex telep-program kapcsán zajlott, de más, pályázattól független esetben ilyen nem történt a településen. Funkcióbővítő város rehabilitáció a polgármesteri hivatal és környékén valósult meg. Az önkormányzat projektmenedzsere szerint a projekt alatt rendszeresen egyeztettek, két és fél év alatt kb. 11 000 ember volt aktív és vett részt összesen. A cigányság részére a közelmúltban véghezvitt TÁMOP pályázat kapcsán sok programot, fejlesztést hajtottak végre (két és fél év alatt körülbelül 800 rendezvény valósult meg). A cigányság igényeinek megismerésére és viszonyaik jobbítására közösségi akciócsoportot hoztak létre, amely 2-3 havonta ülésezik. Ebben az oláhcigányok nem vesznek részt, viszont a cigányság és a nem-cigányok közötti kapcsolat létrehozásának és fenntartásának működő eszköze. Ilyen még a vegyes óvoda és a cigányok lakta városrészen felépített élményjátékszóró, ahová a nem-cigány gyerekek is előszeretettel járnak. A program legfontosabb eleme a cigányság számára kialakított találkozó- és programhelyszín (Tea Ház), amelynek vezetője a fenti jogvégzett ember. Szintén a komplex telep-program keretében indította el a szociális Kiskert-programot, amely a jövedelmi és szociális helyzetük alapján rászoruló embereknek, családoknak nyújt segítséget. A célcsoport találta ki, kik vehetnek részt benne, és közösen találták ki a szabályokat: 27 család jelezte, hogy részt szeretne ebben venni, és mindössze kettőnek nem sikerült végig csinálni, amit a vezetés nagy sikerként értékel. 				II. Kutatás jegyzőkönyv
Esettanulmány	20 116	<ul style="list-style-type: none"> Néhány hónappal ezelőtt megújították a városi weboldalt. Párhuzamosan futott a régi weboldallal. Folyamatosan kérték a lakosokat, hogy teszteljék és véleményezzék az új felületet. Az önkormányzat alkalmazottjai így a meglátások alapján fejlesztették tovább a honlapot. A lakosság véleményét azonban legtöbbször csak „látszólagosan” kéri ki, ha kötelező az adott fejlesztés társadalmisítása. A lakossági észrevételeket nem építik be, a település megfontolatlan, ad hoc jellegű fejlesztései ezért nagyon sok konfliktust generáltak az elmúlt évtizedekben. (A Fő tér, a város képébe egyáltalán nem illő buszpályaudvar és környezete, az egykori szabadtéri színpad murvás parkolóvá alakítása, a belvárosi közlekedést érintő változtatások stb.) A Fő tér tervezésébe az önkormányzat szerint megpróbálták bevonni a lehető legtöbb embert, leginkább a ezzel kapcsolatos lakossági fórumok szervezése által. A tervezésbe azonban valójában nem volt beleszólása a helyieknek, illetve a terv folyamatosan szűkült, ami az első lakossági fórumon elhangzott, az már módosult a második találkozásra (pl az eredeti tervekben szerepelt egy mobil színpad, továbbá egy harangjáték és egy zenére működő vízesés megvalósításának a terve). A tervezési fázist követően kiállítottak egy makettet, ami bemutatta a tervet a lakosok számára. Aki megtekintette a makettet, az tudta, hogy hogy fog kinézni a tér, amikor elkészül, de még ekkor sem érkeztek negatív vélemények. Miután elkészült az új Fő tér, a lakosság teljesen megosztottá vált, a városvezetés nagyon sok támadást kapott azóta. 				II. Kutatás jegyzőkönyv
Esettanulmány	16 628	<ul style="list-style-type: none"> A 2000-es évek végén szociális városrehabilitációs projektben vett részt a település, melynek keretében az egyik romák és nyugdíjasok lakta az egyik szegregátumban a funkcióbővítés és infrastruktúrafejlesztés mellett közösségfejlesztést is végeztek, közösségi ház épült az ott lakók életminőségének javítása céljából. A belvárosban található, harmadik szegregátum felszámolás alatt van. A már több, mint 7 éve zajló közösségfejlesztésre azt lehet mondani, hogy sikeres. A probléma az, hogy ezek a projektek nem rendszerben zajlanak, hanem ezek egyéni hősködések és sokszor elszigeteltek maradnak, így nem tudnak akkora hatást elérni. Az értelmiség nagyon hiányzik a térségből. Elkötelezettség kell az integráció iránt, és nagyon nehéz úgy emberekkel együtt dolgozni, hogy még bennük sincs meg ez az ez elkötelezettség. Sok idő kell, hogy eredmények legyenek. 				II. Kutatás jegyzőkönyv

Település	Településméret	A program, projekt, fejlesztés leírása	Bevont csoportok	Előnyök (lehetőség)	Veszélyek	Forrás
Mely településen valósul(t) meg a program, projekt, fejlesztés?	A település lakosságszám szerinti besorolása, ahol a program, projekt, fejlesztés megvalósul(t) (az ajánlások és az útmutató miatt is fontos lehet az adaptálhatóság okán)	Annak az egyedi programnak, projektnek, fejlesztésnek a rövid bemutatása, amit megvalósítottak, valamint ezen belül az inkluzivitást biztosító elemek kiemelése.	A bevont csoport leírása, amennyiben erről rendelkezünk információval	Milyen esetekben működhet sikeresen a program, projekt, fejlesztés során alkalmazott bevonási mód?	Milyen veszélyei, gátjai vannak a program, projekt, fejlesztés során alkalmazott bevonási mód alkalmazásának?	Pl: esettanulmány készült, I. és III. Kutatás, TÖOSZ - weboldalon elérhető kiadvány, szoc. gazd., egyéb
Esettanulmány	2 519	<ul style="list-style-type: none"> Sokat panaszzalják, hogy kiveszik a közösségi élet a faluból, egyre nehezebb mozgósítani a lakosságot bármilyen ügyben is, de azért vannak pozitív esetek. A város legjelentősebb rendezvénye a búcsúból kinőtt Kocsitoló Fesztivál, ami sok embert megmozgat, de előfordulnak néha egyedi kezdeményezések is, amik összességben hozzájárulnak a helyi élet élénkítéséhez. Például nemrég volt fenyőfaültetés, amikor Karácsony alkalmából együtt díszítette a város fáját vagy 70-80 ember. Remélhetőleg hagyománnyá válik, hogy az ünnepek előtt többen gyűlnek össze közös sütés-főzés-készítéssel céljából, legutóbb ugyanis Húsvétkor is összejött egy nagyobb társaság. 				II. Kutatás jegyzőkönyv
Esettanulmány	2 422	<ul style="list-style-type: none"> A Településfejlesztési Konceptió kidolgozásának kapcsán fórumokat tartottak, a lakosságnak kiküldött kérdőívek fele pedig kreatív elképzelésekkel kitöltve érkezett vissza. Egy településfejlesztő koordinálta a lakossági fórumot és értékelte ki a visszaküldött kérdőíveket. 				II. Kutatás jegyzőkönyv
Esettanulmány	22 926	<ul style="list-style-type: none"> A helyi szereplők széles körét bevonva, közösségi tervezéssel készült el a város Helyi Közösségfejlesztési Stratégiája. A közösségi médián keresztül zajló kommunikáció érezhetően egyre nagyobb hangsúlyt kap, mivel ez túlmutat az egyoldalú tájékoztatáson, lehetővé teszi a naprakész információk megosztását, a gyors és egyszerű véleményezést. Az alulról jövő kezdeményezések esetében kiemelten fontos az interaktív visszacsatolás lehetősége, ezért a CLLD programok érvényre juttatásának, a nyilvánosság biztosításának is egyik fő eszközévé vált a facebook. Ennek megfelelően a Helyi Közösségfejlesztési stratégia megvalósításához kapcsolódóan 2016 májusában helyi akciócsoport jött létre, amely facebook oldalának kialakítása érezhetően hozzájárult a lakosság, főként a fiatalabb korcsoportok megszólításához, bevonásához. A képzési és foglalkoztatási programokat tartalmazó 3 éves időtartamú Foglalkoztatási Paktum („Helyi foglalkoztatási együttműködések” TOP pályázat) előkészítésébe már a benyújtást megelőzően bevtanták a vállalkozókat. Az igények felmérésére paktumirodát állítottak fel, partnertalálkozókat szerveztek. Nemrég indult el az egyik szegregátumnak minősülő, rendkívül hátrányos helyzetű Honvéd városrész szociális városrehabilitációja, amely nem csak a roma lakosság szempontjából kiemelt jelentőségű program, megvalósítása feltehetően az egész város számára meghatározó mérföldkő lesz. 2015-től kezdődően a terület ehhez szükséges infrastrukturális és szociológiai felmérését több, mint 200 háztartásra vonatkozóan, közel 630 ott lakó bevonásával készítették el a szakemberek. A program sikeres megvalósítása érdekében a városlakókat arra biztatták, hogy a felmérést követően is keressék fel ötleteikkel az illetékeseket egy külön erre a célra elkészített e-mail címen. A programhoz felkérték egy külsős tervező céget, amely eleinte nehézségeket okozott, hiszen a fejlesztését felelős vezető tervező sokáig úgy dolgozott, hogy nem egyeztetett a roma nemzetiségi önkormányzat elnökével a projektelemekről és roma közösségre nézve sértő megfogalmazásokat használt a helyzetleíró részek során. A nyilvánosságra került anyagok ezután akkora felháborodást váltottak ki, hogy település - a romák sikeres integrációjának lehetőségéről korábban többször kritikus hangnemben nyilatkozó - országgyűlési képviselője felkereste ezzel kapcsolatban a nemzetiségi önkormányzat elnökét, a települési és a nemzetiségi önkormányzat pedig külön együttműködési megállapodást kötött a városrehabilitációra vonatkozóan, ezzel garantálva a jövőben az érintettek igényeinek megfelelően történő tervezést és megvalósítást. A jelenlegi településvezetés az előzőhöz képest érezhetően más szemlélettel áll a helyi szereplőkhöz, a döntéshozatalba való bevonást igyekezik kiszélesíteni, a közösségfejlesztésre fontos stratégiai célként tekintenek. Ezt több kezdeményezés alátámasztja a településen. Ilyen például az a közösségfejlesztési célú tematika, mely szerint minden évben kijelöl egy adott célcsoportot az Önkormányzat, így az egyházak éve után például jövőre a vállalkozók éve következik majd. 				II. Kutatás jegyzőkönyv
Esettanulmány	2 440	<ul style="list-style-type: none"> Az Önkormányzat olyankor veszi fel a kapcsolatot az érintettekkel, ha kötelező a társadalmilag. A településen érintett intézmények esetében pl hogy megfelelően valósuljon meg pl az óvodabővítés kapcsán történt így, de a stratégiák, koncepciók megalkotásában nem kerülnek külső szakemberek bevonására. A lakosság a közösségi megoldások felé nem mutat támogatás, például sportpálya felújítására nem sikerült embereket toborozni, hogy a festés meg legyen oldva. Faültetési, stb. programokhoz is az újdonság ereje miatt az emberek eljönnek egyszer, de jövőre a közösségi munka már működésképtelen, pedig az önkormányzat minden költséget áll. A lakosság szerint azért, mert a polgármester túlságosan a saját feje után megy, ugyanis a dzsfaültetési projekt ötlete is teljességében tőle származott, azt, hogy milyen fa legyen ő döntötte el, és miután megnyerte hozzá a pályázati pénzt ő is koordinálta le az ültetést. Legnagyobb helyi közösségépítő program egy nyári tábor környékbeli gyerekeknek, ahol az összes civil szervezet valamint közösségileg aktív ember bevonódik. Az ott kialakult kapcsolatok később további megmozdulásokat tettek lehetővé, és a lakossági meglátés is nagyon pozitív. 				II. Kutatás jegyzőkönyv

Település	Településméret	A program, projekt, fejlesztés leírása	Bevont csoportok	Előnyök (lehetőség)	Veszélyek	Forrás
Mely településen valósult(t) meg a program, projekt, fejlesztés?	A település lakosságszám szerinti besorolása, ahol a program, projekt, fejlesztés megvalósult(t) (az ajánlások és az útmutató miatt is fontos lehet az adaptálhatóság okán)	Annak az egyedi programnak, projektnek, fejlesztésnek a rövid bemutatása, amit megvalósítottak, valamint ezen belül az inkluzivitást biztosító elemek kiemelése.	A bevont csoport leírása, amennyiben erről rendelkezünk információval	Milyen esetekben működhet sikeresen a program, projekt, fejlesztés során alkalmazott bevónási mód?	Milyen veszélyei, gátjai vannak a program, projekt, fejlesztés során alkalmazott bevónási mód alkalmazásának?	PI: esettanulmány készült, I. és III. Kutatás, TÖOSZ - weboldalon elérhető kiadvány, szoc. gazd., egyéb
Esettanulmány	10 623	<ul style="list-style-type: none"> Lakossági kérdőíves felméréseket jellemzően konkrét fejlesztési elképzelésekkel kapcsolatosan (például az iskola felújítása előtt is sok ötlethez jutottak így, amelyeket azután a vezetői fórumok vitáltak meg), illetve stratégiai dokumentumok készítése, felülvizsgálata során végeznek, de például a foglalkozási paktum pályázathoz való csatlakozáskor is készítettek kérdőíveket, illetve szerveztek külön ezzel foglalkozó fórumot is. Az elmúlt évek során két nagyobb volumenű pályázati projektet (az egyik a humán szolgáltatások fejlesztésére, a másik a Helyi Közösségfejlesztési Stratégia elkészítésére irányult) sikerült lebonyolítani a városnak, melyekben a különféle intézmények, civil szervezetek és a vállalkozói szektor mellett a lakosságot is meg tudta mozgatni a településvezetés a fórumok, műhelymunkák során. A fiatalok helyben tartására beadott Esély Otthon elnevezésű pályázat mellett a fiatalok igényeinek felmérésére épülő programok szervezésével is igyekeznek enyhíteni a problémát. A helyi vállalkozások támogatásának egyik fontos eszköze, hogy a volt laktanya és az ipari park területén egyaránt zajlik a telephelyek kijánlálása és értékesítése. A 18 hektáros ipari park teljes egészében közművesített, a laktanya esetében még a jövőbeli fejlesztések egyik kiemelt célja a befektetési terület infrastrukturális fejlesztése. Ehhez már pályázatot is nyújtott be a település, amelynek előkészítésébe bevonták a vállalkozásokat, hogy felmérjék, milyen típusú fejlesztésekre lenne szükség a vállalkozások betelepüléséhez. 				II. Kutatás jegyzőkönyv
Esettanulmány	9 329	<ul style="list-style-type: none"> A városközpontot EU-s pályázat keretében újították meg, ehhez kapcsolódóan kötelező társadalmasítás történt. Az önkormányzat nem rég szavazást indított az önkormányzat előtti tér elnevezésére. A Facebookon volt szavazás, több opció közül végül a „Kállai kettős tér” elnevezésre szavaztak a legtöbben. Ebben például szinte konszenzus volt, szinte mindenkinek tetszett ez az elnevezés. Két szociális városrehabilitációs projektet hajtottak végre (a település öt szegregátumából kettőt érintett a település), melyek során sokat fejlődött az infrastruktúra és közösségi ház is épült az ott lakó jelentős számú cigány kisebbség számára. A projektek közösségi szempontból való sikeressége kevésbé egyértelmű. Az EU-s projektidőszak lejártával a finanszírozás nehezzé vált, ami különösen problémás közösségfejlesztés esetén: ellentétben például a infrastrukturális beruházásokkal, ahol csak karbantartásra van szükség, a „soft” fejlesztések folyamatos forrást igényelnek. Az önkormányzat is inkább elszigetelt programokra ad pénzt, de az általános fenntartási, programköltségek nem biztosítottak. A közösségi ház élére pedig nem lehet hozzáértő szakembert találni, akinek a fizetése bele is férne a költségvetésbe. A projekt keretében képzéseket is biztosítottak a helyben lakóknak, viszont a közmunka-program elindulásával az oktatott szakmákra már nem volt szükség. 				II. Kutatás jegyzőkönyv
Esettanulmány	72 953	<ul style="list-style-type: none"> A helyiek elégedettségét kiváltó tényezőként kell megemlíteni, hogy az Önkormányzat nagy hangsúlyt fektet a szolnoki águtdat megerősítésére a helyi szereplőkkel való partnerség megerősítését célzó programok által. Ennek eredményeképp a megyeszékhely mára a humánfejlesztések sikerességét alátámasztó több elismeréssel (pl. Tehetségbarát Önkormányzat, Ifjúságbarát Önkormányzat, Családbarát Önkormányzat, Idősbarát Önkormányzat Díj) is rendelkezik. Az Önkormányzat igyekszik formális módon is tudatosítani a helyiekben, hogy merjenek megszólalni, mert számítanak a véleményükre. Ennek a törekvésnek az egyik példaként említfendő a Szolgáltató Önkormányzat mintaprojekt, ami egységes keretbe foglalta az egyébként odáig is meglévő, de külön-külön intézmények, szolgáltatók körében végzett igény- és elégedettség-felméréseket. Az önkormányzat igyekszik a gazdasági szerepeket azzal is segíteni, hogy a foglalkoztatási helyzet javítására, a városban működő munkáltatók munkaerő-hiányának mérséklésére dolgoz ki programokat. Erre a célra nemrég indult meg a Foglalkoztatási Paktum pályázat kidolgozása, amely a vállalkozók igényeinek felmérésén alapulva hatékony partnerség kialakítását teszi lehetővé. A mélyszegénységben élők integrációját célzó programok részeként az elmúlt években sokat javultak a romák életkörülményei. Az idáig megvalósult lakhatási és szocializációs felzárkóztatási programok (pl. Roma Integrációs program, Komplex telep-program I.-II.) sikerét egyrészt a gondosan előkészített, átgondolt beavatkozások alapozták meg, másrészt legalább ilyen fontos tényező volt az is, hogy a helyiek nagy része belátta, hogy nekik is be kell kapcsolódnuk a programba a siker érdekében, ezért együttműködők voltak a szociális szakemberekkel szemben. 				II. Kutatás jegyzőkönyv

Település	Településméret	A program, projekt, fejlesztés leírása	Bevont csoportok	Előnyök (lehetőség)	Veszélyek	Forrás
Mely településen valósul(t) meg a program, projekt, fejlesztés?	A település lakosságszám szerinti besorolása, ahol a program, projekt, fejlesztés megvalósul(t) (az ajánlások és az útmutató miatt is fontos lehet az adaptálhatóság okán)	Annak az egyedi programnak, projektnek, fejlesztésnek a rövid bemutatása, amit megvalósítottak, valamint ezen belül az inkluzivitást biztosító elemek kiemelése.	A bevont csoport leírása, amennyiben erről rendelkezünk információval	Milyen esetekben működhet sikeresen a program, projekt, fejlesztés során alkalmazott bevonási mód?	Milyen veszélyei, gátjai vannak a program, projekt, fejlesztés során alkalmazott bevonási mód alkalmazásának?	PI: esettanulmány készült, I. és III. Kutatás, TÖOSZ - weboldalon elérhető kiadvány, szoc. gazd., egyéb
Esettanulmány	5 072	<ul style="list-style-type: none"> A jelentősebb városi rendezvényekhez hasonlóképp, a település Integrált Városfejlesztési Stratégiájának elkészítése szintén közösségi tervezési alapon valósult meg. Az elkészítéssel megbízott közösségfejlesztő cég 4 műhelybeszélgetést bonyolított le a fejlesztések érintettjeivel, akikkel közösen alakították ki a stratégia alapjait. A 2012-es IVS tervezésének sikere mentén tovább indulva hasonlóképp történt Turisztikai Program kialakítása is 2016-ban. Nem sokkal a „csicska ügy” kirobbanása után az Önkormányzat kidolgozta egy ún. szociális kártya bevezetésének rendszerét, amit az országban az elsők között kezdtek el alkalmazni. A módszer lényege, hogy a szociálisan rászorulóknak egy olyan kártyát kapnak, amit alkohol és cigaretta megvásárlására nem használhatnak fel. Az intézkedés ellen a helyi roma lakosság nyílt levelet fogalmazott és tiltakozásba kezdtek, mondván, hogy a szociális támogatásban, vagy lakásfenntartási támogatásban részesülők nagy része nem roma a településen, tisztességesen nevelik, öltöztetik, tanítatják gyermekeiket, 95%-uk fürdőszobával ellátott téglaházakban, tisztességes körülmények közt lakik, és a szociális kártya bevezetése emberi méltóságukat sárba tiporja, csak tovább rontja a romák megítélését. A szociális kártya bevezetése körüli felhajtás vélhetően azért is kapott ekkora hangsúlyt, mert a közelgő választások miatt a politikai közhangulat kezdett kissé élénkebbé válni a szokásosnál, ami teljesen érthető. A szociális kártya rendszere végül elég hamar megszűnt, mert az intézkedést elhamarkodottan lépték meg, nem volt mögötte megfelelő szervezés, hiányoztak a biztosítékok, ezért pénzügyileg hamar fenntarthatatlanná vált. 				II. Kutatás jegyzőkönyv

KUTATÁSI JELENTÉS

KUTATÁS II.

Helyi településfejlesztési fókuszú közszolgáltatások inkluzív faktorainak azonosítását célzó kutatás

Kutatásvezető: **Dr. Kocsis János Balázs**
Kutatási elnök: **Dr. Csanádi Gábor**

Lezárva: 2018. március

SZÉCHENYI

MAGYARORSZÁG
KORMÁNYA

Európai Unió
Európai Szociális
Alap

BEFEKTETÉS A JÖVŐBE